

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGTEN AALL

SLÆGTEN AALL

AF

HAAGEN KROG STEFFENS

ARKIVAR I RIGSARKIVET

KRISTIANIA

TRYKT I CENTRALTRYKKERIET

1908

ALLEREDE omkring 1830 kan man sige, at Arbeidet med Udgivelsen af en Slægtbog for Slægten Aall paabegyndtes, idet Kammerherre Hans Aall paa Ulefos ved den Tid sees at have foranstaltet Undersøgelser om Slægtens Oprindelse.

Først i 1868 udkom en trykt Slægtbog, udgivet af den bekendte Genealog, Bureauchef Wilhelm Lassen. Denne var imidlertid kun en ganske kortfattet Stamtavle med sammentrængte Biografier alene over de mere kjendte Medlemmer af Slægten.

Ønsket om en udførligere Slægtbog meldte sig saaledes snart, og til en saadan samlede cand. juris Diderik Maria Aall gjennem en længer Aarrække Materiale, men kom før sin Død i 1889 ikke saa langt som til at ordne eller udgive noget heraf.

Nærværende Slægtbog er istandbragt efter Foranstaltning af Kammerherre Cato Aall paa Ulefos og under hans Medvirkning.

I Forbindelse med Undersøgelserne om Slægtens Oprindelse maa den i 1891 afdøde danske Geheimelegationsraad A. Skrikes Navn nævnes; men det skyldes i første Række den anseede danske Genealog, Kontorchef F. C. Sommers ihærdige Arkivundersøgelser, at der nu er kastet saavidt Klarhed herover.

Hele første Afsnit, der omhandler Slægten i Danmark før dens Indvandring til England og derfra til Norge omkring 1712, er for en væsentlig Del baseret paa Kontorchef Sommers Undersøgelser.

Nærværende Skrift er en Slægtshistorie udelukkende for Slægtens egne Medlemmer, som ogsaa har udredet alle med Udgivelsen forbundne Udgifter.

At Bogen er bleven saa omfangsrig, som den er, skyldes et Ønske fra Familiens Side om, at alt, hvad der kunde fremdrages til Belysning af Slægtens og Eiendommenes Historie, skulde medtages.

Til de mange, som gjennem den Aarrække, denne Slægtbogs Udarbeidelse har krævet, med megen Velvilje har bistaaet Udgiveren med Raad og Daad, fremføres en forbindtlig Tak.

Christiania, Mai 1908.

HAAGEN KROG STEFFENS.

ANTHONY AALLS SIGIL
PAA TESTAMENTET AF 1734

STATSRAAD NIELS AALLS
SIGIL PAA
CONVENTIONEN TIL MOSS

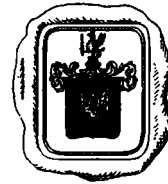
EIDSVOLDSMANDEN
JØRGEN AALLS SIGIL,
PAA NORGES GRUNDLOV

SIGIL BENYTTET AF
SLÆGTEN AALL i
CA. 200 AAR

EIDSVOLDSMANDEN
JERNVÆRKSEIER JACOB AALL.

KAMMERHERRE HANS AALL

SLÆGTEN AALL I DANMARK.

Den norske Slægt AALL stammer oprindelig fra Jylland, hvor dens ældste Medlemmer kjendes fra omkring Aar 1500. Fra Danmark kom Slægten i Slutningen af det 17de Aarhundrede til London, hvorfra den norske Slægts Stamfader NIELS AALL den ældre i 1712 indvandrede til Norge. Om andre Grene af Slægten fremdeles lever i Danmark og England har det ligget udenfor nærværende Værks Begrænsning at paavise. Ved senere omfattende Archivundersøgelser er derimod tilfulde godtgjort, at den afdøde danske Geheimelegationsraad A. Skrike, der i en Aarrække syslede med den norske Slægt AALLS Genealogi havde Ret i sin Formodning om:

»at de norske AALLER, med ikke ganske liden Sandsynlighed, kan antages at skrive sig fra Aal Sogn i Vester Horne Herred, Ribe Amt, vel erindrende mig min Børnelærdom a posse ad esse non valet consequentia.

Der er ingen By her, der har givet Sognet Navn, siger min lærde Landsmand den grundige og samvittighedsfulde Forsker Dr. O. Nielsen¹ og vi henvises derfor til at søge dette ved Kirken. Denne ligger paa Toppen af en Banke, og kan sees langt borte fra Syd og Øst; i det nordiske Sprog er der intet Ord opbevaret os, hvoraf Navnet med Rimelighed kan udledes, men i gotisk findes »Alhs», hvortil den nordiske Form »Aal» aldeles vil svare ifølge Sproglovene. Dette Ord, der findes baade i norske og svenske Stednavne, betyder Tempel og forklares saaledes i disse af ansete Granskere (P. A. Munch og C. Säve) og det finder ogsaa Anvendelse her.»

At Slægten AALL stammer fra Jylland og over London er kommet til Norge stemmer ogsaa ganske med Familietraditionen. Dette erindrede blandt andet Statsraad Niels Aall til Ulefos med Bestemthed at have hørt af sin Bedstefader, den her til Landet indvandrede NIELS AALL.²

¹ O. Nielsen: Historiske Efterretninger om Vester Horne Herred S. 67.

² Lassen: Norske Stamtavler Aall. Christiania 1866.

Slægter af den lavere Adel har opgivet sit Adelskab i Krigstider for at fri sig fra Rostjenesten og igjen erklæret sig for Adel for at opnaa Skattefrihed, naar fredeligere Tilstande var indtraadte.

Uagtet man ikke kjender Thorbern Jepsens Efterkommere turde han dog maaske have efterladt sig Afkom, der efter Datidens Skik har taget Navn efter Stamfaderens Vaabenmærke og kaldt sig Aall i Lighed med saa mange andre Slægter som f. Ex. Due, Falk, Gaas, Gedde, Grib, Gris, Orm, Hummer, Hvalp, Teiste, Ulf og flere, der skriver sig fra samme Tid. Ialfald paatræffer vi senere en Borger i Ribe ved Navn Severin Aall; han forekommer i Sct. Clemens Fjærding og nævnes stadig i Ribe Bys Skillingstaxter mellem Aarene 1557 og 1576, efter hvilket Aar hans Navn ikke kan findes. Af Taxterne fremgaar det, at han har været ret velhavende, men at det efterhaanden er gaaet tilbage med ham.

I 1551 og 1561 nævnes han i Thingbogen som Vidne paa Ribe Bything, i »Thing- bog om fordelte Folck oc om Soermall» forekommer hans Navn i 1562, 1563 og 1576.

I Ribe Raadstuebog paatræffer vi ham i 1557 og senere i 1568 som en af de saakaldte »24 Mænd». Samme Aar er der indtaget i Raadstuebogen en Fortegnelse over en Del Gjenstande som Dronning Dorothea laante til Hertug Hans's Bryllup paa Koldinghus deriblandt af Severin Aall »2 Fade, 2 Tallerken Wog XII mark» og »1 sort Skiffue» og ifølge en lignende Fortegnelse formentlig fra 1573 eller 1574 »2 Thin Fade wog 9¹/₂ mark» og »1 Taffler Dug for 5 mark.»

Endelig nævnes Severin Aall blandt dem, der 9de Juni 1570 paa Ribe Raadhus blev tagne til at »holde frii och oben Herberggiard i Riipæ».

Samtidig med den her omtalte Severin Aall levede i det i Ribe Stift ca. 70 Kilometer fra Ribe By liggende Aal Sogn Severin Nielsen, der som det senere vil sees er det første sikkert paaviselige Slægtsled af den Familie Aall, hvis Historie i det følgende skal behandles. Han nævnes i Riberhus Lehnsgenskaber for 1562.

Om der imidlertid har existeret nogen Forbindelse mellem Slægten i Ribe og nærværende Slægts Forfædre lader sig for Tiden ikke paavise.

De 3 ældste hidtil kjendte Generationer af den senere norske Slægt AALL paatræffe vi i Løbet af over 100 Aar til ca. 1650, som Fæster af en Krongaard i Skjødstrup i Aal Sogn. Formodentlig har Slægten i tidligere Dage været Selviere af Gaarden, som de derefter ved sin Deltagelse i Oprøret under Skipper Clement i 1534 er bleven tvungne til at tage til Fæste af Kronen.

Under Grevens Feide blussede Krigsluen høit i Jylland i første Halvdel af det 16de Aarhundrede.¹ Der herskede Uro og Ophidselse rundt om i Landet og ikke

¹ Professor Paludan-Müller: Grevens Feide I S. 285 fig.

I Ribe By træffer man omkring Aar 1450 Borgeren Torbern Jepsen, der i 1451 nævnes som Raadmand og fra 1458—64 som Borgermester. Denne Mand, om hvem der ikke vides synderlig andet, fik 3die Juni 1459 Adelsbrev af Kong Kristiern I med et Vaaben hvori 3 Aale. Dette Adelsbrev lyder saaledes:

Vi Kristiern mit gutz nathe Danmarcks Swerigis Norgis Wendis oc Gotes koning greue i Oldenborgh oc Delmenhorst gøre alle widerlight at fore troskap oc willigh thieniste som thenne breffuisere Thorbern Jeypson wor ælskeligh borgmester i Ribe oss oc wort righe Danmarck her tilgiort haffuer oc han oc hans rette eckte børn oc affkomme oss wore arwinge oc efterkomere koninge i Danmarck oc righit her efter trolighe gøre oc bewise skule oc muwe swo lenge the leffue. Tha haffue wii vnt oc giffuit oc vnne oc giffue meth thette wort obne breff hannum oc forscreffne hans rette echte børn oc affkomme friihet oc frelse, som andre riddere oc swene haffue i wort righe Danmarck til ewigh tiidh mett skiold oc hielm, som ær thre aale i theris lyd twers at i eet hwit field i skiolden oc paa hielmen een grøn lynngebusk meth enn hwid oc grøn wolk, efterthy som her vdi malet staar. Thoc wor oc kronens rettighheet vforsømmet vpo wort frii bonde gotz oc køpstædhe gotz. Thy forbiwth wii alle ehwo the helzt ære eller wære kunne oc serdelis wore foghete oc æmbitz men forscreffne Thorbern Jeypson eller hans rette echte børn oc affkomme her vdi at hinder eller hindre ladé mothe vmaghe eller vforrette i noghre maade.

Vnder wor koningelige heffnd oc wrethe. Datum in Castro nostro Haffniensis Dominica infra octe corporis Cristi nostro sub regali secreto presentibus appen. Anno Domini Mcd Quinquagesimo nono.

L. S.

ad relationem domini Eri
ottonis militis magistri curie.

Denne Naadesbevisning synes ikke at have været ualmindelig blandt Ribe Borgerskab, J. Kinch anfører i sit Værk »Ribe Bys Historie og Beskrivelse» Pag. 637: »Det synes at Stillingen som Borgmester eller Raadmand i Ribe har medført et Slags Adelsskab. Flere af dem føre adeligt Skjold og Vaaben i deres Segl . . . .»

Vi har jo imidlertid her den naturlige Forklaring til dette, idet disse Borgere rimeligvis som Torbern Jepsen har faaet Adelsbrev, men dog vedblivende har drevet sin borgerlige Næring og Efterkommere af disse Slægter er sikkert ret snart igjen gaaet over i Borger- eller Bondestanden. I hine Tider har der sagtens neppe været synderlig Standsforskjel mellem den ubemidlede Adelsmand og den velstillede Borger eller Bonde,¹ og man har adskillige Exempler paa, at

¹ Om den adelige Slægt Barfod fra Leddinggaard i Vester Horne Herred vides det f. Ex. at den i Grevens Feide stillede sig paa Bøndernes Side, hvorfor de fik sit Gods forbrudt og blev Fæstebønder under Ribehus.

mindst i Jylland, hvor Jyderne, der stedse havde næret den største Sympathi for Christian II intet heller ønskede, end at se sin gamle Herre tilbage paa Tronen.

Da derfor den bekjendte Oprørshøvding Skipper Clement Sommeren 1534 kom til Jylland, for at faa istand en Reisning af Almuen, fandt han Tændstof nok og allerede i September Maaned var Oprørsfanen reist over hele Nord- og Midt-Jylland og langs Vestkysten helt ned til Varde.

Efterat Adelen under Anførsel af Erik Banner og Holger Rosenkrantz 16de Oktober s. A. havde lidt et alvorligt Nederlag ved Svendstrup, var de oprørske Bønder og Skipper Clement Herrer over Jylland, hvor de brændte Klostre og Borge og afsatte og indsatte Lehns mænd og Fogder.

Glæden var imidlertid kun kortvarig.

Den hertugelige Hær under Anførsel af den berømte Hærfører Johan Rantzau, knækkede, efter med Storm at have indtaget Aalborg, 18de December 1534, ganske Skipper Clement, og Bønderne maatte haardt bøde for sin Deltagelse i Oprøret.

De blev tiltalte til Landstinget og der dømte i Kongens Naade og Unaade med Liv og Gods, og hvert Herred maatte udgive sit Herreds brev, hvori Bønderne vedgik at have forbrudt Hals og Eiendom, fordi de havde reist Oprørsfanen og sluttet sig til Skipper Clement.

For at løse deres Hals igjen oplode og afhændede de til Kongen og hans Efterkommere alt deres Gods og Eiendom, som forbrudt Gods til evig Tid. Blandt de Distrikter i Jylland der havde deltaget i Oprøret under Skipper Clement, var ogsaa Vester Horne Herred i Ribe Amt. Omtrent samtlige de selveiende Bønders Gods blev inddraget under Kronen, der saa atter mod en Afgift bortfæstede det til de tidligere Eiere. At blive siddende som Fæster i sin forrige Eiendomsgaard, efter at have udgivet sin Halsløsning i Øxne og Penge, var den Naade den jydsk Bonde fandt hos Seierherren. Det var en haard og ubillig Dom for Gjerninger, som kun Kampens Udfald gav Seierherren snarere en Adkomst end en Ret til at kalde Forbrydelser.

Det var derfor meget begribelig, at om Bevægelsen end øieblikkelig kuedes ved en Syndflod af Undertrykkelser og Henrettelser, ulmede Ilden dog længe og truede i Foraaret 1535 at bryde ud paany i lys Lue. Blandt andet i Vester Horne Herred nægtede Bønderne at udgive den Halsløsning, de ved deres aabne Breve havde forpligtet sig til. De modtog i den Anledning et Kongebrev dateret Segeberg den 17de Juni 1535 hvori det heder: ¹

»Att myn herres N. er till widendes wordet, att the ere hans Naades befalings mend peder ebbessen och axell Jull offuerhörige fore oc icke till gode

¹ Paludan-Müller: Aktstykker til Nordens Historie i Grevefeidens Tid II S. 103.

rede wille lade fremkomme och wdgiffue thend deel, som the haffue wdloffuit for theris halsløsning for theres forsømmelse, att the met ware wdi thette neste forgangne vprør & c., oc ther wdiinde ladet thennom aldeles findis wuillige och fortroden, endog the haffue ther om tilforn wdgiffuit theres breffue och indzagle, oc icke nu biude meer wdh att wille giffue, end huer mand tij lod siølfuer, lige sza som andere wore vndersotte wdi the herritther wdgiffue, som icke wprøriske haffue weretth; huilckett oss forundre, atti fordriste etther sligt fore att tage. Thii betthe wi etther alle, och huer serdelis strengeligen biude, atti rettther ether aldellis, eptther att thett vortt breff er etther lest oc forkyndett fore, att giffue etther strax till forne vor befalingsmend peder ebbesen och æxel Jull paa wore weigne oc wp tinger mett thennem for szamme etthers halsløsningh, eptther som andre wprøriske herritther ther wdi Nørreiuttland giorth haffuer, oc lader thet ingennlunde, Sza framt att vi icke schulle nødiges till att lade straffe offuer etthers liff oc gotts, som bør att straffes offuer vore whorsømme vndersotte.

Dat. Seberg, torsdag post Sanctorum viti et modesti dagh.»

Som før nævnt har rimeligvis de ældste kjendte Generationer af Slægten AALL ved sin Deltagelse i Oprøret fristet samme Skjæbne som de andre Bønder i Herredet, der er blevne tvungne til at tage Fæste af Kronen paa deres Forfædres Odelsgods. Det første kjendte Medlem af Slægten Søffren eller Severin Nielsen paatræffer vi saaledes i Riberhus Lehnregnskabers Jordebøger for Aarene 1562—1563 som Fæster af en af Kronens Gaarde i Skjødstrup i Aal Sogn, Vester Horne Herred. Ældre Jordebøger end 1562 er ikke opbevaret, hvorfor man heller ikke har kunnet finde Severin Nielsen før. I Jordebogen for 1562 opføres som Fæster af den anden Krongaard i Skjødstrup en Hans Nielsen, som antages at have været Severin Nielsens Broder. Det ligger nær at slutte, at Faderen, som altsaa maa have hedt Niels, har eiet disse Gaarde sammen, som enten han eller Sønnerne ved Deltagelsen i Oprøret i 1534 har maattet fæste af Kronen. Severin Nielsen maa være født omkring Aaret 1500, og død ialfald før 1582; da Jordebøgerne mellem 1563 og 1582 ikke eksisterer, kan hans Dødsaar ikke nærmere bestemmes. I Jordebøgerne for 1582—83 nævnes imidlertid hans Søn Willadtz Søffrensen¹ som Fæster af samme Gaard. Denne nævnes derefter som Fæster til 1611 og samtidig nævnes Boed Søffrensen som Fæster af den anden Halvpart af Slægtsgaarden fra 1582 til 1622.

¹ I dansk Magasin 1 Bind 4de H. 1745 er indtaget en af Slotspræsten Hr. Mads Rasmussen forfattet Beskrivelse af en Reise til Vestindien i 1623. Heri omtales en Hr. Peder Søffrensen Aall eller Aale som Skibspræst paa vedkommende danske Orlogsfartøi. Efter Navnet og Tidspunktet at dømme kunne denne Hr. Peder Søffrensen Aall antages muligens at have været Broder af ovennævnte Willadtz og Boed Søffrensen.

Fra 1622 optræder dennes Søn derefter som Fæster af Gaarden; i dette Aar anføres nemlig i Jordebogen »Søffren Boedsen i Skjødstrup Fæstet en Halvgaard som hans Fader fradøde gaf Pendinge 10 Rdlr.»

Den før nævnte Willadtz Søffrensen maa være død ca. 1611, thi i Lehnsregnskaberne for 1612 heder det:

»2 April 1612 Niels Willadtzen i Skiødstrup Stede och Feste then Woningh som hans Fader Willadtz Søffrensen fradøde och hans Moder Johanne Willadtz hannem opladt, och schall holde sin Ophold udj hendis Liffstide. Gaff Penningh XII Rdlr.»

Niels Willadtzen, der formodentlig er født ca. 1580, blev før 1612 gift med Marie Nielsdatter, Datter af Sognepræsten i Aal Sogn Hr. Niels Phillipsen, der tilhørte en gammel Præsteslægt i Aal.

Den første Præst i Aal Sogn efter Reformationens Indførelse i Danmark 1536 var nemlig Hr. Niels Phillipsens Bedstefader Hr. Thøste Phillipsen.

Han var mistænkt for at have staaet i Forbindelse med Skipper Clement, men da han kunde bevise sin Uskyldighed, fik han ved følgende Kongebrev af 7 Marts 1543¹ sit inddragne Gods igjen.

»Her Thøste sognepræst j Aale Sogen Fich breff, at efftherdj hand haffuer beuist med segell och breff, at hand war ey j følge eller flock med Skipper Klemind, tha haffuer Ko: matt: vnt hannom sit bunde guodtz egjen wnder the samme wilkor, som forskreffuet staar. Cum inhibitione solita. Dattum Ripis onsdagen post letare Anno 1543. Relator Jørgen Pedersen renthemester.»

Hr. Thøste efterfulgtes som Sognepræst til Aal af sin Søn HR. PHILIP THØSTESSEN, der døde i Kaldet 12 April 1593 og blev begravet i Kirken.

Hans Søn Hr. NIELS PHILLIPSEN, der fik Embedet efter ham blev ordineret 25de April 1593; formodentlig har han som Kapellan været Faderen behjælpelig med Kaldets Bestyrelse.

Ved Kongebrev, dateret Kjøbenhavn 22de Juni 1593 blev Hr. Niels »ad gratiam» tildelt Kongetienden af Aal Sogn, der bestod af 16 ørtuger Rug og 4 ørtuger Byg. Herom findes anført i Riberhus Lehns Regnskaber:

1593 Aall Sogn. — Korntienden Kgl. Mayestäts Anpart Peder Juell til Hesselmed udi feste hafver for XVI ørte Rug och IIII ørte Byg. Thende Tiende hafver Kgl. May. udi Anno 1593 Naadigst forloved Her Niels Philipsen Sognepræst der

¹ Registre over alle Lande No. 4 Pag. 765 Fol. 372 a i det danske Rigsarchiv.

AALS KIRKE I JYLLAND
ANTAGELIG FRA DET 13. AARHUNDREDE

DET INDRE AF AALS KIRKE
PAA PRÆDIKESTOLEN ER INDSKREVET BL. A. :
•HR. PETER CLAUSØN, SOGNEPRÆST 1637 →

sammesteds ad gratiam. Kgl. Mayestäts Breff derforre dateret Kjøbenhavn dend 22 Juli 1593.

Hr. Niels døde i sit Embede 1633,¹ og samme Aar døde ogsaa hans Hustru CATHRINE, med hvem han havde 3 Børn, 1 Søn JACOB NIELSEN og 2 Døttre, hvoraf den ene MARIE NIELSDATTER, som ovenfor nævnt, var gift med NIELS WILLADTZEN og den anden ELISABETH NIELSDATTER gift med Faderens Eftermand Hr. PEDER CLAUSEN FANØ.

2den August og 7de November 1633 blev der holdt Skifte efter Hr. Niels og hans Hustru og paa Kiærgaards Birkething Fredag den 17de November næstefter gav den ene af Arvingerne efter ham NIELS WILLADTZEN i Skjødstrup den anden Arving Hr. PEDER CLAUSSØN i Fanø Afkald for Arven.

Herom findes i Thingbogen for Kiærgaard Birk indført følgende:

»Niels Willadtzen i Skjødstrup tog Hr. P. Claussen i Aal Præstegieldt vdi haand ock gaff ham en tryk affkald for ald, den arff hans Hustru Marie Nielsdotter kunde tilfalde efter hendis Sl. Fader ock Moder, Hr. Niels Phillipsen aff Aal Præstegieldt ock Katarina Sl. Hr. Nielses, stoed Niels Willadtzen med Hr. Peder Claussen til wedemaalstthing, der denne affkald bleff indteignet ock loffuet at ville forsegle. Hr. P. Claussen toeg affkalden.»

Af Hr. Nielses to Døttre var den ene som ovennævnt gift med hans Eftermand som Sognepræst til Aal, Hr. PEDER CLAUSSØN FANØ.

Han var Søn af Sognepræst Claus Pedersøn til Nordby og blev Student fra Ribe Skole i 1630; ved Svigerfaderens Død blev han i 1633 Sognepræst til Aal.

Under 22de December 1633 bevilgedes han Kongetienden af Aal Sogn, da han »klageligen havde ladet indberette, hvorledes han har et fast ringe Sogn og fast ringe Underholdning, som ogsaa i samme Sogn 3 Byer ere slet fordærvede og ødelagte af Sand. Han levede endnu 15de Mai 1679. Hans Hustru Elisabeth Nielsdatter døde 1641.

I sit Ægteskab havde de, saavidt vides, kun to Børn, Datteren ELISABETH PEDERSDATTER, der syslede med Digterkunsten² og var gift med NIELS HEBO³ paa Store Hebo og Sønnen NIELS, der 1665 blev Hører ved Ribe Skole.

¹ Ligstenen over ham skulde ifølge Wibergs danske Prestehistorie I B. S. 23 endnu findes, men den nuværende Sogneprest til Aal Hr. Schou har efter gjentagende Henvendelser erklæret, at den ikke længer lader sig paavise.

² Se Nyerups Litteraturrexicon I Side 233.

³ Niels Hebo hørte til en anseet Slægt der i flere Generationer havde eiet Gaarden store Hebo i Jandrup, der laa lige ved Aal Sogn. Af hans Brødre blev Jens Raadmand i Varde og Anders Præst i Thisted. Søsteren Maren ægtede 1637 Borgermester Stefen Nielsen i Varde og blev Stammoder til en forgrenet Slægt.

Paa Tinget 15 Januar 1641 erkjender Hr. Peder at være bleven denne sin Søn Niels skyldig »halfridie hundrede slette dahler, 2 mark og 1½ Skilling, som han arffueligen var tilfalden efter hans salig Moder Lisbeth Nielsdatter aff Aals Præstegaard ock tilforpligtet sig forbem^{te} Hr. Peder Claussen for at widerholde hans Søn forn. Niels Pedersøn med en erlig og kierlig Underholdning med tilbørlig schikkelig Klæder, Mad och Øll, som det sig bøer och som hand vel forsvarer for Gud almæchtigste och vere bekiendt for alle ehrligen indtill hand bliffuer 15 aar, ihuad heller hand løster til schule holden och andenstedtz huersom hans gaunderudj bedst kand rammes.»

Efter hans fyldte 15de Aar skulde Faderen svare ham Rente af Pengene.

Guttens opnævnte Væрге Daniel Phillipsøn var tilstede paa Tinget og tog Brevet i Forvaring.

Hr. Niels Phillipsens Søn JACOB NIELSEN er født ved 1600 aarstallet og blev i 1617 dimitteret til Universitetet i Kjøbenhavn fra Ribe Kathedralskole.

I Universitetsmatrikullen indførtes han under Navnet »Jacobus Nicolaj Oell».¹

1620 blev han Rektor ved Ringkjøbing Skole, men allerede efter vel 1½ Aars Virksomhed »resignerede» han, uvist af hvilken Grund.

Man hører nu intetsomhelst til ham, førend han paa Skiftet efter sine Forældre 7 November 1633 tog Arv, uden dog personlig at være tilstæde.

Kort efter maa han dog imidlertid være afgaaet ved Døden; thi 29 November s. A. blev der paa Tinget paa Kjærgaards Birk tinglæst følgende:

Niels Hebo havde i sit Ægteskab med Elisabeth Pedersdatter Fanø en Søn Peder, der døde som Studiosus og 2 Døttre Maren gift med Præsten Hr. Hans Vinther i Jandrup og Anna gift med Præsten Hr. Hans Paludan i Aal Sogn.

Om Elisabeth Pedersdatter heder det, at hun var en gudfrygtig Kvinde, der fiittig søgte sin Trøst i Guds Ord, og vel oprindelig for at udfylde de ensomme Timer, siden ifølge Venners Paaskyndelse, gav sine Følelser Luft ved at forfatte gudelige Vers. Hun skal en Tid hver Fredag have reist ud til Varde for at høre Mag. Niels Arensbergs Prædikner over Høisangen og hendes Svigersøn Hr. Hans Paludan i Aal var hendes »Revisor om ikke Provisor» siger Hr. Jens Hammer. Om hun end saaledes ikke er aldeles original, tilhører Versene dog hende selv, og om de end for vor Smag er i høi Grad ubetydelige, saa at ingen af dem er optagne i senere Samlinger, saa vandt de dog af Datiden Lovprisninger i høie Toner, og især Vesterjyderne priste sig lykkelige at være hendes Landsmænd. En synger i Æresversene bag ved hendes Verssamlinger:

Du vise Salomon ved Lisbeth Hebos Tunge,

Du kan Din Høisang paa danske Maal udsjunge, osv.

Den bekjendte Søren Linstrup skrev endog et Vers med lærde latinske Noter, hvor han gik strængt tilfældts mod dem, der nægtede, at Kvinder var Mennesker og havde Menneskehjerne og opregner derpaa en Hob lærde og berømte Kvinder Semiramis, Dronningerne Elisabeth, Kristine, Margrethe, Birgitte Thott, Dorthe Engelbrechtsdatter og flere.

(O. Nielsen, Efterretninger om Vester Horne Herred S. 94.)

¹ Kjøbenhavns Universitets Matrikel I S. 28.

»Hr. Peder Claussøn i Aal Præstegaard paa hans Hustru Elisabeth Nielsdotter ibid. hendes Veigne vedersagde baade arffue og Gield efter hindis Broder Jacob Nielssen fødd i Aals Præstegaard, saa de iche ville nyde eller vndgiælde udj. Arff eller Gield efter hannem i nogen Maadhte.»

Paa samme Ting fremlagde Hr. Peder ligeledes »Ett Breff med fiire Forszeig-linger nedenpaa trycht och i hand unterschreffuet liudendis ord for ord, som effterfølger: Forteignelse paa dend arffue, som Jacob Niellssen effter sine Forældre ved Erlig och velbyrdig Christen Langhe till Hesselmed,¹ Hans Hansen i Kjærgaard Kongl. Mayst. Dehle fougett sammesteds, Hans Larssen udi Berran Kierchewæрге och Jens Nielssen paa Gudbierrig bleff louglig tilgiordt, foruden Gielden, som fandtes effter Sal. Catharina halffemszjnds tiuffue Sletdahler og effter Sal. Hr. Nielses egen Bekiendelse och Aabenbarning, som hederlig och vellært Mand Hr. P. Claussen och tog till sig effter den udsættelse, som hannem den første skiffte bleff tilgiort den 2den August Ao. 1633 dernæst den 7de November Ao. 1633 halfsiuende sinds Sletdahler og 3tio, som effter sl. Hr. Nielses Afgang funden bleff, hvilchen Gieldt hederlig och vellert Mand Hr. P. Claussen och Niels Villadtzen udi Skiødstrup skiffte imellem och till sig tog efftersom them aff Sl. Hr. Niels halffue Bo bleff udsat.»

24de September 1634 lod Niels Willadtzen i Skjødstrup »for thinget berette, at han her udi tvende Ting tilforn och idag dend tridie wedersagde Arff och gieldt effter hans konebroder Jacob Nielssen fødd i Aal Præstegaard, at han iche effter denne Dag vilde nyde eller wedgielde i arff eller gieldt effter hannem i nogen maade.»

Af de her anførte Erklæringer fra Hr. Peder Claussen Fanø og Niels Willadtzen i Skjødstrup fremgaar det saaledes med Tydelighed, at Rektor JACOB NIELSEN AALL ikke kan have været gift, eller i det mindste ingen Børn har efterladt sig.²

Som vi saaledes har seet var Præsten Niels Phillipsens Datter Marie før 1612 bleven gift med en af Slægten Aalls Forfædre Niels Willadtzen i Skjødstrup. Denne Mand der antages født ca. 1580 fik altsaa 2den April 1612 Fæste paa Slægtsgaarden efter Faderen Willadtz Søffrensen. Han nævnes derefter som Fæster til Gaarden til 1645.

Om Slægtsgaardens Størrelse har man dannet sig en Mening efter den Skyld,

¹ Hesselmed Gaard var den største Herregaard i Aal Sogn og laa lige ved Præstegaarden. Den eiedes først af Slægten Juel fra omkring Aar 1500. I 1609 nævnes Kristen Lange som Eier og besad han Gaarden til sin Død 1657. Han hørte til den adelige Slægt Lange og var Søn af Kristen Lange til Bramming og Barbara Vind cfr. O. Nielsen Historiske Efterretninger om Vester Horne Herred S. 78.

² Herved er Urigtigheden bevist af den Hypothese, som er fremsat i Pers. Tidsskr. 2 R. VI. S. 185 ff. af Hr. Geheimelegationsraad Skrike, der antog, at Rektor Jacob Nielsen var Stamfaderen for Slægten Aall i Norge.

hvormed den er opført i Lehnsregnskaberne og Matrikulen. Efter denne synes Gaarden at have havt ca. 80 danske Tønder Land svarende til 3 à 4000 Ar Ager og Eng foruden vidtstrakte Arealer uopdyrket Hedejord, der rimeligvis har tilligget Gaarden.

Det har saaledes ikke været en efter Datidens Forhold ganske ubetydelig Gaard Slægten har havt. Den Omstændighed, at de efter sin Deltagelse i Oprøret under Skipper Clement i 1534 maatte tage Fæste paa Gaarden har ikke gjort deres Stilling nævneværdig forskjellig fra Selveiernes. Den Indfæstningssum, som betaltes kun ved hver ny Eiers Tiltrædelse, var forholdsvis ubetydelig og til Gjengjæld slap de med betydelig mindre Skatter end Selveierne.

Naar Niels Willadtzen kunne faa en Præstedatter tilægte og derigjennem blive besvogret baade med en Præst og en Rektor, saa tyder dette paa, at han har tilhørt en noget mere anset Slægt.

Dette saa meget mere som Svigerfaderen var den Tredie af sin Slægt, der havde været Præster i Sognet og vides at have været ret velstillet.

Om Størrelsen af den Arv, som Niels Willadtzen har faaet med sin Hustru, kan man danne sig en Mening, naar det erindres, at Svogeren Hr. Peder Clausen paa Thinget 15 Januar 1641 erkjendte at være bleven sin Søn Niels skyldig »halfredie Hundrede slette Dahler 2 Mark og 1½ Skilling, som han arffueligen var tilfalden efter hans salig Moder Lisbeth Nielsdatter af Aals Præstegaard».

I og for sig var dette efter Datidens Forhold en ret betydelig Sum og da Hr. Peder Clausen vides at have havt andre Børn, maa den Niels Willadtzens Hustru tilfaldne Arv have været flere Gange saa stor.

Imidlertid var det under vanskelige Forhold Beboerne af de Dele af Jylland i hine Tider levede. Udsat som Egnen laa for Vester Havet havde den oftere lidt Skade af Stormflod og Sandflugt, men særlig synes Egnen at have været hjemsogt af allehaande Ulykker under den Tid, Niels Willadtzen og hans Slægt levede der.

Vi har tidligere seet, at hans Svoger Sognepresten Hr. Peder i 1633 blev bevilget Kongetienden af Aals Sogn blandt andet fordi »i samme Sogn 3 Byer ere slet fordærvede og ødelagte af Sand».

Natten mellem den 10de og 11te Oktober 1634 indtraf den store Vandflod. I Nabosognet Jandrup¹ steg Vandet saa hurtigt, at Beboerne i Hast maatte flygte. I det paa den anden Side liggende Lønne Sogn sees Bønderne at have beklaget sig over, »hvilken mærkelig Skade det store forfærdelige Uveir og Vandflod, som skede i Okt. Maaned sidst forleden, dem havde tilføiet, idet den havde efterskyttet

¹ O. Nielsen: Historiske Efterretninger om Vester Horne Herred.

deres Ager og Mark, ladende meget Sand efter sig, saa at de fornævnte deres Ager ikke kan saa eller gjøre sig saa nyttig som de skal, dem til stor Skade og Afbræk, tilmed er i samme Flod en stor Del af deres Fæ og Kvæg druknet og omkommet».

Lehnsmanden paa Riberhus Albert Skeel og Ernst Nordmand paa Koldinghus fik derfor kgl. Brev om at nedsætte deres Landgilde.

At Tilstanden ikke har været synderlig bedre i Aals Sogn fremgaar deraf, at Albert Skeel med egen Haand har antegnet i Lehnsregnskaberne:

»En Del af Riberhus Gods som enhver Schade skeede af sidste høie Storm» og hvorefter blandt andet er anført Niels Willadtzens Gaard.

Ved Krigene 1643—1645 og 1657—1660 ødelagdes en Mængde jydsk Landiendomme.

Man har flere Vidnesbyrd om, hvilken Indflydelse disse Krige havde paa Befolkningens Kaar netop i disse Egne. I 1645 toges Syn over Kronens Bønders Tilstand »formedelst den haarde og meget strænge Indkvartering, Plyndren og Beskatninger de havde det andet Aar af det Hornske Regiment til Rytterne og deres Heste, som var indkvarterede og laa hos dem, og til Officererne og deres Heste, som laa i Varde, som de maatte føre deres Hø, Fodring, Korn og anden Formue ud til, desligeste for den store Penge og Kornskat de udi dette Aar efter Mikkelsdag udgav til Vrangels Folk, nu sidst Fienden kvarterede Landet, er enhver deres Korn, Sæd og Avling meget forringet saavel som deres Kvæg og Fæmon».

Svenskerne synes at have røvet og plyndret Egnen paa det voldeligste.

Paa Hebo Gaard i Jandrup, der laa nær ved Aal Sogn boede i Krigens Tid Slotsskriveren paa Riberhus Peder Byrgesen med sin Hustru Anna Nielsdatter Hebo. Om Hebogaardene og deres Beboere henvises til, hvad der før er anført i Forbindelse med Omtalen af Præsten Peder Claussens Datter Elisabeth, der var gift med Niels Nielsen Hebo. I et Stokkenævn af 30te Mai 1646 heder det:¹

»Aar 1644 da forn. P. Byrgesen var i Ribe at hjælpe Bønderne til rette her i Lenet med den Skat, Fjenderne fordrede, da kom et Parti Ryttere, 29 Mand stærkt, til Hebo og røvede og plyndrede hvis i Huset fandtes som de kunde bortføre, opslog Kister, Skabe og Skrin og udtog hvis der var udi, saavel som andet baade Breve og Regnskaber laa splittede og sønderrevne paa Gulvet i Stuen og udi Gangen og samme Tid borttog de fra ham 2 store Hopper med meget andet mere, desligeste at P. Byrgesen forholdt sig imod dem (Bønderne) som en ærlig Mand vel egner og anstaar og hvis han ikke havde hjulpet dem saavel som her andre udi

¹ O. Nielsen: Historiske Efterretninger om Vestre Horne Herred S. 92.

Lenet, at der blev ikkun faa Gaarde opregnede i hvert Sogn og tit flyt dem Afslag af Skatten, saa og førte deres Klagemaal for Obersten naar de af Soldater og Ryttere blev for myndelig overfaldne, at de fik Straf, havde de blevne ganske og aldeles øde, og havde for deres Skyld været udi stor Fare og lidt stor Skade og Bekostning af Fjenderne».

Om Niels Willadtzens og hans Families Skjæbne har vi ingen Efterretninger uden forsaavidt man kan slutte, at de har været rammet af de samme Ulykker, som vi af det foregaaende ser har hjemsøgt hele Egnen.

I Lehnsregnskaberne for 1645 opføres Niels Willadtzen for sidste Gang som Fæster af Slægtsgaarden. Han er muligens da afgaaet ved Døden, kanske dræbt under Ufreden. Med sin Hustru Marie havde han 5 Sønner Phillipus, Willadtz, Søffren, Niels og Claus og 4 Døttre Else, Maren, Karen og Dorthe.

I Thingbogen for Kjærgaards Birk 29de November 1633 nævnes disse Børn og de maa saaledes alle være født før det Aar.

Willadtz eller Willum, som han ogsaa kaldes, vides død før 1660. Søffren og Claus og de 4 Døttre ved man intet mere om. Antagelig har de paa Grund af de ulykkelige Forhold i deres Hjembygd maattet søge ud til andre Egne af Landet i Lighed med de 2 Sønner Phillip og Niels, som vi træffer igjen den første som Borger i Kolding, den anden som Borger i Kjøbenhavn.

I. PHILLIP NIELSEN AALL maa være født 1613 og døde 1654 i Kolding; i Kirkebogen anføres, at han ved sin Død var 41 Aar gammel. Han var 22de Søndag i Trinitatis 1639 i Kolding Kirke bleven viet til Dorthea Madsdatter født 1608 død 1693.

Af Kolding Kirkes Stolestaderegnskaber sees Phillip Aall at have betalt: »Fra 1643 Leie af en af Kirkens Boder til sin Død med 4 Rigsdaler aarlig», den samme Leie har siden Enken betalt til sin Død. Ligeledes har hun leiet Stolestade No. 15 i Kolding Kirke fra 1666 til 1676. Paa Phillip Jacobi Dag 1669 anføres, at hun »hafver betalt for hendes Ligsted 6 Rdl. 2 Orht 16 Skl., som hun undes efter hendes Død i Kirken», og sees begge Ægtefællerne at være begravet i Kolding Kirke. De vides at have havt 4 Børn, Nicolay, Marie, Mathias og Niels.

1. NICOLAY AALL er født i Kolding 1641 død sammesteds, 1654.

2. MARIE AALL født i Kolding 1643 død sammesteds ugift under den store Pest 1711.

3. MATHIAS AALL født i Kolding 1645 død sammesteds 1702. Han ægtede i Kolding Kirke 21 S. e. Trinitatis 1667 Vibecke Jensdatter død i Kolding 1693 og efter hendes Død ægtede han i 1695 Magdalene Søffrensdatter, der overlevede Manden og senere ægtede Hans Pedersen Thrane.

Ifølge Thingbogen for Kolding fik MATHIAS AALL 1671 Kjøbebrev paa et Hus i Vestergade fra Greger Marquardsen.

I 1669 sees han at have havt Stolestade i St. Annas Kapel »ved den østre Side af Grossfonten.»

I Raadhusprotokollen for Kolding findes under 17de Mai 1677 antegnet:

»Eftersom ærlige og velachtede Dannemænd Mads Philipsen og Thomas Thomsen den yngre Borgere sammesteds hafver for det Aar 1674 efter Anordning været Kolding Byes Kæmnere, saa hafver de begge gjort Forklaring og Regnskab for sammme Aars Kæmneri. Hvilcke vi efter Ansøgning herved testerer.» (Under- tegnet af Borgermester og Raadmænd.)

I ingen af sine 2 Ægteskaber havde MATHIAS AALL Børn.

4. NIELS PHILIPSEN AALL, den yngste af Philip Nielsen Aalls Børn fødtes i Kolding 1649, død i Kjøbenhavn 1709. Han var »Borger i Kjøbenhavn og boede paa Østergade, hvor Skiltet de 3 Kroner udhænger.» Han blev gift 1679 med Anna Jensdatter And, med hvem han 28de August 1680 »oprettede reciprokt Testamente. Efter sin første Hustrus Død, der maa være indtruffet før 1697, ægtede han Karen Hansdatter Brems, Datter af en Hans Rasmussen Brems i Helsingør. Hun døde i Kjøbenhavn 1710. NIELS PHILIPSEN AALL havde ikke Børn i nogen af sine Ægteskaber. I et Thingsvidne af 1713 heder det, at han:

»ei har efterladt sig noget Barn eller Livsarving, heller ikke har enten For- ældre og Oldefader eller Søskende ilive eller flere Søskendebørn end bemeldte Jakob og Severin Nielssønner Aall, som er den sal. Mands Niels Philipsens eneste og rette Søskendebørn.»

Arven der udgjorde 871 Rdl. blev 1712 indsat i Stadens Kasse og Hoved- arvingerne sees at have været de førnævnte Jakob og Severin Aall.

I Kæmnerregnskaberne findes senere anført:

»Af afg. Niels Philipsen Aalls en Del efterladte Arv, som her hos Staden er deponeret 19de Oktober 1712 og deraf nu igjen den 5te Juli 1719 udleveret til hans Brodersøn afg. Jakob Aalls efterladte Hustru udi England Francesca Aall, som til Jørgen Schelderop efter Fuldmagt ere betalt 82 Rdl. 5 Mk.» Fuldmagten og de øvrige Bevisligheder vedkommende den Francisca eller Frances Aall tilfaldende Arv sees affattet paa engelsk, men har man desværre ikke kunnet finde disse Dokumenter, der muligens kan have indeholdt meget af Interesse.

Foruden de tidligere omtalte Børn havde Niels Willadtzen i Skjødstrup i sit Ægteskab med Præsten Niels Philipsens Datter Marie ogsaa Sønnen

II. NIELS NIELSEN AALL, der er født i Skjødstrup før 1633. Han tog Borgerskab i Kjøbenhavn, hvor han i Mandtallet i Anledning af Fortificationsskatten

i 1668 opføres som boende i Østergade. I Folkeskatten af 1671 anføres det om ham, at han holder »2 Suene eller Dreng og en Pige eller Amme».

I 1688 opføres han som Eier af Matr. No. 73 i Kjøbmagerkvarteret i Pilestrædet, hvilken Eiendom han beboede til sin Død, der indtraf mellem 17de Oktober 1706 (da han nævnes som Skatteyder) og 5te Februar 1707 (da hans Enke nævnes).

Han var gift vistnok før 1671 med Susanne Nielsdatter, død i Kjøbenhavn under den store Pest 16de November 1711. Hendes Fader kjendes ikke, men hendes Moder, der hed Kirsten Jensdatter, sees anden Gang at være gift med Kjøbmand i Kjøbenhavn Israel Hansen.

I Sællandske Tegnelse findes følgende Kongebrev:

»Byfogeden i Kjøbenhavn Fredrik Eisenberg anbelangende it Israel Hansens med hans Hustrue gjorde Testament at afforde til at Casseris.

Hvad Niels Aall Indvaaner her i Voris Kgl. Residentz Stad Kjøbenhavn for Os allerunderdanigst haver andraget, anbelangende et Testamente, som hans Hustrues Stedfader Israel Hansen og hans Hustrue Kirsten Jensdt skal have oprettet og siden af Os allernaadigst Confirmeret, hvorudi bemt. Niels Aalls Hustrue fra ald sin Mødrene Arv skal være udelugt, uanset at hun bemelte Israel Hansens Hustrues kødlige Datter og Barn skal være, kand Du af hosfølgende Copie af hans til Os indgivne Supplication videre se och erfare — thi er det Vor allernaadigste Villie og Befaling, at saafremt det saaledes efter hans allerunderdanigste Opgivende forholder, Du da det efter Vrang Beretning allernaadigst Confirmerede Testament strax affordre og udi Voris danske Cancellie til Cassering indleverer. Dermed etc.

Hafn den 26de Februar 1687.»

Israel Hansen opføres i 1668 og 1689 som Eier af Eiendommen Rosenborg Kvarter 167. Formodentlig maa han have været ret formuende; thi ifølge Kjøbenhavns Byfogedregnskaber sees Søsteren Inger, der var gift med Georg Franck, Pastor til Gravitzien i Mecklenburg 10de September 1689 at have betalt Afgift af Arven 200 Rdlr. efter Broderen. Israel Hansen maa altsaa allerede før den Tid være afgaaet ved Døden, og da det som det synes ikke var lykkedes at udelukke Niels Aall og hans Hustrue, maa der vel ogsaa have tilfaldt dem nogen Arv ved denne Anledning, saa meget mere som den Omstændighed, at Søsteren tog Arv skulle tyde paa, at der ingen Børn var i Israel Hansens Ægteskab med Susanne Aalls Moder.

I sit Ægteskab med Susanne Nielsdatter havde Niels Aall 5 Børn, hvoraf de 2 døde som smaa, de øvrige var Severin Aall, der var bosat i Kjøbenhavn, og

Jakob Aall bosat i London samt Datteren Anne Marie Aall gift med Jakob Carstensen, Skriver paa Bremerholm.

Skifte efter Niels Aall og Hustru blev sluttet 3dje September 1715, men da var Datteren Anne Marie Aall og hendes Mand Jakob Carstensen afgaaet ved Døden uden at efterlade Livsarvinger. De 2 Sønner Severin og Jakob Aall var saaledes de eneste Arvinger.

1. SEVERIN AALL¹ var født i Kjøbenhavn 1681 og døde der 1754, begravet 4de Januar paa Trinitatis Kirkegaard. Efter et Mandtal optaget efter den store Brand i Kjøbenhavn 1728 sees han at have boet og eiet Hus i Grønnegade 194. Han var gift med Engel Hansdatter Grønberg, der var født ca. 1685, død i Kjøbenhavn 1764, begravet paa Trinitatis Kirkegaard 19de April samme Aar. Som vi før har seet tog SEVERIN AALL Arv efter sit Søskendebarn, den i Kjøbenhavn 1709 afdøde NIELS PHILIPSEN AALL.

I sit Ægteskab havde han 4 Døttre, hvoraf de 2 Anne Marie og Anne Margrethe døde ugifte i en ung Alder.

Den tredie SUSANNE MARGRETHE AALL var født i Kjøbenhavn 1714 (døbt i Nicolai Kirke 19de April) og døde 1769 begravet 10 Juli. Hun var gift med Hr. Christian Christopher Clausen, til hvem hun blev viet i Vor Frue Kirke 13de August 1766. Han var født i Fredericia 14de Januar 1739, theologisk Kandidat 10de Marts 1762, Sognepræst til Mørke og Hvilsager 13 Juni 1766 og døde 26de April 1816 som Jubellærer.

Susanne Margrethe Clausen døde i Mørke Præstegaard 6te Juli 1769, og blev der ikke holdt Skifte efter hende, da som det heder i Skifteprotokollen »A Brychmann, hvis Hustru ANNA CATHARINE AALL var Afdødes Søster og eneste Arving ikke ønskede det.» ANNA CATHARINA AALL, den 4de af SEVERIN AALLS Døttre, fødtes i Kjøbenhavn 1728, død i Hjørring 1789, gift 5te Juni 1767 med Ridefoged Andreas Brychmann. Han fik 19de Juli 1776 kongelig Confirmation paa at være Birkefoged og Skriver i Gaardbo Birk og blev 1780 Byfoged i Hjørring og Herredsfoged i Horne og Vennebjerg Herreder.

I Hjørring Kirkebog er i Anledning Hustruens Begravelse anført: »6te Marts 1789 begravet i Kirken Hr. Byfoged Brychmanns Kæreste navnl. ANNA CATHARINE AALL, 61 Aar gammel.» Byfoged Brychmann selv døde 1797, 76 Aar gammel.

NIELS AALLS anden Søn JACOB AALL, der formodentlig har været den ældste af de 2 Brødre, vil nærmere blive omtalt under følgende Afsnit.

¹ I en Copibog, som har tilhørt den til Norge indvandrede Niels Aall omtaler denne ^{18/7} 1746 »min Faders Broder Severin Aall».

SLÆGTEN AALL I ENGLAND

JACOB AALL er født i Kjøbenhavn ca. 1670. I en ung Alder kom han til England, hvor han bosatte sig i London, der dengang stod i livlig Forbindelse med Danmark.

Af Skattebøgerne for St. Poul Shadwell London East End sees han fra 1705 af at have boet og eiet Hus i Gaden Wapping Wall lige ved Themsen. Her boede han til sin Død, der indtraf 10de November 1717. Hans Lig blev nedsat i Krypten i den dansk-norske Kirke paa Wellclose-Square.¹

Han var gift med en engelsk Dame ved Navn FRANCES eller FRANCISCA, der sansynligvis har tilhørt enten Familien GRIFFIN eller Familien THORNER,² med hvem den senere norske Familie AALL i alle Fald stod i Slægtskab og Venskabsforhold.

At hun har været af engelsk Oprindelse maa under alle Omstændigheder ansees ganske sikkert. Da hun nemlig i 1719 tog Arv efter sin afdøde Mands Slægting NIELS PHILLIPSEN AALL i Kjøbenhavn,³ var samtlige de Dokumenter og Legitimationer, hun i denne Anledning fremsendte til Skifteretten i Kjøbenhavn,

¹ Se E. T. Wolff: Samlinger til Historie af den danske og norske Evangeliske Lutherske Kirke i London. Kjøbenhavn 1802.

Foruden nærværende Jacob Aall vides ogsaa flere andre Medlemmer af Slægten at være bisat i den dansk-norske Kirkes Krypt, saaledes Susanna Aall 1707, Benjamin Aall 1729 og Jacob Aall 1739, og muligens ogsaa flere. Imidlertid er disse Kister nu ikke mere tilgængelige, da nemlig den dansk-norske Kirke i 1860 nedreves, blev den nuværende St. Paul School bygget over Krypten, efter at denne ifølge Beslutning af Dronning Victoria i Raad af 11te November 1860 var lukket.

² I et Brev fra London i 1787 til Faderen Nicolai Benjamin Aall omtaler den senere Statsraad Niels Aall foruden andre Familier, hvormed han var kommen i Berøring, ogsaa en Familie Thorner, og siger »Slægtskab har forbundet os lidt næiere med den første», sc. Thorner. Formodentlig er det den samme Familie, hvis Adresse i et Brev af 20de Marts 1799 angives som Mr. James Thorner, No. 241 Wapping. London.

³ Se Side 13.

affattede paa engelsk, hvorfor der af hendes Arv blev fratrukket de Udgifter, der medgik til den danske bekræftede Oversættelse af Fuldmagter o. l.

I Anledning af Mandens Død i Loudon 1717 sees der at være indtaget følgende Dokument blandt »Wills and Administrations» i Probate Court (Den engelske Skifteret), nu beroende i Sommerset House i London:

»Comparuit personaliter FFRANCISCA AALL vidua Alii quondam JACOB AALL nuper parocae Sti pauli Shadwell in comt. Midd^x 9^d decimo die Instantis mensis Novembris mortem obijsse ab intestato seq. fuisse et esse viduam et relictam dicti defuncti proq. tali sc. quare petiit Lras administratione Bonor se dati defuncti sibi sub idonea cautione comitti et concedi at jus sc. prefata ffrancisca Aall jurata fuit tam super vertae premissor quam de fidele administrando sc. coram aid.

GUIL. STRAHAM,
Surr.

Translation.

Appeared personally FRANCES AALL widow and alleged that JAMES AALL late of the parish of Saint Poul Shadwell county middlesex on the tenth day of the present month of november died intestate and that she was and is the widow and relict of said deceased (and gave herself out for such) wherefore she asked that Letters of Administration of the goods of the said deceased should be granted to her under proper bond.

The aforesaid Frances Aall was sworn as well as to the truth of the premisses as touching her faithfull administration.

WILLIAM STRAHAM,
Surrogate.

Efter Mandens Død fortsatte hans Enke FRANSISCA AALL i en Aarrække at bo i Huset ved Wapping Wall formodentlig sammen med sine Børn.

I 1722 flyttede hun til Lover Stradwell Street, hvor hun anføres boende til 1726. Fra denne Tid af er hun flyttet ud af Stradwell, hvor hendes Navn ikke mere findes opført i Skattebøger o. l.

Hun levede dog imidlertid i hvert Fald til udi 1740 Aarene og stod jevnlig i Forbindelse med sin Søn NIELS AALL i Norge.

Denne skriver saaledes under 26de December 1740 til sin Ven og Commissionær i London, John Collett ». . . indlagde til min Moder bedes ved sin Tjener maa nyde Befordring, og som hun mig tilskriver om thi pound sterling saa ydmygst bedes den Credit endnu for mig maa have, hende samme paa anfordring at levere

I.

Søffren Nielsen
f. ca. 1500

Boed Søffrensen
i Skjødstrup
nævnes 1582—1622

Phillip Nielsen Aall, Borger i Kol-
ding f. 1613 † 1654 g. 1639 m.
Dorothea Madsdatter f. 1608 † 1693
4 Børn

Nicolay Aall
f. 1641 † 1654

Marie Aall f. 1643
† 1711 ugift

Mathias Aall f. 1645
† 1702
g. ¹⁾ Vibeche Jensd.
† 1693 g. ²⁾ Magda-
lene Søffrensdatter.
Ingen Børn.

Niels Aall
Borger i Kjøbenhavn
f. 1649 † 1709
g. ¹⁾ Anna Jensd. And
g. ²⁾ Karen Hansd.
Brems. Ingen Børn.

Susanne Aall
† i London 1707

Benjamin Aall † i
London 1729 g. m.
Hannah Hamnet

Anthony
London
¹⁾ Mary N. N.
²⁾ Hannah

Frances Anne Aall
f. i London 1723
† samme Aar

Jacob Aall
don 1725

i Skjødstrup
† før 1582

Willadtz Søffrensen i Skjødstrup
nævnes 1582—1611 † før 1612
g. m. Johanne N. N.

Peder Søffrensen Aall? Præst
nævnes 1623

Niels Willadtzen i Skjødstrup f. ca.
1580 † før 1645? g. før 1612 m.
Marie, Datter af Sognepræsten Hr.
Niels Phillipsen 5 Sønner og 4
Døttre, hvoraf

Niels Aall Borger i Kjøbenhavn
f. før 1633 † 1707 g. m. Susanne
Nielsdatter † 1711

Anna Marie Aall
g. m. Jacob Carsten-
sen. Skriver paa
Bremerholm

Jacob Aall Borger
i London f. 1670
† 1717 g. m. Frances
Griffin (Thornber)
Flere Børn, hvoraf

Severin Aall Borger
i Kjøbenhavn f. 1681
† 1754 g. m. Engel
Hansdatter Grøn-
berg f. 1685 † 1764
4 Døttre, hvoraf

Aall † i
1737 g. m.
† 1725
N. N.

Niels Aall f. i Lon-
don 1702 † i Pors-
grund 1784. Stam-
fader for Slægten
Aall i Norge.

f. i Lon-
† s. Aar.

Susanne Margrethe
Aall f. 1714 † 1769
g. m. Hr. Christian
Christopher Clausen
Sognepræst til Mørke
f. 1739 † 1816.

Anna Cathrine Aall
f. 1728 † 1789
g. m. Byfoged
Andreas Brychmann
f. 1721 † 1797

og ey fortørnes, at ieg bruger saadan Frihed, saasnart Farten aabner sig, skal ieg besørge min Herre Remisse for sit Tilgodehavende hos mig».¹

Og 19de April 1746 giver han sin Skipper Niels Grubbe, der skulde seile til London Ordre, til at levere »til min Moder to favne Birkeved og til Mr. Peartell, som min Moder underretter Eder, ligeledes 2 favne, de øvrige 5 favne sælger I tor min Regning; de medsendende 2 $\text{\&}$ The bør leveres min Moder».²

Af JACOB AALLS Børn kjendes med Vished 4. Sønnerne NIELS, BENJAMIN, ANTHONY samt Datteren SUSANNE.

Det er dog ikke udelukket, at han kan have havt flere Børn; efter Familietraditionen skal ihvertfald NIELS AALL i Porsgrund have havt Besøg af 4 engelske Søstre eller Slægtninge, Sally, Maggy, Peggy og Constance og efter Kirkebøgerne blev i 1736 begravet i Eidanger en MARGARETHA AALL 17 Aar gammel³ og i 1737 var CONSTANCE og SUSANNE AALL Faddere i Porsgrund.

Datteren SUSANNE AALL, der formentlig var født i London, døde i Shadwell 1707. Hendes Lig blev nedsat i Krypten under den dansk-norske Kirke paa Wellclose Square 20de December s. A.⁴

Af Sønnerne blev NIELS AALL Stamfader for Slægten AALL i Norge, medens BENJAMIN og ANTHONY forblev i London.

BENJAMIN AALL, der som sine øvrige Søkende vistnok var født i London, boede i lang Tid, efter hvad Skattebøgerne udviser, i Gaden Wapping Wall i Shadwell ligeoverfor det Hus, hvor hans Fader JACOB AALL havde boet. Han døde 1729 og blev begravet i den dansk-norske Kirke.

Han ægtede 26de Juni 1720 i Shadwell Kirke HANNAH HAMNET,⁵ der antagelig var Datter af Kjøbmand og Kirkens »Overseer» John Hamnet, der boede lige ved Benjamin Aalls Hus i Shadwell.

Ægteskabet var saavidt vides børnløst, og Enken fortsatte at bo i Mandens Hus, i alle fald til 1734.

ANTHONY AALL boede ligeledes i Shadwell, hvor han døde 13de Januar 1737. Efter Skattebøgerne sees han at have overtaget Faderens Hus i Wapping Wall samtidig med, at Moderen flyttede derfra; det ligger derfor nær at antage, at dette staar i Forbindelse med hans Ægteskab.

¹ Niels Aalls Copibog for 1740 paa Ulefos.

² Copibogen for 1746 paa Ulefos.

³ »Efter Kirkebogen for Eidanger er Demoiselle Margaretha Aall begravet $1\frac{1}{2}$ 1736 17 Aar gammel.» I et Brev af 1742 omtaler den til Norge indvandrede Niels Aall »min Søster Constance».

⁴ Kirkebogen indeholder herom følgende: »Susanna Aall burried att Well Close 20de Dec. 1707.»

⁵ I Kirkebogen staar anført »1720 26 Juni Benjamin Aall and Hannah Hamnet both of this Parish were married by Licence».

each the same to my
of this my will In Witn
third Day of August in the Year
four
Antho: Aall

UNDERSKRIFT PAA ANTHONY AALLS
TESTAMENTE AF 3^{DI}E AUGUST 1734

Ved dette Tidspunkt giftede han sig nemlig med en »Mary», hvis Familienavn og Forhold forøvrigt ikke nærmere kjendes. Hun døde 1725 og blev begravet 22de December s. A.¹ Anthony Aall ægtede efter sin første Hustrus Død »Hannah», hvis Familienavn heller ikke kjendes. Til Fordel for hende oprettede han under 3dje August 1734 følgende Testamente:

»In the Name of God Amen. I ANTHONY AALL of the Parish of Saint Paul Shadwell in the county of Middlesex, Gentleman, being in bodily health and of sound and dispossing mind memory and understanding praise be to Almighty God and considering the uncertainty of this life Do. for avoiding controversies after my decease make this my will: First I recommend my soule to almighty God my creator and preserver beleiveing and hoping through the intercession of my Lord and ever blessed Saviour Jesus Christ to receive Salvation my Body. I request my executrix decently to bury and as to such wordly estates I shal be possessed of at my decease I give devise and bequeath the same to my well beloved wife HANNAH AALL, whom I appoint Executrix of this my will, In witness whereof I have hereunto set my Hand and Seale this third day of August in the year of our Lord one thousand seven hundred and thirty four

ANTHO. AALL

L. S.²

Signed, sealed, published and declared in the Presence of Jane Browne, Jane Margerum, Richard Richardson attorney in Shakespear Walk Shadwell Middlesex.

¹ Kirkebogen indeholder følgende: »22de Dec. 1725 Buried Mary wife of Anthony Aall upon Wapping Wall».

² Docent, Dr. philos. Anathon Aall, som under et Ophold i London 1898/99 anstillede en Del Undersøgelser i Sommerset House, har nedskrevet følgende Beskrivelse af Anthony Aalls Vaaben: (Beskrivelsen støtter sig til en Tegning, som ikke indtages her.)

»Signet, stemplet dobbelt paa Anthony Aalls Testamente London 1734, opbevaret i Sommerset »House, The Commissary Court of London January 1738 (ikke som i Afskriften opgivet The »Prerogative Court of Canterbury).

»Ovenstående Tegning er tagen efter Undersøgelse gennem Lupe og efter Samraad med »flere Funktionærer, deriblandt Chefen for vedkommende Kontor i Sommerset House, hvilke blev »enige med mig i den Tydning, som jeg nedenfor giver:

»Skjoldet bærer et tre dobbelt Feldt; i Midten en Figur, utvivlsomt en springende Løve. »Nederst har en Tudorrose Plads (paa min Tegning er denne for stor). Over Tverfeldtet er 2 »Tudorrosen, et typisk heraldisk Mærke i England, hvor Lancasterlinien har rød og Yorklinien »har hvid Rose.

Testamentet bærer følgende Paategning:

»This will was proved on the 14th Day of January 1737 before the worshipfull Thomas Walker Doktor of Laws Surrogate by Hannah Aall widow the sole Executrix in this Will named who was sworn on the Holy Evangelists well and trueli to execute the same and to render an account».

I sit andet Ægteskab havde Anthony Aall ingen Børn, men med sin første Hustru havde han ihvertfald 1 Søn og 1 Datter.

Datteren FRANCES-ANNE AALL, var født i Shadwell 20de Mai 1723 og døbt samme Dag, hun døde allerede 24de Mai s. A., Sønnen JACOB AALL var født i Shadwell 6te September 1725, døbt 12te September s. A. og død og begravet 24de Oktober s. A.¹

»De 3 Vaabenblomster er *ikke*, som tidligere er antaget, Lilier, der ser saaledes ud . . . . .
». . . . . eller saaledes . . . . . (fleur de lis).

»Over Skjoldet staar Hjelman, den er simpel med en enkel Aabning. Typen er let at identificere. Det er den, som findes hos esquires, dens Eier staar i Rang under »knight» (Ridderen) »og kan være en Velstandsmand, en Universitetsmand (Oxford og Cambridgemand er esquires) »behøver ikke at høre til Adelen. Over Hjelman kommer crista. Den har faaet lidt (ikke meget) »for store Dimensioner paa min Tegning. Den bestaar af en midtre Tegning og 2 Fjær af ovenskitserede Form.

»Tegningen skal forestille et Svinehoved, det er opretstaaende, og opfattes, naar man dreier »Bladet fra venstre til høire opad. Min Tegning har den Feil, at Tænderne er ført helt ned til »nedre istedetfor blot til øvre Kjæve. Svinehovedet paa Signetet modsvarer nøiagtigt den heraldiske Type af et afkortet Svinehoved med Mærker efter Øren, med Tænder (paa Aalls Signet »kanske mindre tydelig) og med den udstrakte Tunge strækkende sig nær nedre Kjæve og længere »ud end denne. Noget nær Svinehovedet kommer Gribben som heraldisk Emblem. Dog er »der Forskjel.

¹ I Kirkebogen anføres følgende »24th May 1723 Death Frances-Anne Daughter of Anthony Aall upon Wapping Wall» og »24th Oktobr. 1725 Burried Jacob Son of Anthony Aall upon Wapping Wall.»

I Forbindelse hermed kan mærkes, at Jacob Aall paa Borgestad († 1826) efter Traditionen stadig omtalte, at han havde rige Slægtninge (Fætttere) i England. Statsraad Niels Aall talte ligeledes oftere til et nylig afdød Medlem af Slægten om, at han som ung havde besøgt nogle »Grandtanter» i England; og ogsaa selv senere havt Besøg af disse. Omstændighederne har desværre ikke tilladt i nogen udstrakt Grad at anstille Undersøgelser angaaende mulige Medlemmer af Slægten Aall i England udover de her omtalte.

NIELS AALL DEN ÆLDRE

f. 1702 † 1784.

NIELS AALL, Stamfaderen for en Slægt, der nu i 200 Aar har levet i Norge og som har skaffet Landet en lang Række dygtige og hæderlige Embedsmænd, virksomme Jernværkseiere og driftige Godseiere er født i London ca. 1702.¹

Om hans tidligste Barndom og Ungdom vides saagodtsom intet.

Familietraditionen beretter, at han 10 Aar gammel ca. 1712 med et engelsk Skib ankom til Brevik.

Nogle vil vide, at Skibet, som han kom med, strandede mellem Porsgrund og Brevik og at dette var den ydre Aarsag til, at han slog sig ned her i Landet, atter andre vil vide, at det var Familieforhold, der tvang ham til at forlade sit Fædreland.

Hvorom alting er, saa kan det vistnok med Bestemthed antages, at NIELS AALL omkring Aaret 1712 ankom fra England til Norge, hvor han fandt et nyt Fædreland, og hvor han blev Stamfader til en stor og anseet Slægt.

Ved det 18de Aarhundredes Begyndelse var der ikke faa Engelskmænd bosatte i Egnen omkring Brevik og Porsgrund.

Bland disse var der i særdeleshed en, hvem den unge AALL traadte i nærmere Berøring med.

Det var den rige Skibsreder og Trælasthanler JAMES BOWMANN født i England 1681 død i Porsgrund 1730.

Uagtet man nu ikke med Bestemthed kan paavise det, er det alligevel meget, der peger hen paa, at NIELS AALL ved sin Ankomst til Norge har fundet et Hjem hos ham.

De var begge af engelsk Oprindelse, saa Muligheden af et Slægtskabsforhold ikke er udelukket; og selv om saa ikke var Tilfældet, kunde jo det fælles Sprog og den fælles Hjemstavn afgive Berøringspunkter nok.

¹ Se Slægten Aall i England, Side 18.

James Bowmann, der drev Skibsrederi og Trælasthandel i stor Maalestok, var gift med ELSE BRINCK født 1694 død i Porsgrund 1746, Datter af den rige Trælasthandler i Arendal Søfren Andersen og Karen Brinck.

Efter James Bowmanns Død ægtede Enken Kammerraad HANS KJERULF (død i Porsgrund 1743) der fortsatte hans Virksomhed.¹

Sikkerlig gennem James Bowmann og hans Kone traadte NIELS AALL i Forbindelse med en Mand, der skulde komme til at spille en stor Rolle i hans Liv.

Denne Mand var HERMAN LEOPOLDUS født i Christiania 1677 død paa Birkholm 1750, adlet 1739 under Navnet LØVENSKIOLD, Søn af den fra Tyskland til Christiania indvandrede Kjøbmand og Overformynder Herman Leopoldus og Barbara Wiggers.

Efter at have forladt Embedsbanen, hvor han 1700 blev Sekretær i det danske Cancelli, kom han gennem sit Giftermaal med den rige INGER BORSE, Datter af Assessor i Bergamtet Halvor Søfrensen Borse til Holden, Ulefos og Bolvig Jernværker, i Besiddelse af vidtløftige Eiendomme ved Skienskanten, hvis Bestyrelse og Drift krævede hele hans Tid og Arbeidskraft.

Ved sit andet Giftermaal med Kirsten Søfrensdatter Brinck født 1696 død 1736, blev han Svoger til den oven nævnte James Bowmann, og gennem denne har han da formodentlig lært den unge NIELS AALL at kjende.

NIELS AALL kom i Herman Leopoldus Tjeneste omkring 1722, altsaa i en Alder af 20 Aar.²

Herman Leopoldus var en driftig og foretagsom Handelsmand.

Foruden Bolvig, Ulefos og Holden Jernværker eiede han store Skove rundt om i Telemarken og desuden den store Eiendom Bjørntvedt ved Porsgrund, hvor han havde sin Bopæl.

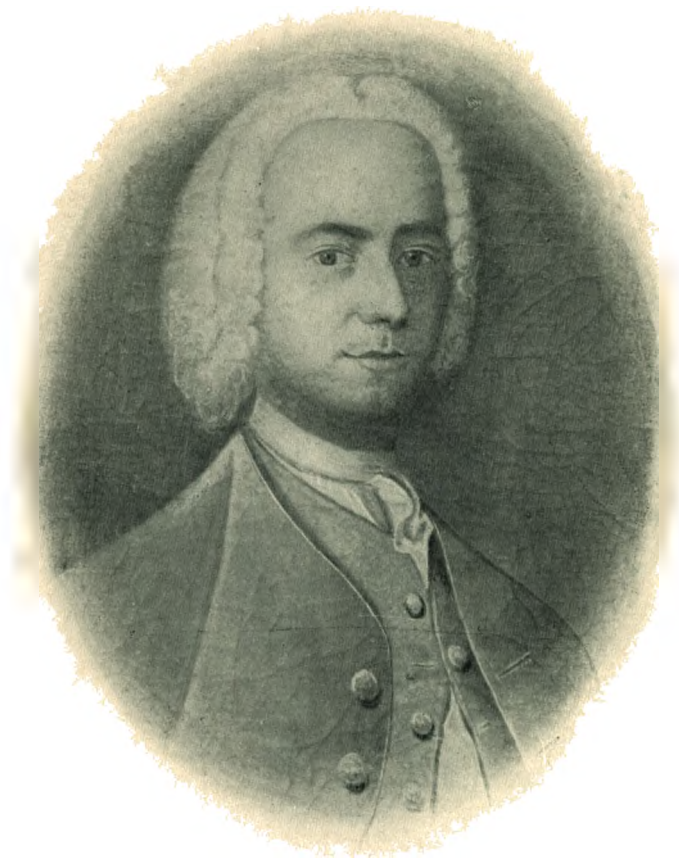
Ved Siden af sin betydelige Trælasthandel drev han ogsaa Skibsrederi, saa NIELS AALL kom i en Skole, hvor der var meget at bestille og meget at lære, og hvor han kunde høste Kundskaber, der senere hen i Livet kom ham til megen Nytte.

¹ Se Finne-Grønn: Arendals Geistlighed. Christiania 1897. Side 15.

² Slægten Aall har formentlig været knyttet til Ulefosgodset allerede fra 1722, hvilket Aar Herman Leopoldus købte Ulefos, altsaa samme Aar som Niels Aall blev hans Fuldmægtig.

Herman Leopoldus Søn, Baron Severin Løvenskiold, overtog bl. a. Eiendomme ogsaa Ulefosgodset efter Faderen, men da han for det meste boede paa sine danske Godser vedblev Niels Aall at føre Overtilsynet med Godset ligesom ogsaa i Ankernes Tid indtil 1777, da han traadte tilbage fra sine Forretninger og hans Søn Nicolai Benjamin Aall indtraadte som Participant i Godset og i 1782 helt overtog det.

Hverken Niels Aall eller Nicolai Benjamin Aall boede nogenside paa Ulefos, hvorimod der stadig var ansat en Forvalter, som beboede den saakaldte »Saugforvaltergaard», der skal have været beliggende paa den samme Tomt, hvor nu »Lille Ulefos» staar.

NIELS AALL DEN ÆLDRE

† 1702 † 1784

EFTER MALERI PAA NÆS
ANTAGELIG MALET CA. 1730

Omkring dette Tidspunkt har NIELS AALL formodentlig ogsaa været en Tur i Udlandet for at studere Sprog og sætte sig nærmere ind i Handelsforhold.

Af hans endnu opbevarede Copibøger ser man, at han skriver flydende hollandsk ligesom han selvfølgelig ogsaa talte og skrev sit Fødesprog engelsk; ogsaa franske Breve fra hans Haand findes i hans Kopibøger.

Efter sin Hjemkomst fortsatte han at være i Herman Leopoldus's Tjeneste.

Det var dengang gode Tider for Trælasthandelen og Eierne af de privilegerede Sagbrug tjente mange Penge.

Udnyttelsen af de Herman Leopoldus tilhørende store Skovstrækninger udgjorde Hovedbestanddelen af hans Handelsbedrift og det var saaledes i denne Branche NIELS AALL væsentlig kom ind.

Som en Paaskjønnelse af hans tro og dygtige Tjeneste forærede Herman Leopoldus ham Gaard og Grund ved følgende Gavebrev:¹

»Som NIELS AALL haver tient mig som fuldmægtig udj aatte aar og udj samme tiid skicket sig som det en erlig og troe tiener egnet og anstaaet forærer ieg hannem herved Sal. Hans Lauesen Borckes forhen tilhørende Huus, som ieg mig paa Auktionen tilforhandlet og det med lige Ret som ieg samme kjøbt, og saalenge hand eller hans Kjæreste samme Huus beboer undes uden nogen Slags afgift Fjeren Sal. Hans Lauesen brugte ved Jønholdt beliggende paa Biørntvet Grunden og leveres herved Auctionsskjødet at dette saaledes skal holdes og efterkommes, samt at ieg skal være hans Hiemelsmand for benefnte Huus haver ieg dette med egen Haand underskrevet og mit Zignette hostrøkt.

Biørntuet dend 8 martij 1730.

HERMAN LEOPOLDUS.»

L. S.

NIELS AALL var nu traadt i et nærmere Forhold til sin Principal Herman Leopoldus, i det han Torsdag den 17 November 1729 var bleven gift med den 23 Aarige MARGARETHA JOSTEN født 1706.

Brylluppet stod paa Bjørntvedt hos HERMAN LEOPOLDUS, idet Bruden var hans Kones Niece.

MARGARETHA JOSTEN var Datter af den store Jernværkseier og Forretningsmand NIELS HENRICHSSØN JOSTEN, hvis eventyrlige Liv og sørgelige Skjæbne senere nærmere vil blive omtalt.

¹ Originalen paa Ulefos.

Moderen var KIRSTEN BORSE, Datter af den tidligere omtalte Assessor HALVOR SØFRENSSEN BORSE til Bolvig Jernværk, Ulefos og Fjære Gaard m. v.

Ved dette sit Giftermaal kom NIELS AALL i Forbindelse med flere af Datidens ledende Handelsmænd paa Skienskanten.

En Søster af MARGARETHA JOSTENS Moder var saaledes, som vi tidligere har omtalt, gift med HERMAN LEOPOLDUS, og en Broder af hende var Cancelliraad JOACHIM BORSE paa Fjære Gaard i Solum, gift med en Datter af General ARNOLD.

Nogen Formue fik NIELS AALL formodentlig ikke med sin Kone; som det senere vil sees, svandt NIELS JOSTENS engang saa store Formue ved en hensynsløs og uheldig Realisation i ugunstige Tider ind til intet; men saavel økonomisk som socialt var det dog et godt Rygstød at være beslægtet og besvogret med Omegnens Rigmænd og bedste Familier.

Omkring Aaret 1730 træffer vi NIELS AALL etableret som Forretningsmand i Porsgrund.

Efter Datidens Skik og Brug drev han en mangeartet Forretning.

Han købte og solgte Trælast, drev Skibsrederi, optraadte som Kommissionær for udenlandske Handelsmænd, specielt da Engelskmænd, samt havde en ikke ubetydelig Butikhandel, hvor Bønderne kunde forsyne sig med de Varer, de trængte.

Trælasthandelen var og blev dog Hovedbestanddelen af hans Bedrift, en Bedrift, som hans Efterkommere i 6te Led fremdeles driver.

Vi gengiver nedenfor en Opgave over Sagbrugene i Thelemarken omkring Aaret 1730, eller altsaa omtrent ved det Tidspunkt, da NIELS AALL begyndte sin Virksomhed som Trælasthandler.¹

	Aarlige Skur efter Reglementet.
<i>Solum Prestegield:</i>	
Rendesund Sag No. 1	1 400 Bord
<i>Holden Sogn:</i>	
Ulefos Sauger No. 3, 4, 5 og 6	100 000 »
<i>Souer Prestegield:</i>	
Kløwer Saug No. 8	700 »
<i>Bøe Prestegield:</i>	
Grub Saug No. 11	3 400 »
<i>Lunde Herred:</i>	
Svendsøe Saug No. 12	2 000 »
Daarholdt Saug No. 13	1 400 »

¹ Efter en Fortegnelse i Nedre Thelemarken og Bamblens Fogedregnskaber for 1727.

Saugene ved Schien:

Closter og Damsauger No. 1—9	35 400	Bord
Øens Sauger og Damsauger No. 10—13. . .	29 400	»
» — No. 14 og 15	14 700	»
» — » 16, 17 og 18	16 000	»
Langefos Sauger No. 19 og 20.	13 400	»
— — » 21 og 22.	13 400	»
Løsthus Sauger No. 23 og 24	9 400	»
Spegesauger No. 25 og 26	13 400	»
Spegesaug No. 27	4 000	»
Post og Tidemanns Sauger No. 28—31 . . .	26 700	»
Damsauger No. 32 og 33	10 700	»
Grubsauger No. 34 og 35	10 700	»
— » 36 og 37	10 700	»
Clostersauger, 2de nye opbygte	14 000	»
2de nye opbygte istedetfor S. Hytte Saug . .	12 100	»
En nye opbyggt Sl. Borgermester Baads Arvinger	6 000	»

Gierpen Sogn:

Moe Saug	6 700	»
Nye Hytte Saug No. 13 Sl. Peter Børtings .	Ret efter Regle-	
	mentet.	
Nedre Hytte Saug No. 14	4 000	Bord
Steg Saug No. 17	4 000	»

Slemdals Annex:

Søndre Kiste Saug No. 1	2 700	»
Moeholdt Saug No. 2	1 400	»
Torsholdt Saug No. 6	2 400	»
Tvet Saug No. 7	2 000	»
Hey Saug No. 8	2 000	»
Øfvre Hogstad Saug No. 11	1 000	»

Bamble Sogn:

Haverdals Sauger No. 18 og 19	13 400	»
Nedre Herre Sauger No. 20	13 400	»
Nedre Rafnes Sauger No. 21 og 22.	13 400	»
Nedre Herre No. 24	6 700	»
Bamble Saug No. 27	700	»

Masterød Saug No. 28	1 400	Bord
Bircheret Saug No. 30	1 000	»
Tostwedt Saug No. 31	1 000	»
Første Fosvig Saug No. 32	2 000	»

Sannikedals Annex:

Hagholdt Sauger No. 33 og 34	1 000	»
Vafos Sauger No. 35 og 36	16 000	»
Første Cammerfos Saug No. 37	8 000	»
Anden Cammerfos Saug No. 38	10 700	»
Tridie Cammerfos Saug No. 39.	5 400	»
Fjerde Cammerfos Saug No. 40	5 400	»
Morlands Sauger No. 41 og 42.	20 000	»
Første Solums Saug No. 43	6 700	»
Anden Solums Saug No. 44	6 700	»
Anden Fosvig Saug No. 44	200	»
Helle Saug No. 46	2 700	»
Giære Saug No. 48	1 400	»

Tilsammen kunde man ved de her opregnede Sagbrug efter de i Sagbrugsreglementet trufne Bestemmelser aarlig skjære 529 100 Bord.

Hovedtyngdepunktet laa, som det let vil sees, i Skien med sin Ansamling af 40 privilegerede Saugbrug, ved Ulefos og ved Ravnes og Herre.

Som overalt ellers i Landet beherskedes ogsaa i Thelemarken Trælasthandelen af en sluttet Kreds af store Handelsmænd og Skibsredere, der sad inde med alle de vigtigste Sagbrug og de fordelagtigste Skoveiendomme.

Til denne sluttede Ring af Exportører hørte ved dette Tidspunkt særlig Familierne LEOPOLDUS (LØVENSKIOLD), KIERULF, von CAPPELEN, BOWMANN, ADZLEW, BUCHA og flere.

Kredsen undergik vistnok i Tidens Løb Forandringer, men man optog nødvendigvis andre end de, der ved Slægtskabs- og Svogerskabsforbindelser allerede havde faaet Fod inden for den.

Trælastudskibningen gik i de Dage lettere for sig end nu. Enhver af de større Exportører havde sine faste Kommissionærer i England, Holland og Frankrige, der modtog alle deres Ladninger, og til hvem Skipperne blev »adresserede».

Regjeringen lagde vistnok enkelte Hindringer i Veien for Handelen med Trælast.

Saaledes maatte der, som vi tidligere har seet af Hensyn til Skovenes »Conservation» kun skjæres paa de »privilegerede Sauge» og paa disse blot et nærmere

fastsat Antal Bord, og desuden maatte der til Staten svares Tiende af hver Udskibning, der for Skiensfjordens Vedkommende erlagdes til Tolderne i Langesund eller Brevig; men da alle Omkostninger' som Regel bares af Kjøberen, generede det Afskiberne mindre.

Disse trak Vexler for Salgsbeløbet paa Kjøberen, og disconterte derpaa Vexlen hos sin Bankier i Kjøbenhavn, hos hvem han som Regel havde en udstrakt Kredit.

Naar Tømmeroplagspladserne imidlertid var overfyldte, hvad der jo undertiden let kunde hænde, maatte man »sælge for Marked» og da var det Skipperen, der foruden sin Navigation ogsaa maatte overtage det merkantile.

De fleste af Skipperne havde gjort Turen over Nordsjøen saa ofte, at de var vel kjendte paa Pladserne baade med Personer og Forhold, saa i almindelighed gik det godt.

Vi hidsætter nedenfor nogle »Ordres» for NIELS AALLS Skippere, der viser Omfanget af deres »Fuldmagt».

Ordre for Skipper LARS JENSEN.

Den 14 Augusti 1748.

Med første føyelige Vind, Gud forlener, forføyer I Eder med Eders førende Skib Peter Anna her i fra til Parti Gate eller Chester, hvor Skibed uden alt for stor Hazard kand ligge at losse, og paa Andkomsten der adresserer Eder til Mr. George Prescott & Son og dem Eders indehavende Ladning først tilbyder og naar de vil give Eder lige saa meged som nogen Anden maa I lade dem have Preferencen, hvorom ved indlagde aabne Brev dem haver til mældet. Naar Ladningen til høieste Priser er bleven solgt, kiøber I for hvad Penge af Ladningen bliver tilovers Klumpe Bly, som I med Eder hjembringer, og som vi ikke tvifler paa Eders fornuftige Opførsel saavel med Ladningens Afsætning til høieste Priser som Blyeds Indkiøb, saa lader vi det dermed ankomme. Til Eders Efterretning finder De herpaa teigned de Priser, vi gjør os Haab om at faa for Ladningen som dog paa Marchand og Eders Vigilence faar ankomme. Skulde der være Godtkjøb paa Høe kjøber I og hiembringer 12 Tunn, ligesaa kjøber I og hiembringer 12 Tønder Malt og 12 Tønder Rug som er godt; I forhører Eder i Chester, hvad Fragt til Foraaret kan obtineres for dette Skib derifra op Strædet enten til Livorno eller Venedien ligesaa om en Ladning Trælast der til Foraaret bliver at afsætte og til hvad Priis; naar I er bleven klar i Chester forføyer I Eder hjem med Skibet til Porsgrund. Vi recommenderer alting Skibet vedkommende under Eders agtsomme Tilsium og befaler Eder Gud paa Reisen.

Efterdi vi gjør os Haab om, at der i Chester eller der omkring er meget godt Kiøb paa Blye, saa i Henseende venter vi for Eders Ladnings Udbringende at faae een anseelig Mængde og ikke mindre end 60 Tunn Blye i det mindste. Saa var det vel

Umagen værd, at I forhører Eder overalt paa de omliggende Stæder, hvor bedste Kiøb paa Blyed er og derpaa lader Eder det tilbringe. I kjøber een af de største og bedste Chester Cheeses er at faae og 6 $\frac{1}{2}$ af det saakaldede Vrag-ost til Vores tienistefolch, som er at faae for en billig Priis. Er Høet dyrt kjøbes intet deraf; vi har Efterretning fra England, at det koster ikke mere end 1 Shilling pr. 100 Vægt, men det faar icke hielpe om det koster lidet mere; dersom Malt og Rug er for dyrt kjøber I intet deraf.

De Priiser vi venter i det mindste for Ladningen er følgende:

15 a 16 fods 2 Tomm furu	13 £ 10 a 14
13 a 14 fods Dito	11 - 10 a 12
11 a 12 fods Dito	9 - 10 a 10
9 a 10 fods Dito	7 - 10 a 8
11 a 12 fods 2 Tomm Gran	8 - 9 a
13 a 14 fods Dito	10 - a 11
15 a 16 fods Dito	12 - a 13
Halve Bord	3 - a 4
Stolper	12 - a 13

pr. 120 Stk. til 100 fri for Masten.

65 Skippund Stangiern, som vi venter i det mindste 12 £ Tunn fri for alle Omkostninger.

Mr.ss. Prescott & Søn er tilskreven, saa fremt de vil have en Ladning Dehler og Bjelcher til Foraaret at accordere med Eder derom, som efter Tidernes Omstændighed, der ventes at ske til Redernes Interesse og ifald I bliver accorderet om Priserne haver ieg dem tilskreven, at de kan sende nu med Eder 20 a 30 Tunn Blye, som i samme Ladning skal blive decourteret.»

Ordres for Mons. LARS JENSEN.

10 Juli 1757.

Med første føyelig Vind, Gud forlener forføjer I Eder med Eders førende Galjot Fransisca Kristine kaldet herfra til Amsterdam og paa Andkomsten der Eders indehavende Ladning til De Herr Jappe Wiggers leverer, som samme for min Reining til høyeste Markedspriser afsætter, hvorom I og underretter Eder, paa det ieg om Priiserne ved Eders Hiemkomst kan have Kundskab. Af Herr Jappe Wiggers annammer I hvad Penge til Skibeds Udgifter behøves og ligesaa at indkiøbe 400 Alen Seildug, 24 Pund Kaffeønner og en Anker Wiin Edikke, samt det samme Sort Dug og ligesaa mange Alen, som ieg er skyldig min Svoger Søfren Nielsen. Naar I er bleven klar i Amsterdam forføyer I Eder med Galjotten til Arendal og der adresserer Eder til Siver Hanssen, som bygged min Svogers Skib, til hvem ieg har skreeven at besee Galjotten, at hand derefter. kand give mig een Tanke hvorledes ieg paa bedste Maade skal andfange med hendes Reparation og som ieg gjør mig Haab at vinde 3de Reyser i Aar, saa opholder I Eder ikke, men fortsætter Reysen saa snart mueligt. Paa Reysen befaler vi Eder Gud.

Vi gjengiver ligeledes et Par af Skippernes karakteristiske Rapporter.

Velædle Høy gunstige
Herre Redere!

Herved haves den Fornøjelse at insinuere Dem min lykkelige og beholdne Arrivemang her til gamle Hellesund den 23de Novb. efter at ieg den 25de Oktob. undslap fra Kingrod, hvor ieg formedelst Storm og u-roligt Veir af westlige Vinde maatte ligge fra den 9 Okt. til oven meldt; har derfor havt et meget u-roligt Veir af Nord og NO. vinde, samt omløbende, hvorved ieg, Gud være lovet er løcheligt ariveret hid; nu nødsages ieg til at trassere paa min Herre Redere for lidt til Proviant, da vi nu er ude for det meste. Og nu er det 8te uger siden ieg provianteret for Bristoll, saa Gud være min Trøst for denne lange contrarie Reise, ieg paatviler ikke mit Afseilings Bref fra Bristoll er jo Herre Redere forlængst indløbet, hvoraf kand sees Mr. James slette Behandling. Ieg har og for Hr. Redere det forlangte 20 Ton Høy inde og Gud forlener nu West Vind at snart have den Ære at see Dem.

Hvornest ieg med største Submission henlever

Velædle høy gunstige
Herre Rederes
ydmygste Tiener
Michael Kruuse.

Havnen
Gamle Hellesund
ved Lille Sand
den 23 Novbr. 1775.

P. S. Anne Dorthe Mr. Jens Nielsen og Fortuna Schieldrup, samt Enigheden og Carolina Mathilda fra Brevik ere og idag indkommen her.

Velædle Høy gunstige
Herrer Redere!

Herved haves den Ære at insinuere min løchelige Arrivemang til Falmouth som var den 11te April, men er saa uheldig derhos, at have foretruffet marchedet saa slet, at ieg nu i 3 dagers omrejsning ikke har voren istand til at obtinere et bud engang, uagted ieg hafde den Løche at være 1ste Norske Skib her i aar, er samme dog en pur umulighed at afsette Ladningen. Mr. Michel Bakkes Ladning er solgt til Mr. Daniel i Truro, og Mr. Bruns til Mr. Richardsen i Penrin: her er og i aar opset et nyt Comp. i Truro nafnl. Mr. John Lemon & Mr. Granfell og Mr. Williams alle i et Comp., men har ved Frue Ancher og Mr. Herlofsen fra Arendal ordineret 6 Ladninger, som her er ventendes hver Dag. Mr. Michel Bakke er endnu ikke andkommen. Brun arrivered her

til den 12te hujus, nu maa ieg i Jesu Navn afsette igien for Dublin. Herren for leve Løche til at bedre Marchedet, ieg har maattet trassere paa Messrs. Wolffs for Skibets Fyrpenge Summa £ 17, 3, hvorhos jeg med største Devoier lever

Velædle høy gunstige
Herrer Rederes
ydmygeste tiener
M. Kruise.

Falmouth den 14de April
1776.

Skipperne var, som vi har seet, Folk, af hvis Hæderlighed og Conduite meget afhang.

De var ogsaa gjennemgaaende Personer der fra Ungdommen af havde tjent sig opover Graderne i de enkelte Firmaers Tjeneste og følte sig derfor langt mere solidariske med sine Redere end man nuomstunder er vant til at se.

Deres Stillinger var ogsaa godt aflagte, saa de ikke sjelden oparbejdede sig Formuer, hvorfor man meget hyppigt træffer Skippere med kjendte Skiensnavne og indgiftede i Egnens bedste Familier.

En uhyre, ikke mindst for Husmoderen, vigtig Opgave havde Skipperne i til fuld Tilfredshed at udføre de Kommissioner, som Rederne medgav dem.

Man maa her erindre, hvor vidt forskellige Datidens Handelsforhold var fra vore.

I Byens Butikker, om der da overhovedet var nogen, kunde man praktisk talt intet faa kjøbt af den Vare, som man den Gang gjerne pleiede at kalde Galanterivarer; og Veien til Hovedstaden, hvor Forholdene vist ikke var stort bedre, var baade lang og saa besværlig, at man havde en lige bekvem Forbindelse med Udlandet.

Det blev da Skipperens Sag at forsyne de mange velstaaende Hjem i Kystbyerne med Strømper og Sko, Hatter og Fjær, Baand og Schawles.

Af deres Smag afhang mangan en Gang en ung Piges Skjæbne og mangan en Jomfru og Madame har med bankende Hjerte og spændt Forventning speidet efter den Slup eller Brig, der skulde bringe dem den Ramme, hvori deres Skjønhed og Ynde bedst kunde udfoldes.

Af NIELS AALLS bevarede Copibøger ser vi, at hans Skippere jevnlig fik slige Kommissioner at udføre.

I 1740 fik Skipper Lars Iversen saaledes Ordre til at bringe med sig hjem fra England »Et par Damasches Sko, hvide i Bunden med Colleurer», »Til Niels et Par sorte Sko med røde Hæle», »Et par Carduanssko til mig selv», »Et par røde

Sko til Benjamin» og »2 Solhatte for mine Smaapiger»; i 1746 førte han hjem bl. a. »2 par grove knyttede Strømper til Niels», »2 par Sko til min Datter Kirsten, sorte med hvide Snore», »2 par Sko til min Datter Francisca af rødt Læder», »2 Par Strømper til min Kone af hvide Silchesvichler» osv.

Ved Bryllupper og andre store Begivenheder hvilede Ansvarret for Brudens Udstyr og Gjæsternes Traktement tungt paa Skippernes Skuldre.

Baade Lintøi, Dækketøi og Brudens personlige Udstyr var overladt til Skipperen at vælge og købe, og Værtens Vinforsyning stod og faldt med Skipperens gode Smag.

Til sin ældste Datters Bryllup ser vi f. Ex. at NIELS AALL var saa forsynlig at bestille »2 Dusin Burgundievin, 2 Dusin Champagnevin, 96 Fl. St. Orleansvin samt 2 Oxehoveder Rødvin i optaget Tilstand og med Harpix paa Korken.»

At Omegnens Embedsmænd, Slægtninge og andre ikke forsømte den gunstige Leilighed til at forsyne sig med Varer af de forskjelligste Slags siger sig selv, saa de hjemvendte Englands- eller Frankrigsfarere ofte indeholdt rene »Magasiner» i Nutidens Forstand.

NIELS AALL begyndte allerede tidlig at købe Jordegods og Skove i Thelemarken, det var baade en heldig Anbringelse af opsparede Capitaler og bidrog desuden til at gjøre ham uafhængig af Bønderne.

Af hans Skoveiendomme var det saakaldte »Vestfjeldske Brug» en af de betydeligste.

Det bestod af de to Herresage med et aarligt Kvantum af 20 100 Bord og en Række underliggende Eiendomme.

Om dette »Vestfjeldske Brug», som NIELS AALL i 1762 afkjøbte Arvingerne efter Cancelliraad Herman Leopoldus Løvenskiold, meddeler Bartholomeus Herman Løvenskiold i sin Bratsbergs Beskrivelse (Side 70 fl.) følgende: »Det første Skiøde er af General-Major Arnold og Commerce-Raad Schrøder paa en Halv-Part i Nedre Herre-Sav No. 24, til James Bowmann af 8de Novembris 1719; Den anden halve Sav fik Han af Secretair Leopoldus den 21de October 1724. Den bekjendte Russel eiede dette Lande-Brug en Tid, som ved Kunstgreb og Contracter med Bønderne underlagde Bruget mange Eiendomme paa adskillige fordelagtige Vilkaar, hvilke nu dog ei komme ham mere til Nytte. Niels Rive solgte ved Auction den 6te Aug. 1727 Russels Lande-Brug og Eiendomme til James Bowmann, Skiødet blev ratificeret den 30te Junie af Wibe, Deichman, Blixencrone, Bertouch og Gødtsche, og for disse Eiendomme gav Bowmann 4 545 Rdlr.

1747 købte Cancelli-Raad Herman von Løvenskiold dette Lande-Brug med de 2de Herre-Saver efter afgangne Cammer-Raad Kiærulf, som ægtede Bowmanns Enke,

af Ham købte Kjøbmanden Nicolaj Kall dette Lande-Brug, men Nicolaj Kall solgte Ham samme igien efter nogle Aars Forløb.»¹

Af andre betydelige Eiendomme nævner vi Opdal Gaard og Skov i Bø Prestegjæld af en Skyld af 4 Tønder med Bøgsel, som han sammen med Øverland Gaard og Skov af 3 Tønders Skyld ved Skjøde af 7. Januar 1765 for en Kjøbesum af 5 900 Rdlr. købte af Halvor og Ditlev Høeg.

Af disse 2 betydelige Eiendomme gik *Opdal* i 1777 over til Sønnen Nicolai Benjamin Aall og fra ham til hans Søn Jørgen Aall i Porsgrund fra hvem den antagelig i 1826 solgtes til Fremmede.

Overland, der i nyere Tid er kartlagt og opmaalt til 26 000 Maal, gik ligeledes i 1777 over til Nicolai Benjamin Aall og har senere i Forbindelse med Ulefos været i hans Efterkommeres Eie. Denne Eiendom har saaledes tilhørt Slægten gennem 6 Generationer i ca. 150 Aar.

Desuden eiede NIELS AALL det store Saugbrug »*Smidieøen*» ved Skien med 4 privilegerede Sauge, Laxefiskerier, Grunde og Herligheder.

I 1777 deltes dette Saugbrug mellem de 2 Sønner Nicolai Benjamin og Jakob Aall, saaledes at hver af dem fik 2 af de privilegerede Sauger. Paa denne Eiendom med dertil hørende Vandfald er i vore Dage den store Cellulose- og Papirfabrik Union anlagt.

Fremdeles eiede NIELS AALL den privilegerede »*Svendsøe Saug*» i Lunde, der laa ved samme Vasdrag hvori Tømmeret fra Opdal og Øverland fremdrives og er formodentlig dette Tømmer da bleven opskaaret der.

Af andre Eiendomme i Thelemarken vides NIELS AALL at have eiet:

Skare, Østena, Donnestad, Skarperud, Aanebu Skov og Utsund i Sundbygden samtlig i *Hvideseid Prestegjæld*, samt Kaasen og Rønningen sammesteds; desuden i *Brunkeberg Sogn*: Tvedt Skov i Dalene, Bøgselret over en Tønde i Brunkeberg Kirkegods, Bjørneflaten under Homme Gaard og Støielslien;

I Mo Sogn: Ripel Skov, Lystad, Tveten og Hommetjøn Skov (formodentlig den nuværende Homtjønhei i Skafse);

I Vraadal Sogn: Vraali Gaard;

I Vinje: Botne, Løeg eller Løk Gaard, Muhle, Korstvedt, Høietvedt eller Høgetveidt, Hylland, Svalestuen, Nordstuen i Smørklep, Flaaten i Manaas, Wommerstuen (?) (formodentlig det nuværende Waamortveit og Fonneli Skov);

I Skafse Sogn: Dølen Gaard.

¹ Herrebruget blev af Niels Aall i 1777 overdraget til Sønnen Jacob Aall paa Borgestad, efter hvem det i 1820-Aarene blev solgt til Fritz og Niels Aall Løvenskiold.

NIELS AALL DEN ÆLDRE

f. 1702 † 1784

EFTER MALERI PAA ULEFOS,
ANTAGELIG MALET CA. 1738
(UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 103)

I Laurdal Sogn: Flekstvedt, Haatvedt, Lofthus, Raundal, Grønlistul, Gjølrie, Borgejord, Dalen nordre og Homme;

I Eidanger: Guto eller Gata som det nu kaldes;

I Gjerpen: Sanne eller Sanden.

Sin Trælasthandel, der lidt efter lidt antog ganske betydelige Dimensioner, drev han dels alene, dels i Forbindelse med Brødrene Carl og Vilhelm Deichmann i Porsgrund.

Til sin Udskibning behøvede han meget Skibsrum.

De engelske Kjøbere hentede vistnok endnu af og til Trælasten paa Produktionsstedet, men det blev nu mere og mere almindeligt, at han sendte det til det af Kjøberen fastsatte Bestemmelsessted.

Foruden at han fragtede større og mindre Skibe til Udskibning af sin Trælast eiede NIELS AALL helt eller sammen med andre 8 store Skibe, hvoraf de fleste var nye og byggede i Norge.

Som Regel gik Skibene den vante Rute 3 à 4 Gange aarlig til England eller Frankrige, fik de Retourfragt, saa meget des bedre, hvis ikke, lønnede det sig alligevel at sende dem hjem i Ballast.

NIELS AALL forsøgte sig ogsaa paa de lange Ruter, hans største Skibe gik ofte med Trælast til St. Ybes eller en anden spansk eller portugisisk Havn, hvorfra den vendte hjem fuldstødt med Salt og Vin. Dette var dog hazardiøse Foretagender; foruden Storme og andre Ulykker lurede de bekjendte algierske Sørovere overalt i disse Farvande efter Bytte, og selv om de aldrig saa meget paa Raadstuen havde udstyret sig med »algierske Søpas» var det altid en Tid fuld af Ængstelse og Bekymring, førend man saa dem velbeholdne krydse op Porsgrunds- elven.

Ogsaa i Bergværksdrift var NIELS AALL en Tid interesseret.

Sammen med nogle andre, hvoriblandt Kammerherre og Stiftamtmand Adeler paa Gjemsmø Kloster, Justitsraad Bentzen paa Kongsberg og Lars Wright i Porsgrund¹ optog han Omdals Kobberværk i Skafse Annex.

Dette Bergværk, der oprindeligt var anlagt ca. 1670, blev i 1750 paa ny optaget af den fra Krigen med Carl XII fordelagtigt bekjendte Oberstløjtnant Christian von Koss, der imidlertid omkom ved Drukning i Byglandsfjorden i Sætersdalen 1758.

Interessenterne drev det endnu nogle Aar, formodentlig med Tab, indtil det i 1766 blev nedlagt.

Overhovedet synes Omdals Værk ikke at have været til synderlig Glæde for Partipanterne, allerede 24 Mai 1749 skriver saaledes NIELS AALL:

¹ Norsk hist. Tidsskr. 2 R. III S. 176 Budstikken II, No. 39—40.

»Til Høyædle og Velbaarne Hr. Berghauptmand sampt Velædle og Velbyrdige Tilforordnede Hærrer udj det Kongl. Ober Bergamt.« og klager over »at Hr. Obriste Lieut. von Koss tvært imod den mellem ham og os oprættede Forening aldeles egenraadig har disponeret over det Omdalske Kaaber Værck uden enten at indkalde eller tilmelde os det Ringeste om dessen Drift, som nærmere skal oplyses og uden Vores Forevidende er indgaaet med Project til Privilegiens Erholdelse for bemældte Omdals Kaaber Værck.»

I 1779 synes et nyt Interessentskab at have villet optage Omdals Værk. I et Brev af 17 Juli til Søren Dedekam skriver Jakob Aall paa Borgestad, at han allerede har engageret sig i saa mange Foretagender som hans disponible Midler tillader ham og fortsætter derefter saaledes:

»Det samme er tillige Aarsagen, hvorfor jeg ej tør befatte mig med at participere udi Omdals Kaaber Værk, omendskjøndt jeg vist troer at man kunde høste Fordeel derav, naar samme blev drevet med den rette Oeconomie og det faldt i een Mands Hænder, der havde Evne at bringe Tingene i Orden, thi den fornemste Aarsag til dets Standsning haer i Sandhed været de mange Interessentere, der have ejet og eje Værket, hvilke ikke have været fuldkommen eenige.»

Et betydeligt Arbeide nedlagde NIELS AALL i »Toldsocietetets» Tjeneste, som dets Commissionær og Tillidsmand i Skiensfjorden.

For at slippe Bryderiet med Indkrævningen og Regnskabet med Tolden forpagtede Regjeringen denne bort til et Consortium af Handlende for et vist Antal Aar af Gangen.

De var væsentlig de store Handelsherrer i Christiania og paa Strømsø, der var interesserede i dette vistnok temmelig dristige Foretagende; »Associationen» bestod af Justitsraad Christian Ancker, Johan Henrik Darjes, Paul Hassleff i Christiania og Peter Arboe og Stille Christensen paa Strømsø.

Som Commissionærer rundt om i de forskjellige Havne blev antaget i Christiania Andreas Kasse, i Drammen Christen Gad, i Fredrikstad Mathias Munch, paa Fredrikshald Agent Ancker, paa Moss Lars Olsen, i Holmestrand Jørgen Pedersen, i Tønsberg Ditlef Bull, i Laurvig Simon Bay, i Kragerø Marcus Bärnholdt og i Skiensfjorden (Langesund) NIELS AALL.

Ved hvert Toldsted blev der ansat en Commissionær, en Tolder, en Overbetjent og 4 Underbetjente, der samtlige opbebar Løn af »Societetet».

For Langesunds Distrikts Vedkommende var Commissionærens Løn 300 Rdlr., men han havde Forpligtelse til at stille 800 Rdlrs. Caution.

I den Hensigt, at fordele Risikoen nogenlunde jevn mellem Akershus Stifts Handlende, optog man i 1749 den Tanke, at danne et Aktieselskab med ca. 3000

Lodder, i hvilken Anledning Stiftamtmanden over Akershus, Rappe, tilskrev Byernes Magistrater om at udvælge hver 2 af sine bedste Mænd til at møde i Christiania for at forhandle om Sagen.

Fra Skien og Porsgrund mødte NIELS AALL og Peter Frisenberg.

Paa dette Møde blev der bl. a. fremsat nogle »Erindringer og Betænkninger angaaende Conventionens Forfærdigelse imellem Toldforpagtning-Interessenter«, hvor der siges følgende:

»Paa det at alle negotierende og Handlende kan nyde Part udi denne Toldforpagtning bliver det nødvendigt at dette Societet inddeles i 2 eller 3 000 Lodder, hvilke Lodder først bør uddeles saamange til hvert Stæd, som det ene Stæds Handling er proportionel imod det andet. Efterdi denne Toldforpagtning sigter alene til Handelens Opkomst bør og ingen at interesseres i dette Societet uden de Handlende, derfor og ingen bør at undslage sig derfra eller derudi at tage Part, som med Handel og Negotie haver at bestille med mindre de fra alt Kjøbmandskab vil excluderes som i saa Maade maatte ansees som en Modvillighed.»

I Forpagtningsafgift af den indgaaende Told skulde der for et Tidsrum af 10 Aar fra 1749 at regne aarlig svares 35 000 Rdl., senere omfattede ogsaa Forpagtningen den udgaaende Told og Consumptionen.

Lister blev udlagt paa alle Toldsteder til Tegnelse af Deltagere; i Porsgrund tegnedes de fleste Lodder af Conferentsraad Løvenskiold og Cancelliraad Løvenskiold, der hver tog 25 Lodder, C. & W. Deichmann ligeledes hver 25, NIELS AALL 25, Jørgen og Zacharias Simonsen 20 og Søren Nielsen og Nicolai Kall hver 10.

NIELS AALL var Toldsocietetets Kommissionær i mangfoldige Aar og kom paa denne Maade i et nært Bekjendtskab til flere af de ledende Handelsmænd i Christiania, hvor der blev holdt Møde flere Gange om Aaret.

Det lader dog til at Stillingen af og til har givet Anledning til Rivninger og Ubehageligheder.

Under 25 Oktober 1751 skriver han saaledes til Christian Ancher i Christiania:

»Kiære Ven, skal have Tak, at hand vil have mig at vedblive Societets-Embedet og forsichrer ieg, at det vil giøre mig ondt, om ieg skal nødsages derfra at skille mig, efterdi ieg har opofret mig dens Tieneste, vel vidende, det er en Sag, som angaar det almindelige Vel,»

og 15 November 1751 til den samme:

»Kiære Ven, maa troe, at ieg paa ingen Maade frasiger mig Embedet som Commissair, saalænge ieg bliver tilladt at pleie samme uden Chikane.»

Han fortsatte dog sin Virksomhed i Selskabets Tjeneste, indtil han i 1777 traadte tilbage fra sine Forretninger og overdrog Stillingen til sin Søn Jacob Aall.

Med Familien Løvenskiold stod NIELS AALL gennem hele sit Liv i Forbindelse. Konferentsraad Herman Løvenskiold tilbragte Mesteparten af Aaret paa sine danske Godser, og NIELS AALL styrede derfor hans Eiendomme og Forretninger i Norge med den mest udstrakte Fuldmagt.

Ved hans Død i 1750 deltes hans Eiendomme mellem hans 2 Sønner saaledes at den ældste Søn Cancelliraad Herman Løvenskiold fik Bolvig Jernværk og den yngste Baron Severin Løvenskiold de danske Godser og Holden Jernværk med Bjørntvedt, Ulefos og underliggende Eiendomme.

NIELS AALL stod i det samme Forhold til Baron Severin Løvenskiold, som han havde staaet til Faderen.

Gjennem en Aarrække havde han den øverste Ledelse og Opsyn med hans norske Eiendomme, af hvilke han lidt efter lidt forresten kjøbte ikke saa faa.

Vi hidsætter Uddrag af en Del Breve, der har særlig Interesse forsaavidt NIELS AALL heri omtaler Forhold vedkommende Ulefosgodset og sin Befatning med dette.

Til Mikel Malling, Christiania

21 Novbr. 1740.

»Da jeg ingen veed bedre at kunde adressere mig for at faae Efterretning hvad enten Ulefos Sauger eller Gaard henhører under Reluitionen eller ey, saa maa hand ikke fortryde at jeg med saadan forespørgende indcommoderer, allertjenstligst bedende hands Svar med Postens Retour maatte bringes mig, og da Etatz Raad Løvenskiold saa vel i Holden, Bøe, Hvidesøe, Forriddall, Laurdall og Vinje Sogner en temmelig Deel Gaarder eyer, og hvorom ingen Efterretning haves, hvad enten de henhører under Reluitionen eller ey saa efterdj er ventelig ved Skifted derpaa en Designation, udbede mig den Godhed om muligt maatte gives en Extract paa de Gaarder som i ovenbemeldte Sogne findes af Reluitions Gods, for den som derved haver Umage betaler jeg med største Plaisir, foruden erbyder mig med Hengivenhed fremdeles at læve e.t.c.»

Til Conference Raad Herman Løvenskiold

7 Oktober 1748.

»Forige Uge var jeg som snarest op i mit Brug, hvor jeg blandt mine Bønder fandt een stoer Bedrøvelse for Kornvarer, som desværre overalt i Udbøjgden findes, da de fleste ey af deres aufling faar mere end det de saaede. Derimod udj øverste Tellemarken er Jorden temelig vel udfalden. Gud velsigne Kongen som med denne Post haver givet Frihed paa fremmed Havres og Mells Indførsel uden Tolds Svarelse.»

Til Conferentsraad Severin Løvenskiold.

3 Mai 1751.

»Jeg har været ved Ulefos og der forefunden alting ved Saugerne vel og i fuld Drift, men Vrangefos maa stedse arbejdes udi at faa Tømmer til Saugerne,

jeg har og igjennemgaaen Saugfolkenes Regnskab og tillige Altenburgs og forefunden alting rigtig . . . .

Forvalter Bomhof udlod sig for mig at have gunstige Herres approbation paa hands Søn efter ham at blive Forvalter, men da jeg tortrolig raisonered med ham derom maatte hand bifalde mig at det var heel befrygtelig at enten gunst: Her: med ham eller hand med Embedet ei kunde være tient formedelst siine visse Aarsager og derfor bedet mig at foreslaae om ikke bemeldte hans Søn maatte tillades at komme til Ulefos Gaard og der faa Kjørsele paa Saugerne som Anders Isachsen nu har, naar han ei længere kand være der, som jeg og befrygter ytterlig hand hvert Aar fordyber sig i Giæld og tillige bliver gammel.»

Allerede tidligt har NIELS AALL arbeidet sig frem til økonomisk Uafhængighed.

Saaledes er vi fra Aaret 1743 i Besiddelse af et Vidnesbyrd herom, i en af ham selv forfattet Opgave i Anledning af den paabudne »Formue, Kop-, Heste- og Carriolskat.»

Den lyder saaledes:

»I allerunderdanigst Følge af Hs. Kongelige Majestæts allernaadigst udkomne Forordning af ²³/₈ sidstleden angaaende Formue-, Kop-, Hest- og Carriolskats Udstædelse og Øvrighederne derom gjorde Andfordring andgiver jeg under skrevne NIELS AALL.

Andgaaende min Formue bestaaende af alt hvad

som nævnes kand except mine Huus-Meubler	8 500 Rdlr.
hvorimod jeg er bortschuldig	2 500 —
bliver saa igjen min Formue	6 000 —

    Til Kop Skats Svarelse

    mig og min Familie

- 1 Præceptor
- 2 Skriver Karle
- 2 Gaards Dreng
- 3 Piiger
- 1 Amme
- 1 Chariol.»

Til denne er dog at bemerke, at den vistnok ikke bør opfattes ganske bogstavelig og at han under alle Omstændigheder har ansat sine Værdier overordentlig lavt.

Regjeringen udsugede sine Undersaatter paa alle mulige Maader og paalagde Skatter under alverdens Navne og Paaskud, saa det fra Skattheydernes Side nærmest opfattedes som en Retorsion, naar de klagede jammerligt og gjorde sig saa ynkelige som vel muligt.

Ved sin tredie Hustrues Død i 1760 holdt NIELS AALL Skifte med sine 2 Børn af dette Ægteskab.¹

Han opgav da sin Formue til at være 35 925 Rdlr. Det Vestfjeldske Brug ansattes i en Værdi af 15 050 Rdlr. De fire Øens Sagbrug 2 600, Opdalselvens Brug 2 400, Bygaarden med Søbod og Hauge 2 000, $\frac{1}{3}$ Part i Skibet »Taalmodigheden» 1 500, $\frac{1}{2}$ i »Peter Anna» 1 500, $\frac{1}{4}$ Part i »Constance» 2 000, $\frac{3}{4}$ Parter i »Fredrikka Sophia» 2 000, $\frac{1}{2}$ Part i »De tvende Brødre» 2 500, $\frac{1}{2}$ Part i »Cathrine» 1 500 og $\frac{1}{4}$ Part i »Patientia» 1 500 Rdlr.

Af en Specification over hans Indbo fremgaar det, at hans Sølvtoi blev vurderet for 293 Rdlr. 2 Mark og 12 Sk., Kobbertoi 27.3.8, Messing 16.1.4, Tin 44.0.1, Træboskab 226.3.16, Speile og Glas 81.0.1, Linklæder 109, Sengeklæder 85, Heste og Kreaturer 186 Rdlr.

Ved Angivelsen af Formuen i 1760 maa man lægge Merke til, at han allerede 2 Gange tidligere havde arholdt Skifte med sine Børn af de tidligere Ægteskaber, saa hans Formue i Virkeligheden har været langt større.

Som et smukt Bevis paa hans Retfærdighedsfølelse og hans Kjærlighed til sine Børn anfører vi, at han, trods de gjældende Arvegangsregler, lod sine Døttre arve ligt med Sønnerne, idet han af sin egen Kasse skjød til, saa Døttrenes Arvepart blev ligesaa stor som Sønnernes.

NIELS AALL har sikkert stadig været en velstaaende Mand, om han end aldrig blev saa rig som senere hans Sønner Nicolai Benjamin Aall og Jacob Aall.

Han gav sine Børn en fortrinlig og ganske vist ogsaa bekostelig Opdragelse og Sønnerne opholdt sig alle flere Aar i Udlandet.

Et Bevis paa hans Velstand er ogsaa de Bygninger i Porsgrund, som han lod opføre.

»Hr. Aall haver her opbyggt,» siger Løvenskiold i Bratsbergs Beskrivelse, »3 anseelige Gaarde og befordret og understøttet mange gode og nyttige Indretninger paa dette Stæd.»

Af disse 3 »anseelige Gaarde» var den ene »Aallegaarden», der efter at være gaaet gennem flere Hænder og flere Gange været ombygget i 1899 eiedes af Navigationslærer Baumann, den anden var den saakaldte »Floodegaard» hvori underste Etage blev bygget af NIELS AALL og som senere blev paabygget af H. E. Møller paa Aakre. Den tredie var ganske vist »Kammerherregaarden» hvor NIELS AALL boede, førend han i 1777 solgte den til Jacob Aall paa Borgestad og flyttede til Sønnen Nicolai Benjamin Aall.

I social Henseende nød NIELS AALL stor Anseelse, ved sine Ægteskaber kom han

¹ Retspr. No. 3073 fol. 590 ff.

«KAMMERHERREGAARDEN» I PORSGRUND

BYGGET AF NIELS AALL D. Æ. OG EIET AF HAM TIL 1777. SENERE
EIERE: 1777—1787 JACOB AALL PAA BORGESTAD, 1787—1814 KAMMER-
HERRE SEVERIN LØVENSKIOLD (G. M. FOREGAAENDES SØSTER BENE-
DICTA HENRIKKA AALL) 1814—1823 DISSES SØNNER FORSTJUNKER NIELS
AALL LØVENSKIOLD OG KAMMERHERRE F. F. M. V. LØVENSKIOLD 1823—
1838 JACOB GRUBBE OTTESEN (G. M. JACOB AALLS DATTER FREDRIKKE
SOPHIE AALL) 1838 TIL GAARDEN NEDBRÆNDTE 1901 PORSGRUNDS
KOMMUNE

i Slægtskabsforhold til Egnens ældste og bedste Familier og hans Sønner og Døtre gjorde ligeledes gode og standsmæssige Partier.

»Her bor den ærværdige 82-aarige gamle Mand Hr. NIELS AALL, der haver den sieldne Lykke i Porsgrund hos sig daglig at hand sees af sine tvende Sønner som anseelige Kjøbmænd», siger Løvenskiold, »af sin Svigersøn Hr. Hagerup som er Stædets Sognepræst med hans Kone, af en Svigersøn Justice-Raad Rasch, som er Stædets Tolder, med tvende Sønner efter sin afdøde Kone, af sin yngste og her ligesaa boende Datter, der er gift med Hr. Kammerherre Severin von Løvenskiold, som er Proprietair til Bolvigs Jern-Værk og Deres Søn.»

Det var ikke med Urette at Løvenskiold i sin Bratsbergs Amts Beskrivelse anførte om NIELS AALL, at han havde »befordret og understøttet mange gode og nyttige Indretninger paa dette Stæd.»

Særlig tog han en ivrig Del i Opførelsen af Østre Porsgrunds Kirke omkring 1760. Porsgrund havde nemlig til den Tid været Annex til Eidanger, et Forhold, som jo ikke var tilfredsstillende i Længden, efter at Folkemængden var tiltaget. —

En Komité bestaaende foruden NIELS AALL af de to Brødre Cancelliraad Carl Deichmann og Kammerraad Wilhelm Deichmann, B. Rasch (formodentlig General-krigskommissær Bartholomeus Rasch) og Kjøbmand Søren Nielsen arbejdede med Sagen. I »Kirkestolen» findes indførte Ansøgninger og Lignende til Kongen og Autoriteterne, og disses Tilladelse til at der maatte oprettes en Kirke i Porsgrund. Hvorefter er tilført Kirkestolen følgende:

»Efterdi hans Kongelige Majestæt allernaadigst har accorderet Menigheden her udi Porsgrund at maae bygge en Nye Træ Kirke, saa paatager vi underskrevne os at føre Directionen over Kirkens Bygning, indkiøbe alle Materialer og forskrive alt hvad dertil hører, af hvad Nafn næfnes kand, antage Mestere og Arbeidsfolk til Arbeidets Forfærdigelse, saa fort som muligt er, og derudie som et Hierte og Sind staae hinanden bie. Hvorimod Cancellie-Raad Schnell har paataget sig forderligst at incassere de til Kirkens Opbyggelse udlovede Capitaler, og deraf prompte betale vores Tratta, som vi som Directeurer i saafald paa ham udstæder, til Mons. Henrich Berggreen, der har ladet sig formaae til at være Kirkens Værge, og over Kirkens Indtægter og Udgifter at føre behørig Regnskab.

Porsgrund den 4 April 1759.

Carl og Wilhelm Deichmann. B. Rasch. Niels Aall. Søren Nielsen.

Som Incassator underskriver

U. Schnell.

Som Kirkeværge underskriver

Hendrik Berggreen.»

Ogsaa i materiel Henseende har NIELS AALL bidraget til Kirkens Opførelse; i Kirkestolen findes saaledes under Regnskaberne for Kirken anført:

»Kirken af mig foræret	250 Rdlr.
Ligeledes af min Søn NIELS AALL jun. foræret	50 —
»For min Stoelefæste herimod mig giver Fæste	100 —
	400 Rdlr.

Fremdeles sees det, at NIELS AALL har betalt større Summer til Kirken ved forskellige Leiligheder som ved Familiemedlemmers Bisættelse i Kirkekjælder og lignende.

Sin indelukkede Kirkestol »paa søndre Pulpitur lige for Prædikestolen» havde han selv ladet opføre. Denne Kirkestol fik som senere vil sees, hans ældste Søn Nicolai Benjamin Aall i 1782 Ret til at benytte for sig og sin Familie, og først i de senere Aar er denne sammen med de øvrige Kirkestole fjernede.

Som før nævnt var Porsgrund tidligere Annex til Eidanger og det synes som om NIELS AALL har været Eier af denne Kirke. Under 8 April 1761 er der nemlig tilført Kirkestolen følgende Post:

»Til Sign. NIELS AALL for Eidanger Hoved Kirke efter hans gifne Skjøde af 31 Marts 1761 . . . . . Rdlr. 300.00.»

Med sine Forbindelser rundt om i Landet, stod NIELS AALL paa en god og venskabelig Fod og med flere af de større Handelsherrer i Christiania, som Justitsraad CHRISTIAN ANCHER, NIELS LEUCH, PAUL HASLEFF o. fl. havde han under sine hyppige Besøg i Christiania i Toldsocietets Tjeneste sluttet et varigt Venskab, der blandt andet gav sig et Udslag i, at NIELS AALL stadig gjorde sig en Glæde i, som Tak for udvist Gjæstfrihed, at forsyne deres Spisekammere med Østers, Makrel og andre Sager, der i Christiania var vanskelige at faa tag i, og saaledes regnedes for Lækkerier.

Med Justitsraad Christian Ancher stod han i et særligt Venskabsforhold, der senere ogsaa overførtes paa begges Børn; han stod i jevnlig Correspondance med ham og de gjorde hyppig Forretninger med hinanden.

Vi hidsætter et Brev fra NIELS AALL til ham fra 1751, der er ganske karakteristisk baade hvad Form og Indhold angaar:

2den August 1751.

»Dersom hans Frue Kiærste og Familie lever vel, skal det være mig kiært. Anledningen til denne Incomodation er een Indfald ieg haver faaen og hvorom ieg vil consulere Dem.

FRU BENEDICTA HENRIKKA AALL

FØDT BERGH

f. 1714 † 1748

EFTER MALERI PAA NÆS ANTAGELIG CA. 1738

(UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 106)

Mig tykkes, at som Maalingerne paa Skibene gaar for sig, og det væl paa andre Stæder som her befindes, at Toldkassen merkelig ved Skibenes Forhøyelse vil fordyres, da nogle af disse her maalte har faaen paa sig 50 Læster mere end de tilforn betalte Told af, saa kunde det ikke være umuligen, om de Trafiquerende nu i Forhaanden og før denne Augmentation paa Toldindtraderne blev Rentekammeret alt for meget bekjendtgjort, gav sig Betænkning at forpagte den udgaaende Told og Tiende af huggen Last, sandelig det er min Tanke, at Societeted, som med deres nuværende Bekientere kand opagte saavel den Ind- som Udgaående, deraf kand profitere, naar Forpagtningssummen ei overgik den første og Contracten blev noget favorable for de pagtende, saasom i paakommende Tilfælde af Krig og anden Uleylighed. Raadslaa herom med Mr. Hasleff og giv mig Deres Betænkning, men lad det være imellem os; thi det er ikke godt, at mange herom faar Kundskab, førend man har fattet Resolutionen.

Falder De ikke paa mine Tanker med Resolutionen, synes De da ikke, det bliver raadeligt, at vi indgav vores Klage til Rentecammered, om man og dermed kand faa Moderation paa denne haarde Maaling, som er altfor utaalelig for Skibsrederne.

Om dette vil ieg saa tjenstligst have Deres Betænkning udbedet, og er med ærbødig Complements Aflæg for ham selv, Fru Kiæreste og kiære Familie stedse med ald ærinde og tjeneste.

Deres hengivne

NIELS AALL.»

Efter omtrent 7¹/₂ Aars Ægteskab døde NIELS AALLS første Hustru Margaretha Josten i 1737 kun 31 Aar gammel, og blev begravet ved Eidanger 6 Mai samme Aar.

Halvandet Aar efter giftede NIELS AALL sig paany.

Han blev 6 Oktober 1738 viet til BENEDICTA HENRIKKA BERGH, der efter Faderens egne Optegnelser var født paa Moss den 1 Februar 1714 Kl. 9³/₄ om Aften.

Hun var Datter af Lagmand NICOLAI eller NICOLAS BERGH og CONSTANCE HENCH fra Bobelitz i Pommeren.

NICOLAI BERGH var født i Skien 16 September 1664 og var som af den nedenfor indtagne »Vaabenbog» sees Søn af Kaptein og Kommandant paa Fortet Overberget ved Fredrikshald CLAUS BERGH og BIRGITTE TRANE. Han blev 3 Marts 1696 Lagmand i Fredrikstad og Tønsberg Lagdømme (Bestallingen confirmeret 11 November 1699) og 10 Februar 1710 Assessor i Overhofretten, hvor han dog ikke mødte, hvilket havde tilfølge, at han, efter at have faaet flere Paamindelser under 10 November 1713 fik et skarpt Paabud om at indfinde sig til Rettens Forhandling, da »Kongen ugjerne havde fornummet hans Uvillighed».

Lagmand Bergh var en formuende Mand. Ifølge en Liste i Rentekammerets Copibog for 1700 i Rigsarchivet er han opført blandt de Personer i det søndenfjeldske Norge, som da ansaaes for mest velhavende, og som derfor opfordredes til at yde Kongen Forstrækning under den da udbrudte Krig med Sverige. Lagmanden, der sees at være den mest formuende af Moss Indvaanere, er afkrævet en Forstrækning af 500 Rdlr.

Nicolai Bergh, der døde i sit Lagmandsembede ca. 1725, var 2 Gange gift. Første Gang, som ovenfor nævnt med CONSTANCE HENCH født i Bobelitz 18 Februar 1672 død paa Moss 24 Februar 1718, anden Gang paa Moss 1719 med ELLEN ARENTZDATTER, Enke efter Foged paa Moss HANS KNUDSEN HOLCH († 1715).

I sit første Ægteskab havde Nicolai Bergh 8 Børn, 4 Sønner og 4 Døttre, hvoraf flere døde smaa.

Benedicta Henrikka Bergh levede i 10 Aar i Ægteskab med NIELS AALL og havde 4 Børn.

Paa Vaarparten 1748 begyndte hun at skranke.

29 April 1748 skriver NIELS AALL til Conferentsraad Herman Løvenskiold.

«Da ieg igaar imodtog Deres Brev af 18 hujus forsvandt den hos mig paa en 3 Uger heftende Bekymring af min Hustrus slette Helbred, som var Aarsage til Stands udi Corespondencen, og at samme kunde blive fatale, jeg inderligen glædes at samme er bleven bestredet. Gud give Lykke endnu i mange Aar, at hun med fuldkommen Helbred maa leve. Gud hielpe mig og mine smaa, saa vist som nu uden Guds forunderlige Kraft, intet Haab mere er om min Kones Restitution, thi foruden, at hun saaledes er udtæred, at i Stedet for Legemet sees fast ikke uden Skygge, saa er Nætterne saaledes af svingagtig Slim beknytt, at de deraf forvoldende Paroxysma gjør hendes Tilstand end mer bedrøvelig; i Nat blev hun saaledes deraf angreben, at ieg ey tænkte, det skulde bestrides.»

6 Mai skriver han til den samme:

»Min Kones bedrøvelige svage Tilstand confunderer mig saaledes, at jeg knapt formaar at convertere indlagte.»

BENEDICTA HENRIKKA AALL døde 18 Mai 1748 og blev 22 s. m. begravet ved Eidanger Kirke¹ 34 Aar gl.

20 Mai 1748 meddeler NIELS AALL en Bekjendt Dødsfaldet: »Den mig efter Guds Behag ved min kiære Kones Død, som skeede Natten til Torsdags sidst afvigte tilføiede hierte Bedrøvelse, bliver min høygunstige Herre underdanigst tilmeldet, at som ieg maa declarere at ved at savne hende, min timelige Glæde og savnes, saa ved ieg min høygunstige Herre udi dette mig tilfaldne tager Part.»

¹ Ministerialbogen opgiver feilagtig hendes Alder til 36 Aar gl.

Til sin Ven Justitsraad CHRISTIAN ANCHER i Christiania skriver han s. d. »Gud har i disse Dage behaget at bedrøve mig, da han ved Døden har fravristet mig min Kone og ved hende min Sjæls timelige Glæde. Kiære Ven! Skjøn min Sorg, som foruden at maa savne en elskværdig Kone tillige savner en Moder for 6 umyndige Børn.»

Under 20 Mai ansøgte NIELS AALL derpaa Kongen om at maatte hendside i uskiftet Bo. »Da Gud har behaget ved Døden at frarykke mig min Kone Benedicta Henrikka Bergh efterladende mig 4 med hende avlede spæde og umyndige Børn, saa er det, at jeg herved allerunderdanigst implorerer Deres Mayestæt, at mig allerunderdanigst maatte tillades i min Stand at hendside med de faa Midler Gud os i voris Ægteskab haver velsignet uden at skifte og dele med de bemeldte vore Børn, paa det ieg ved de efterladte samlede Midlers Brug, kunde efter Guds Behag ei allene tilhverve mig det udfordrende til mine smaa Børns Opdragelse, men endog det mere til deres timelige Nytte, ligesaa allerunderdanigst bedes det allernaadigst maatte behage Deres Mayestæt ifald ieg efter Guds Villie atter i et nyt Ægteskab skulde indtræde, at tillade mig at dele imellem mig og mine Børn ved Samfrænder.»

Ansøgningen oversendtes KAMMERRAAD SOLBERG i Kjøbenhavn til Besørgelse med følgende Linier: »Gud hielpe mig bedrøvede Mand, at ieg atter skal finde mig beføiet at ansøge Kongens Naade med indlagde Memorial, den ieg beder i bedste Maade og til skyndeligst Befordring maa være reccommandered.»

Det var visselig ikke let at sidde som Enkemand med 6 smaa Børn, især da NIELS AALL selv var saa optaget med sine Forretninger, at han var nødsaget til at overlade Omsorgen for dem til fremmede Mennesker.

Han tænkte da ogsaa en Tid paa at sætte Børnene bort til andre.

24 Juni 1748 skriver han saaledes til Conferentsraad Løvenskiold. »Jeg takker for den Part i min store Sorg tages, ligesaa for den Trøst mig derudi gives Gud give mig Naade at recoligere mig, og at den Betragtning ieg gjøre mig over mine 6 Børn ikke skal gjøre Sorgen ubodelig. Jeg er imidlertid raadvild; undertiden tænker ieg at sætte mine Børn bort og ophæve min Huusholdning, som om ey frygted blev altfor bekosteligt, visselig resolverte til, Gud give mig de bedste Raad.»

Vi er i Besiddelse af et Par Breve fra NIELS AALL, der viser at han ogsaa havde Evne til at trøste sine Venner i deres Sorg.

Det ene er skrevet til Fru ANNE CATHRINE LEUCH født Helleesen i Anledning af hendes Mand PEDER LEUCHS Død i 1746, og lyder saaledes:

»*Dydædle Madame.*

Paa den mig med indløbne høystærede Skrivelse af 21 hujus indberettede Dem tilfaldne Hiærte Sorg bliver min Condolation herved og altid med Forsikring at som

ieg udi denne Deris Bedrøvelse ikke tager een ringe Deel, saa skal det Glæde mig, at Gud vil opfylde Dem med sin Naades Trøst, hvorved De maatte bestride alt hvad denne for Dem i saa haardt beklagelige Dødsfald kunde forvolde.»

Det andet er skrevet til hans Ven Justitsraad ERIK ANCHER til Mosse Jernværk 14 December 1761 i Anledning af hans Kone ANNA CATHRINE TANKS Død.

»Jeg maa tilstaae at være meget høyt bekymred af indløbne ærede Skrivelse af 3die hujus at fornemme den ved Deres Velbaarenheds kiære Frues Død tilfaldne Bedrøvelse og hvorudi ieg ganske forsikrer at tage stor Part, Kiære Ven! Tillad mig som een udi samme Begivenhed 2de gange prøved, at give Dem det eniste Raad jeg har funden til mit Soulagement, det er at kysse paa Vores kiærlige Faders Haand, aldellis at underkaste Dem hans Villie, og med Bøn at tilbede Dem hans Naades Trøst i denne hjertetyngende Sorg. Sandelig! De skal finde een kraftig Hjælp, da ellers ingen Hjælp er til. Herren give Dem een Naade hertil, og at ieg maa glædes ved stedse at høre Deres Velgaaende trohiertig ønskes af den, som med besynderlig Høiagtelse er og lever.»

NIELS AALL var Enkemand i 5 Aar inden han paany giftede sig.

19 Oktober 1753 ægtede han, efter at have løst Kongebrev, i Eidanger FREDERIKKE SOPHIE RASCH, født i Christiania 1726 (døbt 12 Oktober).

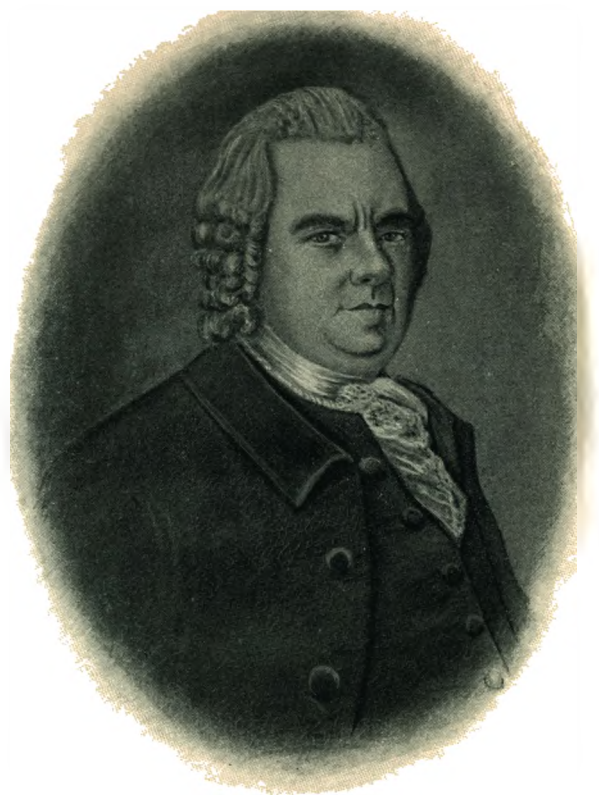
Hun var Datter af den bekjendte lærde Rector ved Christiania Cathedral-skole Cancelliraad JACOB RASCH og ANNA DEICHMANN, Biskop Bartholomeus Deichmanns Datter.

De to Familier kjendte hinanden godt i Forveien, de var paa forskjellige Maader forbundne og besvoglede med hinanden.

Af Rektorens Børn var Generalkrigskommissær BARTHOLOMEUS RASCH († 1805) til Eidsfoss og Fossum Jernværker gift med ELSE KRISTINE LØVENSKIOLD, ELSE SOPHIE RASCH († 1807) gift med Justitsraad og Assessor i Overhofretten HANS JUEL, ANNE DOROTHEA RASCH († 1759) gift med Cancelliraad ULRICH SCHNELL til Nes Jernværk, EDEL MAGRETHE RASCH († 1795) gift med Cancelliraad BARTHOLOMEUS HERMAN LØVENSKIOLD til Bolvig Jernværk og Borgestad. DITLEV RASCH († 1804) gift med CONSTANCE BERGH, en Niece af NIELS AALLS 2den Kone, Etatsraad CHRISTIAN RASCH blev som vi senere skal se gift med NIELS AALLS Datter CONSTANCE, og HEDVIG ELEONORE RASCH var gift med Landfysicus HANS MØLLER paa Aakre.¹

Desuden var Bruden en Niece af NIELS AALLS to gode Venner Kammerraad VILHELM og Cancelliraad CARL DEICHMANN i Porsgrund.

¹ Cancelliraad og Rektor Jacob Rasch havde ogsaa paa anden Maade været knyttet til Egnen omkring Skiensfjorden, idet han fra 1700 og til 1717, blandt andet sammen med sin Svigerfader Biskop Deichmann eiede Fossum Jernværk. Generalkrigskommissær Rasch arvede efter sin Svigerfader Cancelliraad Herman Løvenskiold halve Fossum, som han 1764 solgte til Svogeren Herman Løvenskiold.

NIELS AALL DEN ÆLDRE

FØDT 1702 † 1784

EFTER MALERI PAA ULEFOS. (UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 104)

FRU FREDRIKKE SOPHIE AALL

FØDT RASCH

f. 1726 † 1760

EFTER EN MINIATUR, DER HAR TILHØRT
SØNNEN JACOB AALL PAA BORGESTAD

Efter 7 Aars Ægteskab, hvori det fødtes 4 Børn døde FREDRIKKE SOPHIE AALL født Rasch i Porsgrund 1760 og blev 2 Oktober s. A. 34 aar gammel bisat i Kirkekjælderens i Østre Porsgrunds Kirke.

I Aaret 1777 besluttede NIELS AALL, der nu var en Mand paa 75 Aar, at trække sig ud af sine Forretninger og overlade dem til sine Sønner NICOLAI BENJAMIN og JACOB.

Han optog i den Anledning en Status over sin Formue¹ hvoraf det fremgaar at han anslog sin Formue til ca. 30.500 Rdl.² Hertil maa dog bemærkes, at han allerede tidligere havde overdraget en Række faste Eiendomme og Skibe til sine Sønner, ligesom han 3 Gange havde holdt Skifte med sine Børn og udbetalt sine 4 gifte Døttre hver en anseelig Medgift.

Ifølge hans Status bestod hans Formue i 2 485 Tylfter Tømmer til en værdi af 4 971 Rdl., 236 Tylfter Bratztspiltømmer 1 416 Rdl.; til disse Værdiansættelser tilføier han »men da den største Part heraf er merket inden Tverelve, hvorved Tømmeret formedelst Ophold er exponeret for Forraadnelse, lang Tiids og bekostelig Drift, saa maa rimeligvis deraf i det mindste rabatteres 20 % med 1 277 Rdlr. Endvidere Restancer i »det øvre District» 5 389 Rdlr. og i »det nedre District» 1 560 Rdlr. »men naar betragtes, at disse ikke hos alle staar paa reede Hænder. Mange ere og kan blive uvisse, og endelig, at maa paa saadan Handel ligesaa vel bør gjøre Fordeel paa Restancerne, som andre gjørende Indskudder da samme maa indsees af den kjøbende at være reene indskudte Penge, saa bør derudi rimeligvis rabateres den Fordeel, man paa andre Indskudte pleier at gjøre, hvorfor det ene med det andet ansættes for 33½ % med 2 316 Rdl.»

Værdien af sine faste Eiendomme anslog han til at være 13 693 Rdlr. »men da den største Part er Flikkerier eller smaa Gaardsparter, som mere er til Byrde end Fordel, der og umulig kan udgjøres halv Rente af det hele, der er Landbrugenes Ruin i Almindelighed, saa kan det ikke sælges under ¼ Rabat, og jeg tør sige ingen Fremmed Kjøber indlod sig paa anden Fod.»

Blandt Jordegodset var OPDAL i Bø 4 Tønder med Bøgsel, ØVERLAND 3 Tønder med Bøgsel, GJØTIL BERGEJORD i Laurdal 2½ Tønde, LOFTHUS i Lardal, GUTHO i Eidanger 2 Tønder, RØMDAL i Lardal 5 Setting, SANNE i Gjerpen 4 Huder, KAASEN og RØNNINGEN i Kviteseid m. fl., samt 2 Sage ved Herre med 20 100 Bords kvantum og 4 Sage ved Smidieøen ved Skien med 14 700 Bords kvantum, 2 tilliggende Laxefiskerier i Grunde o.s.v. Hertil kom Gaarden i Porsgrund med Søbod og Tomt, der var værdsat til 1 500 Rdl.

¹ Originalen paa Ulefos.

² 1 Rdlrs. Værdi i det 18de Aarhundrede ansættes til Kr. 10 i vore Penge. Se Amneus: Christiania By's Handel osv. Chr.a 1900, Side 17.

II.

				Bartholomeus Biskop over f. 1671 † 1731, Else Carlsdatter †
Margarethe Deichmann, f. 1708 † 1759, g. m. Cancelliraad Herman Løvenskiold til Fossum og Bolvig, f. 1701 † 1759.	Anna Deichmann, † 1756, g. m. Cancelliraad, Rektor Jacob Rasch, f. 1669 † 1737.	Carl Deichmann, f. 1700 † 1780, Cancelliraad, Mæcenat.		
Severin Løvenskiold til Bolvig og Fossum, Kammerherre, f. 1743 † 1818, g. 1775 m. Benedicta Henrikka Aall, f. 1756 † 1813.	Fredrikke Sophie Rasch, f. 1726 † 1760, g. 1753 m. Niels Aall, f. 1702 † 1784.	Edel Margrethe Rasch, f. 1728 † 1795, g. 1751 m. Cancelliraad Barth. Herm. Løvenskiold til Borgestad og Bolvig, f. 1729 † 1788.	Christian Rasch, f. 1734 † 1813. Etatsraad, g. ¹ m. Constance Aall, f. 1747 † 1777, g. ² Adelheid Maria Poulsson, f. 1760 † 1833.	
Benedicte Hen- rikka Aall, f. 1756 † 1813, g. 1775 m. Kammerherre Severin Løven- skiold til Bolvig og Fossum. f. 1743 1818.	Constance Aall, f. 1747 † 1777, g. m. Etatsraad Christian Rasch, f. 1734 † 1813.	Jacob Aall til Borgestad, g. m. f. 1754 † 1826.	Margrethe Løven- skiold, f. 1753 † 1795.	Henrich Jørgen Rasch, Toldkasserer, f. 1779 † 1854, g. m. Fredrikke Sophie Aall, f. 1800 † 1881.
		Fredrikke Sophie Aall, f. 1800 † 1881, g. m. Toldkasserer Henrich Jørgen Rasch, f. 1779 † 1854.		

				Deichmann, Akershus Stift, g. 1699 m. Rosenmeyer, 1745.
Peter Deichmann, f. 1703 † 1766, General, g. 1730 m. Anna Grøn, f. 1709 † 1796.	Wilhelm Deichmann, Kammerraad, † 1769.			
Bartholomeus Rasch til Eids- foss og Fos- sum, General- krigskommisær, f. 1723 † 1805, g. 1751 m. Else Kirstine Løvenskiold, f. 1734 † 1814.	Else Sophie Rasch, f. 1723 † 1807, g. m. Justitsraad Hans Juel, f. 1702 † 1765.	Anne Dorothea Rasch, f. 1725 † 1759, g. m. Cancelliraad Ulrich Schnell til Næs Jernværk, f. 1699 † 1770.	Hedvig Eleonore Rasch, f. 1736 † 1817, g. m. Dr., Land- fysicus Hans Møller paa Aakre, f. 1736 † 1796.	Ditlev Rasch, f. 1731 † 1804, Lodsoldermand, g. m. Constance Bergh, f. 1736 † 1769.
Søren Rasch, Overlods, Com- mandeur, g. m. Magdalene Char- lotte Hedevig Løvenskiold, f. 1761 † 1828.			Mariane Møller, f. 1774 † 1796, g. 1794 m. Statsraad Niels Aall til Ulefos. f. 1769 † 1854	Hans Møller paa Aakre, f. 1780 † 1860, g. m. Inger Aall, f. 1774 † 1856.
			Mariane Møller, f. 1812 † 1897, g. m. Amtmand H. J. C. Aall, f. 1806 † 1894.	Hans Eleonardus Møller paa Aakre, f. 1804 † 1867, g. m. Amborg Laura Aall, f. 1803 † 1889.

Af Skibsparter eiede han $\frac{3}{4}$ Parter i Løven »i dens nuværende Situation» værd 3 000 Rdlr., $\frac{1}{2}$ i »Taalmodigheden» værd 1 500 Rdlr. og $\frac{3}{4}$ parter i Skibet »Benedicta Henricca» værdsat til 1 800 Rdlr.

Den Boet paahvilende Gjæld var ubetydelig. Ca. 5 000 Rdlr. i Pantobligationer, 4 600 Rdlr. i Mellemregning med den ældste Søn NICOLAI BENJAMIN AALL, 1 400 som Sønnen JACOB AALL havde indestaaende som sin Modersarv, samt endel Gjæld til engelske Forbindelser og nogle Regninger vedrørende Døttrene Constance og Benedictas Udstyr.

Under Dokumentet har Nicolai Benjamin AALL tilføiet med sin Haand, der viser, at han har bistaet Faderen med Udarbeidelsen af hans Status:

»Saaledes er den nærværende Status til mit beste Vidende, og paa min Samvittighed, dog kan jeg ikke absolute siige, om der ved Regnings Opgjørelse med Jochum Jørgensen og Lars Wright kan blive noget til Gjælden at tilse, som dog ikke vil blive af nogen synderlig Betydenhed.

Hvad Taxten angaar, saa tror jeg i Sandhed, at ikke meere i det mindste af Betydenhed for Effecterne skulle obtineres af Fremmede, og altsaa forekommer det mig rimeligt, at det conserveres for min Broder Jacob, det jeg overlader til ham selv at overveie, da jeg ingenlunde vil raade ham enten fra eller til, dog ynsker jeg oprigtig, at han kunde finde sin Regning ved at imodtage Sagerne i den Forfatning de nu findes efter foranstaaende Beregning imod at betale al Gjælden af hvad Navn nævnes kan uden at jeg eller mine i nogen Deel skal gjøre Pretension paa den af Effecternes Massa overskydende Ballance, men er vel fornøiet med, at vores kjære Fader skjænker ham samme.

Men da det kunde synes idetmindste efter min Tænkemaade, at det vilde være betænkeligt for et ungt Menneske at sætte sig for saa betydelig een Summa at svare Rente af, og der desuden straks forsaavidt *Løven* angaar vil udfordres en altfor betydelig Capital til Skibets Istandsættelse, saa vil jeg af foranstaaende Effecter modtage: 1. de $\frac{3}{4}$ Parter i Skibet *Løven* for 3 000 Rdlr. imod at intet af mig betales for den leverede Stormast etc. eller hvad gammelt Tougværk, der kan findes paa Søboden. 2. Gaardene *Overland* og *Opdal* med tilhørende Damme etc. for den i Specificationen ansatte Taxt 2 500 Rdlr. 3. De Restancer, der findes hos Bønderne i dette Vasdrag i Proportion af foranstaaende Ansættelse. 4. De 2de af Øens Sauer med grunde, fiske og qværne Rettigheder for 1 500 Rdlr., dog reserverer jeg mig, at saafremt min Broder sælger de andre tvende Sauge, at Qværnebruget, Fiskeriet og Grunderettigheden skal tilhøre mig allene.»

De øvrige Activa som »den nye gaard», den $\frac{1}{8}$ Part i det franske Compagnie, Jordveien i Porsgrund og Søboder som min Fader selv er tilhørende og underhans Disposition» skulde de senere komme overens om.

BARTHOLOMEUS DEICHMAN

f. 1671 † 1731

BISKOP OVER AKERSHUS STIFT

JACOB RASCH

f. 1669 † 1737

REKTOR OG CANCELLIRAAD

Boet blev derefter overtaget af de to Sønner i Henhold til Nicolai Benjamin AALLS Forslag og Faderen udstedte derefter Skjøde til dem under 28. April og 17. Mai 1777.

Som det vil fremgaa af det foregaaende overtog ved Skiftet i 1777 den yngste af de to Sønner Jakob AALL det meste af det Jordegods som Faderen endnu paa den Tid selv sad inde med. Dette hænger selvfølgelig sammen med, at den ældste af Sønnerne Nicolai Benjamin AALL var af Faderens andet Ægteskab, medens Jacob var af tredje og har saaledes Nicolai Benjamin AALL, som ogsaa andetsteds nævnt ved det Skifte, som Faderen tidligere har holdt, faaet sig udlagt baade faste Eienomme og andre Værdier. Hertil kommer at Nicolai Benjamin AALL allerede i flere Aar havde drevet sin selvstændige Virksomhed og i 1775 formodentlig ved Faderens Bistand havde kjøbt sig ind som Medeier i Ulefos Godset, som han i 1782 helt overtog alene.

Sine sidste Leveaar tilbragte NIELS AALL i sin Søn Nicolai Benjamin AALLS Hus.

»Omhyggelig pleiet af min Moder» skriver en af dennes Sønner i nogle efterladte Dagbogoptegnelser »og behandlet af min Fader med den høieste Grad af sønlig Kjærlighed og Agtelse. Hans Billede staar for mig, som en venlig munter gammel Mand, som gjerne gav sig af med os Børn og trakterede dem hver Morgen med nogle Smaakringle. Hans Savn følte vi bittert ved hans Bortgang.

Endnu har jeg en bestemt Erindring om den Munterhed, hvormed han i Gjæstebudslagene i min Faders Hus med skjælvende Stemme sang de da almindelige Drikkeviser.

»Gubben Noah, Gubben Noah var en Hædersmand» var især hans Yndlingsviser og en gammel Major RYE svarede ham i et Slags Stev. Min Bedstefader havde til sit 40de Aar aldrig smagt Spiritus, men efter den Tid forsagede han ikke Bordets Glæder, skjønt han aldrig udsvevede i dem.

Min Fader var meget alvorlig og stille under min Bedstefaders sidste Sygdom, og var stille midt blandt de mange Gjæster, som ved den Leilighed flokkedes i mine Forældres Hus.

»Gid den Sky var vel trukken over» sagde han, da man meldte ham, at min Bedstefaders sidste Time nærmede sig.

»Min Bedstefader var 83 eller 84 aar, da han døde.»

NIELS AALL døde i Slutten af April 1784 og blev bisat under Gulvet i Porsgrunds Kirke 10 Mai s. A.

»Hans Begravelse gjorde et stort Indtryk paa den 9 aarige Dreng. Min Lærer Winther havde forfattet et Sørgedigt, og jeg, som skulde overlevere det, var ikke lidet stolt af at frembære et i mine Øine saa sirlig Product, endskjøndt efter hvad jeg erindrer det baade var smagløst og opskruet.

Min Broder og jeg, som var de yngste Børn gik nærmest Kisten vel indhyllede i sorte Kapper med lange Sørgeflor.

Vi vare den Dag i vore egne Øine høist vigtige Personer, men Taarerne flød rigeligen ved den elskede Bedstefaders Grav.

En stor Forskrækkelse for mig var de mange Skud, hvormed Dagen feiredes, da Ligtoget maatte lige forbi det Skib, hvor disse løsnedes.

Hvor øde og tomt forekom mig ikke det Værelse, hvor min Bedstefader var død, efter hans Bortgang. Det kaldtes bestandig, saalænge mine Forældre og siden min Moder alene beboede det »*Gamle Fars Værelse*» og saalænge dette Værelse var til, betraadte jeg det med en vis hellig Erindring om en kjærlig Bedstefader.»

NIELS AALL kunde ved sin Død i 1784 se tilbage paa en lang og arbejdsom Livsdag.

Kasted i Land paa en fremmed Strand arbejdede han sig frem til solid Velstand og til at blive et agtet og anset Medlem af det Samfund, hvori han levede og virkede.

I sine tre lykkelige Ægteskaber blev han Fader til flere Sønner, der indtog hæderlige og velanseede Stillinger i Samfundet, og til Døttre, der blev giftet ind i gode og gamle Slægter.

Gjennem sin ældste Søn blev han Stamfader for en Slægt, der endnu blomstrer, og som med Rette af en af vore Historikere¹ er benævnt som en af Norges mest anseede Slægter.

Som før nævnt blev NIELS AALL bisat i Kirkekjelderens under Porsgrunds Kirke den 10de Mai 1784.

Da imidlertid Porsgrunds Kirkekjelder i 1903 efter Komunestyrets Beslutning skulde ryddiggjøres, og de der opbevarede Kister sænkes i en fælles Grav, blev paa Familiens Foranstaltning Onsdag 16de September 1903 NIELS AALLS Kiste sænket i en Grav paa Porsgrunds Kirkegaard umiddelbart i Nærheden af hans Søn Nicolai Benjamin og hans Sønnesøn Eidsvoldsmanden Jørgen Aalls Gravsteder.

I Porsgrundsbladet »Grenmar» for 19de September 1903 har den med Forholdene i ældre Tider i Porsgrund vel kjendte Frøken Inga Fries i Anledning af Kisternes Udflytning af Kirkekjelderens skrevet en Artikkel hvori det blandt Andet heder:

»AALL blev bisat den 10de Mai 1784. Ved Besøget i Kirkekjelderens fik vi ogsaa se hans Lig, der var meget godt bevaret, da Kisten aldrig forhen havde været aabnet.

¹ O. A. Øverland i Salomonsens Konversationslexicon I Bind.

NIELS AALL DEN ÆLDRE
FØDT 1702 † 1784
(UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 105)

Han lignede slaaende de Billeder, der er af ham; men Munden med det bestemte Træk som er paa disse, var ikke muligt at kjende igjen, da Ligets Mund var vidtaaben.

Parykken var vel bevaret, men Krøllerne som havde prydet den paa Siderne, var faldt af og laa løse paa Skuldrene.

Liglagnerne var syet af fint Kammerdug og besat med en fin Plissé.

Paa Kisten, der var af solide Furuplanker, var udskaaret hans Monogram.»

Om Begravelsen under østre Porsgrunds Kirke heder det i Løvenskiolds Bratsberg Amts Beskrivelse trykt 1784:

»Under Kirkegulvet er Begravelser hvoraf til denne Tid de Deichmannske og Aallske Familier betient sig . . . . .»

Ifølge Kirkestolen er følgende Medlemmer af Slægten AALL bisatte i Kirkekjelderens.

No. 1. Fru FREDERIKKE SOPHIE AALL f. RASCH (Niels Aall den ældres tredie Hustru) bisat 2den Oktober 1760.

No. 2. NIELS AALL junior bisat 3die December 1760.

No. 3. Fru KRISTEN GARTNER f. AALL bisat 11te Februar 1766.

No. 4. Etatsraadinde CONSTANCE RASCH f. AALL bisat 23de Januar 1777.

No. 5. NIELS AALL den ældre bisat 10de Mai 1784.

No. 6. FRU FRANCISCA MARGARETHA HAGERUP f. AALL gift med Sognepresten Jeremias Hagerup bisat 28de Marts 1789.

Da østre Porsgrunds Kirke først blev indviet 10de Juni 1760, er antagelig Fru Frederikke Sophie AALL den første der er bisat i Kirkekjelderens.

Foruden de her nævnte er sikkerlig ogsaa NIELS AALLS 2 første Hustruer og de 6 af hans Børn, der døde mellem 1731 og 1760, overflyttet fra Eidanger til Porsgrunds Kirke.

Ved Kirkekjelderens Ryddiggjørelse i Porsgrund, var der nemlig flere Børnekister, som ikke kunne identificeres, og blandt de voxne Kister en med Initialerne B. H. A.¹ ialt var der 19 Voxne og 9 Børnekister.

Foruden ovennævnte Medlemmer af Slægten AALL var ogsaa følgende med denne nær beslægtede bisat i Kirkekjelderens:

CAPITAINE RASCHS BARN bisat 20 November 1760 (Capitaine senere Generalkrigskommissær Bartholomeus Rasch til Eidsfos var en Broder af Fru Frederikke Sophie Aall født Rasch).

KAMMERRAAD WILHELM DEICHMANN bisat 15 Februar 1769 (Broder af Fru Frederikke Sophie Aalls Moder).

¹ Benedicta Henrikka Aall født Bergh.

Capitaine RASCHS Barn bisat 9 Juli 1769.

Cancelliraad SCHNELL bisat 26 September 1770 (Cancelliraad Ulrik Schnell var Svoger af NIELS AALL den ældre idet begge var gifte med Cancelliraad Jacob Raschs Døttre).

Etatsraad Toldkasserer RASCHS Barn bisat den 27 Juli 1775 (NIELS AALLS Barnebarn).

Cancelliraad CARL DEICHMANN bisat 29 April 1780 (Stifteren af det Deichmannske Bibliothek, Broder af Fru Fredrikke Sophie Aalls Moder).

Kammerjunker von LØVENSKIOLDS Frøken Datter bisat 19 Juni 1790.

Fru Justitsraadinde HAGERUP bisat i Februar 1793.

Frøken LØVENSKIOLD RAFNÆS bisat i August 1794.

Kammerjunker LØVENSKIOLD bisat i Oktober 1795.

Senere end 1797 kan ikke af Kirkestolen sees, at noget Lig er bisat i Kirkekjeldereren.

NIELS JOSTEN

Den norske Handelsstand spillede i det 17de og 18de Aarhundrede en fremragende og for vort Folks aandelige og materielle Udvikling betydningsfuld Rolle.

Gjennem den stod vort afsidesliggende Land i Forbindelse med Europas Kulturlande; dens Skibe bragte Bud om aandelige og materielle Fremskridt; og hos Datidens største Handelsfolk, Englænderne og Hollænderne gik de unge Normænd i Skole.

De modtog i Amsterdam og London og i andre fremragende Handelsstæder Indtryk og bragte med sig hjem Impulser, der paavirkede de hjemlige Forhold i en stærk og udpræget Grad.

En typisk og i mange Henseender mærkelig Repræsentant for den norske Handelsstand i Slutten af det 17de og Begyndelsen af det 18de Aarhundrede var NIELS JOSTEN.

Hans Navn skrives og gjengives paa forskjellige Maader, Josten, Justen, Justsen, von Josten, Jostenen og Justesen, selv skrev han sig konsekvent NIELS JOSTEN.

Han var, hvad man forøvrigt har været i Tvil om, af norsk Oprindelse.¹

Hans Fader var »Kongl. Mayst. Foged udi Bamle» HENRICH JOSTEN, der 18de Juli 1662 blev udnævnt til sit Embede, hvorfra han fik Afsked allerede 1670.

Han blev 1ste November 1663 gift med KRISTEN SYVERSDATTER, der blev begravet i Skien 24de Januar 1702.

Skitte efter Foged Henrich Josten blev afholdt paa Bjørntvedt i Eidanger 22de Oktober 1689, men han var selv død før 19de Marts 1685.

Paa Grund af en Række i Boet forefaldende Tvistigheder blev dette først optaget til Slutning 5te Mai 1694.

¹ Navnet Jost er nordtysk, og det er derfor vel sandsynligt, at Stamfaderen for Slægten er den Claus Josten, der som protestantisk Flygtning fra Nederlandene 1ste Marts 1574 fik Tilladelse til at ned-sætte sig i Kjøbenhavn som Seilmager. Kjøbenhavns Dipl. II S. 342.

Arvingerne var Enken KIRSTEN SYVERSDATTER og 8 Børn, nemlig 1. NIELS, 2. CHRISTOPHER, 3. MAGDALENE, 4. KAREN, 5. HELVIG, 6. KIRSTEN, 7. MARIA og 8. EVA.

Boets samlede Formue udgjorde ca. 3 000 Rdlr., der væsentlig bestod i Jordegods, hvoriblandt kan nævnes Gaarden Bjørntvedt i Eidanger med underliggende Gods med en Skyld af 12 Huder og værdsat til 1 200 Rdlr., Gisholdt i Solum 5 Huder med Bøgsel 300 Rdlr., Nenset i Bamble 3 Huder 180 Rdlr. og Haverdals Sag værdsat til 300 Rdlr. m. v.

Paa Moderens Part faldt der 1 500 Rdlr., paa en Broderlod 300 og paa en Søsterlod 150 Rdlr.

Enken blev boende paa Bjørntvedt, som hun selv drev, og hvorfra det ser ud til, at hun har drevet sine Trælastforretninger.

31te Marts 1688 indgik hun Mageskifte med Kronen, der overdrog hende Gaarden Fjeld i Mæhlum Sogn, der var beneficeret Lagskolen i Skien og havde en Skyld af 3 Huder, mod til Gjengjæld at faa Gaardene Aspen og Erikstad begge i samme Sogn.

Ligeledes eiede hun Gisholdt, som hun under 29de Oktober 1694 fæstede til Bonden Halvor Larsen.

Af Henrich Jostens og Kirsten Syversdatters 8 Børn, skal de to Sønner NIELS og CHRISTOPHER senere omtales.¹

Af Døttrene blev den ældste MAGDALENE JOSTEN før 1694 gift med DANIEL ABRAHAMSEN BLOM.

Den anden Datter KAREN HENRICHSATTER JOSTEN blev gift efter 1689 og før 6te November 1699 (da hendes Mand fra Hvaløerne giver sin Svigermoder af kald for hendes Fædrenearv)² med Hr. JACOB MATHIAS HASSING, der 1694 var Sogneprest paa Hvaløerne og 15de Januar 1707 blev kaldet til Sogneprest til Urskoug og senere tillige til Provst i Nedre Romerikes Provsti. Han døde 21de August 1731.

Af Foged Henrich Jostens og Kristine Syversdatters øvrige Døttre blev HELVIG JOSTEN 3die Marts 1698 gift paa Bjørntvedt med RASMUS SØRENSEN MALLING i Porsgrund,³ og CHRISTINE JOSTEN først med JØRGEN HOLST i Skien og siden med JOHAN ARNOTT i Brevig. MARIE JOSTEN var gift med Sorenskriver i Thelemarken HANS JESPERSEN og om disse heder det i Løvenskiolds Bratsberg Amts Beskrivelse Side 51:

¹ Den ældste Søn Syver Henrichsen Josten, der var døbt 23de September 1664 var død før 1689.

² Retsp. No. 3433 fol. 59 i Rigsarchivet.

³ Han giver 24de Juli 1699 sin Svigermoder afkald for sin Hustrus Fædrenearv. Retspr. No. 3433 fol. 59.

»Ligesaa er i denne Kirke (Siljord Kirke) begravet Sorenskriver HANS JESPERSEN, en Broder af den berømte Sal: Confessionarius Doctor JESPERSEN og hans Hustrue ANNA MARIA JUSTESEN, en Søster af den bekjendte JUSTESEN i Scheen og en Svigerfader af Hr. NIELS AALL. Denne HANS JESPERSEN og ANNA MARIA JUSTESEN vare Forældre til Commandeur RICHARD, som døde som Gouverneur paa Christiansborg i Trangvebar i Ostindien».

NIELS HENRICHSEN JOSTEN har formodentlig sammen med sin Broder CHRISTOPHER, efter at deres Opdragelse var fuldendt, tilbragt nogle Aar i England og Holland.

I 1699 er han tilbage i Norge og giver 24de Juli fra Bjørntvedt Gaard sin Svoger JØRGEN HOLST, der efter Magistratens Anordning, havde været hans Væрге, Afkald for sin Fædrene Arv.

Ved Moderens Død i 1702 var han atter i Norge og overtog efter hende Mesteparten af Familiens Eiendomme som Bjørntvedt i Eidanger, Gisholdt i Mæhlum, Haverdals Sag ved Skien og flere Eiendomme.

Omtrent ved dette Tidspunkt har han ogsaa giftet sig.

Bruden var KIRSTEN BORSE, der utvilsomt har bragt sin Mand en betydelig Formue, idet hun var Datter af den rige Assessor HALVOR SØFRENSSEN BORSE, der eiede Ulefos, og Bolvig Jernværker, Fjære Gaard i Solum, samt meget andet Jordegods spredt rundt om i hele Telemarken.

Moderen var en Prestedatter fra Christiania og hed MARGARETHA JOCHUMSDATTER LOBES, Datter af den tyske Slotsprest paa Akershus. Mag. Joachim Lobes.

NIELS JOSTEN var, efter alt, hvad man ved om ham en meget energisk og driftig Handelsmand, der rimeligvis har været i Besiddelse af langt større Dannelse og Kundskaber, end hans Standsfæller.

Han var imidlertid trods al sin Kundskab og Dannelse, et godt Stykke af en Fantast, med Hang til dristige og vovsomme Speculationer.

Som alle Speculanter paa de Tider var det især Bergværksdrift han beskjæftigede sig med og hans Giftermaal med den store Bergværkseier Borses Datter har selvfølgelig bragt ham i nær Forbindelse med for Bergværksdrift interesserede Folk.

Hans Giftermaal bidrog ogsaa i høi Grad til at styrke hans økonomiske og sociale Position.

Hans Kones eneste Søster INGER BORSE var gift med den store Jernværkseier HERMAN LEOPOLDUS Slægten Løvenskiolds norske Stamfader, og hans Svoger var Commerceraad JOACHIM BORSE, der eiede Ulefos eller Holden Jernværk og var gift med en Datter af Generalinde ARNOLD paa Borgestad.

I Aaret 1708 overtog Niels Josten paa 12 Aar Forpagtningen af Baaselands, det nuværende Næs Jernværk.

Det tilhørte dengang den unge PETER FRANTZEN BØRTHING, der havde arvet det efter sin Fader FRANTZ PETERSSEN BØRTHING, hvis Fader Commerceraad PETER BØRTHING atter havde optaget Værket.¹

Da Niels Josten overtog Forpagtningen af Baaselands Jernværk laa dette aldeles øde og forladt.

De tidligere Eiere havde ganske ruineret det, saa Niels Josten maatte gaa ivei med at opføre nye Vaaningshuse og Bygninger, reparere Marsovnene, bygge Kullehuse osv. til mange Tusinde Rigsdalers Værdi.

Den under Værket liggende Barbo Sag og Kværn maatte han ligeledes op bygge.

I Forpagtningskontrakten havde han imidlertid faaet indtaget den Bestemmelse at »de Omkostninger, hand til Verketz Huuse og Barbo Brugs Opbyggelse og Reparation med videre anvendt haver» skulde afkortes i Forpagtningsafgiften.

I det hele taget satte han Værket i en saadan Stand, at Bergamtet i 1710 efter en afholdt Besigtigelsesforretning anbefalede Niels Jostens Andragende om nogle Aars Tiendefrihed.

Allerede 27de Februar 1717 købte han imidlertid Baaselands Jernværk med underliggende Barbo Sagbrug og de tre Gaarde Baaseland, østre Næs og vestre Krognæs.

Kjøbesummen var 8 000 Rdlr., 2 000 blev betalt Kontant og for de øvrige 6 000 Rdlr. udstedte han samme Dag en Pantobligation til PETER BØRTHING med Pant i Værket og dets underliggende Herligheder.

Foruden at eie Baaselands Jernværk var Niels Josten ogsaa interesseret i flere andre Værker.

Han var Medeier i Odals Kobberværk for 1/4 Part, kalder sig i Aarene 1720—1724 stadig »Possessor til det Fossumske Jernværch»² og optog Gulnæs Kobberværk i Øvre Telemarken, hvor han »paa Gulnæssiden opbyggede en Smeltehytte 14 Lagter fra nuværende Pukværk, hvoraf man endnu ser Rudera».³

Desuden drev og eiede han Smødens Kobberværk paa Nordmør, som han i 1717 optog »for at gjøre sig navnkundig ved at indføre en ny Maade at smelte Ertzen paa, nemlig ved Vindovn og Steenkuul.»⁴

¹ Om Baaselands Jernværks Historie og Slægten Børthing se videre under Afsnittet Næs Jernværk.

² Retspr. No. 5541, fol. 29.

³ Sognepræst Hans Jacob Willes »Beskrivelse over Sillejords Præstegjæld». Kbhvn. 1786 Side 37.

⁴ Topografisk Journal for Norge IV, S. 112.

Ved en kongelig Resolution af 23de Juli 1721 blev det ham tilladt at udføre 1000 Tønder udsmetet Kobbererts mod at svare en Afgift af 48 Rdlr. af hver 100 Tønde og med den Forpligtelse at anmelde hver Udskibning ved Nordmørs Toldsted.

Om Størrelsen af den Bedrift, han her drev, kan man gjøre sig et Begreb, naar man hører, at han i 1721 af engelske Capitalister blev buden 20 000 £ eller 100 000 Rdlr. for $\frac{3}{4}$ Parter af Værket, deri ikke iberegnet dets Effecter og Beholdninger, hvoriblandt 3000 Tønder Malm.

Niels Josten opererede i det hele taget ikke i det smaa; han var en stort anlagt Mand.

Foruden sine Bergværker drev han en udstrakt Trælastforretning, til hvilken han baade huggede i sine egne Skove og købte Tømmer af Bønderne; han importerede Korn en Gros og havde en Mængde større og mindre Skibe i Søen; desuden var han Statens Leverandør af Krigsmateriel, Spiger og Trælast.

I sine ledige Timer syslede han med kemiske Undersøgelser og troede at have gjort en Opfindelse, der baade skulle gjøre hans Navn berømt og tillige gjøre ham til en grundrig Mand.

Han havde Kontorer i Skien, Brevig og Risør og faste Kommissionærer paa flere Steder; selv kaldes han altid »wohnhaftig paa Baaselands Jernwerch», hvor ogsaa hans Familie til Stadighed boede, men han fartede ikke destomindre stadig omkring og havde fuldt udstyrede Huse til sit Brug baade i Skien og Brevik.

I London, hvor han havde sine vigtigste Forbindelser, var hans Broder CHRISTOPHER JOSTEN hans Kommissionær.

Han havde lige siden 1695 været bosat i London og havde i 1720 en særdeles fordelagtig Ansættelse i et stort Handelshus.

Som sin Broder var han ogsaa en Mand med mange Planer og Projekter; han indleverede saaledes 14de Januar 1732 til den dansk-norske Regjering et Forslag til Oprettelsen af et Mineral-Compani i Norge.¹

Niels Josten drev sine vidtløftige og udstrakte Forretninger med en saadan Energi og Dygtighed, at han formelig knuste alle de Konkurrenter, der vovede sig indenfor de Enemerker, som han betragtede som sine.

Det gik endog saavidt, at Magistraten i Skien, Porsgrund, Brevik og Lange-sund 3die November 1721 i en Indberetning erklærede, »at de negocierende i disse Stæder have ligesom sat al Handel tilside og tænker paa at lukke deres Boder».²

¹ Rigsarchivet. Rentekammerets realistisk ordnede Afdeling. Fabrikvæsen.

² De væsentligste Kilder til Niels Jostens Historie er den vidtløftige Samling Dokumenter i Sagen Josten—Weybye, der omfatter ikke mindre end 16 Pakker; ogsaa Sagen mod Fogderne Melchior Høyer og Hans Bonnix indeholder adskillige Oplysninger om Niels Josten, hvis Liv forøvrigt er gjort til Gjenstand for Behandling i nogle Artikler i »Aftenposten» 1889 Nr. 680 o. f. merket T. (Absalon Taranger).

Han solgte og købte stadig Skove, Gaarde og Skibe.

25de Oktober 1701 sælger han til sin Svoger Herman Leopoldus Gaarden Gisholdt i Mælum af 5 Huders Skyld »som mig for at tilsuare min kjære Moders Debit af hende og samptlige Arfninger er ofvergifvet til Eie» for 700 Rdlr.; samtidig sælger han til den samme Gaarden Fjeld af 3 Huders Skyld for 400 Rdlr.

24de Marts 1702 sælger han til Niels Knudsen »dend mig med min Hustrue arveligen tilfaldne Kjøbstedgaard i Scheen tvertovenfor Raadmanden Sr. Giert Hansens iboende Gaard».

4de Januar 1710 sælger han Nordre Søbodsag No. 23 til Hans Gregersen for 1000 Rdlr.

10de April 1711 sælger han til »ehrlig og velachte Ungkarl Jacob Halvorsen» en Ottendepart i Skibet »Langesund», drægtig 188 Læster, for 700 Rdlr.

15de August 1712 afhænder han Haverdals Sag No. 18 i Bamle af 6700 Bords Kvantum med tilliggende Gaarde og Skovparter i Nedre Telemarken for en Kjøbesum af 1350 Rdlr. med alle underliggende Rettigheder og Herligheder, »ligesom dend af Hans Kongl. Mayt. til Hr. Ofue Bielche och Hr. Ofue Bielche igien til Hr. Laugmand Andersen och Borgermester Peder Jensen den solgt».

Af den samme Petter Børthing af hvem han købte Baaselands Jernværk købte han ved Skjøde af 22de Februar 1717 for en Kjøbesum af 7100 Rdlr. »ald min tilfaldende Arf efter min Sal. Fader Frandtz Børthing efter Skiftebrefuet af 17de Febr. 1707, bestaaende udi Løsøre, Husgeraad og Meubler, Juveler, Sølv, Guld, Senge og Gangklæder, linned og uldent samt anden Husegeraad, saa og visse og uvisse Restancer».

Snart er han i Pengeforlegenhed og maa selv laane; snart er han atter ovenpaa, og kan laane store Summer bort.

I 1709 laaner han Ludvig Bluth i Skien 896 Rdlr. med Pant i Gaarden Knardal i Solum og hans Søbod, »staaende udi Porsgrunden paa Solumsiden».

1715 laaner han sin Svoger Cancelliraad Joachim Borse 4000 Rdlr. med Pant i den ham tilhørende Halvpart af Holden eller Ulefos Jernværk.

19de Februar 1716 laaner han den samme 1990 Rdlr. med Pant i en Række Eiendomme i Telemarken, som Holden med Rødningen, Namløs, Ytterbø og flere Eiendomme, 7de Marts s. A. yderligere 2980 Rdlr. »til nogle af mine Kreditors Afbetaling» med Pant i hans Eiendom Fjæregaard i Solum.

Cancelliraad Joachim Borse gik det forresten ganske ud med.

Efter sin Fader overtog han Holden Jernværk og Fjæregaard, der begge blev ham frasolgte paa Grund af Gjæld, og tiltrods for, at han med sin Hustru CHARLOTTE

AMALIE ARNOLD, Datter af General JOHAN ARNOLD og tredie Hustru GERTRUD ISERBERG utvilksomt har faaet Formue, døde han i stor Armod, og hans Døtre blev senere underholdte af den Løvenskioldske Slægt.

En af Grundene til denne hans økonomiske Misère var, at han tilligemed sin Svoger Niels Josten havde overtaget Kautionsansvaret for Fogden i Nedre Telemarken Melchior Høyer.

I Egenskab af Statens Leverandør af forskjelligt Krigsmateriel kom Niels Josten i Forbindelse med Zahlkasserer POVEL WEYBYE, en Forbindelse, der for dem begge skulle blive meget skjæbnesvanger.

Povel Weybye, hvis Herkomst man forresten ikke rigtig kjender, var født ca. 1671.

Under Krigen med Sverige i 1710 og nærmestfølgende Aar var han Overproviantmester for den norske Hær og udnævntes 21de Marts 1714 til »Kasserer udi Norge» og fik senere Titel af Krigskommissær.

22de September 1716 blev Weybye, der da var Enkemand efter MARGARETA MARIA WAACH, i Christiania gift med MARIA COLLETT,¹ Datter af den rige Commerceraad JAMES COLLETT og KAREN LEUCH, hvorved han vandt baade Formue og en sikker social Position med mange gode Forbindelser.

Det var en uhyre ansvarsfuld Stilling Weybye indehavde.

Foruden Embedet som Zahlkasserer, bestyrede han fra 1716 af ogsaa de to søndensfjeldske Stiftamtskasser.

Forbindelsen med Kjøbenhavn var usikker, Slotsloven var indskrænket i sin Competance, og desuden slet administreret, saa Cassereren under mange vanskelige Forhold var henvist til at handle efter eget Skjøn og Conduite.

Og Povel Weybye var ingenlunde denne vanskelige Post voksen.

Han var vistnok en Mand med gode Evner, og havde ogsaa ved forskjellige Anledninger lagt stor Dygtighed for Dagen, men hans Pengesager var til Stadighed i en saadan Uorden, at det er ganske uforstaaeligt, at man har kunnet betro ham et saa ansvarsfuldt Embede og lade ham beholde det saa længe.

Som Statens Leverandør fik Niels Josten snart mange Penge tilgode af den kongelige Kasse, og Weybye havde desuden Ordre fra Slotsloven til at støtte Josten med Forskud for at opretholde hans Credit.

De slette Tider og de vanskelige Konjunkturer gjorde det vanskeligt for Josten til enhver Tid at opfylde sine Forpligtelser.

Smødens Kobberværk, hvor de kostbare Experimenter med hans Projekter og Opfindelser foregik, slutte store Summer.

¹ Alf Collett: En gammel Christianiaslægt, Side 82 ff.

Til Værkets Drift fik han rigtignok i England reist et Laan paa ikke mindre end 6 000 £, men det syntes som om ingenting forslog til Driften af hans uhyre udviklede Forretninger.

I Nødens Stund tog saa Niels Josten sin Tilflugt til Povel Weybye.

Deres omfattende Brevveksling i Aarene mellem 1714 og 1722 giver et klart og anskueligt Billede af deres gjensidige Forhold.

30te Marts 1716 skriver Josten saaledes til Weybye, at han visselig vil blive ødelagt, hvis ikke denne finder Udvei til hans Frelse, 31te Januar 1717 heder det, at Weybye »der har hjulpet ham over Aaer og Bække, saa der ikkun stod tilbage den store Søledige, som han ikke maa slippe ham midtudi». 20de Februar s. A. beder han indstændig Weybye, at han maa rædde ham »saa at han ikke skal blive et Rov for sine mange Fiender».

23de Marts 1721 takker han ham for al den faderlige Godhed han har havt for ham, hvorfor han lige til sin Dødsstund skal være ham obligeret.

Næsten i hvert eneste Brev lover han »med dyre og forskrækkelige Eder» god og redelig Betaling og forsværger sig til Djævelen med Legeme og Sjæl, hvis han ikke betaler ham hver eneste Skilling, 22de November 1721 siger han saaledes, »at han maatte høre Satan til med Liv og Sjæl, om han skulle tænke paa at be- drage en saa trofast og retskaffen Ven som Weybye.

Det kan neppe være Tvil om, at Niels Josten selv ansaa sig for at være fuldt ud solvent.

Dette var ogsaa den almindelige Mening, og Amtmanden i Bratsberg Amt kunde derfor ogsaa erklære ham for en vederhæftig Kautionist for 3 Fogder.

Uheldigvis blev de alle tre suspenderede for Kasseangel.

HANS BONNIX, Foged i Nedenæs, blev 18de August 1714 suspenderet med en Kasseangel paa ca. 7 500 Rdlr., hans Eftermand i Embedet PETER HØYER var ikke heldigere. Ved Rentekammerets Beslutning af 28de August 1717 blev ogsaa han fjernet med en Underballance af ca. 5 000 Rdlr.

Niels Josten var Kautionist for dem begge og maatte betale deres Underslæb.

Værre var det med Fogden i Øvere og Nette Telemarken og Bamle MELCHIOR HØYER.

Niels Josten og hans Svoger Cancelliraad Joachim Borse havde under 3die Januar 1715¹ indgaaet Cautionsforpligtelse for ham, og da han, efter at Rentekammeret under 27de Mai 1719 havde givet Lensherren Ordre til at suspendere ham, 29de Juni s. A. fik Anledning til at undvige, viste det sig, at hans Underballance var ca. 33 000 Rdlr.

¹ Retspr. No. 3302 fol. 290.

Der blev nedsat en Kommission til at undersøge Forholdet mellem Melchior Høyer og hans Koutionister, og Resultatet blev, at de blev tilpligtet at betale den hele Deficit.

Joachim Borse blev ved denne ulykkelige Begivenhed ganske ruineret og Niels Jostens økonomiske Stilling blev stærkt rystet.

Ogsaa Weybye havde været impliceret i den Høyerske Misère, og efter fra 1719 til 1722 at have kjæmpet en fortvilet Kamp for at holde sig oven Vande, maatte han 13de Oktober 1722 inberette sin Kassemangel til Rentekammeret.

Han opgav, at han havde 66 264 Rdlr. tilgode af Niels Josten, hvoraf 50.113 Rdlr. skyldtes den kongelige Kasse.

Da Weybyes Regnskaber udviste end yderligere Deficit, blev han arresteret, og hans Bo belagt med Sekvestration.

Dermed var ogsaa Niels Josten færdig.

Han indsendte en Supplik til Kongen, hvori han erklærede sig skyldig i den af Weybye angivne Sum, til hvis Sikkerhed han stiller sine inden- og udenrigske Eiendomme, som han lavt regnet anslaar til at have en Værdi af over 90 000 Rdlr., og tilbyder sig at betale Gjælden i 3 à 4 Aar.

Denne hans Supplik blev derefter sendt Stadtholderen Ditlev Wibe til Erklæring.

Ditlev Wibe, der som det senere skal sees, maa have været en af Niels Jostens Uvenner, anbefalede istedet, at denne skulde fængsles, idet han ikke ansaa ham god engang for det Beløb, han skyldte til den kongelige Kasse.

Efter Statholderens Tilskyndelse blev ogsaa Fængslingskjendelse afsagt over Niels Josten, og en Kaptein ved Akershus Garnison ledsaget af Stiftsskriveren og militær Assistance, blev afsendt til Skien, for at forkynde Josten Arrest.

Denne var imidlertid nogle Dage i Forveien afreist til Risør i Forretningsanliggender, og Kapteinen afleverer derfor sine lukkede Ordres til Fogden Joachim Schweder, der straks samme Nat lod foretage en inkvisitorisk Undersøgelse i Jostens Hus i Skien.

Den militære Vagt blev sendt til Porsgrund, hvor de »udi deres fulde Gewehr» blev paalagt at opsnappe alle forbiseilende Baade.

Samme Nat »bestormedes» Jostens Logi i Porsgrund, og det samme blev gjort i Brevig og Langesund.

I det heletaget blev Niels Josten behandlet, siger en Samtidig »ikke som han skulde være en Fallit- og Banqueroteurer, som hand til den Tiid maatte være beskrevet for, men som den, der maatte have begaaet den græsseligste og vederstyggeligste criminal Gjerning, der optænkes kunde».

Niels Jostens Venner vare imidlertid paa Færde; de sendte øieblikkelig Baad og Folk til Risør for at meddele ham det passerede og advare ham.

Da Niels Josten imidlertid fik det sørgelige Budskab at høre, afbrød han øieblikkelig alle sine Forretninger, fulgte Expressen tilbage, og overgav sig til den udsendte Kaptein, der just stod i Begreb med at reise tilbage med uforrettet Sag.

Arresten blev straks Josten forkyndt, og uden at han fik Anledning til at samtale eller raadføre sig med nogen af sine Venner blev han af Vagten ført til Christiania, hvor han indsattes i Arrest paa Hovedtangen.

Dette skeede 3die December 1722.

Samtidig afgik der ogsaa ordre til Kommandanten i Christiansand, at han skulde udsende en Løjtnant med Mandskab til Baaselands Jernværk for at fukke Josten, hvis han opholdt sig der, og bringe ham i sikker Forvaring til Akershus.

Husinkvisitionen paa Baaselands Værk blev da ogsaa udført med al mulig Nøiagtighed og unødigt Haardhed, der forvoldte hele hans Familie »den allerstørste Hjertesorg og Bedrøvelse».

Den store og unødvendige Strenghed, hvormed der lige fra Begyndelsen af blev gaaet frem mod Niels Josten er egnet til at vække Forundring.

Aarsagen til hans Fængsling var jo dog blot den, at han var bleven den kongelige Kasse en Sum Penge skyldig, men denne Omstændighed kunde hverken behøve eller nødvendiggjøre en Behandling, der ellers blot kom farlige og mistænkelige politiske Forbrydere tildel.

Den Iver, hvormed hans Hus og Hjem og Kontorer paa forskellige Steder blev ransaget, og alle hans Papirer beslaglagte, tyder paa, at man havde ham mistænkt for noget i denne Retning.

Dette er ganske vist ogsaa Tilfældet, ihvorvel Mistanken viste sig at være ganske og aldeles ugrundet.

Man mistænkte Niels Josten for at være impliceret i den sørgelig bekendte Amtmand POVEL JUELS Forræderi.¹

Naar man ved, hvor nervøs Enevoldsmagten var ligeoverfor alle mulige eller tænkelige Anslag mod dens Bestaaen, og hvor opskræmt Sindene var efter den Juelske Sag, kan man maaske heri finde en Aarsag til den haarde Behandling, der blev Niels Josten tildel.

Mistanken mod Niels Josten var, som antydet, ganske grundløs. Det eneste Fundament, den havde at hvile paa, var Jostens Forhold til den svenske Baron LØWEN.

Denne, der tilligemed sin Broder, drev adskillige Forretninger i Norge var med Rette sterkt mistænkt for at være Medvider i det Juelske Forræderi, uden at man dog egentlig kunde faa noget paa ham.

¹ Om Povel Juel se bl. a. Dansk biogr. Lexikon VIII S. 607 ff.

Der udgik kongelig Ordre til Statholder WIBE, om at det »eragtes nødvendigt, at de svenske Baroners von Leuwen deres Idrætter og Foretagende udi Norge vel observeret vorder, hvorover du et vaagent øie haver at holde».

Denne Ordre blev af Statholderen communiceret Generalmajor Budde, der allerede tidligere havde vist sig som en af NIELS JOSTENS bitreste Fiender.

I begyndelsen af April 1723 drog han ud til Smødens Kobberværk og arresterede alle Jostens Folk under Foregivende af »at de vare suspect for Correspondance med Zaren».

Desuden havde Jostens Fiender »ladet udsprede, at han ved Tyrhaug, hvor Smelteovnen skulle opsættes under Prætext af en Smelteovn anlagde der en Forretelse til at indtage Landets Fiender udi, som den Tiid efter Folks Opdigter skulde være Muskoviterne, som skulde være kommen nordenfra Archangel».

Da der ikke fandtes Spor af Beviser maatte Budde dog tilslut slippe Jostens Folk løs igjen, men uden nogen Erstatning for »Tort ved store Landeraab, saa og Tiids og Midlers Spilde, som det til Jostens store Defame og Bekostninger angik».

Det første Skridt Niels Josten tog fra sin Arrest var at søge at faa Statholderen i Tale, idet han rimeligvis har forstaaet, at han var den rette Ophavsmand til hans Ulykke.

Kommandanten paa Akershus General BERTOUCH, der af Josten karakteriseres som »en meget høflig og retsindig Herre», var ham behjælpelig hermed, og Josten fik nu Anledning til at tale med Ditlev Wibe, der meddelte ham, at han havde Kongens Ordre til at løslade ham, hvis han kunde stille sin Svoger Sekretær HERMAN LEOPOLDUS som Kautionist for 30.000 Rdlr.

Dette kunde imidlertid ikke Josten, hvis Forhold til Svogeren rimeligvis ikke har været det bedste, og han maatte fremdeles blive siddende i Arresten.

Han opnaaede dog at faa sig tilstillet Papir og Skrivematerialier, og han begyndte nu at udarbejde en Fremstilling af sin Formuestilstand, og et Andragende til Kongen.

I dette sidste, der er dateret Hovedtangen 6te Februar 1723, beklager han sig bitterlig over den Behandling, han har faaet.

»Der er gjort Forbud paa alle mine Vercker og at Betienterne baade Synden og Nordenfields skal paapasse dem, saa nyder mine mægtige Modstandere deres Glæde i at see min Ruin og Ødelæggelse, hvilcket sig saa tydelig for Commission skal bevise om det allernaadigst bliver mig tilladt, at Deres Kongl. Mayts. Retfærdige og Hellige Øine allernaadigst maa see og finde, at der er oplagte Raad imod mig til min U-lykke og Undergang. Et Beviis derpaa, for det første haver

Deres Kongl. Mayt. ved denne nye Smelte-Maade, som ieg haver ladet giøre prøver af om Metaller paa den Maade med Steen-Kuul kand smeltes eller iche, thi til denne Tiid haver alle mine Fiender sagt, at det var u-muligt at smelte Metaller med Steen-Kuul, og nu de haver seet, at den U-mulighed er bleven til Muelighed, maae de med Undseelse tie til den Post, og atter igien opfinde denne Forandring, at det iche kand skee til Profit, aleneste fordi Metallen som laae i ovnen smelted som Vox og separeret fra Steenen nedsank udi bonden som hverken paa disse Aarsens Tiider kunde mures ei heller havde de leer, sand og steene at mure af, som til dette Brug udkræves.»

Han angiver sin Formue til 108.000 Rdlr. og forpligter sig til, hvis denne Sum ikke var stor nok, at stille fuldt vederhæftige Kautionister, der inden 3 à 4 Aar gjennem Afvikling af hans Affærer skulle betale al hans Gjæld til Kronen.

Denne hans Fremstilling blev tilligemed en af Wibe forfattet »Relation» indsendt til Kongen.

Denne Relation var afgjørende for den ulykkelige Josten.

I denne fremstilles Josten i det slettest mulige Lys. Han opgiver, at Josten skylder Weybye 74.000 Rdlr. »Saaledes har Josten vidst at indtage Weybye saavel som flere Andre, som han saa at sige, om jeg maa bruge den Expression, har forhexet og bragt til deres yderste Ruin hvilket hos Weybye er desmere at forundre sig over, saasom han ellers er en vittig og fornuftig Mand, saa akkurat i sine Sager og saa flittig, at jeg sandelig troer, Manden har mere arbeidet end tre andre af de flittigste.»

Denne Statholderens Karakteristik af Weybye er ganske gal og overdreven, idet Weybye viden om var bekendt netop for sin Mangel paa »Accuratesse».

Men Statholderen nærede stadig en vis Sympathi for Weybye, formodentlig paa Grund af hans Forbindelser inden Christianiapatriciatet, og medens Niels Josten stadig var Gjenstand for hans Forfølgelse, blev Weybye behandlet med al mulig Hensynsfuldhed og Lemfældighed.

9de Januar 1723 var der bleven udfærdiget kongeligt Commissorium til Etatsraad BLIXENCRONE, Generalkrigskommissær BERTOUCH og Generalauditeur GØDTSCHÉ om at træde sammen for at undersøge Weybyes og Jostens Sag.

Commissionens Forretninger antog efterhaanden et overvældende Omfang og først 2den April 1727 var Commissionen færdig med sit Arbeide.

Der blev indhentet en Mængde Vidneprov; Tiden optoges med Ventilationer frem og tilbage, og Erklæringer holdte i Tidens svulstige Aand blev fremlagte, ligesom der vexledes en Række spidsfindige og med Skjældsord spækkede Indlæg og Contraindlæg.

21de April 1723 indgav Josten paany en specificeret Fortegnelse over sine faste og løse Eiendomme og udestaaende Fordringer, som han tilsammen anslaar til en Værdi af ca. 237.000 Rdlr.

I hans »Opskrift paa mine udestaaende og tilgodehavende Midler hos efterskrevne her i Landet efter hosfølgende numererede Beviser, hvilke Midler uden lang Ophold udi Hans Kongl. Mayts. Cassa kand indkomme til Afdrag paa de 50 112 Rdlr., som jeg til forrige Casserer Pouel Weybye er schyldig:

1. Alle mine her i Landet udestaaende og udlaante Midler efter de Bevisligheder og Rigtigheder, som for dennie høie Commission nu kand in originali fremvises og fremlægges, hvoraf Copier følger under min Haand 55.207 Rdlr. 15 Sk.
  2. De andre mine her i Landet udestaaende og creditede Midler, hvorfor nu ei ved Haanden haves Beviser 9.923 Rdlr. 13 Sk.
  3. Mine ventende Fordringer hos Hans Kongl. Mayt. og for Assurance samt til gode havende Penge i Spanien 48.000 Rdlr.
  4. Skibe og Skibsparter her i Landet beliggende til den Summa 14.000 Rdlr.
  5. Mine faste og eiende Midler her i Riget Norden og Søndenfjelds 67.600 Rdlr.
  6. Mine svævende og under Dispute værende Midler inden og udenrigs 42.000 Rdlr.
- Tilsammen Summa 236.731 Rdl. 88 Sk.

Blandt hans Skibe og Skibsparter nævnes »Skibet den forgyldte Løve kaldet eller nu Haabet kaldet liggende i Kragerø med 20 Canoner og videre dets Inventarium, kostet mig ialt 10.000 Rdlr., Een Halfpart i Skibet Claus Bertel kaldet liggende i Brevig 2500 Rdlr. og een Smache liggende nordenfjelds ved Smø lens Kobberværk til at transportere Malmen fra Smø lens Gruber til Tyrhaug, hvor Smelteovnen skal oprettes, 2500 Rdlr.»

Blandt de faste Eiendomme opfører han Baaselands Jernværk til en Værdi af 20.000 Rdlr., Tømmerbrug i Telemarken 11.000 og Sage 600 Rdlr.

Om Smø lens Kobberværk siger han, at »det kosted mig ialt henved 36.000 Rdlr. og under edelige Attester bevises, at jeg for samme Verches $\frac{3}{4}$ Parter i Aaret 1720 kunde faaet udi Engelland 100.000 Rdlr. foruden Verchets daværende Beholdninger og Effecter, dog anføres samme Verch ikke høyere end hvad det selv mig har kostet med alle dets nu liggende Forraader bestaaende af over 3000 Tønder Malm foruden en Qvantitet Steenkuul samt Engelsk Leer, Sand og Steenkuul til Verchets Opbyggelse.»

Denne Niels Jostens Fremstilling af sine Formuesforhold kan naturligvis have været noget for sangvinsk, men det tyder dog alligevel paa, at han skulde være god for mindst det Beløb, han var skyldig, selv om en Realisation hurtig og under Forhold, der var lidet gunstige for Josten, skulle finde Sted.

Ditlev Wibe vidste imidlertid at svække denne Jostens Fremstilling, saa den ingen Indflydelse fik paa hans Skjæbne.

Efter hans Begjæring blev den overgivet Aktoren i Sagen Henrik Lange til Gjennemgaaelse og Revision.

Hvad Slags Revision dette blev, kan man vel tænke sig.

Wibes trofaste Handtlanger kom efter megen Granskning til det Resultat, at Jostens Formue i Høiden kunde anslaaes til — 1800 Rdlr.

Dette var dog et saa stridt Stykke, at selve Commissionen fandt at maatte nedlægge Protest, idet to af dens Medlemmer Bertouch og Gødtche erklærede sig ganske uenig i Aktors Fremstilling, der i det væsentligste tiltraadtes af Wibes gode Ven og Protege Blixencrone.

Det er neppe engang nødvendigt at paavise, af hvad Art den af Prokurator Lange forfattede Revision af Niels Jostens Activa var.

Alene Baaselands Værk, der efter Besigtigelse var taxeret til 15.505 Rdlr. 18 Sk., blev ved Auction, der blev afholdt 30te Oktober 1724, solgt for 13.400 Rdlr.

21de April 1729 kunde Niels Josten indberette til Kommissionen, at der var indkommet over 26.000 Gulden ved Salget af hans Værdier i Norge, samt at han i Holland havde vundet den ene af de der verserende Assurancesager, der indbragte ham 15.000 Gulden.

I Anledning af disse Assurancesager blev den dansk-norske Envoyé i Haag Niels Griis beordret til at begive sig til Amsterdam og der forsøge at lægge Beslag paa de Summer, som Niels Josten mente at have tilgode.

Det viste sig ogsaa, at han af et Skibsassurancecompagni havde 45 000 Gylden tilgode; disse havde han givet Weybye Transport paa, og Kronen indtraadte nu i Weybyes Sted.

Compagniet nægtede at betale paa Grund af nogle paastaaede Misligheder fra Jostens Side; den herved opstaaede Proces, hvorunder Residenten Niels Griis paa sin Regjerings Vegne stadig intervenerede, endte med at Josten eller nu altsaa den danske Stat vandt Sagen i første Instants i 1727; den blev imidlertid appelleret og endnu i 1734 var Sagen uafgjort.¹

Forholdet mellem de to Lidelsesfæller Povel Weybye og Niels Josten syntes i de første Aar af deres Fængslingstid at have været det allerbeste.

Men fra Aaret 1724 af indtraadte der pludselig en Forandring.

Weybye og Josten fremkommer med hver sin Forklaring, der ikke stemmer synderlig godt overens.

¹ Norsk hist. Tidsskr. 2 R. VI S. 45 ff.

Niels Josten forklarer, at Weybye i 1722 tilstod ham hele sin fortvilede Situation, »han græd og bar sig helt ynkeligen og angav, at han maatte udstaa Bremerholm paa Livstiid», hvis han ikke straks kunde præstere Sikkerhed for sin Gjæld til den kongelige Kasse.

Niels Josten havde da øieblikkelig i den Tro, at det hele blot dreiede sig om et formelt Spørgsmaal for gammelt Venskabs Skyld uden nærmere at undersøge Sagen undertegnet Weybyes Regnskaber.

Nu derimod, da han forstod, at der blev Alvor af Sagen, forlangte han en indgaaende Revision af Weybyes Regnskaber, hvorved det nok skulde vise sig, at hans Gjæld til Weybye betydelig maatte reduceres.

Herom førtes der nu i lange Tider en vidtløftig Proces for Kommissionen.

Weybye klager i sine Skrivelser og Indlæg stadig over Niels Jostens skammelige og utaknemmelige Færd ligeover for ham, og han erklærer, at han ikke kan finde Ord, der er stærke nok til at fordømme Josten med.

En enkelt Prøve paa hans Skriverier tyder dog ikke egentlig paa, at det Ordforraad, der stod til hans Raadighed, var mangelfuldt.

29de Mai 1728 skriver han saaledes til Kommissionens Sekretær et Brev, hvori han ønsker »at den retfærdige Gud i sin Tiid vil straffe og befale den Ære- og Velfærdstyv med Skam og Skjændsel for ald den Skam han som den groveste Skjælm og Røvere har paaført mig og endnu dagligen, som et ret udvalgt Djævelens Redskab stiller og bearbejder at gjøre større og værre.»

Sekretæren svarer imidlertid hertil noksaa tørt, at Skylden til den hele Ulykke vistnok laa hos Weybye selv; thi havde han passet sine Sager ordentlig havde han ikke behøvet at komme op i et saadant Uføre.

Imidlertid blev Sagen optaget til Doms af Kommissionen, der kjendte Niels Jostens Beskyldninger for døde og magtesløse at være, saa de »udi ingen Maader skulde komme Weybye til Nachdeel, saasom Josten dertil ingenslags Føije havt haver, men Niels Josten, som uretteligen og u-christeligen for Hans Kongelige Mayestæt og denne Commission haver beskyldt og paaanket Weybyes Regninger og derom reyst Process og ført Weybye midlertidig udi Landerygte, at han urigtig og falskeligen havde behandlet ham, bør udi nogenledes Reparation derfor erstatte Povel Weybye saadant med 3 000 Rdlr. og udi denne Processes Omkostninger 300 Rdlr.»

Høiesteret, til hvem Sagen blev paaanket, var ikke ganske enig med Kommissionen.

Den kjendte i sin Dom, der faldt 19de Juli 1729, Niels Josten i enkelte Punkter fri at være.

Processens Omkostninger ophævedes »og de haarde og nærgaaende Expressioner, som ere forefaldne saavel udi Dommen som Processen bør paa alle Sider være døde og magtesløse og ikke komme nogen af Parterne paa deres Ære, Gods, Navn og Rygte til nogen Schade, Nachdeel eller Forkleinselse i nogen Maade».

Om nogensomhelst Erstatning var der saaledes ikke Tale, og Niels Josten havde forsaavidt vundet en Seir over sine Modstandere.

Den hjalp ham imidlertid lidet.

Gang paa Gang tilbød han at stille fuldt vederhæftige Kautionister for at komme paa fri Fod og saaledes faa Anledning til personlig at varetage sine Interesser.

Selv Kommissionen anbefalede gjentagende Gange hans Andragender, men disse stødte altid paa den samme Hindring, og denne var Ditlev Wibe, der stadig viste sig som Jostens uforsonlige Fiende.

Jostens Andragender blev nemlig efter Praksis stedse sendt Statholderen til Udtalelse, og denne fraaadede altid paa det kraftigste og mest bestemte at slippe Josten fri.

Den store Statholder var mægtigere end den stakkels Fange paa Hovedtangen.

Trods al Modgang og alle Chikanerier kjæmpede Niels Josten med en beundringsværdig Udholdenhed sin Kamp; men de Hindringer, der ustanselig taarnede sig op mod ham, blev ham i Længden for store og uovervindelige.

Det Væv af Formalia, Løgn og Uvederheftigheder, som hans Modstandere havde forstaaet at omgive Sagens Kjærne med, formaaede ikke den forladte Arrestant at trænge igjennem.

Den opslidende Kamp knækkede, om ikke hans Mod og hans Tro paa sin Sag, saa dog hans Helbred.

Ud paa Sommeren 1729 begyndte man at spore Tegn til Sindsforvirring hos ham.

Den siste Uge af September var han alligevel saa frisk, at han personlig kunde forhandle med Kommissionen, men den 1ste Oktober eller den følgende Nat maa han være død; thi 2den Oktober 1729 indfandt Rettens Mænd sig i hans Logi hos Marthe Sadelmagers paa Hovedtangen før at forsegle hans Papirer.¹

Hans Ulykkesbroder Povel Weybye overlevede ham.

Han sad i Arresten, hvor han forøvrigt havde det ganske godt, idet der efter WIBES Anordning blev indrettet Værelse til ham i selve Slottet,² indtil 6te Juni 1733, da han ved formaaende Venners Indflydelse under CHRISTIAN VI's Besøg i Christiania blev løsladt.

¹ Hvor og naar han er begravet vides ikke. Hans Begravelse findes ikke anført i Byens Ministerialbog, og Akers og Slotsmenighedens mangler fra 1688 til 1732.

² Se Bureauchef W. Lassen: Slægterne Wibe og Lund S. 140.

Da han kom ud af Arresten var han en gammel Mand, der ikke kunde underholde sig selv. Han blev optaget i sin Svigermoders Hus i »Collettgaarden» og her døde han 18de November 1739 68 Aar gammel.

Hans Enke, Maria Collett, der døde 1762, ægtede 15de Februar 1741 Magistratspræsident og Justitsraad PETER RESEN.¹

Det var en haard og tung Skjæbne, der rammede Niels Josten.

Han var uden Tvil en rigt begavet Natur, der under lykkeligere Forhold med sin Energi, sin Foretagsomhed og sin standhaftige Udholdenhed vilde kunnet skabt sig selv en smuk og hæderlig Position i Samfundet og blevet en nyttig Borger af sit Fædreland.

Hans haarde og uretfærdige Behandling giver os ikke noget tiltalende Billede af Enevoldsmagtens og dens Mænds Evne eller Villie til at haandhæve Ret og Retfærdighed i Norge.

Medens Niels Josten sad i Fængsel var hans Hustru Kirsten Borse afgaaet ved Døden.

I sit Ægteskab med Kirsten Borse havde Niels Josten en Række Døttre. Af disse ægtede BODIL CHRISTINE JOSTEN PEDER LUND i Kragerø, SIDSEL MARIE JOSTEN blev 4 Januar 1730 i Kragerø gift med Procurator CARL BAROJER født 1700 død paa Ringsaker 1746, ANNE MARIA gift i Gjerpen 1716 med den senere Sorenskriver TOBIAS HICHMANN og MARGARETHA JOSTEN gift 1729 med NIELS AALL, Slægten AALLS norske Stamfader.

Af de øvrige Døttre blev Kirstine gift med Cancelliraad JAKOB LINDBERG, Amtmand i Bratsberg fra 1710 til 1723, en med Amtmandens Broder Cancelliraad JOHAN CHRISTOPHER LINDBERG, en med »Kommandør EILERTSEN»; hun skal have været en saa stor Skjønhed, at Fredrik den V, der var en varm Beundrer af det smukke Kjøn, engang i over en halv Time »opholdt sig i Discours med hende» begge staaende ved et Bord.

Endelig havde Niels Josten en Datter gift med Krigsraad VON SÜCHOW, hvis Datter Amalia v. Süchow født 1719 død 1791 ægtede Kommandør i Marinen ADAM FREDRIK VON LÜTZOW født 1702 og død 1758 efter Beretningen paa en Reise til Algier i kongelig Ærinde.

Som vi før har seet var Niels Jostens Hustru Kirsten Borse en Datter af Bergamtsassessor Halvor Søffrensen Borse.² Denne eiede betydelig Jordegods, saaledes blandt andet *Fjære Gaard*, *Ulefos Fernværk*, som han havde kjøbt i 1676 *Bolvig Fernværk*, som han i 1692 havde faaet Privilegium paa at anlægge og

¹ Collett: En gammel Christianiaslægt, S. 85.

² Se Oversigtstavlen Side 74, der dog ikke gjør Fordring paa at være fuldstændig.

III.

				Søfren Hanssøn prest til
				Halvor Søfrensen Borse † 1701. Assessor i Inger Gjertsdatter g. ² m. Margadatter Lobes,
		Joachim Borse til Ulefos, Holden og Fjære Gaard, Cancelliraad f. 1679 † 1739 g. m. Charlotte Amalie Arnold f. 1686 † 1759. Flere Børn, hvoraf		Kirsten Borse Henrichsøn Baaslands
Hans Jacob Borse Generalmajor f. 1715, † 1793, g. m. Anna Dorothea Geelmuyden f. 1711, † 1793.	Bodil Christine Josten g. m. Peder Lund.	Sidsel Marie Josten g. m. Prokurator Carl Barojer f. 1700 † 1746.	Margaretha Josten f. 1706 † 1737, g. m. Niels Aall d. æ., f. 1702 † 1784 Stamfader for Slægten Aall i Norge.	Anne Maria Josten g. m. Sorenskriver Tobias Hichmann i Senjen.

				Borse Sogne- Hjartdal 1630
				til Holden og Bolvig. Bergamtet, g. ¹ m. f. 1645 † 1673 rethe Joachims- hvoraf flere Børn.
				g. m. Niels Josten til Jernværk.
				Inger Borse f. 1677, † 1714 g. m. Konferentsraad Herman Leopoldus Løvenskiold til Bolvig, Bjørntvedt, Holden, Ulefos, Birk- holm, Aggersvold og Vognserup f. 1677, † 1750. Stamfader for Slægten Løvenskiold.
Kristine Josten g. m. Amtmand i Brats- berg Cancelliraad Jacob Lindberg.	N. N. Josten g. m. Cancelliraad Johan Christopher Lind- berg paa Kommis- sariatet.	N. N. Josten g. m. Kommandør Eilertsen.	N. N. Josten g. m. Krigsraad von Süchow.	

Borgestad Gaard. Denne havde han faaet efter sin Morfader Gjert Clausen. I 1702 blev der holdt Skifte mellem Halvor Borses Arvinger, Datteren Inger Borse g. m. Herman Leopoldus og Datteren Kirsten Borse g. m. Niels Josten samt Sønnen Cancelliraad Joachim Borse, der var gift med Generalmajor Arnolds Datter Charlotte Amalie Arnold.

Til denne solgte Halvor Borses Arvinger i 1702 Borgestad gaard, som senere kom paa Major Hans Holmboes Hænder. Af ham solgtes Eiendommen i 1731 til førnævnte Conferentsraad Løvenskiold og Inger Borses Søn Herman Leopoldus, der var gift med Margarethe Deichmann. Til disses Søn Cancelliraad Bartholomeus Løvenskiold gik derefter Eiendommen over i 1760. Bartholomeus Løvenskiold var gift med Edel Margrethe Rasch, hvis Søster Frederikke Rasch var NIELS AALL den Ældres tredie Hustru, og deres Søn Jacob AALL blev i 1779 gift med sin Cousine Margrethe Løvenskiold og fik efter Svigerfaderens Død 1788 Gaarden Borgestad. Jacob AALL ægtede anden Gang Diderik von Cappelen den Ældres efterladte Enke Christiane Elisabeth von Cappelen f. Bøyesen (Ording) og disses Søn Realf von Cappelen overtog Borgestad 1826 efter Stedfaderen. Realf von Cappelen døde i 1853 og Borgestad arvedes da af Sønnen Erik Johan Cappelen død 1881, hvis Datter Anna Sophie Cappelen i 1880 ægtede den nuværende Eier Statsraad Gunnar Knudsen.

Bolvig Jernværk havde Halvor Søfrensen Borse anlagt i 1692. Her byggede han en herskabelig Vaaning, som ogsaa de senere Eiere benyttede og som udgjør den sydlige Del af den nuværende Gaard. Paa Skiftet efter Halvor Borse i 1702 udlagdes Bolvig Svigersønnen, den senere Conferentsraad Herman Løvenskiold.

I 1728 tilskødedes Eiendommen Sønnen, den senere Cancelliraad Herman Løvenskiold, som desuden eiede Fossum og Borgestad. Derefter eiedes Bolvig i Forbindelse med Borgestad af dennes Søn Cancelliraad Bartholomeus Løvenskiold fra 1760 til 1777. I dette Aar solgte B. H. Løvenskiold Jernværket til sin yngre Broder Kammerherre Severin Løvenskiold gift med Benedicta Henrikka AALL, og efter dem eiedes Værket fra 1815 til 1841 af Sønnerne Kammerherre Fritz Løvenskiold og Forstjunker Niels Aall Løvenskiold. I dennes Fallitbo købte Consul Jørgen Flood gift med Hanna Thomine Magdalene AALL Værket i 1841, hvorefter disses Sønner Fr. Trampe Flood og Niels Flood indehavde det fra 1860 til 1865.

Herre Sagene eller det saakaldte *vestfjeldske Brug* havde antagelig Halvor Borse ogsaa eiet i Forbindelse med Bolvig. Efter at dette havde været paa forskjellige Eieres Hænder købtes det i 1747 af Halvor Borses Svigersøn, den oftere omtalte Cancelliraad Herman Løvenskiold. Af dennes Arvinger afhændedes alle disse Eiendomme i 1760 til Niels AALL den Ældre, som i 1777 overdrog dem til sin Søn Jakob AALL den senere Eier af Borgestad. Fra Jakob AALL gik Eiendom-

mene, antagelig omkring 1826, over til Svogeren Kammerherre Løvenskiold eller dennes Sønner, der, som vi før har seet, ogsaa eiede Bolvig Jernværk.

Af de øvrige Eiendomme, som Halvor Søfrensen Borse havde eiet, fik ved Skiftet i 1702 Sønnen Cancelliraad Joachim Borse udlagt *Ulefos eller Holden Jernværk* og Fjære Gaard, Svigersønnen Herman Leopoldus fik Bolvig og tog i 1726 Holden Jernværk med Fjære igjen som sin Søns Odel (for henved 24 000 Rdl.) fra Geheime- raad Adler, der i 1724 havde købt Eiendommen paa Auktion efter Joachim Borse.

Holden Jernværk eiedes derefter af Slægten Løvenskiold til 1835, hvilket Aar det for 64 650 Spd. solgtes til Bergkandidat Nicolay Benjamin Møller¹ og Diderik von Cappelen. Efter et Par Aars Forløb udløstes Møller og Værket har senere været eiet af Familien Cappelen.

Sammen med Holden Jernværk eiede Herman Leopoldus, som vi har seet var gift med Inger Borse, ogsaa *Ulefos-Godset*, som han i 1722 havde købt af Geheime- raad Fredrik Christian Adler. Herman Leopoldus's Søn Conferentsraad Severin Løvenskiold til Friherreskabet Løvenborg i Sjælland solgte Ulefos-godset med samtlige dertil hørende Skoveiendomme og alt Jordegods i Thelemarken til Justits- raad Christian Ancher i 1762 og beholdt tilbage kun selve Jernværket. I 1777 blev Nicolai Benjamin AALL Medeier og fra 1782 Eneeier for en Kjøbesum af 104 500 Rdlr. D. c. af Ulefos-godset, som senere har tilhørt Slægten AALL.

Af de Eiendomme som Halvor Borse havde eiet, og som paa Skiftet efter ham i 1702 blev udlagt hans Arvinger, har saaledes Bolvig, Ulefos og Holden Jernværk og Borgestad Gaard ned igjennem Tiderne, rigtignok med kortere Af- brydelser, tilhørt Slægter, som enten har nedstammet fra Halvor Borse eller som har været nær beslægtet med saadanne.

En Eiendom, som vel neppe har tilhørt Halvor Borse, men hvorom det ogsaa kan siges, at den ned igjennem Tiderne har tilhørt beslægtede Familier, er *Bjørntvedt Gaard* ved Porsgrund. Denne Eiendom tilhørte Foged Henrich Josten, hvis Enke eiede og beboede Gaarden til 1702. Ved hendes Død i dette Aar tilfaldt Bjørntvedt Sønnen den før omtalte Niels Henrichsen Josten, og solgtes af denne i 1719 til Svogeren Herman Leopoldus, som ogsaa boede der i flere Aar. Hans yngste Søn den danske Baron Severin Løvenskiold solgte Bjørntvedt sammen med Ulefos Brug til Justitsraad Christian Ancher. I 1777 blev Nicolai Benjamin AALL Medeier og i 1782 Eneeier af disse Eiendomme, og ved Skiftet efter ham i 1800 udlagdes Bjørntvedt til den yngste af hans Sønner, Nicolai Benjamin AALL, som boede der til sin Død.

¹ N. B. Møller var Søn af H. E. Møller paa Aakre og Inger Aall (Søster af Statsraad Niels Aall paa Ulefos). Sammen med sin Fader forpagtede han først Værket fra 1828 til 1835, i hvilken Tid begge skal have boet der. N. B. Møller blev senere Direktør for Kongsberg Sølvværk.

NICOLAS BERGHS VAABENBOG

Denne Bog er gjennem Lagmand Nicolas Berghs Datter *Benedicta Henrikka Berghs Ægteskab* i 1738 med Niels AALL den ældre kommet over i Slægten *AALLS* Eie, og har været nedarvet i Ulefoslinien til vore Dage.

Da hele den nulevende Slægt AALL nedstammer fra Niels AALL og *Benedicta Henrikka Bergh* og derigjennem ogsaa fra de i Vaabenbogen nævnte Personer indtages den her i sin Helhed.

En Afskrift af Vaabenbogen, vistnok taget af Cancelliraad Carl Deichmann selv, findes i den Deichmannske Manuscriptsamling (No. 87 fol.) og en Del af den er trykt i Danske Magazins 1ste Bind, Kjøbenhavn 1745 S. 23—28 efter et Manuscript af den Rostgaardske Samling, der angives at være skreven med Decanen Claus Berghs egen Haand.

TITELBLADET TIL
NICOLAS BERGHS VAABENBOG
BOGEN TILHØRER NU
KAMMERHERRE CATO AALL PAA ULEFOS

DENNE BOG
TILHØRER MIG

NICOLAS BERGH

Hvorudi findes
MINE FORFÆDRIS
og

PAARØRENDIS
VAABENER

Til en Ihukommelse og Afmindel-
se effter Dennem, og Effterretning
for mine Børn og Efterkomere

MOSS d. 16 Septembris

ANNO MDCCXII

ALBERTAVLE

OPRINDELIG I GRAABRØDREKIRKEN NU I ST. KNUDS KIRKE I ODENSE
SKAARET CA. 1500 AF CLAUD BERGH.

DE BERGERS Waaben¹

Denne *CLAUS BERGH* havde af Ungdom haft Lyst til allehaande, og besynderlig til Udkastning, hvilket der hans Forældre saae, glædde De sig herved :/ thi udj Pavedømmet mente De, at De gjorde Gud den største Tieniste, dersom De gave Deris Børn til denne Konst :/:

Kom Hannem til at øve sig, hvor han blev saa konstig, at Han overgick dem alle.

Dette røgtedis og i Dannemarck om Ham, Hvoraf Dronning Kirsten, som da holdt Huus i Odensøe i Fyen udj Clare Kloster, loed skrive nogle gange til Lybeck effter Hannem, dog efterdi Han icke brugede det for andre wille Han icke begive sig derhen; Men omsider skriver høyloflige Dronning Kirsten til Hannem om han vilde tage der nogle Svenne, som kunde med Billed Sniding, komme til Hende og som en Hovidt og Hovidtsmand undervise Dennem og stifte Hende en Tafle udi Graabrødre Kirke udj Ottensøe, efterdj Hun hafde hørt at Han var meget Konstig derpaa.

Efter denne Skrivelse drager han fra Lübeck og til Ottensøe til Dronning Kirstine, og fanger dette arbeyd an, dog Han intet derpaa arbeydet, men holt Svenne dertil, og blev der en saadan Tafle, at Deens Liige er ikke at finde i gandske Europa, som Monsterus skriver i den Latinske Cosmographia folie 814.

¹ Vaabenet beskrives i Adelslexikonet I S. 42 saaledes: »Vaabenet er i Sølv Feldt tre sorte Bierge, det mellemste højest, overskaarne af en rød Bielke. Paa Hielmen tre sorte Bierge, paa det mellemste og høyeste en sort Ørn med udslagne Vinger». Slægten er ikke optaget i Nyt Dansk Adelslexikon. Kjøbenhavn 1904.

Derpaa arbejdede XII Svenne, som Dronning Kirstine Lønnet hver Maanedes Dag, og ginge udj Deeris Silcke Klæder, der paa gammel Wiis, bunden tilsammens med Silckebaand.

Der han hafde været der nogle Aar hafde Han i Sinde at wille begiwe sig til Lübeck i gien; Men paa det Han skulle blive i Ottensøe hos Hendes Naade, skæncket Hun og foræret Ham en Gaard murit op af Grunde i Ofwer Gade i Ottensøe. Hvoraf Han blev der, og omsider giftede sig med Margrethe Grott en af Hendis Naades Hoff-Jomfruer.

Denne *MARGARETHA GROTT* var fød til Reinsborg af De Grotters, som fører endnu et Waaben giort af 2 affhuggene Stubber, De 2 inden udi Skiollet og 1 ovenpaa Hielmen, mellom 2 Ørnevinger.

Løfwercket er gult og sort, stubbene og Ørnevingerne ere sorte; men Skioldet eller Fieldet er gult.

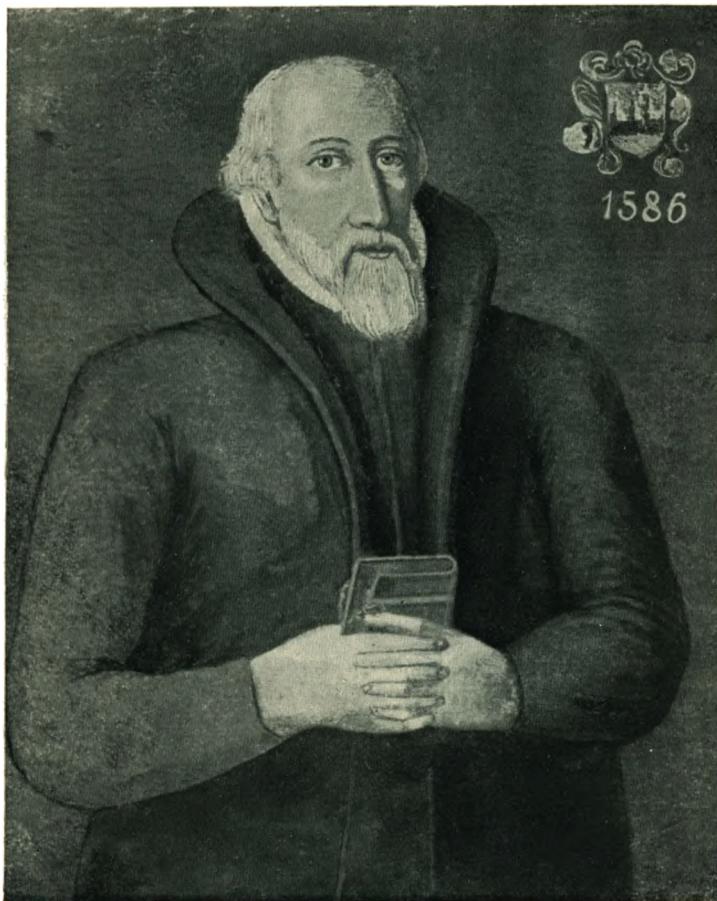
Denne Slegt er kommen af Dytmersken; Hendis Fader hedde Efwert Grott.

DE GROTTERS Waaben¹

Talibus effulgens Insignibus absq.
 pudore.
 Effvardus Groete nomina avita
 trahens.

¹ Adelslexiconet I S. 194 nævner 2 Adelslægter Grot, der begge fører et andet Waaben end det her gjengivne. (Se Danmarks Adels Aarbog 1895 XII S. 140).

FRANTZ BERGH

f. 1500 † 1591

**BISKOP OVER OPSLØE OG HAMMER STIFTER
1548—1580**

EFTER MALERI I VOR FRELSERS KIRKE I CHRISTIANIA

Disse Tvende Echtfolck Claus Bergh ældre og Margaretha Grott aflede

*FRANTZ BERGH*¹

Føed i Ottensee i Fyen og Dronning Kirsten selv bar til Christendom og kaldede Hannem Frantz efter den Franciscaner Orden.

Hun holdt Hannem til Skole i Ottensøe og derefter til Studium i Rostock, at Hun vilde have Hannem i Kloster.

Men der han nu saa Studerer uden Lands, kallede Gud Hende bort, og Han saa blef befriet af Kloster Tieniste.

Herefter drager Han Hiem til Ottensøe, paa hvilken Tiid war Doctor Petrus Palladius Skole Mester der sammesteds og resignerit og oplod Skolen for Frantz Bergh og gick under Hannem i Skole Mester Nicolaus Palladius, som kroned Høylofig Ihukommelse, nu Sahlig udj Gud Konning Friderich.

Paa denne Tiid war Bisp udi Ribe, Bisp Ifver Munch² og laa til Herberg hos Claus Bergh.

Nu der han fornemmer, at Hans søn *FRANTZ BERGH* var en Lutheraner bad Han altid Bisp Iver Munch at Han ville enten raade Hannem herfra Lutheri Lærdom eller ogsaa, om Han kunde faa Hannem til sig fra Skolen.

Langt omsider overtalte Bisp Iver Munch Hannem saa Han gaf Skolen over i Ottensøe og tiente Bispen i Hans Cancellie, hvor han var paa nogen Tiid; og efterdi Han icke havde Hovidt til at were i Hofve Tieniste :/: og der han kom i Visitatz imod Wiborg war Skolemesteren der i Byen død :/: begierit Han forlof at maatte komme der til Skolen, hvilket da Bispen efterloed.

Og der Han nu nogen Tiid hafde forestaet denne Skole i Wiborg, kom Skrivelse fra Provist Svend i Wester-Wiig til Wiborg der i Closteriet, Hvortil Capitulet udvalde Hannem, og forsende Hannem til Provist Svend for en Læse-Mester.

Denne Tiid hafde Provist Svend :/: som holte Kongen Aarligen 120 Karle :/: sin Søster Daatter hos sig ved navn

¹ Om Biskop Frantz Berg se Danske Magazin I S. 23 ff., Pontoppidan: *Annales eccles. Dan.* III S. 188 ff. Treschow Jubel-Lærere S. 1 ff. Bloch, *Den fyenske Geistligheds Historie* I S. 334 ff. Vedel-Simonsen: *Odense Byes Historie* II, S. 48 ff. Biskop Jens Nilssøns *Visitatsbøger*. Fortalen o. fl. St. samt forøvrigt nedenfor Side 106.

² Dansk Biografisk Lexikon XI S. 521.

KAREN LAURITZ DAATTER

Til hvilken Mester Frantz Bergh fick god Wilge, bad om Hende, og fick hende til sin Ægte Hustrue, hos hendis Moder Broder Provist Svend af Wester Wiig.

Hendis Fædrene Waaben war som understaaende, Løfwerchet Rødt og Gult, ligesaa Skiolden Rødt og Gult, men af hvis Slægt Hun haver været findes icke.

KAREN LAURIDTZ DAATTERS Waaben

Fra Westerwig blev Mester Frantz kaldet til Ottensøe i Fyen til Graabrødre at være Sogne Præst.

Fra Ottensøe blev han kaldet og til Ribe.

Fra Ribe og til Kiøbenhafn til St. Nicolaj Kircke.

Medens Han der var Sogne-Præst, døde Bisp i Opslo, og da blev for-
ordineret een Bisp af Høybaarne Første Høyloflige Ihukommelse Konning Christian
den 3die over Opsloe og Hammer Stifter, Hvortil Han kom Anno 1548 og levede
indtil Annum 1591 paa den 2 Novembris og da sødeligen hensov i Herren.

CLAUS BERGH

f. 1546 † 1614

KANNIK OG DEKANUS VED OSLO KAPITEL

**EFTER MALERI TILHØRENDE LEHNSBARON REEDTZ-THOTT TIL GAUNØ
NÆRVÆRENDE VAABENBOG ER FOR EN DEL UDARBEJDET
AF CLAUS BERGH**

Bemeldte Frantz Bergh og Karen Lauridtz Daatter avlede i Deres Ægteskab i blandt andre Børn¹

CLAUS BERGH

Føed i Kiøbenhavn *Annd* 1546.

Han var Cantor udi Opsloe.

Blev 1578 Cannick sammesteds

og

Aar 1590 udvalt til Decanus Capituli.

1575 den 13. Februarii kom Han i Ægteskab med ærlig og welbyrdig Mands *ÿENS BAGGES* till Holmegaard Hans Datter

wed Navn

INGERI BAGGE

og avlede med Hende 7 Sønner og 5 Døttre. Hun dødde *A. ð* 1593 d. 7. Maji.

DE BAGGERS Waaben²

¹ Blandt Biskop Frantz Berg og Karen Lauritzdatters øvrige Børn nævnes *MAGDALENA BERG* født i Ribe 1. Mai 1546 død 1583. Gift i Oslo 16. Januar 1564 med den bekendte Biskop *ÿENS NILSSØN* født i Oslo 1538, død Vaaren 1600. Efter Magdalena Bergs Død ægtede han anden Gang 16. Januar 1568 Anna Glad, Datter af Borgermester Oluf Glad i Oslo og *GIDSE (GIDESIA) BERG*, g. m. Provsten i Tønsberg *RASMUS HYORT* † 1604 (Dansk Biografisk Lexikon VII S. 479).

² Adelslexikonet I S. 23 ff. nævner ikke mindre end 15 forskellige adelige Slægter Bagge; Slægten Bagge til Holmegaards Vaaben beskrives her saaledes: »En rød Lindorm i blaat Feldt; paa Hielmen to harniskede Arme, holdende et opreist Sværd». Dette er netop det samme Vaaben, hvormed Peder Bagge paa Henrik Gyldenstiernes anbefaling 1582 blev adlet; hans Søn Mads Bagge, der 1599 var Slotsfoged paa Akershus og 1601 Skibschef, skrev sig til Holmegaard i Tune Præstegjæld. Paa Stamtavlen i Adelsaarbogen II Bind S. 27 nævnes hverken Jens Bagge eller Inger Bagge. Jens Bagge kan muligens være den samme der 1577 blev forlenet med Gaarden Refsnæs i Akershus Len. Se Nyt Dansk Adelslexikon S. 15.

Anno 1594 den 2. Junii gaf Han sig i
ægteskab igien med Jomfrue

ELSEBETH THEISTE

ærlig og welbr. Mand
SAHL OLUF THEISTE til Bielland Gaard
Hans Daatter

DE THEISTERS Waaben¹

NB. Hendes Fæderne og Møderne Slægt findes her bag udj Bogen.

CLAUS BERGH avlede med *ELSEBETH THEISTE* 8 Børn, 3
Sønner og 5 Døttre.

¹ Adelslexikonet II S. 209 beskriver Vaabenet saaledes: »Vaabenet er et blaat Skjold, neden i hvilket tre Sølv Strømme hvorover en grøn Tue, paa hvilken staar en til høire Side vendt Fugl, Teiste (*Colymbus Gryllus*), kaldet. Paa Hielmen en ligesaadan Fugl, staaende paa en grøn Tue.» Slægten Theiste uddøde utvilsomt 1670 med den ugifte Mogens Theiste, Søn af Trond Theiste til Hananger og Lunde og 2den Hustru Pernille Rytter. (*Personalhist. Tidsskr.* 4 R VI S. 104). Slægten betegnes i *Nyt Dansk Adelslexikon* S. 289 som norsk Uradel.

Bemeldte *ELSEBETH THEISTE* overlevede *CLAUS BERGH*,
og kom siden i Ægteskab med ærlig og Welbr. Mand

**PEDER CHRISTOPHERSØN
RYTTER**

til Brandstrup¹

DE RYTTERS Waaben²

NB. Denne *PEDER RYTTER* var Broder til *OLUF RYTTER*
til Oustbye Gaard³ og fader til Frue *INGERI RYTTER*, som hafde
Sahl. General Major Reichwein og boede paa Kaaberwigen.⁴

¹ ☞: Brandsthorp i Skjeberg.

² Adelslexikonet II S. 150 anfører følgende: Anders Rytter til Kabel førte til Vaaben et Sølv Skiold, hvorudi et til høire vendt sort Hestehoved og Hals over tre blaa Strømme, paa Hielmen en brun Skandsekurv, af hvilken til Høire opspringer en halv sort Hest. Bemeldte Anders Rytters Datterdatter Maria Rytter, var gift med Christopher Pedersen, hvis Børn optog deres Moders Navn og lode sig kalde Rytter, men førte følgende Vaaben: Et Sølv Skiold, med en af Sølv og blaat toradskaktavlet Sparre, ledsaget forneden af en rød Rose. Paa Hjelmen en rød Rose mellem to Sølv Vesselhorn, hver belagt med to blaa Bielker. Slægten betegnes i Nyt Dansk Adelslexikon S. 241 som dansk Uradel.

³ Foruden Inger Rytter havde Oluf Rytter følgende Børn: 1) Christopher Rytter til Østby g. m. Anne Torbensdatter Skaktavl. 2) Pernille Rytter g. 1650 m. Trond Hanssøn Theiste til Hananger og Brandsthorp og 3) Anne Rytter til Østby g. m. Hans Ottesen Bjelke til Saxlund og Hlade.

⁴ *INGER RYTTER* var ikke Datter af Peder Christophersen Rytter, der forøvrigt skriver sig til Fosser i Høland, men af dennes Broder Oluf Christophersen Rytter til Østby og Brandsthorp og Fru Marine Mogensdatter Rosensværd. Hun var først gift med Generalmajor Georg Reichwein i hans 3. Ægteskab og derpaa med Generalmajor Nicolaus Helvaderus adlet 1671 under Navnet Silberstein (Norsk hist. Tidsskrift 3. R. V S. 416).

Iblandt de Sønner, som denne *CLAUS BERGH* avlede med *ELSE BETH THEISTE* var

HANS BERGH

Till Fosser-Gaard¹

føed udj Opsloe

Døde *Anno* 1625

Hafde til Ægte

**BARBARA ANDERS DAT^R
WINCKE**

Føed i Kiøbenhavn af Anders Hansen Wincke og Botthilde Knuds Daatter.

DE WINCKERS Waaben²

Bemeldte *HANS BERGH* avlede med *BARBARA WINCKE* 1 Søn og 1 Daatter.

¹ Denne Gaard har Hans Bergh utvilsomt faaet efter sin Stedfader Peder Christophersen Rytter, der i 1627 skrev sig til Fosser. Gaarden, der paa Grund af at den har været adelig Sædegaard, tidligere blev kaldt Herrefosser ligger i Rakkestad Sogn i Smaalenene. Efter Hans Berghs Død bragte hans Enke Barbara Wincke Gaarden til sin anden Mand Hans Mogensen Handingmand (se nedenfor) der atter efterlod den til sin Søn Kaptein Mogens Hansen Handingmand til Fosser og Ulven paa Hedemarken † 1660 g. m. Maren Thorbjørnsdatter Skaktavl til Skapal Gaard paa Hedemarken. Paa Skiftet efter ham 22. December 1662 tilfaldt Fosser, Kapteinløitnant Hans Mogensen Handingmand, der i 1687 bortforpagtede Fosser og flyttede til Skapal. Efter hans Død i 1701 blev Fosser i 1703 solgt til Kjøbmand i Fredrikstad Peder Nielsen Hess, hvorved den tabte sin adelige Rettigheder.

² Adelslexikonet II S. 355 beskriver Vaabenet saaledes: »et rødt Skiold, hvori en Guldspærre, led saget foroven af to femoddede Guldstierner og forneden af en Guldrose.» Slægten er ikke optaget i Nyt Dansk Adelslexikon.

CLAUS BERGH
COMMANDANT PAA OVERBERGET
f. 1625 † 1707
EFTER MALERI PAA NÆS

BARBARA ANDERS DAATTER kom efter *HANS BERGHS*
Død i Ægteskab igien med ærlig og welbr. Mand

HANS MOGENSEN HANDINGMAN¹

med hvilken hun avlede

1 Søn og 4 Døttre.

DE HANDINGMANERS Waaben²

Førbemeldte *HANS BERGHS* Søn
war

CLAUS BERGH

Fordum Capitain ved Infanteriet i Norge og siden Comandant paa Overberget.

Føed i Opsloe *Anno* 1625

d. 20. Julii

og dødde d. 24. Decembris 1707.

¹ Hans Mogensen Handingmand til Fosser og Brandstorp, som han solgte til Oluf Christophersen Rytter, underskrev Hyldingerne i 1648 og 1656. Han var første Gang gift med Karen Tiøstuldatter Hartgenger og var Søn af Mogens Christophersen Handingmand til Brandsthorp og Folberg paa Øvre Romerike og Beate Bosdatter Grip.

² Vaabnet beskrives i Adelslexikonet I S. 224 saaledes: »i Sølvfeldt 2 krydsvis lagde grønne Grene, hver med tre blaa Roser og derover en Guldkæftet Kaarde, Spidsen nedad. Paa Hjælmen ligesaadan en Gren og en Kaarde, Grebet nedad, lagde krydsvis». I Nyt Dansk Adelslexikon S. 113 betegnes Slægten som norsk Uradel og Vaabnet beskrives saaledes: »2 krydslagte Kaarder foran en naturligfarvet Stub, af hvilken til hver Side udvoxer en rød Rose i h. Ligeledes paa Hjælmen.» Slægten benævnes ogsaa Hardingmand, Hartgenger eller Rosensvård.

Denne *CLAUS BERGH* havde
til ægte

BIRGITTE TRANE

som var føed i Warbjerg i Halland;
mens det var Dansk.

Anno 1631 den 14. Aprilis, og
dødde *A.º* 1692 den 17, Februarii

DE TRANERS Waaben ¹

BIRGITTE TRANES Fader var
MICHEL CHRISTOPHERSØN
TRANE.

¹ Adelslexikonet kjender ingen adelig Slægt Trane, heller ikke kjendes nogen Person af Navnet Mikkel Christophersen Trane.

BIRGITTE TRANES Moder var

ELINE BUGGE

Føed i Halland

DE BUGGERS Waaben¹

Sidstbemeldte *CLAUS BERGH* avlede med *BIRGITTA TRANE*
blant andre Børn,

NICOLAS BERGH,

Føed i Skeen *Annø* 1664 den 16. Sepembris 1710, war Han Assessor udj den Kongl: Over-Hoff-Rett i Norge og Laugmand over Fridrichstads og Tønsbergs Laugdømme.

¹ Adelslexikonet nævner ikke mindre end 10 adelige Slægter Bugge, men ingen der fører det her gjengivne Vaaben.

Bemeldte *NICOLAS BERGH* haver till Ægte

CONSTANCE HENCK

Føed i Bobelitz i Pommern *Annø* 1672, Fastelavn imellem d. 18. og 19. Februarii. Hun døde *A.ð* 1718, d. 24. Januarii Klocken 10^{1/2} Formiddag oc blef begravet i Mosse Kircke d. 3. Feb:rii.

CONSTANCE HENCKS Fædrene Waaben

Disse Tvende Ægtefolk *NICOLAS BERGH* og *CONSTANCE HENCK* have avlet tilsammen i Deres Ægteskab 8 Børn, 4 Sønner og 4 Døttre.

Deraf var i Live *A.ð* 1713 de 3 Sønner, hvis Nafne herefter i Bogen findes indførte.

Døttrene ere

CONSTANCE

Føed *A.ð* 1702 d. 1. Augusti om Morgenen Klocken 2^{3/4}.

ELISABETH ULRICA

Føed *A.ð* 1704 d. 26. Julii om Aftenen Klocken 10. Død d. 9. Septembris *A.ð* 1719 paa Moss.

FRU CONSTANCE BERGH

FØDT HENCK

f. 1672 † 1718

EFTER MALERI PAA NÆS

NICOLAS BERGH

f. 1664 † CA. 1725

OVERHOFRETSASSESSOR OG LAGMAND

EFTER MALERI PAA NÆS

BEATHA ELEONORA

Føed *A.^o* 1709 d. 16. Novembris om Morgenen Klocken 2¹/₄.

BENEDICHTA HENRICA

Føed paa Moss *A.^o* 1714 den 1. Februarii Klocken 9³/₄ om aftenen,
som er deris 9de Barn.

A.^o 1738 kom hun i Ægteskab
med

NIELS JACOBS. AALL,

som er føed udi London i Engeland.

I dette Ægteskab avlede hun 4 Børn, 2 Sønner og 2 Døttre.

Den 1ste Søn heder

NICOLAS BENJAMIN

den anden

JACOB CHRISTIAN.

Den ældste af Døttrene

FRANSISCA MARGARETHA

Den yngste af alle Børnene var

CONSTANCE AALL

A.^o 1748 behagede det Herren at befrie Hende fra dette Livs Kummerligheder ved en salig Død.

Deris Første Søn

er

*CHRISTIAN BERGH*¹

Føed i Tønsberg *A.º* 1697 den 9 April
om Morgenens Klocken 1¼.

Død i Porsgrund d. 21 Martius *A.º* 1731.

Deris Anden Søn

FRIDERICH BERGH

Føed paa Moss den 14 Octobris
om Morgenens Klocken 2½.

Deris Tredie Søn

FRANTZ JOHANNES BERGH

Føed paa Moss *A.º* 1707 den 15 Septembris
om Formiddagen Klocken 9½.

Anno 1731 den 12 Julius kom oven benefnte *FRANS BERGH* i
Ægteskab med

ULDRICA DORTHEA HIORT

Føed i Drøbak *Anno* 1713 sidst Januarii.

Død sammesteds *A.º* 1738 den 21 Mai Kl. 8 om Morgenens
og begravet i Frogns Kirke den 28 Mai.

¹ Christian Bergh, der vistnok tidligere havde havt Ansættelse hos Statholder Wibe, blev blot 30 Aar gammel i 1727 Amtmand i Bratsberg efter Mikael Storm, i hvilken Stilling han døde 1731. At han har været en for sin Tid sjeldent udrustet Mand med Hensyn til videnskabelige Interesser synes at fremgaa af, at han eiede en betydelig Bog- og Mineralie-Samling, samt stod i livlig Brevvexling med Statholder Wibe og andre i lærde Materier interesserede Mænd.

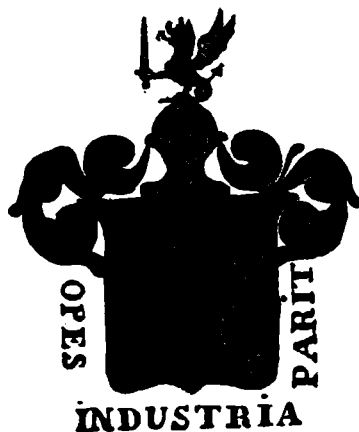
Hermed ende min Tip-Oldefader *NICOLAS BERGHS* Nedtegnelser om sine Forfædre og deres Skjæbner.

Da nu disse Efterretninger fra hensvundne Tiider ved Arv ere komne mig Hans Aall¹ til Eie, saa fortsætter jeg dem ved i de følgende Blade at fortælle hvad mig er erkjendt om den ved her før næfnte *Benedictha Henrica Berghs* Ægteskab med min Oldefader Niels Jacobsøn Aall med den Berghske Familie forenede Aallske Familie, nedbedende Herrens Velsignelse over deres Støv som hvile, over dem som nu leve og over dem som herefter skulle fremgaa af denne Slægt.

Ulefos—Saugbrug ved Skien d. 16 September.

ANNO MDCCCXXX.

AALLERNES Waaben

¹ Kammerherre Hans Aall til Ulefos f. 1805 † 1863.

Nu følger
 Forbemelte Fru *ELSEBETH THEISTES*¹
 Sal. Hr. *CLAUS BERGHS* sidste
 Hustrues
 Fædrene og Mødrene
WAABENER
 Hendis Fader
 var
 ærlig og welbyrdig Mand
OLUF THEISTE
 til
 Bielland Gaard
DE THEISTERS Waaben²

Hendis Moder
 var
FRU MAREN RUSTUNG
 af
 Olfernæs

¹ En Broder af Elsebeth Theiste var *HANS THEISTE* til Bjelland der var gift med *BRYNHILDE BENKESTOK* til Hananger og Lunde. Hun angives at have været Datter af Lagmanden Tord Benkestok, hvis Søster var den senere i Vaabenbogen nævnte Adelus Benkestok til Hananger.

² Se Side 84.

DE RUSTUNGERS Waaben¹

Hendis Far Fader war
Ærlig og Welbyrdig Mand

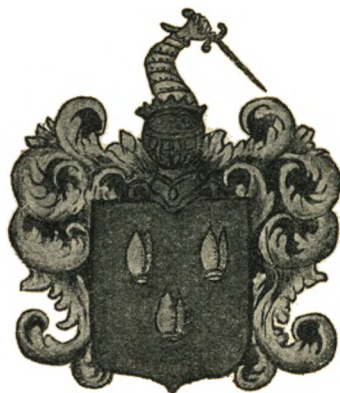
ƷON THEISTE

Til Bielland Gaard
som war Oluf Theiste den ældris
og welbyrdig Fru

KRISTINA SCHACKE

Til Koupanger Gaard
Deris Søn

¹ Vaabenet beskrives i Adelslexikonet II, S. 129 saaledes »et ved en venstre Sølv Skraabelke, med fem sorte Spidser udi, deelt Skiold, hvis øverste Feldt rødt, hvori tre paa Skraabelken staaende Guld Agerne, hver med to grønne Blade, nederste Feldt blaat. Paa Hielmen en staaende Guld Ageren med to grønne Blade mellem to sorte Ørneflugter.» Slægten betegnes i Nyt Dansk Adelslexikon S. 240 som norsk Uradel.

DE SCHACKERS Waaben¹

Hendis Mor Fader war

Ærlig og Welbyrdig

CHRISTOPHER RUSTUNG

Til Sem

Fordum Kongl. Mayst. Admiral

og Befalings-Mand paa Cronenborg Slot

som war Tron Rusting til Sem og

Frue

KAREN COLD

af Næve Gaard

Deris Søn

¹ Adelslexikonet II, S. 139 meddeler om Slægten Schach »En norsk Familie, af hvilken den første vi finde er Jens Nielsen Schach til Koupanger Gaard i Bergenhus Lehn, der har ført i Sølv Felt tre røde udad vendte Hummerkløer og paa Hjelmten to røde udad heldende Hummerkløer«. Se Nyt Dansk Adelslexikon S. 263.

DE COLDERS Waaben¹

Hendes Faders Moder var Ærlig og Welbr.

Frue

FRU ANNE KROUCKOW²

som war ærlig og welbyrdig

Mand og strenge Ridder Hr.

HANS KROUCKOW til Krogen Gaard³

fordum Norges Riges Raad og

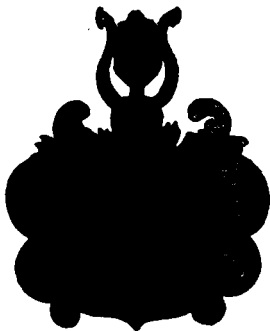
¹ Adelslexikonet I S. 296 nævner 7 forskellige Coldvaabner, hvoraf det første beskrives saaledes: »i Skioldet et rødt Troldhoved i Sølv Felt og ligesaa paa Hielmen». Slægten er ikke opført i Nyt Dansk Adelslexikon.

² ANNE HANSDATTER KRUCKOW til Krogen nævnes 1535, levede endnu 1598 og trætede da med sin Brodersøn. Hun var først gift med Jon Teiste til Bjelland og derpaa med Anders Nielsen Skrivers, der førte Tornekrandsernes Vaaben.

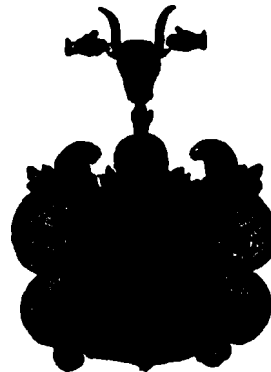
³ HANS ELLER JOHAN KRUCKOW TIL KROGEN, Søn af Lehnsmanden paa Bergenhus Hr. Hans Kruckow; der nævnes 1483 og hans første Hustru, Karen N. N., omtales første Gang 1516, i 1523 havde han store Godser i Sogn i Forlening, 1524 beseglede han som norsk Rigsraad Fredrik I Haandfæstning. I 1528 blev han forfulgt af Hr. Vincent Lunge, saa hans Hustru og Børn maatte gaa i Bygden og tigge Brødet, 1529 var han forlenet med Daller Skibrede, og var s. A. Lehnsmænd paa Vardøhus, i 1536 deltog han i Kongevalget og levede endnu 1539. Han var gift 1. med Guren Tordsdatter af Tjerne paa Ringsaker og 2. med Adelus N. N., der senere ægtede Hans Jensen Rostvig. (Danmarks Adels Aarvog XVII, S. 215).

Befalingsmand paa Wardhuus
og welbyrdig Frue
FRU KAREN KAMP¹
af Kierne
Deris Daatter.

DE KROUCKOWERS²

DE KAMPERS³

Hendis Moder-Moder war Welbr.

Fr. KAREN SCKANCKE

som war Welbyrdig *KNUT SCKANCKE⁴*

til Anduie Gaard fordum Ridder

¹ Fru Karen Kamp maa være den Guren Torsdatter af Tierne, som var Datter af Thore Torgundsen, der fik Tierne med sin Hustru Birgitte Ketilsdatter, hun bragte den til sin Mand Hans Kruckow.

² Vaabnet beskrives i Adelslexikonet I S. 305 saaledes »Feldtet blaat, deri tre røde Bielker, en halv hvid Enhjørning udspringende af den øverste. Paa Hielmen et Sølvskafet guldrømmet Speil, besat med syv Paagfuglefiere». Se Nyt Dansk Adelslexikon Side 156, hvor Slægten betegnes som Uradel.

³ Vaabnet beskrives i Adelslexikonet I S. 277 saaledes: »Vaabnet er i rødt Feldt et hvidt fremseende Oxehoved ledsaget af 3 Hænder (2.1.) og ligesaa paa Hielmen.»

⁴ Knut Pedersen Skanke død 1 April 1539 se Dipl. Norv. XII S. 736 og andre Steder. Bang: Den norske Kirkes Historie i det 16 Aarh. S. 147, 148. Erlandsen: Trondhjems Geistlighd S. 16. 17.

og Erche-Deign udi Inderlire
i Tronhiems Stiff og Welbr.

Fr. DORETHEE ADDELSTEEN

af Egge Gaard
Deris Daatter

*DE SCKANCKERS*¹

*DE ADDELSTEENERS*²

Welbyrdig

HANS STYGGE³

som war *FRU ELSEBETH THEISTES*

Mormoders Moder Broder

¹ Adelslexikonet II S. 173 har 4 Skankevaabener, det, der har mest Lighed med det her gjengivne, beskrives saaledes »et tverdeelt Skiold, hvis øverste Feldt Sølv og nederste rødt, hvorover et blaat afhugget Laar og Ben, vendt til høire med en rød Rose ved Knæet, og rødt i Snittet. Paa Hielmen, to af rødt og Sølv vewelviis deelte Vesselhorn.» Se Nyt Dansk Adelslexikon Side 264.

² Adelslexikonet I S. 4 beskriver Vaabenet saaledes »i rødt Feldt en opreist Sølv-løve holdende i venstre Forfod et tilbage heldende Sværd, paa Hielmen et Speil af ni Paafuglefiere bag en halv opspringende Sølv-løve.» Slægten er ikke optaget i Nyt Dansk Adelslexikon.

³ Maa formentlig være den Hans Stygge til Holbækgaard og Nøragergaard, der var Søn af Mouritz Stygge til Herslevgaard og Karen Hansdatter Dyre. Han indehavde i Danmark forskellige store Forleninger og var gift med Christence Svendsdatter Vælner. Han døde 1568. (Dansk biografisk Lexikon XVI S. 539).

DE STYGGERS Waaben¹

Welbyrdig

IOEN HAARS²

som war Hendis Mor Moders nær Slægt

DE HAARSERS Waaben³

¹ Vaabnet beskrives i Adelslexikonet II S. 204 saaledes »et fra venstre Hjørne skraadelt Skiold hvis øverste rødt og nederste Guld. Paa Hielmen to af rødt og Guld vevselviis deelte Vesselhorn.« Se Nyt Dansk Adelslexikon S. 285.

² Jon Jønson Haar til Gjeresvig var gift med Else Rustung, Søster af Elsebeth Theistes Moder Maren Rustung (se nærmere herom senere i Kapitelet om Familien Rustung). En Søster af Jon Haar Anna var gift med Palle Friis til Lundegaard.

³ Vaabnet beskrives i Adelslexikonet I S. 213 saaledes »Skioldet blaåt, tverdeelt af en Guld Bielke, ledsaget foroven af een, forneden af to Guld Lilier. Paa Hielmen to af blaåt og Guld delte Vesselhorn.« Den Jon Haar, der her nævnes er formodentlig Fader til Anna Jonsdatter Haar † ²⁷/₁₁ 1569 g.m Trond Benkestok til Melø og Jordanger f. 1490 † ¹⁴/₂ 1558. Af deres Børn var Adelus Benkestok til Hananger † 1607 g.m. Christopher Eriksen Bernhoft. Se Nyt Dansk Adelslexikon S. 110, hvor Slægten betegnes som norsk Uradel.

Welbyrdig

HANS FRYDACH¹

war hendis Sahl Mor Moders nær Slægt

DE FRYDACHERS Waaben²

Welbyrdig

ADELUSE BENCHESTOCH³

war Hendis Mor Moders nær Slægt

¹ Hans Freidach er formodentlig Søn af Axel Fredriksen Freidach og Else Thronds, Datter af Christopher Throndsens Rustung og Karen Knudsdatter Skanke, og er formodentlig den Hans Freidach der i 1606 begik Selvmord i Bergen.

² Vaabnet beskrives i Adelslexikonet I S. 158 saaledes »i Sølvfelt 3 sorte Ringe og paa Hielmen to hvide Vinger, hver belagt med 3 sorte Ringe». Se Nyt Dansk Adelslexikon Side 84. Tysk Uradel

³ Adelus Benkestok til Hananger † 1607. Datter af Trond Benkestok til Melø og Jordanger f. 1490 † 1558 og Anna Jonsdatter Haar, g.m. Christopher Eriksen Bernhoft. (Slægten Benkestok S. 24).

DE BENCHESTOCHERS Waaben¹

NB.

Anno 1613 den 27 Februarii efter at Hans Kongl. Mayt. Sal og Høylofl Ihukommelse Christian Den Fierde forhen hafde funden Behag udi min Sal. Faders Moster Fru Karen Anders Daatter Wincke; hvortil hun icke wilde forstaa sig, men beholde hendis trolovede Kieriste Mester Niels Simonsen Glostrup² Biskoppen udi Opslo og Hamer Stifter.

Kom Høyst bem^{de} Hans Mayt. paa et Brøllop i Kiøbenhavn, hvor besagde Karen Anders Daatter³ war, og som Kongen hafde danset med Hende tog han Hende med sig i sin Wogn, og førde Hende paa Slottet, hvor Hun forblef paa nogle Aars Tiid.

Anno 1613 d. 20 Decembris fødte Hun Frøken Dorothea Elisabeth Gyldenløwe paa Koldinghuus.

A° 1615 d. 3 Junii døde Owenbem^{te} Frøken og blev begravet i St. Nicolai Kirke i Kiøbenhavn.

A° 1615 d. 10 Martii blev Fru Karen Wincke forløst med Hans Ulrich Gyldenløwe⁴ paa Cronenborgs Slott og Kom Han til Daaben d. 19 dito.

¹ Vaabnet beskrives saaledes i Adelslexikonet I S. 39 »et deelt Skiold, første Feldt Sølv, deri en halv blaa Lillie, andet Feldt skraadelt fra høire Hjørne af Sølv og blaat. Paa Hielmen to af blaat og Sølv deelte Vesselhorn». Se Nyt Dansk Adelslexikon S. 24, hvor Slægten betegnes som norsk Uradel.

² Niels Simonsen Glostrup blev Biskop i Oslo 1617 † 1639. Dansk biografisk Lexikon VI S. 109

³ Dansk biografisk Lexikon I S. 216.

⁴ † 1645 Dansk biografisk Lexikon VI S. 339.

Anno 1616 d. 10 Aprilis reyste Fru Karen Anders Daatter Wincke fra Hoffe :|: formedelst en Hinde, som var kommen paa Hendes Øye hvoraf hun hafde Mangel paa Hendis Siun i mange Aar derefter :|: Efter at Hun hafde været til Hoffe i 4 Aar og 12 Dage.

Anno 1653 d. 3 Majj tog Catharine Hans Kielsens den Hinde fra Fru Karen Anders Daatters Øye, som hindret Hendes Siun og fick hun da sin Siun ret igien, efter at Hun hafde haft mangel derpaa i 37 Aars Tiid.

A° 1616 d. 4 Junii bekom Hun Kngl. Forlæhning paa det Land Hveen og lod d. 7 dito aname Landet wed Hendes Moder Broder Morten Knudsen, som var Kongl. Mayts Herrold.

A° 1640 d. 27 Septbr^m fløtte Karen Anders Daatter ganske fra Hveen, efterat Hun hafde haft Landet i Forlæhning i 24 Aar. Og som det blef afstaaet til Sverrige, bekom Hun Endel Jordegods derimod paa Borenholm.

A° 1641 d. 10 Octobris holt Hans Uldrich Gyldenløwe Brøllup med Welb^r Jomfru Riise Grubbe paa Kiøbenhavns Slott.

NB. Det er denne Fru Riise Grubbe, som hafde den merkelige Handel med Sal. Fru Grevinde Parsberg.¹

A° 1645 d. 1 Februarii døde Sal. Hans Uldrich Gyldenløwe og blef begraven d. 24 Dito i wor Frue Kirke i Kiøbenhavn.

Anno 1648 d. 28 Februarii om Aftenen imellem 5 og 6 slet, henkaldet den almægtige Gud den stormægtigste Herre og Konge, Kong Christian den fiende fra denne Werden.

Den 18 Novembris derefter blef den Sal. Herris Liig indsat i wor Frue Kirke i Kiøbenhavn.

Anno 1648 d. 23 Novembris blev Kong Friderich Den Tredie kronet.

Den 24 Dito blev Dronning Sophia Amalia kronet.

A° 1673 døde Sal. Fru Karen Anders Daatter i Kiøbenhavn.

¹ Dansk biografisk Lexikon VI S. 222.

IV

Hans Kruckow til Krogen,
Ridder, norsk Uradel,

Oluf Teiste,
Norsk Uradel,
g. m. Kristine Sckak
til Kaupanger.

Hans Kruckow til
Krogen, Ridder, 1576
Rigsraad, g. m. Guren
Tordsdatter af Tjerne.

Claus Berg, f. ca. 1450 g. m. Margrethe Grot.
† ca. 1500,

Jon Olufsen Teiste
til Bjelland.

g. m. Anne Hansdatter
Kruckow,
nævnes 1535.

Frantz Berg, Biskop i
Oslo, f. 1500, † 1591,

g. m. Karine Laurids-
datter.

Oluf Jonsen Teiste til Bjelland, g. 1570 m.

Anders Hansen
Winche, g. m.
Bothilde Knuds-
datter.

Claus Berg, Decanus,
f. 1546 † 1614, g. 1594 m.

Elsebeth
Teiste.

Hans Bergh til Fosser, † 1625, g. m.

Barbara Anders-
datter Winche.

Michel Christo-
phersen Thrane,
g. m. Eline Bugge
af Halland.

Hans Bergh, Kaptein og Kommandant paa Overberget, g. m. Birgitte Thrane,
f. 1625 † 1707,

Nicolas Bergh, f. 1664,
Overhofretsassessor, Lagmand,
g. m. Constance Hench,
f. 1672 † 1718.

Benedicta Henrikka Bergh,
f. 1714 † 1748,
g. 1738 m. Niels Aall den ældre,
f. 1702 † 1784,
fra hvem hele den nulevende
norske Slægt Aall nedstammer.

Trond Sigurdsen Rustung til Sem,
norsk Uradel, g. m. Karen Kold
af Næve Gaard.

Knud Pedersøn Skanke, Decan
i Trondhjem, g. m. Dorethe
Adelsteen.

Christopher Trondsens Rustung til Sem, g. m. Karen Knudsdatter Skanke.
f. ca. 1500 † 1565, Admiral,

Maren Rustung af Olfærnes.

Enno Rustung,
f. 1538 † 1571.
«Enno Brand-
røk».

Anne Rustung,
«Skottefruen»,
g. m. James Hep-
burn, Jarl af
Bothwell, der
senere ægtede
Maria Stuart,
Dronning af
Skotland.

Magdalene Rustung,
g. m. Erik
Eriksen Orm
paa Vatne
af norsk
Uradel.

Margrethe Rustung,
g. ¹ m. Jør-
gen Pedersen
Staur,
² Amund
Lauritzen
Dahl af
norsk Uradel.

Else Rustung,
g. ¹ m. Jon
Haar, Ur-
adel, ² An-
ders Mowat
til Hofland.

Dorthe Rustung,
g. m. John
Stuart paa
Hetland.

Axel Mowatt til Hovland, † 1661,
g. m. Karen Bildt.

Karen Mowatt, † 1675,
g. m. Ludvig Rosenkrantz, der af
Rustungernes gamle Ættegaard Sem
og andet Jordegods i 1678 oprettede
Baroniet Rosendal.

NOTER TIL NICOLAS BERGHS VAABENBOG

Om de i Vaabenbogen omtalte historiske Personers Liv og Levnet hidsættes følgende, hentet fra Dansk biografisk Lexikon og andre Kilder.

BERG, CLAUS, — 1500 — Kunstner. Da Kong Hans' Dronning Christine ønskede at stifte en Altertavle i Graabrødrekirken i Odense, tilskrev hun, vistnok i de sidste Aar af det 15. Aarhundrede, C. B. af en patricisk Slægt i Lybek om at komme til Odense for at udføre Tavlen. Han var ikke strax tilbøjelig dertil, da han ikke plejede at udøve sin Kunst for andre, men omsider kom han til Odense med 12 Svende, der «ginge udi Silkeklæder, paa gammel Vis bundne tilsammen med Silkebaand». Svendene udskare den af ham tegnede Tavle, paa hvilken han selv «intet arbeidede». Da den var fuldført, vilde han vende tilbage til sin Fødeby, men Dronningen skjænkede ham en Gaard i Odense, og gav ham en af sine Jomfruer til ægte, Margrethe Grot, der var født i Reinsburg af ditmarsisk Slægt. B. blev i Odense, hvor han endnu levede 1532, og der er sikkert al Grund til at antage, at der fra det af ham forestaaede Værksted er udgaaet flere udskaarne Træarbejder. Der er i saa Henseende bl. a. peget paa en Altertavle i Sanderum Kirke og et stort Trækrucifix i Sorø Kirke. Altertavlen i Graabrødrekirken, der gengiver Christi Lidelse og den derved vundne Forsonings Mysterium, blev hurtig bekjendt som et beundringsværdigt Arbejde, men den forblev ikke i Graabrødrekirken. Ved denne Kirkes Nedbrydelse blev den ved offentlig Avktion 1806 kjøbt af Frue Kirke i Odense; hvor den var opstillet, til den i 1885 erhvervedes af St. Knuds Kirke i Odense, hvor den nu er — C. B. er Fader til nedenfor nævnte Biskop Frants B.

Danske Mag., 23 ff. Vedel Simonsen, Odense, Byes Hist. II, I, 49, 76, 128. N. L. Hayens Skrifter II, 339 ff. Kirkehist. Saml. II, 425 ff. 3. R., VI, 140 f. Weilbach, Kunstnerlex.

(Dansk Biografisk Lexikon II, Side 90 fig.)

BERG, FRANTS, 1500—1591, Biskop, er født i Odense og Søn af Billedhuggeren Claus B. Hans Fødsel maa formentlig falde i Aaret 1500, da han kort før sin Død i 1591 efter sin egen Angivelse var 90 Aar gammel. Han blev holdt over Daaben af Kong Hans' Dronning Christine, der gav ham Navnet Franciscus efter sin Skytshelgen og bestemte ham til at indtræde i Franciskanerordenen, hvorfor hun holdt ham i Skole i Odense og til Studeringer ved Rostocks Universitet. Da Dronningen døde 1521, følte F. B. der allerede var bleven paavirket af den lutherske Lære, sig ikke bunden ved hendes Bestemmelse, og da han efter at være bleven Magister kom hjem til Odense, lykkedes det ham 1531 at blive Skolemester (Rektor) sammesteds efter Dr. Peder Palladius, der resignerede ham Embedet. Imidlertid var hans Hang til den nye Lære Faderen imod, og da denne beklagede sig derover for Biskop Iver Munk af Ribe, der under et Besøg i Odense opholdt sig i hans Hus, formaaede Biskoppen F. B. til, formentlig i 1532, at opgive sin Skolegjærning for at modtage en Plads i hans Kanselli. Da denne Stilling imidlertid ikke behagede ham, opnaaede han paa en Visitats, antagelig s. A., Biskoppens Samtykke til at overtage Skolen i Viborg, hvis Rektor just var død. Paa Begjæring af Provst Svend i Vestervig om en Læsemester til sit Kloster, valgte Kapitlet i Viborg F. B. dertil; her gjorde han Bekjendtskab med sin tilkommende Hustru, KARINE LAURIDSDATTER, Provst Svends Søsterdatter, og efter at Reformationen var gennemført, indtraadte han i Ægteskab med hende. 1540 blev han Sognepræst ved Domkirken i Ribe og 1546 ved Nicolai Kirke i Kjøbenhavn, hvorfra han imidlertid allerede 1548 blev befordret til Superintendent i Oslo og Hammer Stifter og fulgte did op, med Prins Frederik (II) der om Sommeren s. A. blev hyldet i Norge. Maaske har Kapitlet ikke været ganske tilfreds med Valget; i alle Fald klager F. B. i 1556 over, at Kannikkerne ikke har været ham gunstige lige siden hans Ankomst og oftere vist sig gjenstridige, men Forholdet synes senere at være blevet godt. Ogsaa i sin nye Stilling bevarede F. B. den Yndest, han tidligere havde nydt fra Kongehusets Side, idet mange Begunstigelser sees at være ham tilstaaede til Forbedring af hans Indkomster. 1555 fik han til sin Underholdning Tønsbergs Provsti, som han dog 1562 afstod til sin Svigersøn Rasmus Hjort. 1572 fik Kapitlet Kgl. Befaling til at udnævne en Medhjælper for ham paa Grund af hans Alder, hvortil valgtes hans Svigersøn, Rektoren i Oslo JENS NIELSEN, hvilket Valg Kongen stadfæstede 1574, i det denne da ogsaa bestemtes til Svigerfaderens Efterfølger. Efter 1580, helt at have resigneret Svigersønnen sit Embede, levede F. B. endnu flere Aar som en høit bedaget og hædret Mand i Oslo, hvor en anseelig Mængde af dygtige geistlige efterhaanden havde samlet sig i den sidste Halvdel af det 16. Aarhundrede, blandt hvilke flere havde vundet et smukt Navn som

Forfattere i forskjellig, især i theologisk og humanistisk Retning, hvilket forklarer Nødvendigheden af det Paalæg F. B. i 1575 fik, om at antage en Bogfører i Oslo. Skjønt svagelig i sine sidste Leveaar var han dog endnu om Sommeren 1591 saa rask, at han 8. Juni kunde overvære Christian IV's Hyldning paa Hovedtangen ved Akershus, i det han kjørtes der hen og under Høitideligheden stod opreist, støttet af flere Præster, for bedre at kunne se den unge Konge; men allerede 2. Nov. s. A. døde han i Oslo og blev begravet i Domkirken. Hans Potræt findes endnu i vor Frelzers Kirke i Christiania og er kjendeligt paa det Vaaben, som Sønnen tillægger ham, men som han nok selv sjelden eller aldrig brugte, da hans Signet i Regelen viser et Bomærke. Sønnen siger, at hans Farfader var af Patricierslægt i Lybek; hvorledes det forholder sig dermed, er uvist, men urigtigt er det i alle Fald, naar Familien paa Grund deraf er optaget i det dansk-norske Adelslexikon, thi som Adel har den aldrig været anerkjendt i Norden.

Danske Mag. 123 ff. Pontoppidan, Annales eccles. Dan III, I 88 ff. Treschow, Jubel-Lærere S. I ff. Bloch, den tyske Geistligheds Hist. I. 334 ff. Vedel Simonsen, Odense Byes Hist. II, I 48 ff. Biskop Jens Nielssøns Visitatsbøger, ved Y. Nielsen, Fortalen.

(Dansk Biografisk Lexikon II Side 92).

BERG, CLAUS, 1546—1614, Kannik, Søn af Biskop Frants B. Han er efter sit eget Opgivende født i Kjøbenhavn 1546, hvorfor Søsteren **MAGDALENE**, der angives født i Ribe 1 Maj s. A., ikke kan være hans Tvillingsøster, men vistnok maa være født i 1545. Faderen satte ham 1555 i sin Fødeby Odenses Skole, hvorfra han 1565 blev Student. Medens han gik i Odenses Skole, ansøgte Faderen 1559 om et Kannikedømme i Oslo Domkirke for ham, hvilket han vel ikke fik, men derimod Løfte om Underholdning, naar han havde studeret og kunde tjene Kirken. 1570 drog han til Rostock og der fra til Wittenberg, Leipzig, Strassburg og mange andre Steder og kom 1574 tilbage til Kjøbenhavn og derpaa til Norge, hvor han vistnok kort efter fik et Kannikedømme i Hammer og blev Sognepræst i Skede (Ske, ikke Skien) i Vigen. Efter at have faaet flere Kongebreve paa Cantorens, Hr. Clemens Pedersens, Kannikedømme i Oslo synes han 1581 at være kommen i rolig Besiddelse deraf, i det han afstod Skede Præstekald til Hr. Clemens' Søn. C. B. blev samtidig Kantor og var fra 1590 tillige Dekanus ved Oslo Kapitel. Han døde om Sommeren 1614 og begravedes i Oslo Domkirke. Han blev gift 1. 1575 med **INGER JENS DATTER BAGGE**, som han selv angiver at være af Adel, maaske en Datter af den Jens B., der 1577 blev forlenet med Gaarden Refsnæs i Akershus Len. Hun døde 1593, og han blev nu gift 2. 1594 med **ELSEBE OLUFSDATTER THEISTE** af Bjelland, der senere ægtede **PEDER CHRISTOPHERSEN RYTTER** til Fosser. I disse Ægteskaber havde han 20 Børn, fra hvem en talrig, endnu

levende Efterslægt nedstammer. — C. B. tilhørte den Kreds af litterært interesserede Mænd, der levede i Oslo i Slutningen af det 16de Aarhundrede, og har selv ladet trykke en »Vise om Fru Sophie Juels Liv og Levned» og en Calendarium perpetuum efter Oslo Polhøjde, samt efterladt den interessante Beretning om sin Fædreneslægt, der er trykt i Danske Mag. I 24 ff. Som Decanus capituli har han indlagt sig Fortjeneste ved sin Omsorg for Stiftets gamle Jordebog (»den røde Bog») fra Biskop Eysteins Tid, hvilken han har forsynet med et Register og forskellige Bemærkninger, ligesom han har udfærdiget de Afskrifter af samme, som meddeltes de Præstekald, der havde mistet sine Adkomstdokumenter under Syvaarskrigen. Herved viser han sig dygtig i Læsningen af den gamle Skrift, men selvfølgelig kun lidet kyndig i Oldsproget.

Pontoppidan, Annal. eccles. Dan. III, 190. Biskop Jens Nilssøns Visitatsbøger, ved Y. Nielsen, Fort., især S. LXV og CLIX. Biskop Eysteins Jordebog udg. af H. I. Huitfeldt Fort. S. V, ff. (Dansk Biografisk Lexikon II, Side 91.)

RUSTUNG, CHRISTOFFER THRONNSEN, — 1565, var Søn af Thronn Sigurdson R. til Sem (i det vestenfjældske Norge) og Karen Kold. Ingen af Slægten, der formentlig uddøde med C. T.s Barn, brugte Navnet R., som en senere Tid har givet den. Første Gang, han er funden omtalt, i Aaret 1527, heder det om ham, at den unge C. er »et ondt Ophav til al Uredelighed» (Dipl. Norv. VIII, 568) og ganske vist skriver denne Udtalelse sig fra en Mand, der just ikke kan gjøre Krav paa at gjælde som Sandhedsvidne, fra Vincents Lunge (X, 477), men han synes dog at have opfattet C. T.s voldsomme og hensynsløse Karakter rigtig, ligesom hans Anklage mod ham for aabenlyse Røverier atter og atter vender tilbage de følgende Aar. Allerede den Gang var C. T. i Tjeneste hos Ærkebiskop Olat Engelbrechtsen i Thronnhjem, med hvem han var beslægtet, og den Gunst, han stod i hos sin Herre, rokkedes ikke ved den rejste Beskyldning; Ærkebispnen fik da ogsaa selv Andel i det Bytte, som hans Folk tilranede sig paa Søen og Landjorden. Naar undtages, at C. T. 1529 i sin Herres Ærende sendtes til Danmark, var han ellers i Norge paa denne Tid, fuldt beskæftiget i den uhyggelige Strid mellem Ærkebispnen og Vincents Lunge. Det gik ud over Hr. Vincents Svigermøder, Fru Anne Ottesdatter Rømer, hvis mange Forleninger og Ejendomme de ærkebiskoppelige kastede sig over; saaledes vides det, at C. T. plyndrede Fosen. Han havde da ogsaa en særlig Grund til at være Vincents Lunge gram, da det ser ud til, at denne havde foretaget et røverisk Overfald paa hans Gaard Sem. Parti-forholdene skiftede imidlertid hurtigt, og da han i Juni 1535 paa ny sendtes mod Fosen for at gribe den nye Lensmand, Niels Lykke, skete dette Skridt, der lyk-

kedes, i fuld Overensstemmelse med Vincents Lunges Ønske. Ærkebispem lød nu den fangne Niels Lykke, Vincents Lunges Svoger, tiltale for det »Kjætter«, han havde bedrevet med sin afdøde Hustrus Søster (s. X, 519), og den, der optraadte med Anklagen for den i Thronhjem nedsatte Domstol, var ingen anden end C. T. Den tiltalte dømtes i Ærkebispens Hænder; men den endelige Dom skulde fældes af det norske Rigsraad. I den Anledning sendtes C. T. skyndsomt til Oslo, hvor han for de tilstedeværende søndentjældske Rigsraader fremstillede Sagen, og hvor Hr. Vincents ivrige Bestræbelser fremkaldte en Domfældelse. Skjønt de to saaledes arbejdede mod samme Maal, blussede dog det gamle Fjendskab mellem dem op paa ny, da de en Aften vare samlede i Oslo. I »klart Drukkenskab« vekslede de skarpe Ord, ja efter en gammel, dog ikke samtidig, Beretning, kom det til Haandgribeligheder, i det Vincents Lunge gav sin Modstander et Ørefiggen. De omstaaende fik dem vel forligte, men en virkelig Udsoning fandt neppe Sted, og at C. T. ved sin Hjemkomst til Trondhjem ikke har skjult for sin Herre de saarende Ord, der i Oslo vare faldne mod denne, tør ansees for givet. De skulde i Forbindelse med al den anden Sæd, der var saadet i disse Aar, snart bære bitter Frugt.

I Juledagene 1535, umiddelbart efter at Niels Lykke hemmelig var bleven taget af Dage af Ærkebiskoppen, kom en Del af de søndentjældske Raader, deriblandt Vincents Lunge, til Thronhjem for at forhandle med Olaf Engelbrechtsen om Anerkjendelse af Christian III som Norges Konge; men disse Forhandlinger, der førtes i al Mindelighed, afbrødes pludselig, da en væbnet Skare trængte ind i Herberget, hvor Vincents Lunge opholdt sig, og myrdede ham (3. Jan. 1536). Skylden falder først og fremmest paa Erkebispem, men bag ham, som hans onde Raadgiver, øiner man uvilkaarlig C. T.s utiltalende Skikkelse, selv om den gamle Tradition, der lader ham spille en Hovedrolle ved Begivenheden som Fører for de Folk, der udførte Drabet, og som den, der ikke adlød Modbefalingen i sidste Øieblik, mulig ikke er korrekt. De andre Herrer toges til Fange og ligesaa den tilstedekomende Lensmand paa Bergenhus, Eske Bille.

I det Opgaven for Olaf Engelbrechtsen nu, da Broerne bag ham vare kastede af, maatte blive af optage Kampen mod Christian III, var det ham af Vigtighed at bemægtige sig Norges Hovedfæstninger, og i det Øiemed sendtes C. T. mod Bergenhus, hvor Befalingen i Lensherrens Fraværelse førtes af den energiske Slotsfoged Thord Roed. Forsøget paa at overrumple By og Slot mislykkedes imidlertid, og i steden kom det til Underhandlinger. Mod Lejde begav C. T. sig til Byen, men med den Troløshed, som var saa almindelig i hin Tid, blev han under Forhandlingerne gjort til Fange under Paaskud af, at hans Folk havde brudt

Lejdet (19. Marts). Efter at Eske Bille imidlertid (i April) var bleven løsgiven og var vendt tilbage til Bergenhus, satte han efter Løfte C. T. paa fri Fod. For at skaffe Hjælp i den vanskelige Situation, sendte Ærkebisen C. T. til Nederlandene, og i Efteraaret bragte denne ham derfra 4 Skibe — men uden Krigsfolk. Da Afgjørelsens Stund nærmede sig, turde Olaf Engelbrechtsen ikke heller vove den sidste Kamp. 1. April 1537 lettede hans lille Flaade under Anførsel af hans tro Mænd, — man fristes til at tilføie: og onde Aand — C. T.; den førte Norges sidste Ærkebisop i Udlændighed. Om Bord var vistnok ogsaa C. T.s Hustru, Karen Knudsdatter, en uægte Datter af Dekanen i Trondhjem, Knud Pedersen Skanke. Inden Flaaden forlod Norges Kyster, hjemsøgte C. T. Fru Inger Ottesdatters Gaard Østeraat.

Flaaden gik til Nederlandene. Medens Olaf Engelbrechtsen her fandt et Fristed og snart ogsaa sit sidste Hvilested, skal C. T. være bleven sendt til Kejseren, men derpaa gav han sig til at være Fribytter. Pfalzgreve Frederik tog ham 1538 i sin Tjeneste, med det Hverv at arbeide for Svigerfaderen Christian II's Befrielse. I Spidsen for 3 Skibe, skal han have opbragt 9 franske Skibe, og hans Folk foretog en ikke ganske heldig Landgang paa Øen Helgoland; senere tog han i Forening med en anden Kaper, Gottschalk Remlingrode, engelske Skibe i Vesterhavet og førte dem til Meklenborg. 1539 hjemsøgte han og Lange Herman (VII, 390) i Fællesskab Norge, hvor det gik ud over Udsten Kloster og Bispegaarden i Stavanger; men hans gamle Modstander Thord Roed sendte fra Bergen et Skib ud imod dem og fangede en Del af deres Folk, der henrettedes, skjønt C. T. gjorde gjældende, at de som staaende i Pfalzgrevens Tjeneste burde behandles som Krigsfanger, ikke som Sørøvere. En Tid havde C. T. et Tilflugtsted i Ostfriesland, hvor hans nedenfor nævnte Søn Enno fødtes, men det varede dog ikke længe, før Følelsen af det usikre ved hans Stilling og det haabløse ved Pfalzgrevens Planer sejrede hos ham, og 1542 anholdt han om Tilladelse til at maatte vende hjem. Det ndrømmedes ham; Christian III havde god Brug for hans Sømandsdygtighed.

Han blev da ogsaa strax anvendt, idet han 1543 blev Underadmiral for den store Flaade paa 40 Skibe, som under Mogens Gyldenstjernes Kommando sendtes mod Nederlandene. Kjendt med Landet her foreslog han, at man skulde stikke Hul paa Digerne for at lade Havvandet oversvømme Marskegnene, men Forsøget mislykkedes. Samme Efteraar fik Abbeden i Æbelholdt (nær ved Arresø) Befaling til at tage imod ham med Familie og Tyende og yde dem Ophold og Underhold i Klosteret. Det følgende Aar vendtes imidlertid Forholdet om, og C. T. forlenedes med Klosteret, hvorimod Abbeden skulde bo til Huse hos ham. At han havde faaet sit konfiskerede Gods i Norge tilbagegivet, er en Selfølge. Det forøgedes

1556 med en Del spredt Krongods, som overlodes ham til Arv og Eje, dog paa den Betingelse, at han, som 1554—55 havde gjæstet Norge, i sin Levetid ikke maatte bo udenfor Danmark. — 1545 sattes C. T. i Spidsen for en Flaade, der krydsede syd for Laaland og Falster; men den truende Krig med Hertug Albrecht af Meklenborg udeblev. 1548 førte han de Skibe, med hvilke Prins Fredrik sejlede til Norge for at hylde.

Da Axel Juul 1551 sendtes til Island i Anledning af de Uroligheder, Reformationen havde fremkaldt der, havde C. T. Kommandoen over et Par Skibe; men da de naaede derop, havde Bevægelsen lagt sig. C. T. var med at modtage Islændernes Hyldningsed til den danske Konge og førte Holar Kirkes Kostbarheder ned til Danmark. 1556 krydsede han, ligesom maaske ogsaa det foregaaende Aar, med Skibe langs Norges og Jyllands Kyster for at standse det overhaandtagende Sørøveri. 1557 sendtes han til Rostock for at afhente Kurfyrst August af Sachsen. Med 4 Skibe sendtes han 1559 ved Ditmarskerkrigens Begyndelse til Husum, og der fra beordredes han til Elben. Indtil Slutningen af 1560 havde han i det hele en Del med Skibsbyggeri og Skibsudrustning at gjøre. Uden ganske at ophøre indskrænkedes hans Marinevirksomhed fra den Tid af. Dog blev han paa ny anvendt under Krigen, i det han 1563 fik den Opgave at forhindre Tilførsel til Sveriges Kyst ved Kattegat og senere var Skibschef i den Flaade, hvormed Peder Skram stak i Søen, ligesom han 1564 var en af Førerne for den Expedition, der sendtes til det thronhjemske, men straks vendte om, da den fandt Landet befriet for Fjender.

I Steden for Æbelholdt Kloster fik han 1560 Tryggevælde Len, hvilket han dog 1563 ombyttede med Espeholt i Skaane. Paa Tryggevælde havde han i 1560 et lille Besøg af den fra sin uheldige Færd i Sverige tilbagevendende Grev Johan af Ostfriesland, der «gjorde sig mægtig glad» hos ham; det var en Søn af den Grev Enno, efter hvem C. T. havde opkaldt en Søn. Om den fremmede Greve ved et godt Bæger Vin har fundet Behag i den norske Adelsmand med det næppe fine Væsen, er maaske ikke saa underligt; men mærkeligere er det at se Kurfyrstinde Anna af Sachsen, den danske Konges Søster, sende C. T. en Skjorte til Foræring og høre hende omtale hans store Galanteri mod hendes Hofdamer under et Besøg i Kjøbenhavn. — I Begyndelsen af 1565 er han vistnok død. Han havde nogle Aar i Forvejen (1559) i en Ansøgning om et Kanonikat for en af sine Sønner, der studerede, paaberaabt sig, at han med sine mange Børn sad i vanskelige Kaar, og efter hans Død klagede Enken over, at hun og Børnene intet havde at leve af. I Danmark ejede han ikke Gods, kun en Gaard i Kjøbenhavn.

Berg. Hist. Underretn. om Landværet S. 313 f (Norsk) Hist. Tidsskr. II, 118 ff.
(Dansk Biografisk Lexikon XII. Side 438 fig.)

RUSTUNG, ENNO, o. 1538—71, var Søn af Christopher Trondsen R. og født under Forældrenes Ophold i Ostfriesland, efter hvis Greve han blev opkaldt. Med sine norske Forældre kom han som lidet Barn til Danmark, var allerede, før han blev voxen, i Kurfyrst Morits' Tjeneste under dennes Fald ved Siewershausen 1553, ved hvilken Leilighed han blev fangen, og førte siden et Vagabondliv som Landsknægt i Ungarn, saa i spansk Tjeneste i Krigen mod Frankrige (var med 1557 ved St. Quentin), tjente end videre 1559 mod Ditmarskerne og kom s. A. til Kjøbenhavn. Derifra drog han til Skotland, hvorfra Syvaarskrigen kaldte ham hjem; men gik snart over til de svenske. Han indbildte Erik XIV, at der i Norge raadede almindelig Forbitrelse mod Danmark, og skal væsentlig have bidraget til det svenske Indfald i Norge 1567. Ganske uden Forbindelser med enkelte misfornøiede i sin Slægts Hjemland, hvilket han selv ikke vides at have besøgt, har han dog neppe været. E. kom siden i Unaade hos Kong Erik, ikke just formedelst Krigstogets uheldige Udfald, men fordi han blev mistænkt for Forbindelser med Hertug Carl (IX). Han blev derfor fængslet, men efter Tronforandringen i 1568 kom han paa fri Fod; men det følgende Aar begik han et stort Tyveri, idet han tilegnede sig Hertug Carls Klenodier, hele Kister med Guldkjæder, Ringe osv., hvorpaa han skyndte sig over Havet til Danzig, hvor han ægtede en Kjøbmandsdatter og med hende begav sig videre. Svenske Udsendinger, der skulde se at faa Tyvekosterne tilbage, traf ham omsider i Antwerpen, hvor han da blev fængslet, men forstod at rømme; han begik saa et Mord i Jülich, blev greben og kom atter løs; men omsider blev han, efter at have begaaet et skrækkeligt Rovmord, henrettet paa Fæstningen Angerminde 1571. Alt, hvad Hertug Carl opnaaede, var — Akterne imod ham, der endnu findes i det Svenske Rigsarkiv.

(Norsk) Hist. Tidsskr. II, 136 ff. F. Ødberg Tidsbilder ur 1600-talets svenska Häfder 1896.
(Dansk Biografisk Lexikon XIV, Side 442.)

Om den paa Oversigtstavlen nævnte Fru ANNA RUSTUNG og hendes Mand *Farlen af Bothwell* hidsættes følgende, hentet fra Professor Dr. Ludvig Daaes Afhandling »Christopher Thronssøn Rustung, hans Søn Enno og hans Datter Skottefruen.» Hist. Tidsskr. II Side 113 fig.

Kong Jacob den femtes Enke, Maria af Guise eller Lothringen, der i nogle Aar styrede Skotland under sin Datters, Maria Stuarts, Mindrearrighed og Fraværelse i Frankrige, havde længe befundet sig i en vanskelig Stilling i det af Religionsstridigheder, borgerlige Uroligheder og engelske Intriger og Angreb sønderrevne Land. Hun besluttede derfor i Aaret 1560, kort før sin Død, at sende en af dem blandt Rigets Stormænd, paa hvis Troskab hun mente at kunne stole, over til Frankrige for at anmode Datteren og Svigersønnen, Kong Frants II, om hurtigt at sende

Hjælpetropper over Havet. Hendes Valg faldt paa JAMES HEPBURN, *Jarl af Bothwell*, en ung Mand paa nogle og tyve Aar, der dog allerede i længere Tid som Arv efter sin Fader havde indehavt en Storadmirals Stilling og flere andre vigtige Poster i Riget.

Bothwell besøgte paa denne sin første Udenlandsreise ikke alene Frankrige, men ogsaa andre Lande og kom i Juli Maaned ogsaa til Danmark.¹ Hans høie Stilling skaffede ham en udmærket Modtagelse hos Kong Frederik den anden, og da han igjen forlod Landet for at drage til Tyskland, viste saavel Kongen som hans nære Frænder, Hertugerne i Slesvig og Holsten, Skotlands Storadmiral den Ære at ledsage ham gennem Jylland og Hertugdømmerne.²

Men Bothwell havde under sit Ophold i Danmark ikke indskrænket sig til diplomatiske Forhandlinger og til Omgang med fyrstelige Personer alene, men ogsaa fundet Tid til idetmindste et af de galante Eventyr, hvorpaa hans Liv var saa rigt.³ Som vi vide, levede Christopher Throndsøn, som en høitstaaende Søkriger og var, skjønt norsk Godseier, forpligtet til at bo i Danmark og ikke andensteds. Om han med sin Familie levede paa sin Forlening (han ombyttede just i 1560 Ebelholt med Tryggevelde Len) eller maaske snarere i Kjøbenhavn, er ubekjendt, men i ethvert Fald kom Bothwell i Berørelse med ham og hans Hus. Christopher havde syv Døtre, og Bothwell forelskede sig i den ene af dem, den unge Anna. Han lovede hende og hendes Forældre »med Haand, Mund og Breve» at ville ægte hende og førte hende derpaa med sig ud af »hendes Fædreland og Gaard.»⁴

¹ At man i England paa denne Tid virkelig frygtede for, at Danmark skulde blande sig i de skotske Anliggender, kan sees i State Papers, Foreign Series, 1560—61, S. 132.

² P. H. Reben, Frederik den andens Krønike, Kbh. 1680 S. 42., Jvfr. Joh. Grundtvigs skarpsindige Bemærkning i Dansk Samll. IV S. 12.

³ Vil man nemlig tro Bothwells saakaldte Testamente, en Tilstaaelse hvilken han før sin Død, som dansk Statsfange skal have afgivet for Biskopen i Skaane og fire danske Adelsmænd (aftrykt paa flere Steder, sidst hos L. Wiesener, Marie Stuart et le comte de Bothwell, Paris 1863. S. 529—530), da har Bothwell i Danmark *débauché deux filles d'un grand seigneur de Danemarque*. Men »Testamentets» Ægthed er stærkt omtvistet.

⁴ For første Gang er her Bothwells og Annas første Sammenstød henført til et bestemt Sted og Tidspunkt. Men herfor taler hendes egen Forklaring (Norske Magazin 1, S. 322), hvorefter tydelig deres Forbindelse maa være indledet med Faderens Vidende og i Forældrenes Hjem. Da nu Christopher siden 1542 stedse boede i Danmark, og Bothwell ikke vides som fri Mand at have været mere end denne ene Gang i dette Land, maa Sammenhængen være som af os antaget. At Anna paa denne Maade kommer til at kalde Danmark sit »Fædreland», er heller ingen Indvending, thi hun var dog uden al Tvivl født der, om end af norske Forældre. P. A. Munch (Norsk Maanedsskrift 3, S. 438) og F. Schiern (Dansk hist. Tidsskrift 3. Række 2 S. 441) havde antaget, at Bothwell skulde have truffet hende paa Hetlandsøerne, men denne Gjetning staar i aabenbar Modsigelse med Kilderne; T. A. Beckers Fortælling (Folkekalender for Danmark 1854, S. 47), hvorefter Bothwell skulde have hentet hende i Norge, er kun løst Snak.

Paa hvilken Maade Bothwell overtalte Christopher Thronæssøn og hans Hustru til at overlade ham sin Datter, som det synes uden foregaaende Vielse og kun mod (rigtignok skriftlige) Ægteskabsløfter, faar staa derhen. Men han viste sig snart som en troløs Elsker. Først fødte han de Midler, som Christopher Thronæssøn havde givet sin Datter med til Udstyr,¹ og dernæst reiste han fra hende i Nederlandene,² overladende hende til hendes egen Skjæbne. Paa en eller anden Maade har da den svegne og udplyndredē Kvinde fundet Leilighed til at vende hjem til Forældrene.

Vi kommer nu til det Punkt af Annas Historie, som efter vor Formening er det dunkleste, nemlig til hendes Ophold i Skotland. At hun har været der, er sikkert nok. Man har nemlig et Pas for hende til Norge fra Maria Stuart³ hvori hun ikke alene anbefales til alle dem af Dronningens Undersaatter, med hvem hun paa sin forestaaende Overreise til Norge maatte komme i Berørelse, men hvoraf det tillige fremgaar, at hun maa have staaet i et, som det synes temmelig nært, Bekjendtskabsforhold til Maria selv. Der tales nemlig om Annas Troskab og Lydighed mod Dronningen og om dennes Sindelag imod hende⁴ og man maa derfor antage, at hun har været paa en eller anden Maade i Marias Tjeneste eller har opholdt sig ved hendes Hof. Men Passet er for det første ikke angivet, hvor det er udstedt, og for det andet er det dateret Maria Stuarts et og tredivte Regjeringsaar.

Det er bekjendt, at Maria blev Skotlands Dronning otte Dage efter sin Fødsel (December 1542), og at hun blev afsat i Aaret 1567, sit et og tredivte Regjeringsaar har hun altsaa aldrig oplevet. Den Danske Meddeler af Passet, der kun kjendtes i en Afskrift, har derfor ogsaa gjettet paa, at i Tidsangivelsen »anno regni nostri tricesimi primi» skulde Ordet »tricesimi» være Feilskrift for »vicesimi», hvorved vil fremkomme Aaret 1563. Ogsaa vi er tilbøielige til at antage dette, men der er dog fremdeles en Vanskelighed tilstede, thi i Passet omtales hendes Fader, som

¹ Se Forhøret over Bothwell i Bergen 1567, aftrykt mellem Tillæggene til M. C. Bergenhammers Maria Stuarts Historie, Kbh. 1822, S. 317, hvor det heder, »at Anna havde sine Klæder, Clenodier och andet hindis Thiingist i fremede Lander mett hans Folch fortherid och wdsat ephther forskr. Herris aff Botuil egegn Befaling.»

² At Nederlandene var det Sted, hvor Anna blev forladt af Bothwell, har hidtil været ubekjendt, men fremgaar af Frederik den andens Brev til Churfyrst August af Sachsen af 22 Juni 1568 (Ausländ. Registr.), hvori det heder: »Ein schottischer Graf, Borthuil geheissen, welcher in unser Behaftung gerathen, hat vor etzlich. Jahren unsers Herrn Vaters Admirals, Christopher Thrundheim, Töchter einer die Ehe zugesagt und mit ihme hinweg geführt, aber in Niederland sitzen lassen.»

³ Meddelt af Dr. Oluf Nielsen i Danske Samlinger, 1 S. 397—398 efter en samtidig Afskrift i Geheime-Archivet.

⁴ »Quum praedicta Anna in Norvegiam esset navigature ad obeunda necessaria negocia peteretque a nobis literas sude erga nos fidei et observantiae nostrique erga illam animi testes» etc.

forhenværende¹ dansk Søbefalingsmand, og vi have seet, at Christopher i 1563 endnu var i fuld Virksomhed som Skibshøvding.

Vi tror dog, som sagt, at burde sætte denne sidste Betænkelse tilside, og det ligger nu nær at tro, at det norske Tilnavn, hvorunder Anna senere er bleven bekendt nemlig »Skottefruen«, netop har sin Oprindelse fra dette hendes Besøg i Skotland. Hensigten med Besøget er temmelig let at forstaa. Hun har ganske vist villet opsøge Bothwell og villet formaa ham til, om end ikke at anerkjende hende som sin Hustru, saa dog formaa ham til at yde hende Erstatning for, hvad han havde sat overstyr af hendes Eiendele. I sidste Henseende har Anna maaske ikke været aldeles uheldig. Thi i det omtalte Pas tager Dronningen hende i sin Beskyttelse, »hendes rørlige og urørlige Gods,»² saa at det altsaa, hvis ikke dette blot er en almindelig intetsigende Leidebrevs-Formel, næsten ser ud, som om Anna har erhvervet fast Eiendom i Skotland, og har dette virkelig været Tilfældet, ledes man til den Tanke, at Bothwell, der senere bevislig maatte rykke ud med Noget til hende, allerede under hendes skotske Ophold har ydet hende et Slags Vederlag for sin skjændige Behandling. Har hun truffet Bothwell i Skotland, maa hendes Ophold der have varet temmelig længe; thi Jarlen havde i 1562 anden Gang forladt sit Fædreland.

I 1565 møde vi Anna i Norge, hvor Moderen og hendes Søstre efter Faderens Død tog sit Ophold, og hvor vistnok endel af de sidste allerede i Christophers levende Live er blevene bortgiftede. I en og samme Maaned i dette Aar nævnes hun som nærværende i tvende store adelige Gjæstebude³ nemlig først i et Barsel den 18. August hos den danske Adelsmand Jørgen Daa, Lensmand paa Udsten Kloster,⁴ hvis Søn Herluf Trolle da blev døbt, og dernæst i et Bryllup, som Bergenhuss's rige og herømte Befalingsmand, Erik Ottessøn Rosenkrands, bekostede i sit endnu bevarede Hus i Bergen, det saakaldte »Muren«, der er anlagt tvertover den livlige Strandgade, saaledes at Gaden fortsattes derunder som i en Tunnel. Annas bevægede Liv havde ladet hende se mere af den fornemme Verdens Stads, end andre norske Adelsdamer, og det var derfor hende, der pyntede Bruden, Jomfru Brynhild Benkestok, »Fru Anna, Skottefruen« — siger Mag. Absalon — »udredede hende paa Spansk, som er, at hun havde en Guld kjæde kring Panden og ovenfor et

¹ »Noveritis nos recepisse ac per praesentes literas recipere in fidem tutelamque nostram Annam Truntze, filiam Christophori Truntze, qui regi Danorum praefectus maris fuerat«. Det kan forøvrigt bemerkes, at ogsaa Kong Frederik den anden, uvist af hvad Grund i det ovenfor citerede Brev til Svogeren i Sachsen betegner Christopher som sin Faders, ikke som sin Admiral.

² »Onnia ejus bona mobila et immobilia.»

³ Absalon Pederssens Capitelsbog (Norske Mag. 1, S. 288 og 291).

⁴ Se om ham Samll. til N. F. Sprog og Hist. 1 S. 229.

Halsbaand, fuld af Ædelstene, og en Perlekrands og Perlefjær udi, samt en rød Damaskes Kjortel.»

Merkelig nok skulde Anna Rustung faa Anledning til at mødes med sin Mand Jarlen af Bothwell endnu engang; og det til og med i Bergen.

I 1567 blev Bothwell, der imidlertid havde ægtet Skotlands dronning Maria Stuart og af hende var bleven udnævnt til Hertug over Orknøerne, paa Veien til Hetlandsøerne, af en voldsom Storm med sine Skibe drevet over mod Norge, og kom sig iland ved Karmøen, hvor han imidlertid stødte paa det danske Orlogsskib »Bjørnen», hvis Chef Christiern Aalborg fandt sig beføiet til at bringe Bothwell og hans 2 »gerustede Pinker» med sig til Bergen, da han intet Pas kunde forevise, men blot paastod, at han var »den ypperste Regenter i alt Skotland».

I Bergen tilbragte Bothwell 4 Uger, idet han, uden at være fængslet, stod under skarpt Opsyn af Befalingsmanden paa Bergenhus Fæstning Erik Rosenkrands.

17. September 1567 mødte han for Retten efter Stevning af sin tidligere Hustru Fru Anna Rustung, der havde opholdt sig paa Faderens Hovedgaard Sem i Kvinherred, hvorhen formodentlig Rygtet om den fornemme Skotlænders Ankomst til Bergen omsider havde naaet.

For Retten lod Fru Anna fremlægge og oplæse de Breve, hvorved han, dengang han »tog hende ud af hendes Fædreneland og Gaard» og »førte hende til fremmede Lande», »havde tilsagt hende og hendes Forældre at holde hende som sin ægte Hustru».

Enden paa Sagen blev, at Jarlen maatte love hende »aarlig til Rente af Skotland et Hundrede Daler» samt forærede hende den mindste af sine Pinker »med Anker, Tog og anden Behøring».

Jarlen af Bothwells Skjæbne er kjendt nok; han førtes til Danmark og døde som Statsfange paa Dragsholms Slot 1578.

Om Fru Anna Rustungs senere Liv er der lidet bekjendt, uagtet hun levede mindst 40 Aar efter sit uventede Gjensyn med Jarlen af Bothwell.

I 1594 opholdt hun sig i Smaalenene hos Presten i Berg Hr. Tjøstel Baardsen, og i 1607 overdrog hun Ættegaarden Sem i Hardanger, som hun havde arvet efter sin Søstersøn Christopher Dahl, til sin Søster Else. Dette er sidste Gang, man støder paa hendes Navn i historiske Kilder, men Sagnet i Hardanger ved den Dag i Dag at fortælle om »den fornemme Dame, Skottefruen».

NIELS AALL DEN ÆLDRES BØRN OG SVIGERBØRN.

NIELS AALL havde i sine 3 Ægteskaber tilsammen ikke mindre end 14 Børn. I hans Ægteskab med MARGARETHA JOSTEN fødtes 7 Børn, hvoraf de 5 døde i en ung Alder. Deres Navne var:

1. KIRSTEN AALL, født i Porsgrund 1730 og døbt, opkaldt efter sin Bedstemoder Kirsten Syversdatter g. m. Foged Henrich Josten, i Eidanger 26. April s. A. Hun blev baaret af Fru Cancelliraad Leopoldus og hendes øvrige Faddere var »Madame Bowmand, Else Brinch, Hr. Cancelliraad Leopoldus, Amptmand Christian Berg og Monsr. Hendrich Malling.» Hun døde i Porsgrund 1731 og blev begravet ved Eidanger Paaskeaften 24. Marts s. A.

2. FRANSISCA (i Ministerialbogen staar Frandsiticha) AALL, formodentlig opkaldt efter sin engelske Bedstemoder, født i Porsgrund 1731 og døbt i Eidanger Tirsdag 17. April s. A. Hun blev baaret af Fru Cancelliraadinde Kirsten Brinch og hendes Faddere var »Mad. Karen Jensdatter Boumand, Hr. Controleur Ulrich Anthoni de Rodhe, Hans Kiærulff og Monsr. Halvardius Borse.» Hun døde i Porsgrund 1732 og blev begravet i Eidanger 17. Juni s. A.

3. JACOB AALL, opkaldt efter Farfaderen, født i Porsgrund 1732 og døbt i Eidanger Kirke Tirsdag 26. Februar s. A. Baaret af Madame Kierulff og med følgende Faddere: »Hr. Tolder sc: Nicolay Frisenberg, Monsr. Efvert Yalling, Monsr. Hendrich Brandtborg og Jomfru Bergh.»

Han maa formentlig være den »Mons. Nils Aalls liden Søn Peter, 5 Aar gammel,» der blev begravet ved Eidanger 10. Marts 1736.

Her maa altsaa foreligge en Feilskrift i Ministerialbogen, der forøvrigt er ført med adskilligt Slurveri. Niels AALL har ikke havt nogen Søn, der hed Peter. Denne

Jacob AALL maa i alle Fald være død før 1737, da Niels AALL havde en anden Søn ved Navn Jacob til Daaben.

4. NIELS AALL, formodentlig opkaldt efter Morfaderen Niels Josten, født i Porsgrund 1733 og døbt i Eidanger 8. Juni s. A. Han blev baaret af »Fru Cancelliraad paa Borgestad» (o: Fru Margrethe Løvenskiold, født Deichmann) og havde følgende Faddere: »Jomfru Inger Borse, Seigneur Gunder Buer, Monsr. Friederich Proph, og Monsr. Søfren Boumand.» Han døde i Porsgrund 1734 og blev 2. November s. A. begravet ved Eidanger.

5. KIRSTEN AALL, født i Porsgrund 1734, døbt i Eidanger 26. November s. A. Holdt over Daaben af Madame Antoinette Smith med følgende Faddere: »Jomfru Stina Borse, Justitsraad Herman Leopoldus, Monsr. Hans Kierulff, Monsr. Holther Studiosus og Monsr. Søren Leopoldus.» Hun blev 30 Aar gammel gift i Porsgrund 20. Marts 1764 med Forvalter ved Ulefos Sagbrug Lauritz Gartner.

Da det kan have sin Interesse at se, hvilket Udstyr en Dame af velhavende Forældre i de Tider fik, hidsættes efter Faderen Niels AALLS Copiebog et Brev af 2. Juni 1762 fra denne til en

Mr. THEOP. THOMPSON.

I have a daughter that is engaged and as I am informed that table linen and other necessaries for house keeping are cheaper with you than in any part of England, give me leave to beg the favour of your Lady to buy me in the best manners she can the following:

6 dozens of ordinary napkins for daily use.

6 table clothes of the same make.

2 dozens napkins something finer.

2 table clothes of the same make.

2 dozens napkins something finer.

2 table clothes of the same make.

(I would not have this very fine but strong having of the finer sort myself to furnish her with.)

72 yards of fresh and strong linen for sheets yeard, wide, at about 12 d. p. yeard.

72 yards do. do. do. do. do. at 14 d. p. yeard.

72 yards of coarse and strong yarn do. for sheets to the servants at about 8 d. p. yeard.

20 yards of towell linen ordinary sort and strong.

All this I must desire to be of the freshest and strongest, having observed that some linen I have had from Irland has been extremely bad, hardly bearing wearing. As for bedding, I must leave that entirely to your Lady whether she

thinks proper to buy the beds ready made or to buy the tucking and feathers. If she thinks proper to buy the tucking as perhaps she may, I must desire to buy following:

Tucking for three beds and four pillows strong and moderate fine.

Tucking for do. do. strong and coarse.

Tucking for four beds and four pillows coarse for servants use.

Feather sufficient for the whole. Pray excuse the freedom I take in troubling your Lady with this comission, give my best compliments to her, and tell her I will endeavour to give returns in what she may command.

Efter kun 2 Aars Ægteskab døde hun i Porsgrund 1766 og blev bisat i Kjælderen under østre Porsgrund Kirke 8. Februar.

6. NIELS AALL, født i Porsgrund 1736, døbt i Eidanger Lørdag den 7. Januar s. A. Baaret af Madame Kierulff med følgende Faddere: »Jomfru Bergh, Cancelliraad Herman Leopoldus, Cancelliraad Carl Deichmann og Controleur Friedrich Biener.» Han bestemtes til Handelen og sendtes blot 12 Aar gammel til Udlandet for at uddanne sig.

Med Galjotten Fransisca Kristina, der førtes af Skipper LARS WRIGHT, sendtes han 1. Juli 1748 afsted.

Bestemmelsesstedet var Øen Jersey, hvor Niels AALL skulde anbringes i Huset hos en Forretningsven af Faderen ved Navn NICOLAS LE CRES for i et par Aars Tid at lære Engelsk, Fransk, Navigation, Bogholderi, Dans og Musik.

Han medgav Skipperen Ordres om ved Ankomsten at »adressere» sig til Mr. Nicolas Le Cres »og med hans Raad den medhavende Ladning til høyeste Markeds-Priiser til sufficente Kiøbmænd at afsætte.»

»Skulde Mr. Le Cres ikke være hiemme,» heder det videre i Instruksen,¹ »søger I Raad hos Mr. Lenspriere, som har Berømmelse for en ærlig Mand. Jeg har skrevet til Mr. Nicolas Le Cres angaaende min Søn, om han efter Aftale med ham vil tage ham til sig, da ieg gjerne vilde have ham der et par Aars Tiid for at gaae i Skole at lære Fransk og Engelsk at skrive, samt Bogholderi og Navigation, hvorom I vil være saa god at forhøre Eder hos ham, da I tillige accorderer med ham, hvormeget han aarlig skal have for hans Kost og Tilsun, som jeg erindrer han selv sagde til mig skulde blive omtrent £ 12 aarlig, hvorimod jeg selv bekoster ham Klæder og Skolegang, om hvilket sidste I og underretter Eder om, hvormeget vil koste.«

Til Nicolas Le Cres skrev han 2. Juli s. A.:

»I send my eldest Son by the Bearer, who am willing to have boarded at your Place for two years there to learn to write English, French, Bookkeeping and

¹ Niels Aalls Copibog for 1748 paa Ulefos.

Navigation, and as I prefer your House to any other, where I am sure he will be taken good care of, could wish you would accept of him, and what the Master agrees you for a year shall order you paid at Mr. Collett in London; after the Boy has learned French, Englisch, Bookkeeping and Navigation, would have him learn to dance and play on a Fiddle and Spinnett.»

Til John Collet i London skrev NIELS AALL i August et Brev, hvori han meddeler ham, at han har sendt sin Søn til Jersey og anbefaler ham til Collets Velvillie, idet han bl. a. siger »skulde hand behøve Deres Raad eller Assistance, beder det ey maatte nægtes ham».

Den unge Niels AALL opholdt sig paa Jersey i 3 Aar, og efter at han, i 1753 var konfirmeret, begynde han at arbeide i Faderens Forretning, som han var bestemt til med Tiden at overtage.

Han var allerede kommet saa langt, at han var begyndt at drive Forretninger paa egen Haand, idet Faderen bl. a. havde overdraget ham $\frac{1}{8}$ Part i »Det franske Compagni», da han om Vinteren 1760 døde i Arendal.

Familietraditionen beretter, at han døde efter at have deltaget i et altfor overdaadigt Gilde, som Faderens Forretningsvenner i Arendal havde inviteret ham til.

Han blev bisat i Kirkekjælderens i østre Porsgrunds Kirke 3. December 1760 nær 25 Aar gammel.¹

7. JACOB AALL født i Porsgrund 1737, døbt i Eidanger Lørdag den 20. April s. A. baaret af »Cancelliraad Leopolds Frue Margrete Deichmand» med følgende som Faddere »Jomfru Kirstine Bowmand, Tolder Frisenberg, Controleur Biener og Monsr. Villum Deichmand».

Denne Jacob AALL maa være død ganske liden, i hvert Fald før 1741, da NIELS AALL havde en anden Søn ved Navn Jacob til Daaben.

Det er temmelig sikkert ham, der 1739 er begravet i London om Sommeren.

I E. J. Wolffs »Samlinger til den Danske og Norske evangeliske-lutherske Kirke i London o. s. v.» (Kjøbenhavn 1802) staar der nemlig anført som bisat i London i den dansk-norske Kirkes Kjælder i Aaret 1739 »*Jacob Aall et Barn paa 2 Aar og nogle Maaneder, som var Hr. NIELS AALL's Søn i Norge.*»

Det fremgaar nemlig af NIELS AALL's Copibog at han i 1739 var fraværende fra Norge paa Reise fra 9. Marts til 1. Juni og af et Brev af 1. Juni s. A. til John Collet fremgaar det yderligere, at han har været i London, idet det heder »*For saavel at indberedte vores Gudskelov lykkelige Arrivement a Costy samt ærbødigt at takke for beviste Goede, har jeg o. s. v.*»

¹ Ministerialbogen opgiver hans Alder feilagtig til 27 Aar.

Hvorfor han har taget sit 2 Aar gamle Barn med til London, er lidt vanskeligt at forstaa, men den Mulighed kan jo foreligge, at Barnet har lidt af en eller anden Sygdom, for hvilken han har ønsket at konsulere engelske Læger, idet Lægekunsten i Norge i de Tider vistnok ikke stod synderligt høit.

I sit ti-aarige Egteskab med BENEDICTA HENRIKKA BERGH havde NIELS AALL 4 Børn, 2 Sønner og 2 Døttre.

1. NICOLAI BENJAMIN AALL (den senere Eier af Ulefos) født i Porsgrund 1739, døbt i Eidanger Kirke 12. November s. A. (om ham se nærmere nedenfor).

2. JACOB CHRISTIAN AALL, formodentlig opkaldt efter Farfaderen og Morbroderen Amtmand Christian Bergh, født i Porsgrund 11. September 1741, døbt i Eidanger Kirke Lørdag 16. September s. A. Han blev baaret af »Peder Lunds Enke Boel Josten» og hans Faddere forøvrigt var »Jomfru Inger Borse, Cancelliraad Løvenskiold, Cammerraad Villum Deichmann og Monsieur Redisch paa Clostret.»

Han døde i Porsgrund 1752 og blev begravet ved Eidanger 11. December s. A. Den lille 11-aarige Jacob Aall maa, saa mærkeligt det end høres ud, »paa Vuggen» have været forlovet med en Datter af NIELS AALL's gode Ven NIELS LEUCH i Christiania.

Han skriver nemlig 11. December 1752 til sin Ven daværende Commerceraad CHRISTIAN ANCHER i Christiania:

»Hils Monsr. Niels Leuch junior og Kiærste og lad dem vide, at min kiære Søn Jacob er hensoven i Døden, saa at deres Datter nu er degagered.»

Den lille Jacob AALLS Død, den 4de Søn han i kort Tid fulgte til Graven, synes at have gaet NIELS AALL dybt til Hjerte. Der er dyb og hjertelig Sorg i følgende Linier til Conferenceraad Løvenskiold:

»Jeg takker for den Part Deres Velbaarenhed og Hendes Naade tager udi min kiære lille Søn Jacobs Død. Jeg takker Gud, som dagligen giver mig Naade samme Hierte Sorg at bestride.»

3. FRANSISCA MARGRETHE AALL, født i Porsgrund 1743, døbt i Eidanger Kirke 1. Juni s. A. Hun blev holdt over Daaben af »Skipper Søfren Nielsens Kiæreste Constance Bergh» og hendes øvrige Faddere var »Jomfru Borse hos Cancelliraad Løvenskiold, Cancelliraad Carl Deichmann, Tolder Frisenberg og Controleur Biener».

Hun blev confirmeret i Eidanger Kirke 29. April 1759 og gift i Porsgrund 8. Januar 1774 med Hr. JEREMIAS HAGERUP, født i Skogn 30. August 1725, Søn af Sogneprest til Skogn Hr. RIGHARD HAGERUP og MAREN MAGDALENE HASS.

Han blev Student demitteret fra Trondhjems lærde Skole af Rector Benjamin Dass i 1743, og tog theologisk Embedsexamen i 1745 med Karakteren Laudabilis.

Til sin Attestats erholdt han samme Karakter og for sin Demisprædiken Haud. Efter en Tid at have været Huslærer, blev han i 1755 personel Kapellan hos Sognepresten til Kvernæs Hr. Hans Grøn, hvortil han blev indsat 3. Oktober s. A.

I 1759 blev han residerende Kapellan til Hitteren. I Februar Maaned 1761 reiste han til Kjøbenhavn for at søge Befordring og var saa heldig 24. Februar 1762 at blive Feltprest ved Hæren, et Embede som han 4. December 1763 ombyttede med Sogneprestembedet ved den nylig opførte Immanuel's Kirke i Porsgrund, i hvilket Embede han 2. Paaskedag 1764 blev indsat af Provsten Hr. Johan Fredrik Monrad.

Hr. Jeremias Hagerup skildres som en munter og livlig Mand, der skjønt han ingen fremragende Taler var, alligevel var meget afholdt af sin Menighed.

Han døde i Porsgrund 25. Juni 1795; hans Hustru var allerede afgaaet ved Døden i Porsgrund 20. Marts 1789 46 Aar gammel. Bisat i Kjælderen under østre Porsgrunds Kirke 28. Marts 1789.

Deres Ægteskab var børnløst.

4. CONSTANCE AALL, opkaldt efter Mormoderen Lagmand Nicolas Berghs Hustru, født i Porsgrund 1746 og døbt i Eidanger Kirke 9. Marts 1746, holdt over Daaben af »Løitnant Carstensens Frue Charlotta Sophia Suchow» og havde til Faddere: »Jomfru Hannemand, Løitnant Davidsøn, Controleur Biener og Monsr. Niels Aall».

Gift i Porsgrund 7. Juli 1774 med CHRISTIAN RASCH¹ født i Christiania 4. Marts 1734 (døbt 9. s. m.), Søn af Cancelliraad, Rektor JACOB RASCH og ANNA DEICHMANN og saaledes en Broder af NIELS AALL's tredie Hustru Fredrikke Sophie Rasch.

Christian Rasch blev 1766 Tolder og 16. April 1794 Toldkasserer ved Langesunds Toldsted, 28. Januar 1779 Justitsraad og 28. November 1810 Etatsraad. 12. Januar 1811 søgte han om at faa Sønnen JACOB WILHELM RASCH, der i 13 Aar har været Faderen adjungeret, til sin Successor og blev 27. Mai 1812 efter Ansøgning i Naade entlediget fra sit Embede, som Sønnen s. d. erholdt. Constance Rasch født Aall døde i Porsgrund 16. Januar 1777 og blev bisat i Kjælderen under østre Porsgrunds Kirke 23. s. M., samme Dag, som hendes yngste Søn Constantius Rasch blev døbt. Hendes Mand døde i Porsgrund 1813 og blev begravet 19. Mai s. A. 80 Aar gammel.

I sig Ægteskab med Christian Rasch havde hun følgende 3 Sønner, CARL NIELS RASCH, f. 1775 † s. A., JACOB WILHELM RASCH, f. 1776 † 1849 som Toldkasserer ved Langesund Toldsted. Han boede paa den store, smukke Gaard

¹ Christian Rasch opførte i Slutten af det 18de Aarhundrede den smukke Bygning Raschenborg med 10 Vinduers Facade til Elven; Gaarden tilhører nu Firmaet Franklin, Baker & Co.

Jønholdt ved Porsgrund og var gift med CATHARINA ELISABETH GYLDENPALM, f. 1776 † 1828 og CONSTANTIUS RASCH, født 16. Januar 1777 † 1855. Han var Søofficer og deltog bl. a. i Slaget paa Kjøbenhavns Red 2. April 1802 og i Krigen i 1808. Efter med Kapteins Rang at have gaaet ud af Krigstjenesten blev han Indrulleringschef og Lodsoldermand i Fredrikstad. R. S. O. Han var gift med DOROTHEA CATHARINA REIERSEN, f. 1780 † 1851, Datter af Commandeur Jens Reiersen.

Efter Constance AALLS Død ægtede Christian Rasch i Kragerø 11. Juni 1778 ADELHEID MARIA POULSSON, født i Skogn 1759, døbt 21. Juni s. A., død i Porsgrund 7. December 1832, Datter af Cancelliraad og Sorenskriver i Stjørdalen Henrich Jørgen Poulsson og Adelheid Maria Hoff.

En af Børnene i dette Ægteskab var Toldkasserer i Grimstad HENRICH JØRGEN RASCH, f. 1779 † 1854, der i 1849 ægtede Jacob Aalls Datter FREDRIKKE SOPHIE AALL, f. 1800 † 1881.

I NIELS AALLS 3die Ægteskab med FREDRIKKE SOPHIE RASCH var der 3 Børn 1 Søn og 2 Døttre.

1. JACOB AALL (den senere Eier af Borgestad), født i Porsgrund 25. Juni 1754, døbt i Eidanger Kirke 1. Juli s. A. (Om ham se nærmere Side 171).

2. BENEDICTA HENRIKKA AALL, født i Porsgrund 21. Januar 1756 og døbt i Eidanger Kirke 27. s. M., holdt over Daaben af »Fru Løvenskiold paa Fossum» med følgende Faddere: »Jomfru Eleonore Rasch, Cancelliraad Deichmannnd, Cancelliraad Schnell, Cammerraad Deichmannnd og Hr. Nicolai Aall.»

Hun blev opdraget hos Madame Veuillemine i Kjøbenhavn og blev i Porsgrund Palmesøndag 27. Marts 1775 gift med daværende Kammerjunker SEVERIN LØVENSKIOLD.

De to Familier, der paa denne Maade blev forbundne, var hinanden ikke fremmede.

Gjennem sin første Hustru Margaretha Josten, hvis Moder, som vi har seet, var en Borse, var NIELS AALL besvogret med Slægten Løvenskiold og Brudgommens Moder var født Deichmann og saaledes en Tante af Bruden.

SEVERIN eller SØREN LØVENSKIOLD var født paa Borgestad 20. Marts 1743 og hans Daab stadfæstet i Gjerpen Kirke 9. Mai s. A. og han var Søn af Cancelliraad HERMAN LEOPOLDUS LØVENSKIOLD til Borgestad, Fossum og Bolvig Jernværker, f. 1701 † 1759 og MARGARETHE DEICHMANN, f. 1708 † 1759.

1762 blev han Hofjunker, 1770 Kammerjunker og 1779 Kammerherre.

I 1777 overtog han af sin ældre Broder Cancelliraad Bartholomeus Herman Løvenskiold *Bolvig Jernværk* og i 1793 tillige af sin Broder Herman Løvenskiold *Fossum Jernværk*.

**FRU BENEDICTA
HENRIKKA LØVENSKIOLD**
FØDT AALL
f. 1756 † 1813

**KAMMERHERRE
SEVERIN LØVENSKIOLD**
TIL FOSSUM OG BOLVIG
f. 1743 † 1818

Om Vinteren boede de regelmæssig i den efter ham opkaldte »Kammerherregaard» i Porsgrund.

Benedicta Henrikka AALL blev gennem sit Ægteskab med Kammerherre Severin Løvenskiold Stammoder for samtlige Linier af Slægten Løvenskiold i Norge.¹

I sit Ægteskab havde hun 9 Børn, hvoriblandt SEVERIN LØVENSKIOLD til Fossum, Norges Statholder, f. 1777 † 1856 g. m. Comtesse HEDVIG SOPHIE KNUTH, f. 1784 † 1819, HERMAN LØVENSKIOLD, Kammerherre og Amtmand, f. 1783 † 1825 g. m. Baronesse SOPHIE HEDEVIG ADELER til Adlersborg, f. 1795 † 1859, MARGRETHE FREDERIKKE SOPHIE LØVENSKIOLD, f. 1785 † 1876 g. m. Baron EGGERT LØVENSKIOLD til Holden Jernværk, Forstjunker NIELS AALL LØVENSKIOLD til Bolvig Jernværk, f. 1789 † 1883 g. m. ANNE ZACHARINE PAUS, f. 1786 † 1866, Kammerherre FRITZ LØVENSKIOLD til Bolvig Jernværk og Rafnæs, f. 1790 † 1869 g. m. MAREN FRANSISCA PAUS, f. 1793 † 1854 og EDEL SEVERINE MARGARETHE HENRIETTE LØVENSKIOLD, f. 1796 † 1876 g. m. DIDERIK VON CAPPELEN til Holden Jernværk, f. 1795 † 1866.

Fru Benedicta Henrikka Løvenskiold, født AALL, døde i Porsgrund 21. August 1813 og blev begravet 25. s. M., hendes Mand døde i Porsgrund 25. November 1818 og blev bisat i Gjerpens Kirke 3. December s. A.

3. ANNE SOPHIA AALL, født i Porsgrund 1758, døbt i Eidanger Kirke 11. Mai s. A. med følgende Faddere: »Fru Obristinde Deichmann, Jomfru Constance Bergh, Cancelliraad Løvenskiold paa Borrestad, Captein Rasch og Controleur Biener.»

Hun døde i Porsgrund 1760 og blev 9. April s. A. begravet ved Eidanger Kirke.

¹ Se Danmarks Adels Aarvog VI 1889, S. 302 ff.

V.

Niels Aall, f. i London 1702 g. 1 ^{12/11} 1729 m. Margaretha Josten, f. 1706 † 1737, g. 2 ^{6/10} 1738 m. Benedicta Henrikka Bergh, f. 1714 † 1748, g. 3 ^{19/10} 1753 m. Fredrikke Sophie Rasch, f. 1726 † 1760.			
Kirsten Aall, f. 1734 † 1766, g. m. Forvalter Lauridtz Gartner.	Niels Aall f. 1736 † 1760 ugift.	Nicolai Benjamin Aall til Ulefos, cand. theol., f. 1739 † 1798, g. 1769 m. Amborg Wesseltoft, f. 1741 † 1815.	Francisca Margaretha Aall, f. 1743 † 1789, g. 1774 m. Hr. Jeremias Hagerup, Sogneprest til Porsgrund, f. 1725 † 1795.
Niels Aall til Ulefos, Statsraad, f. 1769 † 1854, g. ¹ 1794 m. Mariane Møller, f. 1774 † 1796, ² Christine Johanne Blom, f. 1782 † 1868 (Ulefoslinien.)	Jørgen Aall, Konsul, Eidsvoldsmand, f. 1771 † 1833, g. 1793 m. Birgitte Gurine Weyer, f. 1770 † 1819. (Porsgrundslinien.) Uddød 1897.	Benedicte Henrikka Aall, f. 1772 † 1812, g. 1793 m. Ulrich Fredrik von Cappelen, f. 1770 † 1820.	Jacob Aall til Næs Jernværk, f. 1773 † 1844, Eidsvoldsmand, g. 1799 m. Lovise Andrea Stephansen, f. 1779 † 1825. (Næslinien.)

Niels Aall, † i Porsgrund 1784, retha Josten, f. 1706 † 1737, Henrikka Bergh, f. 1714 † 1748, Sophie Rasch, f. 1726 † 1760.		
Constance Aall, f. 1746 † 1777, g. 1774 m. Etatsraad Christian Rasch, f. 1734 † 1813.	Jacob Aall til Borgestad, f. 1754 † 1826, g. ¹ 1779 m. Edel Margrethe Løvenskiold, f. 1753 † 1795, g. ² Christiane Elisabeth von Cappelen, f. Boyesen (Ording), f. 1768 † 1833. (Borgestadlinien.) Uddød 1887.	Benedicta Henrikka Aall, f. 1756 † 1813, g. 1774 m. Kammerherre Severin Løvenskiold til Bolvig og Fossum, f. 1743 † 1818.
Inger Aall, f. 1774 † 1856, g. 1801 m. Hans Møller paa Aakre, f. 1780 † 1860.	Nicolai Benjamin Aall til Bjørntvedt, Student, f. 1776 † 1811, g. 1804 m. Anne Cathrine Iversen, f. 1786 † 1849. (Bjørntvedtlinien.)	Constance Aall, f. 1778 † 1842, g. 1800 m. Stadshauptmand P. D. S. S. Herlofson paa Strømsbo, f. 1777 † 1842.

NICOLAI BENJAMIN AALL TIL ULEFOS.

NICOLAI BENJAMIN AALL, formodentlig opkaldt efter sin Morfader Lagmand Niclas (Nicolai) Bergh og sin Farbroder Benjamin Aall i London, er født i Porsgrund 1739, som Niels AALLS ældste Søn i hans Ægteskab med Benedicta Henrikka Bergh.

Han blev døbt i Eidanger Kirke 12 November 1739 med følgende Faddere: »Petter Lorentzens Kiæriste Kirsten Malling, Jomfru Constance Bergh, Cammerraad Kierrulf, Tolder Frisenberg og Controleur Biener.»

Som sine øvrige Brødre nød han en god Opdragelse i Hjemmet af en Præceptor, og da hans ældre Broder Niels Aall blev bestemt til at blive Forretningsmand, gik NICOLAI BENJAMIN AALL den studerende Vei.

17 Aar gammel blev han Student, privat demitteret fra Christiansands Skole¹ og sendtes derefter til »Academiet» i Kjøbenhavn for at fortsætte sine Studeringer.

Han valgte Theologien til sit Fag, men beskjæftigede sig ved Siden heraf ogsaa med Studiet af Naturfag, der levende interesserede ham, samt Musik, som han senere hele Livet igjennem dyrkede.

I Kjøbenhavn havde han Anbefaling til sin Faders Ven og mangeaarige Kommissionær Justitsraad ABRAHAM FALCH, der faderlig tog sig af ham og aabnede sit Hus gjæstfrit for ham, noget han ogsaa senere gjorde for hans yngre Broder Jacob AALL.

Om NICOLAI BENJAMIN AALLS Studenterdage i Kjøbenhavn ved vi forøvrigt lidet eller intet.

I et Brev angaaende den yngre Broder Jacob AALL² siger Faderen i 1767, at han agter at lade Jacob følge Nicolai Benjamins Exempel, »da han soutinerede sine Examina, hverken at complimentere Professorerne, langt mindre at tilsnige sig paa anden Maade blot Navn af Student, men at hand med Grund og Kundskab kunde gjøre sig værdig den Charakter, som og Gud være lovet til min Glæde er skeed.»

¹ Norsk historisk Tidsskrift 2 R III, S. 80.

² Se Side 173

1759 tog han theologisk Embedsexamen og vendte derefter hjem til sin Fødeby Porsgrund.

Under dette Besøg i Hjemmet har han formodentlig havt Anledning til at gjøre Biskop GUNNERUS personlige Bekjendtskab, da denne kort efter sin Udnævnelse til Biskop i Trondhjem aflagde et Besøg hos sin Broder Presten i Eidanger, med hvem Familien AALL stod paa en venskabelig Fod.

Dette Bekjendtskab mellem Familierne har da rimeligvis ledet til, at Biskoppen har antaget ham til sin Famulus, en Stilling, der ansaaes for at være en god Anbefaling, og derfor var meget eftertragtet.

Hvorlænge NICOLAI BENJAMIN AALL var i Biskop Gunnerus Tjeneste lader sig ikke nøiagtig konstatere; han nævnes dog stadig i Biskoppens Correspondance mellem Aarene 1759 og 1762.

Sognepresten til Skjervø Hr. Cornelius Duus skriver saaledes til Biskoppen 5 Mai 1760:¹ »Jeg har faaet Brev fra den gode Sorenskriver Paus om den Disputatz »de Tarantutis» som D. H. fick og jeg havde lovet ham, hvilken og jeg lod udskrive og overlevere Monsr. AALL, som D. H. lovede mig at skulde sætte til de musicalske Stycker, der skulde spilles.»

I August 1761 har han dog opgivet sin Stilling som Famulus hos Gunnerus; thi i et Brev af 25 August d. A. skriver denne til Procantsleren Pontoppidan:¹ »Jeg kan nu ikke egentlig erindre, hvor mange Exemplarer af hvert Skrift jeg haver annammet at forhandle; efterdi *min Amanuensis Monsr. AALL*, som da imodtog dem, nu *er bortreist* og han efterlod sig vel en Fortegnelse derover til Monsr. Carrisius og Monsr. Møller, der *succederede* ham.»

Dette passer godt med Familietraditionen, der fortæller, at NICOLAI BENJAMIN AALL forlod den geistlige Bane efter Faderens Ønske for at indtræde i hans Forretning, da hans ældre Broder Niels AALL døde.

Niels AALL døde i December 1760, og Nicolai Benjamin har vel da maattet opgive sin Stilling Aaret efter.

Det har sikkert ikke stemt overens med NICOLAI BENJAMIN AALLS Ønske og Interesser at forlade en Bane, som han saa heldig havde slaaet ind paa; men efter de Tidens Sædvane og Tankemaade var Faderens Ønske Sønnernes absolute Lov, hvorfor de uden Kritik eller Forhandling havde at bøie sig.

NICOLAI BENJAMIN AALL bevarede hele Livet en dyb Interesse for Studeringer og en stor Kjærlighed til Bøger, og han anvendte senere al den Tid, hans Forretninger levned ham, til Læsning og Studeringer.

¹ Ove Dahl: Biskop Gunnerus, S. 287 og 159.

For at kvalificere sig til sin nye Stilling som Forretningsmand, lod Faderen ham foretage en længere Udenlandsreise, hvorunder han for Sprogets Skyld opholdt sig først i England og dernæst i længere Tid i Paris.¹

Efter Hjemkomsten fra Udlandet arbejdede han en Tidlang i Faderens Forretning og under dennes Tilsyn, indtil han selv tog Borgerskab og begyndte at drive Forretninger paa egen Haand.

I 1769 giftede han sig, idet han 17 Februar 1769 i Skien blev viet til AMBORG JØRGENSEDATTER WESSELTOFT, født i Skien 1741 (døbt 13 September), Datter af Kjøbmand i Skien JØRGEN SIMONSEN WESSELTOFT og INGER COLDEVIN.

Som hosstaaende Oversigtstavle viser, hørte Amborg Wesseltoft til en Slægt, der havde gode og solide Rødder i Egnen omkring Skiensfjorden.

HR. JØRGEN SIMONSEN SCHEE, f. i Stavanger 20 Februar 1612, † i Witseltofta 12 Marts 1692, Sogneprest til Witseltofta, g. m. ANNA PEDERSDATTER BØGH, f. 1622, † 1703, D. af Sognepresten til Witseltofta Hr. Peder Nielsen Bøgh.

SIMON JØRGENSEN WESSELTOFT, Kjøbmand i Skien, f. 1660, † 1739, g. m. MARTHE JØRGENSEDATTER HOLST, f. 1668, † 1733, D. af Kjøbmand Jørgen Pedersen Holst († 1699) og Amborg Rasmusdatter.

JØRGEN SIMONSEN WESSELTOFT, f. 1695, † 1760, Kjøbmand i Skien, g. m. INGER COLDEVIN, f. 1707, † 1745, D. af Kjøbmand i Laurvig Jochum Jansen Coldevin.

AMBORG JØRGENSEDATTER WESSELTOFT, f. 1741, † 1815, g. 1769 med NICOLAI BENJAMIN AALL.²

Med sin Hustru fik NICOLAI AALL en ikke ubetydelig Formue, thi Jørgen Simonsen Wesseltoft var en rig Mand, der ved sin Død i 1760 efterlod sig ikke mindre end ca. 65 000 Rdl. i gode og solide Værdier.

Gjennem sit Giftermaal kom han i Forbindelse med flere af Porsgrunds og Skiens største Handelsfolk.

Den ene af hans Svogre var SIMON JØRGENSEN (WESSELTOFT) f. 1730, † 1792, en af Skiens største Trælasthandlere, gift første Gang med CATRINE CUDRIO, f. 1733, † 1782, og derefter med SOPHIE DOROTHEA VON CAPPELEN, f. 1765, † 1834, der var en Steddatter af Jacob AALL paa Borgestad, den anden JOCHUM JØR-

¹ Under Opholdet her lod han sig i 1763 male af den bekendte Maler Lorentz Pasch. Portrættet hænger paa Ulefos. Hans Adresse i Paris var ifølge Faderens Copibog 11 Oktober 1762 »chez Madame Holhuis Hotel St. Priere Rue St. Julien de Menetriers» og i Januar 1763 den danske Gesandt i Paris »Grev Wedel-Friis Rue des Petits Augustins».

² Se Efterretninger om De norske Grene af Familien Wesseltoft, samlede af Fru S. Høegh. Christiania 1893.

NICOLAI BENJAMIN AALL

TIL ULEFOS

f. 1739 † 1798

EFTER MALERI PAA ULEFOS. MALET I PARIS 1763 AF PASCH
(UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 109)

GENSEN, f. 1739, † 1778, gift først med ANNE WINTER af gammel Skiensslægt og siden med hendes Søster ALISON CHRISTINE WINTER. Han efterlod sig ved sin Død saa stor Formue, at hans Børn paa engang kunde anbringe 69 000 Rdl. i Bolvig Jernværk; af hans Svigerinder var en, INGER WESSELTOFT, gift med LARS HENRICHSEN WRIGHT i Brevig og en anden RAGNE JOHANNE WESSELTOFT, med JØRGEN CHRYSTIE sammesteds.

I Anledning af NICOLAI BENJAMIN AALLS Giftermaal lod Faderen optage en Fortegnelse over »de Meubler og Huussager«, som han havde »bekommet til sit Etablissement».¹

Den indtages her som et karakteristisk Exempel paa, hvordan nygifte Folk af rige Forældre for halvandet hundrede Aar siden indrettede sine Hjem.

I Seng-Kameret:

En Seng af violet Irsch leret med Dekken	12 Rdlr.		
12 Stk. Røslærs Stoler og en udstopped Læhnestol	39	—	1 Mark.
1 Stor engelsk Mahogeni Speil	20	—	
1 Ditto mindre til Natbord	5	—	1 —
1 Rødmalet Bord med 3 Skuffer	1	—	3 —
1 Ditto The Bord	1	—	2 —
1 engelsk Mahogeni Stue Uhr	47	—	
1 Ditto Spille Bord	7	—	2 —
4 grønne Taftes Gardiner	6	—	1 —
1 Gulv Klæde	9	—	

I Spise Stuen:

1 Engelsk Schatoll med Sølv Skiænk	70	—	2	18
Udi samme er 24 Stk. Spiseskeer samt 1 stor og 12 smaa The ditto og 1 Sukker Bøsse	119	—	1	6
1 Complet Caffé og Thee Stell Porcellains	25	—	1	
Caffé og Thee Tøi	11	—	1	2
2de Thee Kander og Spilkummer	1	—	3	
10 Stk. Guldlæders Stoler samt 2de Læne Stoler Havnix Arbeide	35	—	1	8
10 Stk. Dreiels Duge og 10 Dusin Servietter	120	—		
2de Commoder fra Havnix	42	—		
2de Mahogni Speiler	55	—	2	12
Gardiner for de 2de Vinduer med Dusker og Lidser til	8	—	1	16

I Gangen:

1 stor Glas Løgte med Lampe	10	—		
---------------------------------------	----	---	--	--

¹ Originalen paa Ulefos.

I Storstuen:

2de engelske forgyldte Speiler	117	Rdlr.	2	Mark.
2de Consol Border forgyldte med Mormor Plader	32	—		
2de Mahogeni Spille Borde	19	—	2	
12 Stk. grønne Damastes Stoeler med Carnaper til	56	—		
Gardiner for 3de Vinduer med Dusker og Lidser til Havnæ Arbeide	18	—	3	10

I Kammeret indenfor:

En blaae og hvid Lerreds Seng	10	—		
1 Indlagt Speil	30	—		
1 Mahogeni Bord med 3 Skuffer	11	—	2	12
12 Stoler med 2 Læhne Stoler	44	—		
Gardiner for 2de Vinduer af Engl. Lerret	5	—	2	

I Hjørne Kameret:

1 Sængested uden Omhæng	2	—	2	
2 Engelske Mahogeni Speiler	100	—	2	
2 Borde, hjemmegjorte med Mahogeni Plader	12	—		
Gardiner til 5 Vinduer med Dusker	10	—		

I Comptoirret:

4 Blaae Macheis Gardiner	3	—		12
1 rundt Engelsk Bord med Messing Laas	2	—		

I Kameret:

1 Sængested med blaa Macheis Omhæng	10	—	3	8
1 Bord hjemmegiort	3	—		

I Rulle Boen:

1 Rulle af Furu	6	—		
1 Særviet Presse	6	—		

I Kammeret til Gaarden:

1 Blaae og hvid Lerrets Seng	10	—		
1 Bord hjemme giort	2	—		
12 Røslæders Stoler med 2de Læhne-Stoler giort i Schien	40	—		

I Pigernes Kammer:

1 Blaa Macheis Seng med Omhæng	10	—	3	8
1 Sort Bord hjemme giort	3	—		

I Gangen oven paa:

5 Border til stort Spise Bord	10	—		
---	----	---	--	--

Paa Sahlen:

2de Mahogeni Speiler	50	—		
--------------------------------	----	---	--	--

2de Border hiemme gjort med stukne Marmorplader	6	Rdlr.		
12 Stoler med 2 Læhne Ditto	40	—		
<i>I Kjøkkenet:</i>				
1 Stort Skab med Skuffer udi	10	—		
5 Dusin flade Tiin Tallerkener	15	—	2	8
3 Dusin dybe Ditto	11	—	3	16
2 dybe Fader.	4	—		
2 Dusin flade ditto	24	—		
1 Stegevender med Tilbehør	16	—	2	12
1 Kobber Fiske Kiedel				
1 Tærte Pande med Laag				
1 Casterol med Laag	23	—	2	8
1 Pande med Laag				
1 Ditto mindre				
1 Pudding Form med Laag				
2 Kobber The Kiedler med Fyrfad				
1 Stor sort Ditto			2	23
1 lidet Stege Spid.			2	
2 Stege Pander	4	—		
2 Gryder.	3	—	2	10
2 Gryde Kroger.				16
12 Spække Fiæler.			3	
2 Hakkebrætter af Eg	1	—	1	8
10 Sæt Ildtøi til Kakkelovnene	6	—	1	
<i>Senge Klæder:</i>				
6 fine Under Dyner	48	—		
4 grovere ditto Irsch	24	—		
4 grovere til Folkene	16	—	2	
2 Lin Bolsters Puder	3	—	2	
2 Olmerdugs Ditto	2	—		

Summa 1538 Rdlr. 3 M. 21 Sk.

Under 22 April 1769 oprettede Ægtefællerne reciproct Testamente, i Henhold til hvilket den længst levende, i Tilfælde af, at Ægteskabet blev børnløst, skulde overtage Boet »registreret og uvurderet og uden at den førstdødes Arvinger kan eller skal gjøre nogen Pretension af Arv under hvad Navn nevnes kand.»

22 Marts 1772 tog NICOLAI BENJAMIN AALL Borgerskab i Porsgrund.

Hans Borgerbrev, der er opbevaret paa Ulefos, lyder saaledes:

»MICHAEL FLEISCHIER

Constitueret Lav-Mand over Schieens Lavdømme og Borge-Mæster udi Schieen med underliggende Destrict Porsgrund, Brevig og Langesund Giør Vitterligt At Anno 1772 den 24de Martie, haver SEIGN BENJAMIN AALL fød og p. t. boende i For-Staden Porsgrund under Schiens Jurisdiction, paa Schiens Raad-Stue, ifølge Loven, aflagt Sin Borger-Eed, i Henseende til Sin Allerunderdanigste Troeskab til Deres Kongelige Majestæt, Lydighed imod Sin Øvrighed og Skyldighed imod Sine Med-Borgere.

Hvorefter han blev andtagen som en Borger til denne Bye Schien med underliggende Destrict Porsgrund, Brevig og Langesund, for sig der af Kiøbmandskab at ernære, saaledes som han best veed, vild og kand, med all Frihed ifølge Loven og denne Byes allernaadigst meddeelte Privilegier. Til hvilken ende dette Borger-Brev hannem herved under Stadens Indseigl og Raad-Stue-Skriverens Haand medeeles.

Actum Schiens Raad-Stue ut supra.

M. FLEISCHER.

J. BENDTZEN.»

Han havde dog allerede tidligere begyndt at drive Forretninger paa egen Haand, idet hans Fader under 21 Oktober 1768 havde solgt ham $\frac{1}{4}$ Part i Skibet »*Den norske Løve*» for 2000 Rdlr. og s. d. overdrog ham $\frac{1}{8}$ Part i »*Det franske Compagnie*», i hvilken Anledning han 22 Oktober s. A. tilskrev Compagniets Forretningsfører LARS WRIGHT saaledes:

»Da jeg til min Søn NICOLAI AALL haver afstaaet den $\frac{1}{8}$ Part i det franske Compagnie som forhen tilhørte hans Sal. Broder Niels AALL, saa behager De for samme en Aattende Part at aabne Regning med ham i Compagniets Bøger fra denne Tiid og creditere ham for Indskuddet med 1000 Rdlr. — siger tusinde Rixdaler, da Udbyttet af samme for den efterfølgende Tid bliver for hans Reigning.»

Under 20 September 1774 købte han endvidere af Faderen Skibet »*Anne Dorothea*» drægtig 103 $\frac{1}{2}$ Læster.

Som vi tidligere har seet, bestemte Niels AALL sig i 1777 til at trække sig ud af sine Forretninger og overdrage sine Skibe og faste Eiendomme til Sønnerne.

NICOLAI BENJAMIN AALL overtog ved denne Leilighed ved Skjøde af 28 April 1777 for 3000 Rdl. de resterende $\frac{3}{4}$ Parter af Skibet »*Den norske Løve*» drægtig 198 $\frac{1}{2}$ Trælastlæster og 139 Commercelæster og under s. D. »den halve Deel udi den ved Scheens By beliggende og mig tilhørende *Smidie Øen* kaldet med dessen Grunde og derpaa staaende 2de Sauger under No. 10 og 11, samt den halve Andeel

udi de derved beliggende 2de Laxefiskerier og Querne huuse med derudi værende Stene og Reedskaber for en Kjøbesum af 1500 Rdl.»¹

Endvidere kjøbte han gaarden ØVERLAND i Hviteseid af 3 Tønders Skyld, *Opdal* i Bø 4 Tønder for 2500 Rdl. samt Restancer hos Bønderne i disse Districter for 1278 Rdl.

I Anledning af dette Kjøb optog han under 31 Mai 1777 hos Skiens Hospital et Laan paa 3000 Rdl. med Pant i gaardene Øverland og Opdal samt de 2 Sage paa Smidieøen.

Han drev ved Siden af sin Trælasthandel ogsaa Skibsrederi og Tobaksspinderi, hvorpaa han 27 Juni 1778 fik kongeligt Privilegium.

Om den Kredit, han ved dette Tidspunkt nød i sin Fødeegn, har vi en Erklæring afgiven af Borgermesteren i Skien i Anledning af, at han 6 December 1779 stillede sig som Kautionsist for Fogden Christian Henrich Ramshardt.

»At Kjøbmanden NICOLAI BENJAMIN AALL eier Gaard og Meubler i Porsgrund foruden 2 a 3 store Skibe, Land og Saugebrug, alt saavidt mig er vitterlig ubehftet for det meste af Panteforskrivning og andet Krav, hvilket giver ham Anseelse af en formuende Handelsmand, derom kand jeg som Stædets Borgermester ikke nægte at meddele ham efter hans Forlangende her paategnet hans foranstaaende udstedte Kaution til Hans Kongelige Mayestæt denne min sandfærdige Attestation.

17 December 1779.

EILER HAGERUP.

Allerede gjennem Faderen var han kommet i Forbindelse med Toldforpagtningssocietetet i Christiania, og i 1776 overtog han for egen Regning Forpagtningen af Consumptionen for Skiens District for 3 Aar mod en aarlig Afgift af 3500 Rdl.

18 November 1776 blev hans Overtagelse af Forpagtningen thinglyst ved Skiens Bything, saalydende:

»Eftersom Hans Kongelige Mayestæt til Danmark og Norge p.p. høyanbetroede Deputerede og Committerede udi Det Westindiske, Guinesiske, Rente og Generaltoldkammer paa aller høystbemeldte Hans Kongelige Mayestæts Vegne til mig undertegnede have forpagtet Skiens Byes med underliggende Districters Consumption for den Summa 3500 Rdl., siger Tre Tusinde og Fem Hundrede Rixdaler aarligen udi 3de næstefterfølgende Aaringer 1777, 1778 og 1779 efter det derom oprettede Forpagtningsbrevs videre Indhold, saa lover og forpligter jeg mig tillige med Undertegnede min for denne Forpagtning havende Kautionsist som troe Forlover og Selvskyldner ei allene for Terminernes rigtige Betaling men endog for

¹ Smidieøen er den samme Grund og Vandfald, hvor nu det store industrielle Anlæg Union & Co. er beliggende.

Contractens vedbørlige Holdelse i alle Maader, saa at høystbemeldte Herrer paa aller høistbemeldte Hans Kongelige Mayestæts Vegne af os og vore Arvinger Een for Alle og Alle for Een skal være og blive uden Skade og skadesløsholden i alle optenkelige Maader.

Porsgrund den 18 November 1776.

NICOLAI BENJAMIN AALL

L. S.

Som Kautionist og Selvskyldner

JOCHUM JØRGENSEN.

NICOLAI BENJAMIN AALL beholdt Forpagtningen til 1792, da Kautionen 1 Juli paa Skiens Bything blev afløst.

Med det store Ankerske Handelshus i Christiania havde hans Fader Niels AALL i en Aarrække staaet baade i Forretningsforbindelse og i venskabeligt Samkvem.

Som Baron Løvenskiolds Repræsentant i Norge havde han ogsaa haft meget med Ankerne at gjøre, da disse 1762 erhvervede det store Ulefos Gods og derved kom til at drive betydelige Forretninger i Telemarken.

Denne Forretningsforbindelse gik naturlig nok over paa Sønnen NICOLAI BENJAMIN AALL, da han traadte ind i Faderens Forretning, og med Huset Ankers Chef og egentlige Leder Kammerherre BERNT ANKER stod NICOLAI BENJAMIN AALL paa en særdeles venskabelig Fod, idet de endog var Dusbrødre.

Det Ankerske Handelshus ønskede gjerne at knytte NICOLAI BENJAMIN AALL fastere til Ulefosgodset, idet de naturligvis saa sin Interesse i at have en dygtig og med Forholdene i Telemarken sjelden lokalkjendt Mand i Kompani med sig, og tilbød derfor N. B. AALL en ottende Part i Ulefosgodset.

Paa sin Side havde NICOLAI BENJAMIN AALL selvfølgelig stor Interesse i at komme i Besiddelse af de til Ulefosgodset hørende store Skoveiendomme, idet han jo efter Faderen havde overtaget bl. a. de betydelige Eiendomme Øverland og Opdal, der stødte op til Ulefoskovene, og som tillige med det saakaldte »Vestfjeldske Brug», som Broderen Jacob AALL eiede, benyttede de samme Vasdrag til sin Flødning.

N. B. AALL gik ind paa Tilbudet, og ved Skjøde af 25 Februar 1775 solgte Karen sal. Christian Anchers & Sønner » $\frac{1}{8}$ Part i Ulefos Brug med alle under samme beliggende faste Eiendomme i og udenfor Præstegjældet, samt Restancer, Træløst og Tømmerbeholdninger, Skibe og Rettigheder af alle Slags» for en Kjøbesum af 8500 Rdlr.

For Kjøbesummen udstedte N. B. AALL en Pantobligation paa 8000 Rdlr., der i 4 Aar skulde afdrages med 2000 Rdlr. aarlig.

I 7 Aar varede dette Kompaniskab, indtil NICOLAI BENJAMIN AALL ved Skjøde af 22 November 1782 ogsaa erhvervede sig de øvrige $\frac{7}{8}$ Parter af Ulefosgodset og saaledes blev Eneeier af den hele Eiendom, der fremdeles er i hans Slægts Eie.¹

Kjøbesummen var 96 000 Rdlr.,² der afgjordes saaledes, at N. B. AALL overtog den til Statholder Jacob Benzon i sin Tid udstedte Pantobligation paa 25 000 Rdlr. og betalte de resterende 71 000 Rdlr. kontant.

For at skaffe disse tilveie optog han hos Jochum Jørgensens Stervbo et 2den Prioritetslaan i Ulefos paa 36 000 Rdlr., hvorfor Kammerherre Bernt Anker stillede sig som Kautionist og Selvskyldner.

I Handelen medgik foruden det egentlige *Ulefos Gods* med underliggende 4 Sage og Tvara Sag, hvilket værdsattes til 32 000 Rdlr., ogsaa en Række betydelige Eiendomme i Telemarken, hvoriblandt vi nævner:

*Bjørntvedt Gaard*³ i Eidanger af 12 Huders Skyld med underliggende Husmandspladser, Grunder, Søboder og Lastepladser til en Værdi af 9000 Rdlr.

Susaas Gaard i Holden, 5 Tønder, 2 Mehler, 1600 Rdlr., *Bagsaas* i Holden, *Aasen* i Siljord, *Næs Gaard* i Flaabøid 2000 Rdlr., *Kiilen Gaard* sammesteds, 3500 Rdlr., *Dalen Gaard* i Brunkeberg, 1500 Rdlr., *Ofte Gaard* i Høidalsmo, 1000 Rdlr., *Bratteli* sammesteds, 700 Rdlr., *Ødefjelds Kirkegods*, 1000 Rdlr., *Barsgaard*, 1200 Rdlr., Skove i Eidsberg, 5755 Rdlr., Skove i Tørrisdal, 1000 Rdlr., alt i alt 37 Gaarde og Skove i Telemarken.

Endvidere overtog han Restancer hos Bønderne til et Beløb af 10 882 Rdlr. samt »Beholdninger af Tømmer, Poeleved, Master og Biælker i Skoven og ved Vanddragene, Planker og Bord enten ved Saugene ved Uhlefos eller paa Tømmerpladserne og Boldværkerne i og ved Porsgrund, samt af Søbods og Kramboedsvahrer saavel som Søboderne i Porsgrund,» og en Række vigtige Kontrakter med Bønderne om Tømmerleverancer.

Endvidere indgik i Kjøbet $\frac{7}{8}$ Parter i Skibet »*Providentia*», 168 $\frac{1}{2}$ Trælastlæster, og $\frac{3}{4}$ Parter i Skibet »*Neptunus*», 53 $\frac{1}{2}$ Læster.

Det var et værdifuldt og betydeligt Jordegods, NICOLAI BENJAMIN AALL ved dette Kjøb havde erhvervet sig, og med de Eiendomme, han allerede eiede, besad han et af de bedste og smukkeste arronderede Skovkomplekser i Landet.

Hans »Jordebog» udviser, at han foruden Ulefos-Bruget med underliggende Skoveiendomme Bjørntvedt Gaard, paa hvis Grund en Del af østre Porsgrund er beliggende, og hvoraf allerede dengang 80 bortfæstede Grundstykker svarede aarlig

¹ Se Afsnittet Ulefos.

² Værdien af en Rigsdaler ansættes i det 18 Aarhundrede til 10 Kr.; se Amneus: Christiania Bys Skibsfart, Handel osv. Side 17.

³ Om Bjørntvedt se mere under Kapitlet Nicolai Benjamin Aall til Bjørntvedt.

Afgift til Bjørntvedts Eier og Øens Sager ved Skien, desuden eiede ikke mindre end 74 Gaarde og Brug i det vestfjeldske Telemarken.

»Jordbogen», der er opbevaret paa Ulefos, er smukt udstyret og meget omhyggeligt ført og autoriseret af Amtmand i Bratsberg F. G. ADELER med følgende Paategning:

»Denne Bog der er bestaaende af 128 Nummererede igiennem dragene og forseglede Blade, og findes indheftet med vedbørlig Stemplet Papier for og Bag, vorder efter Requisition af Hr. NICOLAI BENJAMIN AALL og i Allerunderdanigst følge Forordningen af 27de Novemb. 1775 dens 10de Articul herved Auktoriseret, til Een Hoved eller Cassa Bog for det Uhlefossiske Saug-Brugs underliggende Jorde-Gods, følgelig bør indbefatte en paa dessens Leylændingers Fæste eller Bøxel Breve samt andre med Dem sluttede Vilkaar grundet Oplysning, angaaende Brugets deraf havende Rettigheder, samt paa hvad Maade og til hvilken Tiid de havens overensstemmende med vedkommende Landskylds og Qvitterings Bøger. —

Giemsøe-Kloster den 10de Decembr. 1777.

F. G. ADELER.

Ved Ulefos Sagbrug kunde han i Henhold til Sagbrugsreglementet aarlig skjære 100 000 Bord og paa sine 2 Sage paa Smidieøen erholdt han 13 Juli 1780 Kongl. Bevilling til at lade skjære 17 640 Bord; desuden købte han skaaren Last i ikke liden Udstrækning og leiede Skur hos andre.

Til Sammenligning kan anføres, at Giemsøe-Klosters 7 Sauge, der var Distrikts næst største Brug, ved samme Tidspunkt kun havde Privelegium paa at skjære 49 000 Bord.

I Aarene 1782—1798 var NICOLAI BENJAMIN AALL en af de allerstørste Trælastudskibere i Skiensfjorden, alene i et Aar udskibede han 90 Ladninger Trælast til England og Frankrige.

Ved Siden heraf drev han et meget stort Skibsrederi og eiede 10 à 12 Skibe, der bragte hans Trælast til hans Forbindelser og tog andre Varer med tilbage.

Vi gjengiver en Fortegnelse over hans Skibe i 1798; som det vil sees, hørte hans Skippere næsten alle til anseede Skiensfamilier.

<i>Porsgrund</i>	157	L.	Skipper JUST WRIGHT
<i>Haabet</i>	105	»	— LOUIS VAUVERT
<i>Enigheden</i>	183½	»	— JOACHIM BORSE
<i>Emanuel</i>	152½	»	— JOHAN ALTENBURG
<i>De 4 Brødre</i>	114	»	— CHRISTIAN KRUSE
<i>Justitia</i>	108½	»	— HANS QVIST

<i>Aall</i>	69	L.	Skipper	HANS MICHAEL HALL
<i>De 3 Søstre</i>	129 ¹ / ₂	»	—	ANDERS HALL
<i>Ambrosia</i>	58 ³ / ₄	»	—	ERIK TRAAAG
<i>Norske Løve</i>	198 ¹ / ₂	»	—	LARS IVERSEN
<i>Langesund</i>	113	»	—	CHRISTEN TRAAAG

Tilsammen 11 Skibe med en samlet Drægtighed af 1299 Læster.¹

Aarene fra 1789 til 1798 betegner en lykkelig Periode i Norges Handelshistorie.

De sidste 10 Aar, i hvilke NICOLAI BENJAMIN AALL drev sin store Bedrift, var særdeles gunstige for de to store Hovedgrene i hans Bedrift, Trælasthandelen og Skibsfarten.

Med den Kapital, han gennem Arv og Ægteskab havde at begynde med, og det Handelstalent, han sikkert var i Besiddelse af, er det udenfor al Tvil, at han har gjort store Forretninger.

At man i hans Fødeegn satte Pris paa hans Evner som Handelsmand, er utvilsomt. Som et Exempel herpaa kan vi nævne, at han sammen med Simon Jørgensen blev udvalgt til at bestyre sin Svoger Jochum Jørgensens store Dødsbo. »Gode Husholdere og ædelmodige Mænd,» heder det, »der siden Boet kom under deres Behandling have forøget deres Velstand med 70,000 Rdlr.»

I sit huslige Liv var NICOLAI BENJAMIN AALL meget lykkelig.

Han havde ved sin Side en trofast og opofrende Hustru, der kun levede for sit Hjem, sine Børn og sin Mand, og saa sig omgivet af en Række lydige, flinke og velopdragne Børn, hvem han bestræbte sig for at give en god og standsmæssig Opdragelse.

Til sine Sønner holdt han stadig Huslærere; rigtignok var han ikke altid heldig i Valget af dem, men Sønnerne fik dog under deres Veiledning en solid og sikker Grundvold for sin senere Udvikling.

De to ældste bestemtes til Handelen og fik sin Uddannelse i England og Frankrige, de to yngste gik den studerende Vei og tilbragte efterat have fuldendt sine Universitetsstudier længere Tid ved tyske Universiteter.

Som et Exempel paa det hjertelige Forhold, hvori NICOLAI BENJAMIN AALL stod til sine Sønner, gjengives her nedenfor et Brev til hans Søn Jakob AALL.²

Porsgrund ved Brevig den 14de Juni 1797.

Min kjære Søn

Dit Brev fra Kiel av 14de f. M. var særdeles kjærkomment for mig, Din Moder og øvrige Venner, da vi derav med Fornøjelse erfare, at Din første Bestemmelse er opnaaet

¹ 1 Kommercelæst = 2,1 Reg.-Ton. 1 Trælastlæst noget større.

² Originalen hos Frøken Benedicte Aall.

med Helbred og Sundhed og at Dit Forsæt er med Lyst og Fyrighed at samle de nyttige Kundskaber, som der kan faaes og som Du selv anseer hensigtsmæssige for Dit tilkommende Liv. Der med tilønsker jeg Dig da, min kjære Jacob, en heldig Fortsættelse av de Indsigter Du allerede har erhvervet, da jeg er aldeles fornøjet med den Plan, Du selv vælger, forsikret om, at samme legges med Hensyn til Nytte og Fornøjelse for Dig i Fremtiden, der er overensstemmende med mit Ønske.

Kun et Ord maa Du taale jeg siger Dig, nemlig dette: at Mennesket maa danne sig til sælskabelig Omgang, og følgelig gjøre sig bekjendt med og erfare om det daglige Livs Begivenheder, hvorved usigelig Nytte kan stiftes, da derimod een isoleret lærd Mand ligesaa lidet gavner Selskabet, som gjør sit eget Liv behageligt, fordi han gemeenlig abstraherer sig fra den sælskabelige Omgang. Min Maade har altid været, at jeg ikke har været undseelig for at omgaaes enten Store eller Smaa, men har givet enhver den Ære ham tilkommer, dog uden at give Slip paa mit eget Prerogativ, som een av Naturen fribaaren Mand. Det er at sige, at min Opførsel imod Alle har været anstændig uden at krybe for Nogen, og dertil troer jeg Ethvert fornuftigt Menneske lettelig kan danne sig. I det minste haver jeg sluppet godt igjennem dermed. *Fiat applicatio!* Du vil viide, hvorledes jeg befinder mig? Jeg bør sige dig det, skjøndt ikke ganske til din Fyldestgjørelse. Aldrig haver min Svaghed været mere halstarrig end denne Gang, da den haver holdt mig bestandig inde indtil paa et par uger, og endnu kan jeg kun sjelden vove mig ud i Luften, uden at have smertende Følelser derav. Derav kan Du selv dømme om mit Mod og tilkommende Helbreds Udsigt. Jeg staar imidlertid mod saa meget jeg kan, og arbejder endnu saa troelig, som mine Kræfter vil tillade, skjøndt i denne Tid ikke med mit sædvanlige Held, formedelst de ravgale Handels-Conjunkturer som Krigen forarsager i de fleste Lande, men mest i England (Norges Resource) hvor Handel, Credit og Penge Omløb er næsten gandske standset, saa de fleste av vore Norske Skibe maa lægge op av Mangel paa Fragt.

Jeg har hidindtil slabbet til at holde mine i Farten, men Gud weed, hvor længe det vil vare. Dette er en troe Beskrivelse over vor nærværende Forfatning. I forrige Uge tabte jeg ved Banquerotter i England 6 à 7000 Rdlr.

Vi leve ellers ved det gamle i vor Familie. Du veed formodentlig, at din Søster Dicte atter er i Barselseng med et Drengbarn og at din Oncle Jacob paa Borrestad er glædet med et smukt Pigebarn. Aldrig har Glæden været større paa Borrestad, hvortil kommer hans huslige Fornøjelse med hans elskværdige Kone. I disse Dage er Anne Winter gift med Hr. Nicolai Plesner. U. Cappelen har nu faaet Deichmanns Gaard efter hans Fader, saa jeg tænker han i blandt slaarer sin Boepæl ned her ude hos os. Vi vente her nu til Egnen inden kort Tid den Moltkiske Familie fra Kjøbenhavn, samt K. Junkeren von der Maas, og Løvenskiold, ligesaa ventes og om faa Dage Baron Løvenskiold med Frue og Hof Staat, saa her bliver Støi nok for en Tid, men jeg og din Moder agte at unddrage os derfra, baade for min Helbreds Skyld og for den Tummel jeg ikke kan fordrage.

Madame Brun har faaet alle hendes Børn paa de 2 Pigebørn nær til Seminariet ved Trolleborg, dog saaledes, at Fru Schubart betaler for den ældste Søn, Søren Rasch for den anden, Kammerherre Løvenskiold giver 20 Rdlr. aarlig til den 3die, og Madame Brun selv bekoster den 4de. Man arbeider nu paa et saadant Lære Seminar i Tønsberg, som jeg ønsker maatte komme istand, da det er tungt at sende saa unge Børn saa langt fra sig — — — — —. Vi have hidindtil havt et særdeles godt Veir for vor Grøde paa Marken, saa det seer ud til et frugtbart Aar.

Jeg har nu sagt dig, hvad jeg ved og kan erindre, hvorved mit Brev er bleven temmelig langt. Der med faar Du tækkes for en lang Tid; thi jeg kan ikke love dig den strengeste Accuratesse i min brevvevling, da jeg ikke altid har saa megen Tid til overs, og Kræfterne iblandt og feile. Derimod venter jeg Brev fra dig en gang hver Maaned, paa det jeg dermed kan fornøie din Moder og os selv. Jeg ønsker dig ellers at leve og lide vel baade paa Sjæl og Legeme, og, nest at anmelde min og Alle dine Venners kjærligste Hilsen, forsikrer om min faderlige Hengivenhed og oprigtige Venskab.

Nic. Benj. Aall.

A Monsieur Jacob Aall junior
chez Monsieur le Chambellan de Brochdorff
à Kiel.

frco. Hamburg.

Døtrene sendtes til Kjøbenhavn for at lære Sprog og Musik.

Musikken dyrkedes i det hele taget med Iver og Glæde i NICOLAI BENJAMIN AALLS Hus; selv var han meget musikalsk, og alle hans Børn havde arvet hans musikalske Anlæg.

Dilletantforestillinger var den Tid meget paa Moden, og ved de hyppige Dilletantconserter, der dengang gaves i Skien og Porsgrund, leverede Slægten AALL en anseelig Kontingent.

I Porsgrund beboede NICOLAI BENJAMIN AALL en stor Gaard, der oprindelig var opført af Eieren af Næs Jernværk Ulrich Schnell,¹ der var gift med Niels AALLS Svigerinde.

Vi er i Besiddelse af en Beskrivelse af den fra Aaret 1779, som nedenfor indtages.

Han søgte nemlig 4 Januar 1779 om at faa Gaarden assureret i den nylig oprettede Brandforsikringsindretning, i hvilken Anledning der 11 Marts 1779 blev afholdt en Taxtforretning over den, hvori det bl. a. heder:²

»Under Hovedbygningen er 2de murede Kieldere. Selve Hovedbygningen bestaar af 2de Etager, hvoraf den underste indeholder 8te Værelser, Kiøkkenet indbe-

¹ Se Side 152.

² Retspr. 6021 i Rigsarchivet.

regnet, men uberegnet Gangen tvers igiennem Bygningen fra Gaden til Gaarden, og i disse 6 Stk. Kakkellovne, af hvilke de 4re ere Toe Etager og de 2de Enkelte.

Øverste Etage bestaar af 5 Værelser, udi hvilke ikkun 2de enkelte Kakkellovne. Bygningen er Skiultækket og mahlet, samt 3de Værelser betrukne og Taget med Blaae glasserede Tegl behængt, som saaledes blev af Mændene taxeret for 2000 Rdlr. En Side-Bygning, som er bygget sammen med Hoved-Bygningens nordre Ende, hvorunder ikke er Kjælder, men ligesom Hoved-Bygningen bestaar af 2de Etager, hvoraf den underste indeholder 3 Værelser af hvilke det ene er betrukken og i disse 2de enkelte Kakkellovne, og i øverste Etage er 2de Værelser, hvori ikkun en tre Etages Kakkellovn; denne Bygning er som den forrige Skiultækket og mahlet og med Blaae Tegl behængt og blev vurderet for 500 Rdlr. I samme Linie af nest beskrevne Bygning er en 1 Etages Bygning bestaaende af en Madboed, en Dreng Stue, hvorudi en enkelt Kakkellovn, og derved en Afdeling, samt nest ved et Vogn-Huus alt Skiultægt og malet, samt med Rød Tegl behængt, der blev vurderet for 200 Rdlr. Til Hovedbygningens søndre Ende er bygget en 2 Etage Side Fløi Bygning hvis underste Etage bestaar af 2de Værelser, nemlig et Barnekammer med en 2 Etage Kakkellovn, et Bryghuus med 2de Bagerovne og en indmuret Kobberkiedel, og i øverste Etage er tvende Værelser hvilken Bygning og er Skiultægt og med blaae Tegl behængt og blev vurderet for 500 Rdlr. I lige Linie med nest beskrevne Bygning er en 1 Etages Bygning af Bindings Værk, hvorudi et Appartement, en Port til Haugen og 2de Brænde Huse, hvilken Bygning og er skiultægt og mahlet og med rød Tegl behængt, saa er og til denne Bygning føiet mod den Side, som vender til Lykken et Vogn Skiul af Bindings Værk og med Bord beklædt og alt blev vurderet for 130 Rdlr. En Baghuus-Bygning, som er tvers for Enden af nest beskrevne 2de Side eller Fløi Bygninger, bestaaende af en Hestestald og Stald-Kammer, en Port, et Fæhuus, Griise-Huus, Hønse og Kulle-Huus og ovenover Hølofter, alt skiultægt og mahlet samt med rød Tegel behængt og blev vurderet for 400 Rdlr. Paa østre Side af Haugen er Bindings Værks og med Bord beklædte Foer-Huuse med 4re Afdelinger, hvis Tag med rød Tegl er behængt, som blev vurderet for 150 Rdl. Ved Siden af Kaal-Haugen et Bindingsværks Kaalhuus med Bord beklædt vurderet for 10 Rdlr., et Stakit Værk for Pladsen foran Gaarden til Gaden 60 Rdlr., Et Planke Værk omkring den Østre Kaal-Hauge 30 Rdlr., Et Plankeværk som hegner langs forbi den ved Gaarden liggende Lykke vurderes for 90 Rdlr. Ved Elven og lige for Hoved-Bygningen en Søebod af 3de Loffters Høyde og i alt 6 Rum, som paa østre og søndre Side er skjultægt og Bygningen med rød Tegel behængt, der blev vurderet for 400 Rdlr. Under denne gaard er ellers henhørende et strax neden for Hovedbygningen liggende Huus be-

NICOLAI BENJAMIN AALLS EIENDOM I PORSGRUND

EFTER ET MALERI FRA CA. 1770

I DETTE HUS BOEDE N. B. AALL TIL SIN DØD 1798 OG DEREFTER ENKEN FRU AMBORG AALL TIL SIN DØD 1815. HER DØDE OGSAA NIELS AALL D. Æ. 1784 OG HER ER SIKKERLIG N. B. AALLS BØRN FØDTE, DERIBLANDT STATSRAAD NIELS AALL 1769, EIDSVOLDSMÆNDENE JØRGEN AALL 1771 OG JACOB AALL 1773. FRA 1807 OPFØRES STATSRAAD AALL SOM EIER AF GAARDEN. FRA 1822 POUL LINAAE G. M. MARIANE AALL

staaende af en Stue med en enkelt Kakkelovn, et Kjøkken med Skorsteen og Bager Ovn, og Bygningen med Rød Tegel behængt, ligesom til den nordre Ende er bygget et Veedskiul af Bord, som alt blev vurderet for 60 Rdlr. Summa Summarum 4610 Rdlr.»

Huset var, som det af de nedenfor gjengivne »*Erindringer*» vil sees, ikke udstyret med den Pragt og Comfort, som Eierens sociale Stilling og store Formue kunde formode, men dets rummelige Værelser gav Plads for den talrige Skare Gjæster, som den gjæstfrie Vært stadig samlede om sig.

Traktementet derimod var, takket være den dygtige og for sit Husvæsen stærkt interesserede Husmoder, altid udsøgt, for ikke at sige overdaadigt, og som Bevis paa, hvad der kunde konsumeres af Vin i det gjæstfrie Hus, fortæller en af Sønnerne, at det aarlige Forbrug pleiede at udgjøre 5 à 6 Oxehoveder.

NICOLAI BENJAMIN AALLS rummelige Kjældere var derfor ogsaa stadig vel forsynede med Drikkevarer, som han med sine talrige Skibe fik hjemført lige fra Productionsstedet.

En Optælling, der blev holdt 23 December 1797,¹ viser, at der da iallefald intet manglede i hans Kjælder.

Den lyder saaledes:

»Ved Eftersyn i Kjælderen den 23 Dec. 1797 befandtes

- 7 Ankere gammel Viin og en som tappes af
- 3 Ankere Muskat Viin, en ditto af *Bieners*
- 8 Stk. Buttl. af *Bieners* muskat Viin
- Een Anker ung Viin
- 2de halve Ankere Rum af *Lars Lorensens*
- Ditto Een Anker af *Elsters*, som tappes af
- 5 Ankere ordn. fransk Br.viin og een som tappes af
- 4 Ankere Rødviin af *Feppe Pedersons*
- 2 Oxehov. af *Cappelens* ditto
- 1 Ditto af *Anchers*, 1 Ditto, gammel
- 1 Anker bedste Fr. Br.viin, som tappes af
- 10 Dusin 6 Buttl. Rød Viin
- 2 Tønder Bourton Ale
- 1 Tønde Brændevin
- 83 Buttl. Engelsk Øll af *Lars Sørensons*
- 20 Buttl. Bristol Ale af *I. Wrights*
- 9 Buttl. Engl. Ale af *Quistes*

¹ Originalen paa Ulefos.

- 2 Dusin Shields Ale af *Bieners*
 9 Buttl. Øll af *Nissons*
 50 Buttl. hiemmetappet Porter
 11 Buttl. af Borses Porter
 1 heel Casse Champagne Viin
 1 Ditto med 25 Buttl
 4 Stk. Ditto, gammel
 3 Buttl. af *Jacob Aalls* Champagne viin
 En liden Kurv med hollandsk Rhinsk Viin
 En liden Ditto
 8 Buttl. Ditto af *Bieners*
 31 Buttl. gammel Rhinsk Viin
 3 Dus. Buttl. Constantia Viin
 9 Buttl. Musell Viin
 7 Buttl. Ditto
 3 Buttl. Cannarie Seck
 2 Buttl. Sød Viin
 30 Stk. Sherry Viin
 35 Stk. *Borses* dry Madera
 1 Kasse Malvazia Madera
 7 Buttl. Burgundie Viin
 28 Buttl. Lang-Kork
 1 Casse med 2 Dusin Clarett
 2 Dusin Lang-Kork af Halses
 1 Butl. af I. Wrights Citron-Saft
 2 halve af Winters Ditto
 15 Buttl. Snuus
 2 Kasser Piber
 I Skabet:
 25 Buttl. Arrak
 3 Buttl. Campagner
 11 Buttl. Malvazia Madeira
 33 Buttl. forskjellige Slags.›

Som man ser, behøvede man ikke at være rædde for at tørste i NICOLAI BENJAMIN AALLS Hus, men saa hørte sikkert Mesteparten af hans Gjæster ogsaa til dem, der baade var tørste og kunde slukke Tørsten.

Om Sommeren boede Familien Aall jevnlig paa sit Landsted »*Roligheden*», som NICOLAI BENJAMIN AALL i 1783 havde ladet opføre, og som gives en nærmere Omtale i de nedenfor gjengivne »Erindringer».

I Østre Porsgrunds Kirke havde NICOLAI BENJAMIN AALL den indelukkede Kirkestol, som hans Fader havde bygget samtidig med, at Kirken blev opført ca. 1760. — Fæstebrevet paa Kirkestolen er endnu opbevaret paa Ulefos og lyder saaledes:

»Underskrevne PEDER BAAR, Værge for Kirken udi Østre Porsgrund Tilstaaer og Vitterliggjør at have bort fæsted til Velædle Hr. NICOLAI BENJAMIN AALL det Stoele Stæd paa Søndre Pulpitur lige for Prædike-Stolen, som hans Fader opbyggt haver og til denne Tid brugt eller benyttet sig af, tilligemed den halve Deel i Stoelene No. 6 nede i Kirken. — Hvoraf førmelte Velædle Hr. NICOLAI BENJAMIN AALL haver betalt i Fæste Tie Rigsdaler, saa er det jeg herved fæster og bebrever Ham og Kieriste for Deres Leve-tid disse Stoele Stæder mod at deraf som forhen betales til Kirken Fiire Rigd. 24 β udi Aarlig Leje.—»

Porsgrund den 20de April 1782.

PEDER BAAR.

NICOLAI BENJAMIN AALL nød i sin Fødeby Porsgrund og de omliggende Distrikter en ganske overordentlig Anseelse.

Høi og lav, rig og fattig kom for at søge hans Raad og Hjælp, og endog Embedsmænd raadspurgte ham i tvivlsomme Spørgsmaal.

Beskeden, som han var, og ængstelig for at træde i Forgrunden deltog han ikke i det offentlige Liv; det eneste af de mange Tillidshverv, som hans Medborgere vilde overlade ham, og som han modtog, var Stillingen som deputeret Borger for Porsgrund.

Den bekjendte Reisende Justitsraad CHRISTEN PRAM besøgte paa sin Reise i det søndenfjeldske Norge ved Aarhundredets Begyndelse efter Regjeringens Anmodning ogsaa Porsgrund.

Den Omtale, han i sin Indberetning til den danske Regjering yder Familien AALL, gjælder visselig i ikke mindre Grad Faderen end Sønnerne.

»Ei let omtales nogen anden Familie i Landet med mere ubetinget Ros og Hæder,» siger han. »Faderen en Mand af Indsigter, opdragen til Studeringer lod sine Børn uvidende om sin Formue, der engang blev deres, opdrage saaledes til deres gode Talenters Udvikling, som om de ene derved skulde vinde Lykke, ja Ophold. Det er meget at vente, at formuende Mennesker i en By, hvor de, der give Tonen an, ere Mennesker af en ædel Tænkemaade og Cultur, som her.

Brødrene AALL ere Videnskabsmænd, de eie skjønne og nyttige Bogsamlinger, hvorfra Cultur, boglig Undervisning og Hæder i, at gjøre den kjendelig ved forstandig Anvendelse udbreder sig. Man finder og derfor her den slebteste og ædleste Omgangstone, der adler alle Samkvem, ogsaa deres Forlystelser. Jeg bi-vaanede her en Dilletantconsert, hvis Lige Hovedstaden maaske vanskeligen ville opvise.»

Den bekjendte Biskop CLAUS PAVELS, der omkring 1790-Aarene (1793—1796) var Prest i Brevig, omtaler NICOLAI BENJAMIN AALL som »en oplyst, retskaffen og i en hver Henseende elskelig agtværdig Olding.»

»Det var mig en overraskende Glæde,» siger han endvidere, »at se den Aand, som besjælede disse Familier, som fra den Dag af blev mig den kjæreste i den hele Egn.»

»Blandt de større og mindre Stæder, jeg har kjendt, er Porsgrund det eneste hvor jeg har fundet den fineste mest urbane Verdenstone forenet med en ædel, blid, utvungen, ægte norsk Selskabelighed og Gjæstfrihed.»

I sin Bratsbergs Amts Beskrivelse (Christiania 1784 S. 247) omtaler Cancelliraad BARTHOLOMEUS HERMAN LØVENSKIOLD NICOLAI BENJAMIN AALL paa følgende Maade:

»Denne Virksomme Mand er meget elsket og æret af vort Publico, da hans Handlinger ere vel overlagte og Han forglemmer aldrig den værdige Lidende med Raad og Understøttelse.»

I et anonymt Skrift »Forsøg til Opmuntring for Fabrik anlæg i Scheens Fjord» (Kjøbenhavn 1771) heder det blandt andet om ham: »NICOLAI BENJAMIN AALL, Grosserer i Porsgrund ved Scheen, en Mand af store Indsigter og udbredet Kundskab. Han har stiftet meget nyttigt og godt, og er utrættelig i Arbeide.»

I de senere Aar af sit Liv havde han i Bestyrelsen af sine store Eiendomme og omfattende Bedrift en god Støtte i sine 2 ældste Sønner NIELS og JØRGEN AALL. At han imidlertid lige til det Sidste tog enaarvaagen Del i Forretningens Gang har man et tydeligt Bevis paa i nedenstaaende Brev til Niels AALL, dateret Roligheden 13 Mai 1794.

— — — I Heenseende til hvad Du ellers melder om Din Handel i Hitterdal, da maa jeg i Almindelighed sige, at jeg er meget frygtsom for at enten Du eller Din Broder skal klore Dem altfor vidt ud i denne Tiid; thi de nærværende Tiider levne ikke store Fordeele for Trælasthandelen, og jeg kjender ingen anden Ressource eller ønsker nogen anden for Dem end den, De kan faa fra mig, og den kan desværre i denne Tid ikke

PORSGRUND CA. 1770

**BYGNINGEN LÆNGST TIL VENSTRE ER DEN SAAKALDTE AALLGAARD,
SOM EIEDES OG BEBOEDES AF NICOLAI BENJAMIN AALL TIL ULEFOS**

blive stor, da jeg har endnu mange Huller at stoppe, og flere aabner sig daglig til S. J. og Flere.

Skal man nødes at sælge at Random saa Gud bedre!!! Min Ømhed over at sige Magt Sprog har tilbageholdt min Erklæring i Henseende til de Brug Du har kiøbt, da jeg har syntes at spore, at Du anseer Dine Handeler fordeeltige, og disse vil og kan jeg ikke som Fader berøve Dig. Efter at have sagt dette til Grund for min Stiltienhed, og for at vise, at det ikke er skeet af Mistillid, lader jeg det Øvrige ankomme paa Dig Selv. Jeg troer at Din Broder og Du bør kunne under en ordentlig Husholdning klare Dem igjennem med Ære, naar jeg lægger 500 Rdlr. aarlig til det øvrige Etablissement jeg har skaffet Dem. Dette er i det mindste min egen Plan, indtil jeg kan arbeide mig ud saaledes, at jeg ikke med Frygt skal overlade Eder hvad jeg selv sidder med. Det er mig kjært at det gaar hurtigt med Saltløsningen. Jeg beder, at Du og Din Broder vil af og til have et Øie dermed, at det gaar ordentlig til dermed, ligesom jeg og indstændig beder Eder Begge, at se til med de øvrige baade ind og udvortes Forretninger, saasom Hugst, Landsætning, og at man ikke stjæler mine Kubber bort.

Indlagte vilde Du levere til Schiøtt i Henseende til de forestaaende Ladninger og med ham overlægge, at alt kan gøres færdigt.

Hils Din Moder at jeg vil gjerne have hende ned, om hendes Hus tillader det, og hun kan undskylde sig hos Kammerherren. Mig og Constance ville Du undskylde hos Kammerherren, da vi begge have Forfald. Hils Din Kone.

Roligh. 13 Mai 1794.

Nic. Benj. Aall.

Som man ser, gaar der en myndig og bestemt Tone gjennem Brevet, og dette bliver saa meget mere iøienfaldende, naar erindres, at dette er skrevet til den voxne og allerede gifte Søn. At NICOLAI BENJAMIN AALL imidlertid altid var den kjærligste og mest omsorgsfulde Fader, har man talrige Beviser for.

Der er i Slægten AALL bevaret nogle Dagbogsoptegnelser eller Erindringer fra Tiden omkring 1800.

De hidsættes i Uddrag her, da de giver et godt og karakteristisk Billede af Datidens Levemaade og Liv i Porsgrund, og desuden indeholder mange fornøielige Detailler om flere af Slægtens Medlemmer, og tegner en ganske skarp Silhouet af NICOLAI BENJAMIN AALL og hans Hustru.

»Porsgrund var i min Barndom en interessant liden Stad; den var paa den Tid kun et Ladested, men en vis Munterhed, Velvære og Orden var udbredt over det hele Sted. I Porsgrund selv var der faa meget rige Familier. Min Fader og Kammerherre LØVENSKIOLD, der eiede Bolviks Jernværk, og boede i Porsgrund var de eneste, der ansaaes for at være meget formuende.

Baade Løvenskiold og min Fader vare dannede og kunskabsrige Mænd. Min Faders Dannelse var mere alsidig, Løvenskiold lagde sig mere efter Historie og fulgte omhyggelig Dagens Politik.

Da disse tvende Huse var de eneste i Porsgrund, hvor Selskabelighedens Glæder og Gjæstfrihed i nogen høi Grad dyrkedes, saa gave de Tonen an, der paa den Tid i Porsgrund var indtil Finhed dannet, fri for al Smaasidighed.

Især frequenteredes i min Barndom min Faders Hus og Selskabeligheden der, endskjønt altid inden Sædelighedens Grændser, saa dog munter og havde et mindre Anstrøg af Fornemhed end i den adelige Svogers Hus.

Min Fader var elskværdig i sit Væsen og det Ord han stod i for sin Rigdom og Dygtighed gav ham stor Anseelse i den Egn, men han saa gjerne andre glade og der herskede i hans Hus megen Frihed i Selskabsomgang. Det var derhos dengang i den Egn nogle vellæste og dannede Mænd som udbredte en vis videnskabelig Aand over Selskabstonen.

Grev MOLTKE,¹ der siden blev Chef for Zahlkammeret var Amtmand og boede paa Menstad i et Hus, som nu er nedrevet. Han havde ofte i sit Hus litterære Selskaber, hvori han især forelæste Rousseaus og Voltaires Arbejder, som dengang var meget i Omløb; hans Nabo paa Aakre Doktor MØLLER var en bekjendt lærd Mand, der dyrkede især den Kantske Philosophie, som begyndte at fremtræde da.

Justitsraad og Laugmand HAGERUP² hørte ogsaa til dette lærde Selskab, og naar disse lærde Mænd samledes i Selskab afhandlede helst en eller anden lærd Materie.

Man beskyldte Hagerup for, at han studerede gjerne en eller anden Materie, som han vilde gjøre til Dagens Selskabsunderholdning, men Dr. Möllers Dybsindighed og Moltkes Skarpsindighed slog ham ofte af Marken.

Der gaves ogsaa en anden Underholdning i disse Selskaber i Egnen, som var mindre uskyldig nemlig høie Spil.

Det var især Kammerjunker LØVENSKIOLD paa Rafnæs, min Onkel JACOB AALL paa Borgestad en Doktor RÆDISCH, Sorenskriver NORS og stundom Kam-

¹ *Otto Joachim Greve Moltke*, f. 1770 † 1853, Søn af den bekjendte Greve Adam Gottlob Moltke i hans Ægteskab med Sophie Hedeveg Raben. 28 Aar gammel blev han i 1798 Amtmand i Bratsberg og 1800 Stiftamtmand i Christiansand, hvorfra han i 1804 forflyttedes som Direktør for Rentekammeret og var senere Chef for det schlesvig-holsteen-lauenborgske Cancelli og blev i 1824 Geheimstatsminister. Han var g. 1) med *Sofie Christiane Sehestedt Fvul* († 1810) og 2) med *Sophie Henriette Marie von Düring* († 1853).

² *Eiler Hagerup*, adlet 1781 under Navnet *Gyldenpalm*, født 1740 † i Porsgrund 1817, Søn af Stiftamtmand i Christiansand Hans Hagerup Gyldenpalm og Anne Cathrine Hammer, født Sommer. Han var fra 1777—1797 Lagmand i Skiens Lagsogn og tillige Borgermester og blev 1778 virkelig Justitsraad. Gift 1772 med *Aasille Andrea Dedekam*, f. 1752 † 1793, Datter af Kjøbmand i Arendal Anders Dedekam og Cathrine Elisabeth Dunn.

merherre MOLTKE, som toge Del i dette Spil, hvor ofte anseelige Summer bortødsledes, men min Fader tog aldrig Del deri.

En gang om Aaret var der i mine Forældres Hus stort Gilde for Kammerherre ADLER paa Gimsø, hvis Plankeskur paa Klostersagene min Fader købte.

ADLER kom da altid kjørende med 4 hvide Heste og Laqueier og Tjenere.

Den Dag var der en forfærdelig Stads og min Moder anstrengte sit Kjøkken til det yderste for at tilfredsstille den fornemme Gourmand, der var bekendt for at ynde bonne chère.¹

Præsten her paa Stædet HAGERUP² var en lidet begavet Mand, der tog sig lidet af Menigheden, men prædikede dog næsten altid for fuldt Hus. Hans Bøn var stadigen den samme, og naar han begyndte at oplæse den, var der en tydelig Mumlen blandt Tilhørerne, der læste Bønnen tilligemed Præsten.

Min Moder var næsten hver Søndag hans andægtige Tilhører, men hendes Andagt tilhørte mere Herrens Hus, end den lidet opbyggelige Præst, hvis underlige Taler endog stundom fremkaldte alvorlige Tilhøreres Smil.

Præsten havde magelige Dage, da Fattigvæsenet ikke kostede ham noget Brydderi: Skolen besøgedes af Klokkeren og Præsten var fri for de verdslige Forretninger, som nu paahviler ham.

Kaldet indbragte ikke stort, men Hagerup holdt alligevel stort Hus og efterlod sig en Formue af 10 000 Rdlr. gode Penge, hvilke han testamenterede sin Kones Familie, i hvilken han erklærede at have samlet den. Hans Bibliotek, der havde mange men faa gode Bøger testamenterede han mig og en Søstersøn i Jylland, men ingen af os fandt os berigede ved Gaven.

Min Fader var en agtet, oplyst og forstandig Kjøbmand, der havde dannet sig ved Studeringer og en udenlandsk Reise, han var vel bevandret i Dagens Litteratur og meget sprogkyndig, men han havde ingen Smag for æsthetisk Læsning, og jeg erindrer aldrig at have seet en Roman paa hans Bord.

Derhos var han en alvorlig og stille Mand, der udelukkende opofrede sig sine mange Handelsforretninger og gav sig lidet af med sine Børns Opdragelse, som han overlod til lønnede Lærere.

Hans Dag var paa det omhyggeligste inddelt, men mestendels kun i afvekslende Forretninger, kun sjelden gik han ud for at spadserere og da kun paa den tæt udenfor Huset liggende Dork (?); han gik sjelden ud om Aften, og saa godt

¹ Han faldt da ogsaa som et Offer for sin Gourmandise, idet han efter at have forspist sig paa sine Livretter Grisesteg og Medistermad hos en Proprietær i Gjerpen, kjørte lybsk med sine 4 Heste, hvorved et Fald paa Maven efter det altfor rigelige Maaltid hidførte Døden 1 November 1810.

² Hagerup var gift med Nicolai Benjamin Aalls Søster Fransisca Margaretha.

som aldrig i Selskab uden for Huset, men hans eget Hus var et muntert Samlingssted for selskabelig Samqvem.

Fremmede Reisende besøgte det jevnlig, og selv Embedsmænd, der havde noget i Porsgrund at gjøre blev da stadig indbudne til Gjæstebud og logerede ofte hos mine Forældre.

Min Faders Dag begyndte Kl. 8 om Morgenen og han tilbragte hele Formiddagen paa sit Kontor; Kl. 1 indfandt han sig til Middagsbordet og hans Ankomst var Tegn til Anretning. Eftermiddag og Aften tilbragte han illigemaade paa sit Kontor, beskæftiget dels med Forretninger dels med Læsning, og han saaes næsten aldrig i sin Familie uden til de bestemte Tider, som han dog stundom forlængede nogle Timer.

Om han endog havde Venner hos sig om Aftenen, forlod han ikke sit Kontor, men syslede med sine Forretninger eller beskæftigede sig med Læsning.

Til at komme i Besøg om Aftenen indbød han ofte nogle bestemte Gjæster, sædvanligen Kammerherre LØVENSKIOLD og Præsten HAGERUP, der begge var hans Svogre, og Sorenskriver NORS til et Spilleparti, men næsten aldrig deltog han selv i Spillet.

Han forstod at spille, men spillede nødigen og naar det skeede var han ikke i godt Humeur, naar han tabte. Ved Spisebordet derimod var han meget munter og underholdende; der herskede sedvanlig en livlig og munter Underholdning, naar Gjæster var tilstede, og stor Frihed og Munterhed, endskjønt jeg aldrig erindrer nogen Udskejelser, hverken i Nydelser eller selskabelig Underholdning.

Min Faders Væsen havde noget særdeles imponerende ved sig, som dæmpede alle lidenskabelige Udbrud, og holdt Selskabstonen inden Anstændighedens Grændser.

Det strenge Regime i min Faders Levemaade og det stille Liv, baade forlængede og forkortede hans Dage, i sine ældre Dage paadrog han sig ved det sidste Podagra, som indfandt sig til bestemte Tider og tilslut borttrykkede ham i hans 58de Aar.

Han var særdeles agtet af sine Medborgere, i en høiere Grad end jeg kan erindre nogen Kjøbmand, jeg her i Landet har kjendt. Han raadspurgtes derfor i vanskelige Tilfælde endog af Stædets Embedsmænd. Hans skriftlige Udarbeidelser stod især i stor Anseelse, og det fortjente de.

Han behandlede sin Materie med Grundighed og i en simpel Form og hans Skrivemaade var besynderligen flydende og let; hans Skrift var tydelig men uden Sirlighed.

ROLIGHEDEN VED PORSGRUND

BYGGET CA. 1780 AF NICOLAI BENJAMIN AALL TIL ULEFOS OG AF HAM
BENYTTET SOM LANDSTED, SENERE EIET AF SØNNEN
EIDSVOLDSMANDEN JØRGEN AALL
(EFTER AKVAREL AF PAUL LINAAE FRA BEGYNDELSEN AF FORRIGE
AARHUNDREDE)

Mod sine Børn var min Fader alvorlig, men ingenlunde barsk. Der tillodes dem ingen munter Bevægelse og intet Ord som Indblanding i Samtalen uden hans Tilladelse, og de stode som Støtter ved Døren indtil det tillodes dem ved et Nik at nærme sig The- eller Spisebordet. En alvorlig Mine fra min Fader var nok til at standse enhver Bevægelse hos hans Børn.

Men at han ikke manglede Kjærlighedsfølelse for sine Børn, det viste han aabenbarligen ved alle Leiligheder som angik deres Ve og Vel.

Hans Deltagelse bevidnedes da ved Bevægelsens ømmeste Udbrud. Kun en eneste gang erindrer jeg at have faaet et Hug af min Fader; ved en klodset Bevægelse slog jeg engang et Glas itu, der indeholdt noget særdeles rart, og da vankede der til min store Skræk et Ørefigen.

Meget sjelden var jeg ude at spadsere med min Fader, kun enkelte gange hændte det, naar Vinterkulden havde belagt Valle-Myrene med Is, at han tog sine Drengene med sig og lod dem skride paa Isen. Han kunde da mere sig ret storligen, naar de tumlede overende paa den glatte Is.

Det blev os derimod aldrig tilladt at løbe paa Skøiter; nogle indtrufne Ulykkestilfælde havde gjort mine Forældre bange.

Mens jeg var Barn købte min Fader den lidt nedenfor Porsgrund beliggende Ø »*Gaasegrund*», som han omdøbte til »*Roligheden*».

Der lod han opføre¹ en Bygning under en Mesters Opsyn; formedelst sine stærke Mure og italienske Tag ansaaes det for Tidens Mesterstykke og Egnens Underværk. En klodset Murmesters ufuldkomne Stukkaturarbejde paa Brandmurene beundredes meget, ligesom alle Europas Storheder i Kobberstik figurerede i Gangen.

Hvilken Glæde var ikke dette! Min Fader var da altid i godt Lune og havde ligesom afrystet Forretningens Byrder. Der tilbragte jeg mine gladeste Barndomsdage, tumlede mig med mine Sødskende frit omkring paa Øen uden Skolemesterens Tvang, forlystede mig med de mange nye Gjenstande, og sværmede om blandt Paafugle og Perlehøns og andre sjeldne Dyr, hvormed min Fader smykkede sit Yndlingssted.

Min Moder var ikke altid med. Huset hjemme krævede hendes Nærværelse, men hun trøstedes dagligen med Biletter fra sin Mand, der aandede den ømmeste Kjærlighed og Paaskjønnelse. Hun har selv med en vis Stolthed vist mig disse Kjærlighedsbeviser.

Hun var en fortræffelig Husmoder gudfrygtig og from og den ømmeste Kone og Moder. Jeg har aldrig kjendt et ømmere Forhold mellem Ægtefolk, især fra

¹ cnfr. Løvenskiold: S. 246.

min Moders Side, end mellem mine Forældre. Min Moder gav sig mere af med sine Børn end min Fader, hun refsede dem oftere, men desværre med mindre Effect. Børnene havde mere Kjærlighed for Moderen, mere Respect for den alvorlige Fader.

Hendes Helbred havde i hendes yngre Aar været mislig, hun var brystsvag og man spaaede min Fader, da han giftede hende, at han snart skulde blive Enkemand. Hun drak derfor om Morgenen, saalænge jeg kan erindre, Rugmelssuppe iblandet med nogen slags Ingredientser.

Men hun tog sig ikke destomindre med stor Iver af sit Husvæsen og havde i mange Aar ingen Husjomfru.

Især var hun i stor Bevægelse, naar der skulde være Selskab i Huset, med sin Kappe foret med Multum trippede hun da flittig omkring i Husets vidtløftige Gange og Børnene maatte da vogte sig for at forstyrre hende i hendes travle Gang og knapt vovede vi at tiltale hende.

Paa den anden Side virkede min Moders fromme og gudfrygtige Sind, som udtryktes i et sandt, christeligt Sindelag mod alle sine Medmennesker og den strengeste Iagttagelse af alle Religionens ydre Former gavnlige paa den unge Sjæl, og jeg har følt velgjørende Spor deraf paa min hele Livsbane.

Mine Forældres Hus var meget stort, men ingensteds fuldendt, det var bygget af Ullrich Schnell, en Fader af Jacob Schnell af hvem jeg købte Næs Jernværk.¹

Husets store Sale som kunde være blevet dets største Prydelse blev aldrig indredet, og i den hele øverste Etage var kun et Værelse indredet, foruden Skolen, som var et skummelt Kammer med simple Stokkevægge, hvori baade Informatoren og min Broder og jeg laa. Husets Stadsværelse, hvor Gjæsterne samledes var meget stort, men hverken Vægge eller Loft malede og en Prydelse som Tæpper, kjendtes ikke.

Mine Forældre førte ikke destomindre en kostbar Husholdning formedelst de hyppige Besøg af Fremmede og mange Selskabsgilder, og jeg kan erindre at min Moder stundom vaandede sig under denne Byrde. Mine Forældres Husholdning var, uagtet Husets simple Udstyr, vistnok en af de kostbareste i den Egn af Landet.

Jeg nød en simpel Opdragelse, som den Tid var almindelig. Mine Klæder figurerede ofte med firkantede Ruder paa Albuer og Knær og sjelden gaves et nyt Stykke, førend ved Aarets Udgang.

¹ Schnell var gift med en Datter af Rektor Rasch og saaledes Svoger til Niels Aall den ældre.

Til Klædedragten svarede Opvartningen, mine Sødskende og jeg maatte være vore egne Tjenere og saaes kun tilrette af en arrig Barnepige, hvis Myndighed var hævdet ved en lang Tjeneste. Derimod maatte min yngste Broder og jeg, som tilbragte vor Barndom og Ungdom under en fælles Opdragelse, dagligen gjøre Tjeneste ved Forældrenes Bord. De havde ingen Tjener ikke engang en Pige, som vartede op, min Broder og jeg skiftedes ugentlig til en fuldstændig Tjeneropvartning ved Bordet, og maatte gaa en Leietjener tilhaande, naar der var Fremmede. En særlig Bestilling havde min Fader givet mig, der let kunde have havt sørgelige Følger; han gav mig Opsyn med Vinkjæderen og hver Middag havde jeg at hente den Vin, som dagligen brugtes ved min Faders Bord.

Om Sommeren beskjæftigede min Faders mange Skibe, han havde 12 à 14, os meget. Det var et herligt Syn for os, naar de for fulde Seil gled op ad Porsgrunds-Elven til deres Ankerpladse. Kun de, som pleiede at bebude deres Ankomst ved Skud, ængstede mig. Alle Skibsførerne vare vore gode Venner; de var stedse venlige mod Rederens Sønner og bragte af og til en lille Lækkerbidsken med hjem til dem.

Dandseskolen i Porsgrund var mig ogsaa en stor Glædens Kilde. Læreren hed Hannemann og var meget afholdt af sine Elever. I Begyndelsen maatte jeg ofte staa i en Maskine, hvori Benene udspiledes, for at lære at holde Tærne udad, men med Tiden blev jeg en af de flinkeste Dandsere. Min Broder Niels AALL og jeg lærte nogle mimiske Dandse, hvori han klædt som Tyrk og jeg som en Slags Harlequin udførte nogle »Tolv-Tolver» til stor Fornøielse for vor Familie, som takkedes godt med disse maadelige Præstationer. — — — — —

En af mine Brøders og mine kjæreste Adspredelser var vore Besøg paa Ulefos, 3 Mile fra Porsgrund, hvor min Fader havde et betydelig Saugbrug, som min Oncle Gartner var Forvalter over. Han havde været gift med min Faders Søster og var nu gift med Constance Berggreen, og begge gjorde sig al Umage for at more os. Han var en rask Mand fuld af Lune og morsomme Indfald, og Hun en særdeles godlidende og venlig Kone.»

Her kommer en Del almindelige Bemærkninger om Julen, og derpaa fortsættes som følger:

»Stundom fik vi Lov til at gjøre en Julereise til Vold, hvor min Oncle og Tante Løvenskiold boede. Min Broder og jeg kjørte da sammen i en Slæde, vel indpakkede i Reisetøi. Engang kom min Fantasi i en skrækkelig Bevægelse. En af Værkets Betjente, som boede i Huset skar Halsen over paa sig i et Forlibelses-raseri, og jeg kunde ikke uden den største Skræk betræde det Værelse, hvori dette var skeet.»

NICOLAI BENJAMIN AALL døde i Porsgrund 16 Januar 1798 59 Aar gammel.

Det fortælles, at han frisk og rask var kjørt op til Bjørntvedt, hvor han netop holdt paa at opføre en tidsmæssig Herskabsbygning, hvoraf blot den ene Sidefløi var færdig, da Døden overaskede ham i Slæden, og man fandt Hesten standset udenfor Bjørntvedts Port.

Han blev begravet 26 Januar 1798 paa Porsgrunds Kirkegaard.

Ved hans Baare blev der afsunget følgende

Grausang
over Afdøde

NIC: BENJ: AALL.

Viise Olding, Fader, Ven
nys vort Alt, vort Liv, vor Glæde
Lyset sluktes, Du svandt hen
og vi Svage stamme, græde
Taarer blandes i vor Sang
Taarer lindre Vemods Sang.

Borte er vor Vandrings-Stav
Taarerne, som Øiet væde
Falde ved en Faders Grav
Borte er vor Støtte, Glæde
Gode Gud, Du sviger ey,
Taarer gav til tunge Vey.

Mandig skjøn var al hans Daad
stor hans Sjæl og rent hans Hjerte
Klippefast og vis i Raad
Følte vor som egen Smerte
Ak! den gode er ey meer
Ey vor bitre Veemod seer.

Jol Vor Fader! Jol han er
Disse Dyder ikke svinde
Himlen Dydens Bolig er
Taare! lad, lad af at rinde
Her omkring dit Hvilested
Aall! os vinker Haab og Freed.

NICOLAI BENJAMIN AALL
TIL ULEFOS
f. 1739 † 1798

FRU AMBORG AALL
FØDT WESSELTOFT
f. 1741 † 1815
EFTER MALERI PAA ULEFOS (UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 110)

Hist et frydfyldt Dagsskjær gryr
 Hist opklares mørke Øie
 Hist vi dig i Arme flyer
 Aall! og glemt er Jordens Møye
 Priiser alle ham som gav
 Trøst og Haab ved Ædles Grav.

I Norske Intelligentsedler for den 31te Januar 1798 findes indtaget følgende

I Anledning af

S. T. Hr. N: B: AALLS Død.

Tidt blandes Livets Kalk med Kval og bitter Kvide.
 Tidt Støvets tunge Lod blev Vemods hede Graad.
 Men du blandt os, o Aall! nu lagt i Gravens Hvile
 Udbredte Brødres Held; thi ædel var din Daad.

Ak sjeldne Mand! Din Grav vi vedmodsfulde skue,
 Og Taarer rinde ned ved Tanken om Din Død;
 Thi i dit Hjerte steeg en ren og hellig Lue
 For Pligt, for Venskab, og for Armøds bittre Nød.

Hvo kan besæle nu Dit fordums lyse Øie?
 Hvo skabe Liv og Kraft i Dit hendøde Blod?
 Dog neil Din Død var jo et Vink fra Himlens Høje,
 Som gav og i hvis Haand, Din Livets Bane stod.

Ja, Fred og Ro med dig, som nu i Lysets Egne.
 Indhøster tifold Fryd af al din ædle Id.
 Din Daad skal varig staa og om Dit Minde hegne!
 Du leve skal i os indtil vor sidste Tid!!

Ah. . . . s.

Før sin Død havde NICOLAI BENJAMIN AALL truffet Bestemmelser om, hvordan hans store Bo skulde ordnes og ved Kongl. Resolution af 19 Marts 1784 havde han erhvervet Tilladelse til, at hans Enke kunde hensesidde i uskiftet Bo, og at Skiftet i sin Tid skulde foretages ved Samfrender.

Under 20 Februar 1798 indgik saa Fru Amborg Aall en Overenskomst med sine Børn og Svigersønner om, at Firmaet skulde fortsætte uforandret under Navn

af »Nicolai Benjamin Aall & Sønner» under Ledelse af de to ældste Sønner Niels og Jørgen AALL.

I Forretningens Bestyrelse skulde forøvrigt deltage JACOB AALL paa Borgestad og Raadmand og Byfoged i Skien BENTSEN, eller i disses Forfald Sorenskriver og Auditeur Wessel og Kjøbmand Jørgen Wright i Porsgrund.

Denne Ordning skulde vedvare foreløbig i 5 Aar, og som Honorar for sit Arbeide i Forretningen skulde hver af Sønnerne oppebære 1500 Rdl.

Overenskomsten blev vedtaget af Kammerherre Severin Løvenskiold som Enkens Laugværge, Ulrik Fredrik von Cappelen som gift med Benedicte Henrikka AALL, Lauritz Gartner som Curator for Nicolai Benjamin AALL, Jørgen Wright som Curator for Jacob AALL jnr. og Jacob AALL sen. som Curator for Inger og Constance Aall, foruden af de myndige Sønner Niels og Jørgen Aall.

Paa Moderens Vegne indsendte derpaa Niels AALL følgende Andragende til det Danske Cancelli:

Porsgrund ved Brevig
den 12te Martii 1798.

Til Kongen

Den 16 Januarii dette Aar døde min Mand NICOLAI BENJAMIN AALL. I Følge Deres Majestæts allernaadigste Bevilling af 19 Martii 1784 er jeg berettiget til at hensidde i uskiftet Boe og omsider at skifte med Samfrender, ligesom jeg allerede føler, at det vilde blive altfor vidtløftigt for mig at vedblive Bestyrelsen af mit Boes Eiendomme, og de Handelsforbindelser som dermed er forbunden, saa indseer jeg tillige, at en altfor hastig Opgjørelse af dette Boe ville i Særdeleshed under nærværende Conjunkturer blive baade mine Børn og mig selv til Skade.

Jeg har derfor efter Overlæg med min Laugværge og med mine samtlige Børn, som dels ere myndige dels mindreaarige besluttet at overdrage Bestyrelsen over og Opgjørelsen af dette Boe til mine tvende ældste Sønner Niels og Jørgen Aall under saadanne Betingelser, som allernaadigst vil erfares af den desangaaende under 20 Februar 1798 oprettede og hoslagt følgende Forening, som af alle vedkommende er vedtagen og underskreven.

Det er alene mine samtlige Børns fælleds Interesse, allernaadigste Konge, der har bestemt mig til at tage denne Beslutning overbevist om, at dens Øiemed ved den mine 2de Sønner overdragne Bestyrelse saa meget som mueligt vil opnaaes, har jeg ogsaa fundet det billigt at disse ikke alene bør belønnes for det dermed forbundne Arbeide, men endog holdes uden for alt muligt Ansvar.

Til den Ende vover jeg allerunderdanigst herved at ansøge: at fornævnte Forening, hvoraf tillige følger bekræftet Gjenpart, maa erholde Deres Majestæts allernaadigste Confirmation.

Paa Amborg Jørgensen Sal. Aalls

Vegne

NIELS AALL

Under 24 Marts s. A. blev Præsident Kaas Betænkning om Sagen indhentet, og han anbefalede det Ansøgtes Indvilgelse, idet han tilføier, at han »desuden kjender alle Contrahenterne som retskafne Folk og ved, at Boets Forfatning er meget god.»

Den 28 April bifaldt Cancelliet derpaa Ansøgningen.

I 2 Aar bestyrede derpaa Brødrene Niels og Jørgen Aall Moderens store Forretning, der under deres Ledelse holdtes i det samme gode Spor, som den under den dygtige Fader havde været.

Det var gode Tider specielt for Trælasthandelen og Skibsfarten, og den Formue, som NICOLAI BENJAMIN AALL ved sin Død havde efterladt sig, formindskedes ikke ved Sønnernes kloge Styre.

Imidlertid havde de begge Lyst til at komme paa egen Haand, de var begge gifte og havde Familie at tænke paa, hvorfor Forslaget om at foretage Skifte ikke vakte Modstand, hverken fra Moderens Side eller fra nogen af de øvrige Arvinger.

Om Vaaren 1800 blev derfor Skiftet foretaget af de dertil opnævnte Skiftekommissarier Auditeur og Sorenskriver Wessel og Kjøbmand Jørgen Wright.

De to ældste Sønner overtog Firmaets faste Eiendomme, Skibe, Beholdninger og Restancer, medens de to yngste Sønner og Døttrene bleve udløste eller sammen med Moderen fik Pant i de faste Eiendomme.

Hvor stor den Formue var, som NICOLAI BENJAMIN AALL efterlod sig, lader sig ikke med Sikkerhed bestemme, men den var ganske vist efter Datidens Forholde meget stor.

Man kommer vistnok det rigtige Tal nogenlunde nær, naar man anslaaer hans efterladte Formue til ca. 700.000 Rdl. (1 Rigsdaler = 3.20) en stor Formue naar man tager i Betragtning, at Pengenes Værdi og Kjøbeevne for 100 Aar siden var betydelig større end nu, idet man vistnok kan ansætte en Rdl. Værdi i det 18 Aarhundrede til ca. 10 Kr.¹

AMBORG AALL født WESSELTOFT overlevede sin Mand i mange Aar og havde før sin Død den Glæde at se samtlige sine Sønner i hæderlige og anseede Stillinger og 3 af dem endog med Hæder og Udmerkelse deltage i det offentlige Liv i det for Fædrelandet saa bemerkelsesværdige Aar 1814.²

¹ Amneus: Kristiania Bys Handel, Skibsfart og Industri. Chri.a 1900. S. 17.

² Amborg Aall skjænkede i 1810 3000 Rdl. til en Borgerskole i Porsgrund.

Hun døde i Porsgrund 1815 74 Aar gammel og blev 25 November s. A. begravet ved sin Mands Side paa Porsgrunds Kirkegaard.¹

Hendes Børn reiste over Forældrene et Monument, der bærer følgende Indskrift

Herunder

Hviler Støvet

af

NICOLAI B: AALL

Fød

Den 8 Novbr: 1739

Død

Den 16 Jan: 1798

From, Velgjørende og Dydig

Var Deres Vandel

Derfor velsignes Deres Minde

af en Taknemmelig Efterslægt.

Og af

AMBORG AALL

Fød Jørgensen

Fød

Den 7de Decbr. 1741

Død

Den 25de Novbr. 1815

Forenede i Livet

ved Kiærligheds ømme Baand

Nyde de i Himlen

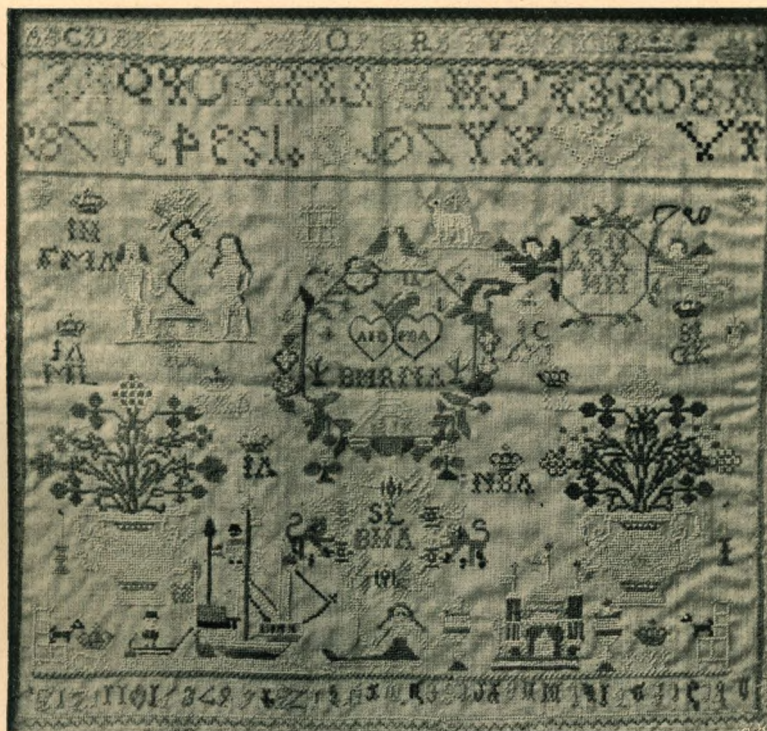
Dydens saligste Løn.

¹ Deres Gravsted blev af afdøde Justitssekretær Nils Hofman Aall fra 10 Januar 1891 fornyet paa 50 Aar.

URNER MED N. B. AALLS OG AMBORG AALLS
MONOGRAMMER

FRA DEN KGL. FABRIK I KJØBENHAVN CA. 1800
(TILHØRER NU KRISTIANIA KUNSTINDUSTRIMUSEUM)

«NAVNE-DUG»

HAANDSVET 1780 (PAA ULEFOS). I MIDTEN NIELS AALI, D. Æ. OG
BENEDICTA HENRIKKA BERGHS, OMKRING DISSE DERES BØRNS OG
SVIGERBØRNS FORBOGSTAVER

NICOLAI BENJAMIN AALLS BØRN OG SVIGERBØRN

I sit Ægteskab med Amborg Jørgensdatter Wesseltoft havde Nicolai Benjamin AALL 7 Børn, 4 Sønner og 3 Døttre.

Sønnerne NIELS, JØRGEN, JACOB og NICOLAI BENJAMIN skal senere nærmere omtales.¹

Døttrene hed BENEDICTE HENRIKKA, INGER og CONSTANCE.

Den ældste, BENEDICTE HENRIKKA AALL, opkaldt efter sin Farmoder, var født i Porsgrund 1772 og døbt i Østre Porsgrunds Kirke 1. April s. A. med følgende Faddere: »Mons. Lars Wright, Jørgen Christie, Ditlev Rasch, Mr. Heard, Madame Simon Jørgensens, Catarina Cudrio, Mad.selle Clara Zakkariaedatter, Mad.selle Benedicta Henrikka AALL».

Hun blev opdraget hos sin Onkel Sogneprest HAGERUP. En af hendes Brødre omtaler i sine Erindringer sine Søstre paa følgende Maade:

»Med mine to ældste Søstre gjorde jeg nu (1792) ligesom først Bekjendtskab. De havde begge været opdragne udenfor mine Forældres Hus, den ældste hos Præsten Hagerup, den anden hos min Faderbroder Jacob AALL paa Borgestad. Begge vare de nu komne hjem og deres Stilling i Forældrenes Hus havde faaet et ganske andet Udseende.

Som Børn havde de forladt det, som voxne Piger kom de tilbage og de levede nu et lykkeligt Liv i Forældrenes Arme, som paa alle Maader søgte at gjøre dem Livet lykkeligt og behageligt.

De toge liden Deel i Huusvæsenet, da min Moder var en omhyggelig Huusmoder, der kun trivedes i hendes Huusvæsen.

Deres Dage hengleed saaledes i Munterhed og Glæde, afgjorte, hvor de viste sig, og glade i Livets Nydelser. Min ældste Søster Benedicte havde en ypperlig

¹ Se om dem Kapitlerne »Statsraad Niels Aall til Ulefos», »Jørgen Aall», »Jacob Aall til Næs» og »Nicolai Benjamin Aall til Bjørntvedt».

Stemme og i de smaa, vistnok tarveligen udstyrede Conserter, som gaves om Vinteren i en dertil indrettet Consertsal i Porsgrund, saavel som ved Selskabsbordet maatte hun altid lade sig høre.

Min anden Søster Inger, havde en Stemme, der godt accompagnerede Søsteren, og denne Sang ude og hjemme morede mig meget. Mine to Søstre havde deres egne Værelser, der var simpelt udstyrede, som Stilen i det hele Hus, hverken betrukket eller malet og udstyret med de simpleste Meubler, men jeg havde mangen munter Time inden disse tarvelige Vægge. Naar Dagen var forbi, naar vi enten havde været hjemme eller i Selskabslag, tilbragte vi nogle Timer i munter Samtale, indtil den dybe Nat adskilte os.

Især var min ældste Søster mig kjær. Hendes Væsen staar endnu for mig som et af de blideste, godmodigste og frommeste quindelige jeg nogensinde har kjendt. Hun var saa troskyldig, at hun ofte lod sig bedrage af det uadvortes Skin, thi hun kunde ikke tro noget Menneske ilde. Hun var derhos ingenlunde enfoldig, skjønt Hjertens Fromhed stundom har Enfoldighedens Præg.»

Hendes Skjæbne blev ikke lykkelig.

Hun vilde havt sin Fætter JØRGEN JØRGENSEN WESSELTOFT, og de unge var vistnok enige, men Forældrene satte sig imod det og forlovede hende med den unge ULRIK FREDRIK VON CAPPELEN, født i Skien 18. December 1770, Søn af den grundrige tidligere omtalte Kjøbmand og Jordegodeseier i Skien, Didrik von Cappelen og første Hustru Petronelle Pedersdatter Juel.¹

26. Februar 1793 stod deres Bryllup, og paa fornemme Folks Vis blev det efter kongelig Bevilling feiret hjemme »i Huset».

Om Brylluppet heder det i de tidligere ofte omtalte Erindringer: »Om Vinteren 1793 feiredes i mine Forældres Hus ULRIK CAPPELENS Bryllup med min Søster DICTA med al den Overdaadighed, som i de Dage ved saadan Leilighed anvendtes. Tvende af Egnens rigeste Familier skulde forbindes med hinanden og mine Forældre, især min Moder, vilde vise, at de paaskjønnede den Lykke, som de troede en kjær Datter vederfaar.

Mange Maaneder forud havde min Moder beredt sig paa dette Gilde, og Sjældenheder af alle Arter var fra Udlandet i Mængde bestilte. Alle Egnens rigeste Folk vare indbudne fra Scheen, Porsgrund, Brevig og Langesund og de rummelige, skjønt tarveligen udstyrede Værelser vrimlede af Mennesker.

Jeg erindrer ikke at have i min Fødeegn nogensinde bivaanet et Gilde, hvor det gik mere overdaadig til med Hensyn til Retter, mere rigelig med Hensyn til spirituøse Nydelser, end i dette.

¹ Se E. A. Thomle: Familien Cappelen S. 103.

ULRIK FREDRIK VON CAPPELEN
f. 1770 † 1820

FRU BENEDICTA HENRIKKA VON CAPPELEN
FØDT AALL
f. 1772 † 1812

Mine Forældres Huus var som ovenfor beskrevet et gjæstfrit Huus og der var ofte Gilde til Ære for Familie, Fremmede og Venner, men aldrig erindrer jeg, at disse Samkvem udskeiede i bakanalske Udskeielser.

Det var mere min Moders Kjøkken, end min Faders Kjælder, som viste sig i sin Herlighed.

Men denne Brullupsdag var en stor Undtagelse. Efter at Gjæsterne havde siddet en Stund godt til Bords, begyndte den lange Skaalerække, og Pokalerne, som endnu i de Dage opmuntrede Gjæsterne, gik saa flittigen omkring, at jeg blandt Mandspersonerne var den eneste ædru i den hele Forsamling. Der blev et stort Røre blandt Gjæsterne, der dog kun ytrede sig paa den kjærligste Maade i de varmeste Venskabsytringer uden mindste Kiv.

Gjæsterne stod op fra Bordet før Maaltidet var endt, gik om hverandre fra og til deres Pladser, vrøvlende i en Pokkers Tid. Jeg merkede nok, at det var besværligt at være den eneste ædru blandt saamange berusede.

Om Aftenen var det lille Porsgrund illumineret og Transparenter i den Tids tarvelige Smag var her og der anbragte.»

Ulrik Fredrik von Cappelen drev Trælast- og Skibsrederiforretning i Skien sammen med sin Broder DIDRIK VON CAPPELEN, indtil han i 1805 flyttede til Porsgrund.

Skjønt han baade efter sin Fader og med sin Hustru fik betydelige Formuer, satte han dog alt overstyr og var ved sin Død i 1820 fallit.

Han førte et stort Hus, og høit Spil, der jevnlig her blev drevet, bidrog meget til hans Ruin.

Hans Hustru oplevede ikke Mandens Misere, hun døde i Porsgrund 1812 og blev begravet 23. December s. A. 40 Aar gammel.

I deres Ægteskab fødtes 9 Børn, 4 Sønner og 5 Døttre.¹

Vemodsfuld
omgiver en talrig Venneskare denne Baare
Der gjemmer Støvet
af
BENEDICTA HENRIKKA VON CAPPELEN FØDT AALL
Taalmodig udholdt hun meer end eet Aar
Kampen om Liv og Død
Pligt og Kjærlighed bandt hende til Livet

¹ Se E. A. Thomle: Familien Cappelen S. 103—112.

Men
 Gud forandrede det
 Med dette Udbrud overgav hun sin Aand
 I Allgødheds Hænder
 Den 15de December 1812 i Hendes Alders 41 Aar.
 Saalænge Guds frygt, Goddædighed og alle huuslige Dyder
 Hævde sin Ret
 Skal Hendes Minde vorde dyrebart for Enhver
 Der kjendte Hende
 Dig Hendes dyrebare Mage
 Hvem Skjæbnen endog nægtede det sidste Farvel
 Skjænke Forsynet Mod og Kraft til at bære dit Tab
 Eder Hendes Nie Haabefulde Børn
 Række Algodhed sin veiledende Haand
 Du haardt prøvede Moder
 Finde Opreisning i Dine efterlevende Børns inderlige Hengivenhed
 De ville blande Deres Taare med Dine
 Trøste sig ved Tanken om den Forklaredes Eftermæle
 og
 ved det blide Haab
 Vi sees igjen.

Den anden Søster INGER AALL var født i Porsgrund 18. November 1774 og døbt i Østre Porsgrunds Kirke 2. December s. A. med følgende Faddere: »Mad.selle Anne Carine Jørgensdatter, Mad.selle Anne Dorothea Rasch, Kammerjunker Søren von Løvenskiold, Sorenskriver Lucas Nors, Sr. Jockum Jørgensen, Jørgen Christie jun. og Sogneprest Jeremias Hagerup.»

Hun blev opdraget hos sin Onkel JACOB AALL paa Borgestad og derefter sendt til Kjøbenhavn for at dyrke Sprog og Musik.

Familien AALL havde gode Forbindelser i Kjøbenhavn, og ved Hjælp af disse kom Inger AALL ind i en Kreds af unge Mennesker, hvoraf mange senere har vundet sig et Navn i Historien.

Til Kredsen hørte JACOB PETER MÜNSTER, den senere saa bekjendte Biskop, hans Broder den anseede Læge og Videnskabsmand OLE HIERONYMUS MÜNSTER, Digterne ØHLENSLÆGER og BAGGESEN, Æstetikeren KNUD LYHNE RAHBÆK, den norske fødte Filosof og Digter HENRICH STEFFENS, Norges senere saa bekjendte Statholder Grev HERMAN WEDEL-JARLSBERG m. fl.

Den smukke og muntre unge Pige, der havde en smuk Stemme og var en uforfærdet Rytterske, tændte en voldsom Brand i de unge Menneskers Hjerter.

Især var Brødrene Münster stærkt betagne af hende.

Biskop I. P. Münster fortæller i sine Erindringer herom følgende:

»Ved sin Hjemkomst fandt han i vore Kredse en norsk Pige, som paa nogen Tiid opholdt sig her, allerede ikke mere i hendes første Ungdom, men derfor desto mere modnet, ogsaa ved Sorg; et ædelt fortræffeligt Væsen, og jeg ved ikke, hvorfor jeg ikke skulde hidsætte hendes Navn: INGER AALL. Navnet synes maaske, naar man først hører det, at have en triviel Klang, men os forekom dets Lyd, jo oftere vi gjentog det desto mere melodios; og saaledes hørte ogsaa hun, der bar det, til dem, om hvilke jeg ovenfor har sagt, at man ikke ret veed, hvor megen Elskværdighed de besidde, før man staar fast. Man maa imidlertid ikke troe, at jeg selv »stod fast». Jeg veed ikke hvad der kunde være skeet, dersom jeg havde lært hende at kiende, før min Broder; men jeg var paa Landet, kom først nogen Tiid efter til Kjøbenhavn, og da var min Broder allerede fængslet til hende med sin dybe Naturs hele Kierlighed. Derved blev hun mig hellig, jeg kunde vel med den fuldeste Interesse erkiende hendes Aands og Hiertes Fortrin, endog den Gratie, der svævede over hende, hvad enten hun i fortrolig Samtale lænede sig med Armene paa Bordet, eller hun sang til sin Guitarre, eller hendes ranke Figur hævede sig fra Hesten, som hun styrede med al Sikkerhed; men min Beundring var uegenlyttig. Uheldigvis var hun, som vi siden erfarede, forlovet i Norge, men Forlovelsen holdtes, jeg veed ikke af hvilken Grund, hemmelig; denne Bevidsthed, at hun dog ikke kunde blive nogen Andens, gav hende maaske en Frihed i Omgang, som vel ingenlunde overskred Grændserne, men hvilken min Broder — haabende som han var — udtydede til sin Fordeel. Efter nogle lykkelige Maaneder forsøgte han det afgjørende Skridt, men fik et Afslag, der var desto smerteligere, da han dengang ikke vidste, hvad der vel maatte betage ham alt Haab, men dog tillige havde noget lindrende, at hans Elskede allerede var bunden».

Ved hendes Afreise fra Kjøbenhavn skrev Grev Herman Wedel 15. Marts 1800 følgende Vers i hendes Stambog:¹

»Hvor brat de Øieblikke svandt
Vi tabte Dem — dog kun vort Øie taber
Thi held os! Jordens Sønner fandt
At Godes Minde Nøie skaber.
Reis, ædle Pige! hen til Fædres Land
Hvor Frænders Favn og Venners Fryd Dem møder!

¹ Yngvar Nielsen: Grev Wedel I. S. 56.

VI

		Didrik von Cappelen f. 1734 g. 1) 1760 m. Petro- f. 1737 g. 2) 1786 m. Christiane f. 1768 (Hun ægtede 1796 Borge-
Didrik von Cappelen til Gimsø Kloster, Bratsberg og Mæla, Eidsvoldsmænd f. 1761 † 1828 g. 1) 1787 m. Maria Plesner f. 1768 † 1800 g. 2) 1800 m. Maria Severine Blom f. 1778 † 1832.	Dorothea von Cappelen f. 1765 † 1834 g. 1) 1785 m. Simon Jørgensen Wesseltoft f. 1730 † 1792 (Broder af N. B. Aalls Hustru Amborg Wesseltoft) g. 2) 1797 m. Major Fredrik Christian von Rehbinder f. 1750 † 1798.	
Didrik von Cappelen til Holden Jernværk f. 1795 † 1866, g. 1816 m. Edel Severine Margrethe Henriette Løvenskiold f. 1796 † 1876, Datter af Severin Løvenskiold og Benedicte Henrikka Aall.	Mariane Didrikke von Cappelen f. 1804 † 1867 g. 1830 m. Kammerherre Hans Aall til Ulefos f. 1805 † 1863.	Elisabeth Cathrine von Cappelen f. 1809 † 1880, g. 1833 m. cand. jur. fhv. Kongl. Fuld- mægtig Nicolai Benjamin Aall Herlofson paa Strømsbo. f. 1807 † 1884.
	Didrik Maria Aall cand. jur. f. 1842 † 1889.	g. m. Marie Elisabeth Herlofson. f. 1846 † 1899

pelen til Mæla † 1794 nelle Pedersdatter Juel † 1785 Elisabeth Böyesen (Ording) † 1833 Jacob Aall til stad).	Ulrik Fredrik von Cappelen f. 1770 † 1820, Kjøbmand i Skien g. 1793 m. Benedicte Henrikka Aall f. 1772 † 1812 (Datter af Nicolai Benjamin Aall og Amborg Wesseltoft).
Benedicte Ulrikke Henriette Fred- rikke von Cappelen f. 1804 † 1881, g. 1825 m. Hans Blom von Cappelen til Gimsø Kloster f. 1803 † 1846.	

Før tre Gang' vendes Timeglassets Bund
 Skal hine Glæder Danmarks Savn forsøde,
 Og De skal atter henrykt skue:
 Det stolte, underligen skjønne Nord,
 Hvor Ædle fryde sig og Fiender grue:
 Den Plet, der er mig kjærest paa vor Jord.

Didhen staar al min Hu! Jeg venter
 Naar først er endt min Prøvetid
 Og Nornen mig til Norge henter,
 At offre for mit Land hver Daad, hver Id!

Hils Gode, hils de mosbeklædte Fjelde
 Som Landets Skjalde heldigen besang
 Hils Ædle! det fribaarne Folk, hvis Vælde
 End ingen grum Despot betvang.   c
 Naar Skjæbnens Vink tillader mig at gavne
 Jeg sværger: Glad at ile hen
 Og freidigen, hver ædel norsk at favne
 Og være Sandheds, Retfærds, Dydens Ven.

Dem, som Naturen skjænker Ynde, Snille
 Og negted ikke Ømhed, ædelt Sind
 Dem ønsker jeg: at stundom ville
 Erindre mig; — og: silde sove ind.»

INGER AALL havde, som det fremgaar af det ovenfor omtalte, allerede førend sin Afreise fra Norge bortskjænket sin Haand.

Hendes Forlovede var HANS ELEONARDUS MØLLER, der paa flere Maader var besvogret med Slægten AALL.

Han var født paa Ellingaard 21. August 1780 og var Søn af den tidligere omtalte Dr. med. og Landphysicus HANS MØLLER paa Aakre i Gjerpen og ELEONORE HEDEVIG RASCH, en Datter af Cancelliraad Rektor Rasch og saaledes en Søster af Niels AALL den ældres tredie Hustru.

Hans Søster¹ MARIANE MØLLER var i 1794 gift med Inger AALLS Broder Niels AALL, saa der fandtes nok af Berøringspunkter mellem Familierne.

Hans Møller drev Trælasthandel og Skibsrederi i Porsgrund en Tid sammen med Svogeren Niels AALL under Firmaet »Aall & Møller».

¹ En Broder Bartholomeus Møller døde som engelsk Søofficer efter et ret eventyrligt Liv; han havde blandt andet med Hæder deltaget i flere Søslag.

HANS ELEONARDUS MØLLER

PAA AAKRE
f. 1780 † 1860

FRU INGER MØLLER

FØDT AALL
f. 1774 † 1856

Han omtales af Jacob AALL paa Næs som »en af Norges virksomste og dygtigste Handelsmænd». Han havde gaaet paa Skole i England, hvorhen han i sine yngre Aar oftere foretog Reiser.

Et »License Brev» for hans Brig »Andromache», der er egenhændig undertegnet af Napoleon I, er endnu i Familiens Eie. Han og Sønnen senere Bergmester og Sølvværksdirektør Nic. Benj. Møller drev i nogle Aar¹ Holden Jernværk og boede da ogsaa der. Foruden at han paabyggede den af Niels AALL den ældre opførte saakaldte »Floodegaard» i Porsgrund, ombyggede han ogsaa Landstedet Aakre til dets nuværende Udseende og byggede »Egeli», hvor senere Svigersønnen Amtmand AALL en Tid lang boede.

Om Slægten Møller meddeler Rektor A. L. Coll i sit Værk »Skiensfjordens Industri» følgende:

»Familien Møller, der lige til vor Tid har indtaget en fremtrædende Plads i Porsgrund, stammer fra Landfysikus Dr. med. Hans Møller paa Aakre † 1796. Denne var Søn af en Proprietær i Egnen ved Fredericia og Broder af Sjællands Biskop Rasmus Møller (altsaa Onkel af Digteren Poul M. Møller). Han virkede først som Læge i Danmark, hvor han skal have været nær ved at bli Livlæge hos Kristian VII istedetfor Struensee, senere i Smaalenene. I 1786 blev han Landfysikus i Bratsberg og købte Aakre. »Han opførte der en anseelig Bygning, hvor man før ei erindrer noget Vaaningshus, med uforlignelig Udsigt» (B. H. v. Løvenskiold).

Dr. Møller interesserede sig navnlig for Studiet af Ormene, hvoraf han holdt en Samling, som ofte skal have skræmt Folk. Cl. Pavels betegner ham i sine »Dagbøger» som »en forstandig og ædel Mand», i hvis Selskab han »nød ikke faa meget behagelige Timer». Dr. Møller skal have ivret for Oprettelse af et norsk Universitet og i dette Øiemed holdt Foredrag i Christiania nogle Aar før sin Død.

Sønnen Jac. Nic. Møller († 1862), »en saare takkelig og vakker Yngling med Vivacitè og Selskabstalent» (Pavels) reiste som Kandidat til Tyskland, hvor han studerede Naturvidenskab og Philosophie. Han var en Ven af Henr. Steffens og andre Romantikere og ægtede i 1804 Tiecks Svigerinde, samtidig med at han antog sin Hustrus katolske Tro. Efter at have virket som Lærer paa adskillige Steder og skrevet en Del, navnlig om filosofiske Emner, blev han i 1835 Professor i Philosophie ved Universitetet i Louvain (Belgien), hvor ogsaa hans Søn Johannes havde faaet Ansættelse, og hvortil Sønnesønnen Charles Møller for Tiden er knyttet.

¹ Fra 1828 til 1835, hvilket Aar N. B. Møller købte Værket for 64 650 Spd. sammen med D. v. Cappelen, af hvem han imidlertid faa Aar efter blev udløst.

VII

Jacob Rasch
Cancelliraad,
g. m. Anna
f. 1700
Datter af Biskop

Edel Margrethe Rasch f. 1728 † 1791, g. m. Cancelliraad Barth. Herm. Løvenskiold til Borgestad f. 1729 † 1788.	Fredrikke Sophie Rasch f. 1726 † 1760 g. m. Niels Aall f. 1702 † 1784.
Edel Margrethe Løvenskiold f. 1753 † 1795.	g. m. Jacob Aall til Borgestad f. 1754 † 1826.
Fredrikke Sophie Aall f. 1800 † 1881, g. 1) m. Skibsreder Jacob Ottesen 2) Toldkasserer Henrik Jørgen Rasch. f. 1779 † 1854.	Benedicte Henricca Aall f. 1756 † 1813, g. m. Kammerherre Severin Løvenskiold f. 1743 † 1818.

f. 1669 † 1737
Rektor
Deichmann
† 1754
Barth. Deichmann.

Hedvig Eleonore Rasch f. 1736 † 1817 g. m. Landphysikus Dr. med. Hans Møller paa Aakre f. 1736 † 1796.	Christian Rasch f. 1734 † 1813, Toldkasserer g. m. 1) Constance Aall 2) Adelheid Marie Poulsson.
Mariane Møller f. 1774 † 1796, g. m. Statsraad Niels Aall f. 1769 † 1854.	Hans Eleonardus Møller paa Aakre f. 1780 † 1860 g. m. Inger Aall f. 1774 † 1856.
Mariane Møller f. 1812 † 1897, g. m. Amtmand H. J. C. Aall f. 1806 † 1894.	Henrik Jørgen Rasch Toldkasserer f. 1779 † 1854, g. m. Fredrikke Sophie Aall f. 1800 † 1881.
	Hans Eleonardus Møller paa Aakre f. 1804 † 1867, g. m. Amborg Laura Aall f. 1803 † 1889.

Dennes Broder Alphonse Møller er en anseet belgisk Læge og medicinsk Forfatter».

Hans Møllers Hustru døde paa Egeli 30. August 1856, og han selv 8. April 1860.

Af deres Børn blev en Datter, MARIANE MØLLER, som det senere vil sees, gift med sin Fætter Amtmand AALL, en Søn, Assurancedirektør HANS ELEONARDUS MØLLER, gift med sin Kusine AMBORG LAURA AALL, og en Datter, SIMONINE MØLLER, f. 1810 † 1891, gift med NIELS EGIDIUS GASMANN.¹

Nicolai Benjamin AALLS tredie og yngste Datter CONSTANCE AALL var født i Porsgrund 26. April 1778 og blev 3. December s. A. døbt i Østre Porsgrunds Kirke med følgende Faddere: »Fru Kammerjunkerinde Løvenskiold, Benedicta Henricca Aall, Jomfru Amborg Francisca Jørgensen, Jomfru Constance Rasch, Kammerjunker Friederich Georg Adeler, Justicie Raad Christian Rasch, Hofjunker Jacob von Løvenskiold og Jørgen Wright.»

22 Aar gammel blev hun i Porsgrund 10. Juli 1800 gift med Stadshauptmand PETER DIDRIK STILLING STEEN HERLOFSON, født i Arendal 5. Juli 1777, Søn af Kjøbmand og Skibsreder i Arendal HANS HERLOFSON og METTE MARGRETHE STEEN.

Peter Herlofson, der som en 15 Aars Gut i 1792 var bleven ansat i Nicolai Benjamin AALLS Forretning og saaledes gjort sin tilkommende Hustrus Bekjendtskab, var Kjøbmand og Skibsreder i Arendal og eiede den store Eiendom Strømsbo udenfor Arendal. Han døde paa Strømsbo 9. Juli 1842, og hans Hustru samme steds 27. Januar samme Aar.

¹ Se Slægten Wesseltoft, Side 35.

STADSHAUPTMAND
P. D. S. S. HERLOFSON
PAA STRØMSBO
f. 1777 † 1842
EFTER MALERI PAA STRØMSBO

FRU CONSTANCE HERLOFSON
FØDT AALL
f. 1778 † 1842
EFTER MALERI PAA STRØMSBO

JACOB AALL TIL BORGESTAD

(Borgestadlinien)

JACOB AALL, Niels AALLS 12te Barn og yngste Søn i hans Ægteskab med Fredrikke Sophie Rasch, er født i Porsgrund 25 Juni 1754 og døbt i Eidanger Kirke 1 Juli s. A.

Han blev baaret til Daaben af Cancelliraadinde Anna Dorothea Schnell født Rasch (hans Tante), og hans Faddere var Fru Captein Rasch født Løvenskiold (hans Tante), Kirsten Aall (hans ældste Søster), Cancelliraad Løvenskiold (hans Onkel og senere Svigerfader) og Søfren Nielsen (gift med Constance Bergh).

Fra sit 8de til sit 13de Aar blev han undervist af en »Præceptor», Monsr. Niels Bjerregaard, og Faderen fandt saa, at det var paa Tide at sende ham til Kjøbenhavn paa »Academiet» for at han kunde forberede sig til sin Studenterexamen.

Det var ikke saa let en Sag, at sende sin yngste 13-aarige Søn alene ud i den store Verden.

Faderen var da ogsaa i Tide betænkt paa at skaffe ham et godt og hjemligt Logi.

Under 20 April 1767 skriver Niels AALL til sin mangeaarige Commissionær i Kjøbenhavn Justitsraad FALCH:

»Tag ikke ilde op at jeg bemøyer Dem med en mig høylig magtpaaliggende Commission. Min yngste Søn omtrent 13 Aar gammel venter jeg mig i Juni førstkommende saaledes fra hans Informator Hr. Niels Bjerregaard expederet, at hand kand beforders til Academiet, og da hans spæde Aar udfordrer, at der for ham udtages et saadant Logie, hvor jeg betryggelig kand gjøre mig forsikret, at han faar det rette Tilsuun saavel udi Pleining som videre Information saa er det, at jeg ydmygst beder, at min kiære Ven vilde være umaged at udfinde saadan et Sted, hvor han udenfor den store Verden paa en tarvelig og sømmelig Maade kand blive pleied og derunder tilliøe naa den fornødne Education. Det er mig anbragt, at Hr. Bjerregaards

Søn som opholder sig i Kjøbenhavn skal være et beqvemt Subjectum til at anbringe unge Mennesker og til den Ende har Faderen recommanderet mig ham, som jeg tilstaar efter mit Begreb kunde være allertienligst til min lille Søn, siden han paa samme Maade som min Søn af Faderen er bleven oplært, naar han ellers var i Stand i det andet fornødne at holde Haand over ham, som sig burde.

Da jeg i denne Sag er usikker, saa er det jeg ydmygst beder Deres Velbaarenhed ei allene vilde tiene mig at lade undersøge den Student Bjerregaards Opførsel, men tillige lade være sig u-maget at kalde ham til sig og ham udspørge, om Omstændighederne tillader ham i den Logie, hvor han er, at indtage min Søn, og hvad han mener den aarlige Omkostning vilde blive for min Søns Forpleining og til sin, da jeg derefter vil udlade mig med de øvrige Ziirligheder, som hand skal oplæres udi.

Det er mig og sagt, at Hr. Lorck ved den tyske Kirke paa Christianshavn andtager unge Mennesker; gjør mig derfor den Tieniste at udspørge hos ham om han vil imodtage min Søn, og hvad han for Kost, Kammer og Seng samt for Lærdom i det tyske og franske Sprog aarlig vil prætere.

Bliv ikke vred, at jeg hermed bemøyer og at jeg søger Deres Raad udi en Sag, som er mig saa høist angelegen. De har igien over mig at befale.»

Falch maa have leveret de begjærede Oplysninger; thi 15 Juni s. A. takker Niels AALL ham mange Gange »for hans Sorgdragenhed for min lille Søn.»

I August blev da den lille JACOB AALL sendt afsted paa sin første udenlandske Reise, forsynet med følgende Anbefalingsbrev fra Faderen til Falch:

»Min lille Søn JACOB AALL, som med Guds Bistand overleverer Deres Velbaarenhed dette vil jeg paa det ydmygeste have anbefalet Deres Bevaagenhed og faderlige Forsorg. Hans Kost, Kammer og videre Fornødenheder ere betingede hos Kiøbmand Sr. Powel Gierløv for 140 Rdr. aarlig. Til ham vilde derfor Deres Velbaarenhed hvert 1/2 Aar paa Anfordring betale den 1/2 Contingent, samt og assistere bemeldte min Søn selv med hvad Penge han selv maatte behøve efter Paategning og Samtykke af hans Informator, og Anfører Sr. Claus Borch, som har paataget sig at manuducere ham.

Jeg har den Fortrolighed til Deres Velbaarenhed og saa store Prøver paa Deres Venskab for mig, at jeg er vis paa, at De fornyer den Omsorg, De var saa god at bære for min anden Søn i hans Studenter Dage ved at vejlede denne min yngste Søn i alle hans Anliggender, hvori jeg har paalagt ham, at holde sig til Deres Velbaarenhed som sin Fader i Kjøbenhavn og bedste Ven. Ligesaa angelegent, som dette er for mig som Fader, der slipper et ungt Barn fra mig, saa tryk vil jeg og paa den anden Side blive, naar Deres Velbaarenhed lover mig denne Grace.»

Justitsraad Falch tog sig af sin Protegé og indførte ham i sit Hus, og 12 Oktober 1767 takker Niels AALL ham herfor paa følgende Maade:

»Det glæder mig meget høyt af kjærkomne under 9de Hujus at fornemme min lille Søns lykkelige Ankomst til Kjøbenhavn, og takker jeg ydmygst for den Adresse, De har været saa artig at give ham til Deres Hus; han er endnu ung, dog gjør jeg mig det Haab, at hans stille Opførsel og tendre Gemytte skal gjøre ham værdig Deres Velbaarenheds og kjære Frues Grace.»

Samme Dag skriver han ogsaa til Informatoren BORCH:

»Af indløbne høistærede under 3die hujus erfarer jeg med Glæde min lille Søns Nedkomst men derimod er det mig meget bekymmerlig, at den kiære Hr. Bjerregaard skal have indrykket udi det ham givne Testimonium, det som han ikke engang har lært, især da jeg derved er skuffet udi den Tillid, som jeg bestandig har havt i de 5 Aar min Søn har voren under hans Information. Hvad er herved nu andet at gjøre end at overlevere ham aldeles udi Guds og Deres Hænder; og ligesom mit Forhold har voren med hans ældre Broder, da han soutinerede sine Examina, hverken at complimentere Professorerne, langt mindre at tilsnige sig paa anden Maade blot Navn af Student men at han med Grund og Kundskab kunde gjøre sig værdig til den Karakter, som dog Gud være æred, er skeed til min Glæde, saa er det og min Forhaabning, at det ligeledes med denne min lille Gut under kjære Vens Forsorg skeer. Til den Ende vil jeg have ham saaledes hos Dem rekommanderet, at naar De ser, han ikke med Honneur for ham og Dem og til min Glæde kan tage Depositi i December, er jeg fornøyet, at det dermed beror til næste Aars St. Hansdag, og dersom kiære Ven skulde finde det til nogen Recreation for ham at han bliver oplært paa Violin, vil jeg vente mig derom Deres Betænkning.

Jeg takker ærbødigst, at kiære Ven har faaet min Søn at frequentere hos Professor Riisbrigts Collegium; for ham og Hr. Norman beder jeg at min ærbødigste Compliment maa anmeldes, ligesaa for Deres Vært og Værtinde, da jeg især under den sidstes Tilsuun vil have min lille Søn recommanderet.

Jeg har anseet Mr. Witlock for et skikkeligt Menneske og altsaa idag tilskrevet min Søn at jeg consenterer gjerne, at han bliver hans Contubernal, saa længe kiære Ven, som ene over ham har at sige, finder det ham tienligt.»

Efter at have fuldendt sine Studier i Kjøbenhavn bestemtes det, efter hvad Skik og Brug i Familien var, at JACOB AALL skulde tilbringe nogen Tid i England for at fuldende sin Uddannelse. Høsten 1775 sendtes han saa afsted med et af Faderens Skibe. Efter at Overreisen var lykkelig tilendebragt, sendte han sin Fader nedenstaaende Brev:

Høystærede kiære Fader.

Herved kan jeg have den Ære at communicere at jeg Gud ske lov arriverte hertil den 29de hujus, og havde paa min Overreyse et behageligt Veyr. Jeg haver været i Poole, hvor jeg traf Mr. QVIST, der havde været 7 Uger paa sin Overreyse og havt hver Dag Storm, og er nu seylklar, saa han formodentlig vil komme hjem, førend dette indløber. Esqr. Stuart var ikke nu her mere, saa jeg ei endnu haver seet ham, men hans Fuldmægtig er reist til ham for at melde vores Ankomst. Næst min ærbødige Compliment for alle kiære Sydskende og Venner har jeg den Ære til min Død at henleve

Høystærede kiære
Faders
lydigste Søn og
ydmygste Tiener
JACOB AALL.

Bromsey d. 30 Septbr.
1775.

P. S. Jeg staar nu færdig til at reyse til Poole for at hilse paa Mr. Skinner.

Paa Bagsiden af Brevet har Familiens trofaste Skipper ANDERS JØRGENSEN NÆSKILL, der i mange Aar havde været i Niels AALLS Tjeneste, afgivet følgende Rapport om Reisen:

Velædle Hr. Principal.

Gud være lovet, vi er her vel og løkkelig ariveret. Haver havt vel og fornøyet paa Reisen, og med Skib og Folk er alting vel. Sq. Stuart venter jeg idag hened eller hans Fuldmægtig til at betale Told af Ladningen. Igaar raporterte jeg paa Toldboen og haaber at gjøre en Begyndelse med Ladningen idag. Min kiære Hr. Patron Sr. JACOB AALL skal jeg ikke forlade, før jeg har ham til gode og bra Folk. Han har selv hørt, siden vi her kom, at Blandfort vel bliver det bedste Stæd for ham at være, hvortil vi tænker begge at reise med det første, i det øvrige er jeg med all Høyagtelse og Submotion

Velædle Hr. Principals
med høydle kiære Børns
Tjenstydmyste
tiener
ANDERS JØRGENSEN.

JACOB AALL blev i 2 Aar i England for at lære Sprog og Handelskundskaber, samtidig med at han ogsaa fortsatte sine Studeringer.

I 1776 opholdt han sig saaledes i Oxford sammen med de to norske Brødre John og Peter Collett.

I 1777 vendte han hjem til Porsgrund, hvor han 10 Juni tog Borgerskab.

Samme Dag opsagde hans gamle Fader paa Grund af sin høie Alder sit Borgerskab og anmodede om, at dette maatte blive overført paa Sønnen.

Raadstueprotokollen¹ for Skien melder herom følgende:

»I dets Sted mældte sig hans Søn Hr. JACOB AALL, barnefødt i Porsgrund og ópdragen ved Handelen hos bemeldte sin Hr. Fader, og var begiærende paa Grund heraf at vinde Borgerskab som Kjøbmand og Negotiant en gros til samme Bye Skien og underliggende Districter Porsgrund, Brevig og Langesund.»

Paa Skiftet efter sin Moder Fredrikke Sophie Rasch 7 April 1761 arvede han 1400 Rdlr., som han i Porsgrund 19 April 1775 gav Afkald for.

Hans Curator var hans Svoger Kammerherre Severin Løvenskiold.

Da hans Fader i 1777 besluttede helt at trække sig ud af sine Forretninger, købte JACOB AALL ved Skjøde af 17 Mai 1777 det saakaldte »*vestfjeldske Landbrug*»

Det bestod af de to Herresage i Bamble med en Mængde Skove og Gaardparter i Telemarken.

Bruget tilhørte oprindeligt Generalmajor JOHAN ARNOLD og dennes Frue ANNA CLAUDATTER paa Borgestad; dennes Arvinger solgte Bruget i 1719 til den fra England indvandrede Kjøbmand JAMES BOWMAND², der 21 Oktober 1724 købte den anden Halvpart af sin Svoger HERMAN LEOPOLDUS.

En Del af Bruget havde ogsaa været i den rige Kjøbmand RUSSELS Eie, »som ved Kunstgreb og Contrakter underlagde Bruget mange Eiendomme paa adskillige fordelagtige Vilkaar».³

Paa Auktion 6 August 1727 købte Bowmand ogsaa disse Eiendomme, som han betalte med 4545 Rdlr.

Efter Bowmand eiedes Bruget af Kammerraad KIERULF, der ægtede Bowmands Enke; han solgte det atter til HERMAN LØVENSKIOLD, hvis Arvinger i 1760 afhændede det til NIELS AALL.

Efter det JACOB AALL meddelte Skjøde bestod Bruget af følgende Eiendomme:

»De ved Herre staaende 2de Sauger No. 64 og 67 hvortil er 20100 Bords aarlig Qvantum med alle dertil liggende Huser og Tomter, endvidere 7¼ Setting

¹ Retspr. No. 3449 fol. 209.

² Om ham se nærmere Side 23.

³ Se Løvenskiolds Bratsbergs Beskrivelse Side 69.

med Bøgsel i Gaarden Skare i Hvidesøe Præstegjæld, mit Udlæg i Husebygningerne etc. i Pladsen Bjørneflaten under Gaarden Homme, Pladsen Støelslien i Brunkebergs Annex, Tvedt Skoug i Dalene, de paa Pladsen Lien under Opgaarden staaende Husebygninger, samt Bøgselret over 1 Tønde i Brunkeberg Kirkegods, En Setting med Bøgsel i Gaarden Østenaas i Hvidesø Præstegjæld, Eet Kvarter med Bøgsel i Gaarden Donnestad i Hvidesø Præstegjæld, samt Aanebu Skouge sammesteds, min Ret udi Pladsen Aabye under Skarperud i Hvidesøe næstefter Sr. Niels Zachariassen, paa Pladsen Tostnes under bemelte Gaard staaende Husebygninger, 1½ Qvarter med Bøgsel i bemeldte Skarperud Gaard, Ripel Skoug i Mo Sogn, ½ Setting med Bøgsel i Wraali Gaard, 4³/₁₆ Setting med Bøgsel udi Gaarden nordre Lien med Hougerud udi Klevgrænd og Hægelands Annex, 4 Setting med Bøgsel i Gaarden Løeg i Winie Sogn, 2¼ Setting med Bøgsel i Gaarden Botne sammesteds, 4 Mehler i Gaarden Muhle efter Indførsel, som er prioriteret næst efter Fru Ancher & Sønner, Korstvedt Skoug forsaavidt som kan merkes til Wommersvandet i Winnie Præstegjæld, 2½ Mehle med Bøgsel over 2½ Mehle 3½ Skind i Højetvedt Gaard i bemeldte Winnie Præstegjæld, ½ Tønde med Bøgsel i Gaarden Hylland, Svalestuen sammesteds 1½ Qvarter med Bøgsel i Gaarden Nordstuen i Smørklep, Ditto 1 Setting med Bøgsel i Wommerstuen i Winnie, 168/175 Setting med Bøgsel i Gaarden Flaaten i Manaas, ½ Tønde i Gaarden Fonneli Skoug i Winnie Præstegjæld. Den halve Hommetjon Skoug i Moe Sogn, 1 Nothing med Bøgsel i Lystad Gaard i Moe Sogn. Min Ret i de paa Gaarden Sandvigen under ytre Bøsthe staaende Husebygninger, 1 Tønde med Bøgsel i Døhlen Gaard i Skafse Annex, 2 Tønder med Bøgsel i Tveten Gaard i Moe Sogn, i Flegstved Skoug saa meget som strækker sig fra Renbergnotten til Skjølritjen samt saamegen Skoug af Furu og Gran, som kan komme til Grindesstøl Dam al den Skoug, som ligger under Grønlistul i Eidsberg Annex samt endvidere Gaardene Gjøtil i Eidsberg, Haatvet i Lardal, Nordre Dalen, Hommegaard i Lardal, Utsund i Sundbøiden med flere andre Gaarde og Gaardsparter.»

Endvidere overdrog Faderen ham »alle mine i Øvre Thelemarken eyende Slippe-Damme, Skraa Damme og Tværelver, samt alt hvad Sagtømmer, Bradtzspiltømmer og al anden Trælast med min paaslagne Merkeøx findes øverst fra Winnie Sogn og udefter til Herresaugene paa alle Lande og Vande intet deraf undtaget, saa og alle mine Beholdninger af Bord og Bjelker, hvoriblandt forstaaes den i Skibet »*Den norske Løve*» allerede indskibede Ladning, samt Ladningen i Skibet »*Benedicta Henriikka*», samt mine i Øvre og Nedre Thelemarken hos Flaaderne ved Uhlefos og Skaatfossen, Flaadefolk, Saug Folk, Fahre Dreng i Scheen, Arbeids Folch og Kjørere i Porsgrund, Gjerpen Sogn og ved Herre havende Restancer efter den ham overleverede Fortegnelse».

JACOB AALL
TIL BORGESTAD
f. 1754 † 1826
(UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 149)

FRU EDEL MARGRETHE AALL
FØDT LØVENSKIOLD
f. 1753 † 1795
(UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 150)

Ved samme Skjøde solgte han ham desuden sine »paa Øen ved Skien eyende 2de Sauger No. 14 og 15, hvortil er 14 700 Bords aarlig Quantum med tilliggende halve Del i Øens Grund, Quernebrug og Fiskeri», samt hans » $\frac{3}{4}$ Parter udi Skibet »*Benedicta Henrikka*» drægtig efter Maalebrev 91 Trælastlæster og den halve Del udi Skibet »*Taalmodigheden*» drægtig 227 Trælastlæster samt min i Porsgrund tilforn beboede Gaard med Søbod, Tomter, Urtehaug og tilliggende liden Løkke».

Kjøbesummen var 11 990 Rdlr.

Gjennem en Række Skrivelser til sine gamle Kommissionærer i England og Holland meddelte Niels AALL, at han havde trukket sig tilbage fra sine Forretninger, og anmoder om, at den samme Tillid og Velvillie, der i saa mange Aar er vist ham, nu maa overføres paa hans Søn.

9 Juni skrev han ogsaa følgende til Stiftamtmand LEWETZOW:

»Mine Aar og dermed følgende Kjedsommelighed til Verdens Syssel er Aarsagen, at jeg har overgivet til mine tvende Sønner mit Eyendom og Brug og saa til den yngste naflig JACOB AALL er under hans Ansvar tilfalden de hos mig staaende Mudderpenge dem jeg til denne Tid har incasseret og hvorfor jeg skal aflægge Rigtighed, saa er jeg underdanigst bedende, at denne min Søn JACOB AALL i mit Steed som Incassator for de her ved Toldstædet faldende Mudderpenge maa blive andtagen, da jeg tør underdanigst forsikre, at den hidtil brugte Accuratesse skal vedligeholdes; skulde ellers nogen Forandring ske med den som hidindtil haver havt tilsiun med Mudder-Prammens Arbeidere vil jeg anse det for ydermere naadgunstig Bevisning om denne min Søn dertil maa blive antagen, da jeg underdanigst forsikrer, at ald mulig gjørende menagie derved skal iagttages.»

De paa Øen ved Skien staaende Sage, som han i 1777 havde kjøbt af sin Fader, solgte han atter ved Skjøde af 14 April 1778 for 1700 Rdlr. til Eieren af Gimsø Kloster, Kammerherre Fredrik Georg Adeler.

JACOB AALL drev i mange Aar en ganske stor Trælastvirksomhed og havde stadig mange Skibe i Søen, om end hans Forretning aldrig kom i Høide med hans Broder Nicolai Benjamin AALLS eller dennes Sønner Niels og Jørgen AALLS.

I 1783 foretog han en Rundreise til sine engelske Forbindelser, hvorved han »forvandt sig Commissionerer og handlende Venner».

Den 24 Oktober 1779 blev JACOB AALL i Gjerpen Kirke gift med Frøken EDEL MARGRETHE LØVENSKIOLD.

Da Ægtefællerne var hinanden beslægtede i de forbudne Led havde de under 15 Oktober s. A. faaet Kongelig Bevilling til Ægteskabets Indgaaelse.

EDEL MARGRETHE LØVENSKIOLD, der var født 19 Februar 1753 paa Fossum Jernværk og døbt i Gjerpen Kirke 23 s. M., var nemlig Datter af Cancelliraad

BARTHOLOMEUS HERMAN LEOPOLDUS LØVENSKIOLD til Borgestad og Bolvig Jernværk og EDEL MARGRETHE RASCH, en Søster af Niels AALLS tredie Hustru.

Familierne var hinanden forøvrigt ogsaa besvogrede paa andre Kanter, idet JACOB AALLS yngste Søster BENEDICTA HENRIKKA AALL i 1775 var bleven gift med hans Kones Onkel Kammerherre SEVERIN LØVENSKIOLD til Fossum.

Baade gennem sin egen og sin Kones Slægt hørte JACOB AALL med til Skiensfjordens bedste og mest anseede Kreds.

Gjennem sin Moder var han som tidligere omtalt beslægtet med LØVENSKIOLDENE, gennem sin Broder Nicolai Benjamin med JØRGENSØNNERNE (Wesseltoft) i Skien, en Søster af ham var gift med Sognepresten til Porsgrund, Hr. JEREMIAS HAGERUP, en anden med Toldkassereren i Langesund, Etatsraad CHRISTIAN RASCH, og en tredie altsaa med Kammerherre LØVENSKIOLD paa Fossum.

En Broder af hans Kone var Kammerjunker JACOB LØVENSRIOLD paa Rafnes, hvis Enke CAROLINE SCHUBART senere ægtede Eieren af Gimsø Kloster og Bratsberg Geheimeraad, Kammerherre ADELER, og en Søster af hende var gift med SØREN RASCH i Porsgrund.

Det nygifte Par bosatte sig i Porsgrund, hvor JACOB AALL havde kjøbt Faderens gamle Gaard.

Denne havde han restaureret og ombygget paa det prægtigste, hvorved den regnedes for at være Porsgrunds eleganteste Gaard.

Det er, som vi senere skal se, den saakaldte »Kammerherregaard», og det Udseende, som Gaarden lige til den uheldige og pietetsløse Restaurering i 1882 havde, skyldtes JACOB AALL.

I 1787 købte JACOB AALL af sine Svigerforældre den store og prægtige *Borgestad Gaard* i Gjerpen, samtidig med at han solgte sit Hus i Porsgrund til sin Svoger Kammerherre Severin Løvenskiold paa Bolvig.

Fra ham er det, Gaarden har faaet Navnet »Kammerherregaarden», et Navn, som den endnu i daglig Tale i Porsgrund har.

»Kammerherregaarden»s senere Skjæbne vil være kjendt.

Kammerherre Løvenskiold og Frue beboede den jevnlig om Vinteren, om Sommeren boede de paa Bolvig; efter Fruens Død i 1813 tilbragte Kammerherre Løvenskiold sine sidste 5 Leveaar hos sin Søn, den senere Statholder Severin Løvenskiold paa Fossum, og overdrog Kammerherregaarden til sine to yngre Sønner Forstjunker Niels Aall Løvenskiold og Kammerherre Friedrich Frantz Michael Wilhelm Løvenskiold, der senere solgte den til Jacob Grubbe Ottesen, fra hvem den atter kom over i Porsgrunds Kommunes Hænder og derefter blev benyttet som Byens Raadhus.

BORGESTAD
BYGGET CA. 1700
AF GENERALMAJOR JOHAN ARNOLD

Efter den Restauration, som Kommunen i 1882 foretog, mistede den ganske sit oprindelige elegante og imponerende Ydre, og i 1901 brændte den til Grunden.

JACOB AALLS Svigerforældre vedblev at bo paa Borgestad, hvor Cancelliraad Løvenskiold døde 17 Mai 1788 og hans Frue 11 Oktober 1795.

Paa Borgestad førte JACOB AALL et stort og elegant Hus, hvor der hyppigt blev afholdt store Fester.

Han var en pragtelskende Mand, der yndede Luxus, og gjerne saa mange glade Ansigter omkring sig.

Fra hans Tid har man en Fortegnelse over Indbo og Løsøre paa Borgestad, der viser dets selv efter Datidens Forholde pragtfulde Udstyr.

I »den store Sahl» var der »et smukt Speil med Valnøddramme forgyldt, hvortil følger 2 Messing Lysarme» taxeret for 14 Rdlr., »et Consulbord med Italiensk blaa og hvid Marmorplade paa moderne forgyldt Fod», »et Dusin ganske nye smaa Stole med Ryslæders Sæder af Kjøbenhavnsk Arbeide», »2 Canapeer til samme Stoler»; foran Vinduerne hang »optrukne blomede Nettetdugs Gardiner».

Paa »Sahlsgangen» stod »en ganske ny stor Italiensk Marmor Consul med Bordplade», »et stort Clavesymbol» samt »et meget smukt Haugeopsæt med Springvand og deri svømmende Svaner, alt til et Bord» og »en blaamaled Nodestoel med fire Bliklyseplader».

I »det saakaldede Mørke Kammer» fandtes der »et meget smukt, stort Speil af Valnøddetræ med forgyldt Ramme og 2 smukke Messing Lysearme», »4 Stk. Store Lampetter med slebet Glas og Lysarmer paa, af samme Sort som Speilet», »6 Stk. smaa Stole med gult Taftes Overtræk», »2 Læhnstole ogsaa af samme Slags», »2 Taburetter ligedan», »et Furu Natbord med Nettetdugs udsyede Blomster til Overtræk og Omhæng» samt »et ganske nyt stort lakeret Tabulæt eller Natbord, forgyldt bestaaende af en stor Æske paa Fod, samt 10 Stk. mindre ditto differente».

Værelsets største Prydelse har øiensynlig været »Et Engelsk Sengested med Perlecouleuret Sars de Sois Omhæng, gult Taftes Foder, samt Omtræk, Karnisser og Kappel», værdsat til ikke mindre end 50 Rdlr. Hertil kom »et Sengedække af gul Silketaft 4 Alen langt med 4 Bredder» til 14 Rdlr., en »fin nye Bommuldstois Overdyne med Edderdun» til 20 Rdlr., en »blaa og hvid randet meget fin Bolsters Underdyne dobbelt Bredde med bedste Gaasefieders Fyld» til 14 Rdlr. samt en Række Edderdunspuder til 4 og 5 Rdlr.

Værelsets Udstyr fuldstændiggjordes af »En blaa og hvid Porcelæns Vandkomme med Bierhane og en Kom under» samt et »firkantet Thebord med blaa og hvid Porcelænsplade».

Ogsaa i dette Værelse hang »optrukne blomstrede og sribede Nettetdugs-gardiner med Dusker».

Et af Værelserne bar Navnet »*Kongens Kammer*», formodentlig det, hvor Kong Fredrik IV boede under sit Besøg paa Borgestad i Aaret 1704¹.

Her fandtes »et stort Spæjil rødt lakeret og forgyldt med 2 Glaslysearmmer», et Bord med 3 Skuffer», »Et Dusin smaa Stoele af Guldlæder», »2 Ditto Lænestole», »et engelsk Mahogni med grønt Klæde overtrukket Spillebord» og »Et Gnavspil».

Paa Væggene hang »Skilderier av Kong Christian den 5te og Dronning Lovise med Kroner over» samt »6 Stk. engelske Skilderier med Glas forestillende Sandserne».

Et andet Værelse bar Navnet »*Bispindens Kammer*», formodentlig opkaldt efter Bispinde Deichmann, der sine sidste Leveaar boede paa Borgestad hos sin Svigersøn Cancelliraad Herman Løvenskiold, og hvor hun døde 1745.

Her stod »et lidet Speil med brun forgyldt Ramme og 2 løse Messing Lys-armmer», »et Furu Natbord med sribet Nettetdugs Overtræk samt Lerrets Foder under», »et brunt Natbordspeil med 3 Skuffer», »1 Stor lakeret Æske med 5 Stk. smaa indi, hvori Perlemors Tantser til Quadrille-Spil», »12 Stk. smaa og 2 Lænestole med rødt Marqvais Overtræk», »En Mahogni Gueridon meget smuk», »En Porcellæns Vadskevandsbølle», »2 Porcellæns Lysestager».

Sengen var et Pragtexemplar »med rødt Marqvais Omhæng og gule Silkesnorer» til 16 Rdlr. Den var fyldt med et Utal af Dynner og Tepper, Hovedpuder og Skraapuder af Bolster og Olmerdug.

Af Husets øvrige talrige Værelser nævner vi »*Grønstuen*» med sine 5 »Lampets», 2 Glaslysearmmer og 16 smaa og 2 Lænestoler med »nyt grønt Gros de Tours Overtræk», »*Blaastuen*» ligeledes prydet med 5 Glaslamper, 10 Stk. smaa og 2 Lænestole med »blaa overskaarne Plydses Sæder», »*Grønstuen til Gaarden*», »*Skriverrammeret*», »*Den store Gang*», »*Pigernes Kammer*».

De ydre Rum og deres Udstyr er ogsaa opregnede, »Løftet», »Meelboen», »Rulleboen», »Drengestuen», »Stenkammeret», »Madboen», »Staldkammeret», »Spisekammeret» o. s. v.

Husets Rigdom paa Sølv, Glas, Porscellæn o. s. v. staar i Forhold til de mange Værelser.

En Sølv Kaffekande paa 60 Lod, en Lampekjædel paa 93 Lod, 2 Spilkommer 41 Lod, 2 Sukkerthefade 36 Lod, 2 Theflasker 30 Lod, 2 Par Lysestager paa tilsammen 86 Lod, 24 Theskeer, 54 Spiskeer, Fiskekeer, Sølvknive, Potageskeer,

¹ Se nærmere under Afsnittet Borgestad.

Sølvbægre, »Ponseøser», 3 Kramsfuglespid o. s. v., ialt Sølvtoi til en Vægt af tilsammen 875 Lod.

Hertil kom endvidere 36 Par sølvskafede Knive og Gafler med 3 Tænder af kjøbenhavnsk Arbeide, 18 Par smaa Dessertknive og Gafler af samme Slags, foruden en Række andre Gjenstande.

Samlingen af Porcellæn er ikke mindre storartet. Der var ikke mindre end tre forskjellige Servicer, et blaåt og hvidt, et ottekantet og et forgyldt, hvert til 24 Personer med Terriner, Boller, Fade og Assietter.

3 Thestel, 2 Kaffestel og en Masse Kander og Kopper.

Af Glastøi fandtes der store Pokaler med Laag og Krone, engelske Vinglas og Dessertglas, »Fiskeboller», »slebne Confectureglasser», »10 Glaskurve med Hanker», »2 slebne Stager med Hanke, ganske moderne og meget smukke», »Opsætter med Frugttrær» o. s. v.

Af engelsk Stentøi var der »et grønt broget Spiseservice af engelsk Steen beestaaende udi 4 store Fade, 4 lidt mindre, 6 Do., 4 Do., 4 aflange Aschietter, 1 Terrin med Laag, 1 Dusin og 7 Stk. dybe Tallerkener, 5 Dusin og 6 Stk. flade Do., 1 Smørkande, 2 Frugtkurve, 4 store Frugtfade, 2 Sauceskaaler og 3 Saltkar.»

»Et Stel ganske grønt til Dessert, 1 stor Melon med Laag og Fad, 2 mindre Do., 2 Kurver med Fad, 8 mindre Do., 4 store Blade, 8 mindre Do., 2 Sennepsdaaser med Laag.»

Fortegnelsen over Borgestads Forsyning af Tin, Linned, Kobber, Bliktøi, Messing, Malm og Jerntøi optager mange store Foliosider.

I Vognskjulet stod en »Stadsvogn med stort slebet Glas i Dørene og foran med meget smukt Billedhugger Arbejde og stærkt forgyldt trukket indvendig med blaa overskaaren Plyds», værdsat til 120 Rdlr., en »Halvogn trukket indvendig med gult Klæde.» »En dobbelt Karriol trukket med rødt Klæde.» »En enkelt Ditto med grønt Klæde, flere »Mandfolk- og Fruentimmerslæder» o. s. v.

Af Dyr var der 4 Heste, 26 Kjør, der bar smukke Navne som Dugrei, Guldros, Fagelin, Svanros, Valros, Hvidros, Hermine, Caroline, Aaleros, Løkkeros, Aaline, Bertheline, Velkomst, Sommersgod, Blomsterstjerne, Bokkeros o. s. v.

Studen bar det stolte Navn »*Burman*»; desuden var der en engelsk Væder, en sort og hvid halv voksen engelsk Gris »samt en stor Del kalkonske Høns, Gjæs, Ender og Smaahøns.»

JACOB AALLS Frue EDEL MARGRETHE LØVENSKIOLD døde paa Borgestad 26 December 1795, og Aaret efter giftede han sig i Skien 19 August med den 28-aarige Enke CHRISTIANE ELISABETH VON CAPPELEN.

Hun var født i Skien 17 Juli 1768 og var Datter af Kjøbmand i Skien REALF BOYSEN (ORDING) og GJERTRUD MARIE BØDTKER.

18 Aar gammel var hun i Skien 27 September 1786 »med kongelig Tilladelse» bleven gift med den rige Kjøbmand og Godseier DIDRIK VON CAPPELEN den ældre,¹ født i Skien 2 Juni 1734, død den 30 November 1794.

Han var Søn af Kjøbmand i Skien DIDRIK VON CAPPELEN (f. 1699 † 1768) og DOROTHEA MICHELSDATTER RINGKJØBING.

Han drev en udstrakt Virksomhed som Trælasthandler og Skibsreder, og eiede foruden den store Gaard Mæla ved Skien ogsaa betydelige Skovstrækninger i Lunde og Hollen.

Da han i 1768 ægtede Christiane Elisabeth Boysen, var han Enkemand, idet han i Skien 16 September 1760 »i eget Hus» havde indgaaet Ægteskab med PETRONELLE PEDERSDATTER JUEL født i Skien 18 November 1737, død sammesteds 24 Mai 1785, Datter af Kjøbmand i Skien PEDER JACOBSEN JUEL og CATHARINE PEDERSDATTER BAGGE.

Kort før Didrik von Cappelen giftede sig 2den Gang, oprettede han 27 Juni 1786 med sin vordende Hustru en Ægtepagt, der blev kongl. confirmeret 11 August s. A.

Efter denne skulde Cappelen, hvis hans Forlovede først afgik ved Døden, beholde det hele Bo, da hun intet medbragte i Ægteskabet.

Hvis derimod Cappelen først døde, skulde Enken af Boet forlods udtage alle Preciosa og Mynter, Kjøbstadsgaarden i Skien, der værdsattes for 2500 Rdlr., 1500 Rdlr. til Møbler og desuden 500 Rdlr. til et lidet Jordegods paa Landet. Desuden skulde der, naar Boet var realiseret, mod rescriptmæssig Sikkerhed, udsættes en Sum af 16 000 Rdlr., hvoraf Enken skulde nyde Renterne til sin Død.

I et senere Tillæg til Fordel for sin Hustru bestemte han blandt andet, at hun yderligere skulde have en Morgen- eller Brudegave.

Ved sin Død ansaaes Didrik von Cappelen for at være Skiens rigeste Mand. Hans efterladte Formue udbragtes til ca. 300 000 Rdlr., hvoraf Enken fik ca. 30 000 Rdlr.

Hun kom saaledes ikke tomhændet til Borgestad, hvor Pengene sikkert kom godt med i det store Hus, som der dengang førtes.

Medens JACOB AALL i sit Ægteskab med sin første Hustru ingen Børn havde havt, fik han i sit Ægteskab med Christiane Elisabeth Boysen 7 Børn, 6 Døttre og 1 Søn, der alle senere skal nærmere omtales.

¹ Se E. A. Thomle Familien von Cappelen i Norge og Danmark. Christiania 1896, S. 72.

JACOB AALL
TIL BORGESTAD
f. 1754 † 1826
EFTER SILHOUET PAA ULEFOS

FRU CHRISTIANE ELISABETH AALL
FØDT BOYSEN (ORDING)
f. 1768 † 1833
(UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 151)

Interesser for offentlige Anliggender havde JACOB AALL, i Modsætning til de fleste Medlemmer af sin Slægt, ikke.

Den eneste offentlige Institution, han var knyttet til, var »Den ridende Borgergarde», der til Anfører og Chef i en Række af Aar havde JACOB AALL.

Som Chef for Borbergarden havde han ogsaa ved Kronprinds Fredriks (den senere Fredrik VI) Besøg i Skien i 1788 Anledning til at udvise sine repræsentative Evner.

Fra et Medlem af Slægten AALL er endnu bevaret følgende interessante Erindringer om dette fyrstelige Besøg.

»Det var denne Eftersommer, da Danmarks daværende Kronprinds gjorde Norge et Besøg, og derfra det lidet hæderlige og for hans Rige lidet nyttige Indfald i Sverige, som er bekjendt under Navn af »Tyttebærkrigen».

Paa denne Tid besøgte han ogsaa Skien, og denne By med Omegn gjorde alt for at vise Tronarvingen Deltagelse og Ære.

Blandt andet var ogsaa en stor Æreport opført paa Torvet ved Raadstuen, som var sammensat af Granbar, og som ingen maatte passere før Kronprindsen havde holdt sit Indtog.

Min Broder og jeg havde faaet Plads i Jørgen Floods Hus, som laa tæt ved Æreporten. Blandt andet var der samlet en Skare af 100 Telebønder, hvoraf nogle med langt Skjæg, og alle udstaferede i deres ægte Nationaldragter med hvide Vadmelsofter, sorte Buxer, samt Tolleknivslire ved Siden, svære Søljer i Skjorten, samt brede Øxer eller gamle Sværd i Hænderne.

Alle rede de paa modige borkede, sortmanede og tykhalsede Heste og i Spidsen for dem alle red min Onkel JACOB AALL, ogsaa udrustet med et gammelt Sværd paa en borket Hest iført en gul Trøje og Skindbuxer.

Af det hele Tog var der intet, som gjorde mere Indtryk paa mig, end denne Skare Telebønder, og jeg kunde ikke holde mine Taarer tilbage, da min Oncle, som var den blideste og kjærligste Mand, meget afholdt af mig og mine Sødskende med en barsk Mine og stiv Holdning red igjennem Æreporten.

Byen havde ogsaa foranstaltet en Parade af et ridende Corps, men dette gjorde aldeles intet Indtryk paa mig, og jeg synes at erindre, at dette Arrangement var noget sædvanligt Stads.

Prindsen sad i en aaben Vogn og hilsede den jublende Mængde til begge Sider, og omendskjøndt han ikke, som bekjendt, var noget gracios i sine Hilsninger, der sædvanligen affærdiges med et Nik, saa gjorde dog Prindsen med de hvide Haar og Øienbryn stort Indtryk paa mig.

Der var arrangeret en stor Gaard for ham og hans Suite i Nærheden af Torvet, som indtil den senere Tid beholdt Navnet »Prindsegaarden», og en militær Vagt

var foranstaltet udenfor samme, men han afskedigede den og beholdt kun Borgervagten, hvoraf 2 og 2 skiftedes til at paradere udenfor hans Dør; al anden Vagt-parade frabad han sig.

Neppe har nogen Kongesøn, hverken før eller siden faaet en mere deltagende Modtagelse, og bleven hilset med større Jubel, end Kronprindsen paa denne sin Reise i Norge.»

JACOB AALL hørte ogsaa med til den Kreds af »Norges Handlende og Jordrotter», der af Christian Fredrik var sammenkaldt til et Møde i Christiania 15 December 1813 for at drøfte Oprettelsen af en Laane- og Discontokasse; han var imidlertid selv personlig hindret fra at møde, men i følgende Skrivelse dateret Borgestad 10 December 1813 giver han sin Brodersøn Niels AALL Fuldmagt til at møde for sig.

Borgestad den 10de Decbr. 1813.

S. T.

Raadmand NIELS AALL

Ridder

til Breche Gaard.

Følgelig din venskabsfulde Tilladelse min allerhøystærede gode Ven! overlader jeg med fuldkommen Roelighed Sagens Avgjørelse, hvad mig betreffen ved Forsamlingen udj Christiania den 15de dennes til Din venskabsfulde Omsorg, da jeg i Følge min Dig meddelte skriftlige Fuldmagt er fuldkommen tilfreds med Dine Beslutninger og Vedtagelser paa mine Vegne i enhver Henseende, ligesom den Garantie, som Du paa mine Vegne anseer passende at vedtage skal for mig ansees aldeles forbindende.

Saaledes vil jeg da troe, at een Garantie av Tredive Tusinde Rigsbankdalere Sølv Værdi vil være passende for mig at avgive til den oprettende Laane og Disconto Casse og til Sikkerhed hvorfor jeg stiller mit Lande Brug udj Øvre Tellemarken med alle dertil hørende Gaarde, Skove og Laste-Brug samt øvrige Handels Rettigheder tilligemed mine ved Herre ejende Sauger som Hypothek, hvilke alle ere ubeheftede efter Hr. Justitz Raad de Kløckers herudj indesluttede Attest, eller skulde samme ej ansees fuldkommen tilfredsstillende, saa skal jeg strax fremskaffe Hr. Auditeur og Sorenskriver Juels Attest derom, men hvortil nu ej have Tiid.

Jeg bevidner Dig saaledes min forbindtligste Tak for den venskabsfulde Uleilighed, Du dermed paatager Dig, og iøvrigt tilynsker dig den behageligste Tour, samt at Din Helbred ved den maa blive fuldkommen retableret. Med særdeles Høiyagtelse og Hengivenhed hilses Du min gode Ven med din snilde Kone fra min Kone, mig og alle mine.

Venligst
JACOB AALL.

Sin Liberalitet ved Universitetets Stiftelse viste JACOB AALL, som de fleste øvrige Medlemmer af Slægten, ved at bidrage 5000 Rdlr.

Naar JACOB AALL et Sted er kaldt Consul, beror dette paa en Misforstaaelse af et løsrevet Citat fra et Søpas, hvor det heder: »Consul et Senator Civitatis Schiennæ in Norvagia», medens Fortsættelsen lyder: »Jacobus Aall Civis et Incola Civitatis Sciennæ»¹.

JACOB AALL var meget afholdt og populær blandt Telebønderne, og om det gode og tillidsfulde Forhold, der herskede mellem Jorddrotten og hans Landbønder, gik der mange betegnende Fortællinger.

Om hans Mildhed og Velgjørighed fortælles der ogsaa mange smukke Træk, hvoraf følgende hidsættes:

»En Enke i Ødejeld med mange Børn var kommen i saa stor Gjæld til JACOB AALL, at hun ikke troede, at hendes Udsigter var anderledes, end at hun maatte opgive Gaarden og gaa paa Betlerstien. Men da Nøden var som allerstørst fik hun Bud fra AALL at Gjælden var eftergivet og afskrevet.

I sin Glæde gik hun da til den bekendte Bygdepoet Tarjer Vindsvold fra Laaglem og bad ham om at sætte sammen et Takkevers til »Aallen».

Poeten skrev da sammen følgende Vers:

»Tusind Tak jeg nu maa sige
til den Kjøbmand uden Lige
som al Gjælden mig forlod
Glade Giver, som vil tænke
paa en fattig, husvild Enke
Tak ske Dem, som er saa god.

Da jeg sad i Sorgens Trængsel
vented Hjælp med ængstlig Længsel
Alt mit Haab til Himlen var —
fik jeg dette Budskab høre
hvad De mod mig vilde gjøre
Som var mig en Lykke rar.

Herre, mærk paa mine Bønner
og velsigne Aall og Sønner
samt hans ganske Hus alt godt
Fri og frels fra Vaade
skjænk dem af din Naade
Plads i Himlens blanke Slot.»

¹ Personalia »Aall» i Rigsarchivet.

Her kan ogsaa anføres, at JACOB AALL skjænkede Brunkeberg Kirke en stor Lysekrone af Bronze, der endnu bevares.

JACOB AALL undgik heller ikke at blive berørt af de daarlige Tider, der kom efter 1814.

De ugunstige Conjunkturer og forskjellige Uheld, som rammede ham, tvang ham til ganske at trække sig ud af sin Handelsvirksomhed.

I 1822 opsigde han sit Borgerskab i følgende Skrivelse¹:

»S. T. Borgestad ved Porsgrund den 5 Junii 1822.

Hr. Cancelliraad Brunech udi Skien.

Da jeg ikke efter denne Dag agter at befatte mig med nogensomhelst Handel og mit erholdte Borgerbrev under 10 Junii 1777 saaledes er mig af ingen Nytte, saa gjør jeg mig den Frihed indesluttet at fremsende mit Borgerbrev ærbødigst udbedende at Deres Høyædelhed vilde have den Godhed at meddele mig Deres behagelige Tilstaaelse for sammes rigtige Modtagelse.

Jeg anbefaler mig ellers ærbødigst

JACOB AALL.»

Ved Auktionsskjøde af 1 November 1822 blev Borgestad solgt til JACOB AALLS Stedsøn Kjøbmand i Skien DIDRIK VON CAPPELEN, der ved Skjøde af 22 April 1823 atter overdrog Gaarden for en Kjøbesum af 8896 Spd. 62 Sk. til sin Broder REALF VON CAPPELEN.

JACOB AALL og Frue blev imidlertid boende paa Borgestad til sin Død.

Under 22 April 1823 indgik Borgestads nye Eier Realf von Cappelen Contract med JACOB AALL og Frue, hvorefter disse skulde »benytte og bebo den søndre Del af Hovedbygningen tilligemed de dertil hørende Bekvemmeligheder og desforuden i 2den Etage, det saakaldte Pigebørnenes Værelse og Salskammeret. Salen afbenyttes fælles. Den nordre Del af Hovedbygningen tilligemed den nordre Sidebygning, forbeholder jeg Cappelen mig til Afbenyttelse.»

Hos denne sin opofrende og kjærlige Stedsøn døde JACOB AALL 72 Aar gammel, elsket og afholdt af alle, der kom i Berøring med ham, 23 September 1826.

Hans Hustru overlevede ham; hun døde paa Borgestad 16 Mai 1833.

JACOB AALL skildres som en venlig og gemytlig Mand, der var glad i Munterhed og satte Pris paa et godt Bord.

Hans mindste Kunst var det, fortæller man, alene at fortære en hel Gaas Kl. 1/25 om Morgenen, før han satte sig i sin Vogn for at kjøre til Christiania.

¹ Retspr. 6005 fol. 394.

Der lever endnu gamle Folk, der kan erindre ham som en venlig gammel Mand, der gjerne spøjte med Børnene.

Efter hans Død indeholdt »Den norske Rigestidende» No. 80 for 1826 følgende Nekrolog over ham:

»Den 3die Oktober 1826 stædedes af Gjerpens Menighed til Hvile Oldingen JACOB AALL, Grosserer og Borger til Porsgrund. 72 Aar var hans Livsdage, og blidelig hensov han i Døden den 23de September efter faa Dages Sygeleie, pleiet af sin trofaste Hustru til sin sidste Stund med en Hjertelighed og Omhyggelighed, der ikkuns findes hos den sande christne Qvinde.

Som Mand, Fader og Borger vandt denne Forevige sine Medmenneskers mest uindskrænkede Agtelse, Trofasthed i Venskab, Blidhed og Munterhed i Omgang, Velgjørighed mod alle Trængende, og fremfor alt en ren og usminket Guds-frygt vare Bladene paa den Krands der værdigen smykkede Oldingens Tinding.

Gammel og mæt af Dage, længtes den trætte Vandrer efter Hvile og ønskede inderlig at samles med sin Frelser; og Herren bønørte hans fromme Ønske; han døde — og med Høstens Løv sank Oldingen i Graven.

Dybt følte alle, der kjendte ham, hans Savn — dybest hans Hustru, Børn og Slægt, der ikkuns tilfulde kjendte denne Sjeldnes Værd.

1 Cor. 15 Cap. 55—57 V.

Hvil da sødt, Du gode, fromme Gamle!
 Hist i din lune Bolig under Jord
 om dit Leie vi os alle samle
 sige dig vort sidste Afskedsord
 Træt du længtes efter evig Hvile
 og din Herre, han bønørte dig
 I hans Favn du blidt ned til os smiler
 O! vi samles, samles snart med Dig.»

Nedenfor gjengives nogle endnu opbevarede Optegnelser af JACOB AALL:

»Med een rørt og inderlig Tacknemmelighed mod Gud for de mange og besynderlige Velgjerninger Han har viidst mig saavel udi Modgang som Medgang nedtegnes her de vigtigste Begivenheder som udi mit forbigangne Liv ere indtrufne.

Anno 1754 den 25de Junii blev jeg udi Porsgrund fød av Kjøbmand *Niels Aall* og *Friderike Sophie Rasch*.

Anno 1779 den 24de Octobr^r indgik jeg et kjærligt Ægteskab med *Froken Margaretha de Lowenskiold*, med hvem jeg, under adskillige Lyckens Afvexlinger, tilbragte een lyksalig Tiid indtil den 26de Decbr. 1795; Men som alt i denne Verden er

ubestændigt og underkastet Forandringer, saa maatte jeg og da prøve den bitre Skjæbne at miste denne min dyrebare og uforglemmelige Kone, som ovennævnte Tiid indgik udi Evigheden, og derved sadte mig udi een kummerfuld Tilstand. Efter dette haarde Stød troede jeg følgerig at mine lykkeligste Dage vare svundne, og at ingen Lycke meere var at vente for mig udi denne Verden, men snart bragte den samme Erfaring, som ved adskillige foregaaende Modgangs Stød havde overbeviidst mig om Guds Almagt, mig paa modsadte Tanker, thi den 19de Aug. 1796 indgik jeg atter en lykkelig ægteskabelig Forbindelse med *Mad^{me} Christiane Elizabeth* fød *Bøyesen* og Enke av Kjøbmand *Didric v. Cappelen* Senr ved hvem mit liidte Tab udi enhver Henseende fuldkommen er oprettet, og med hvem jeg til denne Tiid har levet og lever det lykkeligste Liv, liigesom Vii til Pant paa vores indbyrdes troefaste Kjærlighed den 23de May 1797 blev glædet med een Datter, der udi Daaben den 30te samme Maaned erholdt mine avdøde og uforglemmelige Sviger-Moders og Kones Navne *Edel Margaretha*: Hendes Faddere vare Frue Kh^{re} Inde Benedicte Henrike de Løwenskjold, Mad^{me} Magdalene Charlotte Hedewig Rasch, Jomfru Inger Aall, H^r KJunker Severin de Løwenskjold, H^r Justiz Raad Christian Rasch, for H^r Nic. Benj. Aall hans Søn H^r Njels Aall, H^r Ulric Fr. v. Cappelen og H^r Søren Pauss. Liigeledes blev Vii den 5te Martii 1799 atter glædet med een Datter, der udi Daaben den 9de samme Maaned hjemme udi Huuset erholdt min Kjære Kones avdøde Mands Navn *Didrike*; Den 9de April blev hendes Døbe-Act gjentaget udi Kirken, og da vare hendes Faddere: Fru Major Inde Dorothea Sal. Rehbinders, Mad^{me} Benedicte Henrike v. Cappelen, Jomfru Constance Aall, H^r KH^{re} Severin de Løwenskjold, H^r Søren Rasch, H^r Jørgen Aall, H^r Realf Realfsen Ordning og H^r Carl Møller. Efter at have nedtegnet ovenmeldte byder Pligt og mit Hjertes Attraa mig at tilføie det Ynske: At Gud vil velsigne disse vore Børn og give dem Naade til bestandig at følge Dydens Vey, samt at jeg aldrig maa savne denne min dyrebare Kone, som gjør enhver Dag i mit Liv til een Fæst Dag!!!

Borrestad d. 22de Septbr 1799.

Jacob Aall.

Atter byder Pligt mig at nedtegne at Gud igjen glædede os den 25de Julii 1800 med een velskabt Datter, der Dagen efter udi Daaben hjemme udi Huuset fik min dyrebare og uforglemmelige Moders Navn *Friderike Sophie*, hvilken Døbe Act blev gjentaget udi Kirken den 10de Aug., og vare da hendes Faddere efterfølgende: Fru Græv-Inde Sophie de Moltke, Jomfru Marie Blom, Jomfru Mette Kirstine Pauss, H^r KH^{re} og Stift. Amt-Mand d'Adeler, H^r Didric v. Cappelen, H^r Njels Aall og H^r adj. Toldkasserer Jacob Wilhelm Rasch. Ved at nedtegne dette kan jeg icke unnlade at yttre dette mit varme Hjertes Ynske: At Gud liigeledes vil lykosaliggjøre denne vores Datter og give Hende Naade til stedse at være virksom i det Gode, samt at denne min velsignede Kone! maa

blive min Ledsagerinde paa Livets tornefulde Bahne indtil min Død, da jeg, Gud være ævig æret, med Sandhed og uden Smigger kan siige, at vores gjensidige Kjærlighed har tiltaget med enhver Dag indtil nu.

Borrestad den 16de May 1802.

Jacob Aall.

Jeg skylder igjen at nedtegne:

At Gud den 19de Decb^r 1802 paa nye glædede os med een velskabt Datters Fødsel, hvem ved Daaben hjemme udi Huuset den 21de Decb^r erholdt Navnene *Marie Regine* efter mine dyrebare Sviger-Forældre, hvilken høytidelig Døbe Act blev gjentaget udi Kirken den 30te Decb^r, og vare da Hendes Faddere: Mad^{me} Ambor Sal. Aalls, Mad^{me} Kirsten Dorothea Sal. Pauss's, Jomfru Sophie Fabricius, H^r Told-Casserer Jacob Herman Rasch, H^r Leutnant Constantius Rasch, H^r Jacob Boyson, H^r Jacob Aall jun^r og H^r Nic. Benj. Aall, men længe varede icke denne Glæde, thi den 7de Febr. 1803 udsluckedes denne vores kjære Datters Lives Lys. Men derimod bleve Vii paa nye glædede den 2^{den} April 1804 ved min Kjære Kones lykkelige Forløsning med een Datter, som i Daaben hjemme udi Huuset den 5te April erholdt min dyrebare Faders og min uforglemmelige Sviger-Moders Navne *Nicoline Marie*, hvorved jeg icke kan undlade at anmærke: At Navnet *Nicoline* har hos mig een dobbelt kjær Bemærkning, da det tillige erindrer mig om een Broder, hvis Støv jeg skylder dyb Tacknemmelighed for adskillige Lycksaligheder, som han med siine Raad i sit Liv har tilvendt mig. Denne vores Datters Døbe Act blev igjentaget udi Kirken den 12te April, og vare da hendes Faddere: Frue Doctor-Inde Eleonore Hedewig Sal. Møllers, Mad^{me} Birgitha Aall, Jomfru Anne Catharina Iwersen, H^r Post-Mester Boye Christie, H^r Jens Kiill, H^r George Jørgensen, H^r Nic. Benj. Aall og H^r Christian Pauss, men ei heller blev denne vores Datters Liv langt, thi den 20de May forlod hun Verden og os. Fred hvile over disse smaae Saliges Støv. Saaledes maa jeg da ved dettes Nedtegnelse tilføye: At Pligt og Hjertets Attraae byder mig at offe Gud min varme Tack fordi han med Faderlig Mildhed forkortede disse smaae Stacklers Liidelsers Tiid, samt fordi Han naadig sparede min dyrebare Kones Liv, ved hvis kjærlige og uefterlignelige Omgang jeg lettelig glemmer enhver Modgang, den være nok saa vigtig, og hør O! Gud denne min Bøn, som opstiiger fra mit Hjertes Inderste: At jeg maa beholde denne min Kone! til min Ledsagerinde indtil mit Livets Ende, thi derved bliver jeg fuldkommen lyksalig.

Borrestad den 10de Junii 1804.

Jacob Aall.

Denne Dag, der bringer mig den søde Erindring af min ævig elskede Kone for 38 Aar siiden første Gang saae Verdens Lys, finder jeg icke at kan høitideligholde paa een bedre Maade end ved at nedtegne, at Gud den 23de Decb^r forrige Aar glædede mig ved min Kjære Kones lykkelige Forløsning med een Søn, hvem strax efter Fødselen formedelst hans øyensynlig Svaghed, blev givet min Kjære Faders Navn *Njels*; Ey heller

blev hans Liv langt, thi Gud forskaffede ham den langt lycksaligere Juule Fæst, ved Dagen efter Fødselen at kalde ham til sig, end som denne Verden kan give, og skjøndt saaledes et Feiltriin foraarsagede een for tidlig Nedkomst, som berøvede mig min Kjære Søn, skylder jeg dog at yde det Naadige Forsyn! min varme Tacknemmelighed, som udfriede min Kjære Kone av denne haarde Striid, liigesom jeg med Erkjendtlighed erindreren den brave H^r Doctor Jessens Omhue i denne Begivenhed. Til Slutning kan jeg ellers, Gud være lovet, med Sandhed tilføje: At jeg føler min Kjærlighed til min Kone tiltager med hver Dag, og at det saaledes bliver mit vedvarende ivrige Ynske: At Gud vil kalde mig til Sig før Hende, hvis Hans viisdomsfulde Førelse med os er overensstemmende dermed.

Borrestad den 17de Julii 1806.

Jacob Aall.

Atter byder en Kjær Pligt mig at nedtegne:

At Gud den 17 Martii 1810 glædede mig med min eyegode Kones lykkelige Forløsning med een velskabt Datter, som ved Daaben hjemme udi Huuset den 23de Martii erholdt min dyrebare Syster Frue Kh^{re} Inde de Løwenskjolds og mine 2de Kjære Sviger-Inder Mad^{me} Raschs og Mad^{me} Sal. Paus's Navne *Benedicte Henricke, Charlotte, Dorothea*, thi da disse Kjære Venner altid havde været min Kones og min Trøst naar Fødsel Smerterne omspændte min Kone, og tildeels truede Hendes dyrebare Liv, saa ynskede Vii Begge i dette Barn at have een Kjær Erindring av Dem alle; Denne Høytidelige Døbe-Act blev saaledes gjentaget udi Kirken den 29de Martii, og vare da Hendes Faddere: Frue Kh^{re} Inde og Amt-Mand Inde Sophie de Løwenskjold, Frøken Fridericke Sophie de Løwenskiold og udi Jomfrue Petronelle v. Cappelens Stæd Frøken Johanne Cecilie de Schlanbusch, H^r Cammer Junker d'Adeler, H^r Justitz Raad de Kløcker, H^r Justitz Raad Bentzon, H^r Leutnant de Løwenskjold, H^r Realf Petersen Ordning og H^r Peter Herlovsen. Naadige Gud! Dig anraaber jeg i dyb Ydmyghed ved denne Anledning, samt beder, at Du vil velsigne denne vores Datter, at hun maa gjennem sit ganske Liv blive Dig min Gud og Dyden troe, samt at Du tillige vil spare min eyegode og ophøiede Kones Liv, saalænge jeg skal vandre i denne Verden, thi jeg føler med Overbeviisning at jeg ved Hendes Siide kan udholde de haardeste Modgangs Stød, da jeg derimod uden Hende vil blive det ulykkeligste Menneske paa Jorden.

Borrestad den 20de Junii 1810.

Jacob Aall.

Anno 1826 Løverdagen den 23 September Kl. 11 om Aftenen behagede det Livets og Dødens Herre den almægtige og barmhjertige Gud og Fader, ved en rolig og stille Død at bortkalde fra Jordlivets Møie til sit Herlighedens Rige min dyrebare og uforglemmelige Mand *Jacob Aall* senior, efterat han havde levet her i Verden fra 25de Junij 1754, altsaa i 72 Aar 2 Maaneder 28 Dage, og som min trofaste og kjærlige Ægtefælle i 30 Aar 1 Maaned 4 Dage.

Denne for sin Blidhed og Retskaffenhed af alle som ham kjendte elskte og agtede Mand, nød af Herren den store Naade i en farlig Tid og i saadanne Kaar og udvortes Forhold, der alt for let forvilde mange fra Livets Vei, at bevare Troens Eenfoldighed i en god Samvittighed. Denne Herrens Fred i Hjertet lyste ogsaa af hans aabne blide Aasyn og af hans Sinds Rolighed og Taalmodighed under Livets Sorger. Blandt de mange store jordiske Goder, han nød af Herrens Haand erkjendte han ogsaa i Besynderlighed med rørt Hjerte, den Glæde som blev ham til Deel i hans tiltrædende Alder, at see de 3de ældste af sine Døtre og begge sine Pleiedøtre vel forsørgede. Den 19de om Morgen, da han frisk som ellers var opstaaet, fik han en Rørelse, som betog ham saavel Lemmernes som Stemmens Brug, og laae han saaledes, indtil hans Livs Lys udslukkedes. Imidlertid havde den gode Gud allerede fra hans 70de Fødselsdag mindet ham om Bortgang ved en Svækkelse, han følte baade paa Sjæl og Legeme, og inderlig ønskede han, og bad i denne Tid til sin trofaste Forbarmer, til hvem han bestandig i Medgang ydmyg og i Modgang taalmodig holdt sig med barnlig Tillid, at maatte forløses fra denne Verden ved en salig Død. Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet! Fred være med hans Støv! Velsignelse hvile over hans Mind! Du Herre min Gud og stærke Frelser! som har lovet at være Enkers Trøst og Forladtes Fader, til Dig raaber jeg, paa Dig haaber jeg.

Lad brænde mit Hjertes Lampe bered
 I Troe i Haab i Kjærlighed!
 Sover eller vaager jeg er jeg Din
 Lever eller dø'er jeg, er Du min
 Kom Herre Jesu! Kom mild og blid
 Til Dig allene sætter jeg al min Lid.

C. E. Aall.

I. N. J.

Da jeg i Sommeren 1830 paa min kjære Svigermoders Begjæring nedskrev ovenstaaende Linier, tænkte jeg ikke, at jeg saa snart efter, paa hendes yngste Datter, min kjære Svigerinde Jomfrue *Benedicte Aalls* Begjæring, skulle antegne hendes Bortgang fra denne Verden. Men Herrens Veie ere ikke vore Veie, han har talt vore Dage, han kalder, naar det ham behager. Held derfor den, der venter paa ham som sin Gud til megen Salighed! Ham er den timelige Død en Indgang til evigt Liv. Saaledes haabe vi i Jesu Troe den har været for vor kjære Moder *Christiane Elisabeth Aall fød Bøyesen*, da hun efter faae Dages Sygeleie uden store Smerter hensov i sine Børns Arme paa Borrestad Christi Himmelfarts Dag den 16 May 1833 65 Aar gammel. Opfostret af gudfrygtige Forældre i den sande Guds Kundskab og Erkjendelse og af en blid og rolig Gemyts Beskaffenhed blev hun ei hildet af denne Verdens Ting, endskjønt hun kun 18 Aar gammel indtraadte i Ægteskab og derved kom i en saare stor Velstand, der som

oftest bliver en Anstødssteen for de Dødelige, og endskjønt hun ved endnu i sin blomstrende Alder at indtræde i 2^{det} Ægteskab ombyttede det stille indgetogne Liv med et for hende uvandt muntert selskabeligt Liv i en talrig velstaaende Familiekreds i Overflødighed og Jordlivets mangehaande Glæder og Nydelser, der ei mindre pleie at være farlige for Støvets Børn paa adskillig Maade.

Hvad hun var begge sine Mænd baade som omhyggelig Huusmoder og trofast Egtemage have de selv her foran egenhændig taknemmelig erkjendt; og hendes Børn, saavel hendes egne som hendes 2de Pleiebørn ville aldrig kunne glemme med erkjendtlige Hjerter at mindes den ømmeste Moders trofaste Omhue og Kjærlighed.

Da hun ydmyg af Hjertet og høist fordringsløs aldrig hoverede sig over nogen, og aldrig gjorde Fordring paa nogen Slags Udmærkelse, vandt hun alles Hjerter i sin Omgangskreds; og som hun selv var fri for al Misundelse og Bagtalelse blev hun ogsaa i sjelden Grad deraf uantastet. Uden at skye selskabelig Samkvem og Munterhed og uden at dadle dem, der yndede samme mere end hun, syntes det dog som hun foretrak det rolige Livs Stilhed, ligesom hun aldrig forsømte ved Bøn og aandelig Betragtning at nære det indvortes Menneske og styrke sig mod Livets Fristelser. Efter hendes sidste Mands Død levede hun som en ret Enke paa Borrestad hos sin Kjære Søn, eneste gjenlevende Barn af første Egteskab, Realf Cappelen, et for Næringsсорger frit Liv med sin yngste Datter, elsket og agtet af alle, beredende sig til sin Hjemgang og søgende sin største jordiske Glæde i at erfare sine Børns Vellidende, disse hun saae alle vel gifte og forsøgede paa den yngste Datter nær, og hvem hun stundom glædede ved sit Besøg.

Fred være med hendes Støv! Velsignelse hvile over hendes Minde!

Fedt Prgd. den 29 Januar 1834. —

Otto Ottesen.»

VIII

Jacob Aall til Borgestad
f. 1754 † 1826

g. ¹⁾ 1779 m. Edel Margrethe Løvenskiold f. 1753 † 1795

g. ²⁾ 1796 m. Christiane Elisabeth von Cappelen
f. Boyesen (Ording)

f. 1768 † 1833

Edel Margrethe Aall f. 1797 † 1861 g. 1819 m.	Didrikke Aall f. 1799 † 1871 g. 1822 m. Provst	Fredrikke Sophie Aall f. 1800 † 1881 g. ¹⁾ 1832 m. Skibsreder	Marie Regine Aall f. 1802 † 1803.	Nicoline Marie Aall f. 1804 † s.A.	Niels Aall f. 1805 † s. A.	Benedicte Henrikka Charlotte Dorothea Aall f. 1810 † 1887
Provst Realf Ottesen f. 1779 † 1860.	Otto Christian Ottesen f. 1788 † 1870.	Jacob Ottesen f. 1785 † 1836 g. ²⁾ 1849 m. Toldkasserer Henrik Jørgen Rasch f. 1779 † 1854.				

JACOB AALLS BØRN OG SVIGERBØRN

(Borgestadlinien).

Uddød 23 Februar 1887 med Frøken Benedicte Henrikka Charlotte Dorothea Aall.

1. EDEL MARGRETHE AALL, født i Gjerpen 23 Mai 1797, døbt 30 Mai, død i Christiania 14 December 1861. Gift i Gjerpen 25 Juni 1819 med REALF OTTESEN, født paa Høiland Præstegaard paa Jæderen 8 April 1779, død i Sande 24 Mai 1860, Søn af Provst og Sognepræst til Fet Otto Ottesen og Christine Realfdatter Boyesen. Han blev Student fra Helsingør 29 Oktober 1798 og theologisk Kandidat med Laud 20 Januar 1804, 25 Mai s. A. blev han personel Capellan hos sin Fader, 18 April 1806 Capellan pro loco til Slottet og Aker; samtidig var han Lærer ved Landcadetacademiet. 19 Februar 1812 tog han Afsked som Præst for at bistaa sin Svigerfader Jernverkseier Peder von Cappelen (se nedenfor) i dennes Forretninger, dog med Forbehold af sin Anciennitet. 7 Marts 1818 udnævntes han til Sognepræst til Sande i Jarlsberg, hvor han 21 Januar 1822 tillige blev Provst. Herfra erholdt han efter Ansøgning 21 Juli 1852 Afsked i Naade. Han udnævntes 21 August 1849 til Ridder af St. Olafsorden »for fortjenstlig Embedsvirksomhed.» Han var første Gang gift paa Strømsø 10 December 1810 med ANNA CATHRINE VON CAPPELEN, født paa Strømsø 14 December 1785, død samstedts 23 Januar 1818, Datter af Peder von Cappelen til Eidsfos Jernværk og Christine Marie Klein (se E. A. Thomle: Familien von Cappelen, Chria 1896, Side 99 fl.).

2. DIDRIKKE AALL, født i Gjerpen 5 Marts 1799, hjemmedøbt 9 s. M. og Daaben stadfæstet i Kirken 8 April. Død paa Jønholdt ved Porsgrund 10 August 1871. Gift i Gjerpen 25 September 1822 med OTTO CHRISTIAN OTTESEN, Broder af den førnævnte, født paa Høiland Præstegaard 11 April 1788, død paa Jønholdt ved Porsgrund 22 August 1870. Efter at have været paa Zahlkassererens Kontor i Christiania i 4 Aar, gik han 18 Aar gammel med Understøttelse af det Ankerske Fideikommis ind paa Christiania Kathedralskole og blev Student i 1810. Han blev

FRU FREDRIKKE SOPHIE RASCH

FØDT AALL.
f. 1800 † 1881

FRU DIDRIKKE OTTESEN

FØDT AALL.
f. 1799 † 1871

theologisk Kandidat 11 Januar 1814 og 3 Juni s. A. personel Capellan hos sin Fader i Fet; han efterfulgte ham som Sognepræst til Fet 10 Oktober 1818 og blev 1 Marts 1839 Provst. 12 Juni 1843 blev han Sognepræst til Østre Toten, fra hvilket Embede han efter Ansøgning 12 April 1862 erholdt Afsked i Naade.

3. FREDRIKKE SOPHIE AALL født i Gjerpen 25 Juli 1800, døbt 10 August s. A., død i Porsgrund 16 Januar 1881. Gift 1) i Gjerpen 9 December 1832 med Kjøbmand og Skibsrehder i Porsgrund JACOB OTTESEN, født i Høiland paa Jæderen 13 Juli 1785, død i Porsgrund 6 Oktober 1836, en Broder af de to ovennævnte. Gift 2) i Porsgrund 21 December 1849 med HENRICH JØRGEN RASCH født i Porsgrund 18 Juli 1779, døbt i Østre Porsgrund Kirke 28 Juli s. A., død i Grimstad 28 Juni 1854, Søn af Etatsraad og Toldkasserer ved Langesunds Toldsted Christian Rasch og Adelheid Marie Poulsson. Han blev privat dimitteret Student 1798, tog Andenexamens filosofiske Prøve 18 April 1799 og den philologiske 15 Oktober s. A., blev juridisk Candidat 20 Juni 1807 og tog s. A. den praktiske Prøve, alt med Karakteren Haud. Han var først Toldopsynsmand i Grimstad, hvor han 1818 blev Toldkasserer, fra hvilken Stilling han i 1849 blev entlediget i Naade.

4. MARIE REGINE AALL, født i Gjerpen 19 December 1802, hjemmedøbt 21 s. M., Daaben stadfæstet 30 s. M., død sammesteds 7 Februar 1803, begravet 12 Februar s. A.

5. NICOLINE MARIE AALL, født i Gjerpen 2 April 1804, hjemmedøbt 5 s. M., Daaben stadfæstet 12 s. M., død sammesteds 20 Mai s. A., begravet 28 s. M.

6. NIELS AALL, født i Gjerpen 23 December 1805, hjemmedøbt straks efter Fødselen, død 24 s. M., begravet 30 s. M.

7. BENEDIKTE HENRIKKA CHARLOTTE DOROTHEA AALL, født i Gjerpen 17 Marts 1810, hjemmedøbt 23 s. M., Daaben stadfæstet 30 s. M., død ugift i Porsgrund 23 Februar 1887.

ULEFOSLINIEN

STATSRAAD NIELS AALL TIL ULEFOS

I.

NIELS AALL, ældste Søn af Nicolai Benjamin AALL til Ulefos, er født i Porsgrund 1 December 1769 og døbt i Østre Porsgrunds Kirke 8 s. m. med følgende Faddere: »Madame Inger Christies, Jomfru Fransisca Margrethe AALL, Jomfru Constance AALL, Niels AALL, Simon Jørgensen, Jochum Jørgensen, Student Jacob AALL.»¹ 1785 blev han 15 Aar gammel konfirmeret i Porsgrund.

Han nød sammen med sine Brødre en fortrinlig Opdragelse i Faderens Hus og sendtes derpaa sammen med sin yngre Broder Jørgen til Udlandet.

Paa Vaarparten 1787 drog de afsted med et af Faderens mange Skibe til London, hvor de var recommanderet til Mr. Wolf, Mr. Thornber og flere andre af Huset Aalls gamle Forretningsforbindelser.

Fra London sendte NIELS AALL sin Fader efterfølgende Brev,² der skildrer de unge Gutters Oplevelser og Indtryk under denne deres første Udenlandsreise.

«Høistærede, kjære Forældre!

Mit Brev med Posten haaber jeg er Dem indløben, og at De derved ere underrettede om vores lykkelige Overkomst her til London, vi ere uformuende til at vise os erkjendtlige nok mod det algode Forsyn, der ved den føyeligste Vind og Veyr efter en Reyse av 10 Dage bragte os til dette vores bestemte, førend det stormende Veyr, hvoraf vi allerede nu spore de farligste Følger; Formodentlig er Captein Borses og Captein Traags Uheld bekjendt, Jeg beklager i høy Grad dem begge men mest vores Ven Traag, som nok vil føle mere av Tabet end de andre, et Skib fra Risør kommen hid for nogle Dage siden har givet os Efterretning herom, de har seet Fred & Lovisa i Søn mellem Revet og

¹ Fransisca Margrethe Aall, g. m. Præsten Hr. Jeremias Hagerup, Constance Aall, den senere Etatsraadinde Rasch, Simon og Jochum Jørgensen (Wesseltoft), Moderens Brødre, Student Jacob Aall, Farbroderen, den senere Eier af Borgestad.

² Opbevares paa Ulefos.

Næsset gandske radbrækt og beretter tillige, at Confidencia først skal være forlist og den anden efter at have bjærget dens Mandskab, selv har maattet prøve samme Skjæbne. Jeg haaber Capt. H. Blom har beroliget Dem for os i det stormende Veyr med Tidende om vores Overkomst; Søen var mig meget kjedsommelig og modbydelig, saa at jeg undertiden var god nok til at ofre den mere, end jeg skyldte, men meget kjedsommeligere, naar ikke Bruuns Omhyggelighed havde raadet Bod derpaa. Sandelig! vi kunde ikke overlades i bedre Hænder, end hans, thi uden at smigre maa jeg tilstaa han anvendte al Flid for at gjøre os det saa behagelig som muelig og endog siden vi kom til London, saa meget hans Forretninger har tiladt det, omhyggelig nok vist os omkring og gjort os bekendt saa meget som mulig i saa kort en Tid, saa vi føle os ham høist forbunden og høytidelig tilstaa, at intet fra hans Side mere kunde udrettes for at vise sig en øm og kjærlig Broder!

Strax ved vores Ankomst her til London addresserede vi os først til Mr. Thornber og siden de andre Venner og overleverede dem de os betroede Breve, alle vise sig som vore oprigtige Venner, alle kappes om at vise os Tjenester og Godhed, saa vi med Sandhed kan siges at være kommen av en Venne-Kreds i en anden allene med den Forskjel Slægtskab har forbundet os lidt nøyere med den første¹; særlig Mr. Thornber med hans dydige Kone, Deres Omsorg og Fædrene-Ømhed beundrer vi, de ere os i Forældres Sted, saa aldrig kunde vi ønske, aldrig forestille os saadan Behandling blandt fremmede, de følge os, tage Del i adskillige Fornøyer med os, kort sagt spare intet for at gjøre os det saa behageligt som muligt.

Til at bevidne alt dette vil Capt. Bruun være den dygtigste.

Til denne Tid have vi med Fornøysel taget Deel i først, under Geleyde av Hr. *E. Wolff* seet Tower Fæstning, og der Amunionerne, saavel til Vands som til Lands de Kongl. Regalia; alle Kongerne (de engelske) som ere bekendte i Historien i deres fulde Harnisk, findes der sadte, alle efter deres Tidens Brug, og foruden dette mange andre Curiositeter, blandt andet en Mængde vilde Dyr og meere; foruden dette bivaanede vi for nogle Dage siden et Campement af det Kongelige Cavallerie, og der havde den herligste Anledning til at se Kongen selv temmelig nær, Campementet stod i Greenwich Park, saa vi ved samme Anledning saa Greenwich Hospital, vi har og med Præstens Hr. Gros havt Tilladelse at see det Britiske Museum, været paa boatmakerhall, men endnu ikke paa Comoedien hvorhen vi med det første skal i Selskab med Hr. J. Wolff; alle disse Fornøyer kand man endnu ingen sand deel tage i førend vi blive Sproget mægtig, hvilket bliver vor fornemste Syssel.

Efter mange Omsvøb ere vi endelig bestemte til en Skole omtrent 10 engelske Mile fra London, vi var derude alle med Thornber hans Kone og Capt. Bruun for at se Stædet og høre Mandens Termina sidste Søndag; Indretningen der er saaledes; Manden, der er Prest holder Skole for alle skikkelige Folks Børn, mod at nyde 30 guineer aarlig, derfor informeres til Fuldkommenhed og efter grammaticalske Regler det engelske Sprog, om det

¹ Se Side 16 og 22.

forlanges informeres man i Fransk ved en særskilt Master, som han selv lønner i Skolen, desuden en, som informerer i Matematique, Geographie, Historie og andre smukke Videnskaber, dette er just saadan vi ledte efter, men at indgaa samme Vilkaar som Børnene ved jeg er imod min Faders ønske; vil man nu være ved det saakaldede Parlerboard, maa man betale 100 guineer aarlig, dette indsaa jeg nok var for meget, vi forestillede ham da vi vare tre, han kunde vente vi vilde recommendere flere til ham, naar vi bleve behandlede efter ønske, han indgik at modtage os paa saadanne Vilkaar:, at vi skulde betale ham 50 guineer aarlig mod at informeres af ham selv i det engelske Sprog, desuden i det franske, Matematique og de andre forud meldte smukke Videnskaber; dette haaber jeg vil finde mine Forældres Bifald, da den Skole er anset for den bedste i hele England, sandt er det noget dyrt, men saa har man af Fordeele, man i andre Skoler mangler, foruden dette kan der neppe tænkes et meere angenemt Stæd. *Twickenham* er Byens Navn; det er kuns en liden Landsby, men omgivet af de behageligste Egne, Naturen kan frembringe, Floden Themis løber tæt forbi vores Opholdssted, overalt tror jeg ikke et bedre Opholdssted kunde opsøges os end dette, jeg tvivler derfor ikke paa, at jo mine kiære Forældres Ønske er opnaaet.

Nu, Bedste, veed jeg intet mere at melde Dem uden at vi Gud være lovet ere alle vel; intet var mig nu mere ønskeligt at erfare, at dette forefinder Dem ved Helbred og Sundhed, dette saa dyrebare Gode, hvis Værd vi nu ret skjønne; og føle, hvad det er, at føres frem ved dydige og fornuftige Ledsagere, Gud! bevar mig disse, styr mig paa din Vey til din Ære og deres Ønske, saa naar jeg mit sande Vel, og du vil vise dig min faste Skjold.

Tillad ellers, jeg bemøyer med Hilsen til alle vore Venner, som jeg skyldte nogle Linier, men Tiden er mig dertil for kort, ved Capt. O. Arøe haaber jeg at kunde opfylde min Pligt mod dem. Tilgiv min Skynding.

Lev vel bedste Forældre.

N. AALL.

I Twickenham blev Brødrene AALL et Aar og tog her Undervisning foruden i Engelsk og Fransk ogsaa i Historie, Geografi, Mathematik, Astronomi og Logik; heller ikke sportslige Øvelser som Ridning etc. blev glemt, og deres Opdragelse som Gentlemen fuldendtes desuden ved Undervisning i Dans og Musik, hvortil begge efter den musikalske Fader havde arvet naturlige Anlæg.

Fløiten var i Særdeleshed det Instrument, NIELS AALL trakterede.

Med Forældrene og Søskenne i Hjemmet stod de foruden ved Breve i en livlig Forbindelse ved Faderens Kapteiner, der sjælden forsømte at aflægge de unge Aaller et Besøg paa Skolen i Twickenham. Saadanne Besøg imødesaaes selvfølgelig med Glæde, de fik da høre de nyeste og de mest detaillerede Efterretninger fra Hjemmet og Vennerne, og som Regel havde Skipperne ogsaa med sig nogle gode Sager fra den godhjertede og omtænksomme Moder, som Fugl, Dyrekjød, røget

Lax og andre Delikatesser, der med megen Appetit blev fortæret sammen med Præsten og de øvrige Pensionærer. Til Gjengjæld benyttede Sønnerne den gunstige Leilighed til at sende Rariteter som Meloner, Citroner og Filberdske Nødder hjem til Slægt og Venner.

Om sit Liv i Pensionatskolen og sine Fremskridt i «de smukke Videnskaber» maatte NIELS AALL stadig sende Faderen Rapporter, og disse var, saasnt han var blevet Sproget nogenlunde mægtig, skrevne paa engelsk.

De vidner alle om den største Kjærlighed og Agtelse for Forældrene og tillige om tidlig udviklet Alvor og Modenhed.

Da disse Breve ogsaa give et ret interessant Billede af, hvorledes Datidens unge Nordmænd havde det under sine Ophold i England, hidsættes følgende:

. . . . .

Jeg sender min Broder en Flors Hat, som jeg ønsker maa finde Biefald, da jeg tør sige den er smuk og dog simpel foruden et moderne Liv-Baand; min Søster Benedicta en Bever Hat, Constance et Liv-Baand og et par Spender, Jacob og Nicolai hver sin Hat og et par Spender; —

Jeg haer og sendt Jomfrue Jynge Tøy til en Klædning, enhver af Pigerne et Silke-Forklæde der er 4re hvorav min Moder behæge at dele imellem dem som hun tykkes best. Jeg haer og erindret Drengene med noget; da jeg troede de alle burde have en Erindrings Gave.

Jeg havde bestilt nogen Frugt, og var lovet at faae, men da det har regnet den heele Tid ikke faaes nu men skal blive sendt med Capt: B. Hansøn.

Vi haer og baade min Broder og jeg ladet os gjøre et nyt Uhr, Jeg haaber ikke mine Forældre fortrydes over mig, da mit gamle Uhr var ikke i en god Forfatning og nesten af ingen Nytte for mig; vel er mit Uhr noget dyrt, jeg maa foruden mit gamle Uhr give ham £ 6 det samme maa min Broder give ham men mit bliver av en nye Indretning og derfor noget dyrere, og denne Mand er vi recommenderet af Mr. Wolff; og om Uhrene i nogle Aar ikke gaar vel skal han tage dem igjen mod nye.

Naar Jeg bliver Sproget mere mægtig, haaber jeg og, det tillades mig at kjøbe en Violin, for at informeres med; for at lære at spille paa Claveer, faar man der, hvor vi kommer, leyet et Claveer mod Betaling.

Jeg har sendt med Bruun en Hat til min Broder, som jeg ønsker finder Biefald.

Saa vel Madame, som Mr. Thornber anmælde begge sin flittige Hilsen, og med mig tilønske den naaderiges trygge Beskjermelse for Dem, bedste Forældre.

Jeg beklager at Kold-Feberen endnu vedholder hos min Tante Løvenskiold, Gud give, den dog snart maatte vige, og jeg glædes med Efterretning derom, jeg beder hende hilset kjærligst og ærbødigst saavel som min oncle og andre vore Velyndere. Gud være hos eder alle !!!

Carl Møller anmælder sin Hilsen.

N. AALL.

London d. 18 Maii 1787.

Jeg haer lovet min Søster Inger et Liv-Baand med Spender hvilket jeg ikke haaber mine Forældre fortryder paa.

Blandt endel andet, mine Højstærede kjære Forældre, i Deres tvende Skrivelser, ved Capt: Paus haer havt den godhed at mælde, at De med vore øvrige Venner lide vel; det ønskeligste blandt alt vi længes efter at vide; Jeg erfarer derav at vore Breve med Capt: Arøe ere indløbne, og at mine kr. Forældre biefalde vort Valg i Henseende til dette vores udsøgte Skoole Stæd, hvortil jeg haaber De haer den billigste Aarsag; da vi fra vores Side, i mine Tanker ikke kunde finde et Stæd, hvor man høffigere eller mere omhyggelig kunde omgaaes end her, hvor vi ere uden all Tvang og i alle maader som hjemme, langt anderledes end den Formodning jeg herom gjorde mig; og endnu som det vigtigste, at vi have fundet en duelig Vejleder til grundigen at undervise os det engelske Sprog, da Mr. Stretch, som av alle er anseet som en lærd og vittig Mand, især har lagt det engl: Sprog til sit Hoved Studium, og informere os deri regelret eller grammaticalsk, saa jeg haaber vi med Tid og Flid skal blive gode Engelsk-Mænd, Særdeles gjør han sig Umage for at øve os i Samtale og deri at lade os vælge passende Udtryk rettende os naar vi tale galt: Vi haer nu gaaet igjennem den engl: Grammatica, og for nærværende Tid translaterer vi, og øver os med at rette slet engelsk efter Regler. — Vi tilbringe Tiden paa denne Maade: Vi staa almindelig op Kl. mellem 7 og 8 om Morgenen. Kl. 8 haer vi Froekost, derefter studere vi i vore egne smaae Værelser, til Kl. 11 da Mr. Stretch kommer fra Skoelen, og gaar han da igjennem og retter hvad vi bringer ham, desuden læser vi gjerne et Capitel av den engelske Historie, for at faa den rette Udtale, dette varer til Kl. 12, hvorefter vi klæder os, /: da vi hver Dag her maa gaae klæd efter Mr. Stretchs Ønske :/ siden spiller jeg gjerne een Time paa Claveret, og endelig haer Middagsmad Kl. 2., om Eftermiddagen begynde vi atter vore Forretninger indtil Kl. 6. da vi drikke Thee, hvorefter vi naar Vejret tillader det, med Mr. Stretch tage en Spadsere-Tour i en meget behagelig Egn kaldet Meddows /: hvor vi har Floden Themsen paa den ene Side og meget yndig Skovmark paa den anden, naar vi kommer derfra have vi Aftensmad og gaa almindelig til Sengs Kl: mellem 11 og 12, vi ere ellers meget behagelig bosatte. Twickenham er en Landsbye omgivet av smuche Hauger og Agerland tæt ved Floden Themsen, kun 10 engl: Mile fra London, alle ere enige om at regne dette Stæd blandt yndigste Egne i England. Kort, vi ere i alle Deele meget vel anbragte her. — Vi haer allerede, for nogen Tid siden, min Broder og jeg, begyndt med at informere paa Forte-piano, og derfor betale en halv Krone Timen foruden en Guinee Entrance ligeledes har vi begyndt med en Tegnemester omtrent paa de samme Vilkaar, det synes vel dyrt andre Stæder, men her i England regner man det meget billig, særlig da de begge ere gode Mestere; over alt haaber jeg vores Flid vil betale Omkostningerne, og haaber derfor mine Forældre intet haer derimod. — Her var forleden Dag hos mig en

Informator for Violinen, men forlangte 3^e 6^d Timen samt 2 Guineer Entrance, dette uhorste lod mig betænke mig lidet med Violinen, og heller vil vente for en bedre Leylighed, ikke destomindre, øver jeg mig dog selv paa Violinen i flere Timer. — Her er nu Mid Sommer Helligdagene for Skoelen, Mr. Stretch informerer os derfor ikke saa ordentlig som før, da han ofte rejser imellem London og her; og vi maa ansee som en Godhed av ham naar han giver os en Time, da det er her mod Sædvane; vi øver os dog deels med Læsning og deels at oversætte. — Mr. Stretch haver tilbuden os at følge med Ham en lille Journey ud til hans Præste-Kald i Kent omtr 50 engl: Mile herfra /: thi uagtet han her er boesat og holder Skoele haer han dog sit Levebrød der, og lader det betjene med en anden; som ofte sker i England :/ efter hvad vi kan dømme, vil den Reise medtage £ 5 omtrent, vi vilde ej bestemme os dertil førend Mr. Thornbers Samtykke, jeg fulgte derfor til London med Mr. Stretch, for at høre hans Tanker derom, Mr. Thornber fandt det baade fornøjeligt og tjenligt for os, da vi ved den Andledning baade kunde bese os som profitere særlig i Selskab med vores Informator. Denne Rejse er bestemt neste Uge, og vil vedvare omtr: 8te Dage efter Formodning; Jeg veed mine Forældre nægter os intet anstændigt, og haaber derfor de samtykker dette. — Dette er hvad jeg for denne Gang haer at mælde fra min Side, uden at vi alle Gud være Lov leve vel, min Br. haer gandske sin Helbred og finder sig vel fornøjet i England, alene med os andre nu og da ved Tankernes Brug ønsker sig hos sine norske Venner, dog at høre at de ere vel er Glæde nok i denne Forfatning.

Vi beklage inderlig min Tante Hagerups vedholdende Svaghed, engang med Guds Hjelp vil det vel have en god Ende; ligesom det fornøyer mig at høre min Tante og Oncle Løvenskiold bedres, saa og at Madme. Folkman haer overstaaet sin Barsel-Seng.

Foruden alt andet nyt mældes og Frue Ramshart er engageret med Fogden Cloumann, hvorved jeg bliver en Løgner, der stedse haer paastaaet det modsatte, dog lader Frue Ramsharts dydige og fornuftige Tænkemaade mig ikke tvivle om Aarsagen.

Overalt jeg beklager min Ven Præsten Storm.

Jeg anmelder ellers min ærbødige og venlige Hilsen for alle og enhver, anbefalende dem under den Algodes trygge Beskjærmelse.

Twickenham d. 30te Juni 1787

N. AALL.

P. S. Blandt andre Venner skal jeg bede, Hr. Sorenskriver Norss med Familie hilset.

London Augs. 24 1787.

Honoured Father!

Though I am conscious of my own Imperfections, I'll endeavour to employ my best Effort in presenting you with these few Lines in english, as I think it my Duty to acquaint you of my Progress.

Since my last I have had the Pleasure of receiving two of your Letters, the last of which was brought by Capt. Iverson, and thereby I find you are in perfect good Health

which give me a great Deal of Pleasure, but at the same Time you are much employ'd in Bussiness, which I don't think proper to complain of, but only wish it was in my Power to assist you, in the mean Time be assured, that it will always be the chief Design of my Endeavours and Wishes. A little Indisposition has detained us some Time longer in London, than we intended, but being now recovered we hope to leave London next Week; some Weeks ago we undertook the appointed Journey with Mr. Stretch into Kent and enjoy'd a great Deal of Pleasure by seeing that Part of this Country (how different from that of ours) and at the same Time I hope we improved by conversing with many different People. We spent some of our Time, by the Sea, which much added to the Pleasure of our Excursion, and I conclude upon the whole, we travell'd between 2 and 300 Miles in eight Days.

We proceed in our Studies just as I mention'd in my former Letter, only we now get up at six o'Clock in the morning, and practice ourselves in writing till 8 o'Clock, I hope you approve of our Method of proceeding in Music and Drawing; You advise us to continue with our French, which we certainly shall, besides our other Sciences, but I think both Languages at the same Time rather confounding, before we get a little better acquainted with the english Language.

The general Opinion here is: that a civil War in Holland is inevitable, our last foreign Accounts report, that the King of Prussia is going to march an Army against the united Provinces, and we are also apprehensive, France and England will be complicated in this Affair, and consequently the Treaty between these two Kingdoms broken, which probably will concern all Europe. It was a Report, that the Prince of Wales had married Mrs. Fitz-Herbert, a Woman endow'd with great Accomplishments, and has been married to a private Man before; which has caused some Difference between the Royal Personages & himself, as it is expressly contrary to the Laws of this Realm for a Prince of Royal Blood to marry with any Person but of Royal Descent. — The Duke of Yorke, the Kings second Son is going to marry the Princess of Prussia, who is said to be one of the best accomplish'd and most beautiful Ladies in Europe.

I send by Capt. Iverson, the Bearer of this, some Things, of which I shall leave the Care to my Mother, and some Melons, which are the only Sort of Fruit, now is to be had good. — Capt. Brown informs me, that he has put the Hat, I sent my Aunt Aall, to your Account, but that is a mistake; I paid money for it when I bought it, so that must be observed. — I remember you once wish'd to have a Billard Table for Roelighed, which I can get here, but not cheaper than to 30 guineas; therefore I would consult you, before I bought it. Mr. & Mrs. Thornber shew us every new Proofs of Goodness and Carefulness, and desire their best Compliments to you.

Capt. Iverson brings you a Letter from Capt. Kruise to us, which will inform you of his safe Arrival to Dublin.

Mr. Thornber has got some Sail Cloth of different Sorts, and to very low Terms, If you should want any, Capt. has Proofs of it.

This is what I at present have to say, to enjoin to the Almighty Power to give an entire Possession of Happiness and Health; and desire myself considered as

Honoured Father!

Your ever affectionate
and Dutiful Son

MR. N. B. AALL.

N. AALL.

Twickenham Septbr. 22de 1787.

I learn by your Letter, that Mr. Swarck is going to put your musical Conversation into a Light; may we, in Time, increase your number as worthy members.

It seems as we here are preparing for war, they continue pressing sailors as fast as possible; a foreign Account reported, »that the King of Prussia has made himself master of Amsterdam and the Province Utrekt» and by those means deprives the united Provinces of future Power to injure the Stadtholder; The french appear very quiet and employ'd in some Disturbances at home, requiring their Attention; I dare say England will wait upon them at first Appearance: The Contract will seemingly be of more value next year.

We are very much obliged for the sent Fruit, Salmon and Polona, they are very welcome to the Family here, being look'd upon as rarities.

Mr. & Miss Stretch as also Mr. Möller join with me in best Respects and I remain for ever

Honoured Father

your

Dutiful Son

MR. N. B. AALL.

N. AALL.

be so kind as to present
my mother with the inclosed
few Lines.

Honoured Father!

We have spent our Christmas at Twickenham with application to our studies, but at present we are in town in order to recreate ourselves a little; our friends here load us with their usual kindness and affection, among all I cannot omit acknowledging the great favours we are shown at Mr. Wolff's house; Mr. G. Wolff's disposition is too well known to you, to put it in my power to raise your opinion of him, he is in every respect a

sincere friend to us and always speaks of you with the greatest affection; indeed all the family are very polite to us. Mr. Wolff informs me, that you'll permit us to take a step to France this sommer, and has desired him to provide us with a companion; It is not in the power of language to express the high sense, I entertain of your goodness and paternal affection not only in this, but every respect; but be assured I'll always endeavour to attain the designs of your efforts, and by a conduct, consistent with your wishes, show the gratitude of my heart. As to the proceeding in our learning, we are now about reading english poetry and learning the nature of it, as well as the art of speaking. In Mathematicks and Navigation we have hitherto had no opportunity of getting any lessons.

We shall now apply ourselves with zeal to the french language, if we can obtain the grammatical part of it here, it will come very easy to us and take but a short time to learn it.

I should be glad, if you in your next letter would acquaint me with your intentions in regard to our further travels.

Mr. & Mrs. Thornber desire to unite with us in best wishes for a happy & blessed new year to yourself my mother and other family; and pray give my dutiful respects to my mother & remember me to brothers & sisters not forgetting my aunt Aall & all other friends and relations; I conclude with adorning you all the protection of God Almighty, and assure myself ever to be

London Febr. 1st 88.

Honoured Father
Your affectionate and
dutiful Son

N. AALL.

I was this week, for the first
time, on an english ball, but found
a material difference between that & ours.

In consequence of your letter I immediately repaired to town in order to consult Mr. G. Wolff about the farther proceeding on our travels; in your letter you express a desire of our leaving the school at Twickenham and undertaking our journey through England as soon as possible; but considering the unpleasant time of the year for travelling and the short time we have left, I hope you'll find no objection to our staying at Twickenham, till the year is out, which will be next May.

I have no other views by this proposal, than as we have lately made a beginning in Geography and Astronomy, I think, it would be a pity, and I dare say, contrary to your wishes, to leave those scienses unfinished; Mr. Wolff as well as Mr. Thornber coincide with me in this matter, and I doubt not that it will meet with your approbation; I am also, as I mentioned to you in my last letter, employing some of my time at Geometry, and by that time I hope I shall get a tolerable insight in it.

We have with the consent of Mr. Wolff fixed on a person for companion on our journey to France; this gentleman, who is by birth a Frenchman is equally capable of teaching the french and english languages, and is likewise a very good latin scholar; he has been in England these seven years, and made himself perfect master of the language; we have been acquainted with him almost since we came to England and know him to be a man of a very amiable disposition and a very good moral character, I hope our choice will prove of double advantage, as we shall not only have an opportunity of practising the english but also the latin language, as for the french we shall have no occasion for any other master. Our Terms are, that he is to go with us at the rate of £ 60 pr. annum, and we, naturally, are to find him his expences; which is thought very cheap. This step, we flatter ourselves, will give you satisfaction and tend to our welfare.

I am now in daily expectations of seeing some of your ships here, as the weather seems to have changed rather in their favour; they'll all be in very good time as the market here is very low, and when the prices once fall, it is not easy to get them raised again, Mr. Wolff wished them to stay away a month yet; however I am very assiduous of hearing from you and hope they'll soon be here. —

This it what I at present have to say, only beg leave to charge you with my own and brothers dutiful respects to my mother, with our thanks for her last letter, which my room here will not permit me to answer; remember us to all our friends and relations and believe me

Dr. Father

your dutiful and
affectionate son

London March 27th 1788.

N. AALL.

pardon a little haste.

Dear Father

I hope, before this time, you have received two of my letters, one by Capt. Halvorsen and the other by the Post. I had yours by Capt. Iverson, who is now ready to depart and has promised to forward this. The account Capt. Traag, who arrived a few days ago, brought us of your bad state of health, made us very unhappy, he informs us, that you are attacked with a relapse of the troublesome gout, and also that it has communicated to your hands, you may easily imagine our feelings at these unpleasant news, although physicians here will assure me, that its going into the hands is no bad sign, at the same time it is very distressing to me to think of the exquisite pain, you must suffer and nothing would give me more pleasure than to hear of your releasement, which God of his infinite goodness grant you. I am very apprehensive you have collected a deal of scuroy, which certainly adds to your illness, and your being obliged to

retire from your bussines, I fear checks your spirits too much, pray dont suffer any opportunity to escape you, without letting us know how you are, we are at present very alarmed for you.

In my former letter I informed you of our having made choice of a gentleman for a companion on our journey to France; this gentleman is upon closer inquiry not at all found to be fit person for that purpose, so he is quite dismissed, among other proposals he made us, he asked whether we could have any objections to his taking his wife (for I find he is lately married to an english woman) along with him, as it only would be an additional expence of £ 20, you may easily suppose, what answer he met with, fine fun indeed, to drag a whole family along with us. Mr. Wolf is of opinion that our best way would be to hire a french servant, who also could talk a little english and keep him till such a time, as we became pretty well acquainted with the language, to go without any body at all would be very uncomfortable to us not being able to talk the language; both Mr. Wolff and Mr. Thornber think this by much the best plan and also the cheapest, we should be glad to know your opinion on this occasion by the first opportunity, which we may receive at our return from our english journey. I hope you dont disapprove of our remaining here till next month, as the time is now soon elapsed and by that time I hope we shall be pretty perfect not only in the english language, but also the other sciences you have recommended to us in your memorandum we are now studying Logic (the art of reasoning) which is exceedingly useful in order to speak and write with propriety.

The wild fowls and the Deer, you was kind enough to send us, were very nice, we distributed them among our friends, who accepted of them with great pleasure.

Agreeable to your request I went to see Mr. Sanders and he made many difficulties about the settling of your Account with him, whereof Capt. is but able to inform you. I dont know what to think of him, he is a very sharp man, an in some respects a little cross, but I really believe, he is honest, in good norsk han er en ærlig Veier.

Capt. Iverson having favoured us with a visit will be able to give you a more particular account of us, than we ourselves, when he returns, therefore I conclude wishing you a quick restauration to perfect health that best of earthly blessings and adorning you the protection of the almighty sign my self.

Dear Father

your affectionate and
dutiful son

Twickenham April the 21 1788.

N. AALL.

Efterat Brødrene AALL havde afsluttet sine Studier ved Skolen i Twickenham, foretog de en Rundreise i England og drog derefter over Kanalen til Paris, for yderligere at perfectionere sig i det franske Sprog.

Opholdet her varede ogsaa omtrent et Aar, og de forsømte heller ikke her at drive alle de Studier og lægge sig efter de Færdigheder, der sømmede sig unge Mænd i deres sociale Stilling.

Ogsaa fra Paris hjemsendte de Rapporter om sine Studier, og som en Prøve paa den unge NIELS AALLS Kundskaber i Fransen hidsættes et Brev, han i Marts 1789 sendte sin Fader.¹

Avec beaucoup d'impatience, mon très cher Pere, nous attendîmes de vos nouvelles, quand votre lettre du 2 Fevrier nous est parvenue, bientôt nous en fûmes dédommagés apprenants votre santé, avec celle de notre chère mère, et d'autres de nos parents, nous ne pouvons cependant, qu'avec regrets vous songer tourmenté de votre maladie obstinée, quoique elle ne vous empêche pas de surveiller à vos affaires, elle doit vous être fort pénible, je ne pense qu'avec transport a ce jour heureux, quand serais en état de vous soulager et m'acquitter, d'une dette que vos bienfaits m'ont imposé. La bonté dont vous jugez notre démarche en prolongeant notre voyage contraire à vos prescripts, ne peuvent qu'exciter notre reconnaissance; vous observez avec justice que l'utilité ne repond guère aux depens de voyage, mais vous l'avez oublié, moi aussi alors.

Je suis charmé que vous approuviez de nos lettres francaises nous mettons tout en oeuvre pour acquerir des principes solides, afin de pouvoir par nous mêmes étudier la langue avec plus de facilité, malheureusement notre maître de langues à été obligé de quitter Paris pour des affaires pressantes et comme nous avons si peu de temps à rester, nous le croyons inutile d'en engager un autre; d'ailleurs a présent nous tâchons seulement d'obtenir une prononciation coulante ce qui ne s'obtient que dans la société. Votre consentement apprenions faire des armes, me fait espérer que vous ne serez pas fâché parce que nous prenons quelques leçons pour la danse; certainement notre projet en voulant apprendre tirer des armes, n'a pas été de nous en servir que pour l'exercice du corps, je crois aussi qu'un jeune homme ne doit pas plus négliger d'orner le corps que l'âme, ne craignez pas mon inclination pour le militaire la paix fera toujours mon bonheur.

J'ai déjà hier reçu une lettre de m. m. Weddik et Wendel, où ils m'avertissent d'avoir reçu votre lettre, en même temps ils m'ont envoye une lettre de crédit sur leur Banquiers ici, avec autres lettres de recommandation, que nous serviront sur notre route d'ici en Hollande, quant à notre départ nous l'avons fixé suivant vos ordres, nous n'avons pas encore déterminés quelle route nous prendrons je crois cependant celle de Bruxelles sera la plus courte et la moins couteuse, à cet égard là nous en consulterons avec les amis de m. m. Weddik et Wendel.

Les tristes nouvelles de, notre chère Norvège m'affligent vivement, on se prépare à la guerre de tout côtés, Dieu sait ce qu'il en résultera, je sais bien que ce ne peut pas être l'intérêt d'un pauvre pays de porter des suites fâcheuses. On est ici dans la plus grande consternation. Le Roi de Prusse est présente en Bohemie avec une armée

¹ Findes paa Ulefos.

de 60 mille hommes l'Empereur a fait demandé à la France (en vertu d'un traité, par lequel il est stipulé, que le Roi de France fournira à l'Empereur, quand il aura besoin 40 mille hommes ou 120 millions) leur secours des revolutions interieurs; qui augmentent chaque jours, empêcheront peut être le Roi de remplir ce traité, ce qui aura pour serité probablement une guerre avec l'Empereur.

Je vous prie de faire bien de remerciements de ma part à ma chère mère pour les nouvelles intéressantes qu'elle a eu bonté de m'indiquer, au reste je vous prie d'être assuré de mes attentions a vos conseils et de me croire avec une parfaite estime et sincère dévouement

Mon très chère Père
votre fils affectionné
N. AALL.

Nous avons à présent un Domestique dont la conduite à toujours été inepretensible, j'ai tout lieu a croire qu'il nous suivra en Norwège.

Fra Paris lagde de Veien over Belgien, Holland og Hamburg til Kjøbenhavn, hvorfra de aflagde et Besøg hos sine yngre Brødre Jacob og Nicolai, der var i Skole i Nyborg.

»Den Omstændighed», siger HOFMAN-BANG i sine Erindringer, »at J. AALLS ældre Brødre Niels og Jørgen fra deres Udenlandsreise passerede Nyborg, ledsagede af en fransk Tjener, forøgede ei lidet deres Anseelse blandt Skolens Disciple.»

Efter omsider at være kommet hjem til Porsgrund gik NIELS AALL ind i sin Faders vidtløftige Forretning, hvor hans Hjælp godt trængtes, da Faderen begyndte at blive gammel og svagelig, og ikke længer saa sig istand til at drive de mange og indviklede Affærer med den samme Kraft som før.

NIELS AALL
SENERE STATSRAAD OG EIER AF ULEFOS
f. 1769 † 1854
EFTER EN MEDALJON MALET I PARIS 1789
(UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 114)

FRU MARIANE AALL (?)
FØDT MØLLER
f. 1774 † 1796
UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 119, HVOR BILLEDET
FEILAGTIG ER OPFØRT SOM FRU CHRISTINE AALL f. BLOM

II.

Tiden omkring 1790 Aarene var en florisant Tid for vor Handel og Skibsfart. Med det neutrale Flag vaiende under Gaffelen beseilede vor Handelsflaade alle Have.

I de store sparede Skove klang Øksen lystigt og fyldte Skibsrummene med Planker, der fandt en god Afsætning til gode Priser, overalt hvor de blev budt frem.

Skibene bragte med sig tilbage den nye Verdens Naturprodukter og den gamle Verdens Kulturfrembringelser og Raffinements.

Kaffe, The, Tobak, Salt, Vin og Klæde fyldte Handelsmandens Boder, og Bonden fik som Vederlag for sin Last fuldt op af det til Livets Ophold nødvendige Artikler og enda lidt mere.

De unge Mænd af de gode Familier sendtes til England for at lære Sproget og Handelen; de bragte med sig hjem nye Tanker og Ideer og et nyt Syn paa Livet, der frembragte en Kultur, hvori Mændene fra 1814 var opfødt og opdragne.

Døttrene sendtes ofte til Danmark for at deres Opdragelse kunde fuldendes; det frie England og det enevældigt styrede Danmark var sammen om at indpode Ungdommen de Tanker og Ideer, der skabte det unge Norge.

Rundt om i de forskjellige Handelsbyer var det lidt efter lidt vokset op et Handelsaristokrati, der udmerkede sig lige meget ved Rigdom som ved Dannelse og høi Kultur og desuden ved en patriotisk Offervillighed, der ved forskjellige Anledninger gav sig smukke Udslag og i Trængselsaarene omkring 1814 viste sig at være dyb og stor.

Fra sine Ophold i Udlandet bragte disse Medlemmer af Handelspatricierslægterne med sig hjem Sansen for Komfort og smukke hjemlige Omgivelser, og Mesteparten af vore Storgaarde skriver sig fra denne Periode.

I Christiania var Slægterne ANKER, COLLETT, MATHIESEN og MONSEN m. fl. de mægtigste, paa Fredrikshald var der ANKERE, TANKER, STANGER og WIELER,

i Arendal KALLEVIG, paa Moss boede Slægten GERNER, i Drammen ARBO, CAPPELEN, NEUMANN o. fl., i Langesund BLEHR, i Kragerø HEUCH, i Risør CARSTENSEN og DEDEKAM, i Christianssand ISACHSEN, i Stavanger KIELLAND og KIRSEBOM, i Bergen DEKKE, MOWINCKEL, KONOW, von TANGEN og mange andre, i Farsund residerede Slægten LUND, i Christiansund KNUDTZON og i Trondhjem MØLLMANN, MEINICHE, KNUDTZON og LYSHOLM.

I Skiensfjorden var det især Slægterne LØVENSKIOLD, AALL, FLOOD, WESSELTTOFT, BLOM, CAPPELEN og MØLLER m. fl., der eiede de største Eiendomme og drev de største Forretninger.

Huset AALL havde stedse nydt en god Anseelse for sin Soliditet baade i Norge og Udlandet, og ved det 19de Aarhundredes Begyndelse var der ikke mindre end 4 forskjellige Firmaer af dette Navn: NIELS AALL i Porsgrund, senere paa Ulefos, JØRGEN AALL i Porsgrund, JACOB AALL paa Borgestad og JACOB AALL paa Næs.

24 Marts 1794 tog Niels AALL Borgerskab i Porsgrund, og omtrent samtidig begyndte han ogsaa at drive selvstændige Forretninger ved Siden af, at han fremdeles var den ledende Kraft i Faderens udstrakte Bedrift.

I Begyndelsen af Aaret 1798 døde Nicolai Benjamin AALL, men Forretningen fortsattes i Henhold til hans trufne Bestemmelser uforandret med Niels og Jørgen AALL som Chefer.

Som Gage oppebar de hver 1500 Rdlr.

Af et Brev fra Niels AALL til Broderen Jacob, som dengang opholdt sig i Freiberg, hidsættes:

Porsgrund d. 19 Marts 1799.

Du er nøisom, gode Broder, naar Du som Du i dit Brev af 29 Jan: forsikkrer mig, vil tækkes med Kontoir Kost, til Gjengjæld for Dine saa underholdende Efterretninger. Men ogsaa paa denne er jeg i Øieblikket fattig; all Rørelse i Handelen er standset ved den hos vor Tids Mennesker næsten exempelløse strenge Vinter vi omgives af; Betænk, indtil 26 Grader faldt Thermometerne i vores Omegn i forrige Maaned — selve Grøn­lænderne misunde os ikke et saadant Klimat — Dog herom vil vores Broder Nicolai, som nu er undervejs til Freiberg, have forekommet mig; vore Skibe, som du veed længe før denne Tid pleie at gaae i Søen, ligge endnu indspærrede af Iisbierge der i frygtelig mængde vise sig paa vore Kyster; for imidlertid at anticipere Foraarets komme lade vi nu i Fælleddskab med flere Skibredere, Frier Fjorden opskjære, men 2 Fod Iis foruden en mængde Sne gjøre os dette Foretagende saare besværligt og bekosteligt.

Du har gandske igjendrevet mine Indvendinger mod Gyldigheden af din Disposition ved de i Dit Brev anførte Omstændigheder, som jeg tilstaar jeg havde overseet. Mine Betæneligheder grundede sig paa Din Mindreaarighed, jeg erindrede ikke at denne var overstaet. Der kan altsaa intet hindre din Beslutning, da det i Henseende til Arvens falden nok forholder sig efter Din Mening. Endnu er det mig umueligt at give Dig nogen Kundskab om Arvens Størrelse; Du indseer selv, hvormeget denne hænger af tilfældige Omstændigheder ved Realisationen; efter en meget flygtig Oversigt kan maaske Boets Massa beløbe sig til 120 à 130.000 Rdr., og deraf kan du kun disponere over det halve som Fædrene-Arv, af det øvrige er endnu vores Moder Eier. Dog jeg tør ikke udgive dette for at være endog en rimelig Kalkule; thi Du forestiller Dig ikke hvor saare vanskeligt det er at bringe saa mange Ting under en Sum. — Saasnart jeg derom kan give Dig mere fyldestgjørende Oplysning, skal den vist ikke udeblive. Med din Arv efter Præsten¹ skal jeg forholde mig efter Dit Ønske: endnu er Skiftet ikke sluttet men om kort Tid, haaber jeg at kunne fuldføre dette. — Er Broder Nicolai hos dig da hils kjærligst fra mig jeg skal med det første skrive ham til med en lille Skrifte Prædiken for de mange Penge, Han i Khvn oppebar. Med forrige Post fik du vores Moders Samtykke til dit Valg;² Himlen give dig dertil Velsignelse og varig Nydelse, saa bønhøres din sande Ven

NIELS AALL.

Broderen JACOB AALLS Kjøb af Næs Jernværk forårsagede en betydelig Udtælling af Kontanter af Firmaets flydende Midler, og denne Omstændighed i Forbindelse med et naturligt Ønske hos begge de unge Mennesker om helt at kunne sætte Foden under eget Bord ledede til, at Firmaet N. B. AALL i Aaret 1800 opløstes, idet de to forannævnte Sønner afkjøbte de øvrige Arvinger Firmaets faste Eiendomme, Skibe og Beholdninger.

Som den ældste af Sønnerne overtog NIELS AALL de værdifuldeste af Eiendommene, nemlig *Ulefos Sagbrug* med sine 4 privilegerede Sage, der, saa at sige, udgjorde Rygraden i det store Firma.

Skjødet blev udstedt 17 April 1800.

Tillige overtog han en Række af Firmaets Skove, Lastepladse og Skibe.

Allerede tidligere var han bleven Eier af den smukke Gaard *Menstad* i Gjerpen, som han for 3500 Rdlr. havde købt af Dr. MØLLER,³ senere købte han ogsaa *Brække Gaard* ved Skien, hvor han lod opføre Fløiene til den nuværende herskabelige Bygning.

Paa Skiftet efter Faderen købte han dennes store, smukke Gaard i Porsgrund, hvor han i lang Tid boede.

¹ Hr. Jeremias Hagerup g. m. Francisca Margretha Aall.

² Jacob Aall havde i Kjøbenhavn indgaaet Forlovelse med Lovise Andrea Stephansen, som han ægtede i 1799.

³ Menstad Gaard blev atter solgt af Statsraad NIELS AALL i 1819 til CARL MØLLER.

Af Skibe eiede han ved 1800-Aarstallet $\frac{1}{4}$ Part i »Venskabet» (2000 Rdlr.), $\frac{3}{8}$ Briggen »Venus» (2250 Rdlr.), $\frac{2}{3}$ »De tvende Søstre» (1800 Rdlr.), $\frac{1}{2}$ »Imanuel» (5000 Rdlr.), $\frac{1}{4}$ »Porsgrund», »Haabet» (6500 Rdlr.), Briggen »Ambrosia» (3800 Rdlr.), Sluppen »Morland» (1000 Rdlr.), Briggen »Minerva» (5000 Rdlr.), »Havørnen» (8000 Rdlr.) samt endvidere Briggerne »Aall» og »Vigilantia».

Det var næsten alle Skibe, der havde tilhørt Faderen, de gik i den samme Trade og førtes som Regel ogsaa af Firmaets gamle Skippere.

Foruden de 4 Sage, han eiede paa Ulefos, havde han ogsaa ved Skjøde af 5 Mai 1804 af PEDER ADTZLEV kjøbt Bergens Sag No. 39 og Aas Sag No. 41 samt 1806 en Del af Lahelle Lastepuds ved Porsgrund, som fremdeles bruges som Lastepuds for Ulefosbruget, ligesom han ogsaa eiede en Sag ved Herre.

Hans Formuesforhold var i disse Aar ret gode.

I 1795, altsaa før Faderen døde, anslog han sin Formue til 12 120 Rdlr., men det maa have været et uheldigt Aar for ham, idet han ved sine Forretninger tabte 1269 Rdlr.

I 1800 var hans Gevinst 5730 Rdlr.

Efterat han havde overtaget Ulefos og de andre Eiendomme, tog hans Forretning selvfølgelig et betydeligt Opsving.

Foruden Trælasthanvel drev NIELS AALL en betydelig Kornhandel samt i Forbindelse med sin Broder JACOB AALL paa Næs en ikke ubetydelig Bergværksdrift i Sauland og Nissedal.

Sammen med Kjøbmand JØRGEN FLOOD i Skien, der var gift med hans Niece, Broderen JACOB AALL og Madame VON CAPPELEN, stiftede han i 1811 et Konsortium for at drive Handel paa Island og Finmarken, der samme Aar begyndte sin Virksomhed med et Kreditiv paa 30 000 Rdlr.

NIELS AALLS Andel i Faktoret, som forøvrigt vistnok bare bragte ham Tab, anslog han i 1815 til en Værdi af 19 003 Rdlr.

Sammen med sin Svoger HANS MØLLER paa Aakre dannede han et Aktieselskab AALL & MØLLER, hvori han indskjød Trælast og Kontanter til et Beløb af 100 000 Rdlr.

Samme Firma havde en uheldig Skjæbne; det bragte ustandselig Tab, og de derved paadragne Forpligtelser bidrog vistnok i væsentlig Grad til at fremskynde NIELS AALLS senere Misère.

Følgende Tal, hentede fra NIELS AALLS Bøger¹, viser Størrelsen af hans Handelsvirksomhed.

¹ Paa Ulefos.

ULEFOS HOVEDGAARD OG LILLE ULEFOS

BYGGET AF STATSRAAD NIELS AALL OMKRING 1805 OG 1815,
EFTER MALERI PAA BYGDØ KONGSGAARD ANTAGELIG MALET
CA. 1820

I 1807 tjente han 28 012 Rdlr., deraf medgik under Kontoen Ulefos 1 084 Rdlr., Husholdningen 6 720 Rdlr. og Posten Extraudgifter 6 981 Rdlr.

I 1811 anslog han sine Eiendomme, Beholdninger og Restancer til en Værdi af 555 354 Rdlr.

I 1812 var Indtægten 300 693 Rdlr., i det væsentlige fordelt paa følgende Poster:

Ulefosbruget	57 932 Rdlr.
Skibet Havsønnen	42 998 »
—»— Haabet	9 565 »
—»— Emanuel	45 955 »
Stangjern	5 585 »
Rug	5 891 »
Byg	14 426 »
Hvede	2 290 »
Aall & Møller	65 266 »

Samtidig beløb hans Tab og Udgifter sig til 294 887 Rdlr., hvoraf hans Tab alene paa Vexelkonto var 111 335 Rdlr., paa Skibet Catharina 79 468 Rdlr.

Til Husholdningen paa Brække medgik 41 900 Rdlr. samt til Extraudgifter 26 580 Rdlr.

Den bogførte Gevinst for Aaret 1812 udgjorde saaledes ikke mere end 5 807 Rdlr.

Sin Formue anslog han samtidig til 638 929 Rdlr. hvoraf Ulefos med Tudalsbruget 272 793 Rdlr., Menstad Gaard 5 000 Rdlr., Brække Gaard 60 000 Rdlr., Nissedals Værk 21 700 Rdlr. og hans Anpart i Firmaet Aall & Møller 100 000 Rdlr.,

Indboet paa Brække værdsattes i hans Bøger til 26 505 Rdlr. og Indboet paa Ulefos til 8 831 Rdlr.

I 1813 var hans Beholdninger bogførte for 313 281 Rdlr. og de udestaaende Restancer for 110 000 Rdlr.

I 1814 var Beholdningerne 290 437 Rdlr. og Restancerne 135 203 Rdlr. samtidig udgjorde Aarets Gevinst 111 747 Rdlr.

I 1815 var Beholdningerne 402 801 Rdlr., Restancerne 90 243 Rdlr. og Gevinsten 67 403 Rdlr.

Til Husholdningen medgik dette Aar 27 559 Rdlr. og til Extraudgifter 8 321 Rdlr.

Ved Gjennemlæsningen af disse ganske store Tal maa man dog selvfølgelig stadig have for Øie, at Pengene dengang havde overordentlig liden Værdi.

Et morsomt og karakteristisk Exempel paa Pengenes ringe Kjøbeevne har vi i Statsraad AALLS Regninger fra Bager BØLLING, hvor han som Regjeringsraad og siden som Statsraad i 1814 boede.

For sit Logi betalte han 150 Rdlr. om Maanedn; The og Kavringer om Mor-

genen kostede 1 Rdlr. 3 Mark, 1 Rugbrød med Smør og Ost 1 Rdlr., »Aftensmad» 2 Rdlr. Et Gjæstebrød 2 Mark og 1/2 Pot Fløde 1 Rdlr.

For 1 Flaske Rødvin maatte han betale 3 Rdlr. 2 Mark, og 1 Flaske »Cognach» kostede 5 Rdlr. 2 Mark.

For »Spise og Drikke» til hans Tjener Wegers betalte han 4 Rdlr. om Dagen, medens For til hans Hest blot kostede 1 Rdlr. Dagen og Brænde ligesaa meget.

Udover i November og December steg Priserne paa alle Slags Fødemidler yderligere.

Den 26 November havde Statsraad AALL 3 Venner hos sig til Aften. Traktementet var ikke videre storartet, koldt Aftensbord med Rødvin og derefter en Pibe Tobak og et Glas Conjakstoddy.

Aftensmaden kostede 30 Rdlr., de fire Flasker Rødvin, der blev fortæret, kostede 15 Rdlr. Stykket, 1 Flaske Conjak 30 Rdlr., Sukker og varmt Vand 5 Rdlr. 1 Pund Røgetobak 16 Rdlr., og 2 Piberør, der var indkjøbt for Anledningen 18 Rdlr. Stykket.

Alt i alt stod det lille Gilde Statsraaden i 177 Rdlr.

Man faar et levende Indtryk af, hvor vanskeligt det var for hine Tidens Forretningsmænd at holde sig à jour med, hvad der foregik ude i Verden, ved at gennemblade NIELS AALLS Copibøger for Tidsrummet 1800—1814.

Man maatte jo dengang undvære Telegraf, Telefon, Aviser og alle andre moderne Opfindelser, hvorigjennem man nu staar i Rapport til Udenverdenen.

De Aviser, der omsider kom til Porsgrund, var saa gamle, at de ikke var noget paalideligt Barometer for, hvordan Situationen i London, Paris, Amsterdam og Hamburg stod.

En Krig, der satte hele Handelshusets Kredit og Stilling paa Spil, kunde godt rase i Europa, uden at Kjøbmanden i Porsgrund havde Anelse om det.

Man var henvist til at stole paa de Oplysninger, som »Corespondenterne» lod sine Forbindelser tilflyde, og at disse ikke altid var fuldt paalidelige eller fuldt korrekte, har man flere Exempler paa.

Posten gik heller ikke hver Dag, og man maatte derfor benytte Anledningen til at skrive baade langt og nøiagtigt.

Huset AALLS »Corespondenter» var anseede Huse i Udlandet, der i Aarrækker havde staaet i en livlig Forbindelse med Familien og ofte stod i personligt Venkabsforhold til Medlemmer af Familien.

Det gjaldt da ogsaa at staa i Forbindelse med solide Huse, idet ofte et norsk Firmas hele Velfærd kunde staa og falde med den udenlandske Forbindelses Hæderlighed eller Soliditet.

Norge havde ingen Bank, der kunde formidle Pengeomsætningen med Udlandet; det var henvist til Kjøbenhavn, hvor alle norske Kjøbmænds Tratter paa England og Frankrige forhandlede paa Børsen.

Man kan da let tænke sig, hvilken uhyre Forvirring der opstod, naar f. Ex. en Krig hindrede en fri Communication med dette Centralpunkt for al norsk Handel.

Denne Pengeomsætning med Norge var paa den anden Side af overordentlig stor Betydning for de kjøbenhavnske Pengemænd, idet det ofte kunde være temmelig betydelige Beløb, der omsattes. Som et illustrerende Exempel kan vi nævne at et enkelt kjøbenhavnsk Bankierhus i Tidsrummet Marts 1811 til Marts 1812 paa Børsen købte norske Vexler paa England til et Beløb af £ 425 000.

I Kjøbenhavn var Huset RYBERG & CO, Familien AALLS gamle og gode Forbindelse, en Forbindelse, der var begyndt under NIELS AALL den ældre i 1750 med Huset RYBERGS Stiftelse, og som fortsattes lige til Firmaets sørgelige Fallit i Begyndelsen af 1800-Aarstallet¹.

En anden solid Forbindelse var Etatsraad N. L. REIERSEN, der i Kompani med FREDRIK DE CONNINCK i mange Aar drev store Forretninger i Kjøbenhavn.

Ogsaa med de anseede Firmaer SUHR, FALCK og JEPPE PRETORIUS stod det AALLSKE Firma i livlig Forbindelse.

Ogsaa i Udlandet havde Niels AALL gode og solide Handelsforbindelser.

I Hamburg I. B. PASCHEN, i Amsterdam det store Handelshus WEDDICH & WENDEL, der ogsaa var den norske Stats Commissionær, og ved hvis Fallit i 1816 baade Staten og flere Privatmænd led svære Tab², og i London SAMUEL SANDERS, WOLFF & DORVILLE og SEWEL & NECK.

Huset WOLFF & DORVILLE var stiftet i London 1783 af Nordmanden GEORG WOLFF og drev store Forretninger paa Norge i mange Aar, indtil det efter at have lidt svære Tab saa sig nødsaget til at liquidere i 1818.

SEWEL & NECK, der paa en Maade var en Fortsættelse af det høit anseede Firma G. NORMAN & SØN³, stod ogsaa i Aarrækker i den livligste Forbindelse med de norske Trælasthuse.

Ogsaa rundt om i Norge havde Niels AALL sine Forbindelser, der var knyttede ved personligt Bekjendtskab og gjensidige Besøg.

I Christiania havde Niels AALL gode Venner i WESTYE EGEBERG og COLLETT & SØN, ligesom han ogsaa drev Forretninger med Assessor HAAGEN MATHIESEN

¹ Dansk Biografisk Lexicon XIV S. 444.

² Se Yngvar Nielsen: Grev Wedel III S. 137.

³ Se Historisk Tidsskrift 3 R. V S. 181.

og flere andre, i Drammen var hans Forbindelse ARBO & SØN, paa Fredrikshald CARSTEN TANK, i Arendal KALLEVIG & SØN og i Christiansand DANIEL ISACHSEN.

Vi gjengiver nedenfor nogle Uddrag af Niels AALLS Copibøger, der er ganske karakteristiske baade ved det Billede, de tegner af Niels AALL selv, og det Indblik, man faar i Datidens Handelsforhold.

2 Oktober 1799 til *Reiersen* i Kjøbenhavn:

»Sørensen ligger allerede under Ladning for atter at gjøre et Forsøg paa Keiserens Naade og i andetfald hos det mere fredeligssindede Preusen at hente vort Vinterforraad, thi Korn maa vi have, hvis vi ikke vilde udsætte os og vore Folk for Hungersnød. Det ser slemt ud i Hamburg, en lille Lærepenge kunde vel ikke have skadet disse Handels Despoter, men det lader nu til at gaa for vidt. Dog lykkes Englændernes Tog til Holland, vaagner vel Holland snart af denne Dvale og da faar ogsaa Handelen nyt Liv, og derom tør man vel gjøre temmelig sikre Forhaabninger. Kort naar Faren er størst, er Gud nærmest, heder det, og derved faar vi trøste os.»

11 Juni 1800 til *Reiersen*:

»Jeg tror ikke Politikkens Spaadoms mænd, der bebude Englands totale Fallit. De gode Folk kjender neppe de uhyre Resourcer, dette Land eier i sit Skjød, og at dets Handel aldrig var mere blomstrende og Pengeomløbet aldrig overflødiger end nu, saa at havde jeg Leilighed dertil turde jeg nok vove at lade mine Fonds blive staaende der endnu en Tid. Hvad man kan befrygte er en Statsreform, og vistnok vilde den nu være forbunden med megen Forstyrrelse og Ulempe, men neppe vilde den kunde kuld-kaste den engelske Handel og Vindskibelighed, ligesaa lidt som den vil kunne udtørre de Rigdomskilder, hvoraf Landet er i Besiddelse.»

13 August 1800 til *Reiersen*:

»Et her udspreedt Rygte, at der i alle britiske Havne skulde være lagt Beslag paa danske og norske Skibe, formedelst den mellem Fregatten Freya og 2de engelske Fregatter indtrufne Affære, har sadt os i megen Bekymring, dog da man endnu ikke har faaet nogen officiel Bekræftning derpaa, begynder man at drage dettes Troværdighed i Tvivl.

Gud naade os, fik vi Engellænderne til Fiender, derved var jo vor hele Handel ødelagt, galt nok var det allerede om hin Affaire blev Gjenstanden for en Kabinetssaf-handling; vore Skibe vilde derved sættes i Vanskelighed for hele Aaret, og dette vilde svie stygt nok.»

20 August 1800 til *Wolff & Dorville*:

»Vor Regjering har belavet sig paa alt, da her er kommet Ordre til Udskrivning af alle tjenstdygtige Matroser. Tungt nok var det, om saaledes et helt Lands Rolighed og

Tilfredshed skulde opofres for nogle hidsige Hoveders Ubesindighed, dog maa det glæde enhver fædrelandsk sindet dansk eller norsk, at vores Krabber har vist de stolte Englændere, at der gives Tapperhed og Mod udenfor deres Rige. Give kun Gud, at Russerne ikke trak os i Spil med sig. Dette Synspunkt af Tingenes Stilling syntes mig at være det frygteligste.»

29 August 1800 til *Reiersen*:

»Hvad Slutninger skal man gjøre sig om alle disse Tildragelser. Vil Engelskmanden overrumple os eller tilbyder de os maaske denne Secours for at gaa over paa deres Parti?

Dog dette er et Mørke, som kuns de i Kabinetshemmelighederne indviede torde gennemtrænge. Himlen ved, hvad der tjener os bedst. Norge vil ved Krig med England i kort Tid forandres til en Udørken og Danmark lide meget ved hine Nationers Fiendskab, saa man ikke ved, hvad man skal foretrække, naar man har det heles Vel for Øinene. Give Gud at begge Dele kunde afværges.»

29 August 1800 til *Wolff & Dorville*:

»En til Helsingør ankommen engelsk Flaade med en betydelig Transport har her vakt foruroligende Gisninger om Englands Sindelag mod os, lægger man dertil den Virksomhed, der i Kjøbenhavn anvendes paa Flaadens Udrustning, og de flere krigerske Foranstaltninger man sporer, er et Fredsbrud med England ikke usandsynligt.

Disse sørgelige Udsigter gjør det nødvendigt for os at inddrage vores engelske Fonds, saa rimeligt det end var at oppebie en for Omsætningen beleiligere Tid.»

Det var vistnok en forsigtig Fremgangsmaade, Niels AALL her valgte, thi en Krig med England vilde for ham betyde Beslaglæggelsen af alle hans i England indestaaende Midler.

For dog ikke ganske at lukke det engelske Marked, foreslog han, at de fremdeles skulde fortsætte Mellemandelen, idet hans Skibe kunde seile under Hamburgs Flag og for hamburgske Kjøbmænds Regning.

Det viste sig dog at Niels AALLS Frygt denne Gang var unødigt, de truende mørke Skyer paa Horizonten adsplittedes atter, idet der 29 August 1800 afsluttedes en Konvention mellem Norge-Danmark og England i Anledning af den ubehagelige Freya-Affære.

Under 5 September kunde han saaledes skrive til *Wolff & Dorville*:

»Vores Frygt for Fredsbrud med Englænderne er nu hævet, da sidste Kjøbenhavnske Post bragte den saare glædelige Efterretning, at de opkomne Tvistigheder paa

den venskabeligste Maade er bilagt. Vor Handel, som formedelst hine frygtelige Udsigter var standset, begynder altsaa nu igjen sin forrige Virksomhed.»

Og samme Dag til *Reiersen* i Kjøbenhavn.

»Aldrig har noget Brev fra Dem glædet mig saa meget som hint sidste. De adspredte med et de mørke Udsigter, de foregaaende havde opstillet for mig, og virkelig var der at slutte fra de alvorlige Tilberedelser man allevegne sporede mere Grund til Frygt, end Haab. Nu tør man, Himlen være lovet, smigre sig med den glade Forventning under den velgjørende Freds Oliegren trygt at kunne drive sin lovlige Næringsvei, og hvad der endnu er os vigtigere, at kunne erholde os Levnetsmidler ere de end dyre

Tror De ikke, at den gridske Engelskmand i Tilfælde vilde lægge Beslag paa vore Fonds? Man kjender en slig Streg af ham før.»

22 Oktober 1800 til *Reiersen*:

»En særdeles glædelig Efterretning var mig den om Freds-Præliminariernes Under-tegnelse imellem Frankrige og Østerige; maatte det være et Forbud paa almindelig Fred, vilde det være endnu glædeligere; thi blive derved end mine Indkomster mindre, kunde jeg haabe at nyde disse i Ro, og ikke ideligen oprøres ved Tidenden om gyselige Mordscener, et nyt Felttog upaatvivlelig vilde medføre.»

3 December 1800 til *Reiersen*:

»Rygtet om de engelske Skibes Anholdelse har paany vakt Frygten for et Freds-brud med England, da man formoder Keiseren vil trække os med i Spillet.»

17 December 1800 til *Reiersen*:

Efterat han har beklaget, at han saa at sige dagligen maa benytte sig af Reiersens Kredit, fortsætter han:

»Vel mangler jeg ikke Fonds i England, men til hvad Nytte er de mig, naar ikke engelske Papirer kunne afsættes? I den Forhaabning at den for nogen Tid siden sand-synlige Fred paa det første Land skulde ophjælpe Kursen, har jeg saa sparsomt som muligt berørt mine engelske Fonds; men Keiser Pouls Politik, som man nok især kan tilskrive den befrygtede Stilstand i den nordiske Handel, har bortfjernet denne Udsigt.

Sandt er det, at Udsigterne for vort Fødeland aldrig var mørkere, dog maa vi ikke mistvile; den mørkeste, stormfulde Nat er ofte Forgjængeren for en blid og oplivende Dag og synes end de truende Ulykker at overvinde vore Kræfter, maa dog den Tanke at de blot ere Redskaber i det altledende Forsyns Haand indgyde os Mod og Kraft til at udholde dem.»

Denne Gang skuffedes Niels AALL i sine lyse Forhaabninger.

Den 15 Januar 1801 lagde den engelske Regjering Beslag paa alle i engelske

Havne værende russiske, svenske og dansk-norske Skibe, hvorved ikke mindre end 149 dansk-norske Skibe blev Englændernes Skibe.

Helt til 28 Januar, altsaa 14 Dage efter, levede man i Porsgrund i Uvidenhed om dette frygtelige Slag, der havde rammet vor Handelsflaade.

28 Januar kom der til Skien en Staffet fra Christiansand med Meddelelse om, at man der havde hørt et Rygte om Embargo af norske Skibe i England, men dette Rygte fandt ikke Tiltro, og endnu 5 Februar s. A. skriver Niels AALL til *Wolff & Dorville*:

»Et Rygte at der i England er lagt Beslag paa alle danske Skibe, har vakt megen Bestyrtelse, dog smigrer vi os endnu her med at Tvistigheden mellem vores og det engelske Hof endnu i Mindelighed kan bilægges, da det saameget strider mod begge Parters Interesse at føre Krig mod hinanden.

Det som værre er at man siger den russiske Keiser skal være bleven os ublid fordi vi ikke villigen nok undertegnede Alliancetractaten med England; vist er det, at vores Gesandt i Petersburg er forvist, og den russiske rappelleret fra Kjøbenhavn, men hvad videre følger det kan have, maa Himlen vide.»

Det var kritiske Tider for den norske Handelsstand; ingen paalidelige Efterretninger at opdrive, hvorefter man kunde indrette sig, og at expedere de vanlige Trælastladninger, var under disse Omstændigheder ikke at tænke paa.

Niels AALL næred ogsaa Frygt for, at de engelske Huse, der skyldte ham Penge for modtagen Trælast, skulde benytte sig af den almindelige Forvirring til at nægte at acceptere hans allerede trukne Vexler. Idet han i en Skrivelse af 25 Februar 1801 omtaler dette for *Wolff & Dorville*, fortsætter han saaledes:

»Ikke kan jeg forestille mig, at nogen af disse Herrer vil benytte sig af de indbrydende Uroligheder mellem England og Danmark til at krybe i Skjul. En saa lav Tænkemaade tiltror jeg ikke nogen af disse gamle Bekjendtere.

Imidlertid beder jeg Dem, høistærede Venner, med størst muligt Agtpaagivenhed og Virksomhed at afværge deslige Ubehageligheder. Skulde en Krig mellem England og de nordiske Magter — hvortil Udsigterne med hver Dag bliver frygteligere — bryde ud, forsikrer jeg mig ikke blot, at De vilde sørge for mine i Deres Hænder værende Fordringers nøiagtige Inddrivelse, men at de om en almindelig Confiscation — som man af vore oplyste Tider maa frygte — skulde finde Sted, De da vilde udfinde en Maade til at unddrage Deres Corespondenters Fonds derfra, ligesom jeg og gjør mig det Haab, at der i dette ulykkelige Tilfælde vilde tillades mig enten over Hamburg, Amsterdam eller hvilket Stæd jeg dertil maatte finde bekvemt at trassere for ihændeværende Valuta.

Alting er her i Bevægelse; Folket reiser sig en Masse for at modsætte sig Englændernes Voldsomheder, alt vaabendygtigt Mandskab fra 18 til 50 Aar er sadt i Requisition og man er nu beskjæftiget med at organisere det paa militær Fod, saa at Englænderne om de faar i Sinde at angribe os, vilde faa med hele Nationen at bestille.

Gud forbyde, at alle disse Forberedelser skulle komme til Nytte, al Rørelse vilde da standses og Englands Existence da muligens ligesaa meget sættes paa Spil, som vores.»

26 Februar 1801 til *Reiersen*:

»Hungersnøden er steget til det høieste, saa at faar vi ikke snart Bistand fra de Kongelige Magaziner, hvorom vi haver Løfte, vilde Følgen deraf blive skrækkeligere, end af den mest ødelæggende Krig. Et mørkere Tidspunkt for Norge har neppe existeret, og Grunden til Aarsagen, hvad er den da vel uden Pitts Ærgjærighed og Pouls Luner, det er sørgeligt, at saamange fredelige Menneskers Skjæbne skal hænge af deslige Uhyrer.»

4 Marts 1801 til *Jeppe Prætorius* i Kjøbenhavn:

»Vi have her den Efterretning ved en preusisk Skipper, at Embargoen paa svenske som danske Skibe den 10 Februar er ophævet. Denne Beretning, som bemeldte Skipper under et retsligt forhør paa Raadstuen i Christianssand har aflagt, bør man ei tvivle paa Troværdigheden af. Denne lykkelige Vending, som vi sikkerligen skylder Kongen af Preussens Mellekomst turde give Handelsaanden sit forrige Liv.»

Det blev imidlertid en kortvarig Glæde; 12 Marts 1801 forlod den britiske Flaade under Anførsel af Admiralerne Parker og Nelson Yarmouth.

Dens Maal var Kjøbenhavn. Fuldstændig ubekjendt hermed skriver Niels AALL en Uge senere 19 Marts 1801 til *Reiersen*:

»Tak for de trøstelige politiske Efterretninger. Jeg har altid tvivlet, at det var Englands alvorlige Hensigt at bryde med os. Kuns troede jeg, det vilde indjage os Skræk, for at deltage i den nordiske Koalition, for dog at være sikker paa Hamburg. Men efter at Prindsen har talt saa kraftige Ord i Sagen er denne Udsigt dem aldeles betagen og hvor i Alverden kan da den engelske Handel, hvorpaa dets Subsistence ene beror, tienes? Der bliver det jo ikke levnet en eneste neutral Havn i hele Enropa. Kort, jeg har det bedste Haab, at Tingene jevner sig, og at vi snart under Fredens Skygge vil fortsætte vor Næringsvei. Stor Ulykke har allerede Englands Fremfærd gjort os; de første Frugter af dette Aars Udslibning ere gangne forloren, men kuune vi for denne Pris tilkjøbe os Freden, var den ikke for dyrt betalt.

Det skrækkelige Øieblik nærmer sig, da ingen Levnetsmidler mer er at erholde, saa at kommer ikke den ventede Transport snart, ser vi gyselige Tider imøde.»

Den næste Post fra England bragte imidlertid foruroligende Nyheder. Wolff & Dorville melder den engelske Flaades Afreise, og fortæller samtidig, at Handels-
huset Fox & Co. i London stik imod al Handels Sædvane og Vedtægt har be-
nyttet sig af Anledningen til at nægte at acceptere Niels AALLS Vexler, hvorfor
disse er blevet protesterede.

1 April 1801 til *Wolff & Dorville*:

›Vores Skjæbne med Hensyn paa Krig med England afhænger nu af den engelske
Flaades Bestemmelse. Skal den igjennem Sundet er Krigen uundgaaelig, men man har
dog endnu et godt Haab. I alle Fald ere vi belavede paa at modtage Britten med Olje-
grenen i den ene Haand og Sværdet i den anden.›

1 April 1801 til *Reiersen*:

›Ved denne Tid er vel vores Skjæbne i Henseende Krig eller Fred afgjort. Blev
det end det værste, var dog dette at foretrække for den pinlige Uvished vi nu svæver
i, og som sætter os i stor Forlegenhed at vi ikke ved, hvad vi til vor Fremtids Vel
skal foretage os.›

Med bankende Hjerter ventede man nu i Porsgrund, som over det hele Land,
paa nye Efterretninger fra Kjøbenhavn.

En Uge efter Slaget paa Kjøbenhavns Rhed vidste man endnu intet om det i
Porsgrund.

Den eneste paalidelige Underretning, man havde, skrev sig fra nogle tyske
Skippere, der mente at have hørt Kanonskud, da de passerede Sundet.

9 April 1801 til *Reiersen*:

›Deres sidste politiske Efterretninger var ikke ret trøsterige, men end mere for-
uroligende er nogle senere ved preussiske Skippere fra Helsingør, der berettede at en
engelsk Flaade var passeret Sundet, og ved deres Afreise hørte de en Kannonade fra
Kjøbenhavn.

Det frygtelige Uveir, som med Blodstrømme truer at overstrømme Europa er altsaa
brudt løs!

Vi belaver os paa et mandigt Forsvar, om Engelskmanden skulde finde for godt at
aflægge os et Besøg. Skade er det kun, at vi mangler de fornødne Vaaben, og at det
fra Regjeringens Side gaar meget langsomt med disses Anskaffelse, som vi dog ikke selv
kan tilveiebringe.›

Da alt Haab om Fred syntes slukket, bestemte Niels AALL sig til at forsøge
at redde de Skibe, han havde ude.

10 April sendte han derfor en Skrivelse til Captein *Fredrik Møller*, der med Skibet »De tre Søstre» laa i Korshavn, hvori det heder:

»Nu da alt Haab til vore Stridigheders Bilæggelse med England er forsvundne og der allerede er forefalden en Bataille ved Helsingør, hvis Udfald man vel ikke ved, men som dog i alle Fald maa ansees for en Krigserklæring, er det ikke at formode, at vore Skibe saasart kunne komme i Farten. Deres Medrheder og jeg er derfor blevet enige om følgende Punkter Skibet Tre Søstre angaaende, hvis nøiagtige Efterlevelse, vi paa det omstændigste anbefaler Dem.

1mo. Ville De, saasart dette indløber gjøre Anstalt til at henbringe Skibet saalangt op i Fjorden, hvor det kan ligge; thi under de nærværende Omstændigheder vove vi ikke, at lade Dem søge nogen anden Havn.

2do. Lader De Skibet aftakle; tager Roret fra det, og sørger saaledes for at det aftagne Inventarium henligger under sikker Forvaring, og mod den billigste Leie.

3tio. Efter at disse Poster ere bragte i Udøvelse og det hele i overensstemmelse hermed er ordnet giver De Folkene Ordre til at begive sig hjem forsynede med Proviant.»

Skipperen selv skulde blive og passe paa Skibet, indtil der blev bedre Tider.

Samme Dag sendte han ogsaa Ordre til Captein Lars Iversen, der med Skibet »Norske Løve» laa i Christiansand, at han skulde oplægge Skibet paa et sikkert Sted. Skibets Mandskab var allerede hvervet til Kongens Tjeneste.

Samtidig meldte ogsaa Frygten for Kornmangel sig.

»Det Glimt af Haab, Deres Betragtninger over vores politiske Stilling indgjød mig,» skriver Niels Aall til *Jeppe Prætorius*, »forsvandt aldeles ved Efterretningen om den engelske Flaades Passage gennem Sundet. Krigen er da allerede udbrudt, dog har jeg den Tillid til vore danske Helte, at dette Vovestykke af engelsk Overmod vil komme dem dyrt at staa og lære dem, at Nordens og Sydens Kjæmper ikke staar i en Klasse.

Maaske vil og den stolte Britte erfare, at man ikke uhævnnet taaler enhver Fornærmelse og vor Selvstændighed saaledes faar mere Værd i Europas Øine.

Sørgeligt er det i den yderste Grad, at ingen Undsætning af Levnetsmidler kommer til os fra Danmark. Hidtil har vi tæret paa noget Magazinkorn, som Hans Majestæt har overladt os, men snart vil dette faa Ende, og vee os, om vi ikke forinden faar nogen Hjælp. Ogsaa her øve vi os i Vaaben, og freydige skulle vi møde Englænderne, naar vi kun havde Mad, men hvad er Helten uden denne?»

Niels AALL besluttede sig resolut til ikke at afvente de Foranstaltninger, som Autoriteterne maatte træffe til at forsyne Landet med Korn; han handlede derfor paa egen Haand.

10 April skriver han til *Prætorius*:

»I den sørgelige Uvished vi endnu svæver i om Undsætning af Levnetsmidler fra Danmark, har endel af mine Medborgere tillige med mig besluttet at udsende en paa-lidelig Mand til Jylland for paa selve Oplagsstederne at gjøre Indkjøb af Kornvarer. Dette Erinde haver vi formaaed Hr. Friedr. Feilberg af Skien til at paatage sig, og for at sætte ham istand til Udførelsen for mit Vedkommende, ville De, Høistærede Ven have den Godhed at honorere hans Tratter for min Regning.»

Den samme Post, som bragte Efterretningen til Norge om det sørgelige Slag paa Kjøbenhavns Rhed 2 April 1801, bragte ogsaa Meddelelse om at Fiendtlighederne ved Konventionen af 9 s. M. foreløbig var ophørte.

Vistnok nærede man endnu Frygt for at Norge ikke var indbefattet i Konventionen, og dette virkede naturligvis hemmende paa Handelsrørelsen; men man aandede dog alligevel lettere, og man kunde med nogenlunde Tryghed se Fremtiden imøde.

Under 22 April skriver Niels *Aall* til *Prætorius*: »Vaabenstilstanden og endmere Keiser Pouls Død anseer vi her som Signaler til en almindelig Freed, snart haaber vi disse Lysninger paa vor politiske Horizont, vil forjage det Mørke, der nys bedækkede den og at blidere Dage vil bringe vore nærværende Lidelser i Forglemmelse; allerede have vi faaet nogen Undsætning fra Danmark, som endskjønt den er saare pauver, dog var saare velkommen.»

Den truende Situation var over for denne Gang, og snart begyndte Handelen atter at florere.

Under 6 mai skriver Niels *Aall* til *Reiersen*:

»Nu da alle Aspekter spaar os en hastig og lykkelig Vending paa de rædsomme Optrin vi nys have seet og tildels ikke saa ganske overstaet, haaber jeg vores Correspondance vil faa nyt Liv. Keiseren af Rusland byder jo Haanden til mindelig Forlig, og neppe er det de øvrige Angjældendes Interesse at modstemme ham heri.

Tak og udødelig Hæder være imidlertid vore Søhelte, der saa modige ofrede Liv og Blod for vores fælles Tarv og lærte Britterne at nordisk Mod og Tapperhed endnu ikke er uddød.»

Fra 1801 til 1807 herskede der Fred i 6 Aar, og de norske Skibe pløiede atter i Fred og Ro den vante Gang over Bølgerne til England.

Flere af Aarene var endog glimrende, saa Landet meget snart forvandt det Knæk, som Begivenhederne i 1801 havde tilføiet det, og jevn Velstand og Tilfredshed bredte sig overalt.

Specielt havde Trælasthandelen nogle gode Aar, og det er ingen Tvivl om, at Niels AALL i disse Tider gjorde glimrende Forretninger.

I 1807 brød Krigen med England atter ud.

16 August erklæredes Krigen, og samme Dag begyndte England Fiendtlighederne.

I Norge troede man dog endnu ikke at det skulde blive Alvor af det.

Saa sent som 18 August skriver Niels AALL til *Wolff & Dorville*: »Naar den Uveirssky, som den engelske Flaades Nærvær i Øresund har optrukken paa vor politiske Horizont, har forsvundet, skal jeg opvarte med frisk Remisse.»

En Uge senere er Haabet om Fred betydeligt mindre.

22 August 1807 til *Wolff & Dorville*:

»Hidtil er saavidt os bekjendt ingen Fiendtligheder forefalden, men den engelske Flaades truende Stilling lader os befrygte alt, skønt Historien neppe har Mage til et saadant Overfald.»

2—5 September blev Kjøbenhavn bombarderet og 7 overgav Byen sig.

Først 12 September fik REIERSEN Anledning til at underrette NIELS AALL om den skrækkelige Begivenhed, som denne modtog Underretningen om 18 s. M.

Følgende Dag skriver han til *Reiersen*:

»Det var en skrækkelig Tidende Deres ærede af 12te ds. indeholdt. Saa maatte da den skønne Hovedstad bukke under for Træskhed og Overmagt, og Retskaffenhed og Uskyld vorde Offre for skjændig Politik. Aldrig har jeg kunnet forestille mig, at det skulde være kommet til den Yderlighed. Endnu have Englænderne skaanet vore Kyster, men ved Flekkerø har lagt sig en liden Eskadre, hvis Hensigt man ikke ved, men formodes at være at sætte sig i Besiddelse af Havnen for at have et Tilflugtssted for sine Skibe.»

Stemningen mod England var, som rimeligt var, ikke den venligste.

Nordmændene følte sig dybt krænkede over det grove Brud paa Folkeretten, Tvillingrigerne havde været Gjenstand for, og end mere harmedes de over at nogle af deres engelske Forbindelser skjændigen benyttede sig af denne Anledning til at gaa fra sine Forpligtelser.

Et af disse Firmaer var *Sanders & Davies* i London, med hvem Huset AALL i lang Tid havde staaet i Forbindelse. De nægtede at betale en Trælastladning, som de med eget Skib havde hentet hos Niels AALL i Porsgrund.

Dette var vistnok et nogenlunde enestaaende Tilfælde; men Tonen i Niels AALLS Breve til sine engelske Forbindelser beholdt dog længe efter et vist Anstrøg af Bitterhed.

Under 25 September 1807 tilskriver han *Wolff & Dorville* i London:

»Mange Suk ere dragne i Anledning af de sidste politiske Begivenheder, og ubodelige Ulykker ere spredt over Verden ved den fatale Kamp om Verdensherredømmet, men aldrig har Verden været Vidne til en mere rædselsfuld Scene af Falskhed og Rædsel, end den Kjøbenhavn og Omegn nylig faldt som Bytte for.

Visselig vil den i Historien blive omtalt som det mest udspeculerede og røverske Angreb paa Menneskenes helligste Rettigheder, og hvis der er en Hævnens Engel til, sandelig vil hans Sværd falde tungt paa Angriberne. Disse betragter jeg dog ikke som Repræsentanter for den engelske Nation i Almindelighed, tværtom er jeg overbevist om, at den største Part af denne i høi Grad misbilliger deres Lederes Opførsel; jeg forbauses alene over, at en saa foragtelig Bande Mænd er taalt som en gentil og hæderlig Nations Ledere.

Ikke saa at forstaa, at vi er ubekjendte med det nedrige Paaskud for deres blodige Plan, men selv om denne var basseret paa Retfærdighed, saa kunde de have anvendt Midler mere overensstemmende med Humanitetens Love for at opnaa sine Maal. Neil saadanne Midler tjene ikke til at rane til sig det Scepter over Oceanet, som en anden Verdensmagt indehaver over Continentet, og allene for at tilfredsstille denne Forfængelighed er Universets Fred og Ro ofret. O Tempora! O Mores!»

REIERSENS sørgelige Brev af 12 September bragte ogsaa en anden Jobspost, der rammede NIELS AALL paa det føleligste.

Hans største Forbindelse i Kjøbenhavn, JEPPE PRETORIUS, var gaaet fallit.

Det syntes, som om NIELS AALL herved var kommet i en kritisk Stilling, thi under 22 September indsendte han følgende Andragende til den interimistiske *Regeringskommission* i Christiania:

»Uhyret er brudt løs! Dets Slag falder tungt paa Nationen i Almindelighed, men i Særdeleshed rammer det den Classe Borgere, som trygge ved en retfærdig og fredselkende Konges kraftfulde Beskyttelse af en hædret Neutralitet, men som nu ved en lige-saa pludselig som exempelløs Vending, ser sig ikke allene overladt til en ængstelig Uvirk-somhed, men endog udsat for aldeles at berøves Frugterne af hint lykkelige Tidspunkt.

Denne — naadige Prinds og Høivelbaarne Herrer, er i dette Øieblik den norske Handelsstands Skjæbne, som bliver end frygteligere derved, at der fra Kjøbenhavn høres Fallissementer af de vigtigste og solideste Handelshuse, hvoraf Følgen upaatvilelig vil blive at Vexler i Mængdevis vil komme tilbage paa os og truer med Overfald, som maatte knuse os i en Stilling, hvor Pengemangel er almindelig og alle Resourcer tilstoppede, hvis ikke Statsstyrerne med kraftige og hurtige Midler ville komme os til Hjælp.

Men denne Udsigt har den høie Regjeringskommission aabnet os ved den i Intelligentsedlerne for 15de d. M. indrykkede Bekjendtgjørelse, og det er med Tillid dertil, at jeg underdanig ansøger, at vorde meddelt et Moratorium, som for trende Maaneder eller indtil heldigere Conjunkturer maatte indtræffe, hvorved Pengecirculationen igjen kunde komme i Gang, kunde beskytte mig mod Anfald af mine Creditorer.

Som Motiver for denne min underdanige Ansøgning, kan jeg kun anføre en udbredt Virkekreds, hvorved nogle 100 Mennesker holdes i Virksomhed, og mange fattige Familier ernæres, en Formue, som skulde end Englændernes Rovlyst berøve mig mine Eiendomme paa Havet, og i deres Havne, er fuldkommen tilstrækkelig til at sikre mine Kreditorer for Tab, og endelig den offentlige Tillid jeg tør beraabe mig paa ikke at ville misbruge en saadan Bevilling.

Saaledes anbefaler jeg dette Andragende, hvorpaa min borgerlige Existence beror, til Deres Durchlauchtigheds og øvrige høie Herrers høigunstige Beslutning og haaber mit Ønske indvilget.»

I Forbindelse med denne Ansøgning indsendte han 2 Oktober Amtmand LØVENSKIOLDS Attest for, at han havde gennemgaaet hans Bøger. Han tilbød sig at stille som Pant to betydelige Sagbrug, hvoraf det ene var Odelsgodset (Ulefos) og var 130 000 Rdlr. værdt og kun behæftet med 20 000 Rdlr., foruden sine øvrige faste Eiendomme, Beholdninger af Trælast m. v.

NIELS AALL slap dog at gaa til denne Yderlighed; et Laan af det oprettede Laaneinstitut i Christiania hjalp ham over de værste Vanskeligheder; i 1807 erholdt han af Depositokassen i Kjøbenhavn et Laan paa 14 000 Rdlr. D. c. mod Pant i hans Beholdninger af Trælast, samt Ladninger, der allerede var indlastede i Skibene Immanuel, Norske Løve, Spes Nova, Adjutor, Haabet og Ambrosia tilsammen taxerede for 28 000 Rdlr.

I Anledning af dette Laan afgav Raadmand Bentzen og Kjøbmand Hans Blom i Skien Erklæring om, at Niels Aall »i enhver Henseende er en fuldkommen vederhæftig Mand, ydermere, naar det hensees til det ham saavidt vi vide tilhørende Ulefos Sagbruge, med hvad deraf dependerer, hans Vaaning og Etablissement, hans temmelig vigtige Fordringer hos Almuen og hans eyende Skibe og Skibsparter, paa hvilket alt ikke er mig, Bentsen, bekjendt, at nogen thinglyst Heftelse efter denne Jurisdictions Protocoller findes.»

Hans økonomiske Stilling var i Tiden 1807—1814 ikke alene god, men endogsaa saa glimrende, at han kunde tillade sig at vise megen Liberalitet, hvor det gjaldt Understøttelse af vældædige og fædrelandssindede Formaal.

I 1809 skjænkede han saaledes 1500 Rdlr. til Oprettelsen af en »Borgerskole og Fattigskole» i Porsgrund, og i Oprettelsen af »Selskabet for Norges Vel» tog han ivrig Del baade med Raad og Daad.

I 1810 skjænkede han dette Selskab sammen med sin Broder JACOB AALL 4000 Rdlr. til Bestridelse af Udgifterne ved »økonomisk-tekniske Reiser i Norge.»¹

For Oprettelsen af et eget norsk Universitet var han varmt interesseret, ligesom Slægten forøvrigt.

Han selv gav 10 000 Rdlr., hans Onkel JACOB AALL paa Borgestad 5000 Rdlr., hans Broder JØRGEN AALL 3000 Rdlr., og hans anden Broder JACOB AALL paa Næs 20 000 Rdlr., alt ialt bidrog Familien AALL saaledes ikke mindre end med 38 000 Rdlr. til Universitetets Stiftelse.

Af Kammerherre ROSENKRANTZ var NIELS AALL bleven spurgt om hans Mening, om hvor Universitetet burde ligge, og med en Smule Lokalpatriotisme svarede han, at det efter hans Formening burde ligge i Omegnen af Skien og Porsgrund.

Senere udviklede han denne Plan for Rosenkrantz i en Skrivelse af 21 Januar 1812:

»Under 16 f. m. gav jeg mig den Frihed at besvare Deres Høivelbaarenheds Opfordring i Anledning af Byen Porsgrunds Bequemhed til et Universitets Anlæg, og begriber ikke, hvad der kan have hindret sammes Fremkomst². Muligens var Deres Høivelbaarenhed allerede afeist forinden, og Brevet paa Stiftskontoiret været forlagt.

Da jeg imidlertid intet har at tilføie mine deri ytrede Meninger tillader jeg mig deraf at sende en Afskrift, hvoraf Deres Høivelbaarenhed lettelig vil opdage, hvor langt dette vigtige Emne ligger udenfor min Synskreds. Ikke desto mindre ansaa jeg det for en Pligt at meddele de ufuldkomne Betragtninger, jeg derover har anstillet, med den Tillid at disse kun af Deres Høivelbaarenhed selv skulde bedømmes.

Muligens vil Deres Høivelbaarenhed finde Ideen om Gjemsø Klosters Indlemmelse i Universitetets Bygninger noget flygtig, da den saa aldeles strider mod den nys afdøde Eiers Disposition, men mit Forslag gaar kun ud paa selve Hovedbygningen og Haugene. Den første vil, tror jeg, med nogen Udvidelse gøres meget bekvem til en Universitets Bygning, og Haugen til et botanisk Anlæg. Jeg ved ikke, hvorvidt man hos den nuværende Eier kan forudsætte Sands for denne almene vigtige Gjenstand, men at den Afdødes Manes ikke ved dette Arrangement kunde fornærmes, holder jeg for afgjort.

Hæld krone Deres Høivelbaarenheds og de øvrige brave og virksomme Mænds Bestræbelser for vort Fædrelands Opkomst og Selvstændighed! Maatte kun ikke den nys oprundne Morgenrøde ved politiske Uveirsskyer formørkes.

¹ I 1822 byggede Niels Aall paa sin Eiendom Næs Gaard Flaabygd Kirke, som han forærede Bygden. Se Helland: Bratsberg Amt II S. 360.

² Dette Brev findes ikke indført i Niels Aalls Copibog.

Maatte Statsstyrerne erkjende den evige Sandhed, at kuns under Fredens Skygge kan Menneskets Oplysning og Lyksalighed trives. Saa torde og vort Norge haabe at reise sig af sit Fald, og at hæve sig til en oplyst og selvstændig Nation.

Men det blive nu som det kan. Under alle Omstændigheder ville de sande Fædrelands Venner i Deres Høivelbaarenhed erkjende Landets store Velgjører, og Efterverdenen vil sætte Dem et Minde ved Siden af vor uforglemmelige Christians.»

Efter sin Hjemkomst fra Udlandet boede Niels AALL som nygift paa Menstad. I 1810 flyttede han til Brække Gaard ved Skien, hvis endnu eksisterende Hovedbygning han ved dette Tidspunkt lod tilbygge de 2 Fløie. Niels AALL interesserede sig overhovedet meget for at bygge. Hovedbygningen paa Ulefos og Lille Ulefos Gaard er, som tidligere meddelt, opført af ham, den første omkr. 1805, den anden omkr. 1814. Hovedbygningen paa Ulefos er bevaret temmelig uforandret til vore Dage; specielt er dette Tilfælde med Husets største Værelse, Havesalen, som prydes af en Række Væggemalerier, malet direkte paa Muren af den bekjendte Grev Axel Mörner, der i 1808 sad som Krigsfange paa Ulefos. Mörner, der dengang var Oberstlieutenant, blev tagen tilfange under Kampen ved Toverud 18 April 1808 og blev derefter som Fange antagelig ført direkte til Ulefos, hvor han vel har opholdt sig til efter Vaabenstilstanden i December 1808.

Foruden Grev Mörner skal samtidig ogsaa have opholdt sig paa Ulefos som Fange en ung Lieutenant Ørn, muligens Mörners Adjutant. Som vi senere skal se, kom Grev Mörner, allerede $\frac{1}{2}$ Aars Tid efter sin Afreise fra Ulefos, tilbage til Norge som Udsending fra Karl den trettede, og har han da muligens med særlig Hensigt paany aflagt Besøg paa Ulefos. Grev Mörner kom senere til at spille en betydelig Rolle under Forhandlingerne om Foreningen mellem Norge og Sverige; han døde som svensk Generallieutenant i 1852.

Om Grev Mörners Tilfangetagelse ved Toverud heder det i Oberstlieutenant Didrik Schnitlers »Blade af Norges Krigshistorie» S. 228:

»Først efterat der fra den svenske Styrke var raabt over til Nordmændene, at man overgav sig, standsede Ilden. Mörner red derpaa hen til Nordmændenes Barrikadering og spurgte efter den Kommanderende. Den 22-aarige Løitnant Gregers Fougner Lundh, der førte Kommandoen paa dette Punkt af den norske Linie, traadte frem for at modtage Mörners Kaarde. Traditionen vil vide, at Grev Mörner studsede ved, at ingen ældre Officer var forhaanden, og at han, idet han leverede Lundh sit Værge, skal have ytret: »Det er dock svært att skulle lemna sit värje till en pojke.»

Nordmændene havde ved denne Leilighed kun ubetydelige Tab, hvorimod der laa en hel Del døde og saarede Svensker paa Kamppladsen. Der overgav sig ialt 6 Officerer, 3 Underofficerer og 112 Grenaderer og Husarer. Nordmændene bemægtigede sig desuden al Svenskernes Bagage.»

SALEN PAA ULEFOS

MED VÆGEMALERIER MALEDE AF GREV AXEL OTTO MÖRNER
DER I 1808 SOM KRIGSFANGE OPHOLDT SIG PAA ULEFOS

Af Niels AALL har vi en Karakteristik, forfattet ved Aarhundredets Begyndelse, af den bekendte Pram, hvoraf følgende hidsættes ¹:

»*Aall Niels*, den forriges Broder (Jacob Aall paa Næss) ogsaa Trælasthandler, dog handler han ogsaa noget med Korn. Han eier de meget vigtige Saugværker ved Ulefos i Hollen Sogn ved siden af Hollens betydelige Jernværk, en Eiendom, som ansees for flere Tønder Gulds Værdi, og derved maaske den skønneste og prægtigste bygte Gaard i hele Norge, den er opmuret af Slagsten, eller den til Glas smeltede Masse, som skilles i Smelteovnen fra det udsmelte Jern og formes til Mursten, et fortrinligt Byggemateriale, som ved Jernværkerne nu begynder at anvendes. Han eier 5 Skibe af 482¹/₂ Commercialæsters Drægtighed. Han og hans nys nævnte Broder ansees ved udmerkede Indsigter, Duelighed og Retskaffenhed at have meget betydeligen forøget den Formue, han som hans Sødskende for ei mange Aar siden arvede efter deres Fader, der her som ligesaa hædret Kjøbmand havde erhvervet den.»

I 1794 indgik Niels AALL Ægteskab, idet han 7 Januar i Gjerpen Kirke blev gift med MARIANE MØLLER.

Det var ingen fremmed Slægt, Niels AALL ved sit Giftermaal kom op i.

Slægterne MØLLER ² og AALL var paa flere Maader indgiftede og besvoglede med hinanden.

Mariane Møller var født i Gjerpen 1774 og døbt sammesteds 13 April s. A. Hun var Datter af Dr. med. Landphysicus i Bratsberg Amt HANS MØLLER paa Aakre og ELEONORE HEDEVIG RASCH.

Faderen Hans Møller var født i Stoustrup ved Fredericia 20 November 1736; han var Søn af Proprietær NIELS MØLLER og MARIE ERICHSATTER og saaledes Broder til den bekendte Professor, senere Biskop over Sjælland, Rasmus Møller. Han blev Student 1758 og reiste 1762 til Lyon for at studere Veterinærvidenskab paa kongelig Bekostning, derpaa opholdt han sig 2 Aar i Paris og en Tid i London, hvorefter han i 1768 nedsatte sig som praktiserende Læge i Skien. I 1771 blev han Doctor Medicinæ ved Kjøbenhavns Universitet og 1786 Landphysicus i Bratsberg Amt. Han døde paa sin Gaard Aakre i Gjerpen 19 Februar 1796 og blev begravet 26 s. m. Moderen ELEONORE HEDEVIG RASCH var født i Christiania 1736 og døbt sammesteds 18 Februar; død i Porsgrund 6 Juli 1817; hun var Datter af den bekendte Rektor, Cancelliraad JACOB RASCH og ANNA DEICHMANN, Datter af

¹ Prams Indberetninger til Det Kongelige General-Land-Økonomi- og Commercecollegium i Afskrift paa Universitetsbibliotheket i Christiania.

² Om Familien Møller se S. 166 ff.

Biskop Bartholomæus D., der, som foranstaaende Oversigtstavle¹ udviser, paa flere Maader var beslægtede med Aallerne.

Niels AALLS Ægteskab var ikke af lang Varighed; hans Kone døde allerede 1796 og blev begravet i Porsgrund 6 Juni s. A. 22 Aar gammel.

I dette Ægteskab fødtes 2 Børn, *Nicolai Benjamin* og *Hanna Hedevig Aall*. Niels AALL var Enkemand i 8 Aar, inden han giftede sig paany.

Om sin Svigerinde Mariane AALL, f. Møller, siger Jakob AALL paa Næs i nogle private Optegnelser:

»Til en af mine kjære Underholdninger var ogsaa min Omgang med Mariane Møller, som var forlovet med min ældste Broder. Hun var tækkelig, ikke smuk, men særdeles underholdende, og hendes Conversation var krydret med en godmodig Satire. Mine Samtaler med hende udgjorde nogle af de interessanteste Dameunderholdninger, som jeg nogensinde har havt.

»Jeg har aldrig seet et Lig med saa faa Dødens Tegn som Marianes. Hendes Kinder bar endnu Livets Rødme og hendes Ansigt forekom mig saa godt som uforandret. Marianes Udvortes bar medens hun levede Spor af den mest blomstrende Sundhed og Døden selv havde ikke kunnet udlette de udvortes Tegn.

Det var et tungt Slag for Niels AALL efter blot to Aars Ægteskab at miste sin unge Kone.

For at komme bort fra de sørgelige Omgivelser foretog han Høsten 1796 en Reise til Kjøbenhavn, hvor han samtidig besøgte Firmaets gamle Handelsvenner og sluttede Venskab og Forbindelse med flere anseede kjøbenhavnske Huse.

Fra denne Reise sendte han hjem en Række Breve², hvoraf følgende nedenfor gjengives:

»Kjøbenhavn d. 15 Oct. 1796.

Uden at nogen merkværdig Hændelse mødte os indtraf vi her i Mandags, efter en gandske behagelig Reise, nogle smaa Uleiligheder undtagen, vor Reise Voiture paaførte os, hvilken dens saa forroste Styrke uagtet, to tre Gange sadte os i Forlegenhed; dog hinglede vi afsted med den indtil Helsingborg, hvor den just ved Indfarten til Byen næsten faldt sammen; vi var da nød til at efterlade den der, og er nu raadville i, hvad vi med Hensyn paa Hjemreisen skal foretage med den. Hvad der ellers forsinkede vor

¹ Se Side 168.

² Originalerne paa Ulefos

Fremfart var en Dags Ophold hos Tank paa Hallen og halvanden Dag i Gothenborg; ingen af Delene havde vi Aarsag at fortryde, den Dag paa Hallen tilbragte vi hos Hr. *Niels Anker* paa Sukkerhuset, og paa det sidste Sted gjorde vi Bekjendtskab med toe af de bedste Handelshuse, der bibragte os Begreber om den Gothenborgske Handel, vi maaske vil finde Leilighed til at benytte; ved vort Ophold var der imidlertid intet at gjøre, da der just nogle Dage forud var afholdt et Salg af ostindiske Varer og Beholdningerne af Jern næsten udtømte, og af disse toe Kilder forenet med Sildehandelen øse Gothenborgs Kjøbmænd Deres Velstand.

I Helsingøer forefandt vi vor *Jacob Aall*, *Malte* og *Fochum Førgensen*, og ved Ankomsten hertil et af den første bestilt Logie hos Møllers paa Østergade, hvor vi endnu opholde os, men som vi, dels for Dyrhedens Skyld og dels for at undflye et temmelig urolig Naboskab af nogle reisende Franskmand søge Leilighed at faae ombyttet.

Den første Ubehagelighed vi mødte var Efterretningen om den høisalige Dronnings Død, der har tillukket alle de offentlige Forlystelser, hvoraf vi især begræde Komediens Savn, en Tidsfordriv, der for de mere tænkende har mere end sandselig Interesse, og er næsten den eneste Tilflugt for den fremmede Reisende i Kjøbenhavn; i dens Sted har man nu rigtignok Klubberne; men disse ere ingenlunde efter min Smag, dog er vi allerede optagne som reisende Medlemmer i et Par deraf, hvoraf vi dog endnu ikke have benyttet os. Efter Rygtet skal denne almindelige Stilstand vare i 6 Uger, og Hofsorgen i sex Maaneder, man troer Kronprindsen gjør sig megen Umag for at afkorte paa de til deslige Leiligheder henhørende Formaliteter, men den Høisaliges Forbindelser mener man og vil lægge ham Hindringer i Veien. Dronningens Gjæld skal meget overgaa hendes Efterladenskaber, som man, nogle Pretiosa undtagne, ansætter til en meget ringe Værd. Nogle sige Arveprindsen har tilbuden at paatage sig Gjælden imod at oppebære et Aars Appanage, som da bliver 180 000 Rdl. I Gaar skulde det hele afgjøres i Statsraadet og endnu er Resultatet ikke offentliggjort.

Iforgaars var jeg hos *Moltkes*, der endnu boe paa Friedrichsberg, men traf ingen hjemme; samme Skjæbne havde jeg og hos Grev *Schimmelmanns*, der heller ikke var indkomne, den første Visite agter jeg med det første at gjentage for at smøre den gode Mand lidt i min Svigermoders Anliggender. Han skal være meget vanskelig at træffe hjemme, da hans Tid ganske skal være optaget af Forretninger, og Fru Moltke og hendes Søster, heder det, er i disse Dage reist ud til Krogerup for at tilbringe nogle Uger der, saa det vil vare længe inden vi træffer dem, ifald saa er.

Hidindtil har vi næsten intet bestilt uden at løbe om i Visitter, *Cappelen* har været og er endnu lidt malade i Fødderne, hvilket Brugen af et Par trange Støvler, han i Begyndelsen gik med foraarsagede, derved, at de gnavede Huden af Benene og gjorde det besværligt for ham at gaa; dette har sadt ham lidt tilbage i Visitaflæggelser; igaar var han dog saa rask, at han paa en Auktion paa Børsen købte et Skib paa 132 Commerce-Læsters Størrelse, noget gammelt, men efter Anseende i god Stand for 7000 Rdlr. Han ønsker ikke Prisen offentlig bekjendtgjort; De vilde derfor, bedste Fader, ikke udlade

Dem dermed. Skibet er for ikke længe siden hjemkommen at en vestindisk Reise, er forsynet med et meget godt Inventarium og kan med et lidet Tillæg strax sættes i seilbar Stand, hvormed han allerede stærkt beskjæftiger sig.

Denne Omstændighed forenet med Betragtningen af den ubehagelige Aarets Tid og de med en saadan Reise efter alles Sigende forbundne svære Omkostninger har bragt os til at slaae Hamborg Reisen af vore Tanker, her forestaar desuden flere Auktioner, deals over Skibe og dels over andre Varer, som kunde maaske opvække vor Speculation, og gjøre vort Ophold her ligesaa gavnligt.

Igiennem min Ven Rygh har jeg faaet den Efterretning, at Halvor Kieldal efter et nyt Forsøg om Privilegium til en Saugs Oprettelse er bleven hiemvist med Afslag, dog med det Tillæg at »hvis han indkom med en Ansøgning om en Bøigde-Saug Oprettelse, skulde dette maaske blive ham indvilget, dog med Forbeholden af Hr. N. B. Aalls formentlige Ret til at modsætte sig Saugens Oprettelse, der siden ved Retterne blev at prøve.» Skulle denne Sag komme i videre Røre, ønsker Rygh min Fader vilde meddele ham en Afskrift af Kontrakten om Salget af Kieldal Gaard, da han befrygter, der kan være begaaet en Formalitets Feil i Stilemaaden, som ved en god Fortolkning hos Vedkommende maaske kunde afhielpes.

Af politiske Nyheder verserer her kun meget faa; blandt disse ere de vigtigste, at Krigens med Spanien og England ansees for erklæret, da Englænderne allerede skal have taget nogle spanske Skibe i Søen. At Newfoundland er indtaget af Franskændene, og de der liggende engelske Skibe sadte i Brand. At Sverrig og Frankrige ikke staa paa det fredeligste Forhold til hinanden, som man slutter deraf, at den republikanske Minister i Stockholm har faaet Ordre uopholdelig at begive sig bort, og opholder sig for nærværende Tid her, realiseres denne Udsigt bliver vi den eneste nordiske Magt, der kan bringe sig den almindelige Krig til Nytte, og da blev der noget at hale.

Man forsikrer ellers, at vi slet intet har at frygte fra Ruslands eller Sverriges Side, men at de begge tvertimod ytrer de fredeligste Dispositioner.

Man debatterer her med afgjørende Vished, at den saalænge omtalte nye Toldrulle skal udkomme og sættes i Kraft ved næste Aars Begyndelse; i Følge den bliver alle Slags Varer frigivne, nogle enkelte ost og vestindiske Producter, samt nogle af vore Fabrikvarer, som Klæde og Porcellæn etc., undtagne, og endog disse skulle blive det inden 5 a 6 Aar.

Dette er, hvad jeg med denne Post har at mælde Dem; jeg har blot hertil at føie mine kjærlige Hilsener til min gode Moder og Sødskende bedende min Moder indberettet, at Dessertskeerne allerede ere under Arbeide og anbefalende mig hendes og Deres, dyrebare Faders, kierlige Erindring, forsikrende om min varme Erkjendtligheds Følelser for Dem begge, der ikke skal uddøe, førend

med

N. AALL.»

»Kjøbenhavn den 29 Octbr. 1796.

Igaar traf jeg Kammerherre *Moltke* for første Gang. Han har i en otte Dages Tid været upasselig, saa jeg ikke før har kunnet faa ham i Tale. Han indlod sig meget venskabelig ihvad jeg foredrog, spurgte i Særdeleshed efter Dem, bedste Fader, og paalagde mig at forsikre Dem, at ihvorvel han ikke skriftlig bevidnede Dem sin Hengivenhed, Erindringen deraf var stedse levende hos ham. At jeg først bragte min Svigermoders Anliggende paa Bane begriber De let, Han igjentog det Løfte at ville antage sig Sagen med den mueligste Fynd og anvende derpaa sin hele Indflydelse, men føiede til, at af Post-Cassen var der intet at vente men at der i Finants-Collegiet var hensat en Fond til dette Brug, at han havde forekommet Grev Schimmelmann derom, der og havde lovet sit Biedrag dértil, saa Hun har Aarsag at haabe et godt Udfald. Jeg androg ham og Hr. Hans Bloms Commission, Han erindrede sig meget godt Sagens Sammenhæng, og undredes meget over den Sag endnu ikke var bragt i Rigtighed i Følge Hans egne derover indgivne Erklæringer, der aldeles vare i Medhold af Blom; imidlertid troede han det meget vilde befordre Tingens Fremme om jeg selv gik op til Kolbiørnsen og forestillede ham Sammenhængen; dette tænker jeg paa Mandag at foretage; og skal intet tilsidesætte, der kan bidrage til Hr. Bloms Ønske. — Moltke bad mig og igjennem Dem, bedste Fader, tilmælde Onkle Løvenskiold: at Han ikke tvivlede om at det Anslag, Han havde yttret til ham, om at erholde Lade- og Lodse-Frihed ved Rafnæs vilde lykkes naar han derom indsendte Ansøgning, og som Moltke paa kraftigste Maade vilde understøtte. Fra Jacob Vilhelm Rasch har jeg en meget indstændig Begjæring til min Fader den nemlig: at indberette Hans Fader, at han i disse Dage har voren oppe til Examen, og da denne just ikke faldt ud til hans bedste Fordel, beder han Dem, min Fader forestille ham Sagen paa en Maade, der ikke opvækker hans Fortrydelse mod ham. Han har endnu ikke overstaet alt, Stilen staar tilbage, og af den vil det dependere om han kan naa haud illaudabile, nu betyder vel Examen Artium ikke meget, imidlertid er det altid en Fordom imod Ham, som hvis Han skulde fortsætte Studeringer kunde skade ham; overalt beviser dette den Formodning, jeg har hørt min Fader yttre, at denne unge Ven ikke er oplagt til Videnskabs dyrker og at Han derfor jo før jo heller burde, med Hensyn paa Fremtiden, anbringes i en anden Kariere, herom ønsker Han og De ville udvirke Hans Faders Bestemmelse. — Med Hans Norss er det ikke gaaget meget bedre, dog vil Stilen bestemme begges Hoved-Carakter, som dog efter de foregaaende ikke kan komme højere end haud.

Det lader nu som Koursen er i det stigende, efter Gaars Posten var Hamburg Kours paa Engelland stegen 7 Grosch. og derefter reguleres immer Koursen her; over Penge-mangel klages her som sædvanlig, sandt er det dog, at her gives faae Liebhabere til Engelske Vexler paa 2 m., og at den sædvanlige Vexel Handel skeer med Vexler mod Vexler da Banken ikke altid er færdig til at discomptere, hvilket undertiden bringe vore norske Commissionairer i Knibe. Handels Spekulationer gives her ikke Leilighed til, vel

er der næsten hver Dag Auction paa ostindiske og vestindiske Varer, men disse bliver altid betalt med Kølns Vægt; Skibe ere det eneste som for norske Kjøbmænd synes Opmærksomhed værd. — Dette er hvad jeg denne gang har at indberette Dem bedste Fader, foruden at anmelde Dem Cappelens Hilsen, som beder Dem undskylde, at han ikke endnu har tilskrevet Dem, af Mangel paa Materie; og at anbefale mig selv i Deres, min Moders, Sødskendes, og øvrige Venners kjærlige Erinding.

De veed at jeg har en ordre for Jersey, og jeg haaber at kunde opfylde den i Høst, hav den Godhed at betinge mig et Skib dertil, hvis jeg ikke faar Søstrene, som desuden nok bliver for stor.

N. AALL. »

»Kjøbenhavn den 5 Novbr. 1796.

— — — — —
 Man mumler her om at Kronprindsen vil have Kongen til at nedlægge Septret til nyt Aar, og at dette har foranlediget hyppige Kabinets-Debatter især imellem Arveprindsen og Kronprindsen, og at Bernstorff skal have erklæret, at hvis dette gik for sig, ville han tage sin Afsked. — Dog dette er kun Bye-Rygter, som have kun liden Sandsynlighed. Man seer her ikke saa hastig den almindelige Fred imøde, man troer at Missionen fra det engelske Hof er et nyt Krigspuds af Pitt for at afvælte sig den Beskyldning, ikke at ville gjøre Fred i Nationens Øine, og derved desto lettere udvirke nye Penge Forstrækninger — Koursen er nu igjen i det faldende, formodentlig gav den flygtige Udsigt til Fred den sin Forhøjelse, men nu synes den at være forsvunden, ved Spaniens Mellemkomst, som de af Aviserne vil erfare har erklæret Engeland Krig — Jacob Aall beder mig mælde, at han nu ikke før nyt Aar optager Penge i Følge den Hilsen jeg medbragte; Han tilligemed Cappelen og Rygh forene Deres Hilsener med — bedste Fader —

Deres opofrede Søn

N. AALL.

Jacob Rasch beder mig og hilse at han har faaet haud illaud for Stilen.

Kammerjunkerinde v. d. Maase er lykkelig nedkommet med en Datter; for nogle Dage siden spiste jeg hos Moltkes og lovede Han mig at antage sig Sagen om Postvæsenet som endnu hviler uafgjort i Kancelliet. — »

I 1802 var Niels AALL igjen i Kjøbenhavn og sender han derifra sin Moder det nedenfor indtagne Brev.

Som det fremgaar af dette har han under Opholdet i Kjøbenhavn indkjøbt forskjellige værdifulde Gjenstande, der skulle overrækkes som Erkjendtlighedsgaver

til Kammerherre Løvenskiold, Jakob AALL paa Borgestad og Jørgen Wright, der havde fungeret som Værger under Skiftet efter Nicolai Benjamin AALL for hans Enke og umyndige Børn. Det omtalte Taffeluhr i Form af en egyptisk Pyramide tilhører nu Kammerherre Leopold Løvenskiold paa Fossum.

»Kjøbenhavn d. 14 Juli 1802.

— — — — —
Simon Wright som er Overbringeren heraf vil tillige overlevere Dem bedste Moder — et Taffel Uhr, som jeg har, efter Deres Ordre, bestemt Kamh: Løvenskiold, det forestiller en egyptisk Pyramide i en efter mine Tanker god Smag, og paa et derpaa anbragt Alter har jeg ladet indgravere Ordene *Minde af N: B. A:* Til Onkle Aall bringer Han en sølvpleteret Thee og Caffé Maschine af en ganske nye Indretning, paa denne findes Deres og den uforglemmeliges Navne, samt Onkle og Tante Aalls egne. Det første koster 220 rd. og det sidste 145 rd., som jeg med Deres Tilladelse, afskriver paa min Gjæld til Dem ved Boets Slutning. Begge Dele haaber jeg ville finde Deres og de vedkommendes Bifald. For Jørgen Wright har jeg endnu intet fundet der passer sig med Hans Smag, og de vigtige Tjenester, vi skyldte Ham; men denne Sag, kan de være overbevist, skal være mig i frisk Minde. —

Jeg har i disse Dage været paa Løvenborg tilligemed min Broder Jacob. Vi bleve paa det venskabeligste modtagne, og tilbragte der en meget behagelig Dag, som for os begge især havde den Interesse, at vi omgikkedes den rare *Frederike*. Det er Sandhed, i det mindste efter mit Skjønnende, at Hun er et Mynster paa en fuldkommen Opdragelse med mange Talenter og megen Skarpsindighed foreener Hun Beskedenhed og et ømt Hjerter, og har, hvad man dog ikke skulde formode, Indsigt i og Smag for Huusholdnings Væsenet. Herman seer jeg ofte her i Kjøbenhavn, ogsaa han er et sjældent ungt Menneske, af en ædel Character og fuld af Kundskaber. Overalt er Løvenborg en Planteskole for gode og oplyste Mennesker. — Min Conversation indskrænker sig ellers til Justitsraad Stephansens Huus, hvor jeg næsten er som Hjemme, og nogle med dette associerede Familier, overalt viser man mig Høflighed og megen Deeltagelse i min Skjæbne. Naar jeg har faaet mine Børn satte paa en fast og god Fod, har jeg i Sinde i Selskab med Jacob at gjøre en Tour igjennem Sverrig, der nok vil medtage en Maanedes Tid, og her bliver jeg endnu en Maaned tilvisse, saa at jeg først om et par Maaneder kan vente at se Dem igjen bedste Moder, at jeg da maa forefinde Dem ved god Helbred og et fornøjet Sind er mit ivrigste Ønske; imidlertid bringe De mig i Erindring hos mine Venner i Porsgrund, der dog altid beholde den første Plads i mit Hjerter. Hils Broder Nicolai især fra mig, og tænk selv undertiden paa Deres taknemlige og hengivne Søn,

Niels.

Jacob Aall og Louise anbefale sig begge til Deres moderlige Erindring.»

11 Juni 1804 indgik Niels AALL i Skien Ægteskab med CHRISTINE JOHANNE BLOM, født i Skien 6 August 1782, død paa Ulefos 13 April 1868 og begravet paa Romnæs 18 s. M.

Hun hørte, som det af nedenstaaende vil sees, til en god gammel Telemarksslægt.

JAN FRIEDRICHSSEN eiede jordegods i Skien 1625
formentlig Fader til

FRIEDERICH JANSEN BLOM, dimitteret fra Tønsberg Skole, studerede i Rostock, deponerede i Kjøbenhavn 1633. Aflagde 18 mai 1645 Ed i Oslo som Lærer i Tønsberg, ligesaa i December 1647 som Capellan i Skien. Han blev 1652 Sogneprest til Laardal i Øvre Telemarken; da Provsten Schanche visiterede i Lardal i Marts 1657, heder det: »Hr. Friederich forreiste Dagen tilfore», hvorfor han formentlig maa være død eller have resigneret. Gift med MAREN CHRISTOPHERSDATTER STOCKMANN, Datter af Sognepresten til Stokke Hr. CHRISTOPHER HANSSEN f. 1573 † 1642 (Søn af Capellan til Sandherred Hr. Hans Christophersen, der nævnes som Capellan 1593) og MARGRETHE ARNESDATTER † 1653. Hun ægtede efter Mandens Død hans Eftermand Ole Jørgensen Mesel † 1670.

CHRISTOPHER FRIEDRICHSØN BLOM f. formentlig i Skien 1651, † August 1735, begravet 14 s. M. Ligprædiken over ham holdtes 24 s. M. Han eiede Bjaaland og 4 andre Gaarde i Øvre Telemarken. Var i mange Aar Lensmand i Laardal. Gift 1698 med JOHANNE MARGRETHA JENS DATTER ØRN, født i Fyrresdal 1671, begravet i Laardal 18 Marts 1745, 74 Aar gammel, datter af JENS NILSEN ØRN f. 1643 † i Fyrrisdal som Lensmand 1703.

CHRISTOPHER CHRISTOPHERSEN BLOM f. i Laardal 1703 † samme-steds 1757. Var i mange aar Lensmand i Laardal efter Faderen. Stor Eiendomsbesidder. Gift paa Bjaaland 10 Marts 1739 med PERNILLE HANS DATTER SMITH¹, f. i Skien 21 Januar 1720 † i Skien 6 Juli 1808, Datter af Kjøbmand i Skien HANS SMITH, f. 1688 † 1752, og MARGRETHE LUDVIGSDATTER BLEHR (Søn af Presten Hans Pedersen Høllen og Elise Bentsdatter, Datter af Præsten Hr. Bent Pedersen Amdal til Gjerrestad.)

¹ Pernille Blom født Smith havde en Broder, Peder Hansen Smith f. 1730 † 1780, der var Kjøbmand i Skien og gift med Sarcha von Cappelen f. 1733 † 1799, cfr. Thomle: Familien Cappelen, Side 71.

FRU CHRISTINE JOHANNE AALL

FØDT BLOM

f. 1782 † 1868

EFTER EN MINIATUR PAA ULEFOS SIGN: LÉAUTÉ 1814
(UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 118)

NIELS AALL

TIL ULEFOS

f. 1769 † 1854

STATSRAAD, LAGTHINGSPRÆSIDENT

EFTER MALERI AF J. MUNCH CA. 1815
(UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 115)

HANS CHRISTOPHERSEN BLOM, f. i Laardal 1 Januar 1744 † i Skien i Marts 1814. Skibsreder og Handelsmand i Skien, gift paa Romnes 13 Oktober 1777 med ELISABETH CATHARINA ROUGTVEDT, f. 1755 † i Skien 1 Mai 1823, Datter af Kammerraad og Foged ANDREAS ROUGTVEDT¹ (Søn af Forpagter Thøger Christensen Rougtvedt og Elisabeth Tostrup), og MARIA HINMARCK.

CHRISTINE JOHANNE BLOM, født i Skien 6 August 1782.

Af Fru Christine AALL født Bloms Søskende var en Søster, MARIE SEVERINE BLOM, f. 1778 † 1832, gift med Eidsvoldsmanden DIDRIK VON CAPPELEN til Gimsø Kloster, Bratsberg, Mæla og Frogner, f. 1761 † 1828, en anden, ANDREA BLOM, f. 1781, gift med Generaladjutant BUTENSCHØN, hvis to Døtre ægtede Baron HARALD WEDEL JARLSBERG paa Bærum og Consul og Bankier NICOLAI ANDRESEN, samt en Broder, Consul Christopher Hansen Blom til Bratsberg og Frogner, f. 1800 † 1879, gift med Marie Elisabeth von Cappelen, f. 1796 † 1834.

¹ Han var Foged over Bamle Fogderi og eiede og beboede østre Romnæs Gaard, som dengang var en ganske betydelig Eiendom.

IX

Marie Severine Blom f. 1778 † 1832 g. 1800 med Didrik von Cappelen til Gimsø Kloster f. 1761 † 1828.	Andrea Blom f. 1781 † 1855 g. 1817 m. General-Adjutant Peter Heinrich Butenschøn f. 1765 † 1824.	Christine Johanne Blom f. 1782 † 1868 g. 1804 m. Statsraad Niels Aall til Ulefos f. 1769 † 1854.	Hans Christophersen Eier af Lagmands- f. 1744 g. 1777 m. Elisabeth	Inger Blom f. 1783 † 1865 Legatstifterinde.
Mariane Didrikke von Cappelen f. 1804 † 1867 g. 1830 m.	Hans Aall til Ulefos Kammerherre f. 1805 † 1863.			

Blom
gaarden ved Skien
† 1814
Catharina Rougtvedt f. 1755 † 1823.

Andreas Rougtvedt Blom Eier af Lagmands- gaarden f. 1787 † 1851 g. 1811 m. Christiane Blom f. 1786 † 1877	Ellen Ulrica Blom f. 1794 † 1857 g. 1815 m. Hans Jacob Hofgaard paa Sjaastad f. 1784 † 1859.	Petronelle Mar- grete Blom f. 1796 † 1859 g. 1817 m. Kaptein og Toldinspektør Anton Henrik Scheel f. 1791 † 1878.	Sophie Christence Blom f. 1797 † 1884 Legat- stifterinde.	Christopher Han- sen Blom f. 1800 † 1879 Konsul, Eier af Bratsberg og Frogner, g. 1823 m. Marie Elisabeth von Cappelen f. 1796 † 1834.	Johanne Margrethe Blom f. 1802 † 1871 Legat- stifterinde.
--	---	--	---	--	---

III.

Der blev tidligt lagt Beslag paa Niels AALLS Evner og Dygtighed i det offentlige Liv.

Straks efter at han efter sit fleraarige Udenlandsophold havde bosat sig i sin Fødeby Porsgrund, valgtes han til Borgerrepræsentant og senere til Forligelseskommissær ligesom han ogsaa indehavde flere andre offentlige Tillidshverv.

Under 4 Juli 1810 blev han udnævnt til Raadmand i Skien og Porsgrund, en Stilling, der krævede megen Tid og Arbeide, da den daværende Borgermester, Justitsraad Bentzen var gammel og svagelig og ikke længer kunde skjøtte sit Embedes mangeartede Forretninger.

I Arbeidet for Norges Providering i Krigsaarene tog Niels AALL en fremragende Del, han var Formand i den stedlige Provideringscommission og dette Arbeide offrede han Mesteparten af sin Tid og Interesse.

Provideringscommissionen for Bratsberg Amt, der oprindelig havde organiseret sig efter Opfordring af daværende Amtmand, senere Statholder LØVENSKIOLD, bestod foruden af denne af Borgermester i Skien BENTZEN, DIDERIK CAPPELEN, JØRGEN WRIGHT, og som nævnt NIELS AALL. Til Kasserer antoges Inspektør HEUCH.

Om Commissionens Virksomhed udtaler Jakob AALL i sine Erindringer:

»Ved hine Mænds Credit, og med stor Vove af egen Formue bragtes store Partier Kornvarer over Havet, ikke alene til Lindring for Amtet men og for andre Districter. Dens Virksomhed opvakte Statens Opmærksomhed, hvorved den fik offentlig Autoritet, og understøttedes af vedkommende Regjerings Agenter baade i Danmark og Norge.»

»Bratsberg Amts daværende Amtmand» — siger Løvenskiold — »kan ikke tilbagekalde i sin Erindring hiin Rædsels-Periode uden med dyb Høiagtelse og Erkjendtlighed at erindre de nævnte Hædersmænd, som ulønnede med ham delte Bekymringer og Anstrengelser til Lindring af lidende Medmenneskers Nød.»

Paa Ulefos er endnu opbevaret en Samling Breve fra Løvenskiold til AALL, skrevne i Tiden mellem 1808 og 1823. Af disse Breve, der giver Udtryk for et varmt Venskab mellem de 2 Søkendebørn, omhandler flere deres fælles Bestræbelser i Provideringens Tjeneste.

I Provideringens Tjeneste fartede Niels AALL stadig rundt i hele sit Distrikt, ligesom han ogsaa jevnlig var inde i Christiania for at conferere med Regjeringskommissionen, hvis betroede Mand han i Provideringssager lidt efter lidt blev. Fra denne Tid er der opbevaret nogle Breve fra ham, hvoraf hidsættes:

»Christiania 17 januar 1809.

Hertil kom vi Søndags Aften; igaar spiste vi i Grand Galla hos Grev Moltke, idag skal vi mædske os hos Collett og i Aften paa Comedie, hvis jeg ellers faar Tid, som vil holde haardt, da jeg i Eftermiddag skal have en vigtig Conferentse med Grev Moltke. Grev Wedel ymter om, at jeg ikke slipper herfra førend sidst i Ugen, hvis jeg vil udrette noget for vor Providering, og for denne Sag maa jeg opofre mit kjæreste Ønske.

Det lader som man vil bruge mine ringe Evner i denne Anledning og jeg kan ikke undslaa mig derfor saa meget det end vil koste min Rolighed.»

»Christiania 22 Juni 1809.

Gaarsdagen forløb med frugtesløse Opvartninger, men idag har jeg bragt det dertil, at jeg imorgen kan fortsætte Reisen til Sverig.

Jeg havde i Formiddag Audience hos *Præsident Kaas* og fandt ham ikke alene meget bevaagen men aldeles tilfreds med mit Hovedærinde; han har endog, mellem os sagt, givet mig nogle smaa Commissioner.

Kort jeg reiser med den hele Regjeringscommissions Vidende og Samtykke. Du ved, hvor meget det strider mod min Tænkemaade at handle fordægtig. Efter Rygterne her er Salt, Tobak og Risengryn godt Kjøb i Gothenborg; jeg tror derfor ikke jeg indlader mig med andet, dog vi faar nu se, naar vi kommer der, men Kaas fraraadede at købe engelske Manufactur- eller Fabrikvarer, hvilket stemmede ganske med min Plan. Overhovedet, kunde jeg blot faa afsat nogen Trælast, opnaaede jeg Hovedøiemedet af min Reise.

Grev Wedel gjør alt muligt for mig og endnu i Aften venter jeg ved hans Mægling at erholde nogle Leidebreve. Maatte nu kuns Sagerne mellem Engeland og Sverrig blive staaende paa den nærværende Fod en Tid, saa kunde jeg maaske faa min Reise vel betalt.

Igaar aftes var jeg hos *Collett* paa Ulevold og besaa alle dets Herligheder; idag har jeg været hos min gode Ven *Weideman*.»

Christiania uden Datum.

»Her høres ikke andet end Jammerskrig efter Korn, og snart ere Beholdningerne udtømte, dog naar Nøden er størst er ofte Hjælpen nærmest. Gud sende os den snart. *Tank* har skrevet, at de Svenske staar allerede $\frac{3}{4}$ Miil fra Friderichshald, og at Prinds Christian er i fuld Anmarsch didhen, saa man derfra venter vigtige Efterretninger. Dog holdes denne Efterretning hemmelig. Man vil have seet et Par Fregatter her paa Kysten, efter hvilke 3 Kanonbaade fra Fredriksværn skulle have været paa Jagt, men de vove sig vel neppe ind til os. Endnu ere de svenske Fanger ikke komne, man siger endog at der ikke kommer flere end de allerede ankomne, som var saare ønskeligt.»

Niels AALLS politiske Anskuelser havde stedse været nationale, og hele hans politiske Færd bar stedse Præget af den mest glødende Fædrelandskjærlighed.

Under sit Arbeide i Provideringens Tjeneste kom han oftere sammen med Mænd som Grev Wedel, Kammerherre Anker, Præsident Kaas, Stiftamtmand Thygeson og andre, der stod Begivenhederne paa nært Hold. Grev Wedel mente at have fundet en begejstret og paalidelig Tilhænger af sine Ideer i Niels AALL.

De stod stadig i Correspondance med hinanden og udvexlede jevnlig Tanker om, hvad der burde gøres for at komme det betrængte Fædreland til Hjælp.

Fra denne Periode skriver ogsaa følgende Brev fra Grev Wedel sig ¹.

»Christiania 1 Aug. 1809.

Hvad der skal blive Enden paa alle de Forviklinger vi ere i, er vanskeligt at sige. Jeg er imidlertid af den Formening, at man uden Betænkning bør gaa ad den eneste Vei, som maaske endnu kan redde os, bliver man hindret deri, maa man tage, hvad Øieblikket medfører. Vor Stilling er ellers saa desperat, at man inden meget kort Tid bliver nødt at fatte en Beslutning — som kan føre til det bedre eller værre.

I Henseende til Stillingen med Sverrige kan jeg ikkun sige Dem min Mening, som er, at hvad visse Personer end maatte ville og befale vil den ingen Indfald adlydende Nødvendighed vedligeholde en fredelig Tilstand mellem Norge og Sverrige i hvis Følge efter min Formening intet voves ved merkantilsk Forbindelse med Sverrig.

Jeg beder Dem antage denne Ytring ikkuns som min i Fortrolighed venskabeligen sagte Mening, for hvis Rigtighed, jeg ikke borger. Intet uden et Slags blindt Svagsind kand efter min Mening frembringe en mere fiendtlig Stilling imod Sverrig, som vi ikke kunne erobre med vore faa Folk uden Magaziner — og som er vort vigtigste Boldværk imod Oversvømmelse af Barbarerne.»

Brødrene Niels og Jacob AALL var ogsaa de første, Grev Wedel indviede i sine vidtgaende Planer.

¹ Opbevares paa Ulefos.

Under 22 August 1809 tilskrev han JACOB AALL paa Næs, at han og Broderen Niels om muligt allerede i samme Uge maatte indfinde sig, saa meget som muligt uden at vække Opsigt, paa Bærums Jernværk hos hans Svigerfader Kammerherre Peder Anker, »for der at overlægge, hvad der i visse Tilfælde kunde være at gjøre til Fædrelandets Redning.»¹

Brødrene AALL fandt at burde følge denne Opfordring og reiste strax til Christiania, hvor de i Slutningen af August Maaned forhandlede med Grev Wedel.²

Der kom dog intet ud af Forhandlingerne. Brødrene AALL afviste som det syntes, Grev Wedels Antydninger til en Tilmærkelse til Sverige, idet de fremholdt, at saavidt de kunde forstaa, stod ikke deres Landsmænds Hu til nogen Forening med Sverige.

Under samme Ophold i Christiania fik Niels AALL ogsaa Anledning til at udvikle sine politiske Anskuelse for Prins Christian August.

Det var ved det bekjendte »Prinsegilde», som John Collet gav paa Ullevold for Prinserne Christian August og Fredrik af Hessen.

Efter Bordet blev Niels AALL, tilligemed sin Broder Jacob, der ligeledes var tilstede, indkaldt til Prinsen, der ytrede³ »hvorlunde han af den danske Regjering var mistænkt for hemmelige Planer mod dens Interesse, og i det han med Harme udlod sig om, hvor ubillig og ugrundet denne Mistanke var, paastod han i høitidelige Forsikringer, at hans høieste Attraa var at tilveiebringe Fred i Norden, og at han aldeles ikke kunde nedlade sig til at foretage Noget, som var stridende mod det kjære Fosterlands Interesse.»

Efter den saaledes mislykkede Forhandling med Grev Wedel, vendte Niels AALL atter tilbage til sin gamle Virkekreds, hvor han i de følgende Aar var ivrig beskjæftiget med Provideringen.

For helt at kunne opofre sig for Provideringen androg han under 13 Januar 1813 Kongen om Entledigelse fra sin Stilling som Raadmand.

»Til Kongen.

Med det dobbelte Formaal saavel at lette en gammel og værdig Embedsmand Byrderne af en for hans Alder og økonomiske Stilling besværlige Embedsførelse, som efter min Evne at gavne det Borgersamfund, hvori jeg lever, samtykkede jeg afg. Justitsraad og Borgermester Bentzens Anmodning om at tiltræde Magistraturen i Skien og Pors-

¹ Se Yngvar Nielsen: Grev Wedel I, S. 281 fig. og Jacob Aalls Erindringer 2den Udgave, S. 203.

² Se Jacob Aalls Biografi i nærværende Bog.

³ Jacob Aalls Erindringer II, S. 92.

grund og Deres Majestæt behagede allernaadigst paa bemeldte Bentzens allerunderdanigste Forestilling at udnævne mig til Raadmand i disse Byer.

Hvorvidt det er lykkedes mig at opnaa det sidste af benævnte Øiemed, maa jeg overlade mine Foresatte at bedømme, imidlertid nærer jeg den Bevisthed at have gjort derfor, hvad der stod i min Magt. Men da nu de afgangne Justitsraad Bentzen allernaadigst tilsagde Embeder med Deres Majestæts Bestemmelse er kommet i en yngre virksom og ligesaa duelig Mands Hænder, maa jeg anse min øvrige Medvirkning aldeles overflødig, og dog vilde den betage mig en stor Deel af den Tiid min Deltagelse i andre offentlige Anliggender og den Opmerksomhed jeg skylder min private Virksomhed kræver.

Jeg tør derfor haabe, at Deres Majestæt i Naade vil bevilge mig den Entledigelse fra mit Embede som Raadmand i Skien og Porsgrund, som jeg paa foran førte Grunde ansøger.

Allerunderdanigst

NIELS AALL¹.»

Som Raadmand havde han ingen Gage oppebaaret, men som Tegn paa Kongens Tilfredshed med hans opofrende og dygtige Arbeide blev han 28 Januar 1812 udnævnt til Ridder af Dannebrogordenen.

Efter sin Afsked som Raadmand fortsatte han dog efter Anmodning af Akershus Stiftsdirektion at fungere som Fattig- og Skoleinspektør for Skien og Porsgrund.

Glødende Patriot som Niels AALL var, er det klart, at ethvert fædrelandsgavnligt Foretagende i ham fandt en varm Støtte.

I Stiftelsen af Selskabet for Norges Vel i 1809 saavel som i Oprettelsen af det norske Universitet i 1811 tog Niels AALL, som vi tidligere har seet, ivrig Del.

Christian Fredriks Udnævnelse til Statholder i Norge betegner et vigtigt Skridt fremad i Norges politiske Historie.

Noget af det første, han foretog sig, var en Reise rundt i Landet for personlig at gjøre sig bekjendt med Forholdene og nærmere gjøre Bekjendtskab med de Mænd, som han senere vilde knytte til sig til Gjennemførelsen af sine store Planer.

Blandt disse Mænd var ogsaa Brødrene AALL.

Paa sin Reise til Christiansand opholdt han sig flere Dage paa Næs Jernværk hos JACOB AALL, der i nedenstaaende Skrivelse² underrettede Broderen Niels AALL om Prinsens Komme til Skien.

¹ Efter Concept i Niels Aalls Kopibog for 1813 paa Ulefos.

² Paa Ulefos.

DET BLAA VÆRELSE PAA ULEFOS

BEOET AF DEN FRANSKE KEISERPRINS NAPOLEON, DA HAN SAMMEN MED KRONPRINS GUSTAV AF NORGE OG SVERIGE OPHOLDT SIG PAA ULEFOS FRA 4 TIL 5 AUGUST 1878. MØBLEMENTET STOD OPRINDELIG PAA BRÆKKE I DET VÆRELSE, SOM BENYTTETES AF CHRISTIAN FREDRIK, DA HAN I AUGUST 1813 BESØGTE DEN DAVÆRENDE RAADMAND NIELS AALL

»Næs Jernværk 15 August 1813.

Jeg sender Dig, kjæreste Broder, nærværende Express, da jeg af Prindsen hører, at han tager ind til Dig, og jeg altsaa kan vide, at det er Dig meget om at gjøre at faa hans Reiserutte at vide, hvori hidtil har været mange Forandringer.

Han forlader Næs Værk næste Løverdags Morgen (den 21de) Klokken 5 og vil saaledes komme meget sildig til Schien. Formodentlig kan han altsaa kun spise til Aften og sove.

Med ham i Selskab er *Thygeson, Amtmand Lowzow, Oberst Sejersted, Oberstleutnant Hafner, Major Brock, Etatsraad Holten, Lieutenant Schwartz*, han selv har en Kammer-tjener med sig, der tillige er en Art af Livlæge, som ikke spiser ved Prindsens Bord, men som maa nyde nogen særdeles Pleie paa et aparte Værelse. Han har desuden en Hofjæger og Laqvey, som er simple Tjenere. Et stort Værelse udenfor hans Sovekabinet til at give Cour vilde være beqvemt, da jeg observerede, at han i Arendal lod sig presentere for ethvert Medlem af Selskabet, tiltalte dem og derpaa gik ind et Øieblik i sit Cabinet. For Resten hørte jeg vores Stiftamtmand sige (jeg ved ikke, om Thygeson vil være saa streng) at Prindsen er selv Vært i sit Logis, og at Skaaler kun fremføres af ham eller med hans Tilladelse.

Manden selv ser jevn nok ud og venlig, men dog er der med ham en forbandet Hoben mere Etikette end med de forrige. I Arendal slæbte han af med Værtinden plantede hende ved sin Side, hvor hun maatte holde ud, uden at tage Del i Beværtningen. Christine undgaar dette bedst ved itide at indtage sin Plads som Værtinde og ikke være i Forsamlingstuen, naar Prindsen gaar til Bords.

Hos mig faar han kun tre Retter Mad og hans Suite taler om Tarvelighed, men æder og drikker forbandet godt.

Jeg vilde ønske, at baade Du og jeg havde overstaaet denne Togt, thi jeg er lidt mere ræd end sædvanlig for dette Gilde

Din hengivneste

AALL. »

Christian Frederik kom til Skien 21 August 1813 og tog ind hos Niels AALL paa Brække.

Dette Besøg gav senere Anledning til en Historie om Prinsen, der stillede ham i et lidet tiltalende Lys, og som senere har været benyttet til at kaste Skygge over hans Karakter.

Henrik Wergeland fortæller nemlig i sin Konstitutionshistorie (Christiania 1841, S. 62 flg.), at Prinsen kom til en Rigmand ved Skien, netop som dennes Moder laa paa Ligstraa. Værten gjorde i den Anledning Undskyldning for, at han ikke kunde foranstalte noget Bal, men det brød Prinsen sig ikke noget om; danse vilde han, hvorpaa han strax engagerede en Bondepige blandt Tilskuerne og lod Musikken

spille op til Dans. Kavallererne maatte følge Prinsens Exempel, og Ballet var snart i fuld Gang.

Saa langt ned i Tiden som i 1882 har denne Historie været fortalt (Kristofer Janson, Vore Bedsteforældre, Kjøbenhavn 1882 S. 387 flg.), indtil den omsider i Øverlands store Norgeshistorie (Christiania 1891—1895) blev dementeret.

Det var nemlig ikke Værtens Moder, der var død, men den tilstedeværende Amtmand, senere Statholder Severin Løvenskiolds Moder BENEDIKTE HENRIETTE AALL, (der var Niels AALLS Tante), og det var ikke paa Brække hun laa Lig, men i »Kammerherregaarden» i Porsgrund.

Desuden oplyser Prinsens Adjutant, daværende Major BROCK, at han slet ikke kan erindre, at Prinsen dansede med nogen.

I Prinsens Følge var ogsaa den bekjendte Skuespiller Hans Christian Knudsen, der reiste rundt og holdt patriotiske Foredrag og samtidig foranstaltede Indsamling af Penge til de i Krigen saarede Soldater og deres Efterladte.

I August var han saaledes i Skien, hvor der indkom over 6000 Rdl., der med nedenstaaende Skrivelse¹ gjennem Niels AALL blev Christian Fredrik oversendt:

*»Deres Høihed Prinds Christian Frederik til Danmark og Norge,
Statholder og kommanderende General i Norge.*

Naadigste Prins.

Ogsaa vor Kreds gav Hædersmanden Skuespiller og Dannebrogsmænd Hr. Knudsen Leilighed til at yttre vore erkjendtligste Følelser for de brave, som saa villigen ofrede Liv og Blod og Frihed for Norges Hæder og Selvstændighed.

En høitideligere Dag end sidstleden 2den August, da den talentfulde Thalias Dyrker omringet af en talrig Skare af Mænd, Qvinder og Børn i Naturens eget Skjød fremlokkede snart Glæde snart vemodige Følelser, oprandt neppe over denne Slægts Hoveder.

Glædestaarer tolkede Kjærlighed til Fædrelandet, Hengivenhed for Kongehuset, Taknemmelighed og Tillid til Norges elskte Statholder, medens en Vemodstaare nu og da vædede hine faldne Heltes Minde og gjød qvægende Balsam i deres Efterladtes saarede Hjerter.

Ved Festens Slutning klyngede den hele Forsamling sig om det oprettede Fædrelands Alter, enhver gav villigen sin Skjærv og der fandtes af Guld 3 Guineer, af Sølv 2 danske Specier, 2 engelske Kroner af Kobber Skillemyndt 48 Sk. og i Banco Dansk Courant 6562 Rdlr. 12 Sk., saa at, efter Hr. Knudsens Forlangende er udbetalt til en saaret Matros og Arbejdsfolk ved Tilberedelsen 271 Rdl. 72 Sk., hvorpaa bliver igjen 6290 Rdlr. 36 Sk., hvilke tilligemed ovenanførte Mynter, undertegnede efter velbemeldte Hr. Knudsens Anmodning underdanigst tage sig den Frihed at tilstille Deres Høyhed,

¹ Efter Concept paa Ulefos.

med det Haab at dette Vidnesbyrd om Skiens og Porsgrunds Indvaaneres Følelse for Konge og Fædreland ville tilvinde Dem Deres Høyheds naadigste Bifald.

Skien den 3 August 1813.

Underdanigst

AALL,

Raadmand og Ridder af Dannebrog.»

I Oprettelsen af Laane- og Discontokassen tog Niels AALL ogsaa Del.

Han, ligesom sin Broder Jacob AALL¹, var blandt de 72 »Handlende, Brugsieiere og Jorddrotter», der i Henhold til Prinsens Indbydelse deltog i de forberedende Møder i Christiania i December 1813, og begge Brødre havde Sæde i den 15 Mands Commitee, der efter Prinsens Forslag skulde udarbeide foreløbige Statuter for Banken.

Forhandlingerne afsluttedes den 5 Januar 1814, og de Deputerede vendte hjem, men allerede i Februar var Niels AALL atter i Christiania.

Efterretningen om Kielerfreden bestemte nemlig Christian Fredrik til at tage Norges Skjæbne i sin Haand, og gennem sin Fortrolige Stiftamtmand de Thygeson havde han sendt Breve til en Række Mænd, som han hædrede med sin Tillid, og blandt disse ogsaa Brødrene Niels og Jacob AALL.

Prinsens Opfordring lød, at de skulde indfinde sig i Christiania 16 Februar, men paa Grund af Sygdom kunde Niels AALL først komme nogle Dage senere, hvilket han meddelte Prinsen i følgende Skrivelse²:

»Med sidste Post modtog jeg først Deres Høyheds naadigste Befaling: at indfinde mig i Christiania, for at gaae Bank-Direktionen tilhaande med Udarbeidelsen af en Plan til Foreningen af Rigsbanken med den private Laane- og Disconto Casse og jeg skulde allerede have været underveis, naar ikke et Gigttilfælde holdt mig bunden til Stuen.

Saasnart dette giver efter, lyder jeg med ligesaa megen Tilbøielighed som Følelse af Pligt et saa hæderligt Kald.

Underdanigst

NIELS AALL.

Brække ved Skien den 8de Februar 1814.

Deres Høyhed

Prinds Christian Frederik til Danmark og Norge

Statholder i Norge

Ridder af Elephanten p. p. til Christiania.»

¹ Som vi har seet, var Jacob Aall paa Borgestad ogsaa tilsagt til dette Møde, men var forhindret fra at deltage.

² Originalen blandt Christian Fredriks Papirer i det danske Rigsarkiv (Geheimearchivet).

Da Niels AALL omsider indfandt sig i Christiania, havde det senere saakaldte »Notabelmøde» paa Eidsvold allerede fundet Sted.

Resultatet af dette Møde var, at Prinsen erklærede sig for Norges Regent, og hans første Regjeringshandling var at omgive sig med et Regjeringsraad.

Til Medlem af dette faldt hans Valg straks paa NIELS AALL.

Han skriver selv i sin Dagbog derom under 27 Februar: »— — — — Ogsaa har jeg jeg talt til Raadmand NIELS AALL og fundet ham meget villig til at overtage Handelsministeriet; han er en nidkjær Fædrelandets Tjener. Han talte til mig om Pressefriheden og fandt, at det var et Gode, jeg ogsaa burde skjænke Folket; dertil svarede jeg, at jeg ikke troede, at Forordningen af 27 September 1799 var til Hinder for en maadeholden Pressefrihed, og hvad Anonymiteten angik, saa vilde jeg aldrig tilstede en saadan. Han indrømmede, at det var rigtigt at holde disse to Ting ude fra hinanden, men troede, at den offentlige Mening for Øieblikket higede efter at udtale sig frit, og fandt dette ugjærligt efter den nugældende Forordning; dette maa grundig overveies.»¹

Under 2 Marts 1814 blev Niels AALL udnævnt til Regjeringsraad og Chef for 4de Departement samt tillige til 2det Medlem af Overprovideringskommissionen med Rang som No. 2 i Rangforordningens anden Klasse.

Under det af Niels AALL bestyrede 4de Departement hørte »Alle Handels- og Toldsager, saavel hvad det Executive som Regnskabsvæsenet ved Toldfaget angaar.»

Niels AALL havde mange Betingelser for at fylde sin nye Stilling, han var anset for at være en duelig Forretningsmand, han havde i en Aarrække staaet i Spidsen for en stor Bedrift, og han baade talte og skrev vel for sig.

»Raadmand Niels AALL var en i sin Virkekreds høit agtet Handelsmand,» siger hans Broder Jacob AALL i sine Erindringer (2det Bind S. 439), »der allerede før havde viist sin Dygtighed til at udføre offentlige Forretninger. Formedelst sin Sprogfærdighed, sine Handelskundskaber og mangesidige Dannelse, sin Anstand og Agtelse bydende Væsen maatte han være særdeles skikket til at indtræde i det nye Statsraad, og den Maade, hvorpaa han udførte de ham af Christian Fredrik overdragne Forretninger viiste, at han var sin Konges Tillid værdig. Tidlig gik han ud af en Stilling, i hvilken han gjorde større Opoffrelser end de fleste af sine Landsmænd.»

At det imidlertid snart gik op for ham, at han ikke passede eller trivedes som Chefen for et Departement, faar man et levende Indtryk af ved Gjennemlæsningen af nedenstaaende Brev, skrevet til hans Tillidsmand Regimentskvartermester Øvre, dateret Christiania 15 Marts 1814²:

¹ Christian VIII's Dagbog, Kjøbenhavn 1883 S. 51 flg.

² Originalen paa Ulefos.

»Min kjære *Øvre*, jeg føler det med hver Dag mer og mer, at min nye Stilling ikke passer sig for mig. Ved Gud, hvor man tager Feil af mig, naar man tror, at Forfængelighed og Udmærkelseslyst har ledet mig i denne Begivenhed. Tro mig, kjære *Øvre*, intet uden min Fædrelandskjærlighed og den Nødvendighed, jeg blev sat i enten at erklære mig mod Tingenes nye Forfatning eller aldeles trække mig tilbage, kunde bestemme mig til at opgive Forbindelsen, der gjorde mit Livs Lykke. Her er jeg intet mindre eller mere, end et Slæbebæst fra Morgen til Aften. De kan gjøre Dem et Begreb derom, naar De tænker, at jeg nu besørger de Forretninger ved et Par Menneskers Hjælp, som før paalaa General Toldkammeret og Kommerce Collegiet, og Guderne maa gjerne tro, at nye Koste feie bedst, der øses Ansøgninger, Forestillinger osv. ned paa mig. Gud glæde vores brave Regent, han lader heller ikke nogen hvile af Mangel paa Beskjæftigelse.»

Sammen med sine Kolleger i Regjeringsraadet var AALL tilstede ved Aabningen af Rigsforsamlingen paa Eidsvold. Om disse Begivenheder har den senere Statsraad J. Collett berettet i et opbevaret Privatbrev,¹ hvoraf hidsættes:

»Christiania den 15de April 1814.

Igaarftes kom jeg — — fra Edsvold i Følge med alle mine Colleger. Printzen kom noget senere i Gaar. Forsamlingen paa Edsvold har nemlig begyndt sine Functioner og det fandtes derfor fornødent at reise for en Tid derfra. P:(rindsen) reiser maaske igien derop paa Mandag eller Tirsdag, og hvorvidt Raadet skal følge ham er endnu ubestemt, men sikkert skal vi følge ham naar Rigsdagen sluttet om ei før. Jeg vil nu fortælle — — hvad passerede paa Edsvold. I Løverdags Morges Kl. 8 reiste Stenstrup og jeg herfra i hans Phaeton. — — — Schmidt og min Broder fulgte os. Da vi kom udenfor Christiania kom vi i Følge med en Mængde Deputerede, som samme Dag reiste til Edsvold, og for hvem stod 200 Heste paa alle Stationer. I en lang Procession gik saaledes Touren for sig indtil Stenstrup og jeg kørte fra dem alle og siden skiød vores egen Fart til vi kom til Edsvold Kl. 7 om Eftermiddagen i det rædsomste Føre Du kan tænke Dig. For *Aall* og mig var Logie bestilt i en Huusmandsplads $\frac{1}{2}$ Fierding fra Værket, thi blot Printzen, hans Stab og gamle Haxthausen logerede paa Værket. For alle de Deputerede 114 i Tallet var Logie arrangeret rundt omkring i Bygden indtil 1 Miil fra Værket. Ritmester Elieson forestod Sagen. Efter en lang Reise i slet Føre er man ikke altid i godt Humeur og faaer man da ikke godt Herberge stiger Misnøien. De Deputerede kom derfor næsten alle ud af Humeur, da de ved Ankomsten til Edsvold henvistes til langt bortliggende Bonde-Hytter. De reiste imidlertid hver til Sit, og Aall og jeg tog Besiddelse af vores Værelse, som var taalelig godt. — — — Søndag Morgen reiste Aall og jeg til Edsvold Kl. 10. Nu kom Biskop Bugge fra Throndhien, Beck, Falbe,

¹ »Tvende Breve angaaende Begivenhederne i Norge 1814», udgivne af Thorvald Boeck, Kristiania 1870.

Berg og mange flere fra Christiania som skulde omringe Printzen ved Ceremonien. Disse og Regjeringsraadet in pleno fulgte ham til Kirken $\frac{1}{4}$ Miil derfra, hvor Leganger holdt en erbarmelig Prædiken, hvori han gjorde den hele Constitution færdig og hyldede P:(rintzen), formanede paa det bedste Rigsdagsforsamlingen, hvoraf en stoer Mængde havde indfundet sig i Kirken. Kl. 1 omtrent var Tienesten ude, og nu reiste alle tilbage til Edsvold, hvor Dagen hengik med at de Deputerede indleverede deres Fuldmagter, der af Printzen med Assistance af begge Biskopperne og Sommerhielm bleve modtagne og indregistrerede. Kl. 5 var dette færdigt. Derpaa spiste ved Printzens Taffel Regjeringsraadet og 10 à 12 Deputerede. De øvrige ved 2 lange Hesteskoer Borde. Da der var spist og drukket Kaffee reiste enhver til sit. Dagen efter, Mandag samledes alle paa Værket Kl. 10 om Formiddagen. I anden Etage var en stoer uindredet Salon omtrent 30 Alen lang og 14 Alen bred indrettet til Forsamlings Sal. I den øverste Ende lige for Indgangen stod en cirka 10 Alen bred og 4 à 5 Alen lang Skammel med 3 Trappetrin belagt med Klæde, derpaa en rød trukket Lænestol og bagen for den røde nedhængende Gardiner. Hele Salen som blot bordklædt, var behængt med Granbar, som tog sig godt ud. Langs med Væggene 2 Rader røde overtrukne Bænke paa hver Side til de Deputerede. De Deputerede gik først op i Salen og toge Plads; nu gik Processionen; først alle Officiere af Staben, saa alle Embedsmændene fra Christiania efter deres Rang, tilsidst Regjeringsraaderne og endelig allersidst Printzen, som ankommen i Salen tog Sæde i Stolen, da hans Følge efter Rang stillede sig paa Trinene af Skammelen og paa selve Skammelen omkring hans Person. Fra dette ophøiede Sæde holdt nu Printzen en Tale fuld af Ild og Kraft, gjorde Forsamlingen bekiendt med Landets politiske Stilling, anbefalede den Enighed til at rygte dens Hverv, og forlod derefter i samme Procession Forsamlingen, som strax besluttede en Tak Adresse, som forfattedes af en dertil udvalgt Comité, hvoriblandt F. Schmidt, der conciperede den. Dog først havde Forsamlingen valgt K.(ammerherre) Anker til Præsident, Christie Sorenskriver til Secretair. Førend Tak Adressen blev besluttet, holdt Wergeland en udarbejdet Tale, hvori han prostituerede sig, da han erklærede at de danske og norske Mænd, der vare samlede 16 Febr. paa Edsvold havde ranet Nationens Souverainitet og Prinzen ursuperet den høieste Magt. K.(ammerherre) Løvenskiold, som hører til Oppositions Partiet, vilde at den lovgivende Magt skulde strax fratages Printzen. Men denne Bjæffen hindrede ikke Forsamlingen fra at gaa . . . frem. Tak Adressen blev eenstemmig besluttet og . . . . . (overrakt?) af Comiteet Printzen, der var . . . fornøiet dermed! — — — — — Meget Korn omtrent 5000 Tdr. er kommet . . . . . i disse Dage og mere ventes. — — — — —

Da Christian Fredrik efter Rigsforsamlingens Valg havde modtaget Kronen og antaget Kongenavnet, kundgjorde han ved et aabent Brev af 19 Mai 1814, at Regjeringsraadet herefter skulde føre Navn af Statsraad, og at Regjeringsraaderne for Fremtiden skulde benævnes Statsraader; forøvrigt beholdt de sine gamle Funktioner.

Niels AALLS Virksomhed som Statsraad skulde blive af kort Varighed; Kongen betroede ham et andet særdeles vigtigt Hverv, der viser, hvilken Tillid han nærrede til ham.

Efterat Carsten og Peter Anker først var sendt over til England for at tale Norges Sag, uden Resultat, bestemte Christian Fredrik sig til at sende en ny Deputation, der skulde have et mere officielt og anseeligt Præg end de to Brødre Ankers.

Som Chef og Ordfører i denne Ambassade havde han udseet Statsraad NIELS AALL og som øvrige Medlemmer daværende Sorenskriver (senere Storthingspræsident) CHRISTIE og Kjøbmand og Consul P. V. ROSENKILDE fra Stavanger.

»Af disse Mænd,» siger en af vore Historikere¹, »der alle var Norges og dets Konges Sag varmt hengivne, var NIELS AALL særlig skikket for dette Hverv. Han havde, som hans Broder i sine Erindringer oplyser, tilbragt nogle Ungdomsaar paa et engelsk Opdragelsesinstitut og havde mange Forbindelser med engelske Huse, ligesom han med Hensyn til Handelsstilling var en agtet og uafhængig Kjøbmand. Han var det engelske og franske Sprog lige mægtig, havde en Lethed og Anstand i sit Væsen, som maatte gjøre ham skikket til diplomatiske Underhandlinger og besad en lykkelig Evne til at udtrykke sig med Lethed baade skriftlig og mundtlig.»

I Sorenskriver Christie havde Deputationen ogsaa et dygtigt og velskikket Medlem, hvorimod Consul Rosenkilde viste sig at være mindre skikket til et saadant Hverv, idet han, efter hvad der senere er bleven oplyst, ved sin Hidsighed og mindre velopdragne Optræden skaffede de øvrige adskillige Ubehageligheder.

Som Ambassadens Sekretær skulde fungere Dr. med., Regimentskirurg HERMAN TRESCHOW GARTNER, der tidligere havde studeret i London og Edinburgh; tillige medfulgte Skibskaptein KRUSE for i paakommende Tilfælde at benyttes som Kurér.

Ambassadens Opgave² var blandt andet at overbringe egenhændige Breve fra Kongen til Prinsregenten af Storbritannien og hans Ministre, hvem de skulde søge at vinde for Norges Sag, men den skulde ogsaa søge at komme i Forbindelse med de andre europæiske Souveræner, som Kongen da antog befandt sig i London.

Skulde disse imidlertid være i Paris, skulde to af Ambassadens Medlemmer ledsagede af General Anker, reise did for at søge at faa Brevene afleverede personlig.

Christian Fredriks 6 Breve til Prinsregenten af Storbritannien, Keiseren af Rusland, Kongen af Preussen, Keiseren af Østerrige, Kongen af Frankrige og Prinsen af Nederlandene, samtlige underskrevne egenhændig af Kongen og forsynede med det kongelige Segl og parapherede af Statssekretæren von Holten opbevares paa

¹ Øverland: Norges Historie 5 III, S. 2811.

² Om Ambassadens Opgave se nærmere Kongens Brev til Statsraad Aall S. 260.

Ulefos; da de, saavidt vides, aldrig før er aftrykte,¹ gjengives Brevet til Prinsregenten af Storbritannien her.

Texten i de øvrige 5 Skrivelser er med enkelte faa Undtagelser, ligelydende med dette.

*»Nous Chrétien Frederic par la Grace de Dieu et d'après la Constitution du Royaume,
Roi de Norvège, Prince de Dannemarc, Duc de Slesvig, Holstein,
Stormarn et Oldenborg*

Munissons par la Présente:

NIELS AALL

WILHELM F. K. CHRISTIE

PETER V. ROSENKILDE

De Nos pleins pouvoirs pour annoncer à *Son Altesse Royale le Prince Regent de la Grand Brétagne (Sa Majesté Empereur des Russies, Sa Majesté le Roi de Prusse, Sa Majesté l'Empereur d'Autriche, Sa Majesté le Roi de France, Son Altesse Serenissime Prince Souveraine des Pays-bas)* Que les Representans du Peuple Norvégien ont terminé la Diète en etablissant Sa Constitution du Royaume de la Norvège et en nous offrant la Couronne, Don sacré que nous avons accepté des mains d'un peuple libre en jurant de gouvernir le Royaume d'après la Constitution et les loix.

Conformement au Voeu de la Diète Ils porteront de même à la Connaissance de Son Altesse Royale la Declaration solennelle de la Diète au Nom de la Nation Norvegienne: qu 'Elle veut tout indurir pour maintenir et defendre son indépendance, preferant le Sacrifice de ce quelle a de plus precieux et la mort même à l'ignominie et à l'extavage.

L'adresse qui contient cette Declaration ainsi que les autres pièces officielles sont enjointes à Notre lettre à sa Altesse royale le Prince Regent de la Grande Bretagne, que les surnommes Envoyés extraordinaires sont chargés de remettre en ses propres mains et qui les autorise à temoigner à ce Prince comme à la Nation Britannique mon Amitié inviolable et la Confiance illimitée que le Peuple norvegien et son Roi voue à cette grande et noble Puissance, qui depuis des tems immemo-ri-iaux et jusqu'a la dernière guerre s'est montrée l'amie de la Norvège, comme en

¹ Se Yngvar Nielsens: Bidrag til Norges Historie i 1814, II S. 81 fig.

tout tems, le Deufseur du droit des gens, Droit sacré que la Norvège reclame en sa faveur, à de si justes titres.

Fait à Christiania le 25 mai 1814.

Surquoi nous signons la Presente
en y apposant le sceau du Royaume.

Christian Frederic.

---

v: Holten.

L. S.

Pleins pouvoir pour: Niels Aall, Wilhelm F. K. Christie et Peter V. Rosenkilde.

Niels AALL tiltraadte sin Reise i Begyndelsen af Juni Maaned 1814; han standede nogle Dage i Skien for skyndsomst muligt at ordne sine private Affærer, og herfra udstedte han ogsaa følgende Opfordring til Handelsstanden i Christiansand, en Opfordring, som allerede tidligere var rettet til Borgerne i Skien, Porsgrund, Arendal og Risør:

»Som Norges Konge indsaa vor gode Regent, at Brødet var den første og nødvendige Betingelse for Norges Selvstændighed, derfor bleve de kraftige Foranstaltninger iværksatte, som ikke allene have skaffet os Sædekorn, men endog sikret Mængden Sommerføden.

Nu er Tiden for Haanden, da dette for Statens Regning tilveiebragte Redningsmiddel skal erstattes, og dertil mangler Regjeringen de fornødne Hjelpekilder. Vor aller-naadigste Konge tror imidlertid i den oplyste Handelstands varme Følelse for Fædrelandets Hæder og Held at finde all den Bistand, som dertil udfordres.

Allerhøistsamme har derfor paalagt Undertegnede at opbyde de formuende Indvaanere af Christiansand at komme Staten til Hjælp i at opfylde denne Forpligtelse, ved at meddele Bringeren, Hr. Zeiner, som af Etatsraad Kjellerup og Assessor Krogh i Jylland er opsendt for at afgjøre denne Sag, enten Creditiver paa London eller Vexler paa engelske Huse, stiledes til en af ovenmeldte Herrers Ordre for saadanne Summer i Pund Sterling — at betale a 6 M. a. D., som de til dette Øiemed ville bidrage, imod at Regjeringen udstæder et Skadesløs Brev for at disse Bidrag inden Forfaldstiden skulle blive erstattede enten med lige Summer i Pund Sterling med 1/2 pct. maanedlig Rente eller og med Stats Obligationer efter gangbar Cours.

Saasnart Udstederne af deslige Creditiver eller Vexler indsende Hr. Zeiners Tilstaaelse for Modtagelsen, vil hans Majestæt allernaadigst føre fornøden Anstalt til Skadesløsbrevenes Udstedelse, og maa det iøvrigt bemerkes, at de forrige Korn Garantier ved denne Foranstaltning aldeles vorde hævede.

Skien den 3de Juni 1814.

Efter Allerhøieste Befaling
AALL.

Til Handelsstanden i Christiansand.

Saa gjerne vi ville opfylde forestaaende Opfordring, maa vi dog erklære, at det er os umuligt, da vi ingen Penge har at disponere over i Engelland, thi siden Wolff & Dorville fallerede har vi ingen antaget i deres Sted, og da Handelen har lagt stille har vi ikke havtt Anledning at gjøre nogen Remisse til London.

I Kiøbenhavn haves heller intet, da vi har Brug derfor til privat Korn Varers Indkiøb.

Christiansand den 9de Junij 1814.

Claus Mørch et Sen.

Efter mine Følelser ønskede jeg at kunne bidrage til Udførelsen af den her givne Opfordring, men maa beklage som Sandhed her at fremføre, at ved Wolff & Dorvilles Fallit er den liden Fond som min afdøde Mand hos disse havde staaende for Tiden sadt ud af Circulation og til Indkjøb af Kornvahre har jeg været nød til at afgive paa Dannemark hvad jeg der havde staaende.

Christiansand den 9de Juni 1814.

pr. pr. Hanna Isaachsen
Christian Gjerdrum.

Ligeledes ser jeg mig ikke istand til at skaffe Vexler paa London eller Kiøbenhavn.

Christiansand d. 9 Junij 1814.

G. Reinhardt.

Det er desværre Tilfældet med mig som med de flere, at Wolff & Dorvilles Falissement har medtaget de gamle Balancer og siden den Tiid har ingen Anledning været for mig at nedsætte nogen Summer i London. Ligesom jeg til Kornvahrers Betaling har traseret hvad jeg i Kiøbenhavn havde at disponere over, intet havde ellers været mig klierere end at kunne deltage i denne for Fædrelandet saa vigtige Sag.

Christiansand d. 9 Juni 1814.

B. Holm.

Vi har intet at disponere i Engelland.

Isaachsen et Sønnen (?).

Af Mangel paa disponible Fonds saavel i Engelland som i Danmark er jeg berøvet den Glæde at kunne bidrage mit til saa ædelt et Øiemed.

Christiansand d. 15 Junii 1814.

Moe.

Vi er ikke saa heldig nærværende Tiid at kunne disponere over noget enten i Engelland eller Kiøbenhavn.

Chr:sand den 18 Juni 1814.

Peder Mørch et Sønnen.»

Om Resultatet af hans Arbeide i Provideringsvæsenets Tjeneste i Skien og Porsgrund med omliggende Distrikter havde han allerede under 4 Juni afgivet følgende Rapport: ¹

¹ Originalen blandt Christian Fredriks Papirer i det danske Rigsarchiv (Geheimarchivet).

»Allernaadigste Konge!

Saasart jeg havde modtaget Deres Majestæts naadige Befalinger under 31te f. M iværksatte jeg disses Indhold. Allerede er en Opfordring til at laane eller creditere i engelske Sterling i Cirkulation i Skien og Porsgrund, men da de fleste herboende Handelsmænds Fonds ved Wolff & Dorvilles Falissement ere bundne, tør jeg ikke haabe noget stort Resultat af disse Forsøg.

Med Hr. Zeiner, som endnu opholder sig her for at medtage, hvad der, saavel af Vexler som Rigsbanksedler fra 1813, kan tilveiebringes, har jeg tilskrevet mine Correspondenter i Risør, Arendal og Christiansand, sendt dem en Opfordring, hvoraf jeg her allerunderdanigst vedlægger en Gjenpart, og tillige anmodet dem, at overlevere Hr. Zeiner alt, hvad De af Courant-Sedler og Rigsbankpenge fra 1813 kunne indsamle.

Derved troer jeg at have gjort Alt, hvad der stod i min Magt for at opfylde Deres Majestæts Ønske i denne Anledning.

At de norske Rigsbankrepræsentativer, garanterede af Rigsforsamlingen, i Danmark ville finde ligesaa megen Credit som de danske, har jeg bestandig sat over all Tvivl: overalt vil Pengemangelen i Danmark sandsynligen bevirke, at Norges Banksedler vil findes antagelige, hvorom da og den danske Rigsbanks Bekjendtgjørelse allerede bærer Vidne; med denne Formodning voterede jeg for at sende Krogh og Kjellerup af de sidst udgivne Repræsentativer, men nu da Deres Majestæt har befalet Zeiner at efterlade Rigsbanksedlerne fra 1814, har jeg anmodet ham, at søge dem saameget muligt ombyttede enten med ældre Repræsentativer eller og mod Vexler paa Engelland og Holland efter de Mænds Veiledning, til hvem jeg har givet ham Adresse.

Betreffende den Bradsbergs Amts Providerings-Commission i Risør anviste Ladning Korn, paa hvilken Kornselskabet i Christiania gjør Paastand, har jeg tilskrevet Departementets Commissionær Kjøbmand Fürst, at udlevere Bradsbergs Amts Commission et liglignende Quantum Korn af andre der til Stedet ankomne Ladninger, og om denne Disposition underrettet saavel denne Commission som Overprovideringskommissionen, og haaber saaledes at have hævet alle Bryderier af denne Irring.

Hvorvidt ellers Kornselskabet med Rette kan gjøre Fordring paa denne Ladning, formener jeg underdanigst at maatte ankomme paa nærmere Bevisligheder. Imidlertid har jeg paalagt Hr. Fürst at sørge for Statscassens Skadeløsholdelse for de paa Ladningens Modtagelse anvendte Omkostninger.

Efter en Indberetning, jeg igaar modtog passerede en engelsk Gesandt med sit Følge her forbi til Christiania; muligens torde han bringe Deres Majestæt et Budskab som gjør min Reise unødvendig. Imidlertid bereeder jeg mig paa at opfylde den mig allernaadigst givne Bestemmelse, og har i denne Tidspunkt intet højere Ønske, ingen kjærere Gjenstand for mine Bestræbelser, end at bidrage til mit Fædrelands Hæder og Held, og derved gjøre mig nogenlunde værdig til Deres Majestæts allernaadigste Bifald.

Allerunderdanigst

AALL.»

Brække ved Skien 4 Juni 1814.

Med Kongens Tilladelse aabnede Deputationen i Christiansand Forhandlinger med den engelske Blokadeeskadres Chef, idet den Kutter, som den engelske Gesandt Mr. Morier havde stillet til dens Disposition, paa Grund af Rosenkildes forsinkede Ankomst allerede var afseilet.¹

Om disse Forhandlinger afgav han under 13 Juni 1814 følgende Rapport til Kongen²:

»*Allernaadigste Konge.*

Siden sidste Fredags Middag befinder Chrystie og jeg os her. Rosenkilde, som uvidende om Deres Majestæts allernaadigste Forsorg for Deputationens sikke Overfart har begivet sig hjem, da man her havde overtudet ham om, at det os bestemte Fartøj ikke kunde blive sejlfærdigt førend sidst i denne Uge, savne vi, men der blev øjeblikkelig efter vores Ankomst afsendt en Estafette efter ham, og vi haabe han vil indtræffe, forinden den engelske Kutterbrigs Ankomst. I andet Fald, og hvis Chefen for Cutterbriggen ikke er at formaa til at udsætte Afreisen, ere Chrystie og jeg enige om at nytte Leiligheden og at aftale med Capt. Stiboldt, hvorledes Rosenkilde snarligst kunde komme efter. Paa denne Maade troe vi nøjagtigst at opfylde Hensigten af vores Sendelse, da man altid under Paaskud af en pludselig Sygdom kan retfærdiggjøre Rosenkildes Udeblivelse. For imidlertid at være bereed paa alt, have vi anmodet Capt. Stiboldt at forfare med Istandsættelse af det os bestemte Fartøj, som da i Nødsfald kunde benyttes af Rosenkilde, dersom Deres Majestæt skulde finde det fornødent, at han kommer efter.

Efter Deres Majestæts allernaadigste Tilladelse har jeg engageret to Personer til at følge med Deputationen. Den ene er Doctor Gartner fra Arendal, en ung Mand med sjældne Anlæg og videnskabelig Iver for sit Fag. Han har forhen opholdt sig i London og Edingburg og har særdeles gode Connexioner der, endog udenfor Lægevidenskabens Dyrkere. Han ønskede meget at gjøre Reisen med for at gjøre sig bekendt med Lægekunstens sidste Fremskridt i Engelland og derved gavne sit Fædreland, saa jeg tør haabe Deres Majestæt allernaadigst vil bifalde dette mit Valg, saavel som og at jeg har antaget Coffardie-Capitain Kruise, een Mand, som med gode Sømandskundskaber forener Handels-Indsigter og en ualmindelig Færdighed i det engelske Sprog. Begge er antagne med den Betingelse at skulle bringe Efterretninger tilbage, saasart noget af Vigtighed møder Deputationen derover.

Struve afgaar i Dag med et Fahrtoj under Meklenborgsk Flag til Holland, før har han ingen Leilighed funden. Jeg kunde saaledes tilbageholde Brevet til Fyrsten af Nederlandene, paa Grund af Deres Majestæts Yttring om den deri indflettede antiiciperede

¹ Denne Fremstilling af Deputationens Historie er bygget paa et Manuscript forfattet egenhændig af Niels Aall, »Erindringer fra 1813 og 14», der findes paa Ulefos.

² Originalen blandt Christian Fredriks Papirer i det danske Rigsarchiv (Geheimarchivet).

Lykønskning til Formælingen imellem Prindsen af Oranien og Prindsessen af Wallis. Men enten maatte da Struve have reist uden Brev til Fyrsten af Nederlandene, eller og maatte han her have oppebiet en forandret Skrivelse fra Deres Majestæt, og begge Tilfælde ansaa jeg stridende mod Deres Majestæts Hensigt med hans Sendelse. Jeg besluttede derfor at lade ham benytte een Leilighed, som vanskeligen igjen tilbyder sig, da Hollænderne efter Løitnant Jacobsens Beretning ere blevne frygtsomme for den fransk-engliske Blokade, og beder allerunderdanigst om Tilgivelse, hvis jeg her imod min bedste Villie skulde have forfejlet Deres Majestæts Biefald.

Hvad Chrystie og mig angaaer, da venter vi med Længsel paa den engelske Kutterbrigs Ankomst for at kunne tiltræde det hæderlige Kald, Deres Majestæts Naade har betroet os. Maatte kuns Omstændighederne begunstige vore Bestræbelser, tør jeg haabe Deres Majestæts allernaadigste Tilfredshed, skulde end vore ringe diplomatiske Evner ikke svare til vor gode Villie.

Samtalen imellem General Haxthausen og Mr. Morier, som Deres Majestæt har havt den Naade at meddele mig, bestyrker den Formodning jeg allerede har næret om det engelske Cabinets Politik med Hensyn til Norge. Imidlertid har den, tilligemed Gesandtens Forekommenhed i at tilbyde Deputationen sin Beskyttelse, som i mine Øine bærer det tydeligste Præg af Velvillie hævet mange af de Betæneligheder, med hvilke jeg begyndte denne Reise, og i Sandhed uden dette Tilbud skulde det have blevet os meget vanskeligt at udføre vort Ærinde, da her vrimler af Krydsere lige til Næsset, og de i de senere Dage have været dristige nok til at sende Barkasser ind i et par Havne her i Nærheden for at udtage Skibe, dog uden synderligt Held, som Deres Majestæt af indsendte Rapporter sikkerligen allerede vil have bemærket.

Captein Stiboldt har ikke kunnet selv udføre Parlamenteringen med den engelske Escadre-Chef, fordi her gives ingen Autoritet paa Stædet, som kunde give ham Parlamentair-Patent, og har derfor ansøgt nye Forholdsregler. Men havde ikke Hr. Moriers Tilbud gjort denne Foranstaltning overflødig, skulde jeg have anbefalet Capitainen at sende en anden Officeer forsynet med Patent fra ham, i den Formening at Hensigten derved ligesaa godt vilde have været opnaet.

Zejner er igaar afgaaet her fra; men neppe var han borte, førend et expresse Bud bragte et Brev til ham fra Assessor Krogh, og da man formodede af Vindens Beskaffenhed, at Zejner endnu laa i en Udhavn, blev Brevet sendt derhen tilligemed en Skrivelse fra Capitain Stiboldt, som overlod det aldeles til ham at tage en Beslutning, han fandt meest stemmende med Kroghs Meddelelser. Brevene traf ham, og han fortsatte sin Reise, og glad blev jeg ved denne Underretning, da jeg ikke tvivler om, at han, de strenge Forholdsregler til Trods, man i Danmark giver sig Mine af, jo finder Udgang. Det eneste, der i mine Tanker voves, er, at Fahrtoiet, hvormed han afgik, anholdes, men dette Offer syntes mig man skyldte Kjellerups Iver for Norges Sag.

I Skien var jeg ikke saa lykkelig at kunne skaffe Zejner engelske Vexler eller Creditiver, kuns i Arendal fik han £ 500 St. i Vexler, £ 300 af Dedekammerne og £ 200

af et Par andre Kjøbmænd. For Resten fik han alle Rigsbanksedler, fra 1813, som vare ombyttede i Skien, Porsgrund, Risøer, Arendal og Christiansand, saa han dog medbringer en god Slump Betalingsmidler.

Lieutenant Jacobsen, som bragte General Anker over til Amsterdam, beretter, at de havde den heldigste Overreise, og at Generalen var reist over Rotterdam til London. Han beretter tillige, at nogle Dage førend hans Afrejse, blev det paa Amsterdams Børs bekendtgjort, at Norge af Engelland og Sverrige er blokeret, og de Handlende advaret mod alt Samkvem med Norge. Ikke desto mindre syntes han hos det hollandske Publikum at spore de bedste ønsker for Norges Selvstændighed.

I Arendal, hvor jeg opholdt mig i nogle Timer, viste Gemytterne sig stemmte for den gode Sag, her derimod er Meningerne meere deelte, imidlertid troer jeg hos de mest oplyste Folk at have opdaget ædle Tilbøieligheder skjøndt parrede med nogen Tvivl.

Men højst overrasket er jeg bleven ved at overtyses om, at her paa Landet virkelig er Mangel paa Levnetsmidler. Her i Christiansand klynker man overlydt, i Arendal er større Beholdninger af Korn, men de Handlende vægrer sig ved at sælge af Frygt for at sætte Byen selv i Forlegenhed. Under disse Omstændigheder vover jeg til Deres Majestæts allernaadigste Beslutning at indstille om ikke 1000 Tønder af det til Øster-Risøer for offentlig Regning ankomne Korn maatte overlades Nedenæs Amt til Disposition. Derved troer jeg Mangelen ved Hjælp af Fiskeriet betydeligen vilde formindskes, og mange Tusinders Velsignelser vilde bestyrke Nationens Tillid til Deres Majestæts landsfaderlige Regimente.

Himlen velsigne Deres Majestæts uafbrudte Bestræbelser for Norges Hæder og Held! Taknemmelig vil dog enhver retsindig Normand i Deres Majestæt erkjende det Redskab, hvoraf det algode Forsyn især har benyttet sig til Norges Befrielse fra et skjændigt Slaverie, og enhver oplyst Verdensborger vil fryde sig over Menneskerettighedernes Sejr. Altid vil Deres Majestæt finde en ivrig Fædrelandsven, og en tro Undersaat i

Deres Majestæts
 allerunderdanigst
 hengivne
 NIELS AALL. »

Christiansand 13 Junii 1814.

I Arbejde med at lukke dette Brev modtog jeg Deres Majestæts allernaadigste Meddelelser ved Lieutenant Holbye. Den truende Karakter Hr. Moriers officielle Noter antydede mistrøster mig ikke; Jeg anseer denne som en Virkning af de vrangte Begreber, det har lykkedes de svenske Udsendte at bibringe det engelske Cabinet om det norske Folks Sindelag, men som ved Fremlæggelsen af de ubedragelige Kjendetegn paa Nationens almene Ønske, Deputationen har i Hænde, vil hæves.

At Deputationen derpaa vil anvende de yderste Bestræbelser, derom haaber jeg Deres Majestæt forud er overbevist, og end nærer jeg den blide Forventning at kunne bringe Deres Majestæt og vore fædrelandsksindede Landsmænd behagelige Efterretninger.

Struve er i Nat Kl. 2 afsejlet med Meklenborgeren, og jeg haaber uden Skade for Sagen, da det dog vilde være ønskeligt, om man i Engelland fik et Nys om vores Komme, og vi desuden gjorde ham opmærksom, at hvis han skulde erfare, at Formælingen endnu ikke var bragt i det reene, skulde han søge Anledning at undskylde Feiltagelsen med vores isolerede Stilling, og den ved Sverriges grusomme Politik hæmmede Samfærsel med Fastlandet.

Chrystie og jeg beereede os paa øjeblikkelig at følge den engelske Secretairs Vink, og jeg igjentager den paa mine Fædrelandsfølelser ligesaa meget som paa min fulde Overbevisning grundede Forsikring om min ubrødelige Hengivenhed.

Mandag Middag den 13 Juni.

Allerunderdanigst
 NIELS AALL.

De Depecher fra Kongen, som Statsraad Aall i sidste Del af foranstaaende Brev omtaler af have modtaget ved Lieutenant Holbye, maa antages at have været følgende, som er hentede fra Christian Fredriks private Copibog i det danske Geheimearchiv:

Ladegaards Øen den 8de Juni 1814.

Herr Statsraad AALL.

Det bliver ved Aftale! Imorgen sender Gesandten sin Secretair til Gothenborg og med ham kommer Cutteren til Flækkerøe Havn for at indtage Vare; førend Onsdag i næste Uge, kan det vel neppe blive, hvis Vinden ey særdeles skulle føye. De og de øvrige Herrer ville være rede til, saasnart Fartøyet ankommer til Flækkerøe at begive sig ombord inden nogle Timer, thi det er naturligviis vigtigt, at det ey opholdes: Struve behøver nu ikke at vove noget ved som Courer at reise over Holland, men han kan jo følge med Dem som Reisende og siden bruges til fra Engeland, enten at sendes til Paris til Baron Hardenberg eller tilbage med Depêcher fra Dem. De Breve han havde med til Souverainerne og deres Ministre behøve nu ikke at overleveres, naar de bruges, som Chrystie medbragte, og som vare forsynede med den anden Udgave af Publicationerne og Adresserne. Kun de smaa Breve, som han skulle have overbragt til Hardenberg, det til Bernstorff, for i Tilfælde, at bruges, og det til Konow og Anker, maae medtages. Hvor særdeles heldigt at Reisen nu kan udføres saa sikkert! Copie af Moriers Note sendt i Couvert til Holten, og af dennes Svar vedføyes til Deres Underretning, og De ville meddele dem til Anker. Den tjener tillige til Rettesnor for Dem. Usigelig meget maae skee, alt ville vindes, hvis Engeland antager det sidste fremsatte Alternativ, thi ved at vinde Tid og Fred i 4 Maaneder, turde meget forandre sig.

De forstaaer mig altsaa, naar Engeland vil mægle et garanteret Forbund, Familiepact, eller noget deslige mellem Sverrig og Norge, naar det vil sikre Norges Constitution under en sliq uafhængig, men føderativ Forbindelse med Sverrig, da anseer jeg det for Min

Pligt at forelægge disse Vilkaar for en overordentlig Rigsforsamling; men indtil denne kan afholdes, er Constitutionen og Erklæringen af 19de May Min eneste Lov, Rettesnoren for Mine Handlinger. — Ere Vilkaarene billige, antagelige for Os, sikkrende Norges Constitution og Uafhængighed, hvortil hører, at ingen Fæstninger overgives, eller sløyses, da ønsker Jeg, at Engeland maatte tale et bestemt Sprog: hvilken af Parterne, der ey antage disse Vilkaar, er Vor Fiende, ønsker Jeg, at det maatte hede.

Ladegaards Øen den 9de Juni.

Just som jeg vilde afslutte denne Skrivelse, erfarer Jeg, at Gesandten atter har indgivet en Note, hvilken i Copie vedføytes, men hvis Fordring Jeg ikke kunne billige, thi at bekendtgjøre en saa officiel og bestemt Erklæring af det Storbrittaniske Gouvernement vilde nedslaae Nationen og binde Hænderne paa denne Regjering, selv om den, oplyst om Tingenes sande Sammenhæng, forandrede sin Beslutning og vilde vise sig mere favorabelt, hvilket Jeg hidtil har Grund til at haabe. Jeg tog derimod Anledning til af hans Yttring, at Jeg havde nægtet at forelægge en Rigsforsamling denne Note, og gjentog, efter at have hørt Statsraadets Betænkning, Min Erklæring: at jeg i Tillid til, at Engeland vilde fremtræde som Mægler, med lige Agtelse for Folkeretten, som det Norske Folk paakalder, og for denne Nations Lykke, var villig til at sammenkalde et overordentligt Storting og til strax at befale Valgene til samme foretagne, hvorhos som en nødvendig Betingelse, for at dette skulle kunne sættes og afholdes med Roelighed og for at fyldestgjøre denne overordentlige Sammenkaldelse for Nationen, fordredes at Neutralitet og Englands Paavirkning til Indstilling af alle Fiendtligheder fra svensk Side og for Samfærsel med Engeland, lovedes og tilstodes i de 3—4 Maaneder, inden hvilke Intet Storting kan afholdes.

Mundtligen har Gesandten erkjendt denne Betingelse at være billig og indstilt den til sit Hof; Jeg venter hans skriftlige Svar. De maae fremstille den som aldeles nødvendig for Underhandlinger, som skal kunne lede til et ønskeligt Maal, og for Mig i Min Stilling som Statsbestyrer ifølge Constitutionen og paa det helligste bunden ved samme og ved den seneste Rigsforsamlings afgivne høytidelige Erklæring.

Hvis dette billige Vilkaar opnaaes, da vindes Tid til Fordel for Os, ja endog for den forestaaende Høst, og da Jeg som Konge, som Fader for mit Folk maae ønske at kunne forelægge dets Representanter, hvad Forslag der maatte gjøres af de mæglende Stater, og som ey maatte stride mod Constitutionen og Nationens Ære, saa fandt Jeg det ikke uhensigtsmæssigt at sammemkalde et nyt Storting, saa meget mere som det viste, at man havde Hensyn paa den mæglende Stats Ønske, med hvilken Underhandlingerne ey bør afbrydes. Mig synes, det er allerede meget vundet, at Gesandten efter sin Note No. 3 er bleven her, at han beforder det Norske Folks Gesandtere til Engeland og viser sig villig til at mægle. Maatte hans Cabinet kun vorde lige saa vel stemt for Os, som han er det. Jeg kan ikke faa Tid til at meddele Anker alt, hvad Jeg her har meddeelt Dem, og overlader altsaa denne Omsorg til Dem, hvorhos Jeg tillige beder Dem at

lægge særdeles Vægt paa hos ham, hvor vigtigt det vil vorde mig at see ham her tilbage til de forestaaende Underhandlinger. Han kjender, hvor Ene Jeg er. Haabe gjør Jeg, at hans Penge-Affairer ved Venners Hjælp og den Norske Regjerings Garanti, som ubetinget gives ham, arangerer sig saaledes, at dette bliver ham mueligt.

I alle Tilfælde, hvis alle Magter forene sig om at tvinge Sverrig og Norge sammen, tænker Jeg paa, om Man ikke kan gjøre det til en Betingelse, at et nyt Kongevalg skal foretages i Sverrig, thi Ponte Corvo kan ey regjere i Norge ifølge Constitutionen, og det sidste Middel er, som sagt, at kaste sig i Englands Arme. — I hvor fortvivlet det end vil være, tvivler Jeg ikke paa, at den Norske Nation foretrækker Kamp mod dem Alle for Skjændsel og Underkastelse, og det kan De ikke noksom lade dem høre og føle i England.

Jeg haaber, at De vil kunne sende Beretning om Deres Modtagelse, at De vil kunne sende en Deel af de bestilte Sager, ja endog at Anker maaskee vil kunne reise tilbage paa den Cutter, som overfører Dem, og som skal bringe Moriers Secretair til Laurvigen. Efterretninger maae De endeligen meddele Mig med ham.

den 10de Juni.

Det forandrede Brev til Prindsen af Oranien vedlægges, og vilde De i det usandsynlige Tilfælde, at De ey skulle blive tilladt at komme op til London, sørge for, at alle Brevskaber komme i een af Brødrene Ankers Hænder til videre Besørgelse. Gjennem Kjøbmandshuse, og maaske ved Struve som Hannoveraner gaær det vel an i alle Tilfælde.

Christian Frederik.»

15 Juni afsendte Deputationen følgende Adresse ¹ til den britiske Flaadechef Captein Mackenzie, der først efter mange Anstrengelser kom i dennes Hænder:

»The Undersigned Deputies from the late norwegian Diet, are charged with the honorable function of presenting to the Brittisch government the unanimous resolution of the People of Norway, to defend the natural rights of an independent nation at the expence even of its dearest interests, and for that purpose to implore the support of the most wealthy an generous nation.

With this view the said deputies make free to invoke the protection of the Commander in chief of the british Squadron, cruizing off the coast of Norway, against the violence of an overpowering ennemy and form their hopes of that condescendency on the engagement of the british Ambassador Mr. Morier, of giving them a passage by the return of his Brittish Majestys Brig, that brought him hither, but which unfortunately

¹ Efter en Copi skrevet af Statsraad Aall blandt Christian Fredriks Papirer i det danske Rigsarchiv (Geheimearchivet.)

was missed, as well as on the propronensity of every true Briton to promote the sake of justice and humanity.

Wi are with great respect and with the expectation of a favourable answer at Christiansand this 15 of June 1814

Aall. Chrystie. Rosenkilde.

To
The Commander in chief of
the brittish squadron cruizing
of the coast of Norway.»

Det varede imidlertid længe, inden det lykkedes Deputationen at faa overbragt den britiske Escadrechef Brevet, og Statsraad AALL indberettede derfor i følgende 3 Rapporter¹, dateret Christiansand 15, 17 og 24 Juni, Kongen Aarsagerne til denne Forsinkelse.

»Allernaadigste konge.

En højst ubehagelig Hændelse nøder mig til at sende Deres Majestæt denne Stafette.

Den skjønnne og sikkre Udgang Deres Majestæts Godhed og den engelske Gesandtes Velvillighed havde aabnet Deputationen til Engelland, er fortabt, dog uden at vi kunne bebrejde os den ringeste Forsømmelse. Tilfældet var: I Middags Kl. 12 hørtes et par svære Kannonskud fra Søen og man bragte i Erfaring, at en fremmed Kutterbrig stod ind til Landet; jeg begav mig strax op paa Telegraphstedet, var der Kl. 1, og saa en Cutterbrig med parlamentair Flag omtrent en Miil fra Landet.

Jeg tvilede nu ikke længere om, at det var vores Mentor, ilede derfor tilbage og gjorde alting færdig til Afrejsen. Strax efter indløb en Rapport, at Cutterbriggen med fulde Sejl holdt ind paa Havnen; nu troede vi os aldeles sikkre paa hans Komme; imidlertid blev der gjort Anstalt til Baad at føre os ud til Flekkerøe, hvor vi efter Deres Majestæts allernaadigste Bestemmelse ventede at gaae ombord. Endelig kom en Lodsbaad Kl. 3¹/₂ med et Brev til Hr. Morier og et mundtlig Bud, at Captein Luccas oppebiede os ¹/₂ Miil i Søen og vilde vente 3 Timer. Nu indskibede vi os uden ophold, men da vi Kl. 5¹/₂ var kommne 1 Miil omtrent fra Byen mødte en Officeer os og meldte, at Cutterbriggen allerede var sejlt, og nu saa vi den fortsætte sin Cours med frisk Vind og alle Sejl satte i 1 til 2 Miiles Afstand.

Det var altsaa en positiv Umulighed at indhente ham og vi vendte yderst nedslagne tilbage.

Siden har vi erfaret af Lieutenant Doran, som laae ved Flekkerøe med en Division af Canonbaade, og havde været ombord hos Englænderen, at Lodsbaaden var gaaet fra Briggen Kl. mellem 1 og 2, men da den kuns havde et par Mænd og Vinden ikke var aldeles gunstig, naaede den ikke hid før Kl. henimod 4. En Officeer, som fra Captein

¹ Originalerne blandt Christian Fredriks Papirer i det danske Rigsarchiv (Geheimearchivet).

Didrichson øjeblikkelig blev sendt for at complimentere Captein Luccas og melde ham vores hurtige Komme kunde ikke mere naa ham.

Heraf bør jeg slutte, at den engelske Capt. virkelig ikke ønskede at bringe os over, og at de Miner han dertil gjorde blot vare Formaliteter og næsten skulde jeg troe, at den svenske Nedrighed ogsaa heri har havt en Rolle. Havde det været Mandens alvorlige Hensigt at tage os med, maatte han have sendt sin Baad, eller i det mindste en skriftlig Melding om hans Ankomst, ikke at tale om, at almindelig Høflighed vilde have dicteret denne Fremgangsmaade. Men ingen af Deelene skeede, og vi efterlodes i den ængsteligste Uvished, hvad vi i dette Dilemma bør foretage os.

Imidlertid have vi besluttet i Morgen at skikke en Parlamentair ud til den engelske Escadrechef, tilkjendegive ham vort Ærinde, og paa Grund af Hr. Moriers uopfyldte Løfte, udbeede os hans Beskyttelse til Rejsen.

Indvilges denne os indskibe vi os, saasart det Skib, som nu er sat i Arbejde, er færdigt.

I andet Fald oppebier vi Deres Majestæts allernaadigste Forholdsordre og indstiller allerunderdanigst, om det ikke maatte findes passende at formaa Hr. Morier ved et Sikkerhedspas eller en Ordre til Escadrechefen om at beskytte vores Sendelse.

Maatte denne vores Beslutning finde Deres Majestæts allerhøjeste Bifald, og maatte denne med den nøgne Sandhed overensstemmende Fremstilling af denne ubehagelige Begivenhed betage Deres Majestæt enhver Tvivl om den Iver og Beredvillighed, hvoraf Chrystie og jeg, endnu er Rosenkilde ikke kommen hertil, føle os besjælede for at udføre det vigtigste Hverv, Deres Majestæts allernaadigste Tillid har betroet os.

Jeg bør ikke lade ubemærket, at her vrimler af Krydsere, saa det er næsten umuligt at undgaa deres Opmerksomhed. Struve, som Deres Majestæts seneste Ordre ikke naaede, er efter en Rapport fra Vestkysten formodentlig opsnappet.

Uden nogen Beskyttelse lader sig derfor Rejsens heldige Udfald neppe tænke.

Med den inderligste Hengivenhed

Allerunderdanigst

AALL.

Christiansand den 15 Junii 1814.

Efterat dette var fuldført, modtog jeg Deres Majestæts allernaadigste Skrivelse under 12 d. m., og skal, saasart jeg naaer min Bestemmelse, nøjagtigen opfylde dets Indhold.

Allerunderdanigst

AALL.

Allernaadigste konge.

Omendskjøndt jeg og mine Meddeputerede føle os beroligede ved Overbevisningen om Deres Majestæts milde Bedømmelse, troer jeg til vores Retfærdiggjørelse i Anledning af den mislingede Overfart med den engelske Cutterbrig at burde indberette nogle senere, end min allerunderdanigste Rapport om denne uhældige Begivenhed, opdagede Omstændigheder.

Lodsen, som blev udsendt til Cutterbriggen beretter: At han Kl. 12^{1/2} Middag kom ombord til ham, Kl. 1 afsendte Capitainen Luccas ham med Budskabet til os, og Brevet til Hr. Morier, med den Besked, at han vilde vente i 3 Timer efter os udenfor Flekkerø. Da Lodsen gjorde ham opmærksom paa, at han sandsynligen ikke inden 3 Timer kunde naa Christiansand, tog han ham paa Slæbetouget et kort Stykke, og lovede at bie til han kom ud igjen. Imidlertid gik Capitainen efter Maanedslieutenant Dorans Udsigende, som strax efter kom ombord i Briggen, ud til de krydsende Krigsskibe og da han derfra kom tilbage Kl. 4^{1/2} Eftermiddag, var han ikke at formaa til at bie. Det var os saaledes en positiv Umulighed at have benyttet denne Anledning, med mindre vi havde lagt i Flekkerøe, da han viste sig udenfor.

Overalt nærer jeg det Haab, at Deres Majestæt allernaadigst fritager os for den ringeste Forsømmelse af vor Pligt i denne Anledning, naar Deres Majestæt allernaadigst tager Hensyn paa, at Lodsbaaden først henimod 4 kom til os med Budskabet, at vi Kl. 4^{1/2} satte ud, og dog ikke kunde foretage Rejsen, førend vi havde Vished om, at det virkelig var den forventede Brig, og at det var dens Bestemmelse at medtage os.

Jeg frygter immer, at Capitainen har stødt paa svensksindede Raadgivere under den Conference han havde med de øvrige Krigsskibe.

Den gode Efterretning bragte dog Lieutn. Doran fra ham, at den engelske Fregat, som i nogle Dage har holdt sig herudenfor, medens Capitain Luccas var ombord hos ham, havde faaet Ordre ikke at gaae ind i nogen norsk Havn, ikke at molestere noget norsk Fåhrtøj, og at behandle de norske Cutterbriggene med Agtelse, saalænge de ikke gave noget Skud paa ham. Denne Ordre troede Capitainen at være en Virkning af Ankers Underhandling, og yttrede forøvrigt megen Uvillie mod de Svenske.

Igaar Morges affærdigede jeg et Brev til Escadrechefen herudenfor, men igaar var Veiret saa taaget og stormende at det var farligt at opsøge ham, og i Dag har ingen Krydsere vist sig ved Kysten; saa vi endnu intet Svar have faaet, imidlertid vedlægger jeg herved allerunderdanigst Afskrift af dette Brev.

Rosenkilde er igaar ankommen fra Stavanger, og fortæller at ogsaa paa den Kant af Landet viser sig mange Krydsere, saa han anseer det ligesaa farligt, at gaae ud derfra, som fra dette Stæd.

Begunstiger altsaa ikke Escadrechefen herudenfor vores Overfart, have vi besluttet at oppebie Deres Majestæts videre allerhøjeste Forholds-Ordre.

Allerunderdanigst
AALL.

Christiansand
den 17 Juni 1814.

Allernaadigste konge.

Neppe følte den i Asiens Ørkener vandrende Muselmannd højere Glæde ved Synet af et klartspringende Kildevæld, end jeg og mine Rejsefæller ved Modtagelsen af Deres Majestæts allernaadigste Skrivelse under 20 ds.

Den vidner ikke blot, at Deres Majestæt billiger vor Uskyld i Tildragelsen med den engelske Cutterbrig, men den er et nyt Bevis paa de milde Grundsætninger, der lede Deres Majestæts Domme over menneskelige Handlinger, og lægger nye Kraft til den Iver og Hengivenhed, hvormed enhver af os saa inderligen ønskede at befordre Deres Majestæts landsfaderlige Planer for vort Fædrelands Hæder og Held. Maatte kuns de uadvortes Omstændigheder begunstige disse Planer, og maatte det Menneskeheden nedværdigende Uhyre, Politikken, give Plads for Moralens retmæssige Herredømme.

O! da ville Deres Majestæts ædle og høimodige Opofrelser lønnes med det fortjente Navn af Norges Befrier.

Endnu har det ikke lykkedes os at faa en Parlamentair ud til de engelske Crydsere; de holde sig 5 a 6 Mile af Landet i den senere Tiid; kuns Svenske nærme sig nu og da Kysten for at spejde, og med disse har man ikke tordet indlade sig. Hvad der ellers mest skrækker os er eenstemmige Efterretninger om en Mængde svenske Capere, som krydser i en Afstand af 4 til 6 Mile fra Lindesnæs, og som det altsaa er næsten umuligt at undgaa, og af hvilke man endog kunne befrygte personlig Mishandling. Efter Beretninger fra Vestkysten krydser der en Caper uden for Lister og en svensk Fregat paa Bergens Leed. Det synes altsaa som Blokaden er gjort temmelig fuldstændig, dog turde det maaske lykkes os at undgaa denne strenge Opsigt, naar de tre Cutterbrigger, som nu have sin Station her paa Kysten, kunde ledsage os 4 a 6 Miile i Søen, og saaledes bringe os uden for Capernes Rækkevidde. Men herom skulde vi nærmere conferere med Captein Lund, som commanderer disse Brigge, naar Deres Majestæts endelige Bestemmelse indløber.

Vi ere forresten færdige paa første Vink at afseile og stole paa vor gode Sag for Udfaldet.

Om Struve er der ingen anden Efterretning, end den jeg i mit seneste allerunderdanigst indberettede.

Et hollandsk Skib, som var tilladet i Arendal blev i forrige Uge taget af en svensk Caper 4 Miile af Næsset; men Mandskabet tog det tilbage igjen og indbragte det til Fahrsund, og af de dermed indbragte 3 Fanger har man Efterretningen om de mange svenske Capere.

For Resten veed jeg intet at berette Deres Majestæt fra disse Egne. Derimod circulerer her de meest usammenhængende Rygter fra Østlandet, som vi dog saa godt vi kunne søge at betage deres Virkning paa Folkets Stemning.

Jeg anbefaler mig allerunderdanigst

AALL.

Christiansand 24 Juni 1814.»

Omsider erholdt Deputationen følgende, som det vil sees, imødekommende Svar fra den britiske Escadrechef:

»His Britannic Majestys Ship Venus off
Christiansand 27 June 1814.

Gentlemen!

I have to acknowledge the receipt of your letter dated Christiansand 15 Inst, in which you beg me, to provide you with protection for your voyage to England, having been appointed by the Norwegian Diet as Deputies to present to the British Gouvernement several resolutions of the Norwegian People etc. etc. etc.

In answer to which I am happy to say, I feel it my duty to meet your wishes, and that one of the vessels under my command shall be dispatched in a day or two for Leith with directions for her commander to receive you on board for a Passage to that Port.

I have the honour to be Gentlemen

Your obedient Servant

Mackenzie

Commanding his Britannic Majestys
Squadron on Blocade of Norway.»

To the
Norwegian Deputies
charged with a mission
to England.»

Efterat Deputationen med Tak havde modtaget Captein Mackenzies elskværdige Tilbud i en Skrivelse af 27 Juni, tilstillede Capteinen dem 28 s. M. følgende Skrivelse,¹ hvori han, som det vil sees, stiller Kutterbriggen »Sheldrake» til de norske Underhandlers Disposition:

»His Britannic Majestys Ship
Venus of Christiansand 28th Day
of June 1814.

Sirs!

I have the honour to acquaint you that agreeable to my promise of yesterday, His Britannic Majestys Brig Sheldrake, will be off Christiansand to morrow about noon, for the purpose af receiving you for a passage to Leith.

I have the honour to be
Sirs

your most obedient
humble Servant

Mackenzie

Comm. his Britannic Mejestys
Squadron on Blokade of Norway.

To the Norwegian
Deputies appointed
to take charge of
a Mission to England.»

¹ Afskrift blandt Christian Fredriks Papirer i det danske Rigsarchiv (Geheimearchivet).

Dette Escadrechefens Svar afsendte Statsraad AALL derpaa øieblikkelig Kongen, ledsaget af følgende Skrivelse:¹

»Allernaadigste Konge.

Efter flere forgiæves gjentagne Forsøg paa at komme i Underhandling med Chefen for den engelske Escadre herudenfor, lykkedes det Maanedslieutenant Doran igaar Eftermiddag at bringe Capt. Mackenzie af Fregatten Venus det Brev fra Deputationen, hvoraf jeg allerunderdanigst har sendt Deres Majestæt en Afskrift.

Det saare behagelige Svar vi derpaa i gaar aftes Kl. 12 modtog, giver jeg mig den Frihed i Copi at vedlægge. Vi skynder os nu af alle Kræfter for at benytte dette overordentlig gode Tilbud og tage strax ud til Flekkerøe for at være paa reede Haand, saasnart Briggen nærmer sig Landet, overbeviste om, at den engelske Høimodighed ikke kan tillade sig et saadant Kunstgreb paa denne Maade at ville lokke os i Snaren.

Den lille Affaire med den svenske Barcasse, som i Søndags blev taget, gav Anledning til den lykkelige Vending i vores Stilling. Styrmanden, som forestod Toget, gav os de Kjendemerker paa den engelske Fregat, som veiledede Dorans Undersøgelser. Det vilde ellers have været meget vanskeligt at finde denne Fregat, da der efter Escadrechefens Yttring til Doran, krydser foruden 2 svenske Fregatter og en Brig en russisk Fregat, og en engelsk Brig foruden Fregatten.

I øvrigt tilkjendegav Captein Mackenzie den mest levende Interesse for Norges Selvstændighed, hvorhos han dog advarede mod en haard Kamp, da de allierede Magter vare bestemte til at paastaa Afstaaelsen, og sagde, at han nu havde Ordre at opbringe alt, som kom fra eller gik til Norge, endog de norske Brigger; om dette sidste har jeg anmodet Captein Didrichson at underrette vedkommende Brigchefer.

En Time førend vi modtog Capt. Mackenzies Brev indløb mig Deres Majestæts allernaadigste Skrivelse med Lieutenant Brynie, hvis Indhold tilligemed de os givne Forholdsregler med samvittighedsfuld Nøjagtighed skal blive opfyldt.

Himlen beskytte Deres Majestæt og begunstige Deres Majestæts højmodige Anstrelser for Norges Hæder og Hæld, saa vist som jeg og mine Reisefæller af yderste Evne ville stræbe at befordre dette store Øjemeds Opnaaelse.

Under alle Omstændigheder vil Deres Majestæt i mig finde en Dem med fuld Overbevisning og uforanderlig Hengivenhed

Allerunderdanigst hengivne

Undersaat

AALL.

Christiansand 28 Juni 1814.

Zeiner ligger desværre endnu i en Udhavn her i Nærheden.

Jeg bør ikke lade ubemærket at Captein Didrichson, som commanderede Roeflottillen her, har vist megen Aarvaagenhed og Conduite ved Parlamenteringen, og at Lieutenant Doran med Raskhed og Overlæg har udført dette Hverv.»

¹ Originalen blandt Christian Fredriks Papirer i det danske Rigsarchiv (Geheimarchivet).

Omsider lykkedes det Deputationen at komme i Forbindelse med det Skib, som Captein Mackenzie havde stillet til Disposition, og umiddelbart før Afreisen afsendte Statsraad AALL følgende sidste Rapport¹ før de forlod Norge:

Allernaadigste Konge.

Efterat vi havde modtaget det gunstige Svar paa vores Adresse til den engelske Escadrechef, hvoraf jeg under Gaars Dato allerunderdanigst meddelte en Afskrift ilede vi til dette Sted for at være reede paa første Signal. Her modtog vi det saare forbindtlige Brev fra bemeldte Escadrechef hvoraf indsluttet følger Afskrift, og som jeg har troet vilde interessere Deres Majestæt, da det bær umiskjendelige Præg af den engelske Nations Velvillie mod Norge. Maatte kun den forhærdede Politik ikke være døv mod Menneskelighedens Stemme, tør vi af denne Udfærd gjøre os de behageligste Slutninger.

I dette Øieblik seer vi det aftalte Signal fra Bryggen, Sheldrake $\frac{1}{2}$ a $\frac{3}{4}$ Miil i Søen, vi indskiber os derfor uopholdelig i en Lodsbaad og haaber, at vores næste Indberetning skal være dateret fra Leith.

Paa egne og Meddeputeredes Vegne
Allerunderdanigst
AALL.

Flekkerøe den 29 Junii 1814
Kl. 11 Formiddag.»

Samme Dag gik Deputationen ombord i den engelske Kutterbrig »Sheldrake», hvis Chef Kaptein Brine viste dem al den Elskværdighed og Opmerksomhed, som det stod i hans Magt.

Helt uden Eventyr slap Deputationen dog ikke over til Leith, der var dens foreløbige Bestemmelsessted. »En Nat», siger Niels AALL, »bragte den Næstkommanderende Capitainen Rapport, at et armeret Skib nærmede sig med et Signal, han ikke forstod. Strax kommanderede Capitainen »klart Skib» og i mindre Tiid, end et Qvarter var Kutterbriggen slagfærdig. Den Næstkommanderende troede vist, det maatte være »a Jankey», saaledes betitles Amerikanerne, som paa den Tid førte Krig med Storbritannien, spotviis af den engelske Marine, og frydede sig ved Tanken om at komme i Kast med disse Englands farligste Rivaler og derved vinde enten Død eller Forfremmelse.

Anderledes stemtes Deputationen og dens Følge ved denne Hypothese. Ingen af Selskabet følte sig henrevne af nogen Tapperhedsdrift, tvertimod delibererede man om at søge ned i Lazarettet, der ansees meget sikkert for fiendtlige Kugler for at undgaa al Deltagelse i den blodige Kommerce.

Imidlertid nærmede Skibene sig hinanden og det kommende tilkjendegav paa Anraab at være en engelsk Kutterbrig, hvis Vagthavende havde taget feil af Sig-

¹ Originalen blandt Christian Fredriks Papirer i det danske Rigsarchiv (Geheimarchivet).

nalet. Denne Scene og en Tamper Execution, som vores Capitain var nødt til at holde over 2de Matroser, som havde yppet Klammeri, var de eneste Ubehageligheder som mødte Deputationen paa Reisen».

For at vise Deputationens Erkjendtlighed ligeoverfor Skibets Chef, Kaptein Brine, blev han efter Ankomsten til Leith overrakt »et Gulduhr med Tilbehør» til en Værdi af £ 37 4 sh.

Skibsfolkene fik £ 9 i Drikkepenge.

Ved Ankomsten til Leith henvendte Niels AALL sig i en Note til Havneadmiralen og meddelte ham Deputationens Ærinde og udbad sig hans Tilladelse til at gaa iland for at fortsætte Reisen til London.

Havneadmiralen lod meget venlig svare, at der fra hans Side intetsomhelst var til Hinder for, at Deputationen kunde reise.

Neppe havde imidlertid Niels AALL og hans Følge sat Foden paa Land, før Toldvisiteuren i Leith indfandt sig og forlangte at se Selskabets Reisepas, idet han meddelte, at han fra »The Home Departement» havde faaet Ordre til at hindre deres Reise til London.

De engelske Autoriteter havde faaet Nys om Deputationens Afreise fra Norge, og da de havde fattet Beslutning om ikke at modtage den, lod de Ordre udgaa til alle engelske og skotske Toldbode om, at den norske Deputation skulde stoppes og tilbageholdes.

Forgjæves paaberaabte Niels AALL sig Havneadmiralens Tilladelse; den engelske Tolder erklærede, at Havneadmiralen havde overskredet sin Competence, og at hans Ordre i Anledning af Deputationen var saa bestemte, at han ikke vilde eller turde handle imod dem.

Da Statsraad AALL havde meddelt ham, at den engelske Gesandt Mr. Morier var vidende om Deputationens Afreise, fandt Tolderen at han, trods han efter sine Instruxer egentlig burde behandle Deputationen som Krigsfanger, alligevel turde tillade dem at tage Ophold paa et Hotel, idet han bemærkede, »at han følte sig overbevist om at handle med Mænd af Ære».

Desuden affordrede han dem deres Æresord paa, at de ikke skulde forlade Hotellet fra Kl. 10 Aften til Kl. 10 Formiddag, forat han kunde faa Anledning til at indhente yderligere Ordre.

Deputationen maatte finde sig i sin Skjæbne, men den fik pludselig en uventet Hjælp af en Mr. DENOVAN, en Broder til den fra Bodøsagen senere saa bekjendte, der i sin Tid havde været dansk Viceconsul, og som nu foreslog at sende en privat Expresse samme Aften til Statsraad Carsten Anker i London, for at faa ham til at skaffe dem Pas som private Reisende.

Den almindelige Post afgik nemlig først Aftenen efter, og deres private Expres vilde derved faa 24 Timers Forsprang for Tolderens Indberetning.

Mr. Denovans Forslag blev selvfølgelig modtaget med Glæde.

Efter 6 Dages »Fangenskab» paa Exchange Hotel i Leith, hvor Deputationen forresten var Gjenstand for megen Elskværdighed og Velvillie, saavel fra Autoriteternes som Befolkningens Side, ankom omsider Passene fra Statsraad Anker, og den 12 Juli kunde Deputationen tiltræde sin Reise til London.

Det viste sig senere, at det var heldigt, at Deputationen var kommet afsted, thi Dagen efter ankom der til Autoriteterne i Leith Ordre til ufortøvet at sende den hjem igjen til Norge.

Deputationen brugte 9 Dage for at reise fra Leith til London.

Efter Niels AALLS endnu bevarede Regnskabsbog¹ gik Veien over Haddington, Preston, Berwick, Belford, Almvich, Newcastle, Durham, Darlington, Borrowbridge, Wetherley, Ferrybridge, Ducaster, Learthingmore, Newark, Witham Common, Stamford, Buckden, Stevenage og Hatfield til London, hvortil de ankom Torsdag den 21 Juli sent om Aften og tog efter Anvisning fra Carsten Anker ind i Blake Hotel i Yermyn Street i Nærheden af dennes Bopæl, hvorved denne, uden at det vakte Opmerksomhed, kunde faa Anledning til at samtale med den.

Anker meddelte dem den sørgelige Nyhed, at der fra »*The Alien Office*» var udgaaet Ordre til, at Deputationen inden 1 Time efter dens Ankomst skulde forlade Byen uden at have talt med nogen.

Niels AALL opsatte da nedenforstaaende Adresse til Ministeren for det Indre Lord Sidmouth, men inden man kunde faa den Lorden tilstillet, indfandt 1ste Sekretær i Departementet for det Indre sig i Hotellet, ledsaget af den danske Generalconsul Hornemann, der var meget forskrækket over det passerede.

Det var ham, der havde forskaffet Deputationen Passene, og han havde faaet en skarp Korreks for at have ført »*The privy Council*» bag Lyset med den Tilføielse, at han, som dansk Generalconsul, helst ikke burde befatte sig videre med Nordmændene.

Til Sekretæren blev da overleveret følgende Adresse:²

»The undersigned Norwegians beg leave to present their most respectfull compliments to *John Reeves Esq.* and to express their embarrassment at an order, communicated to them by Mr. Hornemann, from the Alien Office for their Departing to Yarmouth immediately after their arrival hither.

¹ Paa Ulefos.

² Efter Statsraad Aalls egenhændige Concept paa Ulefos.

It beeing however thoroughly impossible to them to comply with that order beeing in want of the necessary money to undertake the Journey and not having had on opportunity of producing their letters of credit, they are in hopes, that they may be suffered to remain in London a few days to make the most necessary preparations for their departure, and to waite the arrival of their baggage, which was sent in a smack from Leith.

Considering the offer of Mr. Morier the english Envoy, of giving them a passage in the cutterbrig, that brought them from Norway, although it was unfortunately missed as well as the condescendence of Capt. Mackenzie, to whom they are indebted for their arrival to Leith on His Majestys Sloop of war the Sheldrake, as sufficient apologies for their appearing her, the have that opinion of the justice of the english governement, that a temporary stay will be granted to them, and their giving their word of honour not to communicate with any a person in office, and declaring that the only wiew of that request is to arrange some commercial matters of the almost importance to their private situation.

London, Blake Hotel Jermyns Street.

Thursday Evening at 12'o clock.»

Sekretæren tog imod Adressen, som han lovede at tilstille Lord Sidmouth, men erklærede, at den nærværende engelske Politik desværre ikke tillod den britiske Regjering at vise den norske Deputation nogen Føielighed, med Undtagelse af frit Leide over Søen tilbage til Norge. Han havde tillige den ubehagelige Pligt, tilføiede han, at paalægge den ufortøvet at forføie sig til Yarmouth, hvortil den fornødne Befordring straks stod for Døren, og hvorhen et armeret Fartøi straks vilde blive sendt hen for at føre dem til Norge.

End ikke en Anmodning om at faa Lov til i London at oppebie Ankomsten af Bagagen, der var underveis fra Leith, kunde han imødekomme.

At Ambassadens Medlemmer ikke var stedt i nogen behagelig Situation, faar man ogsaa Indtryk af ved Gjennemlæsning af følgende Brev fra Carsten Anker:

»London d. 20de Juli 1814.

Til

Hr. Statsraad Niels Aall.

To Ord, min gode Ven, i dette stygge Øieblik. Vi maa sees, hvordan det end gaar. Skulde det være saa uheldigt, at den strænge Ordre, man har givet, der indskrænker Deres Ophold til 1 Time her paa Stedet, virkelig overholdes, saa er der intet andet Middel for os to at tale sammen, end at De leier en Portchaise for Dem selv allene paa den første Station, saa skal jeg søge Leilighed at møde Dem paa Gaden. Jeg træder da ind i Chaisen til Dem og kjører med Dem en 4 a 5 Mil og gaar saa tilbage. Dersom man ikke her var saa ganske opbragt, saa var det kanske muligt, at De

for Deres Person kunde faa Tilladelse at blive her en Dags Tid under Paaskud af merkantile Operationer, men jeg frygter ret meget, at denne Velvillighed vil vorde Dem negtet.

Jeg nedlægger dette hos Hr. Hornemann med Anmodning om at blive underrettet, til hvilket Hotel De kører hen, thi jeg formoder, De standser der. Maaske lader jeg en Duplikat aflægge i Hotellerne i Jermyn Street. Skulde dette træffe Dem der, da send mig i Minutet Bud med to Ord om Deres Ankomst, adresseret til mit Logis her. Men skriv ikke mit Navn udenpaa Brevet. Adresser det til Hr. Gielstrup. Indlagte er Kopi af et Brev, jeg skrev Dem til i Leith, og de medsendte forseglede er mig tilsendte. Jeg mindes ikke af hvem. Adieu!

C. Anker.»

Allerede den 22 Juli Kl. 12 maatte Niels AALL og hans Følge forlade London, for paa Stationen Ilford, 10 Mil fra Byen at afvente Svaret fra den engelske Minister.

Det indløb med en kongelig Kurer samme Aften; Lorden erklærede heri, at han desværre ikke kunde bevirke nogen Forandring i den allerede tagne Beslutning og tilføiede, at Overbringeren af Brevet havde Befaling til at ledsage Deputationen til Yarmouth og forblive der, indtil han personlig havde seet Deputationen vel afsted.

Herved var der selvfølgelig intet at gjøre, og Deputationen maatte ledsaget af Kureren fortsætte Reisen til Yarmouth, hvor de blev anvist Bolig i et af Byens første Hoteller og uden at der blev vist nogensomhelst Strenghed ligeoverfor dem.

En Tilfredsstillelse havde de ved i de engelske Aviser at læse en skarp Dom over Ministeriets Fremgangsmaade mod dem.

I Yarmouth, hvor de maatte vente i 6 Dage, benyttede de Anledningen til at gjøre forskellige Indkjøb og besøge en Del Kommissioner, som var dem overdragne af forskellige Venner.

Til Statsraadinderne Sommerhjem og Collett købte Niels AALL saaledes 2 hvide Silkeschawl til £ 5, 15 sh. Stykket og til den sidste endvidere »Et Guldhalskjæde med Laas» til 12 £ 1 sh. og en Diamantring til 10 £; til Fru Livmedikus Thulstrup 5 Yard Kniplinger og forskelligt andet, til Hofmarschal Kaas »En Hat til hans lille Dreng» til 7 sh. 6 p.

Selv benyttede selvfølgelig ogsaa Statsraaden den gunstige Leilighed til at ekvipere sig og Familie; Tilstanden hjemme i Norge var jo for Øieblikket saadan, at det ikke var godt at vide, naar man atter kunde faa noget fra London.

Til sin Kone købte han foruden en Silkekjole, 12 Lommetørklæder, 2 Hovedpynt, 4 Par Sko, et Flor og en Hat, ogsaa et Guldhalskjæde og 3 Guldringe.

Foruden at udstyre sig med 3 Dresser, anskaffede han til sig selv Hat, Parypy, Hansker, Halsklude, Sko, Silkestrømper, Skrivepult, Guldsignet og Tændstikkerhus.

Desuden bragte han med hjem 10 Dusin Flasker Portvin, 2 Dusin Fl. Gingerbeer og 2 Dusin Fl. Lemmon.

Kaptein Kruse og Tjenerskabet, der var bleven efter underveis, var nu kommen efter til Yarmouth og omsider kunde de da komme afsted.

Til Deputationens Disposition havde den engelske Regjering stillet Skibet Brevdrageren, der mærkelig nok ligesom Sheldrake, som havde bragt dem til Leith, begge var danske Krigsskibe, erobrede i Kjøbenhavn.

Skibet førtes af Kaptein DEVON, der ligesom Kaptein BRINE gjorde alt, hvad der stod i hans Magt, for at gjøre Turen saa behagelig som muligt for de Reisende.

Som en Paaskjønnelse for hans Umage overrakte Statsraad AALL ham ved Hjemkomsten et Sølvkrus til en Værdi af 15 engelske Pund.

Efter en 3 Dages heldig Seiltur heiste Brevdrageren sit Parlamentærflag ved Flekkerø, og 4 August ankom Deputationen til Christiansand.

Efter de endnu bevarede Regninger, der med Bilage af alle Hotelregningerne osv. findes paa Ulefos, udgjorde Deputationens Udgifter 494 £ 10 sh. 9 d.

Fra Christiansand afgav Statsraad AALL, som Deputationens Formand, følgende Indberetning¹ til Christian Fredrik om det uheldige Udfald, som deres Mission havde havt; den blev med en Kurer afsendt, og det var derpaa Deputationens Hensigt personlig at fremstille sig for Kongen i Christiania for at aflægge en mundtlig Rapport.

»Allernaadigste Konge.

Deres Majestæt modtager hermed allerunderdanigst Indberetning om mine Rejsefællers og min Tilbagekomst hertil igaar Eftermiddag, samt nogle Depescher deels fra Statsraad Anker, og deels fra Deputationen af en ældre Dato, som Hændelsen igjen bragte i vore Hænder.

Det Hele haaber jeg vil vidne, at intet fra Vores Side er efterladt for at udføre det hæderlige Kald, Deres Majestæt allernaadigst betroede os, og at vi ikke uden at compromittere vore Charakterer som Deres Majestæts og den norske Nations Sendebud, kunde have drevet vor Paastand paa at forblive i Engelland videre.

Som Bevis herpaa tager jeg mig den Frihed allerunderdanigst at vedlægge 2de Breve fra den første Secretair i the Alien Office Mr. Muusgrave, med hvem jeg i Statsraad Ankers Logis havde en temmelig lang Samtale, og hos hvem jeg troer det lykkedes mig at udrydde den hos det engelske Ministerium saa indgroede Fordom mod Norges Anstrengelser, at disse nemlig sigte til en Gjenforening med Danmark.

Han gjorde mig i denne Anledning adskillige indirecte Spørgsmaal, men hvoraf jeg strax sporede Tendentsen og besvarede saaledes, at Samtalen endte med tilsyneladende Uforbeholdenhed fra hans Side, og med den Erklæring, at han, saavel som enhver ret-

¹ Originalen blandt Christian Fredriks Papirer i det danske Rigsarchiv (Geheimarchivet).

skaffen Englænder inderligen ønskede at Norge maatte kunne bestaa i den haarde Kamp, som forestod det; men at det var aldeles stridende mod den engelske Politik et gjøre noget Skridt til Fordel for Norge forinden Congressen i Wien samledes, men kunde man kuns holde det saalænge ud, syntes han ikke at tvivle om, at Sagen vilde jevnes.

At denne saa oplyste og godmodige Mand, med hvem Statsraad Anker ogsaa syntes at staae i god Forstaaelse, var udsendt for at sondere os, slutter jeg deraf, at han ved Enden af Samtalen, spurgte om han var berettiget til at meddele Andre mine Yttringer; hertil gav jeg ham ubetinget Frihed, med den Erklæring, at jeg om Leilighed gaves mig vilde bekræfte ethvert Ord i Lord Castlereaghs Paahør. Denne sidste syntes stødt over at vi paa en dobbelt Maade havde søgt Adgang til London. I Grunden var han nok ærgerlig over at have røbet den Mangel paa Combination mellem Departementerne, som de 2de modsatte Foranstaltninger mod os viste.

Derfor var Muusgraves første Brev temmelig drøjt, men da jeg i en meget alvorlig skjøndt beskeden Tone ankede paa visse Udtryk, erholdt jeg det senere langt mere tilfredsstillende Svar.

Med Sandhed kan jeg forsikre, Deres Majestæt, at saavel blandt Englænderne som Skotlænderne gives der ikke een af Hundrede Tænkende, som billige Ministeriets Skridt, og mangfoldige Andsøgninger ere i den senere Tiid presenterede i Parliamnet angaaende Blokkadens Ophævelse.

Derimod omtaler man den svenske Fremgangsmaade med Foragt. Især Søofficererne ere rasende forbittede over de Svenske, og ytrer høit den Ønske at kunne foreene sig med os imod dem.

Hvorledes de i London for nyelig samlede Ministre udlode sig om Pontecorvo og Norges Anliggende i Almindelighed vil Deres Majestæt af Statsraad Ankers vedlagde Depesche vistnok erfare.

Den gamle Blücher var især bitter, naar Talen var om ham, og de øvrige lode sig ikke utydeligen forstaa med, at man ingenlunde havde i Sinde at give Sverige nogen virksom Hjælp, men at man var nødt til for en Tid at holde gode Miner.

Maatte det altsaa lykkes Norges kække Krigere at afslaa det første Choque, paa hvilket Fienden formodentlig anvender sin hele Kraft og derved svække de fiendtlige og hæve vore Troppers Enthusiasme, har jeg endnu det bedste Haab for Norges Uafhængighed under Deres Majestæts Ægide.

Himlen opfyldte dette mit Haab og velsigne Deres Majestæts højmodige Anstrængelser, for at betage Magthaverne den forhadte Troe, at Mennesker ere en Handelsvare, der som Qvæg kan bringes til Markedet!!!

Det medfølgende trykte Brev fra Sir Philip Francis, en oplyst hæderlig Olding til Earl Gray, tør jeg tilligemed Kritikken derover i Edinburg Aviser anbefale Deres Majestæt, som noget af det grundigste og vittigste, der hidindtil er talt eller skrevet i Norges Sag.

I Morgen tidlig begiver vi os paa Reisen herfra, men jeg tør haabe Deres Majestæt allernaadigst tilgiver, at jeg tilbringer 1 a 2 Dage i min Familiekreds, inden jeg personlig presenterer mig.

Jeg trænger højlig, Deres Majestæt, til denne Sindsforfriskning efter de mange Krænkelse og mislingede Bestræbelser denne Rejse har foranlediget. Jeg vil derefter med saa meget mere Kraft og Iver kunde virke for Deres Majestæts og mit Fædrelands Interesse.

Man svæver her i en ængstelig Uvished om Dagens seneste Begivenheder paa Østlandet. Telegrafens har antydte Feldtslag, men intet sikkert Resultat; for Resten synes mig Stemningen bedre, end den var, da jeg sidst opholdt mig her.

Overalt kunde vore Fiender efter min Overbevisning ikke gjøre os nogen større Tjeneste end angribe os i aaben Mark, naar de ellers ikke opgive deres Pretension. Det vil forene alle Partier, og hvad der før var saa mange bøjelige Quiste, vil nu blive en urokkelig Stamme.

Jeg ansøger Deres Majestæts Tilgivelse for dette vidtløftige Raisonement, men hvad Hjertet er fuldt af flyder saa let i Pennen og Deres Majestæt har vænt mig til at tale Hjertets Sprog.

Alle mine Bestræbelser og mit sidste Suk skal være for Dem, allernaadigste Konge og for mit kjære Fødeland.

Allerunderdanigst

AALL. »

Christiansand 5 Aug. 1814.

De indbemeldte Breve fra Hr. Muusgrave maa jeg forbeholde mig at forevise, naar jeg personlig fremstiller mig, da de ved en Fejltagelse ere komne iblandt en Deel af mit Tøj, som jeg til Søes har afsendt. »

At Ambassadens uheldige Udfald imidlertid ikke gav Anledning til noget Skaar i Kongens Tillid til Statsraad AALL, bevises bedst derved, at Kongen overdrog ham det vigtige Hverv at føre de Forhandlinger sammen med Statsraad Collett, som ledede til Konventionen til Moss, og at undertegne samme. Dette kan saa meget mere tages som Bevis for Kongens Sindelag ligeoverfor Statsraad AALL, som det jo maa siges i og for sig at være ret paafaldende, at et saa vigtigt og vanskeligt Hverv blev overdraget netop til ham samme Dag han kom tilbage fra sin langvarige Reise til England. Paa Grund af sit Fravær kunde han jo ikke have fulgt Begivenhedernes Gang, saaledes som Kongens øvrige Omgivelser havde gjort. Statsraad AALL ankom til Hovedkvarteret paa Moss Jernværk, hvor Kongen opholdt sig, den 12te August om Aftenen, og de 2 følgende Dage den 13de og 14de August førtes derefter disse for Norge saa vigtige Forhandlinger, der som anført fra norsk side førtes af Statsraaderne AALL og Collett og fra svensk Side af Generalerne Skjöldebrand og Björnstjerna.

Det var med megen Ulyst, at AALL og Collett paatog sig det dem overdragne vigtige Hverv, men de maatte tilslut give efter for Kongens indstændige Anmodninger.

Underhandlingerne førtes i et privat Hus paa Moss, den saakaldte Gudegaard, hvor de svenske Commissærer var indkvarterede.

Det var i Statsraadmødet den 13de August om Morgen, at Kongen gav AALL og Collett Befaling til at træde i Underhandling med de svenske Commissærer. Den 14de August udstedte desuden Kongen følgende saalydende Fuldmagt for dem:

»De Hrr. Statsraader Aall og Collet befuldmægtiges herved til, med D'Hrr. Generaler Skjöldebrand og Biörnstjerna, som Commissarier fra Hans Kongelige Høyhed Kronprindsen af Sverrig at afslutte en Vaabenstilstand til min Ratification.

Moss den 14de August 1814

Christian Fredrik»

Da det fordres som Basis for all Underhandling, der eene kan redde Nationen, at den additionelle Artikkel, som indeholder min personlige Declaration, Ord for Ord antages, saa er det min bestemte Villie, og Befaling, at den ogsaa af Eder uden videre Vægning underskrives og forelægges mig til Ratification.

Moss den 14 August 1814

Christian Fredrik

Det var en særdeles vanskelig Opgave, de norske Underhandlere havde faaet sig overdraget, og under vanskelige Forhold, de havde at løse den. Ved det norske Hovedkvarter herskede der den største Modløshed, og efter alle Beretninger skal Kongen selv have været meget nedstemt og have anseet alt for at være tabt. Til Christie skal Kongen have udtalt: »Alt er forbi, alt Haab er ude.»

Det gik jo saavidt, at alle Vogne holdtes forspændte for at føre Kongen og den kongelige Suite bort fra Krigsscenen. Det var saaledes lidet Gehør at faa for Statsraad AALL og de faa Andre, som tilraadede Kongen at lade det komme til et Hovedslag, og AALL og Collett havde derfor intet andet at gjøre end at begive sig til de svenske Commissærers Kvarter for at optage Underhandlingerne. Under disse hørtes Skuddene fra de Kjæpende.

General Skjöldebrand siger herom:

»Alt hördes några skott — ehuru paa en mils afstånd» — vid hvilka lufttryckningen för en ovan var besvärlig.»

Af den samme Generalieutenant Skjöldebrands Optegnelser, der udkom i 1905 under Titelen »Excellensen Grefve A. F. Skjöldebrands Memoarer» hidsættes følgende om Afslutningen af Conventionen paa Moss:

»Om en stund anmälde sig statsråden Collett och Aall såsom af prinsen befullmäktigade att med oss ingå i negociation.

Om de tre redan nämnde första punkterna blef ingen tvist; man blott begärde och vi biföllo, att de skulle blifva hemliga artiklar, på det ej hinder måtte uppstå för storthingets sammankomst, genom det afsägelsen i förtid blefve bekant. Om det öfriga tvistades, ord efter ord, men resultatet blef sådant som var mig föreskrifvet, med tillägg af det som Tank föregående afton hade utvärkat. Vid en enda punkt, nämligen den om truppernas ömsesidiga demarkationslinie, gjordes svårigheter. Jag kunde i den vägen hafva gifvit efter, men jag gjorde det ej och var nöjd, att en punkt lämnades stridig, så att kronprinsen ej skulle finna sig bunden att ratificera konventionen, hvilket han hade varit, om de gått in på allt, hvad han föreskrifvit. Underhandlingen räckte hela dagen, och vi gåfvo oss knapt tid at äta, ehuru ett stort bord var anrättadt i huset, där den hölls. Collett stod visserligen fast vid sin nations förmenta intresse, men Aall var mycket skarpare, och hos honom låg nationalilskan under det mesta af hvad han sade. En gång, då en punkt var öfverenskommen och skulle författas på danska för att sedan af oss öfversättas på franska, satt jag med d'Ohsson på en soffa i andra änden af rummet, som var stort. Aall sade då til Collett: »Vi böra införa en artikel, att vi aldrig skola antaga den svenska flaggan för våra skepp; den vilja vi aldrig bruka.» Han trodde förmodligen, att jag ej hörde eller förstod honom. Jag sade då högt till d'Ohsson, liksom hade jag glömt, att de förstå svenska så vel som vi förstå danska: »Det gifs då ingen gräns för skamlösheten. Den ärofulla flaggan, som de borde tacka at få föra. Men jag hoppas att här ingenting blir afgjordt, och sedan skola vi väl piska näsvisheten ur ryggarna på dem.» Jag gjorde med det samma en gest med handen, som när man svänger en käpp. Då sade Collett sakta til Aall: »Jeg troer vi lader den punkt falde.» Och den föll. Då jag en gång gick til nedra våningen att äta litet, gjorde jag bekantskap med herr Sommerhjelm (sedan norsk statsminister i Sverige). Han proponerade mig att med honom dricka en skål för den lyckliga utgången af det, som förehades i dag. Så som sinnena voro stämnda, var detta mycket sagdt af en norrman. Under det vi negocierade, kom en adjutant från prins Kristian och bad, att jag skulle komma til honom, ty han önskade at tala med mig. Jag svarade, att vi voro nu inbegripna i en viktig diskussion, men att då den blefve slutad, skulle jag komma. Om en stund kom åter ett bud; jag svarade paa samma sätt. Något senare kom ett tredje bud. Jag sade då till Aall: »Det är ledsamt, ty det hindrar oss, men nu börjar det blifva nog ohöfligt att ej komma.» — »Åh», sade Aall, »det är ej värdt att bry sig om honom.» Jag svarade, at vi nalkades slutet af underhandlingen, hvarefter jag skulle komma. Sedan kom intet bud mera. Så djupt var han fallen i opinionen hos sina egna och det blott genom sin svaghet — han, som nyss var nationens afgud.

Två af de föreskrifna artiklarna voro mig på det högsta emot. Den ena angick engelska blockadens upphäfvande, så snart konventionen och vapenhvilan voro avslutade, den andra var erkännandet af Eidsvolska konstitutionen. Det förra var mig positivt

föreskrifvet, det senare var redan gjordt genom ett manifest, som utgafs då vi först gingo öfver norska gränsen. Jag hade ingen del däri och visste intet däraf, förrän jag såg det tryckt. Ändamålet var at göra föreningen lättare, men följden var, att den blef mer skadlig än gagnelig, at den ej i längden kan äga bestånd och att svärdet möjligen ännu en gång måste dragas för at göra den verklig. Det var en ganska slug, men infernal politik af danska regjeringen att låta de norske, under en så kallad kung, gifva sig en konstitution, som innebär en dold anarki och hvarefter ett folk i längden ej kan regeras. Det var i Moss, som Eidsvoldska konstitutionen hade kunnat afskaffas, om ej det nämnda manifestet legat i vägen och om jag haft fria händer att begagna den fruktan, våra vapen hade injagat ej allenast hos den dåliga fursten, utan och hos själfva trupperna. Men då jag underskref konventionen, tillade jag, att såvida kronprinsen af Sverige ej gillade och ratificerade allt, hvad ofvan var öfverenskommet, vore hela konventionen att anse som noll och intet gällande. Jag hoppades, att efter nogare betänkande ratifikationen skulle vägras och arméns framgång begagnas och fortsättas. Dock hade jag önskat, att våra trupper varit mera koncentrerade mot Moss, ty fiendens öfverlägsenhet var där alltför stor, i fall han kunnat fatta mod. Men jag bedrog mig deri, ty han kunde det icke. En artikel innehöll, att alla indelta trupper skulle hemförlofvas, men alla värfvade förblifva under vapen. Aall påstod, at de senare borde nämnas; jag samtyckte därtill. Han uppsatte listan ock glömde Staffelds jägare, den best öfvade af alla norska trupper. Jag kom ihåg dem, men teg och det blef därvid. Men kronprinsen eftergaf det vid värkställigheten. Klockan emot åtta om aftonen d. 14 var konventionen avslutad, öfversat paa franska, renskrifven och undertecknad sådan som den finnes tryckt, utom det hemliga.

Jag gick då upp til prins Kristian, som sade sig vara ganska glad, at fientligheterna voro slutade, det vill säga glad, att han, med uppoffring af sin krona, slapp at frukta för skott. Mycket ondt och mycken möda hade besparats för både svenskar och norr-män, både i närvarande och tillkommande tider, om han aldrig hade börjat et företag, som så omätligt öfversteg hans förmåga. Men, som sagdt är, allt detta var danska regeringens värk. Man kan väl ej med skäl tadla, att de sökte försvåra för oss besittningen af ett land, som togs från dem. Men då afträdelsen af detta land var bedräglig, hade ock danskarne förvärvat all rätt till ersättning därför. De fingo den dock i mindre, men vida bättre länder än dem de förlorade, och de äro i fullkomlig besittning däraf, så att i själfva verket endast danskarna vunnit vid Norges förening med Sverige. Då prinsen förklarade mig sin glädje öfver konventionen, sade jag mindre välbetänkt: «en punkt är ännu tvistig, ock det kommer an på kronprinsens ratification.» Han frågade bekymrad, hvad det var och var färdig att medgifva hvad som hälst. Men Aall, som var närvarande, gick fram och hviskade honom något i örat med häftighet. Jag, som ville bibehålla det oafgjorda, sade: »den punkten är dock ej af så mycken vikt, att jag tror den kunna rubba det hela.» Hvarpå prinsen åter syntes nöjd. Jag tog då afsked af honom och gick att sätta mig i min vagn. Björnstjerna for likaledes tillbaka, och en norsk major åtföljde oss med ratifikationen från prinsen.»

L'avis, descait pascionis, d'après le loy du pays
 de la Majte le Roi de Suède, employés de
 bono officio auprès de la Majte le Roi de Danemarck
 pour faire abroger les ordonnances ou Extra-
 promulgés, depuis le 14. de Janv. 1814 contre
 les fonctionnaires publics auj. lieu que contre
 le Roy aum. de Norv. en général. —
 Au quartier général de Moss le
 14. Août 1814. —

Ate Njordebrand M. Björnström Knudstedt Aall
 Lieutenant General de. Major Major. Conseillers d'Etat

Ratifié
 Charles-Jean.

Samedi i Malicand, y 20. Augst 1814
 Samedi i Læstingeb. Je. i Holten
 22. Nov. 1814
 Njehmann

UNDERSKRIFTERNE PAA CONVENTIONEN
 TIL MOSS

I et Brev fra Statsraad J. Collett til Jacob AALL, dateret Berg den 24de Juli 1842¹, beretter Collett om Begivenhederne den 14 August saaledes:

— — — — —
 »Jeg var Vidne til Adskilligt under mit Ophold paa Moss den 14. August, da Deres Hr. Broder, Statsraaden, virkede i Fællesskab med mig til at slutte Conventionen.

Vi vare Vidner til mere Forsagthed hos Printzens ellers heroiske Omgivning, end vi ønskede at see, og om vi, i Negociationerne med Bjørnstjerna og Skjöldebrand, maatte finde os i Meget, som var forud concederet, og saaledes ikke kunne bevirkes forandret, udrettede vi dog saa meget, pour sauver l'honneur, at Armeernes Stilling blev i statu quo, og den svenske Armée ikke kom til at cantonere nær Christiania under Storthinget til Gène for Discussionerne og Vanziir for National Æren.

Da vi kom tilbage om Aftenen med den sluttede Convention, var al Mad spist op for Negociatorerne, der havde fastet hele Dagen, og alle Equipager forspendte for at retirere sig i Tide saa fremt nye Fiendtligheder skulde begynde igjen.

Kongen som havde samtykket i Abdicationen, angaves saa syg at han ikke kunde modtage os — Conventionen maatte saaledes sendes ind i hans Cabinet, hvorfra om Natten afsendes Major Brock med Ratificationen, og, saavidt erindres, Ordre til ogsaa at renoncere paa status quo, om Vaabenhvile ikke ellers kunde udvirkes.

Dog man gjorde ikke saa stræng en Paastand; da man havde faaet hvad man hovedsagelig attraaede »Abdicationen in forma.»

— — — — —
 Statsraad N. AALLS Beretning om Mossekonventionens Afslutning i et Brev til Jacob AALL, dat. Ulefos 13 Juni 1844²:

— — — — —
 Det forholdt sig rigtigt som af mig opgivet, at Generalerne Skjöldebrand og Bjørnstjerna vare udnævnte til Underhandlere paa Moss og begge havde, som senere berettes til Statsraadet, havt en Conference med Christian Fredrik tidligt om Morgenen den 14de August; men da Collett og jeg efter Kongens Ordre, indfandt os i deres Logis paa Moss for at begynde Fredsunderhandlingerne, meldte Skjöldebrand (sig) syg og Bjørnstjerna erklærede sig bemyndiget til at foretage og fuldføre Underhandlingerne. Senere bragte man i Erfaring, at Skjöldebrand efter sin Ankomst til Moss havde modtaget Efterretningen om hans Søns Uhæld,³ hvilket fandt Stæd ved en Attakke, som fra svensk

¹ Professor Yngvar Nielsen: Aktstykker vedkommende Konventionen i Moss. Side 110.

² Professor Yngvar Nielsen: Aktstykker vedkommende Konventionen i Moss. Side 108. Original i A. Føyes Samlinger (IX 14) i Rigsarchivet.

³ For nemlig at give Underhandlingerne om Vaabenstilstanden større Vægt var et Angreb fra svensk Side bleven iværksat paa samme Tid som Kommissairerne afreiste, og dette skeede saa iilfærdigen, at de endog vare udsatte for deres Landsmænds Kugler. Under dette Angreb blev General Skjöldebrands Søn, Oberstlieutenant Skjöldebrand, haardt saaret, idet hans Ben blev afskudt, og denne Efterretning, som Generalen fik om Morgnen, gjorde ham uskikket til at deltage i Forhandlingerne. (Det her anførte svenske Angreb skede paa Arenfeldts Brigade, som dækkede Moss fra Sydsiden. Det begyndte Nat til 14de August Kl. 12 og vedvarede til Kl. 1 Efterm.).

Jacob Aall: Erindringer (2 Udg.) Side 504.

Side anstilledes mod den norske Armee paa samme Tid, som Underhandlerne forlod den svenske Leir, og saa snart, at Herrerne, for hvem der ikke strax kunne gives den fornødne Befordring til Moss, føelte sig betydeligt inkommoderede af deres Landsmænds Kugler. Heraf lader det sig let forklare, at Skjöldebrand, som vistnok opholdt sig i samme Hus, underskrev Conventjonen tilligemed Bjørnstjerna. Imidlertid tør jeg ikke bestemt paastaa, at Skjöldebrands Navn fandtes paa den Avskrift, som C. og jeg bragte Kongen strax efter Afgjørelsen, men at Conventjonen senere underskrevs af Begge er vist.

Vanskeligere falder det mig at forklare den Uoverensstemmelse, der findes imellem mit Opgivende og Statsraadsprotokollen.

Jeg erindrer tydelig nok, at der strax efter Statsraadets Ankomst til Moss om Morgen den 13de August afholdtes Statsraad, hvori Kongen meddeelte de gjorte Tilbud om Vaabenstilstand, og at min ringe Person — entre nous soit dit — da derpaa fulgte en almindelig Taushed — tog Ordet og erklærede: at efter hvad der var foregaaet, krævede Kongens egen ikke mindre end Nationens Ære et afgjørende Slag for dog at bevare Æren, om vi skulde falde; og for at møde den Indvending om Mangel paa den fornødne Proviant for Armeen, tilbød jeg mig strax at begive mig til de nærmeste Kjøbstæder for saa hastigst muligt at afhjælpe denne Mangel.

Ved denne Tiltale trak Kongen paa Skulderen og gav tydelig tilkjende, at al videre Modstand var unyttig. Da imidlertid de øvrige Raadgivere istemte hiint Votum, gav Kongen sit Samtykke til, at der uopholdeligt skulde sendes en Staffet til Arenfeldt med Ordre at holde Stand, og om muligt gaa løs paa Fredrikstad; og virkelig afgik ogsaa Mansbach med denne Ordre, som senere skal have været tilbagekaldt, formodentlig efter at Mansbach havde hjembragt den Erklæring fra Arenfeldt, som findes i Morgenstjernes Forsvar for Staffeldt, og som jeg troer i Slutningen af mine Bemærkninger at have tilført: at Fiendens overlegne Stridskræfter gjorde ham det haardt nok at beholde sin Stilling, og aldeles umuligt at foretage offensive Operationer. Men denne senere Foranstaltning udgik fra Generalkommandoen, uden at Statsraadet derom adspurgtes.

At der den 13de August holdtes 2 Statsraadmøder, staar ikke tydeligt for min Erindring, dog benægter jeg ikke, at et senere efter det om Morgen afholdte mueligens fandt Sted samme Dags Eftermiddag, og at deri Beslutningen om Mansbachs Afsendelse blev fattet; men at i dette Møde skulde have været Tale om Colletts og min Sendelse modbevises klart nok deraf, at C. og jeg først den næste Morgen — den 14de, samme Dag som Conventjonen sluttedes — modtog Kongens Befaling at begive os til Underhandling med de svenske Commissarier, som Følge sandsynligen af den Conference, som Kongen samme Dags Morgen havde med disse Herrer.

Heraf tillader jeg mig at slutte, at en Anachronisme har indsneget sig i Statsraadsprotokollen, saa meget mere som det staar klart for min Hukommelse, at det var ved Lys om Aftenen den 14de August, at Collett og jeg aflagde vor Beretning om Udfaldet af Underhandlingerne til Kongen, i Hans Cabinet, hvor Ingen ellers var tilstede, hvoraf det da og er tydeligt, at Betingelserne for Vaabenstilstanden og Kongens Tilfredshed med

disse ikke kunne have været Gjenstande for Forhandlinger i et den foregaaende Dag afholdt Statsraad.

Imidlertid troer jeg at kunne forklare denne Tidsforvexling af Forretningsordenen i Statsraadet. Denne var nemlig, at Forhandlingerne optegnedes paa løst Papir den Dag de foregik, tilførtes Protokollen af Statssekretairen og fremlagdes i det næste Statsraadmøde til Revision og Underskrift af Statsraaderne. Nu finder jeg det ikke usandsynligt, at Statssekretairen ved at indføre den foregaaende Dags Forhandlinger har, efter Kongens Diktat, tilføiet Udfaldet af Underhandlingerne ved Vaabenstilstanden og Kongens Mening derom, uden at tage Hensyn til Tiden, og jeg bestyrkes i denne Formodning derved, at jeg ved nøiere at overtænke Sagen troer at kunne erindre, at Statsraaderne efter deres Tilbagekomst til Christiania, forelagdes de sidste Forhandlinger i Protokollen til Underskrift, men saa maa jeg da ogsaa tilbageholde min Beretning om et den 15de August afholdt Statsraad, som jeg bekjender ikke tydeligt at kunne erindre mig, men ansaae som en nødvendig Følge af det Foregaaende, da jeg grant erindrer, at der om Aftenen den 14de intet Statsraad holdtes. Uden Tvivl var ogsaa Aktor i Rigsretssagen mod Haxthausen bleven opmærksom paa denne Tidsforvexling, da een af Qvæstionerne til Statsraaderne var: Hvorledes Protokollerne i Raadet førtes, og hvorom da den foranførte Oplysning gaves.

Dette er Alt hvad jeg til nærmere Forklaring over mit Opgivende kan byde Dig, kjæreste Broder, og hvormed jeg tør troe at have retfærdiggjort min Sandhedskjærlighed. For øvrigt forekommer den omhandlede Uoverensstemmelse mig af mindre Betydning for Historiegrandskeren, naar kuns Conventjonen til Moss, som et historisk Faktum hensættes til den 14de August og supponeres i rette Tid tilført Protokollen. »

Den Uoverensstemmelse der kommer tilsyne i disse Beretninger særlig med Hensyn til de vigtige Begivenheders kronologiske Rækkefølge den 13 og 14 August kan ikke forbause, da jo Beretningerne er nedskrevne omkring 30 Aar senere.

Nutidens Dom om Statsraad AALLS Deltagelse i disse Begivenheder faar sit Udtryk i følgende Uddrag af F. Bætzmann: »Det Norske Statsraad 1814—1884» Side 12:

»Patriotisk Offervillighed var et Grundtræk i AALLS Karakter, og hans rolige Besindighed udelukkede ikke modig Beslutsomhed, som da han, efter netop at være vendt tilbage fra sin mislykkede Mission til England, under det afgjørende Statsraadmøde paa Moss den 13de August trængte ind paa den forskræmte Konge, for at drive ham til endelig en Gang at give Befaling til den Kamp, som Tropperne brændte af Begjærlighed efter at faa vove, og som hele Nationen utaalmodigt paakaldte, idet han tilbød sig personlig at ordne det øieblikkelig Fornødne med

Hensyn til Proviaenteringen, siden det var dens Utilstrækkelighed, hvori Paaskudet for Kongens Vægning søgtes.»

Konventionens Indhold er kjendt nok, men det har stedse og fra alle Sider været fremholdt, at de norske Underhandlere, naar man tager i Betragtning den vanskelige Stilling, de efter sine Instrukser befandt sig i, havde opnaaet, hvad der med Rimelighed kunde ventes og forlanges.

Ifølge Konventionen skulde Christian Frederik under et eller andet Paaskud overdrage den udøvende Myndighed i Statsraadets Hænder, og under 16de August 1814 udfærdigede Christian Fredrik ogsaa et aabent Brev, hvori han frivillig traadte tilbage og overdrog sit Raad Regjeringen.

Det var et vanskeligt og byrdefuldt Hverv, Statsraadet her havde faaet sig overdraget.

Paa den ene Side de overmodige Svensker, der allerede optraadte, som om de befandt sig i en erobret Provins, og paa den anden Side en Opinion udover Landet, der uden at kjende den forhaanden værende Situation og de faktiske Forhold, raabte paa Forræderi og forlangte Revanche.

I et Brev til sin Kollega Statsraad Carsten Anker, der paa den Tid opholdt sig i London, skildrer Statsraad AALL Forholdene i Norge i de Maaneder efter Konventionen til Moss, hvori han selv i Forening med Statsraaderne Collett, Rosenkrantz og Sommerhielm førte Regjeringen i Landet.

Brevet, som er fundet i det danske Rigsarkiv af Professor Y. Nielsen, betegnes af ham som »en vigtig historisk Kilde.» Det er indtaget i »Historisk Tidsskrift» for 1898 og lyder i sin Helhed saaledes:

Christiania 24. Okt. 1814.

Sætter De Dem — høitærede Velynder — tilfulde ind i min, og mine Collegers, Stilling i de seneste 2de Maaneder. Tænker De Dem den hundredøiede Hydra, der med aabent Gab belurede ethvert af vore Skridt, vil De lettelig finde en Undskyldning for en Taushed over hvilken De under andre Omstændigheder med Rette kunde beklage Dem. De forestiller Dem en Vandring paa Randen af 2de Afgrunde, paa den ene Side Despotismens og paa den anden Anarkiets Boliger, og De vil kunne gjøre Dem et temmelig klart Begreb om vores Stilling i denne skrækkelige Periode, og de vil indse hvor let, et Feilskridt kunde styrtet os og Nationen i langvarig Elendighed. Hidentil holdt vi saa nogenlunde Balansen, og øine, om ikke det forønskede Maal, saa dog det hvorved Fornuften byder os at standse. — Allerede førend jeg vendte tilbage fra den Mission, hvis slette Udfald dog ikke betog mig Haabet om Norges Selvstændighed, var Loddet kastet. Modløshed og Insubordination — fremvirkede af store Strabadser, Mangel paa Provisioner, Fiendens Overlegenhed — havde lammet Armeens Kraft. Derimod var vore

Modstanderes Dristighed betydeligen tiltaget. Christiania og det hele sydlige Norge truedes med Rov og Plyndring, dog Vaabenstilstanden blev tilbuden. Endnu var Nationen i Fyr og Flamme for Friheds Sag, og bered til ethvert Offer, dens Tarv maatte fordre. Man haabede derfor i Vaabenstilstanden at finde den høist fornødne Hvile og Tid til Indsamling af de savnede Hjelpemidler. Men nøiere Undersøgelse overbeviste den sindige Iagttager, at Spillet var udspilt, og Fornuften raadede at søge en fredelig Overeenskomst. Stortinget blev sammenkaldt; Kongen havde forpligtet sig til at fratræde Regjeringen. Hans Sundheds Tilstand gjorde det til en Nødvendighed — og Statsraadet maatte overtage Styrelsen paa en Tid, da frygtelige Storme saavel inden som udenfra krydsede hinanden. Statsraadet satte ud med det tredobbelte Formaal: — at overholde Vaabenstilstandens Betingelser nøiagtigen — bevare saa meget (som) mueligt den indvortes Roe — og saavidt Landets Kræfter tillod, sætte Stortinget istand til med roeligt Overlæg at tage dets Beslutning. De 2de første Punkter bør vi nu ansee for opnaaede, med Undtagelse af nogle Dreng-Opløb her i Christiania, som galdt Hi:, og mere havde sin Grund i personlig Uvillie, end i Fædrelandets Sag. —¹

Hvorvidt vi have naaet den sidste, derom vente vi nu vor Dom. Det har imidlertid ikke manglet os paa de redeligste Bestræbelser, og aldrig var nogen grovere Løgn sat paa Papiret, end den Extrakt, De i Deres Brev af 16de f. M. meddeler mig af The Times.

Stortinget som har været sat siden den 8de dennes, kom i Fredags til den Beslutning, hvoraf jeg herved sender Dem en Afskrift. Der har været lange og alvorlige Debatter i denne Anledning, men Bekjendtskabet med Rigets Forfatning, Kongens uigjenkaldelige Forpligtelse at forlade Riget, Mangel paa militaire Anførere, slet Disciplin blandt Tropperne — hvoraf en Deel er løbne over til de Svenske — have bestemt Representerne til en Forening, som skal grunde sig paa Constitutionen fra Eidsvold, og hvortil de herværende 6 Stykker svenske Commissairer have erklæret sig bemyndigede.

Saaledes kan man næsten ansee Foreningen for afgjort, omendskjøndt Betingelserne endnu ikke er fastsatte. Efter min Formeening burde man — naar Foreningen ansaaes velgjørende — forud have bestemt de Hovedbetingelser, paa hvilke den skulde grunde sig, men Stortinget har nu besluttet anderledes, og Tiden vil vise, hvem af os, der har havt Ret. Jeg befrygter, de Svenske nu gjøre større Pretensioner, end de efter hiin Fremgangsmaade vilde have gjort. Dog lader det, som de ere tilbøjelige til enhver Overeenskomst, som kun kan bevirke Foreningen under een Konge. — I denne Uge vil Sagen være decideret, og da faaer De sikkerlig en officiel Communication derom.

Jeg beklager inderlig den Forleghed, De har været sat i for Remisse, og jeg har gjort alt mueligt for at tilvejebringe Dem den. Istædet for de protesterede £ 800, er der leveret Kongen gode Vexler, som Allerhøistsamme selv paatog sig at besørge Dem tilstillede. — Desuden er bleven Dem sendt fra 1ste Departement eengang £ 500 og en anden Gang £ 1000, og snart vil der atter blive Dem sendt £ 1000 til Afbetaling af det indkjøbte Korn; der strømmer nu saa mange Fordringer ind paa os for Korn, at

¹ Herved sigtes til de i August 1814 stedfundne Opløb mod Statsraad Haxthausen.

Stats-Indtægterne langt fra ikke forslaae til at fyldestgøre dem. Statsraadet har derfor igiennem 1ste Departement ladet Dem bede om mueligt at sælge saa meget af det tilbageværende Korn, at den resterende Sum dermed kunde afgiøres.

Vores gode ulykkelige Konge ligger endnu i Frederiksværn med en dansk Orlogsbrig for at gaae til Danmark. Hans Dæmon synes endnu ikke at være forsonet. Han lod Stortinget aabne ved Statsraadet, og tilkjendegav sin Villie at modtage en Deputation for at forkynde Folket hans Abdication. — En mere tragisk Scene kan vel ikke tænkes. Alles Øine svømmede i Taarer; og Talen døde paa Læberne. Af indlagte offentlige Tidender vil De see hvad der ved denne Anledning skulde have været sagt, men det meste blev kun halvt udført. Derpaa fulgte en Afskeeds-Scene med Statsraadet, som ikke vel lader sig beskrive. Man glemte Kongen og følte blot for den ædle ulykkelige Mand. Det var en Skilsmisse mellem Venner som havde besluttet at dele Livets Glæder og Byrder med hinanden, men som en ubøjelig Skjæbne rev fra hinanden. En giensidig Haandtrykning var da Følelsernes eeneste Tolk. Sproget opsagde os sin Tjeneste. Havde hiin Udgiver af The Times været Vidne hertil, Han vilde da vist ført et andet Sprog. Men nok herom. — Man søger, efter Rygter i Danmark at udbrede, at Statsraadet og flere af Kongens Fortroelige her, skulle have forladt Ham, men denne grove Usandhed vil Han sikkerligen selv gjendrive.

Der var igaar stor Galla hos de sig her opholdende svenske Commissairer. Stortingets 78 Medlemmer, Statsraadet og de øverste Embæds mænd vare der forsamlede; man drak paa Foreningen, men de fleste Ansigter viste tydelig, at man endnu ikke ganske har vænt sig til denne Tanke.

Efter Rygtet skal Deres Broder Generalen være kommen ind paa Vestkysten. Naar han kommer hid skal jeg søge en Conferentse med ham, og overlægge hvad der i Deres Anliggender kan foretages. Formodentlig bliver De tilbagekaldt, saasnart Foreningen tilfulde er besluttet. Imidlertid beder jeg Dem Allerhøjestærede være overbevist om mine inderligste Bestræbelser for paa en hæderlig Maade at udvikle Dem af Deres ubehagelige Stilling.

Deres hengivne

A.

Brødrene Niels og Jacob AALL havde til at begynde med hyldet de samme politiske Anskuelser.

Men senere skiltes deres Veie. Medens Niels AALL med glødende Iver sluttede sig til Christian Fredrik og Selvstændighedspartiet, hørte Jacob AALL under Rigsforsamlingen paa Eidsvold til de mere Moderate eller »Svenskepartiet«, som de ogsaa benævntes.

Denne Omstændighed hindrede dog ikke, at det gode Forhold, der stedse havde hersket mellem de to Brødre, fremdeles bevaredes. Nedenstaaende Brev til Jacob AALL er betegnende i saa Henseende.

Christiania 22 Novbr. 1814.¹

Du har gjort mig Uret — kjæreste Broder — hvis Du nogensinde har næret Tvivl om min inderlige Hengivenhed, ihvorvel vore politiske Meninger i senere Tid afvige fra hinanden. Jeg ærer enhver Mands paa Grundsætninger byggede Meninger, er disse end stridende mod mine og kuns denne Ret forlanger jeg af Andre. Du saa vort Fædrelands Stilling i et andet Lys end jeg, og Udfaldet har — saa meget det end ved usandsynlige Begivenheder er fremvirket — for en stor Del retfærdiggjort dine Ahnelser, men enda bebreider jeg mig ikke den Rolle, jeg har taget, fordi den havde Medhold i min Overbevisning, og fordi jeg endog til denne Dag tror, at hvad der er foregaaet, ikke har skadet Norges Sag, men maaske endog bidraget til at lægge den Grundvold, paa hvilken vort Fædrelands Held nu oprettes, og hvoraf jeg inderlig haaber varig Fred og indvortes Ro. Imidlertid føler jeg mig for svag til at sidde ved Statsroret, hverken min Sjæls eller Legems Kraft er adeqvæt til denne Function. Jeg har derfor anseet det for Pligt mod mit Fædreland og mig selv at trække mig tilbage. Det er bleven mig indvilget dog paa Vilkaar, at jeg vedbliver min Post, indtil en Eftermand kan vorde mig udnævnt. Altsaa kan jeg ikke ventes førend til Jul at blive afløst, men til den Tid har jeg faaet bestemt Løfte derom.

Hvad der ellers giver mig stort Haab om vort Fædrelands Fremtids Held er den Klogskab, det øvede gennemtrængende Blik, som ledsaget af megen Godmodighed characteriserer vores nye Kronprinds. Jeg tilstaar, at jeg i ham har fundet en ganske anden Person, end jeg ventede. Ogsaa har han ved sit Ophold her vundet mange Gemytter. Han forbliver her til Storthingets Slutning, formodentlig sidst i denne Uge, og reiser da over Winger til Stockholm, hvorfra han først kommer tilbage til det næste ordentlige Storthing, som nu er udsadt til 1ste Julii næste Aar for at give de af det Eidsvoldske Storthing valgte Commiteer Tid nok til at udarbeide deres Sager.

Her er ellers i disse Dage udnævnt 6 nye Statsraader. *Grev Wedel* som Chef for Finantsdepartementet, *Diriks* som faar Politi, Vei, Post og Skydsvæsenet, *Treschow* for Oplysningsvæsenet, *Capt. Motzfeldt* og *Professor Krogh* fra Trondhjem, der som norske Statsraader skulle gaa til Stockholm og Generalmajor *Hegermann* som Chef for Krigsdepartementet. Desuden er Kammerherre *P. Anker* udnævnt til norsk Statsminister i Sverrig. Statholderen *Feldtmarschal v. Essen* til Kantsler og *Biskop Bech* til Pro Kantsler for det norske Universitet. *Fasting* er bleven virkelig Commandeur og 2det Medlem af et nye oprettet Sækrigs Kollegium, hvori den gamle *Fabricius* præsiderer.

Løvenskiold maatte efter mange Overtalelser og endog nogle alvorlige Vink paatage sig at reise til Danmark for at afgjøre den lange Regning, og Du, kjæreste Broder faar nok en Anmodning om at reise med ham. Dette kunde jeg ikke forekomme. Og naar Du endelig skulde have nogen Deel, mener jeg denne convenerede dig bedst, da du dog vel snart vilde have gjort dine Venner i Danmark et Besøg, og Reisen bliver udsat til Januar eller Februar Maaned. *Løvenskiold* tager sin Kone med og Du kan jo godt gjøre det samme.»

¹ Fayes Samlinger i Rigsarchivet IX 18.

Samtidens Anerkjendelse af Statsraad AALLS Arbeide i Fædrelandets Tjeneste gives Udtryk i nedenstaaende Digt, der antages at skrive sig fra Biskop Johan Nordahl Brun og findes indrykket i Intelligentsedlerne 21 December 1814.

Digtet synes at indeholde adskillige Sidehug til Grev Wedel, hvorom henvises til Yngvar Nielsen: Grev Wedel II Side 343.

Til Statsraad AALL.

Männerstoltz vor Königsthronen —
Brüder — gält' es Gut und Blut —
Dem Verdienste seine Kronen,
Untergang dem Lügenbrut!
Schiller.

Ædling! ei du trænger til min Lov —
(O den Daad, som købte Skjald høilover,
Hines er, som under Faren sov,
Vaagne nu, da Farens Stund er over)
Men mit Hjerte føler vældig Trang
Til at tolke hvad i Hjertet brænder:
Minder om dit Værd — modtag min Sang,
Skjøndt du ei den fjerne Sanger kjender.
Gjerne lød paa andet Sted, hans Qvad,
Mere værdigt Dig og Pieriden;
Men det er jo Norges Hovedblad,
Siden Norsked banlyst blev i Tiden —
O, ved dette Ord forstaar jeg dog
Ei hint Blad, hvor fremmed pensel maler;
Thi var ei saa rent, usløret Sprog
End en større Synd, end mørke Taler!
Uden Svulst jeg Harpen stemmet har.
Slaar den ei for at belønnet blive:
Kun en Borgerlig din Fader var —
Ei et Degnekald Du bort kan give!
Men du er, hvad ei hver Normand er,
Norges Søn — Dets Eeg Du vilde frede;
Taalte ei, at Drenges kaade Hær
Kasted' Ungen ud af Ørnens Rede.
Du for Norges Tarv arbeidet har,
Følte kun for Det dit Hjerte banke —
Norges Held dit Morgen-Ønske var;
Norges Fremtids Vel din Aftentanke.

Bort fra dette elskte Klippeland
 Flygtende Du skued Huldgudinden: —
 Saa henveires golde Flyvesand;
 Saa adspredes Avnerne for Vinden; —
 O, saa søndertrædes Støvets Orm;
 Saa slaar Lynet Kraftens Hænder matte;
 Saa borthvirvles Hagl i Vinterstorm;
 Saa opsluger Bølgen Liv og Skatte. —
 Did hvor Pligten kaldte Dig, Du gik;
 Stræbte Haab og Mandsdaad at udbrede;
 Men saa mørkt blev Dit det lyse Blik —
 O, thi Norge følte Nornens Vrede.
 Du var høit ophøiet over dem,
 Som med selve Frihed driver Aager —
 Hine Uslinger, hvis Fædrehjem,
 Er det Sted, hvor Arnets Gryde koger:
 Hine Syndesjæle, hvem hvert Slot
 Templet er, hvor deres Guddom kneiser —
 Ligemeget om en Negerdrot
 Tyrkisk Sultan eller Chinas Keiser:
 Ham, der dyrker Christnes, Vildes Gud.
 Egen eller fremmed Fyrste tjener
 Og, som knapt en Kjortel slider ud
 Under sytten sultne Souverainer.

Nu Egbalens Yngel smiler Haan
 Ad de Mænd, som trodsed Faren rolig;
 Men de sledske Løvers gyldne Spaan
 Passer ei til Nordisk Klippebolig —
 Dog slig Haan foragter Norges Søn —
 Varmt, og sønligt du for Norge følte
 Virked til hiint store Maal i Løn
 Medens Norges fordums Løve brølte
 Vredt den rysted' Manken; men et Skud
 kom dens stolte Hjerte til at bløde
 Saaret og i høstlig Storm og Slud
 Længe irred' den omkring og — døde!
 Da — i Norges usle Fabeltid —
 Fra dit Øie faldt en mandig Taare. —
 O men den og al Din ædle Iid
 Fatter ei den følesløse Daare.

Efter Kamp og Ikke-Kamp Du saa
 Nor sin Haand i Sveas Haand at lægge —
 Og vil Nornen at den Pagt skal staa,
 Gid dit Haandslag blive Held for Begge!
 Du ei leger med en svoren Eed,
 Og med faste Skridt forlader Scenen;
 Men Medborgeres Erkjendtlighed
 Plandte ved din Bolig Egegrenen,
 Ja, mens Følelse for Fødeland
 Og for Borgerdaad blandt Normænd findes.¹

»Rosenkrantz, Sommerhielm, Collett og AALL,» siger Professor Yngvar Nielsen (Grev Wedel II S. 265), »indbyrdes meget ulige i Naturel, Karakter og Begavelse —, det var disse fire Mænd, som efter Midten af August styrede Norge og førte det igjennem alle de skjulte Baaer og Skjær, paa hvilke mindre bestemte, mindre fædrelandssindede Mænd lettelig kunde have bragt Statsskibet til at strande. Ingen anden samlet norsk Regjering har havt vanskeligere Opgaver; ingen har heller løst disse paa en mere værdig Maade. Indad som udad har disse, tidligere i saadanne Stats-sager uprøvede Mænd vist den Bestemthed, den Kraft og dertil det Maadehold, som krævedes af den politiske Stilling.»

»Christian Fredrik fandt de Mænd,» siger den samme Forfatter (Fire Foredrag over Norges Friheds Historie i 1814), »der med ham bar Byrden og som førte Sagen frem til Seier. Det er de Mænd, som har været saa altfor meget forglemte; det er Statsraadet i 1814. Naar der tales i de høie Toner i vore Dage om Mændene af 1814, saa er det disse Mænd, man tænker mindst paa. Det var dem, som tog det værste Tag.»

»Det vilde ikke være det rette Udtryk at sige,» udtaler Redaktør Fredrik Bætzmann, »at det er en Æresopreisning, der skyldes Bærerne af disse tre Navne — deres Ære har aldrig været berørt af en Skygge af Tvivl —. Men hvad der tilkommer dem, og hvad netop disse Dages Minder tør give en Anledning til at pege paa er Erkjendtlighedsgjælden overfor nogle af den store Almenhed sikkerlig lidet kjendte Mænd, om hvem det af en Skildrer, som neppe vil gjøre nogen Indvending mod, at vi her citerer ham og tilegner os hans Ord, er bleven sagt, at naar Begivenhederne i Tiden mellem det første Kongevalg den 17de Mai og det andet Kongevalg den 4de November 1814, i Stedet for til Anarki og derefter til betingelsesløs provindsiel Underkastelse under Sverige, kom til at føre til en hædret og tryk Selvstændighed, da skylder Nationen — næst en lykkelig Skjæbne — dette

¹ (De sidste Linier af Digtet er desværre ulæselige.)

vistnok fortrinsvis en Kreds af Mænd, der ikke er talrigere, end at de snart kunde opregnes, og inden hvilken Historien vil afmerke en Hædersplads for de ledende Medlemmer i hine otte Maaneders norske Statsraad, for hvert af Navnene i Triumviratet NIELS AALL, JONAS COLLETT og MARKUS GJØE ROSENKRANTZ — — — De tre, ved hvis Minde vi idag har dvælet et Øieblik var dog de ledende — Statsraadets Rygrad, om man saa vil, under disse 8 Maaneders Ansvarsbyrde. Derfor gjentage vi det: deres Ihukommelse bør være enhver Normand dyrebar og Navnene NIELS AALL, JONAS COLLETT og MARKUS GJØE ROSENKRANTZ fra Høsten 1814 skal eie sin egen, ærbødigt værnedes Plads i Frihedsaarets minderige Historie.»

Efterat Carl den XIII var bleven valgt til Norges Konge, blev hans nye Statsraad udnævnt den 18de November.

Det var Grev Wedel, der fik den afgjørende Stemme ved dettes Sammensætning.

Trods der fra svensk Side blev øvet et sterkt Pres paa Carl Johan, for at det gamle Statsraad, der jo efter svensk Mening havde forledet Christian Fredrik til at »heise Oprørsfanen«, skulde fjernes, blev dog samtlige tilbudt Plads i det nye Ministerium.

For Niels AALL havde det imidlertid den hele Tid været Forudsætningen, at han efter sin Afsked som Statsraad skulde faa vende tilbage til Bestyrelsen af sin betydelige private Bedrift, og overensstemmende hermed kom han efter eget Ønske ikke med paa den af Grev Wedel opsatte Forslagsliste, men erholdt efter Ansøgning Afsked den 28de November.

»Han kunde medtage Bevidstheden,» siger Professor Yngvar Nielsen (Grev Wedel II S. 330), »om at have opfyldt sin Pligt under de vanskeligste Forhold, hvori en norsk Regjering har været sat. Særlig vil den Andel han havde i den lykkelige Afslutning af Konventionen i Moss for altid give ham Ret til at nævnes mellem Fædrelandets mest fortjente Mænd.»

Som Paaskjønnelse for sine Fortjenester af Fædrelandet blev han 7 Januar 1815 udnævnt til Ridder af Nordstjerneordenen »for de Beviser han med Opofrelse af egen Fordel havde givet paa sandt Fædrelandssind og udmerket Embedsduelighed«, og ved St. Olafsordens Oprettelse 21 August 1847 blev han tildelt Ordenens Kommandørkors af 1ste Klasse. I 1812 var han bleven Ridder af Danebrogsordenen.

Niels AALLS Deltagelse i det offentlige Liv afsluttedes ikke med hans Tilbage-træden som Statsraad.

I 1815 valgtes han til 1ste Storthingsmand for Bratsberg og repræsenterede Amtet paa Thinget i Perioden 1/7 1815—6/7 1816.

Han blev herunder valgt til Vicepræsident i Storthinget, Præsident i Lagthinget og var Formand i Kommiteerne for Skatte-, Bank- og Toldvæsen og Kommiteen

for de unionelle Forhold, samt Medlem af Valg- og Fuldmagtskommiteen, Kommiteen for Oprettelse af Handelskommiteer, Kommiteen for Christianssand som Frihavn, Kommiteen for Lovforslags Behandling in Plenum og Kommiteen for Behandling af Tørfisk. I Rigsretssagen mod Statsraad Haxthausen blev han med 13 mod 12 Stemmer kjendt inhabil.

Fra denne hans Storthingstid findes der en Række Breve, skrevne til hans Hustru, og hvoraf her gjengives nogle, der indeholder adskillige Smaatræk af Interesse.

»Christiania 29 Juni 1815.

Her er jeg da igjen i den mig saa forhadte Tummel paa en Post, jeg langtfra ikke anseer mig voxen. Jeg maatte ikke destomindre lyde Medborgeres Kald; dog medbringer jeg end ikke udmerkede Talenter til Fædrelandets Altar, er jeg mig en ren Villie bevidst, og med denne gaar jeg rolig i Kamp mod Egennytten, Ærgjærrigheden og de flere Dæmoner, der sikkerlig ville øve sit Spil paa det kommende Storthing.

Jacob Aall kom igaaftes og ved hans Selskab bliver da mit Ophold her en hel Del taaleligere.

Jeg kom i dette Øieblik fra Statholderen, der som sædvanligt var særdeles forbindtlig. *Sommerhjelm* og hans Kone er ogsaa kommen til Byen, hos dem har jeg tilbragt en Time idag. *Sommerhjelm* reiser om et Par Dage til Stockholm, hvor han efter Kongens Befaling skal opholde sig under Storthinget, *Motzfeldt* er kommet hid, *Anker* ventes om 14 Dage, *Kongen* og *Kronprindsen* sidst i næste Maaned, og *Dronningen*, som tager om Uddevalla for at bruge Søbad, strax efter. Her gjøres store Tilberedelser til disse høie Personers Modtagelse. Stiftsoverretsgaarden og det forrige Palais reformeres ganske.

Rosenkrantz er endnu paa Hafslund.

3 Juli 1815.

Jeg er allerede kommen i Sælen, omendskjøndt Storthinget endnu ikke er sat. Men allerede igaar blev jeg tilligemed 8 andre Repræsentanter udnævnt til at bedømme de indleverede Fuldmagter, dermed var jeg baade igaar og i Løverdags optagen og staar nu paa Spranget til Commiteen, som idag skal gjøre sin Indberetning til Storthinget. Om et Par Dage formoder jeg Storthinget vil aabnes og da komme vi i ordentlig Beskjæftigelse.

Jeg følte mig ifjor besjælet af en Fædrelandskjærlighed, som bød mig traadse alle Farer, og jeg haabede gjøre mig værdig til Navnet af sand Patriot. At det ikke lykkedes, var ikke min Skyld. Nu gaar jeg i Kamp mod Egennytte Ærgjærrighed og Misundelse, og det er et Hverv jeg lidet forstaar mig paa.

Jeg nægter derfor ikke, at jeg nødig gik derfra; jeg skal imidlertid forsøge at beholde en ren Villie, saa at, vinder jeg end ikke Medborgeres Beundring, skal de ikke kunne nægte mig deres Agtelse.

Strax efter at jeg havde skrevet forrige Brev fik jeg en Indbydelse fra Essen til Middag, der har jeg da været og er bleven »dubbat», det vil sige behængt med »Nord-

stjernen.» Du vil le hjertelig godt, naar jeg engang kommer til at fortælle Dig denne latterlige Ceremonie, 3 Biskopper, Provsten Hount, Doktor Munk og jeg bleve paa en gang slagne til Riddere, vi bleve i Ordets egentlige Forstand slagne; thi Sværdet blev anvendt paa vore Skuldre. Men hvad der interesserede mig mere var Bekjendtskabet med Fru Essen; jeg havde den Ære at følge hende tilbords, hun er som Manden overmaade jevn og interessant, jeg converserede hende næsten hele Tiden og med megen Fornøielse. Hun er just ingen Blomsterknop, men for min Smag ret hyggelig. Paa Onsdag skal Stortinget aabnes, og da skal der være stort Galla hos Essen. Jeg spurgte Essen om han ansaa det nødvendigt for mig at anlægge Uniform. Han svarede mig med megen Godhed, at af mig, hvis Sindelag man kjendte, vilde det ikke fordres; jeg mener derfor jeg opgiver den Ide, som jeg finder lidt naragtig for min nuværende Stilling.

6 Juli 1815.

Jeg lever kuns for mit Fædreland, dog endnu ere Stortingets Forhandlinger ikke egentlig begyndte. Igaar blev det af Statholderen paa Kongens Vegne aabnet. Statholderen, Statsraaderne Collett og Motzfeldt holdt ved denne Anledning Taler, som inde holdt Regnskab over Statsstyrelsen siden Foreningen — disse besvaredes af Christie, som atter er bleven valgt til Præsident og mig, skjønt med et lidet Antal Stemmer valgt til Vice-Præsident, men Gud bevare min Ven Christies Helbred, ellers kommer jeg i en særlig Kattepine; lidet duer jeg til at være Repræsentant, men endnu mindre til at være Præsident.

Til de vigtigste Beslutninger i Stortinget hører, at 2de Repræsentanter, en Hoel fra Hedemarken, som er en saare berygtet Person og en Niels Broe fra Stavanger Amt, mod hvem der er anlagt Justitssag for Opsætsighed mod Loven, bleve udskudte af Forsamlingen.

Amtmand Falsen, om hvis Valg der var saa megen Snak i Aviserne blev siddende og om Bonnevie blev der ikke Qvæstion.

Vi spiste igaar i Grand Galla hos Essen, idag har jeg spist til Middag hos Treschow og imorgen ere vi budne til Glückstad, vi mangle altsaa ikke Selskabelighed, men dog finder jeg mig ikke tilfreds, jeg føler og overbevises daglig mere om, at en stille borgerlig Kreds er min rette Sphære, og lettelig i det mindste skal man ikke rive mig ud deraf.

10 Juli 1815.

Siden jeg sidst skrev er jeg bleven valgt til Medlem af Lagthinget, hvormed jeg for Magelighedens Skyld kunde være ret vel tilfreds men hvormed jeg nu er meget misfornøiet, fordi jeg derved berøves Leiligheden til at tale mit Fædrelands Tarv i Odelstinget og fordi man i Lagthinget har gjort mig den Ære at vælge mig til Præsident, en Post jeg ikke er voxen og saaledes lettelig kan prostituere mig. Men der gjælder ingen Undskyldning, jeg maa deran og vil stræbe med Flid og en Smule sund Forstand at bøde paa Mangelen af Talenter og Erfaringer i denne Stilling. Amtmand Falsen og jeg havde lige Stemmer, men ved Lodkastning blev jeg staaende.

Det bedste er at Valget gjælder kun for 8 Dage, og da haaber jeg Afløsning. Gud forbyde at man fremdeles skulle vise mig denne Udmerkelse, jeg kommer ellers til at præsidere i den Ret, som skal dømme Haxthausen og dette bliver mig yderst ubehageligt.

Jeg selv har det skikkeligt travelt med Commiteer og andre Storthings-Arbeider, saa at jeg ogsaa maatte afsige ikke mindre end 3 Indbydelser til Biskop Bech, Bogstad og Statsraad Collett, som nu boer paa en lille Gaard tæt ved Ullevold, og maatte arbeide hele Dagen, imidlertid befinder jeg mig vel, men jeg fører jo ogsaa et ordentligt Liv.

14 Juli 1815.

Hidindtil har jeg sluppet let fra Præsidentskabet i Lagthinget, da vi ikke endnu har havt mere end en Samling, men desto mere travelt har jeg i disse Dage havt som Medlem af en Commite til at gennemse og forelægge det samlede Storthing nogle Propositioner fra Kongen og hvormed vi først igaar bleve færdige. Disse Propositioner, som alle angik de Forandringer i vor Grundlov, som Foreningen gjorde nødvendige, bleve med nogle faa Modificationer antagne, for Resten har Storthinget beskjæftiget sig med et Reglement for dets indre Politi og Bekjendtgjørelsen i det offentlige af Forhandlingerne; disse Sager skulle idag debatteres.

Imorgen skal der atter vælges nye Præsidenter saavel i Odels- som i Lagthinget, og jeg haaber at blive entlediget. Jeg er virkelig ikke skikket til denne Post, hvortil der især hører Aandsnærværelse og en flydende Tunge, og blandt de mange underlige Stilinger, Skjæbnen har sat mig i frygter jeg mest for at indtræde i denne.

Jeg har paa 8 Dage ikke seet Mansbach og neppe nogen udenfor Storthinget, da jeg hver Aften har maattet sidde hjemme for at arbeide med Commiteerne, og Dagen medgaar næsten i Storthinget. Oxholm, som er min Contubernal ved Spisebordet — Storthinget spiser for Statens Regning paa 2de særskilte Stæder hos Skou og Michaelsen — er en retskaffen og oplyst Mand; jeg morer mig altsaa godt i Conversation med ham.

18 Juli 1815.

Jeg har nu 2 Dage i Træk været til Gjæstebud paa Ellingsrud og Ulevold, imorgen skal jeg til Egeberg; men mit Humeur derfor ikke bedre. Provsten Hount døde her i Søndags meget pludseligt af Mavefeber, hvortil han dog vist har bragt Spiren med sig hjemmefra.

20 Juli 1815.

Jeg har tilbragt Eftermiddagen hos min fordums Collega Statsraad Collett, som har kjøbt en ret vakker Gaard paa Landet, hvor jeg fandt ret behageligt Selskab. Kronprindsen ventes nu ikke førend sidst i næste Uge, Kongen et Par Dage senere, men om Dronningen kommer er aldeles ubestemt, da hun reiser om Uddevalla. Med Statsminister Anker, som ventes i Morgen Aften faar vi vel Besked om alt.

I Storthinget har der i denne Uge været heftige Debatter om Reglementet for den Orden, som ved Forhandlingerne skal iagttages. Som en Følge deraf er det bestemt, at

8 Commiteer strax skal nedsættes hvor alle Stortingets Medlemmer skulde tage Deel og enhver ansættes i det særskilte Fag som synes mest passende for hans Evner og Stilling. Til at udnævne Medlemmerne af disse 8 Commiteer er nedsat en Commite af 15 Personer, hvori baade Jacob Aall og jeg er deltagende. Dette Slag vandt Lagthinget, men derimod tabte vi et andet, som angik Lagthingets Medlemmers Ret til at gjøre Lovforslag i Odelsthinget, og hvorved Lagthinget for en Del er betaget Ret og Anledning til direkte at virke for Fædrelandet, men der skal vel blive Raad enda til at holde Cabalen i Tømme.

Imorgen følger hele Storthinget Provsten Hounts Lig. Som jeg siden har hørt var han allerede før han reiste hjemmefra belavet paa Døden og havde forberedet sin Kone derpaa, saa han maa have følt Forvarsler dertil. Imidlertid er det et sørgeligt Dødsfald, da Forfatningen efter ham skal være meget maadelig.

Christie skranter lidt, saa at Biskop Bugge idag har fungeret som Vicepræsident i Storthinget, og har skildt sig meget godt derved. Foresten ytrer der sig allerede lidt Partiaand i Thinget, særlig mellem Lagthinget og Odelstinget; jeg skal vogte mig vel for at smittes af denne lede Aand, som er istand til at hindre det Godes Fremme.

24 Juli 1815.

Kongen reiser efter Statsminister Ankers Beretning den 28 d. m. fra Stockholm, og kan neppe ventes her, før om 14 Dage; Kronprindsen derimod ventes at indtræffe her næste Søndag. Dronningen, som kommer over Udevalla, kommer omtrent paa samme Tid som Kongen.

Jeg var igaar paa Bogstad hos Excellencen. Han er fremdeles den jevne behagelige Mand og syntes meget glad ved at være kommet i sit forrige Element, men lang Rolighed faar han ikke. Han skal, som han formoder følge Kronprindsen til Trondhjem og følge tilbage med den kongelige Familie, som ikke opholder sig her længere end 8 Dage. Rosenkrantz kom igaar til Staden, jeg har netop hilst ham i Forbigaaende, men i Aften gaar jeg hen til ham for at gjøre ham en formel Visit.

I Storthinget er der i disse Dage intet mærkværdigt passeret uden at hele Thinget er inddelt i Commiteer og at vi saaledes snart kan vente at komme i ordentlig og gavnlig Virksomhed. Paa Onsdag formoder jeg Lagthinget bliver adskilt fra Odelstinget, og naar da Commiteerne tillige kommer igang faar vi fuldt Arbeide fra Kl. 9 om Morgenen til 8 om Aftenen.

28 Juli 1815.

Foruden andre Sysler har man tillagt mig Præsidentskabet i Finantscommiteen, og dette gjælder for den hele Tid, Storthinget er samlet. Denne Commitee skal være samlet alle Eftermiddage fra 5 til 8, eller i det mindste 3 Timer, naar der er Quæstioner at afhandle og disse vil neppe nogensinde fattes i det Fag der faar med Penge og Skattevæsenet samt Statsregnskaberne at gjøre. Jeg er saaledes mere bunden end de fleste af Stortingets Medlemmer. Dette faar jeg da finde mig i. Maatte jeg kun slippe fra det med Ære.

Kronprindsen kan formedelst indtrufne Hindringer ikke ventes hertil førend den 10 eller 11 August, og den kongelige Familie 8 Dage senere. Denne Udsættelse har ellers ingen anden Grund, end nogle Forhandlinger, som ere opstaaede mellem Norges Storting og Sverriges Rigsdag, som først i disse Dage ere tilendebragte, og hvorefter Rigsdagen i Sverrige opholdtes.

12 September 1815.

Jeg spiste i Søndags i stor Galla hos Biskop Bech, for Resten har jeg tilbragt Tiden, i det mindste den største Del deraf i Finants Commiteen. Igaar blev den lille Commitee færdig med dens Finantsplan, nu skal den i disse Dage debatteres i den store Commitee, saa at den vel neppe kommer for Thinget, førend i næste Uge, da vil det gjælde om Deltagerne i denne Commitee fortjener Nationens Tak eller Utak. Imidlertid have vi gjort vort bedste og har stemt særdeles vel med hinanden.

15 September 1815.

Igaar havde jeg for første Gang paa lang Tid en hel Dag til min frie Disposition. Jeg anvendte den i Selskab med Oxholm paa en Promenade udenfor Byen, og besaa adskillige Fabrikker; det baade styrkede og morede os begge. Oxholm og jeg have meget tilfælles, vi staae omtrent paa een Culturgrad, vores Temperament er ikke meget forskjelligt og vi elske begge de roligere Glæder, vi slaae os derfor som oftest sammen og komme godt ud af det med hinanden.

Jeg skal idag spise hos Agent Nielsen i stor Galla, som var bleven mærkelig derved, at Statholderen spiser der for første Gang. I Eftermiddag venter jeg en varm Debat i Commiteen, da den lille Commitees Finantsplan skal omhandles, og de, der vare saa misfornøiede med denne Commitees Valg, vistnok ville skjærpe sine Vaaben, men jeg agter at bruge mit gamle gamle Skjold — Koldblodighed, og mener jeg derved skal afbøde ethvert Hug.

Tank er atter fremkommet med et Forslag om Saugvæsenets Indskrænkning, som har skadet hans Popularitet, især hos Bønderne, han vil ikke blot forbyde flere Sauges Oprettelse, men vil endog have det halve Antal af de eksisterende Sauge nedlagte. Dette vil naturligvis finde megen Modstand, foruden at han, mellem os sagt, ikke har været heldig i Fremsættelsen.

19 September 1815.

Mit Liv er aldeles ensformet, jeg deler fremdeles min Tid imellem Stortinget og Commiteerne, og sjælden er jeg fri nogen Aften før Kl. 9.

Jeg maa altsaa stjæle Øieblikke til smaa Adspredelser og mine private Forretninger. Det værste af alt er de lange Udsigter. Den engere Commitees Forslag finder i den store Finantscommitee megen Modsigelse. T. har allerede undsagt os sin Bistand og vil komme frem med et eget Produkt. Tingen gaar saaledes i Langdrag, dog haaber jeg, vi i denne Uge skulle blive færdige med Hoved-Indstillingen, og naar denne Sag er arrangeret, vil alt andet gaa meget glattere.

Min Ven, Ole Bjørnsen har faaet en Avisfeide — den omtalte Skraalhals var ham — og skildt sig kuns maadeligt derved. Svaret var af ham selv, overalt har han, dels ved sin Fripostighed, og dels ved nogle uoverlagte Forslag tabt meget i sine Medrepræsentanters Øine. Mig ser han nu meget sjælden, formodentlig fordi han nok tror, jeg ikke aldeles billiger hans Adfærd.

Fra Trondhjem have vi Efterretning om hans Ankomst der, og at han er bleven modtaget med Hurraraab, og al mulig Æresbevisning. Dette skal være kommet ham lidt uventet og skal altsaa have glædet ham meget. Det vidnes overalt, at vi Nordmænd ogsaa vide at skikke os i Tiderne.

29 September 1815.

Kronprindsen kom igaar tilbage fra Trondhjem i bedste Befindende; dog har jeg endnu ikke gjort ham min Opvartning. Han skal være overhaands tilfreds med Reisen og den Modtagelse han allevegne fandt.

Endnu er ikke Pengesagen kommen fore i Thinget, men paa Mandag mener jeg dog det skulle komme dertil, og da vil det vise sig, om Commiteens Arbeide vinder Bifald; i alle Fald venter jeg heftige Debatter i denne Anledning.

12 December 1815.

Tidernes Tegn behage mig ikke; med den mest redeligste Vilie indser jeg ikke at kunne i min nærværende Stilling virke noget til mit Fædrelands Gavn. De Synspunkter, hvorfra jeg er gaaet ud, ere saa forskellige fra Mængdens, at mine Bestræbelser næsten ere frugtesløse. Dog, jeg trøster mig ved, at mine Hensigter ere gode, og at, hvad end Udfaldet af denne min Mission maatte vorde, skal man ikke kunne bebreide mig at have handlet af Egennytte. For Resten maa vi nok alle, som kaldtes til Stortinget erkjende, at vi ikke ere dette Arbeide voxne, og at, dersom ikke en god Genius rækker os en virksom Haand, seer det ilde ud med vort Fædreland.

Jeg staar nu paa Spranget hen i Stortinget, hvor man siger, det skal afgjøres, hvorvidt vi faar Tilladelse at holde Ferier i Julen, og der maa jeg da nødvendig være med, omendskjønt jeg ikke tør tale noget høit Sprog, efterat jeg saa nylig har havt Permission.

Christiania 1 Novbr. 1816.

Idag skal jeg spise hos Statholderen og skal desuden have en Conferentse med Expeditionsscretair Hartmannsdorff, saa jeg har lidt travelt.

Forfatningen her er ikke bedre, men snarere værre end hos os. De bedste Folk ere pengeløse, og ingen har tillid til hinanden. Det ser altsaa sørgeligt ud, dog vil den nye Laanebank hjælpe noget paa Sagen.»

I det offentlige Liv deltog Niels AALL ikke senere. Det var vistnok af og til paa Tale, at han skulde gjenindtræde i Statsraadet og saa sent som i 1827, da Sagen atter var paa Bane, sagde Carl Johan til ham under en Audiens i Christi-

ania, at det var bedst, at han »regulerede sine Affairer saa hurtigt som muligt» for paa første Vink at kunne tiltræde som Statsraad.

At anbringe ham i noget andet Embede, hvorom der ogsaa enkelte Gange var Tale, kunde ikke godt lade sig gjøre, da det efter Carl Johans Mening var høist upassende, at en Mand, der havde beklædt et saa høit og vigtigt Embede som en Ministers, ansattes i en ringere Stilling.

Om Statsraad AALLS private Forhold og Livet paa Brække i Tiden omkring 1815 har man ret interessante Oplysninger i »Provst Alexander Langes Optegnelser», der udkom i 1905. Lange, der fra 1815 og udover var Huslærer for AALLS Børn, omtaler oftere paa den mest anerkjendende Maade den Elskværdighed, han vistest af den hele Familie.

Af hans Optegnelser hidsættes:

»De Værelser i den ene Fløibygning, som jeg og min Skole skulde have, vare endnu ikke fuldstændig ordnede og der anvistes mig da et Gjæsteværelse i Hovedbygningen. Her mødte mig en Pragt og Elegance, som jeg aldrig før havde seet. Gulvet var belagt med et kostbart Tæppe, som jeg neppe vovede at træde paa; Vinduer og Seng behængte med Silkegardiner o. s. v. Jeg, som var vant til den yderste Tarvelighed, kunde slet ikke finde mig tilrette eller trives i denne Herlighed. Jeg lagde mig mismodig, men bad inderlig Gud om Mod og Visdom og sov godt og roligt.

Efter Sædvane vaagnede jeg meget tidlig den lyse og skønne Sommermorgen, men vidste ikke, enten jeg turde staa op eller jeg skulde blive liggende; thi jeg vovede ikke at have nogen egen Villie, var kun bange for at komme ned enten fortidlig eller forsent. Gang efter Gang var jeg oppe, gik lydløst over Gulvet for at se ud af Vinduerne og lytte ved Døren, om jeg kunde bemærke nogen Bevægelse i Huset; troede jeg da at høre mindste Lyd, var jeg igjen som en Vind i Sengen. Nar, som jeg var, maaske var man nedenunder ligesaa tvivlraadig om, hvad man skulde gjøre med mig.

Endelig kom da en Tjener, som nok bemægtigede sig mine Klæder og Støvler for at pudse dem; hos ham, den meget taabelige, men godmodige Lars, fattede jeg da Mod til at søge nogen Underretning, ilede med at klæde mig paa og begav mig ned i Dagligstuen, hvor Familien, dog ikke, tror jeg, Aall selv, var forsamlet. Her blev mig buden en Kop The. Der stod i et Hjørne et lille Bord med blot Smør og Brød, som jeg saa gjerne vilde benytte mig af til Theen, men man bød mig det ikke og jeg turde ikke tage mig tilrette. Jeg tænkte, at der formodentlig senere skulde spises Frokost og jeg fik saaledes ikke andet end denne Kop The, som jeg uvilligen drak.

Da jeg ønskede at skrive til Christine og gjerne vilde komme bort fra de, som mig syntes, kolde og udeltagende Mennesker, vistest jeg ind paa Aalls private Contoir i den anden Fløibygning. Han var vist ikke selv hjemme, jeg mindes ialfald ikke, at jeg saa ham om Formiddagen. Her satte jeg mig da ved Aalls Pult og skrev vel det første

FRU STATSRAADINDE AALL

FØDT BLOM

f. 1782 † 1868

EFTER MALERI PAA ULEFOS AF J. MUNCH
(UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 120)

HANS AALL

SENERE KAMMERHERRE OG EIER AF ULEFOS

f. 1805 † 1863

EFTER MALERI AF J. MUNCH, CA. 1815
(UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 129)

Brev til min dyrebare C. det var vist alt andet end muntert og glædeligt; thi jeg befandt mig i den mest nedtrykte Stemning. Jeg forekom mig saa ene og forladt af den hele Verden; ingen syntes at bekymre sig om mig; Time gik efter Time; Ingen spurgte efter mig, jeg blev formelig hungrig og jeg husker, at jeg græd som et Barn. O, hvor gjerne havde jeg, om jeg havde kunnet, sat mig tilbage hos min C. selv under den laveste Hyttes Tag.

Endelig Kl. 2 kom Lars og meldte mig, at man var færdig til at gaa til Cappelens paa Mæla, hvorhen vi den Dag var budne til Middag. Jeg tørrede da mine Øine, vandrede med og fik Mad, men fremmed var jeg blandt de Fremmede og skiftede vist lidet Ord med Nogen. Jeg erfarede siden, at Nogle antog min Taushed og Umeddel-somhed for Stolthed, da man nok ikke kunde sætte sig ind i, at et Menneske, der dog var kommet saa vidt i Verden, kunde være saa taabelig forknyt.

Mit usle Mismod lettedes dog snart. Jeg kom i Arbeide med Børnene og glædede mig deri. Hans var vel 11 à 12 Aar gammel. Som eneste Barn af Aalls sidste Ægteskab (begge af første Ægteskab, en Søn og en Datter, var døvstumme) var han Forældrenes Øiesten og sagtens af dem og de mange Tanter noget forkjælet og derved forfængelig i sit Ydre og formeget Cavaller; men han havde et ædelt Hjerte og et bøieligt Gemyt. Hans Evner vare ikke over det almindelige, men hans Opmærksomhed, Flid og Orden exemplarisk; han underkastede sig mig strax med den mest ubetingede Lydighed og gjorde stadig Fremgang.

Cato¹ en Brodersøn af Statsraaden, hvem denne efter Broderens Død havde taget i Huset og i et og alt behandlede som sit eget Barn var vel omtrent i samme Alder. Han havde uden Tvivl bedre Evner end Hans, gjorde ogsaa i Førstningen rask Fremgang; men dels var han sygelig, dels havde han langt fra Hans's Orden og stadige Flid, saa det i Længden ikke gik saa godt. Imidlertid var ogsaa han en godmodig og lydlig Dreng. Hulda Jessen, en Datter af en i Skien i smaa Kaar afdød Doctor Jessen, hvilket Barn Aall ligeledes havde taget i Huset som eget og vel nu var omtrent af samme Alder som Drengene, deltog med dem i Undervisningen i de fleste Fag, ja jeg lod hende nok endog en Tid læse den latinske Grammatik og betvivler ikke, at hun kunde være bleven ligesaa tidlig og god Student som nogen af Drengene, thi med meget gode Evner forbandt hun en overordentlig Læse- og Lærelyst. Senere deltog ogsaa Fru Aalls yngste Søster Hanna for en Del i Undervisningen, men det blev lidet af.

Det varede ikke længe, førend jeg saa, hvor barnagtig og daarlig min Sorg over at være kommet i dette Hus og denne Stilling var, ja at ogsaa dette var en af de mange og store Velgjerninger, hvormed Gud stadigen havde overøst mig, en af de vise og kjærlige Styrelser, hvorefter han førte mig til Lykke og Glæde. Den aldeles ubegrænsede Tillid, hvormed man overlod ikke alene Undervisningen, men jeg kan sige Børnenes hele Opdragelse til mig, saa at de alle og navnlig Hans med alle sine Ønsker og Forlan-gender stadigen henvistes til mig, saa at Indvilgelse eller Afslag beroede paa min Erklæring,

¹ † som Sognepræst til Brunlaunes.

og det stedse hedte: spørg Lange — denne saa aldeles uventede Tillid var for mig den stærkeste Spore til med Aarvaagenhed, Samvittighedsfuldhed og Nidkærhed at røgte mit Kald og alvorligen bestræbe mig for ved Guds Bistand at udrette det bedste jeg formaaede til de kjære Børns Forstands og Hjertes Dannelse.

Aall reiste kort efter min Ankomst til Storthinget; der blev saaledes ingen Tid til Overlægning med ham og jeg overlodes ganske i Et og Alt til mig selv. I Juli Maaned meddelte jeg ham derfor uopfordret Udsigt over Undervisningen og min Fremgangsmaade i det Hele, udbedende mig hans Bemærkninger og Ønsker.

Under 27 Juli tilkjendegav han mig sin fuldeste Tilfredshed med Alt, lagde særdeles Vægt paa Undervisningen i Latin, hvilken han beklagede selv ikke at have nydt, anbefalede i Henhold til Ordet: »mens sana in corpore sano» Legemsøvelser, fortalte Rygtet om, at Paris skulde være sprængt i Luften og Wellington og Blücher begravede under Ruinerne, hilste fra Pavels og bad mig regne sig blandt mine oprigtige Venner. At jeg ikke tøvede med at anskaffe nogle simple Indretninger til Legemsøvelser og med personlig Deltagelse drev paa disse, behøver jeg nok ikke at sige.

I Huset blev jeg snart hjemme og lærte at forstaa, blandt hvilke ubeskrivelig snille og kjærlige Mennesker Gud havde ladet mig komme. Fru Aall var Godheden og Velgjørenheden selv; Fattige kom der aldrig forgjæves. Jeg var snart som en ældre kjær Søn i Huset; i Spisekammeret kunde jeg gaa efter Behag og forsyne mig med alskens gode Ting, Anne Simonine Flood og Hanna Aall (den døvstumme) vare som venlige Søstre. Jeg lærte snart Fingersproget, saa de vanskelig kunne skjule sine Meddelelser for mig. Naar dette ved Brugen kun af en Haand over eller under Bordet kunde lykkes, jubledes den virkelig smukke og livlige Hanna høit og klappede i Hænderne. De mandlige Husfæller vare en aldrende Bogholder Øvre, der nok tidligere som Regimentskvartermester til Orlogs havde været i Indien og uidentvilt været noget forfalden, hvilket just havde bevæget Aall, for at redde ham, at tage ham i sin Tjeneste. Han var en stille, taus og fredelig Mand, der nu levede gode Dage og med hvem jeg kom fortræffelig overens. Naar Anledning gaves drak han gjerne sit Glas; men han passede som en Smed sine Forretninger med største Accuratesse. Jeg ved, at han anvendte et Par Dage paa at finde $\frac{1}{2}$ Skillings Difference i Aarsregnskabet. Fremdeles var paa Contoiret et ganske ungt Menneske, Schweder, et fattigt Barn, som Aall ligeledes havde antaget sig og holdt i længere Tid i England, en godmodig, men vel noget indskrænket Person, med hvem jeg dog ogsaa stod paa bedste Fod. Han kom senere paa Heftyes Contoir i Christiania og jeg traf ham engang paa Veien i Sandvigen.

Endnu samme Høst maa det have været, at Fru Aall, Hans og jeg (om flere var med, mindes jeg ikke sikkert) droge sammen i Vogn med 3 à 4 Heste for ind til Christiania til Aall, som laa ved Storthinget og logerede i Thyrholms Gaard¹ ved Bryggerne. Her læste jeg nu daglig med Hans og spiste naturligvis med Familien saa ofte jeg vilde; men Christine var ialfald under denne Tid ogsaa i Byen hos Arndtsens, og jeg foretrak

¹ Den store Gaard mellem Strandgaden, Raadhusgaden og Skippergaden. Den staar endnu i 1903.

da nok som oftest at være sammen med hende. Hun havde vistnok den venligste Indbydelse til at følge med mig til Aalls; men schüchtern som hun i høi Grad var, og undselig for Fremmede, benyttede vi os mindre end vi burde af denne Adgang og var helst med os selv. Imidlertid blev dog C. Familien bekjendt og vandt vist allerede nu deres Yndest.

Blandt Storthingsmænd, jeg havde Anledning til at se hos Aalls, mindes jeg især Foged Budtz og det især, fordi han ikke kunde udtale Bogstavet L, men idet Sted sagde N. De unge Damer (og heraf er det klart at flere af Jomfruerne Blom, navnlig Inger ogsaa vare med i Christiania) havde sagt mig dette forud og paastaaet, at jeg ikke vilde kunne holde mig fra at le. Ved Bordet kom jeg i nogen Samtale med Budtz, der tydelig sagde: Noftet (Loftet), Kanvesteg o. s. v.; Damerne gjorde hver Gang Grimaser til mig og det var kun med stor Vanskelighed, at jeg holdt mine Lattermuskler i Tømme. Ogsaa Teis Lundegaard saa jeg engang med umaadelig Vigtighed og Arrogantse slaa Statsraaden paa Skulderen sigende: »Ja sjaa naa te, om de ikkje gaar, som eg har sagt» — uden at jeg mindes, hvorum Talen var. Her i Christiania lærte jeg ogsaa noget nærmere at kjende Jacob Aall, som jeg husker laante mig Luthers »Weise der Kraft,» en Bog, som jeg dog dengang neppe ret forstod. Jeg var ogsaa en Eftermiddag sammen med Fru Tulstrup, som jeg havde beundret paa Scenen og nu første og sidste Gang saa i Privatlivet. Hun var vistnok ogsaa her ret yndig; men dog hvilken Forskjel! uden Sminke og Theaterillusion. Hendes Hud var mørk og gul.

Naar og hvorledes vi reiste tilbage til Skien mindes jeg ikke, skjønt der foresvæver mig nogle dunkle Minder om et temmelig sammentrængt Natteherberge paa Fyldpaa ved Tønsberg. Hjemme gik nu alt i sin stadige og bestemte Orden; Børnene gjorde god Fremgang og jeg havde det saare godt i alle Maader.

Paa denne Tid var det maaske først, at Lieutenant C. H. Sundt (død som Sognepræst i Rygge) kom i Huset. Atter en Kjærlighedsgjerning af Aalls. Jægercoret laa dengang i Skien og de Herrer Officerers Færd var vel ikke det bedste Exempel for S., der næsten var Barn endnu. Aall tog ham da i Huset, hvor ogsaa han blev som hjemme. Om han maaske betalte noget for sit Ophold, ved jeg ikke, men betvivler det. Endnu en Mand kom nu til, nemlig en tysk Gartner Pries, et noksaa godsligt Menneske, men vel tilbøilig til det Stærke. Ogsaa han spiste med Familien. Han fik et Værelse udenfor mine tvende, hvilket jo kunde synes noget genant, og man gjorde mig Undskyldning derfor og bad om mit Minde. Vi kom saare godt udaf det sammen. Han var fra tidligste Morgen beskjæftiget ude med Anlægget af den store, deilige Have; jeg lærte af ham at oculere, hvilket jeg med Held udførte paa en stor Mængde unge Æblestammer i Planteskolen, og hos ham saa jeg det eneste Exemplar, jeg har seet af den mærkværdige Plante *Mimosa sensitiva* eller *noli me tangere*.

Aall var nu hjemme, men foruden ved Middagsbordet og om Aftenen var han uafadelig paa sit Contoir og optaget af sine Forretninger, udentvivel ogsaa allerede bekymret for sine dalende Formuesomstændigheder. Bygning og kostbare Haveanlæg saavel paa

Ulefos som Brække og ubegrændset Godgjørenhed i Forbindelse med forstyrrede Trælast-conjuncturer truede ham vist allerede med det Værste. Han saa i Almindelighed mørk og trist ud og var meget ordknap; men naar han talte, opklaredes hans Aasyn og han smilede saare venlig og vakkert.

Paa denne Tid var det vel og, at Lieutnant Colbjørnsen begyndte at vanke i Huset. Han gik paa Frieri til A. S. Flood, hvilket just ikke var efter Familiens Sind. Aall kunde især ikke lide ham, hvilket just ikke var underligt, da han var temmelig indskrænket og udannet, forresten et ligefremt, godseligt Menneske og dertil en smuk, kraftig Mand. Han spillede udmærket godt Kort, og da baade Aall og hans Kone gjerne vilde have sig et Bostonparti, saa gjorde han derved god Tjeneste. Skjønt jeg jo med mine Cammerader ofte havde leget dette Spil, var jeg forsigtig nok til fra først af at erklære, at jeg slet ikke spillede, da jeg frygtede for ideligen at blive trukket paa. Efter nogen Tids Forløb sagde nu Aall engang, da jeg sad og saa til: »Nu, Lange, har De seet saameget paa Spillet, at jeg er vis paa, De kommer udaf det; nu skal De tage mine Kort, saa vil jeg se paa Dem.» Jeg maatte da gjøre det, og han tilføiede da snart: »De har bestemt spillet før,» hvilket jeg jo ikke kunde benegte; men man sparede mig dog for nogen jevnlig Deltagelse, hvilket og havde været umulig for mig, da de uidentvilt spillede meget godt og jeg meget slet.

Da Aall aldrig ved personlig Nærværelse og lidet eller slet ikke ved Samtale og Efterspørgsel underrettede sig om Undervisningen og Børnenes Fremgang, blev det mig magtpaaliggende at anstille en Prøve i fleres Overværelse, og efter min Anmodning kom da en saadan istand. Jeg gav en Udsigt over, hvad der var læst og holdt en lille Slutningstale til Forældre, Børn og øvrige Tilhørere; jeg husker ikke vist, om ikke foruden Familien maaske ogsaa Kammerherre (senere Statholder) Løvenskiöld og Sognepræst Munch¹ vare tilstede. Prøven gik uidentvilt virkelig godt og Alt var hyggeligt. Forældrene takkede mig med Glædestaarer og da jeg om Aftenen med Fru Aall satte et Bord tilside, trykkede hun mig i Haanden et sammenlagt Papir, hvori der laa, jeg husker ikke om 5 eller 8 Guineer.

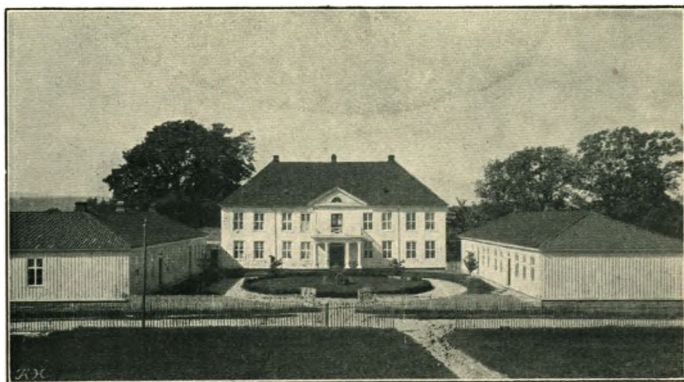
Aall skulde om Sommeren gjøre en Tour op til sine Skove i øvre Telemarken; paa denne vilde Hans gjerne være med og Faderen vilde ogsaa gjerne have den kjære Dreng med sig; men det henstilledes Alt til mig, hvem han ogsaa venligen indbød til at følge med. Dertil havde jeg vistnok Lyst; men dels syntes jeg Afbrydelsen i Undervisningen vilde blive for stor, dels havde jeg nogen Grund til at tro, at et saa langt Ridt ikke vilde være tjenligt; jeg afslog da Tilbudet og Hans maatte ogsaa blive hjemme. Var jeg fulgt med, saa havde jeg da faaet se Knud Gislesen (senere min Ven og Medpræst i 20 Aar i Asker og død som Biskop i Tromsø) som Bondegut i Hjørdalsdragt; thi han har fortalt mig, at han da ledede Aalls Hest frem og holdt i Stigbøilen da han steg tilhest.

Jeg kunde bruge Fru Aalls lille gode Ridehest saa ofte jeg vilde, men benyttede mig yderst skjelden deraf, og kun en eneste Gang til en længere Tour, da jeg red til

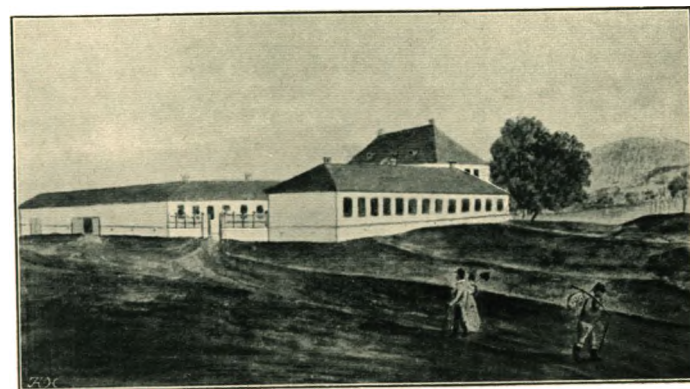
¹ Edv. Munch, siden Stiftsprovst i Christiania.

BRÆKKE GAARD
FACADEN EFTER EN GAMMEL AKVAREL PAA ULEFOS

BRÆKKE
EFTER FOTOGRAFI FRA 1900

BRÆKKE
EFTER EN GAMMEL AKVAREL PAA ULEFOS

Brevig, hvor jeg ikke saa andet end et overstadig beskjenket Kvindemenneske, der laa paa Broen, skreg og bandede afskyligt.

Nu forlod Jægercoret Skien og dermed Sundt Aalls Hus — og som vi en Dag sad, sagde Fru Aall pludselig: »Kunde det ikke være morsomt for Dem Lange, at faa Deres Christine hid? nu er Sundts Værelse ledigt, og der er Intet iveien. Vil De, saa skal vi bede Niels Aall (saa kaldte hun altid sin Mand) om den lille Phaeton, hvormed De da kan hente hende.» Jeg forbausedes men var vist ikke sen til at give mit taknemmelige Bifald til det uventede, usigelig kjærlige Forslag. Aall, med hvem sagtens Sagen forud var overlagt, havde Intet at indvende, og jeg hentede da med Vogn og 2 Heste min elskede Christine til Brække, ind i de velsignede Menneskers Kreds, hvor vi da levede de lykkeligste og behageligste Dage, som Forlovede vel kunne leve, lige til vi skulde gifte os og drage til Stavanger. C. var vel i Førstningen forknyt for de fremmede Mennesker og især for den alvorlige Mand; men det jævnedes sig snart, og vi vare som kjære Børn i Huset hos kjære Forældre.»

Da Niels AALL traadte ind i det offentlige Liv, var hans økonomiske Stilling overmaade god. Omkring Aar 1814 vides der paa samtlige hans Eiendomme kun at have heftet en ubetydelig Rest af den afdøde Moders Udlæg i selve Ulefosbruget, saa hans Formue dengang maa have været meget betydelig. Imidlertid var der ved Krigen, Hungersnøden, Statsfallitten og Pengereduktionen fremkaldt Forhold, der var ganske fortvivlede. I 1815 sank saaledes de danske Curantssedler til en Værdi af 4 Øre, og de norske Sedler til 25 Øre. Den indenlandske Krise forværredes yderligere ved de fortvivlede Forhold der herskede paa det udenlandske Pengemarked, hvorved flere norske Handelshuses gamle Forbindelser ikke magtede at opfylde sine Forpligtelser.

Specielt for Trælastudskibere var det vanskelige Tider, da Udskibningen i disse Aar ofte længe var ganske stoppet.

I Christiania, Drammen, Skien og andre trælastudførende Byer henlaa store Masser af Last som ikke kunde afsættes. Da paa samme Tid Pengelaan ikke var at opdrive selv paa de bedste Hypotheker, var Stillingen ganske uudholdelig. Fra alle Landets Kanter hørtes de mest høilydte Klager, og Andragender om Laan af Statskassen indkom stadig saavel fra offentlige Institutioner som private Folk, men mødtes med Afslag af den gode Grund, at Statskassen selv led under den mest trykkende Pengemangel.

Om Forholdene specielt omkring Skiensfjorden udtaler Yngvar Nielsen i Grev Wedel III S 96:

»Ogsaa fra Skiensfjordens trælastudførende Kjøbstæder hørtes der i denne Tid om lignende Ytringer af Handelstandens Fortvivlelse over den økonomiske Afmagt, hvori disse

Byer ligesom de andre paa Østlandet var nedsunkne. Der har øiensynlig været en almindelig Forrykkelse, der især viste sine Følger for de gamle Handelshuse og gjorde det meget vanskeligt for disse at holde Stillingen. Overalt lød de samme Klager; overalt var der den samme Haabløshed. Næringsveiene laa nede, og ingen øinede endnu Muligheden af nogen Opgang.

Ved Skiensfjorden paaberaabes ganske de samme Grunde for den økonomiske Lamelse, som der ellers høres om. Ogsaa der nævnes som dennes hovedsagelige Foranledning »Handelens nærværende Standsning og i Særdeleshed Trælastens ufordelagtige Afsætning.» Da de nye overordentlige Udtællinger kom, og disse Byers gamle Handelshuse lignedes efter den Formue og den Indtægt, som de havde havt før 1807, viste det sig at det oversteg deres Evne at udrede disse Afgifter, og at de ikke kunde skaffe de fornødne Kontanter.

I November 1816 kom der saaledes til Finantsdepartementet en Ansøgning fra de første Handelshuse i Porsgrund, U. F. Cappelen, Carl Møller, Søren Rasch, Jens Gasmann og Hans Møller, hvilke deri oplyste, at de ikke uden at optage Laan kunde betale de nye store Paalæg, de tvungne Bankindskud og Skatten til Rigsbanksedlernes Inddragning. Men saadant Laan var ikke at opdrive; de sad der med store Eiendomme, men kunde ikke faa Laan paa dem. De vendte sig til Laane- og Diskonto-Indretningen i Christiania, men til ingen Nytte. Dels var dennes Fond altfor indskrænket, dels var det helt optaget af Indretningens egne Interessenter, som var fortrinsberettigede.»

Det var saaledes haarde Vilkaar, hvorunder de gamle Handelshuse kjæmpede, og i Tiden omkring 1819 kjæmpede mange af dem en bitter Kamp for sin Existence, en Kamp, hvori de fleste bukkede under.

Norges største Handelshus, Det Ankerske Fideikommis, maatte efter den store Brand i Christiania 4 Mai 1819, hvorved det mistede Trælastbeholdninger til en Værdi af 400 000 Kr., indstille sine Betalinger, i 1820 standsede det gamle engang saa mægtige Collettske Handelshus, og samme Aar gik den store Justitsraad Poul Thrane fallit.

Det var derfor med god Grund, at Statsraad AALL afslog Kaldelsen til at gaa over i det andet norske Statsraad og senere efter 1816 trak sig tilbage fra aktiv Deltagelse i det offentlige Liv. Der manglede ham neppe Anledning til paany at deltage. Som vi har seet, var han blandt andet i 1827 af Carl Johan opfordret til at afvikle sine Affærer for ved given Leilighed igjen at indtræde i Regjeringen. Han foretrak imidlertid at ofre sig for sin private Bedrift, som i høi Grad krævede hans personlige Nærvær. Hans økonomiske Stilling var nemlig, ved det før nævnte Forhold og ikke mindre ved hans lange Fravær i offentlige Anliggender, fra at være særdeles god blevet paa det Alvorligste truet.

Broderen Jacob AALL siger i sine Erindringer II Side 575:

»Intet Medlem af Statsraadet opoffrede saa meget som han ved at indtræde i dette; hans private Stilling forvikkledes derved paa mange Maader, og det var intet Under, at han længtes tilbage til Sysler, der høiligen krævede hans Omsorg.

»For de Beviser han ved Opofrelse af egen Fordel havde givet paa sandt Fædrelandssind og udmærket Embedsduelighed» hed det ogsaa da han i 1815 modtog Nordstjerneordenen. Som Paaskjønnelse af hans Opofrelse havde ligeledes Carl Johan, da Pengemidler ikke paa andet Hold var at opdrive, af sin private Kasse tilstaaet ham et Laan paa 17 000 Spd. mod en 1ste Prioritets Panteobligation i Ulefosgodset. Beløbet blev imidlertid efter forholdsvis kort Tids Forløb igjen krævet tilbage.

I 1830 solgte Statsraad AALL, sikkerlig i den Hensigt at lette Situationen, Brække til Sønnen daværende Kammerjunker Hans AALL og boede fra nu af Aaret rundt paa Ulefos.

Hidtil havde han regelmæssig boet paa Brække om Vinteren og paa Ulefos om Sommeren. I Skjødets paa Brække af 31 December 1830 var der indtaget et Forbehold om, at hans Hustru i Tilfælde af Sønnens Død og i Tilfælde af, at hun da skulle være Enke, havde Ret til, »at bruge og benytte Eiendommen med samtlige dens Herligheder og Indkomster, saalænge hun i Enkestand forbliver.»

Hverken Statsraadinde AALL eller Sønnen kom imidlertid senere til at bebo Brække. De eneste af Familien, som senere kom til at bo paa Brække, var Statsraadinde AALLS 2 ugifte Søstre Sophie og Hanna Blom, som efter i mange Aar at have boet paa Ulefos¹ ved Søsterens Død i 1868 flyttede til Brække, hvor de tilbragte Resten af sin Levetid.

Sammen med Ulefos gik Brække efter Kammerherre AALLS Død i 1863 over til Sønnen Nils AALL, der imidlertid allerede i 1864 solgte det til Bankadministrator i Skien Hans Hoell.

I 1840 blev Ulefos med alle underliggende Eiendomme ved offentlig Auktion kjøbt af Kammerherre Hans AALL. Denne tog, efter ¹³/₈ 1838 at have erholdt Afsked som Foged, Bopæl paa Lille Ulefos, medens Faderen vedblev som hidtil at

¹ Under sit Ophold paa Ulefos oprettede Søstre Inger, Sophie Christense og Johanne Margrethe Blom ved en testamentarisk Disposition 25 Januar 1856 »Søstre Bloms Legat» med en urørlig Kapital paa ca. 80 000 Kroner. Renterne af denne Kapital skal aarlig uddeles i Portioner fra 200 til 400 Kroner til de mest trængende kvindelige Efterkommere efter Legatstifternes Forældre Hans Christophersen Blom og Elisabeth Cathrine Blom f. Rougtvedt, eller til Kvinder, der er gifte med, eller Enker efter Mænd, der nedstamme fra disse. Statsraad Niels Aalls Efterkommere er paa en dobbelt Maade adgangsberettigede til dette Legat, baade gennem Fru Christine Aall f. Blom og gennem Fru Mariane Aall f. Cappelen, hvis Moder ogsaa var Datter af Hans Christophersen Blom.

bebo Hovedgaarden og fortsatte personlig at bestyre det til Gaarden hørende den gang betydelige Jordbrug, der under hans kyndige og interesserede Ledelse regnedes for et Mønsterbrug¹.

Fri for alle Sorger og Bekymringer henlevede nu Statsraad AALL de sidste 16 Aar af sin Levetid paa sit kjære Ulefos i en lykkelig Familiekreis. Han bevarede sine Interesser og delte sin Tid mellem Ledelsen af sit Gaardsbrug og Studier i sit Bibliothek, som han Tid efter anden forøgede til et stort Antal Bind, der endnu er opbevaret paa Ulefos.

Sin gode Helbred var han saa lykkelig at beholde og foretog daglige Rideture rundt paa sin Eiendom lige til et Par Dage før sin Død. 11 Juni 1854 festligholdt han sit Guldbryllup under den største Deltagelse fra Nær og Fjern. I Anledning denne Fest forfattede Professor M. J. Monrad følgende Digt:

»Ved Seklets Ophav en Dag i Vaar
De slutted Pagten, den ømme,
Mens Myrtekrandsen i Brudens Haar
Forklared Hjerternes Drømme.

Hvor blussed da det unge Blod!
Hvor saligt slog de Barme!
En Verden favned deres Mod,
Det friske, kjække, varme.

Et halvt Aarhundred er gledet hen,
Og Storme gik over Jorden,
Og Riger reistes og faldt igjen
Alt under Slagenes Torden.

Af Tidens Vexel Hver fik sit —
Hvem greb ei Verdenslarven?
Og — nu er Haaret blevet hvidt,
Og mat kun banker Barmen.

Dog Eet der gives, der ei forgaar,
Den sande Kjærligheds Flamme.
Den over Jordlivets Vexel naar
Og bliver evigt den samme.
Fra Gud udsprungen, kan den jo
Ei tabe sig i Vrmlen,
Men stræber op mod Lysets Ro,
Forener Jord med Himlen.

¹ Confr. Kraffts »Norges Beskrivelse».

NIELS AALL
TIL ULEFOS
f. 1769 † 1854
STATSRAAD OG LAGTINGSPRÆSIDENT
EFTER MALERI FRA 1849 PAA ULEFOS
(UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 117)

Lad Tiden tage hvad Tidens er
 — Dens Flugt ei Nogen kan hindre —
 Med større Klarhed det hulde Skjær
 Af Evigheden vil tindre.
     Er Kinden ikke længer rød,
     Og skjælvte matte Hænder,
     Det er en evig Ungdomsglød
     Som end i Aanden brænder.

Du ædle Gubbe med hulde Viv!
 I Eders Øie det lyser,
 At ægte Kjærlighed har et Liv,
 Som ikke ældes og fryser.
     Af den forskjønnet Eders Høst
     I stille Fred henrinde!
     Naar I gaa bort, en salig Trøst
     End bor i Eders Minde!»

Ved Festen holdtes en Række Taler, hvoraf en af Provst Hans Cato AALL med særlig Tak for, hvad Guldbrudeparret havde været for sin Slægt, foreligger trykt.

Følgende Digt er ogsaa opbevaret:

»Til deilige Hal vinker Glædens Flag
 Og Ærens omkrandsede Buer;
 Et Jubelpar hilser den sjeldneste Dag,
 Et festligt opløftende Skue!!
 Som Skovens Barret paa Stangefjelds Tind
 I Juniens Sol, saa gløder hvert Kind
 Og frit som de speildybe Vande ;,;
 For Indtrykket Hjerterne stande.

Naar Himlens Velsignelse gribende stor,
 Som her, er betegnet paa Jorden,
 Da vorder hvert Symbol et klangfuldt Ord
 Og elsket, ligt Saga'ns i Norden.
 Mens Nora har Sønner, hun tager i Favn
 Høit leve skal Jubelbrudgommens Navn
 Omkrandst af de gyldne Skjolde, ;,;
 Som Visdommens Genier holde.

Om Hende, han fandt i den fjerne Tid
 Men endnu gjenstraalet af Ynde.
 En Jubelbrud statelig, huld og blid
 De huusligste Dyder forkynde:
 Guddommelig stor er Kjærligheds Magt
 Den Tiden beseirer med Himlen i Pagt,
 I Nød og i Glæde den samme ;:
 Med Lye for det Ædles Flamme.

Som Gjenklngen derfor af glandsfuldt Rye
 Om herlige Jubelpar — hæver
 Vor Sang sig med vingede Gyldenskye,
 Hvor Ønskernes Verden hensvæver.
 Lev længe endnu, ærværdige Par
 Og tolt os hver Dyd, som forherliget har
 Vort Norden, dets Slægter og Kroner! ;:
 Lev sammen, som jublende Toner!!»

Statsraad AALL levede kun nogle Maaneder efter sit Guldbryllup. Den 23 Oktober 1854 døde han paa Ulefos 85 Aar gammel og blev 30 Oktober begravet i Familiegravstedet paa Romnæs Kirkegaard, hvor den gamle af sit Fædreland høit fortjente Borger har fundet sit sidste Hvilested omgivet af sin Slægt.

Aviserne indeholdt ved hans Død anerkjendende Nekrologer, og i Christiania-posten findes følgende Mindedignt indtaget:

»Statsraad NIELS AALL.

Høit over Nordsjø en Villa der throner
 Speiler sig yndig og bly i det sølvklare Vand
 Maaltrosten sjunger i Birkenes Kroner
 Lærken sig svinger i Lovsang fra blomstrende Strand
 Dybt ved dens Fod
 Dunderer en Torden
 Bruser en Flod
 Rystende Jorden.

Styrtende Thelemarks urgamle Skove
 Kjæmpestærk ned i den skummende Vove.

Stolt som en Dronning og mild som en Qvinde
 Ulefos kneiser i Sydens fortryllende Glands
 Klippefast trodser det stormende Vinde
 Trofast beskyttet af granklædte Høifjeldes Krands

ROMNÆS KIRKE MED SLÆGTEN AALLS
BEGRAVELSESPLADS

SLÆGTEN AALLS KIRKESTOL I ROMNÆS
KIRKE

Herlige Borg!
 Svandt nu din Glæde?
 Fylder nu Sorg
 Kjærligheds Sæde?
 Fredens Paulun! Er nu falden din Krone?
 Vee! i din Hal lyder Jammerens Tone.

Olding med Sølv om ærværdige Tinding
 Guldbrudgom smiler i Aftenrøds straalende Guld.
 Guldbrudens Tab var jo dig kun en Vinding:
 Sødt hviler afsjelet Støv i det viede Muld.

Salig din Aand
 Svæver i Eden
 Løst fra de Baand
 Som den herneløst
 Bandt til en skrøbelig Pillegrimsbolig
 Hvor dog tidt Sjælen er træt og urolig
 Faderlig Du i min Ungdom mig skjærmed
 Sønlig Taarer mit Øie nu fælder for Dig
 I Dine Arme sig Faren ei nærmed:
 Frelst jeg nu knæler som Sønnen ved Faderens Liig,
 Beder i Løn
 For Dine kjære
 Hustru og Søn
 Naadig Du være
 Frelser! Forglem ei den maalløse Datter
 Engang dit »Ephata» lyde dog atter.»¹

Hans Hustru Christine Johanne Blom overlevede ham; hun døde paa Ulefos Langfredag 13 April 1868 og blev begravet ved Mandens Side paa Romnæs Kirkegaard.

Familiebegravelsen paa Romnæs skriver sig fra 1844, idet den daværende Eier af Ulefos, Kammerherre Hans Aall, ved Overenskomst af 4de Marts med Grundeieren Gunder Pedersen Romnæs erhvervede et Jordstykke stødende til den tidligere Kirkegaard.

En Tillægsoverenskomst af 10 Oktober 1844 mellem de Samme indeholdt desuden følgende Bestemmelse:

¹ Digtet er skrevet af Sognepræst til Rygge C. U. Sundt, der var en af Tidens flittigste Leilighedsdigtere.

Sundt havde, som før seet, fra 1815—1817 gjort Tjeneste som ganske ung Officer ved det norske Jægerkorps, der da laa i Skien, og havde været optaget i Huset hos Statsraad Aall.

X. ULEFOSLINIEN.

Niels
f. i London 1702
g. 1 ¹²/₁₁ 1729 m. Marga-
g. 2 ⁶/₁₀ 1738 m. Benedicta
g. 3 ¹⁹/₁₀ 1753 m. Fredrikke
eiede flere af de Eiendomme

Nicolai Ben-
til Ulefos, cand theol.
g. 1769 m. Amborg Wes-

Niels Aall
Stats-
f. 1769
g. 1 1794 m. Mariane
g. 2 1804 m. Christine Jo-

Nicolai Benjamin Aall
f. 1794 † 1846,
ugift.

Hanna Hedevig Aall
f. 1796 † 1869,
ugift.

Hans Aall
Kammer-
f. 1805
g. 1830 m. Mariane Didrikke

Nils Aall
f. 1831
g. 1860 m. Christine Cecilie

Karen Nicoline
Aall f. 1862,
g. 1881 m.
Carl Marius
Torstenson,
Byfoged.
f. 1851 † 1905.

Mariane Didrikke
Aall f. 1863,
g. 1891 m.
Johan Storm Bull,
Dr. med., Læge
f. 1860.

Hans Aall
f. 1865, g. 1901
m. Lovise
Fredrikke Dahl
f. 1855 † 1902.

Cato Aall
f. 1867
† 1867.

Christine
Henrikke
Aall f. 1868
† 1890.

Cato Aall
Kammer-
f. 1871.

Aall
† i Porsgrund 1784,
retha Josten, f. 1706 † 1737,
Henrikka Bergh, f. 1714 † 1748,
Sophie Rasch, f. 1726 † 1760,
som senere har tilligget Ulefos.

jamin Aall
f. 1739 † 1798,
seltoft, f. 1741 † 1815.

til Ulefos
raad
† 1854,
Møller f. 1774 † 1796,
hanne Blom f. 1782 † 1868.

til Ulefos
herre
† 1863,
von Cappelen f. 1804 † 1867.

Eier af Ulefos
† 1901,
Charlotte Aall f. 1835.

Diderik Maria Aall
f. 1842 † 1889 Cand. iur.,
g. 1868 m. Marie Elisabeth
Herlofson f. 1846 † 1899.

Eier af Ulefos
herre
Benedicte Elise Aall
f. 1875, g. 1895 m.
Iver Heyerdahl Lyche,
Overretssagfører.
f. 1861.

Hans Jacob Aall f. 1869
cand. philos.
Museumsdirektør, g. 1901 m.
Emma Lund f. 1876.

›Skulde der af Veivæsenet eller af det Offentlige paa anden Maade gjøres noget Indgreb i det Kammerherre Aall overladte Jordstykke, er hans Ret forbeholden til af mig efter omstaaende Overenskomst og paa deri anførte Vilkaar at erholde mere Jord, indtil i Maals Størrelse.›

Kammerherre Aall indsendte derefter fornøden Ansøgning til Stiftsdirektionen for Christiania Stift og fik ved Skrivelse gennem Sognepræsten i Holden af 31 Marts 1844 Meddelelse om:

›at Stiftsdirektionen samtykker i, at det tillades Kammerherre Aall paa Ulefos paa egen Bekostning at udvide Romnæs anex Kirkegaard i Holden Præstegjæld i den søndre Ende saa meget som udfordres til Begravelsesplads for hans Familie paa det af Holden Formandskab i Mødet den 14de d. M. og af Provstiet af 16de foreskrevne Vilkaar.›

Eiendomsretten til selve Romnæs Kirke, der er en Stenkirke angivelig fra det 15de Aarhundrede, erhvervede Godseier Niels Aall ved Overenskomst med Holden Kommune-styrelse 14de September 1867, og er herom tilført Formandskabets Forhandlingsprotokol følgende:

›d. At han (Ordføreren) med Hr. Niels Aall har truffet saadan Overenskomst at denne modtager den nedlagte Rommenæs Kirkebygning og forpligter sig til at vedligeholde samme anstændigen udvendigen, saalænge dette med rimelig Udgift kan skee, samt naar han finder, at dette ikke længere lader sig gjøre, da enten at rydde Tomten eller at værne om Bygningen som Ruin. Ligeledes vedtager han naar Klokketaarnet ikke længere med Sikkerhed kan benyttes, da at opsætte et simpelt Klokkehuus i sammes Sted.›

Sag. No. 3.

›3. N. Aall, der indfandt sig i Mødet vedtog, ovenstaaende Tilførsel under Post 2, litr. d.›

Den første af Slægten, der blev begravet ved Romnæs, var Statsraad AALLS ældste Søn Nicolai Benjamin AALL i 1846.

Senere er der begravet, foruden Statsraad AALL og hans anden Hustru, Kammerherre Hans AALL og Hustru, Godseier Niels AALL, forskjellige yngre Medlemmer af Familien, samt en Del andre, der har været nær knyttet til Ulefos.

Under Gulvet i Romnæs Kirke¹ er en muret Begravelse opført af Kammerraad Rougtvedt, hvori er bisat foruden Kammerraad Rougtvedt selv hans Frue og 2 Børn, og muligens Flere.

Som det vil fremgaa, af hvad der tidligere er nævnt, var Kammerraad Rougtvedt Bedstefader af Statsraadinde AALL, idet hans Datter var gift med Hans Christophersen Blom i Skien.

¹ Confr. Løvenskiolds Bratsberg Amts Beskrivelse, Side 126.

ULEFOSLINIEN.

Statsraad Niels Aall havde i sit Ægteskab med Mariane Møller Sønnen Nicolai Benjamin Aall og Datteren Hanna Hedeveg Aall og i sit Ægteskab med Christine Johanne Blom kun en Søn Hans Aall den senere Eier af Ulefos.

- I 1. NICOLAI BENJAMIN AALL født i Porsgrund 16 Oktober 1794, døbt 20 November s. A. med følgende Faddere: Bedstemoderen Fru Amborg AALL f. Wesseltoft, Bedstefaderen Landfysikus Dr. med. Hans Møller paa Aakre, Tanterne Fru Birgitte AALL f. Weyer, Frøken Inger AALL, Grandonklerne Jacob AALL paa Borgestad og Kammerherre Severin Løvenskiold paa Fossum. Han døde paa Ulefos ugift 7 November 1846, begravet paa Romnæs.
- I 2. HANNA HEDEVIG AALL født i Porsgrund 10 Marts 1796, døbt 8 April s. A. med følgende Faddere: Bedstemoderen Enkefru Hedeveg Eleonore Møller født Rasch, Grandonklerne Generalkrigscommissair Bartholomæus Rasch og Lars Gartner, Tanterne Frk. Constance AALL og Fru Benedicte Henrikka v. Cappelen f. AALL og Onklerne Carl Møller og Jacob AALL paa Næs. Hun døde ugift paa Ulefos 18 Januar 1869, begravet paa Romnæs.
- I 3. HANS AALL til Ulefos født i Porsgrund 9 Mai 1805, hjemmedøbt og Daaben stadfæstet i Kirken 30 August s. A. med følgende Faddere: Bedstemoderen Fru Elisabeth Blom f. Rougtvedt, Tanten Fru Anne Cathrine AALL, Onklerne Jørgen AALL og Ulrik Fredrik v. Cappelen, Frøken Anne Adelheide Rasch, Hans Møller paa Aakre, Didrik v. Cappelen paa Mæla og Toldinspecteur Hammond. Han blev Student, privat dimitteret med Haud i 1823 efter i Hjemmet at have modtaget Undervisning af sin Huslærer den senere Provst Lange¹, tog Examen philosophicum 1823 med Laud og den juridiske Embedsexamen 4 September 1826, samt den praktiske Prøve 1827. Han opholdt sig derefter flere Aar i Udlandet, i England og Frankrige, i den Hensigt at forberede sig til den diplomatiske Karrière og var i længere Tid bosat i Wien,

¹ Se Side 296.

hvor han skal have gjort Tjeneste ved den norsk-svenske Legation. Den 28 Januar 1828 blev han udnævnt til Kammerjunker ved det norske Hof, og 4 Oktober 1830 til 2den Fuldmægtig ved Statsraadsafdelingen i Stockholm. Her boede han i 6 Aar og fungerede herunder en Tid som Privatsekretær hos Carl Johan, der særlig yndede ham paa Grund af hans Færdighed i det franske Sprog. For imidlertid at kunne være Faderen behjælpelig ved Bestyrelsen af hans Eiendomme, lod han sig 7 Oktober 1836 udnævne til Foged i øvre Thelemarken, og bosatte sig som saadan paa Gaarden Bjørge i Siljord. Allerede 13 August 1838 tog han Afsked som Foged og bosatte sig paa Lille Ulefos, hvor han blev boende, indtil han ved Faderens Død i 1854 tilflyttede Hovedgaarden. Imidlertid havde han allerede i 1840 overtaget Ulefos med underliggende Eiendomme, som han drev til sin Død, der indtraf paa Ulefos 30 Juli 1863, begravet paa Romnæs. Den 26 Januar 1839 var han bleven udnævnt til Kammerherre ved det norske Hof og havde 28de Januar 1855 modtaget Dannebrogordenens Ridderkors.

Gift i Skien 4 November 1830 med MARIANE DIDRIKKE VON CAPPELEN født i Skien 5 Marts 1804, hjemmedøbt 11 s. M. og Daaben stadfæstet i Skiens Kirke 29 April s. A., død paa Ulefos 13 December 1867, begravet paa Romnæs, Datter af Didrik von Cappelen til Gimsø Kloster, Bratsberg, Mæla o. s. v. og Marie Severine Blom¹.

Diderik von Cappelen

Borgermester i Wildeshausen † ca. 1630
g. m. *Margaretha Poppe* † ca. 1634.

Johan von Cappelen

Foged i Lier f. 1627 † 1688
g. 1657 m. *Bodil Ottesdatter* † 1693.

Ulrik Fredrik von Cappelen

Kjøbmand i Skien f. 1668 † 1722.

Diderik von Cappelen

Kjøbmand i Skien f. 1699 † 1768
g. 1724 m. *Dorothea Michelsdatter Ringkjøbing*
f. ca. 1700 † 1761, D. af Postmester i Skien
Michel Paulsen Ringkjøbing og Sarcha Peders-
datter Juel.

¹ Se E. A. Thomle: Familien von Cappelen. Christiania 1896, Side 96.

FRU MARIANE DIDRIKKE AALL
FØDT VON CAPPELEN
f. 1804 † 1867

EFTER MALERI PAA ULEFOS AF J. MUNCH CA. 1830
(UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 132)

KAMMERHERRE HANS AALL
TIL ULEFOS
f. 1805 † 1863

EFTER MALERI PAA ULEFOS AF J. MUNCH CA. 1830
(UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 130)

Diderik von Cappelen

Kjøbmand i Skien, Eier af Mæla m. m.

f. 1734 † 1794

g. 1760 m. *Petronelle Pedersdatter Juel*f. 1737 † 1785, D. af Kjøbmand i Skien Peder
Jacobsen Juel og Catharina Pedersdatter Bagge.*Diderik von Cappelen*

til Gimsø Kloster, Bratsberg, Mæla m. m.,

Eidsvoldsmand, f. 1761 † 1828

g. m. *Marie Severine Blom* f. 1778 † 1832Datter af Hans Christophersen Blom og Elisabeth
Catharina Rougtvedt.*Mariane Didrikke Cappelen*

f. 1804 † 1867

g. m. *Kammerherre Hans Aall*

f. 1805 † 1863.

II 1. NILS AALL, Eier af Ulefos, født i Stockholm 27 September 1831, døbt samme-
steds 22 Oktober 1831 med følgende Faddere: »Statssecreteraren Due (den
senere Statsminister), Kammarherren B. S. O. Hesselberg, Majoren Grefve Ad. v.
Rosen, Generalskan v. Holst, Hoffrøken v. Anker og Fru Rehbinder.»

Efter at have gennemgaaet Skiens Skole og opholdt sig i Udlandet i flere
Aar, overtog han efter Faderens Død Ulefos i 1864. Han var i en Aarrække
Ordfører i Holden, Medlem af Bestyrelsen i den skandinaviske Træmasse-
forening, Formand i Bestyrelsen i det vestfjeldske Hovedvasdrag, Formand i
Bratsberg Amts konservative Forening, Ordfører i Repræsentantskabet for
Skiensfjordens Kreditbank foruden flere andre offentlige Hverv. Den 21 Januar
1891 blev han Ridder af St. Olafs Orden »for almenyttig Virksomhed». Han
døde paa Ulefos 24 Februar 1901 og blev begravet ved Romnæs Kirke Lørdag
2 Marts samme Aar. I Anledning af hans Død bragte en Række Christiania-
og Provindsaviser Nekrologer over ham.

Fra »Fremskridt» hidsættes:

»Med Godseier NILS AALL er en af Distriktets største Eiendomsbesiddere
og betydeligste Industridrivende vandret bort. Han havde i sjelden Grad et
aabent Blik for Industriens Betydning for vort Land, og Ulefos blev under hans
Bestyrelse et ligefrem Mønsterbrug. Han udvidede i betydelig Grad Anlæg-
gene deroppe og byggede nyt Sagbrug, Høvleri og to Træsliberier.

Allerede tidligt blev der lagt Beslag paa AALLS store Arbeidskraft og Almeninteresse. Han var saaledes i mere end en halv Menneskealder Ordfører i Holden, ligeledes var han Formand og Sjælen i Bestyrelsen for det vestfjeldske Hovedvasdrag. Han var i flere Aar Formand i Bratsberg Amts konservative Forening og det konservative Partis Storthingskandidat, ligesom han fra først af var Medlem af Skiensfjordens Kreditbank og senere Ordfører i Bankens Repræsentantskab.

AALL tog i sin Tid livlig Del i Arbeidet for Bandakkanalens Anlæg. Han var en human og afholdt Arbeidsgiver. I 1891 blev AALL Ridder af St. Olafsordenen for almennyttig Virksomhed.

Udgaet af en Æt, hvis Navn baade i Norges Historie, og især i dette Distrikt har en god Klang, var Godseier AALL Arvetager af Traditioner, dem han med Ære fortsatte.

Human, elskværdig og omgængelig var han en Gentleman af den gamle Skole, og hans og hans Hustrus deilige og gjæstfrie Hjem paa Ulefos var et Sted, hvor det altid var godt at være.»

I Anledning af hans Begravelse skriver »Fremskridt» :

»Godseier AALLS Begravelse foregik Lørdag fra Hjemmet til Familiens Gravsted ved Romnæs Kirke.

Trods det slette Veir — stærk Snefald delvis ogsaa Snestorm — var der fremødt mange af Afdødes Bekjendte og Venner endog langveisfra.

Et andet maaske bedre Vidnesbyrd om Deltagelsen ved Begravelsen er den Mængde Blomster, som herfra blev sendt til AALLS Baare — ikke mindre end 3 Læs.

I Sørgehuset, hvor den store Havestue var omdannet til et smukt Kapel, talte Sogneprest SØNDERAAL fra Nedre Eker.

Fra Over- og Underordnede Functionærer ved AALLS Brug lagde Kontorchef JØRGEN JOHNSEN en pragtfuld Sølvkrands paa Baaren med Tak for alt, hvad Afdøde havde gjort og været for sine Folk. Fra Bratsbergs Amts konservative Forening lagde Overingeniør BORCHGREVINK en Krans paa Kisten, idet han paa Foreningens Vegne takkede Afdøde, for det interesserede opofrende Arbeide, han som Foreningens Formand havde udført, og for den Almenaand, som altid havde præget AALLS Færd.

Brugseier HOLTA lagde paa Tømmerdirektionens Vegne en Krans paa Baaren med Tak til AALL for dygtigt og kollegialt Samarbeide. Fremdeles nedlagdes Kranse fra Ulefos Tjenerskab og fra den skandinaviske Træmasseforening.

Veien til Kirken var prydet med Æreporte og Flag. I det store Ligfølge deltog Ulefos Arbeiderforening og Bjørndalens Skytterlag under sine Faner, ligesom Ulefos Musikkorps blæste en Sørgemarsch paa Veien til Kirkegaarden.

GODSEIER
NILS AALL
f. 1831 † 1901
EIER AF ULEFOS 1864—1898

KAMMERHERRE
CATO AALL
f. 1871
EIER AF ULEFOS FRA 1898

Ved Graven forrettede Sogneprest Valle. Der flaggedes paa halv Stang paa hele Ulefos i Dagens Anledning.»

Gift i Tanum Kirke 27 September 1860 med CHRISTINE CECILIE CHARLOTTE AALL født 15 Juni 1835 (se Bjørntvedtlinien).

III 1. KAREN NICOLINE AALL født paa Ulefos 12 Januar 1862, gift i Holden Kirke 30 November 1881 med CARL MARIUS TORSTENSON født i Volden Præstegjæld 10 November 1851, død i Moss 19 April 1905, begravet ved Romnæs, Søn af Sorenskriver i Gjerpen Bernt Christian Sverdrup Torstenson og Esther Christine Middelthon.¹

Carl Torstenson tog Artium, dimitteret fra Skiens Latinskole, i 1869 med Laudabilis, Andenexamen i 1870 og juridisk Embedsexamen i 1873 ligeledes med Laudabilis. Fra 1874—1876 praktiserede han derefter som Sagfører i Skien, var fra 1876—1877 ansat i Indredepartementets 2 Indrekontor, fra 1877—1878 edsvoren Fuldmægtig hos Sorenskriveren i Søndre Hedemarken og praktiserede derefter paany som Sagfører i Skien fra 1878—1889. Sidstnævnte Aar udnævntes han til Statsadvokat i Bratsbergs og Nedenes Lag-sogne med Bopæl i Skien og i 1901 til Byfoged paa Moss.

Fra 1886 til og med 1889 var han i et Tidsrum af tilsammen 2½ Aar konstitueret Amtmand i Bratsbergs Amt; han har været Formand i Skiens og Gjerpens Ligningskommissioner, Ordfører i Forstanderskabet for Skiens Sparebank og Medlem af Skiens Formandskab, hvis Viceordfører han i 1891 var. (Se Studenterne fra 1869, Christiania 1894, Side 69.)

III 2. MARIANE DIDRIKKE AALL født paa Ulefos 16 Juli 1863. Gift i Holden Kirke 18 September 1891 med JOHAN STORM BULL født i Christiania 14 November 1860, Søn af Stadskonduktør i Christiania R. St. O. O., R. D. D. O. Georg Andreas Bull og Emilie Constance Hjelm².

¹ Sorenskriver B. C. S. Torstenson var Søn af Kaptein i Armeen og Eier af Gaarden Østby i Skjeberg Caspar Christian Torstenson gift 1) med Sophia Ulrika Gregoriana Ziegler, Datter af Cancelliraad Herman Ziegler 2) med Helleborg Marie Chrystie, Datter af Assesor Hans Chrystie paa Gibsund. Esther Christine Middelthon var Datter af Grosserer i Stavanger Jacob Cornelius Middelthon (af en til Norge med David Middelthon, død i Bergen 1720, indvandret skotsk Slægt) og Alethe Marie Hveding, Datter af Lagmand paa Færøerne Hveding og Hustru født Ferslew af dansk Slægt.

² Han er Søn af Johan Storm Bull, Indehaver af reelt Apothekerprivilegium i Bergen og Eier af den betydelige Eiendom Valestrand m. fl. Eiendomme, og Anna Dorothea Geelmuyden. Apothekerprivilegiet og Valestrand havde han arvet efter sine Forældre Regimentsfeltskjær Ole Bornemann Bull og Gidsken Edvardine Storm, som igjen havde arvet Godset efter Familien Schwartzkopf. Slægten Bull indvandrede til Norge fra Danmark med Provst Jens Andersen Bull, der blev Sogneprest til Støren i 1580. (Se »Den Trønderske Slægt Bull» af N. R. Bull. Christiania 1886.)

Emilie Constance Hjelm er Datter af Høiesteretsassessor, K.¹ S. O. O. Claus Winther-Hjelm og Helene Wilhelmine Johanne von Munthe af Morgenstjerne.

Johan Storm Bull blev Student i 1878, tog Andenexamen i 1880 og medicinsk Embedsexamen i 1887. Siden 1889 praktiserende Læge i Christiania. Fra 1893 til 1896 Reservelæge ved Rigshospitalets medicinske Afdeling B. og fra 15 November 1903 poliklinisk Assistent ved Rigshospitalets medicinske Afdeling A.

Efter tidligere at have leveret en Del mindre medicinske Afhandlinger udgav han i 1905 »Kliniske Studier over Aneurysma Aortæ«, som han forsvarede for Doktorgraden og blev 1906 kreeret til Doctor medicinæ ved Christiania Universitet.

- III 3. HANS AALL født paa Ulefos 9 Februar 1865. Han modtog Undervisning af Privatlærere i Hjemmet og lærte derefter Landbrug hos den senere Statskonsulent Borchgrevink i Enebak. Efterat Faderen i 1885 af Kirkesanger Fredrik Christinus Dahl have indkjøbt Søve Gaard i Holden til ham, drev han denne Eiendom indtil 1893, da Gaarden paa Grund af hans tiltagende Sygelighed blev solgt for 100 000 Kroner til Bratsberg Amt til Oprettelse af en Amtslandbrugsskole, der fremdeles drives der. Gift i Christiania 31 Mai 1901 med LOVISE FREDRIKKE DAHL født 16 Oktober 1855, død i Bærum 1ste Januar 1902, begravet paa Romnæs, Datter af Kirkesanger Fredrik Christinus Dahl og Nicoline Mathilde Marie Høyum¹.
- III 4. CATO AALL født paa Ulefos 28 Marts 1867, død sammesteds 18 April s. A., begravet paa Romnæs.
- III 5. CHRISTINE HENRIKKE AALL født paa Ulefos 16 September 1868, død sammesteds 8 Februar 1890, begravet paa Romnæs.
- III 6. CATO AALL, Eier af Ulefos, født paa Ulefos 10 Juli 1871. Han blev Student fra Skiens Skole i 1889, tog Andenexamen i 1890 og juridisk Embedsexamen i 1895. Efter et Aars Ophold i Udlandet, væsentlig i London, traadte han ind i Faderens Forretning, hvis Ledelse han, paa Grund af Faderens tiltagende Sygdom, omtrent med det samme overtog. Ved Kjøbekontrakt af 1 Oktober 1898 (Skjødet udstedt 1 Oktober 1900) overtog han Ulefos med tilliggende Brug og Eiendomme², Beholdninger o. s. v. for en Kjøbesum af Kr. 1 400 000

¹ Han var Søn af Kjøbmand i Drammen Niels Dahl og Ernestine Birgithe Dencher. Hun var Datter af Kaptein i Armeen og Eidsvoldsmand Enevold Steenbloch Brandt Høyum (Søn af Oberst Peter Nicolay Høyum og Marthe Franciska Steenbloch) og Edel Marie Thornson, med hvem han fik Søve Gaard som hun havde arvet efter sin Fader Kammerraad og Foged i Telemarken Samuel Thornson. Efter Kaptein Høyum og Frue eiedes og beboedes Søve Gaard i en lang Række Aar af Datteren og Sviger-sønnen F. C. Dahl, indtil Gaarden, som ovenfor nævnt, solgtes 1885.

² Blandt disse er ogsaa den ca. 26 000 □ Maal store Eiendom *Øverland*, der ligger midt i det store Skovkomplex, og som har været i Slægtens Eie i ca. 150 Aar, siden Niels Aall d. Æ. Tid. Cato Aall fortsætter saaledes i 6te Led den Bedrift, hvortil Niels Aall d. Æ. havde lagt Grunden, da han i 1730 tog Borgerskab i Porsgrund. Som tidligere omtalt daterer ogsaa Slægten Aalls Befatning med Ulefosgodset sig fra omtrent samme Tid.

Han har siden 1898 været medlem af Holden Herredsstyre og siden 1904 Medlem af Formandskabet, i 2 Aar Formand i Holden Ligningskommission, Medlem af Overligningskommissionen, Medlem af Bestyrelsen og Viceformand i den skandinaviske Træmasseforening og Medlem af Bestyrelsen for Bratsberg Amts konservative Forening.

Under 1 Oktober 1903 blev han udnævnt til Kammerherre ved det norske Hof.

- III 7. BENEDICTE ELISE AALL født paa Ulefos 23 Mai 1875. Gift i Holden Kirke 24de August 1895 med IVER HEYERDAHL LYCHE født i Christiania 12 April 1861, Søn af Cand. theol. og Skolebestyrer Einar Lyche og Christiane Bolette Biørn¹. Han blev Student i 1880, tog Andenexamen i 1881 og juridisk Embedsexamen i 1885. Efter fra 1887—1889 at have været edsvoren Fuldmægtig ved Varanger Sorenskriveri, opholdt han sig en Tid i Udlandet og nedsatte sig derefter, efter i 1890 at være bleven autoriseret som Overretssagfører, i Christiania.
- II 2. DIDERIK MARIA AALL født paa Ulefos 12 Mai 1842, hjemmedøbt 29 Mai, Daaben stadfæstet i Holden Kirke 21 August med følgende Faddere: Bedstemoderen Fru Statsraadinde AALL, hendes Søster Frøken Inger Blom og Broder Christopher Blom paa Frogner, Moderens Broder Hans Blom von Cappelen paa Gjemsø Kloster og Halvbroder Diderik von Cappelen paa Holden samt Student Theodor Castberg.

Han blev Student, dimitteret fra Skiens Skole 1859, tog Andenexamen 1860, juridisk Embedsexamen i 1866.

Diderik Maria AALL bosatte sig som nygift i Arendal, hvor han ofrede meget af sin Tid paa almennyttige Formaal som et oprettendes Sømmandshjem, Kunstforeningen, Theateret, Forelæsningsforening o. s. v. Hans Hovedinteresse, som fulgte ham gennem hele Livet, var Kunst og Kunsthistorie, der ledede blandt andet til, at han i Aarenes Løb erhvervede en betydelig Samling af Malerier, Bøger og Antikviteter. I de senere Aar ofrede han sig væsentlig for, hvad han selv betegnede som »kalendarisk — kulturhistoriske Studier» med Udgangspunkt i Primstaven og dens Skriftegn. Til et Værk herom efterlod han sig ved sin Død rige Samlinger og enkelte fuldt udarbejdede Afsnit. For at dyrke sine Interesser foretog han oftere Reiser i Udlandet og

¹ Han var Søn af Kontrollør i Christiania Halvor Heyerdahl Lyche f. 1796 † 1866 (Søn af Regimentskvartermester, senere Byfoged Johan Nicolay Lyche f. 1750 † 1837 og Kirstine Heyerdahl f. 1757 † 1839) og Dorothea Christine Holter f. 1803 † 1880 (Datter af Overtoldbetjent Iver Gynther Holter og Hustru født Lange). Hun er Datter af hollandsk Consul og Skibsreder i Kragerø Henrich Biørn og Boel Blehr.

boede Vinteren 1873—74 i Kjøbenhavn og 1876—1877, 1877—1878 i Christiania, hvorhen han i 1880 flyttede, efter at være bleven Inspektør i Kunstforeningen sammesteds. Fra 1888 var han samtidig Direktør for Skulpturmuseet. Han døde i Christiania 23 Oktober 1889 og blev begravet sammesteds.

Gift i Arendal 1 Mai 1868 med MARIE ELISABETH HERLOFSON født i Arendal 21 December 1846, død i Christiania 3 September 1899, Datter af kongl. Fuldmægtig, senere Eier af Strømsbo Gaard Nicolai Benjamin Aall Herlofson og Elisabeth Catharina von Cappelen.¹

III 1. HANS JACOB AALL født i Arendal 20 September 1869. Han tog Artium i 1887 og Andenexamen 1890. Efter ca. 3 Aars Volontørtjeneste paa Universitetsbibliotheket i Christiania ansattes han i 1893 ved den Nordenfjeldske Kunst-Industriudstilling som Sekretær for Komiteen og Arbeidsleder. Efter Udstillingens Slutning deltog han i Stiftelsen af Nordenfjeldske Kunstindustri-museum, hvis første Konservator han blev. I 1894 tog han Initiativet til Oprettelse af Norsk Folkemuseum, blev Arbeidskomiteens Sekretær og fra Vaaren 1895 Museets Konservator og Bestyrer, fra 1904 Direktør.

Norsk Folkemuseum, hvis Formaal er at samle og udstille alt, som belyser det norske Folks Kulturliv, er allerede efter de første 12 Aars Bestaaen voxet til en ret betydelig Institution. Museet har nu over 12,000 Gjenstande, disse med Eiendommen paa Bygdø har en antagen Værdi af ca. 500,000 Kroner.

Hans Jacob AALL blev 23 Marts 1901 gift i Christiania med EMMA LUND født i Christiania 17 August 1876, Datter af Bylæge Axel Lund og Valborg Eskilda Bruun, Datter af Høiesteretsassessor K.¹ St. O. O. Eskild Bruun og Dorothea Young.

¹ Han var Søn af Stadshauptmand Peter Diderich Stilling Steen Herlofson paa Strømsbo ved Arendal og Constance Aall (se om disse nærmere Side 170). Hun var Datter af Eidsvoldsmanden Didrik von Cappelen til Gjemsø Kloster m. v. og Marie Severine Blom (se Slægten Cappelen Side 75).

Dr. theol. Mats Jenssøn Medelfar¹
 Biskop i Lund f. 1579 † 1638
 g. 1) Inger Leth, 2) Margrethe
 Torlow, 3) Mette Wibe.

Susanne g. m. Professor Ole Worm.	Inger g. m. Nummesen. Deres Søn Mathias adlet 1688 med Navnet Numsen.	Hans Mag. Provst Ra- phael Lund f. 1630 † 1717 g. m. Sophie Ran- dulf f. 1650.	Christian Lund Justitiarius i Overhofretten.	Michael Lund adlet 1679 med Navnet Wibe Geheimeraad.
		Iver Christian Lund, Major f. 1687 † 1746 g. m. Karen Riber f. 1694 † 1778.		Ditlev Wibe til Freienfeldt, Gehei- meraad, Statholder i Norge f. 1670 † 1731.
		Mathias Numsen Lund, Kaptein f. 1733 † 1820 g. m. Rebekka Angell Dass f. 1740 † 1785.		
		Andreas Dass Lund, Sognepræst f. 1774 † 1829 g. m. Hanna Petra Stub f. 1791 † 1875.		
		Otto Mathias Numsen Lund, Læge R. St. O. O. f. 1811 † 1891 g. m. Emma Petersen f. 1817 † 1892.		
		Axel Lund, Læge f. 1842 g. m. Valborg Eskilda Bruun f. 1845 † 1905.		
		Emma Lund f. 1876 g. m. Direktør Hans Jacob Aall.		

¹ Se Slægten Wibe og Lund af Bureauchef Wilhelm Lassen (Christiania 1901).

PORSGRUNDSLINIEN

JØRGEN AALL

EIDSVOLDSMAND OG STORTHINGSMAND

JØRGEN AALL, næst ældste Søn af Nicolai Benjamin AALL til Ulefos, er født i Porsgrund 22 Februar 1771 og døbt sammesteds 1 Marts s. A., opkaldt efter sin Morfader Jørgen Simonsen Wesseltoft, med følgende Faddere: »Tolder Rasch, Lars Gartner, Simon Jørgensen, Jochum Jørgensen, Inger Jørgensdatter Wright, Anne Jørgensdatter og Inger Zachariasdatter.»¹

16 Aar gammel sendtes han tilligemed sin ældre Broder Niels² paa Skole i England, hvor han blev et Par Aars Tid; derefter fuldendte han ved 1 Aars Ophold i Frankrig sin Uddannelse og vendte derefter hjem til Porsgrund, hvor han gik ind i sin Faders store Forretning.

Denne døde i 1798 og havde før sin Død bestemt, at hans Forretning skulde drives uforandret med hans ældste Sønner Niels og Jørgen AALL som Bestyrere.

Som Honorar for sit Arbejde hermed skulde de oppebære hver 1500 Rdlr. aarlig.

Da Broderen Jacob AALLS Kjøb af Næs Jernværk i 1799 forårsagede en betydelig Udtælling af Firmaets Midler og forskjellige Forhold forøvrigt gjorde det ønskeligt, at Boet blev skiftet, blev der i 1800 foretaget et Skifte.

Paa dette blev Arvingerne enige om, at Niels og Jørgen AALL skulde overtage alle Firmaets faste Eiendomme, Sagbrug, Skibe, Restancer og Beholdninger efter en nærmere Overenskomst.

Ved Skjøde af 17 April 1800 overtog Jørgen AALL derpaa for en Kjøbesum

¹ Etatsraad og Toldkasserer Christian Rasch, gift med Tanten Constance Aall; Simon og Jochum Jørgensen Wesseltoft var Moderens Brødre, og Inger Wright og Anne Jørgensdatter Wesseltoft Moderens Søstre.

² Se dennes Biografi.

JØRGEN AALL
f. 1771 † 1833
EIDSVOLDSMAND OG STORTHINGSMAND

FRU BIRGITTE AALL
FØDT WEYER
f. 1770 † 1819

af 58 500 Rdlr. følgende Eiendomme: Bjørntvedt Gaard i Eidanger (12 000 Rdlr.), Haslevig i Siljord, Haukom i Hviteseid, Dalen i Brunkeberg (1500 Rdlr.), Oftegaard i Høidalsmo (1200 Rdlr.), Braatteli sammesteds (800 Rdlr.), Ødefjelds Kirke (1000 Rdlr.), Traavatten i Ødefjeld, Dahle Skov i Siljord, Moen og Oppegaard Skov i Hviteseid, Wirkión og Lindals Damme i Hviteseid, Dals, Fiskiós, Heievads og Langesø Damme i Siljord, Haavads og Bue Dam i Ødefjeld, Rui Gaard i Høidalsmo (800 Rdlr.), Wig i Ødefjeld (1600 Rdlr.), Fjeldet i Høidalsmo, Opdal i Bø (4000 Rdlr.), Øverland i Hviteseid (3000 Rdlr.), Forristøl i Høidalsmo (1000 Rdlr.), Gutua i Eidanger (800 Rdlr.), Øens Sauger No. 10 og 11 med Halvparten af Smidieøen med Fiskeri og Kværnbrug (3000 Rdlr.) og Hyttesaug No. 40 (1500 Rdlr.), samt Landstedet »Roligheden».

Desuden overtog han Pantobligationer og »simple Obligationer» til et betydeligt Beløb, og endvidere sammen med Broderen Niels AALL alle Restancer efter Bøgerne, Beholdninger af Bord og Bjelker, Lastepramme og Oplag paa Sjøboder m. v.

Endvidere overtog han efter Skjøde af 18 April 1800 Briggen Aall, 69 Commercelæster eller 108 Trælastlæster, bygget 1792, for 4000 Rdlr., Skibet »Birgitta», 82 Commercelæster eller 108 Trælastlæster, bygget i Norge 1799, for 9000 Rdlr., og sammen med to andre, Skibet »De 4 Brødre», 114 Commercelæster eller 178 $\frac{1}{2}$ Trælastlæster, bygget i Norge i 1787, for 7500 Rdlr.

Samtidig købte han ogsaa »Sadelmagerhuset» med 2 Søboder for 700 Rdlr. og Halvparten i Tobakspinderiet i Skien for 1500 Rdlr.

Ialt overtog han faste Eiendomme, Skibe m. v. til et Beløb af 83 775 Rdlr.

Den 27 December 1793 indgik Jørgen AALL paa Strømsø Ægteskab med BIRGITTE GURINE WEYER, født paa Strømsø 1770, døbt 5 marts s. A., Datter af KRIGSRAAD HANS THOMAS WEYER og MAGDALENE KIIL.

Bruden tilhørte en Slægt, der gennem flere Generationer havde boet i Skien og Telemarken. Dens første Repræsentant i Norge var

HERCULES WEYER, født 1654.

Han var ca. 1670 »virchelig Staldmester i Artigleriet under Deres Mayestets Tieniste». Herpaa blev han »forløftet» i 1684. 6 Juli 1685 blev han Foged i Øvre og Nedre Telemarkens Fogderi, hvilket Embede han overtog i August Maaned s. A. 21 December 1695 blev han Borgmester i Skien, fra hvilket Embede han 18 Januar 1696 erholdt Afsked. Han var en rig Mand, der blandt Andet eiede Nordre Brække ved Skien. Han døde i Gjerpen 1716 og blev begravet 14 juli s. A.

Gift med ANNICHEN CLAUSDATTER¹, født 1674, død i Gjerpen 19 Juni 1699 begr. 27 s. M. 25 Aar gl., Datter af Lagmand i Skien Assessor Claus Andersen † 1681 og Anne Christensdatter † 1690.

NIELS HERCULESSØN WEYER,

født 1694, død 1746, begravet 15 Mai, Raadmand i Skien. Eiede nordre Brække. Gift i Gjerpen 9 Februar 1719 med Birgitta Lange, død paa Brække 20 September 1744. 6 Børn, hvoriblandt

---

HANS THOMAS WEYER,

født 1728, døbt i Gjerpen 24 November, Krigsraad i Drammen. Gift med Magdalene Kiil, døbt i Solum 30 Januar 1732, Datter af Jens Kiil og Guri Gundersdatter.

Om Jørgen AALLS og Birgitte Weyers Bryllup kan den bekjendte Biskop Paveles, der netop ved denne Tid var bleven Prest i Eidanger, fortælle følgende: »Det var en Søndag Eftermiddag først i Begyndelsen af 1794; jeg havde den Dag prædiken i Eidanger og spist Middag paa Tveten hos Sorenskriver Nors.

En ung Kjøbmand AALL havde været i Drammen og giftet sig og ventedes nu hjem med sin unge Kone. Hele det elegante Porsgrund vilde tage det nygifte Par imøde. Sorenskriveren og hans Kone var ogsaa af Partiet og overtalte mig til at følge med. Vi samledes paa Lillegaarden, en Fjerdingvei hinsides Kirken. Der kom de unge Folk østerfra, og efterat have taget nogle Forfriskninger, kjørte vi i en Karavane paa 42 Slæder til Brudgommens Fader N. B. AALL. Et prægtigt Maaltid ventede os der; en Time efter Midnat fulgte vi Jørgen AALL og hans Kone til deres yderst smagfulde Bolig, og Klokken 3 var vi igjen paa Tveten.

Faa Dage efter gav det unge Par et stort Middagsgilde, og jeg blev indbudet med dertil.

Dette Hus blev mig fra den Dag det kjæreste i den hele Egn. Mand og Kone var to meget elskværdige Mennesker; hun især uendelig interessant og en af de agtværdigste Hustruer og Mødre jeg har kjendt. I intet Hus fandt jeg den Aands

¹ Annichen Clausdatter, der blev g. m. Borgermester Hercules Weyer, havde blandt andet følgende Søskende: ¹) Maren Clausdatter, g. 1. m. Lagmanden i Skien Iver Hansen, 2. m. Bergeraad Niels Mecklenburg, ²) Anna Clausdatter (den bekjendte Fru Anna paa Borgestad), g. 1. m. Stig Andersen Tønsberg, 2. m. Generalmajor Johan Arnoldt, ³) Anders Clausen, Assessor i Overhofretten, ⁴) Johanne Clausdatter, g. 1. m. Lagmand Laurits Jacobsen, 2. m. Overinspektør Jørgen Olufsen Mandal, ⁵) Inger Clausdatter, g. 1. m. Tolder i Langesund Jørgen Erboe og 2. m. Kay Børthing til Fossum Jernværk (om ham se nærmere under Kapitlet Næs Jernværk).

og Hjertets Næring, som i deres; sjeldne, høitidelige Festdage var de Dage jeg tilbragte der, men desto omhyggeligere bevarede ogsaa Hjertet deres Minde.»

Mange Aar efter havde Pavels Anledning til at fornye dette Bekjendtskab, idet han i 1812 paa en Reise til Bergen passerede Porsgrund, hvor han under Opholdet der boede hos Jørgen AALL.

I sine Dagbogsoptegnelser¹ skildrer han dette Besøg paa følgende Maade:

11te Juni.

»Det var ingen »bedrøvet ellefte Juni»; det var vel i det Hele den gladeste Dag, jeg har havt, siden jeg forlod Christiania. Fuglesang vakte mig af en rolig Morgenslummer (en Canariefugl hang i mit Værelse,) og ved Theebordet mødte mig Fader, Moder og Børn fra 18 til 3 Aar, alle fuldkommen efter mit Hjerte. Jeg kjender intet Hjem, hvor Mand, Kone og Børn i sandere Forstand er alt for hverandre, hvor det huuslige Samfund udgjør et skjønnere, mere harmonisk Heelt, end dette. Saaledes kjendte jeg dem allerede i deres og mine Ungdomsdage, saaledes fandt jeg dem igjen nu i end høiere Grad. Da vi havde spist Frokost, kjørte Jørgen AALL og jeg til Borrestad. Jeg behøver nok ikke for nogen af jer, kjære Venner, et beskrive den elskværdige, joviale Jacob AALL. I kjende ham jo alle, og begribe altsaa, at det var os ingen liden Glæde at faa ham overtalt til at spise Middag med os, uagtet han til Aften ventede Kammerherrer og Kammerherreinder, Frøkner og Baroner, som fra Nord og Syd skulde strømme sammen for at mødes paa Borrestad.»

Jørgen AALL, der havde taget Borgerskab i Porsgrund 6te Februar 1796, var i mange Aar Borgerrepræsentant og Stadskaptein i Porsgrund, ligesom han ogsaa i en Aarrække var fransk Consularagent paa Stedet.

I Porsgrund eiede han en stor velindrettet Gaard, der var beliggende, hvor Enkefru Jerremiassens senere Hus laa; her boede han om Vinteren.

Om Sommeren flyttede Familien ud til »*Roligheden*»,² som han ogsaa eiede.

Roligheden hørte oprindeligt med til Bjørntvedt, men da Jørgen AALL solgte Bjørntvedt til sin Broder Nicolai Benjamin AALL, beholdt han denne som Landsted.

»Her paa denne smukke Ø,» heder det i en liden Artikel i en Porsgrundsavis, »havde de da sin Sommervilla, hvor de sammen med Slægt, Venner og kjære Gjæster fra forskjellige Steder førte et muntert og behageligt Landliv, omgivet af den smukke Natur. Ældre Folk her i Byen kan endnu huske, at deres Forældre og Bedsteforældre fortalte dem, da de var Smaabørn, hvor morsomt det var at staa nede paa »Skjæret» og se Jørgen AALLS Familie om Vaaren eller tidlig paa Sommeren i flere Baade ro udover til Roligheden. I den første Baad var Tjener-

¹ Christiania 1889 S. 48 ff.

² Om Roligheden se nærmere Side 151.

skabet samlet, hvor man især lagde Merke til, at Barnepigerne var klædte i hvide, tætte Kjoler med halvlange Ærmer; i denne Baad var der ogsaa Musikanter, som blæste paa sine Instrumenter hele Veien udover. Intet Under derfor, at Smaabarna rundt omkring i Nabolaget stimlede sammen for at se paa Afreisen og faa et Glimt af alle de søde og vakre »Smaapiger AALL»; der var nemlig 5 Smaapiger og 1 Gut.

Gaarden »Roligheden» har ikke undergaaet saa store Forandringer fra hin Tid. Jeg har nemlig havt Anledning til at se et Billede af samme fra gamle Dage, dengang den tilhørte Jørgen AALL. Man kan godt kjende igjen Hovedbygningen med de 3 Vinduer paa hver Side af den store aabne Trappe, som gik ned til Parkanlægget. Dette strakte sig paa den Tid helt ned til Vandet — kan man se paa det gamle Billede —, hvortil en mindre Trappe førte ned fra Parken. Ved hver Side af Hovedbygningen ser man en Fløi af Sidebygningen stikke frem. Paa Elven ser man flere smaa Seilbaade.

Vinduerne er rigtignok nu større, den store aabne Trappe er nu indklædt og fører op til en smuk Glasveranda, og endel af Parken er forandret til Have, endel til Trælasttomter. De gamle Kastanietrær staar der endnu og minder om fordums Tid og kunde vistnok have mange morsomme Ting at fortælle fra gamle Dage.

Det gamle Billede af »Roligheden» er malet paa hvid Silke, og efter Sigende af dets nuværende Eierske skal det være arbeidet af en fransk Dame, der muligens enten har været der som Gjæst eller ogsaa kanske været Gouvernante for AALLS Børn. Nedenunder Billedet staar følgende Inscription, syet med Kjedesting af hvid tvundet Silke:

A. Monsieur
Jørgen AALL
Agent du commissaire des relations
commerciales de l'Empire françaises
Porsgrund.

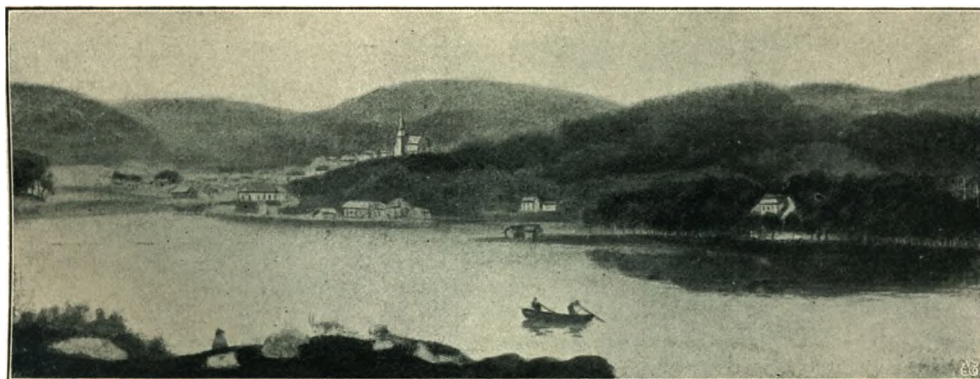
Den 14 Marts 1813 ødelagdes Jørgen AALLS store Gaard i Porsgrund ved en voldsom Ildebrand, hvorved hans ældste Datter Amborg Nicoline AALL nær var omkommet i Flammerne, hvis ikke en behjertet Tjenestegut, Ole Olsen,¹ med Fare for sit eget Liv i sidste Øieblik havde reddet hende.

Huset blev ikke bygget op igjen, Familien boede herefter baade Sommer og Vinter paa »Roligheden».

¹ Hun glemte siden aldrig sin tapre Redningsmand. Hvert Aar i mange Aar efter forærede hun ham store Gaver, stod Fadder til hans Børn og hjalp ham paa mange Maader. I Ole Olsens Slægt gaar endnu Navnet »Amborline» igjen som en Erindring om Amborg Nicoline AALL.

UDSKAARET EGETRÆS DØR
I HOVEDINDGANGEN PAA ROLIGHEDEN

PARTI AF INDSEILINGEN TIL PORSGRUND
EFTER MALERI FRA OMKRING 1800
TIL HØIRE PAA BILLEDET SEES ROLIGHEDEN

Jørgen AALLS Handelshus formaaede nemlig ikke at klare de vanskelige Tider, der fra 1807 af og udover stadig truede Trælasthandelen.

Allerede under Krigen i 1807 led han meget ved, at flere af hans Skibe blev opbrugte af Fienden, og fra 1812—1814 blev hans økonomiske Stilling saa alvorlig rystet, at han efter længe at have kjæmpet forgjæves i Begyndelsen af 20-Aarene maatte indstille sin Handelsvirksomhed.

Hans trofaste Broder Jacob AALL paa Næs kjøbte »Roligheden»¹, som han overlod ham som Bolig, og her døde Jørgen AALL 7 April 1833.

Hans Hustru Birgitte Gurine Weyer var allerede død paa Roligheden 25 August 1819.

JØRGEN AALL havde stedse havt sterke Interesser for det offentlige Liv.

Allerede som ung var han valgt til Borgerrepræsentant for sin Fødeby Porsgrund, hvor han senere blev Stadskaptein.

I 1814 Aars Begivenheder kom Jørgen AALL, ligesom sine Brødre Niels og Jacob, til at tage aktiv Del, idet han blev valgt til Medlem af Rigsforsamlingen paa Eidsvold for Porsgrund.

Her sluttede han sig straks med megen Iver og Patriotisme til det saakaldte »Selvstændighedsparti» og kom saaledes til at tilhøre en Fraktion af Rigsdagen, der stod i skarp Opposition til det Parti, hvortil bl. a. hans Broder Jacob AALL hørte; dette bidrog dog ikke, som vi senere skal se, til at fjerne Brødrene fra hinanden.

I Rigsforsamlingens Forhandlinger tog Jørgen AALL ivrig Del; han havde gjentagende Ordet og fremlagde ogsaa forskjellige skriftlige Indlæg.

Af disse kan vi nævne »*Betænkning ved § 53 om hvilke der kan kaldes norske Borgere*». (Den officielle Beretning om Rigsforsamlingen 1 Hefte S. 71 ff.). »*Bemærkninger om Værnepligten*» (sammesteds B. II S. 45). »*Forslag angaaende Nationalopdragelsen*» (H. 6 S. 109). Et længere Indlæg af 17 Mai 1814 i Anledning af Finanskomiteens Udkast 2den Post (H. 6 S. 109).

I Anledning af Kongevalget 17 Mai 1814 voterede han saaledes: »Da det ved Stemmemerthed i den ærede Rigsforsamling er afgjort, at en Konge skal vælges for Norge, vælger jeg herved Hs. Kongl. Høihed Prinds Christian Fredrik til Norges Konge.»

Efterat Rigsforsamlingen paa Eidsvold var afsluttet, valgtes han til Repræsentant for Byerne Skien og Porsgrund paa det overordentlige Storting i 1814.

¹ Øverland med flere andre Skoveiendomme i Telemarken kjøbtes af Broderen Statsraad AALL og har senere været eiet i Forbindelse med Ulefos.

Ogsaa her tog han ivrig Del i Forhandlingerne og deltog dels med mundtlige, dels skriftlige Vota i Debatterne om Naturalisationen, om Ansættelse af en Statholder, om Remonstrationer hos den engelske Regjering angaaende Navigationsacten o. s. v.

Hans Indlæg var fyndige og manglede ikke Indhold, men de skjæmmedes rigtignok i høi Grad ved en Svulstighed og Affectation, der maa forekomme Nutiden latterlig, men som jo laa i Datidens Aand.

Følgende Prøve paa Jørgen AALLS oratoriske Færdighed er karakteristisk nok.

Han slutter sin store Tale i Storthinget 20 Oktober 1814 i Anledning af Forslaget om Foreningen med Sverige paa følgende Maade:

»Aarsager Sveriges Befuldmægtigede, ved at ville drive det videre, at Krigen bryder ud paany, da tør jeg sige god for, at de Stæders Indvaanere, der har udsendt mig ville ofre en forholdsvis betydelig Skjærv paa Fædrelandets Alter til Bestridelse af Krigens Byrder. For mig selv afgiver jeg ved den første Aabning af Krigens Sørgescener 200 Tønder Byg, som strax skal ligge færdige paa mine Magaziner til dette Brug. Hvad min Person angaar, da skjønt dette blev maaske det mindst gavnlige Offer jeg ved denne Leilighed kunde bringe mit Fædreland, føler jeg dog det stærkeste Kald til ogsaa at frembyde den til dets Tjeneste. Jeg har ei nydt nogen militær Opdragelse og de Kundskaber jeg uden for mit Fag har indlagt mig er kun faa og blandede. Kun ved i nogle Aar at have haft den Ære at anføre unge Medborgere til Øvelse i Vaaben, er jeg bleven bekendt med nogle Enkeltheder af Taktikken og naar Nødvendigheden bød det, kunde jeg vel ved Flid og Studering trænge ind i dens vigtigste Grundprincipper. Det forekommer mig, at jeg har hørt, at der hersker Mangel paa Officerer i Armeen. Vilde Statens øverste Raad i Tilfælde af Krig, betro mig en liden Kommando helst af det Tellemarkiske Regiment, blandt en stor Del af hvis Individuer jeg, formedelst mine Handelsforbindelser i de Egne er temmelig bekendt, staar jeg, paa Felttogets første Aabning, i Spidsen for et saadant, og skal, saasandt jeg lever, ei forlade det, før enten Fienden udrækker Haanden til en antagelig Fred, eller den tunge Sørgedag omhyllet af rædsomme Skygger glider frem, da Norges Forsvarere mismodigen skal erklære, at det, ravende i sin døende Mathed, segnede for Eroberers Sværd. O Norge! Elskede Fædreland! Maatte Du gaa frem til Seir over mit i Striden for dig faldne Lig, da gjorde jeg mig fortjent af dig for at have ofret mit Liv for den bedste Sag. Livet selv har ei Værd nok for mig, til at jeg tør betragte dette som det største Offer.»

Ogsaa til Storthinget 1815—1816 blev han gjenvalgt som Repræsentant for Skien og Porsgrund.

Fra to forskellige Hold er vi i Besiddelse af karakteristiske Udtalelser om Jørgen AALL og hans Færd som offentlig Mand.

Den ene skriver sig fra hans Broder Jacob AALL, (se Professor Yngvar Nielsens »Bidrag til Norges Historie i 1814» I, S. 397) og lyder saaledes:

»Endskjønt min Broder, skal han, som Rigsdags Medlem ikke blive malet med en falsk Pensel. Hans Opførsel paa Rigsdagen var reen og saare elskværdig. Han havde de højeste Begreber om Selvstændighedens Nytte for Fædrelandet, men dette hindrede ham ikke fra at agte enhver, som efter reen Overbevisning, mistvivlede om et godt Udfald. Flere end en gang hørte jeg ham tilkjendegive sin højeste Uvillie mod de selvstændige Mænds bittre Grovheder, og erklære, at de mismodige Mænd spillede en hæderligere Rolle end hine. — Reins Tale forbittrede ham i højeste Grad, uagtet den Veltalenhed, som flyder fra denne Mands Læber saa ofte havde fundet i ham en Beundrer. Han ønskede ikke at have hørt den, og ikke at have fundet saa megen Ondskab hos en ellers hæderværdig Mand —. I sine Voteringer var han bestemt og, endskjønt Selvstændighedens Sag ivrigen opofret, var han oftere Opponent af det herskende Parti end han understøttede den. Han talede nogle Gange i Forsamlingen, men alt for sagte til at kunne blive hørt af alle, og i en alt for luxuriøs — stundom endog lidt svulstig — Stiil til at blive forstaaet af alle. Hans Udsigt over den Indflydelse som de vedtagne Bestemmelser i Finantsvæsenet vilde have i Nationen, var fortræffelig. Den var simpel og klar og manglede den Gejlhed i Stilen, der saa ofte ellers findes i hans Udarbejdelser. Hans fortræffelige Karakter udviklede sig ogsaa her. Han understøttede den Mand, hos hvem han logerede med 600 D. til Korn; men Glæden var ikke stor, som han høstede af denne Velgjerning; thi det utaknemlige Folk klagede for mig, efter hans Afrejse, at de ikke havde faaet nok. For mig var det en stor Glæde at bemærke, at vi, uagtet vor politiske Different, var de samme for hinanden, som tilforn.»

Den anden findes hos den bekjendte Biskop Claus Pavels i hans Dagbøger (S. 357) og er saalydende:

»Kjøbmand Jørgen AALL. Medens enkelte sveg mine Forventninger, overtraf denne simple, stilfærdige Mand dem ved sine mange lange og entusiastiske Taler om alt, hvad der laa indenfor hans Kundskabskreds. Det meste af hvad han sagde, var meget sandt og godt.»

Under sin Deltagelse i Rigsforsamlingen paa Eidsvold og det overordentlige Storthing i Christiania holdt Jørgen AALL Dagbøger, der endnu er bevarede.

»Journal holden paa Eidsvold» findes i det Trondhjemske Videnskabssekselskabs Haandskriftsamling 8vo No. 100 og er i Uddrag trykt i Professor Dr. Yngvar Nielsens »Bidrag til Norges Historie i 1814» I, S. 404—423.

Hans »Journal holden i Christiania 1814« er trykt fuldstændig i samme Værks 2det Bind S. 373—404.

I følgende Brev¹ til Broderen Jacob AALL skildrer han sine Stemninger og Følelser ved den nyelig indgaaende Forening.

HR. JACOB AALL JUNIOR
Ridder af Dannebrog.

Ved min Nærværelse paa Stortinget stemmede jeg for Norges Forening med Sverige. Hvis Du, kjære Broder, engang ønskede at komme i Besiddelse af Forhandlingerne ved Stortinget, saaledes som de i Protocollen findes indførte, vil Du ved at læse disse blive bekendt med de Grunde, der bevægede mig til at frafalde den Tanke, at Norge nu længere uden at strides blot for de ynkeligste Jammerscener, kunde bevare sin Selvstændighed som et isoleret Rige. Denne Forening betragter jeg saaledes, som det efter min Synsmaade er mig givet at anskue den, stædse som nødtvungen.

Dog anser jeg mig derfor som mere forbindende og enhver fædrelandselskende Normand vilde sikkerligen føle hos sig det stærkeste Kald til troligen at medvirke til Pagtens Ubrødelighed.

Da Foreningsbaandet var knyttet fornægtede mit Hierte sig ei mindre i sine hemmeligste Følelser end i dets aabenbarlige Yttrelser med den reneste Villie at hylde Carl den 13de som sin naturmæssige Konge. Jeg vil stræbe at betragte ogsaa ham som Folkets Fader.

Ved det norske Folks hengivne Tillid til hans retfærdige Styrelse, vil jeg haabe han med nænsom Ømhed vil vogte sig for at krænke dets hellige Rettigheder. Vorder hans Hjerte ligegyldigt eller koldt mod Iagttagelsen af dend højeste Pligt, da blander jeg mig med en roelig Samvittighed blandt de forbittrede Skarer, der hæver Friheds Banneret mod dens Undertrykker.

Din Mening har ej været min, kjære Broder! om de vigtige Forandringer, der siden dette Aars Begyndelse ere foregaaede i det for os begge, jeg er vis derpaa, lige kiære Fædreland. Vi kunde ingen af os forandre, hvad der for os begge opskjød fra Overbevisningens dybeste Roed, jeg ansaa det derfor ei for nyttigt, jeg frygtede endog for det kunde vorde farligt og til Svækkelse af vores ømme Broderyenskab om vi med Stridighed paastod Meninger mod hinanden, hvorfra dog ingen af os vilde lade sig afbøie. Jeg taug det, men jeg elskede dig derfor i Sandhed, Gud den Alseende hand kalder jeg til Vidne herpaa! ikke mindre.

I Mandags Nat kom jeg hjem, og da jeg var omtrent en Fierding fra Porsgrund stod for mit forfærdede Blik den største Deel af Schien i lys Lue. Det var imidlertid kun Didrich Cappelens Gaard og det meste af hans Indboe som med en gruelig Hurtighed faldt et Rov for de fortærende Flammer. Dette rædsomme Skuespil blandede

¹ Originalen i Fayes Samlinger IX 18 i Rigsarchivet.

megen Ængstelse i den Glæde jeg følede ved igien at ile i min Birgittes og mine Børns Omarmelse, hvilke jeg ellers fandt alle friske og glade ved min Hiemkomst.

Old Reiersen bliver nok næste Uge færdig til atter at tiltræde en Udreise, jeg troer til Leith, hvorhen en Correspondent har opfordret mig at sende ham. Har Du noget at erindre med ham, da send det med næste Post. Stedse densamme efter Hiertet med Følelser for Dig, kiære Broder, er jeg det og for din Lovise, forsikre hende derom en trofast Ven af Eder begge.

Porsgrund den 3 December 1814.

JØRGEN AALL.

Jørgen AALL blev begravet paa Østre Porsgrunds Kirkegaard, og 68 Aar efter hans Død reiste Porsgrunds Ungdomslag en Bautasten over Byen Porsgrunds Eidsvoldsmand i 1814.

Efter Porsgrundsladet Grenmar for 18 Mai 1901 hidsettes følgende Beretning om Monumentets høitidelige Afsløring:

— — — »Kl. 12 drønnede atter Saluten fra Lysthusaasen, hvor Musiken umiddelbart derpaa spillede endel af sit Repertoire, medens man snart efter begyndte at samle sig paa Østsidens Kirkegaard, hvor Bautastenen over Eidsvoldsmanden Jørgen AALL skulde afsløres Kl. 2. En god Stund før Porsgrunds frisindede Ungdomslag marscherede ind paa Kirkegaarden, var denne fyldt af Tilskuere, der i Stilhed afventede Høitidelighedens Begyndelse. Denne aabnedes med at »Heimdal» spillede »Vor Gud han er saa fast en Borg», hvorpaa Hr. Direktør Kr. Dick holdt følgende stemningsfulde Afsløringstale:

Ærede Medborgere.

Vi feirer idag den første 17de Mai i det nye Aarhundrede. Eftersom Tiden gik, siden vi fik denne nye Norges Fødselsdag, er Dagen blit af større og større Værd for vort Folk. Især i de sidste Tiaar har det været Nationalfølelsen om at gjøre at uddybe Dagens Betydning, saa vi kan eie denne Dag som vor egen.

Dagens Festligholdelse er derfor et Udtryk for Fædrelandskjærligheden og Selvstændighedstrangen. Jo mere af disse, desto større Fest. At Dagen iaar feires i en endda større Udstrækning end tidligere, er Udtryk for voksende Ansvarsfølelse, Trang til at lægge ind under Dagens Ramme hvad der er os dyrebart og helligt. Medens man før har indskrænket sig til at feire Frihedsdagen til Minde om Begivenheden paa Eidsvold 1814, er man iaar saa lykkelig paa forskjellige Steder hos os at se, hvorledes man som en Følge af de senere Aars nationale Gjenreisningsarbeide har grebet Anledningen til at feire de enkelte Mænds Minde, som har dannet de særskilte Piller i det Fundament, hvorpaa vort Land er bygget. Porsgrund er ogsaa saa lykkelig inden sin Midte, paa dette fredede indviede Sted at gjemme en af disse nationale Skatte, som har uforgjængelig Værdi for Land og Folk. Skatten var gjemt — kunde maaske været glemmt af det Liv, som leves idag — »om 100 Aar er alting glemmt», siger man — hvis ikke vor Bys Ungdom havde hindret at saa skulde ske, idet den krævede en Bauta reist paa dette Sted.

Ungdommen mente, at det at glemme sine Fædre var at glemme sig selv.

Det er EIDSVOLDSMANDEN JØRGEN AALL, vi idag reiser et Mærke.

Han tilhører en af Landets mest anseede Slægter — en Slægt, som har bygget vort Land. Jeg behøver i saa Maade blot at nævne Trekløveret, han og hans 2 Brødre JACOB og NIELS AALL, Navne med god Klang i vor Historie, alle 3 fødte i Porsgrund.

Jørgen AALL fødtes den 22 Februar 1771 og døde paa »Roligheden» 7 April 1833. Var Søn af Godseier NICOLAI BENJAMIN AALL til Ulefos og gift med BIRGITTE GURINE WEYER fra Strømsø 1793, Datter af Krigsraad Weyer. Hun døde i Porsgrund i 1819.

Jørgen AALL tilbragte flere Aar i Udlandet, var derefter i flere Aar paa sin Faders Kontor, indtil han i 1796 nedsatte sig som Kjøbmand i Porsgrund, hvor han senere blev Borgerrepræsentant og Stadskaptein m. m.

Uheldige Omstændigheder tvang ham imidlertid senere til at trække sig ud af sin Handelsvirksomhed. I 1814 var han med paa Eidsvold som Repræsentant for Porsgrund og i 1814 og 1815 Storthingsmand for Porsgrund og Skien.

Jørgen AALL tilhørte *Selvstændighedspartiet* paa Eidsvold, — havde en fast og lys Tro paa Landets Evne til at staa paa egne Ben, frit og selvstændigt, hvor mørkt det saa ud.

Hans Bror Jacob AALL siger om ham: »Endskjøndt min Bror skal han som Rigsdagsmedlem ikke blive malet med en falsk Pensel. Hans Opførsel paa Rigsdagen var ren og saare elskværdig. Han havde de høieste Begreber om Selvstændighedens Nytte for Fædrelandet; men dette hindrede ham ikke fra at agte enhver, som efter sin Overbevisning mistvilede om et godt Udfald. For mig var det en stor Glæde at bemerke, at vi, uagtet vor politiske Diferents, var de samme for hinanden som tilforn.»

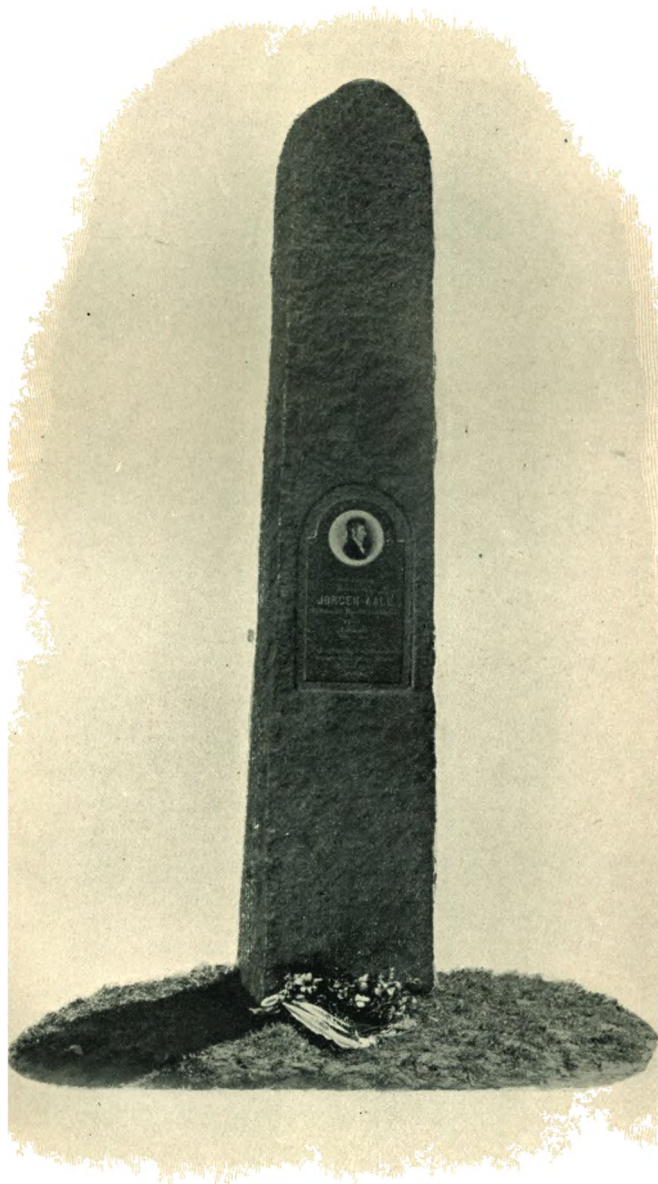
Den 400-aarige Nat under Foreningen med Danmark, Lydrigeforholdet til dette Land, havde skabt Længslen efter den gamle Tid, da Norge var et aldeles uafhængigt Rige, som selv valgte sin Konge, selv gav sig Love.

Mån havde lært Faren ved at være forenet med et andet Land under *en* Konge, som stadig opholdt sig i dette og tilsidesatte Norge.

Det var derfor en lykkelig Dag for Jørgen AALL, da Norge i 1814 paany valgte sin egen Konge. Den 19de Mai, da Kristian Fredrik modtog Norges Krone, skriver Jørgen AALL i sin Dagbog: »Den Dag gik Solen skjøn op over en af de mærkværdigste Dage, der efter et Forløb af mere end 400 Aar blev rykket ind i Tidens Række.

Da Forholdene senere fremtvang en Forening med Sverige, finder vi Jørgen AALL som en af dem, som tog Ordet, da Spørgsmaalet forelaa for Stortinget. Han udtalte: »Skal Norge og Sverige forenes under en Konge, da skal den svenske Regjering lade den af Rigsforsamlingen paa Eidsvold forfattede Grundlov bestaa i sin Helhed og ei indvilges at kunne give den andre Forandringer end saadanne, som dette Storting anser at være stemmende med dens Aand.

Aarsager Sveriges Befuldægtigede ved at ville drive det videre, at Krigen paany bryder ud, da tør jeg sige god for, at de Byers Indvaanere, som har udsendt mig, vil ofre en betydelig Skjærv paa Fædrelandets Alter til Bestridelse af Krigens Byrder.» Selv tilbød Taleren dertil 200 Tønder Byg, og fortsaste: »Hvad min Person angaar, da,

**BAUTASTEN OVER EIDSVOLDSMANDEN
JØRGEN AALL**

PAA HANS GRAV PAA ØSTRE PORSGRUNDS KIRKEGAARD

skjønt dette maaske bliver det mindste gavnlige Offer, jeg ved denne Leilighed kunde bringe mit Fædreland, føler jeg dog det stærkeste Kald til og at tilbyde den til dets Tjeneste.»

Ærede Medborgere! Norske Mænd og Kvinder! Strømmer der ikke en Kraft igjennem og ud fra dette for 87 Aar siden udtalte Ord? Gaar der ikke en ren og klarsynt Fædrelandskjærlighed og Tro paa Norges Evne til Selvstændighed gjennem den?

Jo, han var en god Nordmand, en Frihedens Forkjæmper, en Selvstændighedens Opretholder, selv da det ikke saa saa lysteligt ud.

Han, som havde levet Trængselsaarene med sit kjære Fædreland og allerede ofret meget for dette, havde lært Sandheden af de Ord:

»Frihed ei vindes ved ledige Drømme,
vindes ved Kamp mod de mødende Strømme,
ikke ved Tvil eller Flugt.
Kun over Furen, som Plovjernet drager,
bølger den rige, den glindsende Ager,
Modnes den herlige Frugt.»

Det er denne Frugt vi idag ser udover vort Land, og mere og mere vil vi faa se. Lad derfor denne Bauta være et Symbol paa den Frihedslysning, som ogsaa Jørgen AALL var med at mure Grundmuren til i 1814. Den dækker vistnok over det forkrænkelige, men peger samtidig opad mod det evige og uforkrænkelige Aanders frigjorte Rige, som et Sindbillede paa, at hvad her gøres, har evige Værdier.

Lad da Bautaen mane enhver Nordmand til trofast Abeide for vort Lands Udvikling, saa denne stedse maa gaa i den sande Frihedsaand, som den gjæve Borger, der hviler her, saa klart betegnede for os!»

Dækket faldt derpaa, og den vakre Bautasten præsenterede sig for de tilstedeværende. Paa den 4 Meter høje, hugne Sten var anbragt under Jørgen AALLS Billede i Porselænsmedaljon:

*Stadskaptein, Grosserer JØRGEN AALL
Medlem af Rigsforsamlingen paa Eidsvold
Porsgrunds Ungdomslag reiste ham dette Minde
17de Mai 1901*

Den talrige Forsamling afsang derpaa følgende for Anledningen skrevne Sang:

Mel.: Norges Høitidsstund er kommen.

Blot dit Hoved for hans Billed,
Navnet hist i gylden Skrift;
Norges Ære høist han stilled;
sign hans Træk med Flagets Vift.

XI. PORSGRUNDSLINIEN

uddød 1897.

				Jørgen f. 1771 Eidsvoldsmand og g. 1793 m. Birgitte f. 1770
Amborg Nicoline Aall f. 1795 † 1859.	Hanna Thomine Magdalene Aall f. 1796 † 1863 g. 1818 m. Con- sul Jørgen Flood til Bolvig Jern- værk f. 1792 † 1867.	Niels Weyer Aall f. 1797 † 1846 g. 1828 m. Ma- ren Otte Dede- kam f. 1806 † 1871.	Mariane Aall f. 1799 † 1800.	Mariane Aall f. 1801 † 1826 g. 1824 m. Kjøb- mand Paul Lin- nae f. 1791 † 1866.
Birgitte Gurine Aall f. 1830 † 1857 g. 1854 m. Sogneprest Peter Olivarius Bugge f. 1829.	Hans Dedekam Aall f. 1832 † 1857.	Dorothea Aall f. 1833 † 1892 g. 1857 m. Over- retssagfører Peter Lotharius Worsøe f. 1830 † 1871.	Jørgen Aall f. 1838 † 1897 ugift.	Søren Hans De- dekam Aall f. 1845 † 1852

				Jørgen f. 1771 Eidsvoldsmand og g. 1793 m. Birgitte f. 1770
Benedicte Henriette Severine Aall f. 1802 † 1812.	Vilhelmine Fredrikke Aall f. 1806 † 1820.	Constance Aall f. 1808 † 1832 g. 1830 m. Kjøb- mand Paulus Flood f. 1804 † 1847.	Elisabeth Jørgine Birgitte Aall f. 1810 † 1873 g. 1831 m. Artilleri- kaptein Jacob Schiwe Fabricius f. 1800 † 1840.	Aall † 1833 Storthingsmand Gurine Weyer † 1819.

»Fædreland, til Døden kalder!»
— saa de talte, hver en Mand,
Glans om deres Minde falder,
tænder norske Sind i Brand.

Fylket om vor frie Fane
stolt vi mindes Fædres Værk;
fagre Bauta, du skal mane
os til Troskab, dyb og stærk.
Vaarlig Vind fra Eidsvolds Lunde
fylder nu de tusen Hjem . . . . .
Held dig Ungdom, om du kunde
gaa i Fædres Fodspor frem.

H. R.

PORSGRUNDSLINIEN
uddød 1897 med
Malkontrolleur **JØRGEN AALL**
f. 1838 † 1897.

- I 1. **AMBORG NICOLINE AALL**, født i Porsgrund 1795, døbt 8 Marts, død ugift i Porsgrund 16 Mai 1859.
- I 2. **HANNA THOMINE MAGDALENE AALL**, født i Porsgrund 1796, døbt 22 Juli, død paa Bolvig Jernværk 3 Marts 1863, gift i Porsgrund 19 November 1818 med **JØRGEN FLOOD**, født i Skien 28 December 1792, død i Grimstad 28 Juni 1867, begravet ved Solum 6 Juli s. A., Søn af Kjøbmand i Skien Peder Flood og Inger Jørgine Jørgensdatter Wesseltoft. Som ganske ung fulgte han i 1808 Grev Fredrik von Trampe som Secretær til Island, hvor Trampe var bleven Stiftamtmand; her oplevede han hele den æventyrlige Episode med »Kong Jørgen Jørgensens Erobring af Island«. Hjemkommen herfra dannede han et Consortium til Handel paa Island, bestaaende af Faderen Peder Flood, Jacob og Niels AALL samt Madame Cappelen. I 1817 grundede han i Porsgrund sammen med sin Broder Elias Firmaet J. & E. M. Flood, der i en Række af Aar drev en gros og en detail Forretning og ved Elias Floods Død 1838 ansloges at eie en Formue af over 300 000 Kr. I 1847 købte han Bolvig Jernværk og Herre Brug, hvortil han derpaa flyttede. Efter Firmaets Opløsning i 1865 trak han sig tilbage fra Forretningslivet. Han blev i 1832 dansk Vicekonsul i Porsgrund og var Indehaver af alle mulige kommunale Tillidshverv. I 1811 skænkede han Universitetet 1000 Rdl. (Om han og hans Efterslægt forøvrigt se Jørgen Wright Flood: Skiensfamilien Flood, Christiania 1884, Side 20 ff.).
- I 3. **NIELS WEYER AALL**, født i Porsgrund 16 November 1797, døbt 17 December s. A., død i Laurvig 28 Juni 1846. Han var først Kjøbmand i Arendal, hvor han i 1836 blev Stadskaptein ved Arendals Borgervæbning, en Stilling,

hvorfra han atter efter Ansøgning 14 Februar 1837 blev entlediget. I 1841 blev han Kasserer ved Fritzø Jernværk, i hvilken Stilling han døde. Gift i Arendal 18 Januar 1828 med MAREN OTTE DEDEKAM, født i Arendal 2 Juni 1806, død i Trondhjem 22 Februar 1871, Datter af Consul og Grosserer i Arendal Hans Ellefsen Dedekam og Dorothea Fürst (se Ihlen: Familierne Ellefsen og Dedekam, Side 48 ff.).

- II 1. BIRGITTE GURINE AALL, født i Arendal 2 Januar 1830, død i Grimstad 18 April 1857, gift i Arendal 30 August 1854 med PETER OLIVARIUS BUGGE, født i Arendal 2 Februar 1829, Søn af Overtoldbetjent i Arendal Severin Christian Gabriel Bugge og Johanne Cathrine Helsing. Han blev Student med Laud i 1845 og theologisk Kandidat med samme Karakter 11 December 1849. Efter i en Tid at have virket som Lærer i Arendal og Grimstad blev han 4 August 1863 udnævnt til Sogneprest ved netop oprettede Bremanger Sognekald, hvilket han dog ikke kom til at tiltræde, da han 7 November s. A. blev udnævnt til Sogneprest til Omlid i Østre Nedenæs Provsti. 4 Juli 1870 blev han forflyttet til Børsen og 19 Januar 1878 til Snaasen Sognekald. Han erholdt Afsked i 1897.
- II 2. HANS DEDEKAM AALL, født i Arendal 3 Januar 1832, død paa Kysten af Sydamerika som Styrmand paa Skibet »Fornjot» af Risør ugift 3 November 1857.
- II 3. DOROTHEA AALL, født i Arendal 28 Februar 1833, død i Trondhjem 29 Juni 1892, gift i Arendal 10 Juni 1857 med Overretssagfører PETER LOTHARIUS WORSØE, født i Bergen 5 November 1830, død i Trondhjem 12 November 1871, Søn af Overtoldbetjent tidligere Løitnant Vilhelm Adolf Worsøe og Marie Elise Nieuwejaar. Han blev Student med Haud i 1849 og juridisk Kandidat med samme Karakter 21 Juni 1853.
- II 4. JØRGEN AALL, født i Arendal 2 November 1838, død ugift i Trondhjem 30 Juni 1897. Han blev i 1891 ansat som Underkontrollør i 2det Distrikt ved Kontrollen med Brændevins- og Malttilvirkningen.
- II 5. SØREN HANS DEDEKAM AALL, født i Laurvik 29 September 1845, død i Arendal 23 Marts 1852.
- I 4. MARIANE AALL, født i Porsgrund 1799, døbt 24 Januar s. A., død sammesteds 1800, begravet 11 August.
- I 5. MARIANE AALL, født i Porsgrund 1801, døbt 19 Marts, død sammesteds 28 December 1826, gift i Porsgrund 8 August 1824 med POUL LINAAE, født i Langesund 31 December 1791, død i Langesund 8 Mai 1866, Søn af Lods-

JØRGEN FLOOD
PAA BOLVIG JERNVÆRK
f. 1792 † 1867

FRU HANNA FLOOD
FØDT AALL
f. 1796 † 1863

oldermand i Langesund Hans Linaae og Alethe Cathrine Siewers. Han var paa Kontoret hos sin Svigerfader Jørgen Aall i Porsgrund, og efter et Ophold i England grundede han en Trælastforretning i Porsgrund, som han drev indtil sin Hustrus Død i 1824; derefter var han en Tid Bogholder ved Omdals Værk, tilbragte nogle Aar i Sverige og kom saa som Forvalter til Bolvig Værk og derpaa som Bestyrer af Hans Cappelens Enkes Forretning i Skien. Han døde som Bogholder ved Den første norske Assuranceforening i Porsgrund. Han drev i sine Fritimer meget paa med at tegne og male. (Se Beskrivende Katalog over Den kulturhistoriske Udstillings Afdeling for Skien og Skiensfjorden, Christiania, 1901 Side 39.)¹

- I 6. **BENEDICTE HENRIETTE SEVERINE AALL**, født i Porsgrund 1802, død sammesteds 1812 begravet 31 Januar s. A.
- I 7. **VILHELMINE FREDRIKKE AALL**, født i Porsgrund 1806, død sammesteds 4 Juni 1820.
- I 8. **CONSTANCE AALL**, født i Porsgrund 1808, døbt 16 Juni, død sammesteds 28 Oktober 1832, gift i Porsgrund 3 September 1830 med **PAULUS MATHIAS FREDERIKUS FLOOD**, født i Skien 11 Marts 1804, død i Porsgrund 26 December 1847, Søn af Kjøbmand i Skien Peder Flood og Inger Jørgine Jørgensen Wesseltoft. Efter at have uddannet sig som Handelsmand i England, begyndte han ca. 1830 Forretning i Porsgrund, hvor han ved høieste Resolution af 20 November 1829 fik Bevilling til at besørge Transporten af Reisende over Porsgrundselven. Svækket Helbred tvang ham i 1837 til at trække sig tilbage fra sine Forretninger. Han blev anden Gang gift i Laurvik 24 Marts 1835 med **INGA CHARLOTTE BRUUN**, født i Laurvik 21 December 1818, død i Vanse 14 Februar 1877, Datter af Tobaksfabrikant Johan Christian Bruun og Lovise Fredrikke Fabricius. (Om ham og hans Efterslægt se Skiensfamilien Flood, Side 32 ff.).
- I 9. **ELISABETH JØRGINE BIRGITTE AALL**, født i Porsgrund 15 April 1810, døbt 4 Mai s. A., død 15 Juli 1873. Gift i Porsgrund 24 Juni 1831 med **JACOB SCHIWE FABRICIUS**, født 9 Juni 1800, død i Christiania 31 Oktober 1840, Søn af Eidsvoldsmanden, Viceadmiral, Kammerherre Jens Schou Fabricius og Elisabeth Maria Schiwe. Han blev Officer i 1817, Premierløjtnant i Artilleribrigaden 1 Januar 1818 og Stabskaptein 1 Januar 1827. Han døde som Chef for 1ste Batteri.

¹ Under sit Ungdomsophold i England havde han taget Undervisning i Akvarelmaling i Edinburgh; senere malte han ogsaa i Olie. Der findes fra hans Haand et stort Antal Akvareller, særlig fra Skiensfjorden. En Serie af Billeder fra Nordland og Romsdalen omtales ogsaa. Under Opholdet i Sverige malte han et Billede af den svenske Flaade i Stockholm for Oscar den Første.

NÆSLINIEN

JACOB AALL TIL NÆS JERNVÆRK

I

JACOB AALL (tredie Søn af Nicolai Benjamin AALL til Ulefos) er født i Porsgrund 27 Juli 1773 og døbt 4 August s. A. Hans Faddere var: Hr. Cancelliraad Carl Deichmann, Hermand de Løvenskiold, Sr. Niels AALL, Joachim Jürgensen, Mad.selle Fransisca Margaretha AALL, Mad.selle Else Wright og Mad.selle Constance Berggren. Sammen med sin 3 Aar yngre Broder Nicolai nød han en god Opdragelse i sine Forældres Hus.

»Opdragelsen i det fædrene Hus var strengere, end Nutidens Skik og Brug fører med sig,» siger hans Biograf, hans Søn Amtmand J. C. AALL.¹

»Naar Børnene kom ind i Stuen, maatte de staa opstillede ved Døren og turde aldrig uden Opfordring blande sig i de Voxnes Samtaler. De maatte ikke alene være deres egne Tjenere, men de to yngste Sønner Jacob og Nicolai maatte skiftes til daglig at gjøre fuldstændig Tjeneropvartning ved Forældrenes Bord, og gaae en Lejetjener tilhaande, naar der var Fremmede.

Til de to Brødres Undervisning blev der antaget Lærere, over hvis Valg der imidlertid raadede et besynderligt Uheld, da den Første var drikfældig, den Anden uduelig og den Tredie baade drikfældig og uduelig.

Denne Sidste, som i tre Aar forestod Børnenes Undervisning, var en raa og opfarende Mand, der for de ubetydeligste Forseelser brugte haarde Refselsler, saa det endog fremkaldte de Forbigaaendes Medlidenhed, og at en Tellebonde, der hørte vaandefulde Skrig fra Skolen, engang kom op og truede Læreren med Prygl, dersom han foer saaledes afsted med »Aalens Barn».

Det var Lærerens daglige Tale, at Jacob var ganske uskikket til Studeringer, og at han vilde tilraade Faderen at give ham en anden Bestemmelse.

¹ Jacob Aalls Erindringer. Anden Udgave. Christiania 1859. Udgivet ved Christian C. A. Lange.

Dette, tilligemed den Tilsidesættelse, der hørte til hine Dages Opdragelse, vakte i Barnets bløde og beskedne Gemyt en Mistillid til sig selv og en Følelse om egen Ubetydelighed, som aldrig ganske forlod ham.

Endelig blev Faderen ved et Tilfælde bekendt med, at Læreren ikke var hans Tillid værdig, og Jacob AALL blev nu, 15 Aar gammel, sendt til Nyborg Skole, hvor han kom i Huset hos Rectoren Magister Tornøe, der dengang stod i stort Ry som en dygtig Skolemand.»

De to ældste Brødre, Niels og Jørgen, var bestemte til at blive Handelsmænd og overtage Faderens store og vidtløftige Forretninger, de to yngste, Jacob og Nicolai, derimod skulde gaa den studerende Vei.

Allerede ved sin Indtrædelse i Nyborg Latinscole i 1788 gjorde Jacob AALL Bekjendtskab med en jevnaldrende ung Mand, til hvem han meget snart blev knyttet med et Venskabs sterke Baand, et Venskab, der for begge Parters vedkommende var lige betydningsfuldt, og som varede hele Livet gjennem.¹

Det var NIELS HOFMAN-BANG. Han var født i Veile 1776 og var Søn af Captein og Toldforvalter Hans Bang og Erica Pantoppidan.

9 Aar gammel blev han i 1785 udseet til at arve Conferentsraad Niels Hofman (hans Morbroders Broders) Navn og Stamhus Hofmannsgave, som han i 1801 tiltraadte. Han var gift med en Datter af den bekjendte Geheimekonferensraad Ove Malling. Hofman-Bang, der døde 1855, var en yderst interesseret Landmand og Have-dyrker, ligesom han ogsaa drev videnskabelige Studier, specielt botaniske. Han opkaldte en af sine Sønner efter Jacob AALL.

»I Aaret 1788 blev jeg sat i Nyborg Latinscole,» fortæller Niels Hofman-Bang i sine Erindringer og Optegnelser,² »og her blev Grunden lagt til Venskab med Norges velfortjente Mand Jacob Aall, Eier af Næs Jernværk, et Venskab, som indtil denne Dag har været uforandret, og som jeg regner blandt det kjereste, jeg bringer med mig til en bedre Verden.

Jeg regner det blandt et af de lykkeligste Tilfælde i mit Liv, at jeg ved min Indtræden i Nyborg Skole i Aaret 1788 fik Jacob Aall til Sidemand.

Han tilligemed hans Broder Nicolai var til den Tid nylig ankomne fra Norge og satte i Pension hos Skolens Rector Mag. Tornøe, en Mand af den gamle Suurdeig, som kun vidste at regjere Ungdommen med barske Miner og Trudsler, men sjelden talte venlig til nogen Discipel.

Hans Pensionsanstalt var mest beregnet paa den Fordeel, den kastede af sig. Forresten var Magisteren en lærd Mand og stod i stort Ry, fordi hans Disciple almindeligvis vare blandt de bedste, som bleve dimitterede til Universitetet. Grunden hertil var den, at Rectoren, uanseet, hvor lidet det var hans Disciple til sand Nytte, plagede dem med

¹ Jacob Aall opkaldte senere en af sine Sønner, Justissekretær *Niels Hofman Aall*, efter denne sin Ungdomsven.

² Trykt i Personalhistorisk Tidsskrift, 4 Række, 1 Bind, S. 166 fl.

græske og latinske Forfattere, med Heltehistorier, græsk Onomatologie og andet Djævelskab, som man ei var pligtig at læse til Examen Artium efter de dagjældende Anordninger.

Disciplene havde den hemmelige Formening, at de mange græske Bøger, de maatte anskaffe, vare et Slags *captatio benevolentiae* hos den daværende Professor i det græske Sprog Sahl, der selv var Forlægger af en græsk Udgave af det nye Testamente, en latinsk Oversættelse af samme, endvidere af en græsk Heltehistorie, en græsk Onomatologie etc., hvilke Bøger Nyborg Skoles Disciple maatte købe, om de dertil havde Raad, og forestod efter Sigende Professor Sahls Datter Udsalget af Faderens lærde Kram.

I Rectorens Huus gik det knapt til, saa at de derværende unge Mennesker ei sjelden fik slet Kost og undertiden ikkun det høist nødvendige, medens Hr. Rectoren og en Fru Bahr, som var der i Huuset, levede lækkert. Alt dette gav Anledning til, at Pensionærerne alle tilsammen vare utilfredse og glade, naar de omsider forlode Rectorens Huus.

Den saakaldte 3die Lectie (Skolen havde til den Tiid trende Afdelinger, 1ste og 2den Lectie under en Lærer, dernæst 3die Lectie og Mester Lectie), hvori Jacob Aall og jeg bleve Sidemænd, stod den Tiid under en gammel Student Block, der, som Rectoren, sjelden lod falde et venligt Ord, men regjerede paa Skoletyranners Viis med Skjeldsord og Dask i Næverne af den tykke Ende af et Riis, som den nederste Discipel, den saakaldte Fux, maatte anskaffe og holde i brugbar Stand, og som jeg til min store Ærgrelse ofte saa, at Block lod min anden Sidemand (Teisen) føle, der var en brav Fyr, men uden synderlig Hoved.

I Skolevidenskaberne var fornævnte Block ei videre hjemme end at han kunde oversætte Ovids *libri tristium* og forstod at examinere i den græske Grammatik. Efter flere Aars Tjeneste naaede han den Lykke at blive Klokker, hvortil han syntes skabt.

Under denne Lærers Veiledning begyndte Aall og jeg vores Skolegang, og da Aall var ældre og medbragte flere Kundskaber fra Hjemmet end jeg, blev han efter et Aars Ophold forflyttet til Mesterlectien, hvor jeg først kom et Aar senere.

Endskjøndt vi saaledes ophørte at være Sidemænd, stode vi dog fremdeles paa en venskabelig Fod med hinanden, og naar jeg nu og da kom i Mag. Tornøes Huus for at besøge min Broder Erik, som havde Kammer sammen med Seiersløv Stephansen, der siden blev Jacob Aalls Svoger, besøgte jeg stedse Brødrene Jacob og Nicolai Aall og laante ei sjelden tyske Reisebeskrivelser af den yngre, der fra en Boghandler i Kjøbenhavn jevnlig fik de nyeste Verker af denne Green af Literaturen tilsendte, saa at, førend han forlod Skolen, eiede han en ikke ubetydelig Bogsamling.

Brødrene Aall, der begge vare meget yndede af deres Meddisciple, stode i et Slags Ry for deres Rigdom, idet de ei allene uden Vanskelighed kunde anskaffe de Bøger, de ønskede, men vare altid forsynede med Lommepenge til at købe Hvedebrød, og hvad Jacob angik, var han stedse den mest ordentlige og pynteligste i Klæder, hvorimod Nicolai meget forsømte sit Toilette og gik ofte med slukøret Hat og en luvslidt Frakke.

Begge Brødrene havde det tilfælles, at de vare godgjørende og lode ingen trængende Meddiscipel uden Hjælp, saavidt deres Evner tillod det.

Den Omstændighed, at J. Aalls ældre Brødre Nils og Jørgen fra deres Udenlandsreise passerede Nyborg, ledsagede af en fransk Tjener, forøgede ei lidet deres Anseelse blandt Skolens Disciple.

Da Jacob Aall havde i Hjemmet havt god Underviisning i Tydsk og Fransk, var han i Skolen fritaget for de Timer, som de øvrige Disciple dertil maatte anvende, og fordi han var den bedste Dandser af Skolens Personale, var han ligeledes fritagen for den Undervisning, der blev givet Magisterens Pensionærer af en Dandsemester fra Kjøbenhavn, der ved idelig at spille en og samme Menuet i saa høi Grad kjedede de unge Mennesker, der med mig deltog i disse Øvelser, at Flere tabte aldeles Lysten til Dands.

I Skolen overgik Ingen Jacob Aall i Flid og grundig Kundskab, hvorfor han hurtig sprang hans Formand forbi og blev den øverste i Mesters Lectien. Til Recreation i hans Fritid tog han Information paa Fløite og øvede sig heri, som i alt, hvad nyttigt han foretog sig, saa flittig, at skjønt han af Naturen ikke var begavet med musicalsk Talent, erhvervede han sig dog en ualmindelig Færdighed paa dette Instrument og fandt i ældre Dage Fornøielse i at tilveiebringe musicalske Underholdninger paa Næs.

I 1791 blev J. Aall dimitteret til Universitetet og udmerkede sig ved Examen i den Grad, at han blev den øverste af de indkaldte, og fik han ved den Leilighed en stor Sølvmedaille, som var udsat for den bedste af de Disciple, som i det Aar forlode Nyborg Skole.»

Til Universitetet medbragte han fra sin Rektor følgende Testimonium¹.

*Regiæ Universitatis Hafniensis
Professoribus Amplissimis
S. P. D.*

Inveterata est populi scholastici qverela, plenum ærumnis vitæ suæ genus esse, stomacho sibi plus quam Catoniano opus esse, conflictandum sibi cum tot inconditis ingeniis.

Quid faucis illi, jubeas miserum esse libenter.

Ni mirum sua sibi manu pleriq. doctores incommoda faciunt. Bonas literas in degeneres sæpe animos tanquam in vas spurium influere jubent, ubi mutantur illæ, quod dixit Epictetus, corrumpuntur, urina fiunt. In disciplinam ut plurimum quemlibet recipiunt, receptum retinent, non spectatis moribus, non æstimato oris et vultus habitu, non tentatis ingenii viribus. Ego equidem vitam scholasticam quam maxime vitalem prædico, ubi nullus tiro, tanquam in bello, deligitur nisi patriæ idoneus. Talis vero vere est, qui in conspectum vestrum Proff. amplissimi; prodit dilectissimus meus

JACOBUS AALL

multo honestissimis parentibus Porsgrundia in Norvegia ortus patre *Nicolao Benjamine Aall* amplissimo viro et ampliorem ibi mercaturam exeriente.

Educatus est liberaliter. Primam in literis ætatem sub umbratile ex domestica disciplina egit. Postmodum in ludum nostrum triennio abhinc receptus studiis ita invigilavit, ut quamvis horam sibi lucrativam putaverit.

¹ Fayes Samlinger i Rigsarchivet IX. 24.

Spectate hominis mores hi indicium facient, indolem ad artes quas didicit, humaniores effectam plane esse et compositam. Intuemini vultum, hic virtutis et honestatis certissima signa mittit. Explore inpiditatem discendi. Eo in literas flagrat amore ut freno magis quam calcari egere videatur. Excutile profectus et elementa eruditionis. Non dubito eum sufficientissimum habitum iri. Deniq. ad laudem et virtutem hominis hoc non sane leve ornamentum accedit, quod nunquam imone molli quidem brachio a nobis objurgatus fuerit, quod jucundissimus fuerit, quod nunquam mecum in gratiam redierit nostramq. benevolentiam ad discessum usq. retinueri.

Sperate igitur mecum, Viri spectabiles, eximium hunc egregiaq. indolis adolescentem in certissimam reipublicæ literariæ Ecclesiæq. spem natum esse. Serena eum fronte in civitatem vestram intromittite.

Honoribus Vestris, exoptatissimo illo anteactæ vitæ et indefessæ operæ præmio ornatum dimittite.

Dignissimus, credite mihi, dignissimus est.

Dab. Neoburgi
die 4to Oct. 1791.

I. Tornøe,
L. S.

Om dette sit Ungdomsliv i Rector Tornøes Hus i Nyborg udtaler Jacob AALL selv:

»Rectorens Huus var i sig selv et stille, efter en tarvelig Stiil og eensformig Levemaade indrettet, Opholdssted, Rectoren selv en lunefuld Opdrager, stundom vranten og i høieste Grad melancolsk, stundom livlig, interessant og i sit Læreforedrag behagelig; men den muntre Ungdomsskare, som var forsamlet under eet Tag, udbredte Livlighed i den stille Klosterbolig.»

Jacob AALL tilbragte nu 3 Aar ved Universitetet i Kjøbenhavn, en Tid, som han altid selv pleiede at omtale som den lykkeligste i sit Liv.

Überørt af økonomiske Sorger kunde han frit og uhindret hengive sig til sine Studier og Dyrkelse af sine Interesser.

I Kjøbenhavn kom han til at bo i Huset hos Justitsraad LAURITZ NYLAND STEPHANSEN i Badstuestræde, med hvis Søn Niels Sejersløv Stephansen han under sit Skoleophold i Nyborg havde knyttet det varmeste Venskab.

»I den muntre Flok af unge Mennesker,» siger Jacob AALL i sin Nekrolog over denne sin Barndomsven,¹ »var Stephansen stedse en af de lystigste, han var i Spidsen for de fleste Løier i og udenfor Huset, paa Stranden og i Marken, altid paa Jagt efter nyt Stof til Adspredelse, men stedse var Spøget uskyldigt, befriet for alt hvad der kunde støde eller fornærme.»

Opholdet i det Stephansenske Hus kom i mere end en Henseende til at øve en betydelig Indflydelse paa Jacob AALL.

¹ Nutid og Fortid, II Bind, S. 263, Arendal 1834. Niels Stephansen døde 1832 som Sogneprest til Tjølling.

Justitsraadens Hus besøgte af den Tids mest udmerkede Mænd, »og deres sindige og forstandige Tale var et Modværn mod Datidens frivole Tone, ligesom det ikke var muligt at bevare en vis Grad af Agtelse i denne Kreds, uden at nærme sig dens høiere og renere Anskuelser.»

Midtpunktet i den Stephansenske Kreds var den ogsaa som Landøkonom bekendte Pastor Høegh i Gjentofte, en Mand hvem alle de unge saa op til med Kjærlighed og dyb Beundring.

Jacob AALL selv siger om denne Mand, at han aldrig ved »at have paa Livets Bane truffet paa en Mand, der forenede saamegen godmodig Menneskekjærlighed og sand Religiositet med en munter og spøgefuld Livlighed i det selskabelige Liv, som Provsten Høegh.»

For Jacob AALL havde imidlertid Huset ogsaa en anden Tiltrækning.

Det var Husets unge og smukke Datter LOUISE ANDREA, der nogle Aar senere som hans Hustru skulde følge ham til hans Fædreland.

Hofman-Bang fortæller, at »denne Forbindelse vandt Næring ved den Skik, AALL havde indført, at forelæse i Familiekredden de bedste tyske Romaner som til den Tid udkom, især af Lafontaine, og ved denne Leilighed at undervise hans kjære Louise i det tyske Sprog. Ved disse Forelæsninger vandt AALL en saa sjelden Færdighed i at oversætte fra Tysk og senere fra Fransk, at han uforberedt forelæste Bøger i disse Sprog, som om de vare skrevne i hans Modersmaal.»

Inden han forlod Kjøbenhavn havde han vundet den unge Piges Hjerter, og den Forbindelse, han indgik med hende, ansaa han selv som »den største Lykke, der under alle Livets Omvexlinger paa denne Jord var ham skjænket.»

Sommeren 1795 underkastede Jacob AALL, der havde valgt Theologien til sit Brødstudium, sig Embedsexamen med Charakteren »*Laudabilis et quidem egregie*» og reiste derefter hjem til Norge paa Besøg til sine Forældre, efter paa en glimrende Maade at have tilintetgjort sin norske Lærers Dom, at han ikke duede til Studeringer.

Det var Faderens, der jo selv var theologisk Kandidat, Ønske, at han skulde blive Prest, og for at han skulde faa en Anledning til at forsøge sig som Prædikant, noget, han nærrede stor Ængstelse og Frygt for, blev det bestemt, at han skulde forrette Tjeneste en Søndag i Slemdals Kirke.

Skjønt Tilhørerne foruden af Sognets Præst, den senere saa bekendte Biskop Claus Pavels, kun bestod af Sognets Almue, faldt denne første Prøve dog ikke heldig ud. Paa Grund af sin Ængstelighed talte han saa hurtigt og sagte, at en Bonde, der senere af Pavels blev spurgt, om hvad han syntes om Prædikenen kun vidste at svare: »det gik rat».

Pavels selv fortæller:¹ »Noget senere stiftede jeg ogsaa Bekjendtskab med den yngre Jacob AALL (cand. theol., siden Jernverkseier).

Ved sin Aandskultur og sine rene, næsten strenge Sæder udmerkede han sig fordelagtigen blandt Tidsalderens Ynglinger. I Glædeslauget var han rigtignok ikke paa sit Stæd, han drak lidet, sang slæt ikke, og var ei meget oplagt til lystig Skjemt; men i en alvorlig Samtale under fire eller sex Øine var han visselig ikke tilovers.

Efter sin Faders Ønske havde han studeret Theologi, og gjort god Fremgang deri. Skjønt det just ikke var hans Yndlingsstudium, var det dog hans Tanke at vedblive, og da han aldrig havde prædiket, gjorde han sin første Prøve i Slemdals Kirke, et afsidesliggende Fjeldannex i Eidanger.

Prøven lykkedes ei aldeles; han var meget frygtsom, skjøndt kun Bønder og jeg var hans Tilhørere; derhos læste han altfor hurtigt og sagte af Papiret. Disse Mangler kunde vistnok afhjælpes med Tiden, men da Lysten ikke før var der, afskrækkedes han ved dette Forsøg endnu mere fra at betræde en Bane, hvor han ei kunde vente den Hæder, hans Aand og hans Kunskaber berettigede ham til at eftertrægte.»

Denne første Prøve og en Ytring af hans Fader senere: »Du bliver aldrig Præst, min Søn,» bidrog til at der opvæktes Tvil hos ham, om den theologiske Bane virkelig var den rette for ham.

Han lagde dog ikke Studierne ganske paa Hylden med en Gang.

Efter sin Tilbagekomst til Kjøbenhavn i 1796 begyndte han, tilskyndet af sin Ven Hofman-Bang, at høre Forelæsninger over Mineralogi, Chemi og Physik, dels fordi Studiet af Naturvidenskaberne bestandig havde øvet en vis Tiltrækningskraft paa ham, og dels fordi han tænkte sig saadanne Studier som en passende Bibe-skjæftigelse for en Præst paa Landet i Norge.

Han hørte nu i nogen Tid Forelæsninger af Professorerne Wad over Orykto-gnosien, Martin Vahl over Botanik og Zoologi, Saxtorph over Splanchnologi, Becker i Chemi og Etatsraad Bugge over Physiken.

Da Hofman-Bang i Foraaret 1797 skulde foretage en Reise til Tyskland for videre at studere Naturvidenskaber, bestemte Jacob AALL sig til at gjøre ham Følge.

Efter Vaaren og Sommeren sammen med P. E. MÜLLER den senere Biskop over Sjælland, at have studeret i Kiel, drog Vennerne afsted i September.

Reisen gik over Berlin og Dresden til Leipzig, hvor de tilbragte Vinteren ved Universitetet.

¹ Claus Pavels Biografi og Dagbøger, udgivne i Uddrag af Claus Pavels Riis. S. 23. Bergen 1864.

Da de Vaaren 1798 forlod Leipzig, lod Hofman-Bang sig snauklippe, og Jacob AALL holdt op med at pudre sig, »men arangerede sit Haar en Chignon, saa at baade han og jeg siden have sparet Udgiften til Haarskjæreren, som indtil den Tid hver Morgen besøgte os,» fortæller Hofman-Bang.

Efter kortere Ophold i Prag og Freiberg ankom de Reisende til Göttingen, hvor deres Ven Müller allerede havde leiet Logi til dem.

»Der havde vi tillige den Behagelighed at boe under Tag med vore Landsmænd og Venner, de senere berømte Mænd Engelstoft og Thorlacius. I samme Gade og ligeoverfor vores Bopæl logerede den endnu levende Professor Sverdrup, som blev vores stadige Middags Gjæst, da vi lode hente Mad i et Vertshuus og spiste daglig sammen. Det er mærkeligt at under vores Ophold i Göttingen var det næsten ikke muligt at finde god Føde for Penge. Vor Middagsmad var ofte saa slet, at vi ei sjelden satte en Ret Kjødmat for AALLS Hund Murkion uden at have nydt det ringeste af den.»

Fra denne Reise er opbevaret følgende to Breve fra Jacob AALL til Sverdrup.

Freiberg d. 15 Oktober 1798.

Ved disse Linier vilde jeg melde Dem, gode Sverdrup! at jeg endnu vandrer paa vores Jordskorpe; thi at jeg ikke befinder mig i de ehlyseiske Marke, derom overtyder mig Tilfulde dette Stæds hele Udvortes, snarere skulde jeg troe mig henslængt til det sorte Tartarus, hvis jeg ikke blant de sorte Engle, hvormed jeg omringes, hist og her skimtede blide tækkelige Qvindevæsener, der jo aldrig, som saadanne vare Undersaattere af Helvedriget. — Altsaa, gode Ven! min Forsigtighed var overflødig og De haver at brænde det Dokument som jeg efterlod i Deres Gjemme. Skulde De ikke kunne holde Deres nysgierrige Øie fra Indholdet deraf, saa beder jeg om dyb Taushed, indtil det kan blive lagt for Dagen, som nu ligger skiult i Mørket.

I Følge den Lod som er tilfalden mig; har jeg nu at fortælle Dem Reisen til Maynz. Müller og jeg have af stor Lykke at sige, at vi saa hældig undkom den talrige Bande af 500 Røvere, som opfyldte en stor Deel af de Egne vi passerede. De forklæde sig paa allehaande Maader, som Studenter, som Jægere og som store Herrer og under denne Maske have de allerede begaaet forskrækkelige Mord. Vi passerede næsten den Plet, hvor der for faa Dage siden var myrdet en Kjøbmand, der vendte tilbage fra Francfurter Messe med en rig Ladning af Louisdorer. Vor Uvidenhed gjorde os trygge. Det varede ikke længe før vi naaede de Stæder hvor de franske Krigere huse; aldrig saa snart havde vi forladt det Land, hvor Fyrsten er rig, men Landet plaget og fattig, førend vi stødte paa talrige Flokke af franske Soldater. Allerede Giessen vrimler deraf. Vi spiste der ved et Table d'hotels, hvis Giæster næsten alle vare franske Officerer, der i deres Samtaler tydelig nok yttrede deres Jver for Republikens Sag og deres Misfornøjelse med Direktorium. Hvad kan det og være anderledes da deres Gage udbetales dem paa

den uordentligste Maade? Den største Deel af Dem vare vakkre velklædte Folk, da Soldaterne derimod løbe omkring i Pialter og med bare Been i Skoene. Bønderne i disse Egne ere saare ilde tilfreds med disse graadige Giæste. Alle de Stæder og Landsbyer nemlig, som tilhøre det Hessendarmstadske ere besatte med Franske Soldater, som maae underholdes af de ulykkelige Indvaanere i dette Land. En fransk Soldat, der giæster hos en Bonde, trakteres tvende Gange om Dagen med Caffé, om Middagen faar han Suppe, Gemuse og Kiød, om Aftenen Suppe og Steég og dertil Øl og Brændeviin i Mængde. Jmidlertid sidde hans ulykkelige Vært og gumler paa Brød og drikke Vand til. Mange Bønder forsikkrede os ogsaa, at om dette længe varede maatte de rebellere. Man vidste at fortælle os de sørgeligste Exempler paa Bønder som fra glimrende Velstand var siunket til den dybeste Armod, I hvis Landsbyer som vi passerede, der var hjemsøgt med Borgersoldater, matte vi forevise vore Passe. To Mile fra Frankfurt til den franske Leir; men som til vores Fortræd just var opbrudt faa Dage før vi kom. Kommissionen til General Joubert frugtede altsaa intet. Vi saa imidlertid Ruinerne deraf, den havde bestaaet af Straaehytter og Chefen havde en større Straaehytte. I Frankfurt tilbragte jeg et Par ret fornøielige Dage; der vare endnu morsomme Spor af Messevirksomheden. De store Pladse vare fyldte med rige Boutiker hvor de prægtigste Luxus-Artikler bleve faldbødne. Man kunde og der see allehaande Rariteter lystelige at see til; f. Ex: en liden vel proportioneret Dverginde, tvende Elefanter, en Kongetiger og saadant mere. Kommedietruppen høre til en af de bedste tyske jeg har seet, og Komediehuset til et af de herligste. Her udøves og Hospitalitens gyldne Ret mere end ellers noget Sted i Tydske-land, jeg endnu har besøgt; jeg havde kun to Addresser og blev paa begge Stæder indbudet til lække Maaltider:/: at ikke dette Udtryk maatte skade Deres Middagsappetit!/: Den ene af disse var hos Europas første Anatom, Sømmering, som er emigreret fra Maynz. I Maynz saa det hele bedrøveligt ud. En stor Deel af dens prægtige Huse ere lagt i Aske ved Beleiringen, og det tildeels ved Ejernes egen Skyld; thj disse vare gemeenlig saakaldte store Folk, som forlade Byen i Nødens Tid, og deres store tomme Palaier bleve Rov for Ilden, medens Borgeren med prisværdig Geskjæftighed havde nok at bestille med at rædde sin egen Hytte; af de sidste ere og faa brændte. Den omringedes fordmum med de skønneste Hauge med Alleer og prægtige Lystslotte; det alt er ødelagt og man seer ikke Spor til hvor disse Kostbarheder havde staaet. Vi talte med den berømte Repmann, Fader til »das gröne ungeheur«. Han var Maynzisk Klubigtz og nødsagedes af Aristokraterne til at rense Gaderne, han gik derpaa til Paris, triumferede over sine Fiender, og beklæder nu et meget vigtig Embede i Maynz. — Universitet er i disse Dage ophævet i Maynz, og dets Lærere ere alle afgaaet uden Pension, forskjellige Fakulteter blive ikke mere besatte og dertil hører da det theologiske. — Den positive Religion er ikke Statens Sag, vil man dyrke den, hindres man ikke deri, men man maa da selv sørge for Lærernes Besoldning.

Saa meget fra Deres hengivne

AALL.

26 Jan. 99.

Efter at have saa længe forgieves luret paa Deres Svar, gode Ven! paa min sidste Epistel, ser jeg mig nødsaget til atter at kaste en Bombe paa Deres Skrivepult for at sprænge Deres Taushed. Naar jeg — med al den kritiske Skarpsindighed jeg besidder — ret overveier Sagen, finder jeg det at være den rimeligste Konjektur, at Grunden til Deres Taushed udspringer fra — Keiseren af Rusland. De tier fordi Reinbott ikke taler, og vor gode Reinbott taler maaske ikke, fordi den kloge Keiser — ved at fordrive hans Faders Sognefolk har beskaaret hans Indkomster. — Men De maae ikke troe, gode Ven, at jeg giæster Dem i Dag, blot for at tale min Pungs Sag, nei! jeg kan forsikre, med norsk Ærlighed, at det og er Længsel efter at erfare hvorledes De trives i Deres lærde Værksted. De er nu engang i Vinter bleven min Stalbroder i Kiødets Korsfæstelse, og jeg er meget begjerlig efter at vide om den Rest af Deres gode Lune, som ikke Lærdom og Stillesiddens har fortæret, aldeles har lidt Skibbrud. Med mit har jeg i dette Hul spilt et vovelig Spil.

Den 24de Marts letter jeg Anker i Freiberg og styrer Koursen til Schlesien, og efter at have i Sommer gennemkrydset Bøhmens og Helvetiens Bierge gaar jeg med fulde Seil til Paris, hvor jeg haaber at praie Her Sverdrup, og vi ville da i Glædens Havn gjøre os skadesløs for denne Vinters ublide Dage. — Har De da vel hørt at Müller og Hammelef have ligget fast i Strasburg i mere end fire Uger? — Det hele Doktorkomplot lider ret vel i den store Bye, de boe i et Palais og have et stort Værelse et noget mindre og tvende Kabinette for 3 Louisdorer maanedlig. Alle Overdaadigheds Artikler falbydes i Paris for en Spotpris, og hverken Sielen eller Legems Føde er saa dyr som man har skrækket os med. Den Gøttingske Næseprofessor har smurt os en gigantisk Løgn paa Halsen angaaende Chausepenge da den hele Seilads fra Strasburg til Paris i Kabrioletten ikke koster mere end 80 Livres. Murkim, hin unge, har ved første Indtrædelse i Paris taget en Parisisk Skiønhed, som var rullet i Müllers Selskab til Paris, saaledes i Affektion at han først befandtes i hendes Væрге og siden aldeles forsvandt. Intet ærgrer mere end at dette utaknemlige Dyr har kostet Müller 11rd Findeløn. Da maa jeg rose den gamle Murkims — hvis venligste Hilsen jeg har at formælde — stadiige Sindelaug, naar jeg stige ned i Gruben overleverer jeg min Rigdom i hans Væрге, og naade den der antaster ham, saalænge han ruger derover.

Jeg faaer den Fornøielse at hilse min Broder og maaskee Nicolai Møller i Freiberg. Gandske vist er det at min Broder kommer hertil for at samle Viisdom i den sorte Skole, og den Stakkels Møller venter kun paa naadig Bønhørelse af Reventlou for at drage med. Vi gjøre da Reisen med hinanden til den polske Grændse. Hvorledes lever Deres elskværdige Gienboer, Herr Deveritten, og de øvrige Carikaturer? Er der ingen blodig Profeszorfeide ingen Snurrekrig og Gossenersts Dueller? Spiser de endnu for en Groschen (Konventionsmyndt:) Blommekage om Morgenen, Eendes om Middagen hos Heinze, sover hos Heyne og løber i Volden bane omkring den lærde Bye om Aftenen? Og hvorhen flytte De Deres Vandringstav til Foraaret.

Et gunstig Vindblaf begynde at oplive vor norske Handel, Fragterne stige, men den glubende Søe har for nylig opslugt en af vor Boes Skibe, og der vil vel flikkes noget inden denne Skade kan repareres.

Hermed havde min Pludder en Ende, og efter behørigen at have aflagt min Nytaarsrespekt, overlader jeg Dem Musernes Omfavnelser og trækker mig tilbage til min Bierghule.

Jacob AALL

I Göttingen hørte AALL Forelæsninger af Blumenbach og Lichtenberg, og her modnedes lidt efter lidt den Bestemmelse hos ham at tage Farvel med Theologien og ganske ofre sig for Studiet af Bergvidenskaben.

En væsentlig Hindring for Virkeliggjørelsen af denne Plan var nu ogsaa borte, idet hans Fader i Januar 1798 var død og havde efterladt sig en saa stor Formue, at det Beløb, der faldt paa Jacob AALLS Part, var tilstrækkeligt til, at han kunde realisere sine Planer med Hensyn til sin Fremtid.

I August forlod Hofman-Bang Göttingen for at begive sig til Paris; Jacob AALL reiste til Freiberg for at høre den berømte Werner og for ved Besøg i Gruberne i Sachsen og Schlesien at fuldende sin Uddannelse som praktisk Bjergmand.

Ud paa Sommeren 1799 kom Jacob AALL hjem til Norge og var saa heldig næsten med engang at erhverve sig en Eiendom, hvor han fik en rig Anledning til at anvende sine Kundskaber, sin Energi og sin Arbeidslyst.

I September 1799 købte han sammen med sin yngre Broder Nicolai Benjamin AALL, hvem han forøvrigt ganske kort efter udløste, *Næs Jernværk* i Holt Sogn for en Kjøbesum af 165 000 Rdlr. dansk Courant eller 132 000 Rdlr. Species.¹

Samme Høst 6te December 1799 ægtede han i Kjøbenhavn i Heiliggeist Kirke sin Forlovede Lovise Andrea Stephansen født i Kjøbenhavn 30 Oktober 1779, Datter af Justitsraad Lauritz Nyland Stephansen og Anna Sejersløv og tog Bolig paa Næs Jernværk, som i omtrent 100 Aar kom til at være i hans Slægts Eie, og hvor han selv gjennem et langt Liv boede og udfoldede en betydningsfuld Virksomhed.

¹ Den tidligere Eier, Jacob Schnell, var Søn af Cancelliraad Ulrich Schnell, der gjennem sit Ægteskab med Cancelliraad, Rektor Raschs Datter var Svoger af Niels AALL d. æ.

FRU LOVISE ANDREA AALL

FØDT STEPHANSEN

f. 1779 † 1825

(UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 138)

JACOB AALL

TIL NÆS JERNVÆRK

f. 1773 † 1844

EFTER KOBBERSTIK SIGN. A. FLINT
(UDSTILLINGSKATALOGEN NO. 135)

II.

Tidsrummet fra 1800 til 1807 var en lykkelig Periode for Norges Handel.

Med Undtagelse af den kortvarige Ufred, som fremkaldtes ved Englændernes Optræden i 1801, der en Tid satte Sindene i Bevægelse og for en Tid lammede al Virksomhed, var der Fred og gode Aaringer, og Tidsrummet betegnes endog som »Norges Guldalder i vore Næringsveies Histore». ¹

Norge nød Frugterne af sin Neutralitet; dets Skibe seilede frit og uhindret paa alle Farvande, Trælasthandelen, dengang Norges vigtigste Indtægtskilde, floredede; ogsaa for Jernværksindustrien var der glimrende Tider.

De fleste Værker arbejdede let og fordelagtig; de havde sine gode, faste Kunder, der til høie Priser modtog alle deres Produkter.

JACOB AALL havde dog som ung og uerfaren Jernværkseier i Begyndelsen mange Vanskeligheder at bekjæmpe.

Den forrige Eier, Schnell, var, siges der i Jacob AALLS Biografi,² »skjønt en retsindig Mand, dog temmelig streng i sine Fordringer til Driftsbønder og Arbeidsfolk, og da han for en stor Del opholdt sig i Kjøbenhavn og maatte lade Værket bestyre ved Andre, var heraf opstaaet adskillige Misforstaaelser og Stridigheder, der nu veltede ind paa den nye Eier, med hvis Ungdom og Uerfarenhed enhver troede at have let Spil.

Hertil kom at der blandt Værksfolket ikke herskede den bedste Orden, saa at Arbejderne endog oftere kom beskjænkede paa Contoiret.

Disse Vanskeligheder bleve imidlertid snart overvundne.

Jacob AALL gjorde intet Forsøg paa at anvende de dengang gældende Circumferencelove, for at tvinge Bønderne til Drifter og Kjørsler; men han behandlede Dem med Redelighed og Liberalitet, og aabnede paa billige Vilkaar sin Kasse, naar

¹ Aalls Erindringer 2 Udg., S. 40.

² Aalls Erindringer 2 Udg., S. 3.

de trængte dertil. Paa denne Maade blev Værket bedre forsynet, end nogen Tvangslov kunde bevirket, og ikke alene udbredte sig den Overbevisning, at Forbindelsen med Værket var den sikreste Tilflugt i enhver Nød, men der dannede sig ogsaa mellem Værkseieren og mange af de gjæveste Bønder et Venskabsforhold, som styrkede og lettede Samhandelen.

Mod Værksfolkene viste han sig vel som en omhyggelig og kjærlig Husbonde; men han viste dog dermed at forbinde den Strenghed, som var nødvendig for at holde Orden.

Naar nogen Nød hjemsøgte Arbeidsmanden eller hans Familie, som det stod i hans Magt at afhjælpe, var han ikke rolig, førend Hjælpen var givet, og aldrig bankede den Fattige eller Syge forgjæves paa hans Dør.

Heri understøttedes han paa mange Maader af sin Hustru, der havde en sjelden Evne til at styre den Deel af en saadan Virksomhed, som falder i Konens Lod. Men paa den anden Side taalte han ingen Udskeielser, og den uordentlige og drikfældige Arbejder blev straks truet med Opsigelse.

Ved dette Regimente dannede der sig efterhaanden en Stok af Arbejdere, som i Sædelighed og Hengivenhed for deres Husbond ikke let ville finde deres Overmænd.»

Endskjønt Driften ved Næs Jernværk var let og særdeles fordelagtig, studerede Jacob AALL dog stadig paa at indføre Forbedringer i Produkternes Tilvirkning.

Nogen Projektmager, der uden Prøvelse og Kritik tog alle mulige Opfindelser i Brug, var han ikke.

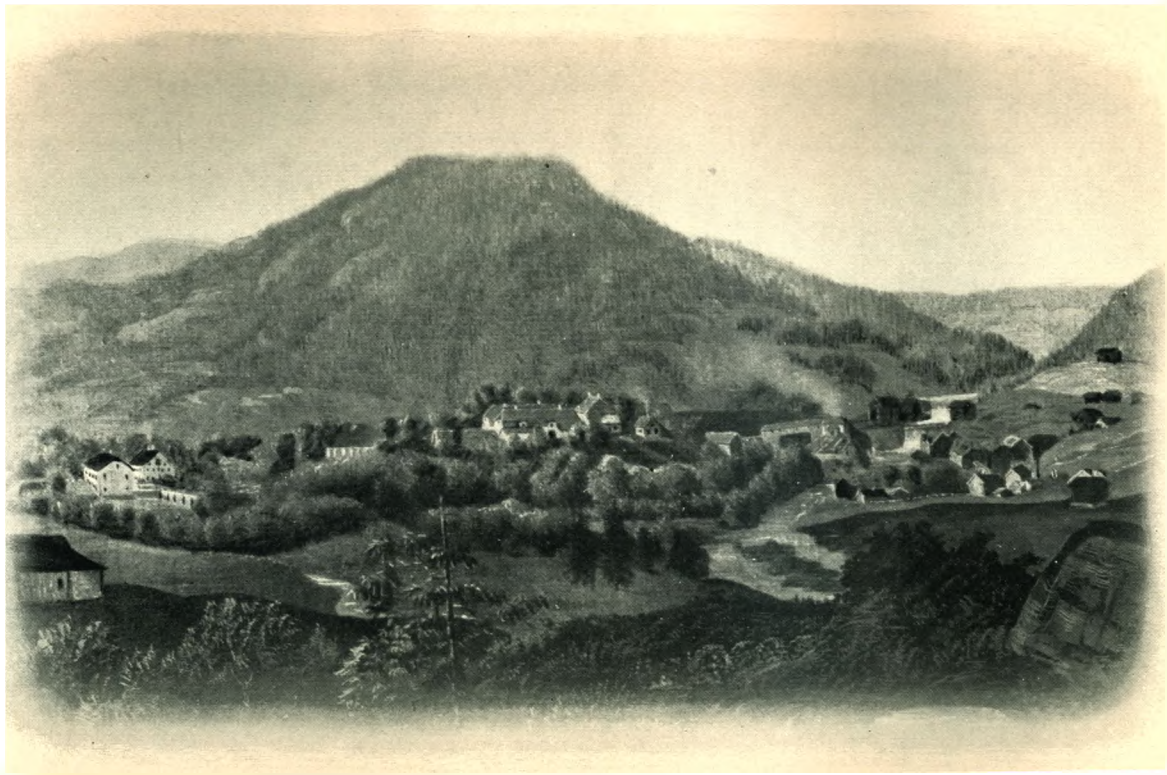
»Jeg har lært,» skriver han 25 Februar 1804 til Hofman-Bang, »at man i Fabrikvæsen ved at slide paa den bredslagne Landevei sørger langt bedre for sin Fordeel og Tilfredshed, end ved at vove sig ud paa Kunstens og Forfinelsens ukjendte Sideveie.»

Men han fulgte flittig med i Udlandets Fagtidsskrifter og fandt han der noget, som han efter moden Overveielse antog passede for ham, sparede han til Gjengjæld hverken Anstrengelse eller Penge for at faa det anskaffet.

Disse Forbedringer, der især var rettede mod den gammeldagse Støbning i Sand, bidrog ganske sikkert i en senere Periode, da de fuldstændigere kom til Udførelse, meget til at bevare hans økonomiske Stilling i de farlige og kritiske Tider.

Selv foretog han fra Tid til anden Reiser til Udlandet for personlig at studere de Fremskridt, som Jernværksteknikken havde gjort ude i Europa, og i 1806 engagerede han sin Forvalter Meldahl, der i flere Aar havde været i hans Tjeneste, til med en aarlig Understøttelse af 800 Rdl. i nogle Aar at foretage Studiereiser i lignende Øiemed.

NÆS JERNVÆRK

EFTER MALERI AF LUND 1847. I MIDTEN AF BILLEDET SEES HOVED-
GAARDEN, HVORAF MIDTBYGNINGEN ER OPFØRT AF ULRICH SCHNELL
ANTAGELIG CA. 1738, DE TO SIDEBYGNINGER AF JACOB AALI MELLEM
1800 OG 1810

Jacob AALL blev dog ikke ganske sparet for Sorger og Bekymringer i denne lykkelige Periode.

En voldsom Ildebrand herjede Næs Jernværk i September 1806.

I et Brev af 12 September til Hofman-Bang giver han følgende Skildring af den uhyggelige Begivenhed:

»En ulykkelig Ildebrand, der opkom i Marsovnens Natten mellem Torsdag og Fredag opbrændte alle de Bygninger, som stode i Forbindelse med den, og alle de dyrebare Sager, som den indeholdt. Alle mulige Former, Modeller og Kasser, Bælger og det øvrige Maskineri fortæredes af Luerne, og der hvor stolte Bygninger stode, sees nu kun en Askehob.

Midt i Ulykken var jeg lykkelig; thi Ilden bar Vinden paa Vaaningshuset, og Millioner Gnister regnede ned paa det og begyndte at tænde, da Marsovnens Bygninger styrtede sammen, og Ilden tabte sin Kraft.

Mit Tab er stort; men jeg haaber ikke uovervindeligt.

Jeg har allerede samlet en Deel Materialier til at opreise de nødvendigste Bygninger; lykkeligvis har jeg liggende et Par Bælger, som omtrent er halvfærdiggjorte, og jeg har min Bygmester Meldahl hos mig, som jeg haaber har de nødvendige Indsigter til at sætte Bygningerne bedre op end de stode før.

De forfærdelige Udgifter og Savnet af Gevinst i den lange Tiid alt staar stille, vil vistnok trykke mig; men jeg haaber ogsaa at overvinde den Crisis. Boede jeg i Danmark og havde Adgang til vedkommende høie Personer, saa vilde jeg maaske ved denne Leilighed kunde faa realiseret min Ide at faa aabnet et Pengelaan, som jeg allerede havde begyndt at slaae af Tankerne.

Imidlertid vil jeg haabe at Ingen skal lide under dette uden jeg selv, og da det er en Ulykke som jeg paa ingen Maade har kunnet forebygge saa forsikrer jeg dig, at jeg er mere rolig end du maaske tror.

Midt i det Øieblik da Luerne, hvis Mage jeg aldrig har seet slog mod Himlen og truede med at gjøre mig og mine inden faa Øieblkke husvilde, maatte jeg undre mig over, at jeg, som ellers ikke er phlegmatisk, var temmelig rolig. Jeg ansaa det for en Pligt for Staten, at tage en Mand, som aldrig har gjort sig dens Understøttelse uværdig, under Armen, naar han var paa Veien at synke, og jeg regnede paa mine Venners Medlidenhed og Medhjælp.»

En anden Gang truedes Næs Jernværk paa det alvorligste af en Flom i Elven.

Hofman-Bang, der netop var Jacob AALLS Gjæst paa Næs, fortæller i sine Erindringer om Jacob AALL:¹

»Under mit Ophold paa Næs kom sildig paa Efteraaret en saa stor Vandflom i Elven, at der om Natten blev ringet med Allarmklokken. Da jeg ilede til Stædet fandt jeg den flinke Stiger Mads Halvorsen i Færd med at befæste Broen over

¹ Personalh. Tidsk. 4 R. I, S. 175.

Elven med Jern-Kjæder og at træffe de Anstalter, han ansaa nødvendige. Ved dette Tilfælde fandt jeg Leilighed til at bemærke AALLS rolige Tillid til Forsynet, der dog var blandet med Ængstelighed, da han som Begynder ikke ville kunne have taalt det Tab, som Værkets Standsning eller Ødelæggelse vilde have ført med sig.

Til Held faldt Vandet den følgende Dag.»

Allerede tidligt begyndte man at udnytte Jacob AALLS Indsigt og Arbeidsomhed i det Offentliges Tjeneste.

I 1802 blev han Medlem af den ifølge Forordningen af 1 Oktober 1802 nedsatte Kommission til Jordeiendommenes Vurdering.

Om sin Deltagelse i Kommissionens Arbejder skriver han 26 Oktober 1803 til Hofman-Bang:

»I Skattecommissionen er jeg saa dybt indviklet, at jeg ikke med Ære kan drage mig derudaf; det er enhver Statsborgers Pligt at bidrage sin Skjærv til det almindelige Bedste. Som den vigtigste Bevæggrund for mig til ikke at modsætte mig Stiftamtmandens virkelig paatrængende Anmodning, var at jeg blev udvalgt til Skattecommissær i Raabøigdelagets Sogn som beboes af høist raa og uvidende men dog skikkelige Folk, som jeg tiltror mig at have Indflydelse paa.»

Tilrods for at hans Tid var fuldt optaget med Bestyrelsen af sit Værk og Deltagelsen i offentlige Anliggender, fik Jacob AALL dog Tid og Anledning til at drive sine kjæreste Sysler, nemlig litterære Studier og Arbejder.

Foruden et utrykt Skrift om Geognosien udgav han i 1806 sit første litterære Arbejde, en Afhandling om Jermalmens Forekomst i Norge, og i 1809 et Skrift, »Fædrelandske Ideer«, der ved den Frimodighed, hvormed det var affattet, tildrog sig megen Opmerksomhed.¹

Ovenpaa de 7 fede Aar fulgte de 7 magre Krigsaar.

Krigen med England brød ud.

Endnu før de første fiendtlige Kanonskud løsnedes, lagde den engelske Regjering Embargo paa alle norske og danske Fartøier, der laa i engelske Havne.

Al Handelsvirksomhed standsedes ligesom ved et Slag, der desuden rammede des haardere, som det traf uventet.

Det var haarde og bekymringsfulde Tider for vore Jernværkseiere.

Det engelske Marked blev med et lukket, Jernet kunde for den største Del kun afsættes i Danmark, og Adgangen hertil var over Havet, hvor fiendtlige Krydsere lurede overalt.

Til alle de andre Bekymringer kom ogsaa Frygten for Hungersnød.

¹ Det blev trykt og udgivet i Christiansand og var tilegnet hans yngre Broder Nicolai Benjamin Aall (se denne).

Jacob AALL sad paa Næs Jernværk omringet af en stor Skare Arbeidsfolk og Driftsbønder, der uden hans Hjælp vilde være viede til den visse Undergang.

Med Anspændelsen af alle sine Kræfter og al sin Kredit kjæmpede Jacob AALL en haard Kamp i Trængselsaarene for at redde ikke alene sig og sine, men ogsaa Befolkningen i sit Distrikt.

Hele hans borgerlige Stilling var alvorlig truet.

Driften af Værket kastede lidet eller intet af sig, Korntilførselen, der ikke alene var forbundet med Farer og Velfærdstab, men hvis Afsætning omtrent udelukkende skeede til en Befolkning af hungrige og nødlidende Mennesker, der ingen Betaling kunde give, kostede uhyre Summer.

Det var den indbringende Licencefart, hvori Jacob AALL tog ivrig Del, sammen med den med klog Forsigtighed i de gode Tider opsparede Formue, der gjorde det muligt for ham at gaa nogenlunde uskadt ud af den ødelæggende Krise.

I sine Erindringer skildrer Jacob AALL med levende Farver alle de Trængsler og Ængstelser, han havde at gennemgaa i hine haarde Tider.

»Omgivet paa alle Sider af hungrige og nødlidende Mennesker,» siger hans Biograf, »anstrengte han sig stundom næsten over Evne for at bringe store Kornpartier ind i Landet og derved sættes istand til at komme sine Naboer til Hjælp.»

Om Omfanget af hans Anstrengelser for Provideringen faar man et klart Indtryk ved Gjennemlæsningen af hans vidtløftige Correspondance med den trofaste Ven Hofman-Bang, der uegennyttig og opofrende besørgede en stor Del af hans Indkjøb og Expeditioner i Danmark.

»Du har Ret i, kjæreste Hofman,» skriver han saaledes 22 Juli 1808, »at beklage Norge, dets Forfatning er virkelig ynkværdig, Hungersnøden har naaet en frygtelig Høide paa de fleste Kanter af Landet.

Landalmuen har været nødsaget til at tage sin Tilflugt til de Fødemidler, som ellers kastes for vilde Dyr. Den anser sig lykkelig, naar den kan erholde Brød af Mose og Bark, blandet med noget lidet Meel. I selve Hovedstaden er dette Tilfældet.

Der skal neppe kunne fremvises nogen Nation, som under saa mange haarde Lidelser viser saa megen Hengivenhed for sin Konge, saa megen Kjækhed i at mødestaa fiendtlige Angreb, som denne.

Jeg har ogsaa det Haab, at dette Beviis paa Nationens Troskab vil opvække Regjeringens Opmerksomhed og tilveiebringe kraftigere Foranstaltninger end de, som afvigte Vinter iværksattes til Landets Proviantering.

Opmerksomheden henvendtes alene paa Sjællands Forsvar og Proviantering og paa Forberedelserne til Franskmændenes Overfart; imidlertid var det ulykkelige Norge overladt til — Regjeringskommissionen og til vindesyge Kjøbmænds lunkne Foranstaltninger.

Ikke, at jeg istemmer Dagens Tone og hudfletter Kjøbmanden; men det er vist, at de rigeste Kjøbmænd i Landet have gjort saare lidet for at proviantere Norge og de øvrige velsindede, til Opofrelse beredvillige Handelsmænd mødte saa mange Vanskeligheder ved Tilveiebringelsen af nødvendig Kredit, at den beleilige Tid ubenyttet forsvandt.

Det var den raske Stiftamtmand Thygeson, som skaffede mig 18,000 Rdlr. til Indkjøb af Kornvarer afvigte Høst.

En vovelig Udskibning af mine Effecter maatte bedække den øvrige Deel af hvad jeg behøvede.

Men tillad mig at sige reent ud, at jeg ikke uden bitter Græmmelse kan tænke paa de Vanskeligheder, som lagdes mig iveien i Danmark til mine uegenytige Hensigters Opnaaelse.

Da jeg i Vinter havde erholdt Tilladelse til at indføre 3000 Tønder Kornvarer fra Sjælland, kjøbtes fra det Rybergske Hus 1200 Tønder Byg til hvis Transport til Norge 2de i Kjøbenhavn liggende norske Brigge blev befragtede.

Men da Expeditionen skulle iværksættes fik jeg Brev fra Mørk, at man havde sagt, at de Varer, som jeg havde forbunden mig til at levere i Stedet for Kornet først maatte nedkomme, førend Kornet kunde tillades at udføres.

Hvortil da Tilladelsen, naar den først maatte iværksættes da det var forsent?

23 Februar indkom til Kjøbenhavn min egen Brig bestemt til at hjembringe 1400 Tønder Byg.

Den blev straks lagt under Embargo og ligger der endnu for min Regning; thi Regjeringen har afslaaet al Erstatning for Opholdet.

En Brig mig tilhørende ladet i Corsør med 1000 Tønder Byg blev af Magistraten der udlosset, opholdt i 8 Dage og blot ved Baron Holstens Venskab for mig befriet. Paa Tilbageveien blev dette Fartøi ræddet, næsten ved et Vidunder, thi det passerede paa Bøsseskud nær den første Fregat, som seilede til Beltet for at blokere Transport-Skibene ved Nyborg.

Saa mange ere de Hindringer, som ere lagte mine Foretagender iveien og som rimeligvis har skildt mig med 2800 Tønder Kornvarer.

Andre har Skjæbnen paaført mig.

En Brig ladet med Jern for at hjembringe Kornvarer blev opbragt af de Engelske, hvorved jeg led et Tab af 7000 Rdlr.

En Ditto fra Calundborg blev opbragt af de Svenske; en Brig ladet med Korn for min Regning strandede uassureret paa den jyske Kyst.

Fire af mine paa Nordstrand farende Baade, dels ladede med Jern, dels med Korn ere opbragte af Svenske og Engelske.

En af disse forvoldte mig et Tab af 1200 Rdlr.

Efter alle disse Tab vil det maaske undre dig at høre, at jeg siden September Maa-
ned 1807 har uddelt mere end 8000 Tønder Kornvarer, og at ingen eneste af mine Arbeidere og Driftsbønder har savnet det nødvendige Brødkorn, og har endnu ikke spist enten Mose eller Barkebrød.

Mine Magaziner er endnu ei aldeles udtømte, jeg har endnu det, hvormed jeg kan vederqvæge den Hungrige i min Kreds.

Saaledes har jeg i det mindste beroliget min egen Samvittighed, men jeg har lidt et Tab paa min Formue, som jeg ikke saa let kan forvinde.

Jeg ved ogsaa, at alle disse mine Bestræbelser ville snart være glemte baade af mine Foresatte og mine Undergivne, og at det vil blive overladt mig selv at redde mig ud af Forlegenheder, hvori jeg forat hjælpe andre maatte nedsynke, men da dette er Tingenes Gang i Verden, saa er det daarligt at drive sine Opofrelser indtil egen Undergang.

Jeg haaber at have lagt mine Planer med saamegen Klogskab at jeg uagtet mine sønderknusende Uheld ikke skal mangle Midler til at hjælpe mig ud af enhver Forleghed.

Dersom Forsynet herefter som hidtil vil formilde de mig tilskikkede Lidelser ved mangehaande smertestillende Opmuntringer, og idet nogle af mine Planer falder ud til Tab, kroner andre med Held, saa vil jeg være stolt af at kunne komme mine Medmennesker til Hjælp, men jeg vil tro mig det tilladt ved virksomme Foranstaltninger hævdede af Love og Samvittighed at søge at fremme min egen Fordel.

Ved saaledes at moderere Hjertets Følelser med Klogskab, haaber jeg at bevare min borgerlige Selvstændighed og beholde Kraft til at give mig og mine en for Næringsssorger befriet Tilværelse.»

Tilstanden i Norge i 1809 var ikke bedre og Udsigterne ikke lysere end i 1808.

16 Februar 1809 skriver Jacob AALL:

»Mine Opofrelser for Staten var i denne Tid mange, og jeg maa takke en besynderlig Skjæbnens Varetægt, at jeg ikke føler dem mere.

Frit tør jeg sige, at ingen Borger i Forhold til Formuen har gjort mere, men hvo kan se et ulykkeligt i Støv nedtraadt Fædreland bragt til den farligste Krisis, uden efter Evne at komme det til Hjælp?

Norges Lidelser er tusindfold.

Sygd, Hunger og udtømte Næringskilder truer dets Selvstændighed med Undergang.

Den strænge Vinter, som omspænder vor Kyst med en uoverseelig Flade af Havis gjør vor Forfatning endnu mere rædsom.

Mine Magaziner er endnu taalelig vel forsynede, og jeg haaber at kunne holde Kuren ud til Farten aabnes, saa at mine Bønder og Værksfolk ingen Hungersnød skal lide før Vaaren kommer, uagtet jeg har mere end 7000 Tønder Kornvarer i Danmark.»

Med Aaret 1810 syntes endelig lysere Udsigter at skulle oprinde.

I Slutningen af 1809 havde Jacob AALL foretaget en Reise til Danmark i Forretningsanliggender, hvorunder han ogsaa havde aflagt sin Ven Hofman-Bang et Besøg.

Hjemkommen herfra skriver han 13 Januar 1810:

»Norge har overhovedet i December Maaned faaet en stor Velsignelse af Kornvarer og der kan ikke blive nogen Mangel for Vinteren eller Foraaret, endskjønt de høie Priser naturligvis maa nedtrykke de mindre formuende Landets Indvaanere.

Formedelst denne lykkelige Tilførsel ophører for mig for det første al Bekymring for Fædrelandet, jeg tager for Tiden ingen Del mere i dets politiske Stilling og haaber nu i lang Tid med uvanlig Ro at kunne nyde de huslige Glæder, som er mig saa rundelig tildelt.

Det samme Forsyn, som frelste os fra den rædsomme Fare, hvorfor Norge afvigte Høst af Mangel paa Fødemidler var udsat vil og fremdeles vaage over os.

Der er ingen Aarsag mere for Borgere til at blande sig i Fædrelandets politiske Anliggender; thi den af Hungersnød frembragte Elendighed, som truede at dræbe al Virksomhed, er for en Tid overvunden og det er tilvisse gavnligt for Fædrelandet at enhver Borger indskrænker sig til sin Virkekreds og udbreder den Nytte, der staar i hans Magt.»

De Ofre, Jacob AALL i Trængselsens Tid bragte sit ulykkelige Fædreland, og det patriotiske Sindelag, han her lagde for Dagen, var storartet og maaske uden Sidestykke.

Det er ganske sikkert ikke overdrevent, hvad hans Ven Hofman-Bang siger:¹

»Hvad AALL har i Krigens Tid opofret af hans Formue til Gavn for hans Fødeland, og til Bedste for den Egn, hvori han levede, vil neppe nogensinde blive bekendt, men jeg tør paastaa at ingen Mand i Danmark eller Norge i hiin ulykkelige Tiid har bidraget saa meget og med bedre Villie til at lindre Landsmænds Nød.

En offentlig Anerkjendelse af hans hæderlige Færd udeblev heller ikke.

Kronprinsen af Danmark-Norge (den senere Fredrik VI) lod i følgende Skrivelse til Prins Christian af 20 Oktober 1807 Jacob AALL bevidne sin Taknemmelighed og Tilfredshed med hans opofrende og patriotiske Færd.

»Eieren af Næs Jernværk Jacob AALL har ifølge Deres Durchlauchtigheds Indberetning vist sig som en sand Patriot, der sikkert kan gjøre Regning paa min Opmerksomhed for hans patriotiske Sindelag, og Deres Durchlauchtighed ville behage at tilkjendegive ham min særdeles Tilfredshed og Tak, ligesom det ogsaa er mit Ønske, at denne ædle Mands Handlinger tilligemed min Tilfredshed og Tak derfor bliver bekendtgjort i Christiania Avis samt tilføiet, at denne Bekjendtgjørelse er skeet efter min Befaling.»

Denne Kronprinsens Skrivelse blev under 27 Oktober s. A. kommunikeret Jacob AALL, ledsaget af følgende Linier:

¹ Personalh. Tidskr. 4 R. I S. 177.

»Saaledes er det mig en særdeles Fornøjelse at communicere Deres Velædelhed denne høieste Befaling.

Christiania den 27 Oktober 1807.

Christian, Prinds af Holsteen.»

28 Juni 1809 blev han derhos udnævnt til Ridder af Danebrog for sin patriotiske Virksomhed.

Foruden alle de Sorger og Bekymringer, som Næs Jernværk og Omsorgen for at holde den truende Hungersnød borte fra sig og sine voldte Jacob AALL, havde han i Aaret 1809 tillige en anden ubehagelig Historie, der paa det alvorligste truede hele hans Velfærd.

Næs Jernværks forrige Eier Schnell, der ganske sikkert har været baade en urimelig og ubillig Mand og dertil yderst vanskelig at have med at gjøre i Penge-sager, angrede nemlig, at han for en saa rimelig Pris havde solgt Værket.

Da Renterne af Afdraget paa Kjøbesummen af Næs Jernværk paa Grund af Vanskelighederne med Postens Befordring gennem Sverige ikke paa Dagen 11 December 1808 var betalt, traf han i al Stilhed Foranstaltninger til atter at søge at komme i Besiddelse af sin gamle Eiendom.

Denne smukke Plan blev imidlertid forpurret ved den trofaste Hofman-Bangs betimelige Mellemkomst.

Han beretter selv herom:

»Da jeg ved en af mine Bekjendte var bleven underrettet om Schnells Tænkemaade, fandt jeg det Pligt at forebygge Ubehageligheder, hvorfor jeg søgte Credit for nogle tusinde Rigsdaler hos Huset Ryberg & Comp, og da denne var bleven mig bevilget, tilskrev jeg Schnell, at da AALLS Indbetaling af Renter og Capital Afdrag muligen formedelst den vanskelige Passage gennem Sverrige kunde udeblive, tilbød jeg at udbetale den Sum, som AALL maatte være skyldig, og som jeg bad ham opgive mig.

I Stedet for et høfligt Svar sendte han mig hans Commissionær Leuning, som skulde underrette mig om at han ei vilde modtage mit Tilbud i en Sag, som ei vedkom mig.

Han lod mig underhaanden vide, at det var vel jeg ei havde frembragt mit Forslag mundtlig, da han i saa Fald muligen vilde have kastet mig ud af hans Dør.»

Jacob AALL blev naturligvis yderst forskrækket ved disse Efterretninger.

Han troede sig allerede sat udenfor sin Eiendom og skrev 16 Februar 1809 til Hofman-Bang:

»Ofte ønsker jeg en anden med min Tænkemaade og Opdragelse mere overensstemmende Virksomhed. I Særdeleshed gjentages dette Ønske hyppigen hos mig i nærværende Tid, da sorgfulde Ængstelser for en anstændig Vedligeholdelse af Værksvirksomheden op-

fylder Sindet, og da Erfarenhed lærer mig, at de største Opofrelser og uegennyttigste Anstrengelser, som ofteste modtages med uskjøn som Ligegyldighed af dem, for hvis Skyld de skee.

Det eneste, som jeg vilde savne er min Bopæl og den her nu saa meget forskjønnende Natur.

De Bequemmeligheder, som Huset frembyder og de glade Sysler i Skov og Eng er saa indflettede i den huslige Lyksaligheds Krands, som jeg er i Besiddelse af, at jeg vilde maaske vove meget ved at ombytte Steder, hvor de nødes.

Derfor benytter jeg dit Raad, kjære Hofman, og dersom Schnell udfører sin Trussel saa kaster jeg mig for Majestætens Fødder.»

17 April 1809 skriver han videre:

»Af det sidste Brev af f. M. kjæreste Hofman bemærker jeg, at du ikke har faaet det Brev, som jeg i Januar Maaned tilskrev dig og hvori jeg forklarede dig de Foranstaltninger, som jeg havde truffet for at afbøde Hr. Schnells Angreb mod mig. Med samme Post afsendte jeg tillige et Brev til Hr. Schnell, hvori jeg søgte at bilægge Sagen i Mindelighed og et Brev til Ryberg indeholdende tilstrækkelig Remisse til at dække den Udtælling, som jeg var pligtig at gjøre Hr. Schnell.

Jeg maa beklage at alle disse vigtige Dokumenter ikke til rette Tid ere fremkomne.

Netop nu i disse Dage har jeg faaet Hr. Schnells Opsigelse lydende paa 58 000 Rdl. da han ikke har villet modtage den ham tilbudne Capital.

Saaledes er der intet tilbage for mig uden at ansøge Kongen om en Kapital, som kan være tilstrækkelig til at frelse mig fra borgerlig Undergang.»

Han vedlagde en Ansøgning til Kongen om et Laan paa 50 000 Rdlr. med Pant i Næs Jernværk og underliggende Eiendomme.

Han antog selv at det tilbudte Pant var mere end dobbelt saa værdifuldt, foruden hans anden Formue bestaaende i Skibe, Beholdninger m. v.

Ved formaaende Venners Hjælp reddedes Jacob AALL ud af den Fare der truede ham uden at behøve at ty til Kongens Naade.

Det er betegnende for Jacob AALLS milde og forsonlige Sindelag, at han intet Nag bar til Schnell paa Grund af hans haarde og lidet tiltalende Optræden.

»Denne fortsatte Fremgangsmaade opvækker hos mig intet Nag imod Hr. Schnell,» skriver Jacob Aall til Hofman-Bang. »Jeg kjender hans mistroiske og strenge Tænkemaade, men jeg har uomstødelige Beviser paa Retfærdighed og Ædelmodighed i hans Opførsel.

Han har anseet dette for en tilladelig Maade at forskaffe sig 10 000 Rdlr. paa af en Mand, hvis Lykke han tror at have gjort og han anser det maaske for en billig Erstatning for de 10 000 Rdlr. som han ved Kjøbslutningen afslog.

Men han kan ikke fortænke mig i, at jeg i Tider som disse, da enhver endog den mindste Capital er vanskelig at tilveiebringe ikke taalmodig bøier min Hals under saa haarde Vilkaar.

Værkets Salg vil neppe blive Resultatet af denne Opsigelse.

Dette Forsæt hos mig er mere Frugten af enkelte mismodige Øieblikkes mørke Indfyldelse paa mit Sind end af en overlagt og stadig Beslutning.

At forlade en Virkekreds i hvilken jeg elskes og agtes i en fortrinlig og sjælden Grad, det var at friste Forsynet og Lykken. Heller vil jeg da forandre min nuværende Virksomhed, som jeg snart tror at have bragt i en stadig god Gang og opofre mine Kræfter i anden Henseende til Fædrelandets Tjeneste.»

Det gik forresten samme Schnell daarlig; ved Pengereductionen blev han aldeles ruineret.

Jacob AALLS gode Hjerter kom her atter frem; han gav den Mand, der af yderste Evne havde forsøgt at ruinere ham og drive ham fra Hus og Hjem, en aarlig Understøttelse af flere Hundrede Rigsdaler, uden hvilken han paa sine gamle Dage havde kommet til at lide den bitre Nød.¹

Disse Breve, hvis mørke Farver viser, at de er skrevne under Paavirkning af Øieblikkets bitre Stemning, giver alligevel et godt Udtryk for Jacob AALLS nedbøiede Sindsstemning i disse Dage.

I sin Sorg og Fortvilelse opstod der ogsaa den Tanke hos ham at sælge Næs og bosætte sig i Danmark for der i et fredeligt og roligt Liv at kunne hengive sig til sine videnskabelige Sysler.

Dette var og blev dog blot Tanker, undfangede i mørke Øieblikke; hans Kjærlighed til Norge var større, og hans patriotiske Hjerter slog varmere for Fædrelandet end hans blide Følelser for Danmark var sterke.

Det var forresten ikke ganske nye Tanker; Planerne om at sælge Næs og bosætte sig i Danmark har til forskellige Tider, naar Sorger og Bekymringer truede med at overvælde, dæmret i hans Sjæl; men de er aldrig kommet videre.

Allerede i 1806 blev han buden 270,000 Rdlr. for Næs Jernværk, men afslog at sælge, i 1811 tænkte han paa at købe Sandager Gods paa Fyen, uden at det dog blev til mere end Tanken, og 29 Oktober 1811 skriver han til sin Broder Niels AALL:²

»Min Virksomhed paa Næs tilfredsstiller mig ikke mer, den er forbundet med en Urolighed, en detailleret Omsorg og en daglig Plage, som fortærer min Sjæls Munterhed og afholder mig fra mine kjæreste videnskabelige Sysler.

¹ Personalh. Tidskr. 4 R. I S. 177.

² Originalen paa Ulefos.

Jeg har troet at kunne raade Bod derpaa ved at drage hen til et Sted, hvor jeg var langt nok væk baade til ikke daglig at være belæst med Værkets aandsfortærende Sysler og nær nok for at holde Tingene i god Orden.

Det norske Universitets Oprettelse nærer end mer det Ønske at komme det Punkt nærmere, hvor det bliver anlagt.

Jeg har tænkt mig Porsgrund fra saamange Sider for mig interessant, som det bekvemmeste Sted, og jeg tillader mig at bede dig oprigtig besvare det Spørgsmaal om du vil overlade mig min Moders Hus, naar det i sin Tid bliver ledigt. Jeg har flere Betæneligheder ved at forelægge dig dette Spørgsmaal. Jeg har befrygtet, at du for at føye mig vilde handle mod din egen Tilbøielighed, eller at jeg skulle forstyrre Planer, som du kunde have lagt til din egen Families Bedste.

Jeg beder dig saaledes indstændig at give mig din uforbeholdne Mening, thi gives ikke den bedste Leilighed kan maaske Tid og Leilighed bane mig Vei til en mindre god.

Min Beslutning vil maaske forundre dig, men den er Resultatet af en lang og moden Overveielse og fornemmelig af den Erfarenhed, at mine herværende Sysler formedelst deres Ubehagelighed svækker min Helbred og formindsker den huslige Lyksalighed, jeg er i Besiddelse af. »

Kort Tid efter tilskrev han Broderen nedenstaaende Brev, der viser, at han virkelig nærede alvorlige Planer med Hensyn til Salget af Næs.

Næs Jernværk d. 20de November 1811.

Jeg takker dig, kjæreste Broder, for dit venskabelige Brev, hvori du med saamegen Deeltagelse anstiller Betragtninger over min nærværende Stilling. Der gives saadanne Omstændigheder, hvorved Mennesket bugner under sin Overflod og sin vidtløftige Virkekreds.

I dette Tilfælde tror jeg at være. Jeg føler mig ikke længere skicket til at udholde alle de Ængstelser, som er forbundne med Bestyrelsen af denne Eiendom, saalænge jeg er nødt til at arbejde saa meget med laante Penge. Af Naturen tilbøielig til at ofre Muserne rolige Timer og af Forsynet velsignet med alle de huslige Glæder, som kan ydes Mennesker, føler jeg mig ofte besværet ved den møjsommelige Syssel at frembringe til Tid og Stund Midlerne til at tilfredsstille anstændigen alle Krav. Det er ubehageligt at være fattig midt i sin Rigdom, og Sjælens Rolighed til Meditationer er forstyrret ved deslige Bekymringer.

Jeg anser det derfor for klogest at vende tilbage til min gamle Ide at sælge saameget af Værket, at jeg omtrent kunde blive gjældfrie, og om denne Sag handler jeg med dig idag, kjæreste Broder, overbevist om at du baade værdiger den din Opmerksomhed og holder dette, som jeg for ingen dødelig har omtalt, aldeles for dig selv, om du finder den forkastelig.

Du ved at jeg har kjøbt Værket efter omtrent 200 000 Rdlr. Jeg har siden kjøbt Jordegods for omtrent 150 000 Rdlr. og ikke langt fra samme Sum forbedret Værkets

Bygninger. Jeg tror altsaa at burde sætte Værket i 750 000 Rdlr. med Undtagelse af mit Hus og Have, som jeg ikke kan bekvemme mig til at afhænde.

Efter denne Sum ønskede jeg at afhænde $\frac{1}{3}$ og jeg tilbyder dig den som den kjæreste Interresent jeg kunde faa. Værket gik for min Regning til næste Mai 1ste og de Jernbeholdninger, som den Tid blev, var mine. For Resten er 1ste Mai det fordelagtigste Tidspunkt for en Kjøber. Kull og Malm er fremdrevet og betalt og hver Uge derefter frugtbar paa Indtægter. Med Værket skal følge 1 200 Tønder Kornvarer, som fornødne til Sommeren. Da jeg desværre har endnu en betydelig Leverance at gjøre Wexelsen, saa maatte Tømmerbeholdningen være min, og det som mærkedes efter denne Dag blev mærket med et nyt Mærke.

I øvrigt forsikrer jeg dig, kjæreste Broder, at alt for Værket er fordelagtigt ordnet for Fremtiden.

Bønderne har lovet gode Drivter for Vinteren, og jeg har en stor Beholdning af Kulleved. Ved Støberiets Udvidelse vil Stangjern-Fabrikationen saa meget formindskes, at kun en Hammer kommer igang, og derved Værkets Afhængighed formindskes. Mine Leilændinger ere paalagte — efter Fæstesæddel — 600 Kjørsel-Dage hvorved, tilligemed mine egne 18 Heste, Malmkjørslen rundelig bestrides. Værkets Bygninger ere i den ypperligste Stand og der behøves ikke andet end dem som ved nye Udvidelser kunde ansees tjenlige. Til den nærværende Production behøves ingen.

Som ærlig Ven og Broder tør jeg love dig en god og sikker Revenue og jeg formoder, at din blomstrende Handel har givet dig et saa stort Overskud, at du kunde undvære den halve Sum, da den øvrige kunde blive staaende. Denne Maade at sætte dine Penge fast paa var vist ligesaa fordelagtig for dig som at lade dem staa i England, hvor sent eller tidlig vistnok forestaar en Forandring i Pengevæsenet.

Vi ere Interresentere i Nissedal, Næs Værkets Eiendomme begynder at nærme sig den Tragt, og det blev saaledes ogsaa et naturligt Interresentskab. Prøv, overvej og beslut!

Det blev dog heller ikke denne Gang noget af Flytningen fra Næs, og de Planer, som han af og til senere nærede om Salg, blev aldrig realiserede.

Til Held og Lykke for sig selv, sin Slægt og sine talrige Undergivne vedblev Jacob AALL hele sit lange arbeidssomme Liv at bo paa Næs.

III.

Jacob AALLS politiske Sympathier havde altid gaaet i afgjort dansk Retning. I Danmark havde han tilbragt sin Ungdoms gladeste Dage, her havde han fundet sine bedste og fortroligste Venner, med hvem han hele Livet gjennem stod i en inderlig Rapport, og herfra endelig havde han hentet en Hustru, der var ham en kjærlig Støtte saavel i onde som i gode Dage.

Hertil kom ogsaa, at Danmark var det Land, hvor Størsteparten af hans Produkter fik sin Afsætning og hvorfra han maatte hente det Korn, han trængte til en talrig Arbejdsstoks Underholdning.

Under sit virksomme Arbejde for Norges Providering var Jacob AALL kommet i Forbindelse med den Mand, der skulle komme til at spille den vigtigste og mest fremtrædende Rolle i de for vort Fædreland saa skjæbnesvangre Aar omkring 1814, nemlig Grev Herman Wedel Jarlsberg.

Han var Medlem af den interimistisk oprettede Regjeringscommission, og i hans Hænder laa den øverste Ledelse af Norges Forsyning med Korn.

Baade Jacob AALL og Grev Wedel var varme og opofrende Fædrelandsvenner og begge var de enige i dybt at beklage Landets fortvilede Stilling.

Jacob AALL havde i dristige Ordslag i sine »Fædrelandske Ideer» opfordret Regjeringscommissionen til at have sin Opmerksomhed henvendt paa Fædrelandets nødlidende Tilstand, og til »at træffe saadanne kraftfulde Foranstaltninger, som kunde redde det formedelst Hunger og Dyrtid høist ulykkelige Norge.»

Det vigtigste var efter Jacob AALLS Mening at føre en fredelig Udenrigspolitik og specielt forsøge at faa tilveiebragt et fredeligt Forhold til England.

Grev Wedel nærrede dristige og vidtgaende Planer, og da han troede i Jacob AALL at have fundet en enig og nyttig Forbunds-fælle besluttede han at indvie ham i sine Foretagender.

Jacob AALL siger selv herom i sine Erindringer, 2den Udgave, Side 203:

Greven vilde imidlertid ikke handle eensidigen efter sit eget Hoved, ikke ene stille sig i Spidsen for de Foranstaltninger, som han troede til Landets Bedste burde gjøres. Han henvendte sig til nogle af sine Venner, hvis Indflydelse blandt Landsmænd han stolede paa, for med dem at aftale de Skridt som skulde gjøres. Han valgte i denne Henseende Forfatteren og hans Broder, siden Statsraad AALL, til sine Fortrolige, og tilskrev dem i denne Anledning ved en Exprese. Grevens Brev til Forfatteren lød saalunde:¹

»Bedste Hr. Aall! Jeg kjender Dem som Fædrelandets sande Ven. Derfor er det jeg herved indstændigen anmoder Dem at ville, uden Opsigt, snarest muligt i Følge med Deres Hr. Broder, N. Aall, indfinde Dem — om muligt endnu i denne Uge — paa Bærums Jernværk hos P. Anker, eller her i Christiania, for at overlægge hvad der i visse Tilfælde kunde være at gjøre til Fædrelandets Redning. Det seer aldeles desperat ud med Norge. Imidlertid maa Anarki og dermed følgende Ulykker hindres. Regjerings Commissionens Forestillinger om Norges Stilling have Intet frugtet uden Vrede. Maaske flere bekendte Mænds Erklæringer kunde virke mere. Jeg er beredt til Alt for Fædrelandet. Med den sandeste Høiagtelse er jeg

Deres oprigtige Ven

H. Wedel Jarlsberg.

Christiania i August 1809.

En saadan Opfordring følte Jacob AALL sig forpligtet til at efterkomme.

»Han forlod sit Hus paa en Dag,» siger han selv, »da en Familiebegivenhed var indtruffen², som meest fængslede Manden og Husfaderen, og ilede til Porsgrund for at følge sin Broder til Christiania.»

I de sidste Dage af August Maaned 1809 forhandlede Brødrene AALL med Grev Wedel.

Ifølge Jacob AALLS egen Fremstilling ytrede Greven, »at nogle alvorlige Skridt burde gjøres til Landets Frelse».

Han antydede dog tillige, at der i de seneste Dage var indtruffet Efterretninger, der syntes at tyde paa, at Fredrik VI havde til Hensigt at ville forandre sin Politik ligeoverfor England.

Han foreviste dem et Brev fra Kong Carl XIII, som i »fortrolige Udtryk berørte Foreningen mellem Norge og Sverige».

Greven har altsaa lagt sine Planer klart i Dagen for dem, Norges Adskillelse fra Danmark og Forening med Sverige.

¹ Brevet af August 1809, i Fayes Samlinger.

² Næmlig hans Søn Jacob Aalls Fødsel.

Han fandt dog ingen Støtte for disse vidtgaaende Planer hos Brødrene AALL.

De svarede, at »Norges Hu i Almindelighed, saavidt deres Erfaring strakte sig, ikke stod til en Forening med Sverige, og at dette Middel var det sidste, som burde forsøges til Fædrelandets Redning».

»Den lille Forsamling blev saaledes let enig om, at der for Tiden intet afgjørende Skridt burde foretages», og at Carl XIII's Skrivelse ikke skulde give Anledning til yderligere Optræden.

Det synes nær at antage, at det er dette Carl XIII's Brev og Spørgsmaalet om en Forening med Sverige, der har været Underhandlingernes egentlige Gjenstand. At der skeede Henvendelse til Jacob og Niels AALL i denne vigtige Anledning, kan kanske have sin dybere Grund, naar det sees i Forbindelse med den Omstændighed, at Overbringeren af Carl XIII's Brev var ingen anden end den Grev Axel Mørner, der havde siddet som Krigsfange paa Ulefos i 1808.

Grev Mørner har vel, naar han nu, efter knapt et halvt Aars Forløb, kom tilbage til Norge, i saa vigtige Ærinder, opsøgt sine gamle Venner og søgt disses Støtte for de Formaal, hvorfor han af Carl XIII var udsendt.

En senere Forfatter¹ har dog alligevel ment, at Grevens »Enighed» med de to Brødre AALL ikke var mere end tilsyneladende, og at han skuffet over ikke hos disse at finde den ønskede Bistand, paa egen Haand fortsatte at vandre de Veie, han engang havde betraadt.

Under Opholdet i Christiania fik de to Brødre yderligere Anledning til at udvikle sine politiske Synsmaader.

De deltog nemlig efter Indbydelse af John Collett i det bekjendte og meget omtalte »Prindsegilde», han gav paa sit Landsted Ullevold for Prins Christian August.

Efter Bordet kaldte Prinsen Niels og Jacob AALL tilside og indlod sig i en politisk Samtale med dem, hvorunder han nærmere udviklede sine Anskuelser om Norges Stilling.

Til Slutning anmodede han Jacob AALL om, »at han ville skriftligen tilkjendegive ham sine Tanker om Landets Tilstand og om hvad der til Fædrelandets Tarv kunde udrettes. Han ventede — saa var hans venlige Udtryk — veiledende Oplysning af en Mand, som han vidste var vel bekjendt med Landets Stilling.»

»Forfatteren (Jacob AALL fra hvis Erindringer 2 Udg., S. 207 ovenstaaende er hentet) følte sig vistnok bedre skikket til paa denne Maade at underholde sig med den ophøiede Fyrste, thi endkjøndt Prindsens simple og venlige Væsen stedse gav ham den fornødne Frimodighed og Selvbeherskelse i Samtale med ham, saa maatte

¹ Dr. Yngvar Nielsen: Grev Wedel I, S. 283, Chr.a 1901.

JACOB AALL

TIL NÆS JERNVÆRK

f. 1773 † 1844

EFTER LITHOGRAFI FRA EM. BÆRENTZEN & CO.
LITH. INSTITUT I KJØBENHAVN

han i det stille Kammer bedre kunne ordne sine Tanker om denne vigtige Gjenstand.»

Efter at være vendt tilbage til Næs Jernværk udarbejdede saa Jacob AALL den af Prinsen ønskede Fremstilling, som han under 21 September oversendte ham.

Denne Fremstilling, der giver et godt Bidrag til en rigtig Bedømmelse af Jacob AALL og hans Syn paa Tingene, indtages derfor i sin Helhed efter Erindringernes 2 Udgave, Side 208 til 211.

Den lyder saaledes:

»Sildigere end jeg burde følger jeg Deres Durchlauchtigheds Opfordring, men et Familieuheld, hvorved et af dens ædlestes Medlemmer berøvedes den,¹ afbrød for et Øieblik min spændte Opmærksomhed paa Fædrelandets Stilling. Tillad mig værdigste Prinds at fremsætte mine Tanker frimodigen og i Forglemmelse af gjensidige Forhold. Da Deres Durchlauchtighed opfordrede mig til skriftligen at meddele Dem mine Tanker om, hvad der tjener til Fædrelandets Tarv, gav De mig et Bevis paa Agtelse, som undskylder den Frimodighed, jeg tillader mig.»

»Det er overflødigt at beskrive for DD. den ynkelige Forfatning, hvori Landet for nærværende Tid befinder sig; men tillad mig den Yttring, at den ei findes sørgeligst der, hvor Klagen er høiest. Den tause Jammer i den fattige Almues Hytte er uendeligen større end den larmende, som høres blandt de højere Stænder. Vant til Lidelser og til dyriske Fødemidler bærer den norske Almue sin Elendighed med en magesløs Taalmodighed. Denne er saa meget mere at beundre, som den ingenlunde flyder af Dumhed, Uvidenhed eller af en indolent Charakter, men af en indvortes Følelse om Nødvendigheden af at bøje sig under Skjæbnens nok saa sønderknusende Bestemmelse. Hvo beskriver den fattige Huusmands og Strandsidders Elendighed, som, omringet af en stor Familie, bunden til en stræng Fæsteseddels haarde Forskrift, maa blande sit Brød med Ukrud og vilde Urter, og kjender ikke det ringeste til nogen af de Vederqvægelser, der flyde strømmevis i de Formuendes Forsamlinger, og der for dem ere daglige Nydelser? Jeg kan ikke begribe, hvorledes disse Ulykkelige skulle fortsætte deres kummerlige Tilværelse, naar ikke Brødet rækkes dem for billigere Priser end de nu gjældende. Denne Nød er efter min Formening den største i Landet, og dens Rædsomhed stiger formedelst en mislig Høst og de mørke Udsigter til at skaffe Korn fra Danmark. Hvad der almindeligen ansees for en Indgang til Landets Frelse, har, efter min Formening, fra Begyndelsen af ikke den forønskede Virkning. For Øieblikket opnaaes ikke derved det forhastede Øiemed. De samme formuende Mænd, som afvigte Aar anvendte deres disponible Formue til Landets Providering, have i Aar langt andre Hensigter.

Bequemme Kornskibe seile vester ud, fjernt fra de Markeder hvorfra Korn hentes. De udtømme Landets Provisioner og borttage den Rest af Mandskab, der endnu efter

¹ Aalls Fætter Jørgen Wright i Porsgrund død 7 Sept. 1809.

saa mange Renselser maatte være tilbage. Saaledes findes visseligen ikke saa mange Kornskibe paa vore Kyster iaar som forrige Høst, og Landets Trang er der almindeligere.

Under disse Omstændigheder og sørgelige Udsigter er Nationens Krav paa Regjeringens kraftfulde Medvirkning til Landets Frelse vist retfærdig og billig. Det er vist ikke klogt at drive Borgeren saa vidt, at han mindes om sine Rettigheder som Menneske; og Hungersnød bereder Opløsning af alle borgerlige Forbindelser. Men den Hjælp, som skal komme, maa komme snart og maa kunne benyttes uden Kunstgreb og Vanskeligheder. Aaret bøier sig mod Vinteren, og der levnes neppe mere Tid end der behøves for at gaa directe til Danmark for at hente Korn. Det varer længe inden saadanne Handelsmænd, som ikke have været vant at bane sig Veien til Handel gennem Krogveie, kunne finde Vei i den Labyrinth, som nu omstunder leder til Handelssamqvem. Den Hjælp som loves os gennem neutrale Magters Skibe, er usikker, kostbar og opfylder ikke den overhængende Nødvendigheds og Elendigheds Bud.

Den danske Regjerings forandrede og formildede Fremfærd mod vore Fiender, som umolesterede svømme paa Havet, har endnu ikke frembragt nogen Forandring i disses aarvaagne Paapassenhed paa den mindste Baad, som henter Kornvarer fra Danmark. Dagligen forfærdes vi endnu ved Efterretningen om voldsomme Angreb paa Landsmænds Skibe og Ladninger. Har den danske Regjerings Ydmygelser Intet frugtet, eller have vore Fiender andre Planer, hvis Udførelse tilskynder dem til denne systematiske Grusomhed? Efter min individuelle Overbevisning er der altsaa ingen anden Redning tilbage for det ulykkelige, udhungrede og udplyndrede Norge end en directe Tilladelse fra vore Fiender til at maatte hente Korn fra Danmark uden Molest af fientlige Krydsere. Men i det jeg indseer Nødvendigheden heraf, forbinder jeg dermed det inderlige Ønske, at dette kunde bevirkes uden voldsomme Midler. Saa meget jeg end føler, at den norske Nation har mange grundede Klagemaal at nedlægge for den danske Trone, saa tror jeg dog at skylde Sandheden den Tilstaaelse, at Norge i det henrundne Seculum fandt sig lykkeligt under det danske Scepter.

Bonde og Almuesmand udgjør den største Sum af Landets Mandtal, og hvo nægter at disse have været i Besiddelse af en Frihed, og nydt en Lyksalighed, som er skjelden i Europa? Hvo var vel friere og mindre beskattet end den norske Bonde, og udspringer ikke hver den Viderværdighed, hvormed han kjæmper, enten fra ham selv eller fra Skjebnens ubøilige Bestemmelse? Af den Aarsag hersker der en rolig Vedhængenhed ved den danske Regjering i Bondens Sjæl, og blandt Almue og Bonde skulle ikke let findes Misfornøiede. Det forekommer mig voveligt at ombytte en Forfatning som vor med nogen anden, som vi ikke kjende. Jeg kan ikke gjøre mig Begreb om en Forening med et Land, uden tillige at tænke mig, at Landets Forfatning tidligen eller sildigen blev liig det mægtigere Riges, hvormed det forenedes. Det kan ikke tænkes, at Broderlandet længe vilde være Vidne til den større Lyksalighed, frembragt ved Fritagelse fra mange Byrder og borgerlige Indskrænkninger, uden at kræve Byrdernes lige Fordeling og forholdsmæssig Medvirkning til fælles Bedste.

Snart vilde den norske frie Bonde blive til en Træl, og Oplysningen fordunkles ved Frihedens Tab. Kun Magten kan i vore Dage borge for Statsforfatningens Urokkelighed. Undertvingelse er Svaghedens Lod. De meest glimrende Løfter ere mestendeels skuffende Overtalelsesmidler, og glemmes saa saare Hensigten er opnaaet. Jeg kan derfor ikke troe, at Foreningen med Sverige er Grundstenen til Norges Lyksalighed. Sverige har i det sidste Seculum ikke kunnet rose sig af en lykkeligere indvortes Forfatning end Norge.

Men endskjønt jeg efter min individuelle Følelse ikke anseer en Statsforandring ønskelig, saa maa jeg dog af Hjertet ønske, at den danske Regjering villigere end hidtil vilde høre paa de Klager, som vi Nordmænd have at fremføre. Indskrænkningerne i Handelen ere mangfoldige, Industriens Grændser paa mange Maader beskaarne, Oplysningens Veie tilspærrede. Ingen Bank, ingen fri Handel, intet Akademie, faa af Landets Mænd satte til de vigtigste Embeder. De fleste Ansøgninger komme seent frem og Resultatet deraf overlades ofte Mænds Afgjørelse, der lidet kjende til Landets Stilling. Det hænder stundom, at Ansøgninger, fremkomne fra Landets værdige og formuende Borgere, henlægges i saa lange Tider, at de meest velgjørende Planer derved ei komme til Udførelse.

Men hvorfor skulde det være Landets fornuftige og retsindige Borgere formeent, i Sandhedens, Frimodighedens og Beskedenhedens Indklædning at forestille den danske Regjering de Ufuldkommenheder ved Statsforfatningen, som her i Landet forsinke den borgerlige Velstand, Oplysningen og den borgerlige Lyksalighed? Dersom Rigernes Konge vilde, i Følge Statsforfatningen, ansee deslige ydmyge Forestillinger som Oprørets tændte Fakkelt, saa maatte retsindige Nordmænd i Sandhed beklage, at det var en enkelt Mand voldgivet at behandle denne agtværdige Nation som en Flok af Dyr, og som et mekanisk Instrument, ene skabt til at lyde Regentens vilkaarlige Bud. Til denne slaviske Tænkemaade er Nationen allermindst disponeret i et Øieblik, da den staar ene og forladt paa Krigens Skueplads, og dens vigtigste Omsorg gaar ud paa Tilveiebringelse af deslige Fornødenheder, hvis Udeblivelse vilde opløse alle borgerlige Forbindelser. Den Frihed hvormed Nationen har været vant til at ytre sin Mening, er en velgjørende Følge af den Mildhed, hvormed den er bleven regjeret, og skulle den nærværende Regjering ville, eller kunne bruge en strengere Fremgangsmaade?

Saaledes tror jeg, værdigste Prinds, at en Fred eller en Forening med vor Fiende, som tilveiebragte en Adgang til uden Forfølgelse at hente Kornvarer fra Danmark, er et absolut nødvendigt Skridt til Landets Frelse, og jeg er overbevist om, at Benægtelsen af de forberedende øieblikkelige Foranstaltninger dertil vil lede til Oprin, hvortil den største Del af Nationen ikke er disponeret. Danmark, som maaskee med Rette i tvende Aar afviste haanligen alle Forsøg til Samqvem med Fienden til Industriens Opholdelse, har i den senere Tid beqvemmet sig til en Ydmygelse, som ikke er consequent, naar ikke Øiemedet er at redde Landet fra Hungersnød. Kan det ydmyges mere ved at foreslaae en Overenskomst, uden hvilken Norge vil opofres? Give Gud at de ædle Mænd, som

lede Statsstyrelsen i denne Tid her i Landet, vare saa overbeviste om Nødvendigheden af en saadan Overenskomst, at den sluttedes endog uden udtrykkelig Hjemmel fra den danske Regjering. Tiden forsvinder, Landets Trang er overhængende og maa afhjælpes, førend Vinteren lukker Havet for Skibsfarten. Dersom Korn saaledes tilveiebragtes i Landet til de Ulykkelige Mættelse, som i den senere Tid har deelt Føden med de Umælende, saa vilde Rolighed tilvisse tilveiebringes, og den nuværende Gjæring forvandles til en mumlende, men uvirksom Misfornøielse, liig den, der saa ofte høres i de meere Formuendes Forsamlinger.

Naar saaledes den første Nød var afhjulpen, saa burde efter min Formening den bedre Deel af Landets Borgere træde sammen, undersøge Landets nærværende Forfatning og Midlerne til at fremme dets borgerlige Lyksalighed, og opsætte en Forestilling, hvori Landets Tarv uden Sky, men med sømmelig Beskedenhed blev forelagt Regjeringen. At nægte os denne Tilladelse var at berøve os vor Frihed som Mennesker, hvilken vi ikke fraskreve os i det Øieblik vi gjorde os til Borgere i Landet.

Jeg har saaledes vovet frimodigen at forelægge DD. min individuelle Mening om Tingenes nærværende Stilling, og tilføier blot, at ogsaa i denne Egn af Landet deles Nationens Høiagtelse for Dem. Denne Følelse lade vi os ikke paa nogen Maade berøve. Vi ansee Dem for Landets Velgjører, og vi vente fremdeles Frelse af Dem. Vi frygte ikke for at De overlader et Folk, der elsker Dem saa inderligen, der agter Dem saa høit, i Farens Stund til dets egen Skjebne. Modtag ogsaa denne Forsikkring værdigste Prinds! fra en Mand, der ikke gjelder meget i Staten, men som i Hengivenhed og Høiagtelse for Deres Durchlaughtighed ikke viger for Nogen.»

4 Oktober s. A. besvarede Christian August egenhændig og i meget anerkjendende og naadige Udtryk Jacob AALLS Skrivelse.

Heri takker han Jacob AALL for det »givne Beviis paa Venskab og Tiltro» og meddeler ham at Freden med Sverige syntes at være nær forestaaende.

Idet han antyder, at han muligens kommer til at forlade Norge, slutter han sit Brev saaledes:

»Jeg forlader det med det sikre Haab at ingen retskaffen Mand, som jeg er kjendt af, vil bedømme mig urigtig — med et Hjerte som altid med varm Følelse vil erkjende, hvad han skylder Norge. Behold mig i Deres venskabelige Erindring og vær forsikret om, at Ingen sætter høiere Priis derpaa end

Deres oprigtig hengivne
CHRISTIAN, *Prinds til S.-Holstein.*

Jacob AALL holdt sig, hvad der stemmede bedst overens med hans Sky for al offentlig Optræden, under de følgende vigtige historiske Begivenheder i Ro paa Næs fjernt fra den aktive Politik.

Med spændt Interesse fulgte han selvfølgelig Begivenhedernes Gang og kun af og til lod han skriftlig høre fra sig.

Skriftlig var i det hele taget den Form, hvorunder Jacob AALL helst deltog i Raadslagninger og Diskussioner om det betrængte Fædrelands Stilling.

Nedenstaaende fortrolige Skrivelse¹ til Broderen Niels AALL er betegnende for hans Syn paa Begivenhederne i Begyndelsen af Aaret 1813.

Næs Jernværk pr. Brevig 31 Januar 1813.

Det glæder mig, kjæreste Broder, af Dit broderlige af 29de, at erkjende hvor harmoniske vores Synsmaader er af de nye Begivenheder. Jeg havde just fulden indlagte Brev til Kammerherre Anker, da jeg modtog dit, og jeg besluttede strax at sende dig det, om Du ved samme Leilighed vilde give Din Mening tilkiænde, paa det en daarlig og hidsig Fremgangsmaade af Christianiensiske Brushoveder muligens kunde vorde afværget. Jeg har flere Grunde for at skrive til Anker. Det er at vente, at Grev Wedel snart kommer tilbage, og hvad Du skriver til Anker, kan altsaa ansees som skreven til ham, og denne værdige Mand bør vel kjende Nationens Agtelse for ham men ogsaa den Frygt for hans varme Karakter. Anker selv har mange Venner i Sverige, og omendskjønt han fra den cultiverede Forstands Side ikke kan stilles paa Siden af Landets udmærkede Mænd, saa vil han dog, formedelst hans udvortes Dannelselse og hans Rang blive blandt de Første, som den svenske Regjering vil hæfte sine Øine paa. Og endelig var det virkelig en Trang for mig at udlægge min Troesbekjendelse paa selve Skuepladsen, paa det, jeg engang intet skulde have at bebreide mig, naar Norsk Blod forgjæves var uddydt for at afværge det uafværgelige.

Efterretningen kom hertil fra Thygesons Haand, og ledsaget med saa mange Declamationer og Opfordringer, at jeg for min Deel allerede syntes at see hele Christiania i fuld Rustning; men denne Hede mødte blot Kulde i min Sjæl. Maaske bedømmer jeg Thygeson for strængt; men jeg troede virkelig i første Øieblik, at det hele var kun et falsk Spil, hvorved Glæden over Bygholms Frelse skulde maskeres. Iøvrigt er jeg aldeles ikke berettiget til at fortælle at Thygeson har skrevet og saaledes, jeg paalægger Dig derfor dyb Taushed saavel herom, som om mine Betragtninger over det skrevne. Men jeg tilstaar, at jeg ikke ønsker denne Mand i Spidsen for dem, der skulde underhandle om Landets Skjæbne.

Jeg skulde ikke ønske at komme til Christiania. Nogen activ Deel i denne vigtige Sag, hverken ønsker jeg, eller er jeg skikket til at tage. Jeg tror at have gjort nok, naar jeg vedligeholder Orden og Rolighed i min Kreds, og dette haaber jeg at kunne bevirke ved min uafbrudte Nærværelse her.

Jeg har bedet Postmesteren sende dig dette ved Exprese, om det var mueligt, at det endnu med denne Post kunde blive afsendt, eller om Du troer det aldeles bør tilbageholdes, saa samtykker jeg og dette.

¹ Originalen paa Ulefos.

Hos mig staar alting vel til. Vi befunder os alle vel efter Reisen og erindre alle med Erkjendtlighed den Godhed, som vi nøde i Schien og Porsgrund. Hører Du nye Ting, saa il at meddele dem.

Din hengivneste Broder
Jacob AALL.

I det stille Studerkammer paa Næs omgivet af sine kjære Bøger antog Jacob AALLS Tanker og Ideer faste Former, og hans Indlæg i Dagens politiske og økonomiske Strid bærer stedse Præg af at være vel overveiede og vel gennemtænkte.

Allerede i 1808 havde han i en længere Skrivelse¹ til Grev Otto Joachim Moltke, den formaaende Direktør for Rentekammeret, hvem han stod i et nært Forhold til fra den Tid, han var Stiftamtmand i Christiansands Stift, givet en udførlig Fremstilling af Landets elendige Stilling, og efter Anmodning fra en Række Næringsdrivende, Embedsmænd og Officerer paa Vestlandet rettede han i 1809 en djærv og skarp Henstilling til Regjeringskommissionen om at virke for »et fredeligere Forhold til England, Norges ubehindrede Kornfart og Næringsveienes Gjenoplivelse.«²

Jacob AALLS mangeartede Forretninger gav ham stedste nok at bestille.

Som klog Forretningsmand udnyttede han af alle Kræfter de Fordele som Licencefarten bød.

Og disse var ikke smaa.

Den norske Trælast har aldrig havt en saa rivende Afsætning paa det engelske Marked som i disse Aar.

»Da Farten aabnedes i September Maaned 1809,» skriver Jacob AALL, »betaltes en uhyre Fragt, som udgjorde over det 5-dobbelte af den nu gangbare; thi for de første oversendte Ladninger betaltes indtil 6 à 8 Pund Sterl. for 100 beregnede Bord. Det var saaledes ikke usædvanligt at nogle faa Reiser paa England lagde Skibets Værdi i Redernes Kasse, og ikke destomindre havde Trælasthandlerne sit gode Udbytte af den solgte Ladning.»

De glimrende Tider varede ikke længe, Aaret 1810 gik ikke til Ende før det atter begyndte at se truende ud for al Handel og Skibsfart.

De i Licencefartens gyldne Tider let tjente Formuer havde forledet Folk baade til en luxuriøs Levemaade, der ikke stod i noget rimeligt Forhold til deres sande økonomiske Stilling, og til en Udvidelse af deres Forretninger ved Indkjøb af store Jord- og Skoveiendomme, hvortil Kjøbesummen ofte i dyre Domme maatte laanes i Udlandet.

¹ Erindringerne, 2 Udg. S. 133 ff.

² Erindringerne, 2 Udg. S. 190 ff.

Dertil kom at Kursen paa norske Penge faldt stadig indtil Pengeforordningen af 1813 ganske gjorde det af med deres Værdi.

Efter den kortvarige lykkelige Periode lagde ogsaa Omsorgen for Provideringen stærkt Beslag paa Jacob AALLS Opmerksomhed.

»Dersom Licenserne standser igjen,» skriver han 27 Mai til sin Broder Niels AALL »ser det jammerligt ud med Provideringsvæsenet. Jeg ser da mørke Tider imøde, og det vil ikke undre mig om Norges mindre formuende. Del er uvillig til at taale Gjentakelsen af den nyelig overstandne Elendighed, som satte dem i Klasse med Dyrene.¹»

3 April 1812 skriver han fremdeles: »Jeg maa være slibrig som Aalen for at sno mig gjennem disse forbandede Tiider.»¹

Til Hofman-Bang skriver han 8 Mai:

»Ved dette har jeg den Glæde at meddele dig, kjæreste Hofman, at begge de af dig expederede Fartøier ere lykkeligen indkomne i en Havn 8 Mile østenfor deres Losseplads.

Du kan umulig gjøre dig Forestilling om, hvilke Ængstelser jeg har udstaaet for disse Skibe. For faa Dage siden fik jeg Brev fra et af mine største Kornskibe, som ladet med 2300 Tønder Korn var vandret til England, convojeret af 2de Kutterbrigge. Det var allerede da England paa faa Mile nær. Jeg troede nu, at intet Skib kunde komme frem, og hvilken Situation for en Mand som har et Par Tusinde Mennesker at skaffe Føde til. Naar det betænkes de tusindfold Forviklinger og Rædsler, der ere forbundne med Bestyrelsen af dette Værk, da vil du ikke undres over, at jeg saa mange Gange føler mig nedtrykt derved.

Foruden det forlorne og det ankomne har jeg endnu 24 a 2800 Tønder Korn paa Havet, ankommer disse saa har jeg endog Vinterføde.»

11 Marts 1813 heder det: »Siden Januar Maaned har jeg faaet omtrent 7000 Tønder Kornvarer, derimod har min Fart paa Fladstrand været meget uheldig.

Min værste Omsorg er nu at betale den gruelig Mængde dyrekjøbte Kornvarer som jeg har maattet købe i Vinter, hvis Beløb ikke gaar meget under 300 000 Rdlr.»

26 Juli s. A.: »Hungersnøden i Norge er rædselsfuld; men jeg staar mig godt endnu og ingen som hører mig til lider virkelig Mangel.

I 1814 er Stemningen særlig trykket.

30 Marts skriver han: »Du vil finde det utroligt, kjæreste Hofman! hvilke Offre jeg maa gjøre for efter Evne at afværge Nøden, hvor jeg boer. Endnu har jeg ikke

¹ Originalerne findes paa Ulefos.

manglet Korn til mine Folk; men ak! Jeg har kun een Maanedes Provision tilbage, og hvilken Elendighed kommer da ikke ogsaa over dette ulykkelige Folk.»

7 Juni s. A. heder det: »Jeg for min Deel føler mig saa nedtrykt ved Hungriges Raab, som daglig omringe min Bopæl, og hvis Kummer jeg ikke meer formaaer tilstrækkelig at afhjælpe, at jeg ønsker kun en Ende.»

Midt i alle disse Sorger og Bekymringer opkvikkedes hans Sind ved hyppige Reiser til Danmark, hvorunder han besøgte Hofman-Bang og andre gode, gamle Venner.

Under flere af disse Ophold i Kjøbenhavn havde han Anledning til personlig at tale med Fredrik VI, der syntes at have yndet Jacob AALL i særegen Grad.

Gjentagende Gange søgte han Audience hos Kongen for at opnaa Kongens personlige Hjælp i vanskelige Tilfælde med hans Skibes Beslaglæggelse o. l.

Han opnaaede altid, hvad han ønskede hos den venlige Konge »endskjønt hans første Tiltale var kort,» siger Jacob AALL selv »stundom endog streng, og hans Manerer mindre forbindtlige, viste han dog under Samtalen saa megen Ligefremhed, godmodig Deeltagelse umiskjendelig Velvillie og aabent Øre for den foredragne Sag, at Forfatteren (∴ Jacob AALL) stedse tilfredsstillet og som oftest bevæget forlod hans Gemak.

Især maa man beundre hans lykkelige Hukommelse, hans nøie Bekjendtskab med Rigernes indre Forhold og med detaillerede Omstændigheder endog i det fjerne Norge.»

I Tidens to store nationale Foretagender, Oprettelsen af Selskabet for Norges Vel og Grundlæggelsen af Norges Universitet tog Jacob AALL naturligvis livlig og interesseret Del.

Han var saaledes Formand i det Arendske Distriktsselskab, der blandt andet foreslog Oprettelsen af et Assuranceselskab for Opbringelse og Søskade.

Til Universitetets Stiftelse bidrog han 20 000 Rdlr. D. C. en efter de Tidens Forhold overordentlig stor Sum.¹

I 1813 blev Christian Fredrik Norges Statholder.

Samme Sommer bereiste han store Dele af Landet for at lære det nærmere at kjende og paa denne Reise gjorde han ogsaa Bekjendtskab med flere af de Mænd, der siden hjalp ham at realisere hans store Planer.

¹ De største Bidragsydere til Universitetet var Kjøbmand P. A. Heuch i Kragerø 15 000 Rdlr., Generalkrigsc. B. Holm i Christianssand, Morten Kallevig i Arendal, Niels AALL, Jacob Cudrio og Didrik v. Cappelen i Porsgrund, hver 10 000 Rdlr., Niels Anker og Carsten Tank paa Fredrikshald hver 10 000 Rdlr., Peder Anker og Grev Wedel tilsammen 10 000 Rdlr., Niels Omsted, Kirstine Hofgaard i Drammen, Peder v. Cappelen, Hans Malling og Wilhelm Steenbloch Bugge, hver 10 000 Rdlr. Familien AALL bidrog ialt med 38 000 Rdlr. Hele Bergens Bys Bidrag var — 13 000 Rdlr.

Paa denne Reise besøgte han ogsaa Niels AALL paa Brække ved Skien og Jacob AALL paa Næs.

»Prinds Christian har været hos mig i disse Dage,» skriver denne til Hofman-Bang 26 Juli »og han syntes at more sig vel. Her var Illuminationer og Transparenter i Mængde.»¹

Paa samme Reise traf Christian Fredrik ogsaa sammen med Grev Wedel. Greven sagde Prinsen sin oprigtige Mening og aflagde overhovedet en aabenhjertig politisk Trosbekjendelse.

De skildtes meget kjøligt, og da Grev Wedel kort efter besøgte Jacob AALL paa Næs sagde han, efterat have berettet om sit Møde med Prindsen: »Det vil nu snart vise sig om Carl Johan eller Christian Fredrik skal blive Herre i Norden.»

I Lighed med hvad Christian August havde gjort afæskede Christian Fredrik ogsaa Jacob AALL hans Mening om Landets finansielle Tilstand og specielt om Planerne til Oprettelsen af en Bank.

Prinsens Skrivelse var af 7 September og det blev besvaret kort efter.

Jacob AALL udtaler sig i sin Betænkning ganske skarpt om den danske Stat som han paa Grund af dens udenrigske Politik karakteriserer som »et rorløst Skib, der tumler om paa Havet.»

Paa Grund de daarlige Handelsconjunkturer og Finantsernes slette Tilstand ansaa han ikke Tidspunktet for Oprettelsen af nogen Bank for heldigt valgt.

Nogen Bank blev heller ikke denne Gang oprettet, men Regjeringen tillod ved Rescript af 20 Oktober 1813 Oprettelsen af en privat Laanekasse.

For at organisere denne blev der sammenkaldt et Møde i Christiania af 72 af Landets mest formuende og indsigtfulde Mænd.

Ved en Skrivelse af 17 November 1813² blev ogsaa Jacob AALL tilligemed sin Broder Niels AALL anmodet om at afgive Møde i Christiania 15 December 1813.

De fulgte Prinsens Opfordring og blev begge to indvalgte i den 15 Mands Commite, der skulle udarbejde den foreløbige Convention.

Oprettelsen af den private Laane- og Discontoinretning fik ingen synderlig Betydning; idet den ved Begivenhedernes Udvikling faldt bort af sig selv; men dette Møde af Landets bedste og mest indflydelsesrige Mænd var af den største Betydning for den nationale Sag.

Mødet varede fra 15 December til 5 Januar, og i denne Tid havde Mænd fra Landets forskjelligste Kanter Anledning til at lære hinanden personlig at kjende

¹ Om Prins Christian Fredriks Besøg paa Næs og Brække se nærmere Side 245.

² Skrivelsen er trykt i Erindringernes 2. Udg., Side 744.

og at udveksle Tanker og Meninger om Dagens store og brændende Spørgsmaal, der laa dem alle nær paa Hjærtet, Norges Stilling.

14 Januar, altsaa ikke stort mere end 8 Dage efterat Christian Fredrik med en blomstrende og forhaabningsfuld Tale havde opløst det sammenkaldte Møde, afsluttede Fredrik VI Freden til Kiel, hvorved Norge afstodes til Sverige.

Den første Efterretning om Kielerfreden bragtes til Almenhedens Kundskab i en forvansket Form, idet Bladet »Tiden» 25 Januar lod udsende et Extrablad med den glade Tidende, at Freden endelig var afsluttet uden at dog Betingelserne nærmere kunde opgives.

Den 28 Januar maatte det i et nyt Extrablad dementere den forhaabningsfulde Nyhed og den kolde nøgne Sandhed bragte Sorg og Fortvilelse overalt, hvor den naaede hen.

Jacob AALL havde i Glæde over den første Meddelelse ladet Extrabladet opslaa paa et Sted, hvor Folk kunde have Anledning til at læse den gode Nyhed, men Dagen efter den første Posts Ankomst blev den virkelige Sandhed fortalt ham af en Ven i Arendal, og »Glæden over Fredsbudskabet gik over til den bitreste Bekymring.»

Den sørgelige Efterretning har sikkert gjort et dybt Indtryk paa Jacob AALL.

Han saa i den gamle over 300-aarige Forening med Danmark den eneste sande og efter hans Formening varige Lykke for Norge; en Forening med Sverige havde aldrig tiltalt ham, men han havde Øinene tilstrækkelig aabne for de Vanskeligheder, Norge vilde have at bestaa ved at modsætte sig det samlede Europas Vilje.

I Modsætning til sin Broder Niels AALL, delte han ikke Christian Fredriks sangviniske Syn paa Forholdene, Norges elendige Stilling, den ødelagte Handel og Industri og den truende Hungersnød gjorde det vanskeligt for ham at fæste Lid til den megen Tale om Norges Evne til at staa paa egne Ben og forsvare sig mod en stærk Fiende.

Straks efter at Efterretningerne om Freden var naaet Jacob AALL, søgte han at sætte sig i Forbindelse med Mænd, hvis patriotiske Følelser og Handlemaade han kjendte.

Grev Wedel var paa dette Tidspunkt i Danmark og Jacob AALL sendte derfor 31 Januar Kammerherre Peder Anker (Grev Wedels Sigerfader) et Brev,¹ hvori han gjorde Rede for sine Indtryk i Anledning af de sidste Tidens Begivenheder.

Først tolker han sine egne Følelser ved Skilsmissen fra Danmark og gaar derefter over til nærmere at udvikle hvordan Nationen efter hans Formening bør stille sig ligeoverfor den indtraadte Situation. »Hovedspørgsmaalet er,» skriver han,

¹ Brevet findes trykt i Erindringerne 2. Udg. Side 745 ff. som Bilag No. 66.

»kan og bør Norge modsætte sig Norges af dets Konge selv vedtagne Forening med Sverige?»

Han mener, at det vil være frugtesløst for Norge at modsætte sig en Forening med Sverige, der er bestemt af de mægtige allierede Magter.

Paa Englands Mellekomst har han ingen Tro, Landet bør, mener han »bevare den physiske Kraft, som det har tilbage, for at understøtte sin moralske Frihed, og for at gjøre den nye Forbindelse gavnlig for Nationen og værdig dets Indbyggers Ædelmod. Vor Constitution bliver ny, den bør undgaa de Feil, hvormed den gamle var behæftet.»

»Men hvor er den Mand, der skal indlede disse Underhandlinger og frembringe denne heldige Katastrophe,» slutter han. »Jeg tilstaar D. H. at mine Øine ere stadig henvendte paa Grev Wedel. Hans lyse Hoved, hans varme Følelser for Norge, hans Bekjendtskaber og Forbindelser i Sverige, hans personlige Egenskaber som Sendemand, berettiger Nationen til de høieste Forventninger. Alder, Erfaring og Uddannelse har i den senere Tid formildet det lidenskabelige i hans Charakter og gjort ham langt mere skikket til denne Rolle end for nogle Aar tilbage. Gid han var i Norge og gid Norges Skjæbne maatte lægges i hans Haand som dets Organ for den svenske Regjering.»

Han skulde ogsaa snart faa Anledning til at udtale disse Bekymringer til Christian Fredrik selv.

Gjennem sin Fortrolige Stiftamtmand de Thygeson sendte Prinsen, straks efter at Underretningen om Kielerfreden var ankommet, Breve til forskjellige anseede Mænd rundt om i Landet for at anmode dem om at afgive Møde i Christiania en nærmere bestemt Dag.

Jacob AALL modtog en lignende Skrivelse og afreise øieblikkelig den 12 Februar fra Næs Jernverk.

Han lagde Veien om Brække ved Skien, hvor hans Broder Niels AALL, der ogsaa havde modtaget en Opfordring fra Prinsen, havde sin Bopæl.

Niels AALL kunde imidlertid ikke gjøre Følge, da han var syg, og Jacob AALL reiste derfor alene videre til Christiania, hvortil han ankom 16 Februar.

Han opsøgte straks Stiftamtmand de Thygeson, der opfordrede ham til øieblikkelig at afreise til Eidsvold, hvor Prinsen netop denne Dag skulde afholde det Møde, der senere er kaldt »Notabelmødet».

Jacob AALL havde dog ingen synderlig Lyst hertil, da han ikke havde modtaget nogen speciel Opfordring; han foretrak at afvente Prinsens Tilbagekomst i Christiania.

Under Opholdet havde han flere Samtaler med de Thygeson, der satte ham fuldt ind i den politiske Situation.

Jacob AALL paa sin Side udtalte uforbeholdent sine Meninger og Anskuelser og »ytrede sin Frygt for, at Prindsen havde paataget sig et Værk, som oversteg Landets Kræfter, naar hans Plan ikke havde en hemmelig, Nationen ubekjendt Understøttelse.»

Om Jacob AALLS Syn paa den politiske Situation og hans Bevæggrunde hertil meddeler Professor Yngvar Nielsen (Grev Wedel II, S. 94) følgende:

»Løvenskiold, Peder Anker og Jacob AALL hørte med Grev Wedel til Norges betydeligste Godseiere. Dette bidrog ogsaa til at bestemme deres Blik paa Fædrelandets Stilling. De stod i et patriarkalsk Forhold til sine mange Underordnede og følte sine Pligter mod disse. Hensynet til Folkets Lidelser havde meget at sige for dem, og de vilde ikke uden Nøvendighed vove en Politik, der maatte bringe de brede Lag til Fortvivelse. Freden — denne Fred, som bragte Lykke og Velsegnelse i hver liden Stue, var deres Ideal, og lod den sig opnaa gjennem Forhandlinger, gjennem ærefuld Forening med Nabolandet i Øst, da vilde de gjøre alt for den. De kjendte Folket, de vidste i hvilken Nød dette var stedt, gjennem Næringsveienes Standsning. For en ikke ringe Del var derfor disse store Gods-eieres Holdning i 1814 bestemt ved Tanken paa de Lidelser, der yderligere kunde true Bønder, Brugsarbeidere og Sømænd.»

Fra flere Kanter blev det meddelt Jacob AALL, at Prinsen havde til Hensigt at benytte sig af hans Tjeneste under den nye Stats Organisation.

Dette stemmede ikke foreløbig med hans egne Planer og Ønsker.

Han siger selv, at »han havde forladt sit Hjem med den urokkelige Beslutning ikke at indtræde i nogen offentlig Stilling, hvortil han følte sig mindre skikket baade i Følge af sine Evner, og fordi hans borgerlige Stilling i Fædrelandet krævede hans Tid og hans Opmerksomhed.»

Hans til Thygeson udtalte mørke Syn paa Sagernes Stilling og hans daarlige Tro paa Prinsens Evne til at kunne føre sin Sag seirrig frem, der af Thygeson øieblikkelig blev Christian Fredrik rapporterede, overbeviste formodentlig denne om, at Jacob AALL ikke var nogen Mand han kunde bruge til Udførelsen af sine Planer.

Ved Christian Fredriks Tilbagekomst til Christiania meldte Jacob AALL sig øieblikkelig for ham.

Han fortæller selv (i sine Erindringer, 2. Udg. S. 358) om hvorledes Audiencen løb af.

»Prinsen tog vel naadig imod ham, men han mærkede straks Spor af, at Thygeson havde gjort Prinsen bekendt med hans Mistillid til et heldigt Udfald af de tagne Forholdsregler. Prinsen erklærede ham sin Bestemmelse, ikke at underkaste sig Kielertraktatens Vilkaar, men at sætte Magt imod Magt og at forsvare Riget, om fornødent gjordes, med Vaaben, dersom dets Selvstændighed antastedes. Denne Beslutning grundede han paa sin Erfaring om Folkestemningen over det hele Rige.

Forfatteren ytrede med Beskedenhed, at Nationens almindelige Modbydelighed for en Forening med Sverrige vel var ham bekendt, men at den tillige var underordnet Betragtning over hvad der kunne tjene til Landets Vel under nærværende Omstændigheder.

Han troede ikke, at Nationen havde Kraft til at modsætte sig Foreningen, naar den var bestemt af et saa mægtigt europæisk Forbund, som det Sverige havde paa sin Side, ikke heller at Norge kunde bestaa som selvstændigt Rige, naar det indviklede sig i Krig med Sverige og England, og han ansaa det for rigtigt at undersøge de Betingelser, under hvilke Foreningen kunde skee, førend nogen bestemt Vægring i denne Henseende erklæredes. Især lagde han Vægt paa den Mangel af Fødemidler, som herskede i Landet, og paa den Hungersnød, som vilde blive Følgen af, at Norges Kyster blokeredes af engelske og svenske Krydsere.»

Prinsen imødegik disse Udtalelser og henviste paany til den omtrent enstemmige Folkemening.

Jacob AALL følte sig ikke opfordret til at komme med nye Indvendinger, da han frimodig havde udtalt, hvad der laa ham paa Hjertet, »og en Samtale endte,» siger han selv »hvis Indhold ikke havde tilfredsstillet nogen af Parterne.»

At Prinsen ikke var synderlig fornøiet med Jacob AALL fremgaar af, hvad han har nedtegnet i sin Dagbog umiddelbart efter Audiencen. Han skriver nemlig:

»AALLS yngre Broder (Jacob AALL fra Næs) viser en frygtagtig Character og vil anstille Beregninger over vore Tropper, og over Farerne; kort sagt — han hører til Grev Wedels Parti, der ikke ser nogen Ulykke i Unionen med Sverige. Jeg bad ham beholde sine Meninger for sig selv, saa kan han ikke gjøre nogen Skade eller paavirke andre uheldigt.»

At han alligevel i en høi Grad besad Christian Fredriks Tillid viser dog den Omstændighed, at han, tiltrods for at han ønskede bestemt at reise hjem, efter Prinsens indstændige Anmodning, maatte blive i Christiania for at ordne en Del Affærer vedrørende den nylig oprettede Laane- og Discontoinretning.

Det var siger Jacob AALL, de tre ubehageligste Uger han nogensinde havde tilbragt i Christiania.

Chauvinismens og Nationalbegeistringens Bølger gik høit i Selskabslivet i Christiania, og de, der ikke kunde dele de Andres overdrevne og optimistiske Syn paa

Forholdene var Gjenstand for ikke alene Prinsens kolde og mindre naadige Behandling, men ogsaa for Landsmænds foragtelige Optræden, idet det ikke var langt fra, at de beskyldtes for at være Fædrelandsforrædere.

»Han maatte ofte spørge sig selv,» siger Jacob AALL, »om han i sine Anskuelser om Fædrelandets Stilling virkelig var saa aldeles paa Afveie, at han fortjente at regnes blandt dem, der vilde forraade dets dyrebareste Interesser.»

Det var dog andre anseede Mænd end Jacob AALL, der ikke saa lyst paa Situationen og ikke lod sig blænde af de gyldne Ord og Fraser, og disse Mænd, hvem Fremtiden og Begivenhedernes videre Udvikling gav Ret, besluttede, »at holde sig passiv under disse muntre Bevægelser, og rolig oppebie Gaadens Opøsning.»

Niels AALL var en af Christian Fredriks ivrigste Tilhængere og en af hans mest benyttede Mænd, og stod saaledes paa den modsatte Side af Jacob AALL, dette forstyrrede imidlertid ikke det gode Forhold, der altid havde hersket mellem dem.

»Jeg haaber, at du aldrig,» skriver Jacob AALL til Niels AALL 13 April 1814,¹ »skal erfare noget, som er vort Brodervenskab uværdigt, af mig, skjøndt vi maaske betragte Fædrelandets Anliggender med forskjellige Øine.»

I disse Stridens og Tvivlens Dage fløi Jacob AALLS Tanker hyppigt til Danmark og alle de trofaste Venner, han der havde.

Han turde ikke engang betro sig til Papiret, da han var ængstelig for, at Brevene skulde kunne blive opbragte underveis og skaffe ham Ubehageligheder.

21 Februar 1814 skrev han fra Christiania til Hofman-Bang:

»Jeg haaber, at du ikke skal erfare, at din Ven opfører sig anderledes end som kan bestaa med min forrige og nuværende Stilling.»

Endelig i et Brev af 24 Marts fik han Anledning til at udøse sit Hjerte for Vennen:

»Frimodigen og af min Siæls Inderste tør jeg paastaa, at der ikke er noget eneste Menneske i det hele Land, som har med mer Bekymring modtaget Efterretningen om Skilsmissen mellem Danmark og Norge end jeg.

Fra Barneaarene, fra den Dag da Skjæbnen satte os paa Bænk sammen i Nyborg Skole, har jeg betragtet Danmark som mit andet Fædreland og Kiærlighed og Venskab har i senere Mandomsdage givet mine Følelser for Danmark Overvægten. Fra det Øieblik af Skilsmissen blev bekjendt har ikke Glæden boet i min Sjæl. En uafadelig Ængstelse og Uro har forfulgt mig, og jeg frygtede for aldrig mere at blive saa glad, som jeg har været. Saasnart Efterretningen om denne ulykkelige Katastrophe ihændekom

¹ Originalen paa Ulefos.

mig, søgte jeg uden Lidenskab at sætte mig ind i Tingenes sande Stilling, og at overveie, hvad der for Fædrelandets sande Interesse maatte ansees gavnligt.

Uden at give noget efter for mine private Følelser maatte jeg se at betragte alt, som ledede til at vedligeholde Forbindelsen mellem Danmark og Norge for det lykkeligste for Norge. Efter mit Begreb om national Lykkelighed burde ingen høiere Grad i Hovedsagen opnaaes end den, hvoraf Norge var i Besiddelse før 1807. — — — — Den største Del blandt mine Landsmænd deelte ikke mine Følelser for Danmark. Man hørte en almindelig Ligeegyldighed for en Forbindelse, hvis velgjørende Følger formedelst den ulykkelige Krig i de senere Aar ikke sporedes. Gamle Velgjæringer glemmes saa let. I denne Henseende har jeg havt mange bittre Følelser.

Derimod opstod hos den største Deel af Nationen Ideen om Selvstændighed og Uafhængighed, som berusede og exalterede alle Gemytter. Jeg tilstaar dig, kjæreste Hofman, at jeg anseer Landets Kræfter for svage til at kunne tilkiempe sig og siden forsvare denne Selvstændighed. Norge, som medens det var forenet med Danmark og som af dette Rige paa det liberaleste forsynet med Korn og Amunition ikke kunde tilfredsstille Indbyggernes simpleste Krav paa Livets Nydelser skulle nu kunne fremstille en dobbelt saa stor Arme og Flotille, ernære et eget Hof, og det medens Handelen befandtes i en generet Tilstand? — — — — En stor Deel af Landet er i den gyseligeste Tilstand. Fornemmeligen lider den Egn, hvor jeg bor usigeligen; de fattiges Antal vokser dagligen; den næringsløse Middelstand skiller sig ved alt ligetil Klæderne for at opholde Livet, og der gives endog dem, som af Hungersnød have tilsadt Livet. Mine Sorger og min Byrde i denne Henseende er ubeskrivelige. Synet af de elendige Mennesker, som dagligen omringe mig dræber enhver Glædes Spire i min Sjæl og min Anstrengelse for at lindre Nøden formindsker min Formue betydeligen. Fremtiden staar for mig beskrevet med mørke Farver. — — — I Tingenes Gang har jeg kun taget liden umiddelbar Andeel. Jeg har opholdt mig i Christiania et par Maaneder af Vinteren og har i den Tiid mest arbeidet i Pengevæsenet og Bankindretningen. Nogen større Rolle har jeg ikke ønsket at tage i en Stats Foundation, som efter alle nuværende Udsigter blot kan være af kort Varighed.

Saalænge jeg lever i Norge attraar jeg intet mer, end at kunne leve roligen paa mit Næs og gjøre de Mennesker, som omgive mig, lykkelige. Mit lykkelige huslige Liv og videnskabelige Sysler have hidtil udgjort mine bedste Nydelser, og jeg føler mig ikke skikket til en høiere Standpunkt i Staten.»

8 Dage senere, 30 Marts 1814, skriver han videre:

»Det er umuligt at bringe mit Hjertes Følelser i Harmoni med Fædrelandets ynkværdige Stilling; hvorledes skal jeg kunne give denne Tanke Rum, at Norge bliver indlemmet i det svenske Rige, og hvorledes skal jeg tro det muligt, at Norge nedsjunken i den dybeste Elendighed kan modstaa den Kraft, som væbner sig til Undertvingelsen. Det er ikke Sveriges Vaaben som opvækker Forfærdelse.

Norge, fægtende for sin Frihed er stærk nok til nu som altid at maale sig med Sverig; men det er Sult og Elendighed, Mangel paa Penge og Næringsveie, som gjør vore Udsigter saa mørke.»

Imidlertid foretoges der Landet rundt Valg paa Repræsentanter til Nationalforsamlingen paa Eidsvold.

Valget paa Repræsentanter skulde ske inden Valgmændenes Midte, og da Jacob AALL, medens Valgene i Nedenæs paagik, var fraværende i Prinsens Tjeneste i Christiania, kunde han saaledes ikke vælges.

Samtlige 32 Valgmænd for Nedenæs Amt stemte alligevel paa Jacob AALL til 1ste Repræsentant, men Stiftamtmanden i Christiansands Stift de Schouboe turde ikke anerkjende Valget, som stridende mod Loven, uden Christian Fredriks udtrykkelige Samtykke.¹

Valgmændene besluttede da at indgaa med en Ansøgning til Prinsen om, at Jacob AALL trods Reglerne maatte repræsentere Nedenæs paa Rigsforsamlingen.

»I smigrende Udtryk gav Regenten hertil sit Samtykke,»² og Jacob AALL mødte saaledes sammen med Sognepræst Grøgaard og Lensmand Thor Lilleholt som Repræsentant for Nedenæs.

Sammen med 5 andre Repræsentanter fra nærliggende Distrikter foretog Jacob AALL Reisen til Eidsvold, hvorhen de ankom den 8 April.

Jacob AALL blev sammen med den anden Repræsentant for Nedenæs, Sognepræst Grøgaard, anvist Logis paa Vengerbakken, en Fjerdingsvei fra Eidsvold Værk, i hvis Hovedbygning Forsamlingen skulde afholde sine Møder.

Logiset var tarveligt nok, et lidet Værelse med to Senge var det Hele, men Folkene paa Stedet var venlige og elskværdige, og Jacob AALL omtalte siden bestandig Vengerbakken og dets elskværdige Beboere med megen Taknemmelighed.

Paa Rigsforsamlingen sluttede Jacob AALL sig i Henhold til sine tidligere gjentagende Gange baade offentlig og privat udtalte Meninger til det Parti, hvis ledende Mænd var Grev Wedel og Peder Anker.

Dette Parti, der stedse beskyldtes for Mangel paa national Selvstændighedsfølelse, var Gjenstand for megen Forfølgelse og Chikanerier fra Modpartiets Side, og selv den blide og fredelige Jacob AALL blev ikke sparet, hvilket vistnok ikke undlod at opvække en Bitterhed hos ham, som han sent glemte, og denne Bitterhed tør nok ogsaa være Aarsag i den forholdsvis skarpe Dom over flere af sine Medrepræsentanter, man har fra Jacob AALLS Haand.

¹ Se Yngvar Nielsen: Grev Wedel II S. 98. Christiania 1901.

² Erindringerne, 2 Udg. S. 370.

Forøvrigt var han stedse Fredsmægler mellem de stridende Parter, under de uendelige Kjævlerier, der optog en hel Del af Forsamlingens Tid.

Han deltog med Iver og Flid baade i Kommitearbejderne og Debatten og hædrede af Forsamlingen med flere Tillidshverv; han var saaledes Medlem af den 15 Mand stærke Konstitutionskommité (valgt med 60 Stemmer) og af Værnepligtslovkomiteen, samt desuden sammen med Sverdrup og Grøgaard af Redaktionskomiteen.¹

Jacob AALL havde Ordet 5 Mai, da der behandlede Kongens Adgang til at modtage en fremmed Krone m. v., 7 Mai om Titler og Rangvæsenet, han deltog endvidere i Debatterne om Grundlovens § 53 (Indfødsretten) § 108 om Værnepligten, idet han udtalte sig mod Grundlovsudkastets Bestemmelser, § 111 om Indskrænkninger i Næringsfriheden.

Han nærde ikke det samme gunstige Syn paa Landets finansielle Stilling som Finantskomiteen, der væsentlig bestod af Prinsens haandgangne Mænd, men i den store Finantsdebat 13 Mai tog han ikke Del.

Ved Kongevalget 17 Mai var hans Votum saaledes: »Da Kongevalg efter de fleste Stemmer i Rigsforsamlingen skal finde Sted, vælger jeg Prinds Christian Fredrik til Norges Konge.»

Som han voterede hans Medrepræsentanter Sognepræst Grøgaard og Lensmand Thore Lilleholt.

Jacob AALLS væsentligste Fortjeneste som Eidsvoldsmand var, at han som Medlem af Konstitutionskomiteen havde sin Andel i Grundlovens hurtige Istandbringelse.

Naar han selv bemærker (Erindringerne III, S. 174), at han »forlod Eidsvold med en rolig Sindsstemning med Hensyn til sin Færd som Repræsentant», kan dette vistnok med Tryghed underskrives af andre.

Den 21 Mai forlod Jacob AALL Eidsvold, efter først at have søgt Audience hos den nyvalgte Konge, for at faa Tilladelse til at reise lige hjem til Næs uden at overvære de Festligheder, der i Forbindelse med Kongevalget og Indtoget skulde finde Sted i Christiania.

Kongen modtog ham meget naadigt og indlod sig i en længere Samtale med ham om Landets Stilling og specielt om Udsigterne til Provideringen, hvorunder han rettede en Mængde Spørgsmaal til ham, som Jacob AALL bad om at maatte besvare med en skriftlig »Deduction».

¹ Om Jacob Aalls Virksomhed som Medlem af Rigsforsamlingen henvises til hans store og forjæstfulde Værk »Erindringer som Bidrag til Norges Historie 1800—1815.»

Denne »Betænkning over Fædrelandets Stilling» (trykt i Erindringerne III, S. 512—519) vandt Kongens Bifald, og i det Svarbrev, hvori han takkede Forfatteren, udtalte han sin store Tilfredshed med ham.

Om den Stemning, der herskede blandt Befolkningen i Nedenæs Amt, faar man et ganske godt Indtryk gennem følgende Brev fra Jacob AALL til Peder Anker¹ dateret

Næs Jernværk pr. Brevig 2den Juni 1814.

»Deres Høivelbaarenhed vil ikke fortørnes over, at jeg skriftlig bevidner Dem min Erkjendtlighed for det Venskab, som De viste mig under mit Ophold paa Eidsvold. Rigsdagens Ubehageligheder formilledes usigeligen for mig ved den Tilflugt, som jeg havde til Dem, og jeg glemmer vist aldrig de fornyede Beviis, som De gav mig paa Deres Venskab.

Min Længsel efter mit Hjem forbød mig at besøge Dem paa Bogstad, og jeg beder Dem undskylde min Ilfærdighed denne Gang.

Ved min Tilbagekomst fandt jeg Folket kun lidet tilfreds med, hvad der paa Rigsdagen er foretaget. Mangelen her har aldrig været større end i nærværende Øieblik, og mine Kræfter til at afhjælpe den ere i den høieste Grad svækkede. Utaalmodigheden voxer med Mangelen, og jeg er vis paa at have været langt mere velkommen, naar jeg havde bragt Efterretning om Fred end om et Kongevalg. Mit eget Mod synker ogsaa dagligen. Fra Fyrstens Kreds er nu de Mænd bortfjernede, som kjender Landets Forfatning og Trang til en forandret Stilling, og han er omringet af exalterede Patrioter, der have langt større Begreber om Landets Kræfter end de burde have.

Den evige Jubel og Hyldning maatte bestikke endog et roligt Gemyt, og det er ikke at undre over, om Fyrsten søger indtil det yderste at forsvare en Krone, som han anser sig overleveret af den talrigste og ædleste Del af Nationen.

Disse Udsigter ere saa mørke at end ikke den lykkeligste huslige Stilling er istand til at oplive Sjælen.

Herforbi er reist en Engelsk Gesandt. Gid, at denne Mand vilde føre et bestemt Sprog, og at han var udsendt med reene Forholdsregler. Denne ravende Stilling, disse falske Forhaabninger, disse tvetydige Forholdsregler af fremmede Magter, bringe dette ulykkelige Land reent i Fordærvelse.

Maatte derfor de Mænds blinde Haab, som nærmest omringe Prindsen omsider vige for den klare Virkelighed!

Men Kronen, den nyeoprunderne Hofglands, de nyeskabte Embeder ere ligesaa mange Anstødsstene for en lykkelig Tilendebringelse af vores Elendighed, og det skal ikke forundre mig om ogsaa dette Gesandtskab drager hjem med uforrettet Sag, og at vores

¹ Professor Yngvar Nielsen: Grev Wedel II S. 227.

Konge haaber alt af nye Forsøg paa fremmede Magter. Folkets bestemte Vilie skal vel atter forelægges de Allierede.

Grev Wedel beder jeg paa det venskabeligste hilset. Jeg vilde ogsaa have tilskrevet ham i Dag; men jeg veed ikke om han er reist til Jarlsberg.

Med Højagtelse og oprigtig Hengivenhed
J. AALL junior.»

I lignende Retning udtalte ogsaa Severin Løvenskiold sig i et Brev til Peder Anker (Grev Wedel II S. 228).

»Det er ikke Udbruddet af en mod Kongen personlig rettet Uvillie, som kommer tilsyne hos Brevenes Forfattere,» siger Yngvar Nielsen (Grev Wedel II, S. 231), »det var sindige, alvorlige Mænd, optagne af Bekymringen for at skaffe det daglige Brød til sine Undergivne, og som havde den bedste Anledning til at se og dømme om det økonomiske Tryk, der hvilede paa Landet. I dem ser vi Tolkene for de Stemninger, der ganske undtagelsesvis kom til Orde, men som skjærende stak af mod den Jubel, der hilsende Kongen. Det var naturligt, at disse Mænd ikke delte den sikre Tro paa en heldig Udgang af det begyndte Værk, som i det kongelige Palæes Sale gjalt for det eneste usvigelige Tegn paa en ægte Fædrelandsven.

Men saa forstaaes det tillige, hvor de store Godseiere, Grev Wedel, Aall, Anker og Løvenskiold, havde sine Tanker, naar de paa Eidsvold stod imod den seirende Politik, fremfor alt imod de finansielle Beslutninger, der fulgte af denne. De dvælede nok ofte ved de fattige Hytter oppe under Aaserne og ude i de ytterste Skjær, og de kjendte mangan en Oplevelse, svarende til den, som mange Aar senere digtedes om »Terje Viken». Hvad der for den nulevende Slægt er et stemningsfuldt Digt, der vækker Medfølelse og Begeistring, var for Grev Wedel og hans vestlandske Meningsfæller en Række vemodige Billeder af en sorgelig Virkelighed. Fra Folkets store Masse, fra de dybe Lag kom de Stemninger, der lod Godseierne se paa Fædrelandets Stilling med inderlig Bekymring. Dette er ogsaa et af de Træk i Historien om 1814, der alt for meget oversees.

For disse Godseiere var der ingen Trang til at vende sig mod den nyreiste Kongetrone. Hoffets Glans og de store Embeder lokkede dem ikke, allermindst Grev Wedel.»

Jacob AALL tilbragte nu en Tid udenfor de vigtige Begivenheder i Ro paa Næs, hvor der var fuldt op at varetage efter det lange Fravær; han maatte ogsaa tænke paa at skaffe Korn til Huse.

Under 30 August skriver han til Hofmann-Bang:

»Nu maa jeg henvende mig til min Expedition med Bringeren heraf Anders Tellefsen. Min udtømte Kasse den Gjæld hvori jeg har maattet sætte mig for at udholde Dagens Gjenvordigheder nødsager mig til at gjøre Expeditioner, om jeg end ikke kan love mig den bedste Afsætning. I nærværende Ladning finder Du altsaa 200 Stk. Stangjern og

ligesaa mange Kakkelovne og Bilæggere, en Deel Spiger og Bord og Stentøi. Formedelst dine Bekjendtskaber i Odense vilde Du have den Godhed at adressere dette Fartøi til en bekjendt aarvaagen Mand, som kan sørge for Ladningens Afsætning saa snart og saa godt som muligt; Bordene haver lagt længe i Skibet og ere derfor vandtrukne og af graa Farve, men at de ere gode, vil Du snart overbevise dig om. Jeg vover ikke at tage mere tilbage for egen Regning, end hvad indesluttede Liste indeholder, omtrent 400 Tønder, men kan Skibet faa en Fragt, saa modtages den taknemmelig. De Penge, som overstiger Retourladningen vil Du for min Regning remittere til min Svoger Peter Stephansen i Kjøbenhavn, hvor jeg har betydelige Udtællinger at gjøre.»

Jacob AALL fik ingen Indflydelse paa Forholdenes politiske Udvikling, idet han ikke blev valgt til Repræsentant paa det overordentlige Storting i 1814.

Han paastaar selv (i Erindringerne III, S. 357, noten), at Aarsagen dertil var, at »en af hans Venner i Valgforsamlingen, der havde stor Indflydelse, frygtede for, at hans bekjendte Tvivl om Selvstændighedsværkets Mulighed skulde paaføre ham Uleilighed.»

Da Grev Wedel dannede sit Ministerium, det første efter Foreningens Vedtagelse, tilbød han Jacob AALL en Plads i dette, men denne afslog Tilbudet med Bestemthed, ligesom han ogsaa kort efter undslog sig for som Kommissær fra norsk Side sammen med Severin Løvenskiold at reise til Danmark for at ordne det endelige Opgjør.¹

Han skriver selv herom til Hofman-Bang under 10 December 1814:

»Formodentlig for at gjøre mig en Kompliment, har man givet mig et Vink om, at en Plads stod aaben for mig i Statsraadet, men jeg ilede med at tilkjendegive min Modbydelighed for at forlade den rolige og uafhængige Stilling, hvori jeg lever. Ved at antage en saadan Hæder vilde jeg have givet mine Landsmænd Anledning til Mistydninger, som jeg ikke kan bære, desuden vilde jeg ved at vove mig ud paa denne slibrige Bane have forspildt den huslige Lykke, som er mig beskaaret. En anden Forretning, som var mig tiltænkt, at drage med Løvenskiold og et Par svenske Kommissarier til Kjøbenhavn for at ordne Kieler Tractatens Fuldbgyrdelse haaber jeg ogsaa at blive befriet for, da jeg nu ikke hører mere derom.»

Det var dog ikke paa langt nær slut med Jacob AALLS Deltagelse i det offentlige Liv.

I 1815 valgtes han til Storthingsmand i Nedenæs, og var paa Thinget Medlem af ikke mindre end 13 Kommiteer, hvoriblandt Valgkommiteen, Kommiteen for Land-, Skov- og Bergvæsen (Viceformand), 2den Hjælpekommitte (Formand), samt Opgjøret

¹ Yngvar Nielsen: Grev Wedel II, S. 330. Hans Afslag fremkom i en fortrolig Skrivelse til Grev Wedel af 20 November. Erindringerne III, S. 462, Noter.

med Danmark; han var et af de tre Medlemmer, hvormed den faste Lovkommité forstærkedes for at gjøre Udkast til en ny Berganordning.

Paa Thinget i 1816 bidrog han i en væsentlig Grad til, at Stortinget ophævede den under Navn af Eidsvoldsgarantien bekendte af Rigsforsamlingen paatagne Forpligtelse til at indløse Rigsbankssedlerne efter en Kurs af 375 Procent. (Hans Foredrag herom i Odelstinget findes trykt i Storthingsefterretninger 1814—1833 I, S. 253—256.)

Til det 2det ordentlige Storthing i 1818 blev Jacob AALL merkelig nok ikke gjenvalgt, idet Sogneprest Søren Georg Abel sendtes i hans Sted.

Jacob AALL havde sikkert intet imod at sidde hjemme, hvor hans betydningsfulde og velsignelsesrige Virksomhed lagde Beslag paa hele hans Arbeidskraft.

Under sin Storthingsfærd i 1815—1816 beklager han sig Gang paa Gang over de bitre Erfaringer, han hidtil som offentlig Mand har høstet, og det var kun hans udprægede Pligtfølelse og varme Kjærlighed til sit Fædreland, der drev ham til senere Gang paa Gang at reise til Thinge, idet han mente, at han som Borger havde den Pligt ikke at undslaa sig, naar hans Medborgere udpegede ham som deres Tillidsmand.

Paa det 3die ordentlige Storthing 1821 og det overordentlige i 1822 mødte Jacob AALL igjen, denne Gang som 1ste Repræsentant for Nedenæs og han var Medlem af 17 Kommitéer, ligesom han var Vicepræsident i Odelstinget.

Af den storthingsvalgte Kommité, der i 1823 afreiste til Stockholm i Anledning af Prins Oscars Formæling, var han ogsaa Medlem.

I 1824 var han ikke Medlem af Stortinget, men mødte som 1ste Repræsentant ved det 5te ordentlige og 3die overordentlige Storthing i 1827 og 1828, hvor han bl. a. var Medlem af Valg- og Fuldmagtskommitéerne, Formand i Kommitéerne for Berg- og Skovvæsen, Handel og Næringsfrihed samt Slotsbygningen.

I 1830, hvor han ligeledes mødte som 1ste Repræsentant, var han Medlem af Valg- og Fuldmagtskommitéerne, Kommitéerne om Næringsveiene, Finmarkshandelen, Kjøbstadsskatten m. v.

Ved Valgene i 1836—1837 blev han Suppleant, og i 1839 valgtes han for sidste Gang til Repræsentant for sin Hjembygd.

Han mødte dog ikke denne Gang, idet han skaffede Lægeattest for, at hans Helbred ikke taalte de med Reisen og Storthingshvervet forbundne Anstrengelser.

Han led allerede i 1839 i sterk Grad af den Sygdom, der 5 Aar senere lagde ham i Graven.

Om hans Færd paa Stortinget er der sagt (Dansk Biografisk Lexicon I, S. 16):
»I alle økonomiske Spørgsmaal raadede han til forsigtig og langsom Fremgang uden

at overanstrengte Landets Kræfter. I den nye norske Bergværkslovgivning har han en væsentlig Andel, ligesom han viede Sølvværket paa Kongsberg en betydelig Interesse, og havde store Fortjenester af, at denne Rigdomskilde paany kunde aabnes for Landet.

Som offentlig Mand var AALL altid Fredsvennen, der søgte at indtage det mæglende, forsonlige Standpunkt, samtidig med at han stedse var tro mod sin Overbevisning og med Mandighed kjæmpede for denne.»

»Jacob Aalls politiske Anskuelser,» siger hans Biograf, Sønnen Amtmand Aall», bar Præget af det Maadehold og den Mildhed, der gennemtrængte hele hans Væsen; men det vilde være en stor Uret eller Misforstaaelse at karakterisere dem som frygtsumme og ubestemte. Ingen fulgte mere oprigtig og trofast sin Overbevisning, Ingen var, naar det gjaldte Frædrelandet, mere uafhængig af personlige Interesser, mere fri for at ledes af noget Ønske om at vinde enten Kongens eller Folkets Gunst — han beviste dette paa Eidsvold, hvor han mod sit Hjertes stærkeste Tilbøieligheder sluttede sig til et Parti, som paa den Tid var udsat for stor Miskjendelse baade af Fyrsten og den større Del af Folket. Naar han stemte mod Forholdsregler, som kunde lede til Splid mellem Statsmagterne, naar han raadede til Enighed og Fred, og naar han søgte at overføre sit eget milde og forsonlige Sind paa de stridende Partier, da fulgte han heri en i hans inderste Væsen grundet Overbevisning om, hvad der tjente Fædrelandet bedst, og han vandrede paa denne Vei med ligesaa megen Fasthed og Uafhængighed, som nogen af dem, hvis Anskuelser bare Præget af større Iver. Hans Hensigters Renhed fandt ogsaa almindelig Anerkjendelse, ikke mindre hos hans politiske Modstandere, end hos hans Venner, og neppe har nogen af dem, som have taget virksom Del i Fædrelandets store politiske Revolution, og i de Begivenheder, som nærmest fulgte derpaa, i denne bevægede Tid vundet flere Venner og havt færre Uvenner end Jacob Aall. Han kunde derfor, efterat hans Storthingsvirksomhed forlængst var endt, i et Brev til en af sine Sønner med Sandhed sige: »Saa ofte jeg satte mig paa Storthingsbænken, skete det altid med et roligt og beskedent Sind, fri for enhver Tanke om at spille en Rolle, og Miskjendelse og Misgunst faldt sjelden paa min simple Vei.»

Ogsaa udenfor Stortinget blev hans Indsigter og Arbeidskraft benyttet i det Offentliges Tjeneste.

Vi har allerede tidligere nævnt, at han var Medlem af den i 1802 nedsatte Kommission til Jordeiendommenes Vurdering; i 1815—1818 var han Medlem af Lovkommissionen til Udarbejdelse af en ny Berganordning, 1821—1824 Medlem af en Kommission til Undersøgelse af de offentlige Indretninger paa Kongsberg, ligesom han ogsaa var Medlem af den Kommission, som nedsattes angaaende Bergværkslovgivningen ved Kongl. Resol. af 10 September 1837, og som resulterede i Bergværksloven af 1842.

IV.

JACOB AALLS Privatliv var sjældent lykkeligt.

Omgivet af en trofast og opofrende Hustru og af en Række velopdragne og velbegavede Børn førte han en sorgløs og lykkelig Tilværelse paa det vakre Næs.

De første Aar efter Krigen havde vistnok han, som saamange andre store Næringsdrivende, store Vanskeligheder at kjæmpe imod.

Danmark havde hidtil været Jernværkseernes privilegerede Marked, men efter Adskillelsen blev Støbegodset belagt med en trykkende Told, samtidig med at de danske Kornvarer blev beskattede i Norge, hvorved Driften af hans Værk blev i en væsentlig Grad fordyret.

Hertil kom at den ulykkelige Pengereduktion omtrent ganske opslugte de betydelige Summer, som Jacob AALL under Krigen og Trængselsaarene havde faaet tilgode hos sine Driftebønder for Korn, saa det vil let forstaaes, at Jacob AALLS økonomiske Situation i Tiden nærmest efter 1814 kunde give Anledning til Bekymringer nok.

Under en klog og forsigtig Bestyrelse af sine Eiendomme slog Jacob AALL sig imidlertid gennem de vanskelige Tider, og kom snart atter i en Stilling, der tillod ham »at indrette sine Udgifter efter sit liberale Sinds Tilbøieligheder«. Han var gennemtrængt af den Overbevisning, at en Formue bringer sin Eier mest Velsignelse, naar den ikke blot anvendes til egoistiske Øiemed, og hans hele Gjerning var indrettet efter denne Overbevisning.

Paa Næs udfoldede han den mest storartede Gjæstfrihed i gammel norsk Stil; hans Hus stod, saa at sige, aabent for alle, rig og fattig, fremmede og kjendte; alle fandt de en hjertelig Velkomst og et dækket Bord i Jacob AALLS Hjem.

Flere Udlændinger, der til forskellige Tider besøgte Næs, har efterladt sig Optegnelser herom.

Den bekjendte tyske Professor JOH. FRIEDR. HAUSMANN, der i 1807 besøgte Jacob AALL paa Næs, skriver i sine Reiseerindringer (udkommet i Göttingen 1812, II, S. 170 fig.):

›Treffen wir in einem fremden Lande, abgeschieden von Allem, was uns lieb und theuer ist, mit einer Person zusammen, welche mit uns in Neigungen und Studien übereinstimt, so ist es wohl sehr natürlich, dass wir uns zu Ihr noch mehr hingezogen fühlen, als wenn ein solches Zusammentreffen in unserm gewöhnlichen Leben sich fñgt. Werden wir von einer solchen Person aber noch obendrein mit Gastfreundschaft aufgenommen und in unserer Muttersprache angedet, so fühlen wir uns schnell innig mit ihr verbunden, wir schenken ihr sogleich unser Zutrauen und werden von einer Anhänglichkeit zu ihr erfüllt, die keine noch so weite Trennung aufzuheben vermag.

Diese beglückende Erfahrung machte ich zu Naes Werk zwar nicht in Norwegen zuerst, aber in einem besonderes hohen Grade. Herr Jacob Aall, der mit gründliche Bildung, die er zum Theil einem Aufenhalte in Göttingen und Freiberg verdankt; die Humanität vereinigt, ohne deren Begleitung die Wissenschaft nie angetroffen werden sollte, hat durch die freundschaftliche Güte, womit er mich überhaufte und die manigfaltigen Belehrungen, welche er mir ertheilte die Tage meines Aufenthaltes bei ihm in höchsten Grade angenehm und ganz unvergesslich gemacht.

Aalls Besitzzung liegt in einer lieblichen Gegend auf einem Punkte, who drei Thäler zusammentreffen, von welchen zwei durch Flüsse bewässert sind, die über Felzen fortstürzen und mehrere Fälle bilden.

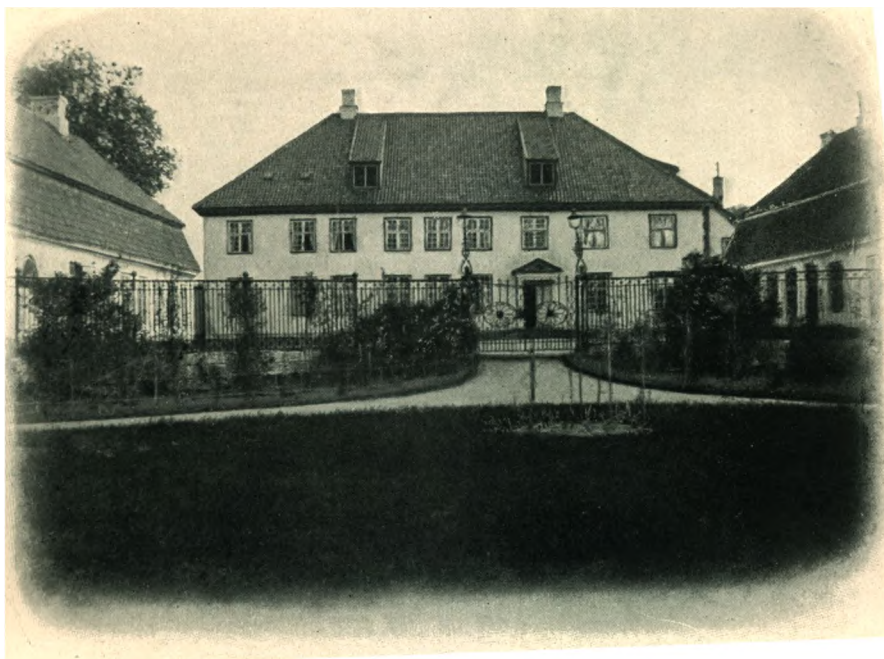
Das sehr schöne Wohngebäude, welches nicht allein überaus geschmackvoll eingerichtet ist, sondern auch eine treffliche Gemälde-, Kupferstich- und Büchersammlung einhållt, nebst den zweckmæssigen eingerichteten aus Schlachensteinen erbaueten und weissberappten Oekonomigebauden, und dem daran stossenden wacheren Garten liegt auf einer Anhøhe von welcher man das Eisenwerk und die umligende Gegend ganz übersehen kann.›

Ikke mindre begeistret er Tyskeren LEOPOLD VON BUCH, der under sin Reise i Norge i 1810 ogsaa besøgte Næs.

›Im Hause des vortrefflichen Eigenthümer Jacob Aall,› siger han i sine Reiseskildringer (Berlin 1810, II Bind, S. 362), ›fanden wir eine zovorkommend gastfreundliche Aufnahme.

Herr Aall besitzzung nicht allein eines der grøstten und best eingerichteten Werke des Landes, er vereinigt mit diesen technische Kentnischen, Geschmack und wissenschaftliche Ausbildung, wie selten in Norwegen. Seine Gemålidesamlung enhållt manches vorzøgliche Støck, im seine nicht kleine Bibliotek ist reich an physischen og litterarischen Skrifter. Wir verliesen ungern og mit Møhe dies Haus, in dem ein lāngerer Aufenthalt so lehrreich gewesen seyn wurde.›

NÆS HOVEDGAARD

JACOB AALLS ARBEIDSVÆRELSE PAA NÆS

Fra en dansk Søofficers Haand har vi en Skildring af Livet paa Næs, der i al sin Knaphed alligevel er karakteristisk nok.

Maanedsløitnant HANS ANTHON MOLBECH var i Høsten og Vinteren 1814 en hyppig Gjæst paa Næs, og har i sine efterladte Dagbogsoptegnelser meddelt sine Indtryk herfra.¹

— — — — »Ogsaa hos Jacob Aall blev den Trængendes Klage hørt; hans Roes forkynder Bonden flere Miile omkring Værket. Han og hans fortræffelige Kone virkede og virker endnu i Stilhed. Om denne Mand sagde en Bonde til mig: »ja min Faer, den Mand har gjort mere Godt end alle Kiøbmændene tilsammen i Arendal.»

Næs Iermærk 11 Nov. 1814.

»Jeg blev modtaget af Jacob Aall, Eier til Jernværket, og hans Kone med en udmerket god Villie, og blev strax kvarteret ved et godt Maaltid, det ieg savnede paa Gartha. Derefter besaa ieg Værket i alle dets Deele, hvorover ieg høilig faldt i Forundring. Alt drives ved Vand, Bælger, Hamre og Sauge, og alt gaar med en mageløs Hurtighed. At beskrive dette Værk i dets hele Omfang, staaer ikke i min Magt. Folkene ved Værket opvakte min Medlidenhed. Under et trælsomt Arbeide synes de ikke at nyde en tilstrækkelig Føde, der var nærrende nok. Ieg saa dem fortære det bare Brød med Vand til. De saa alle magre og elendige ud, og dog viste de en utrolig Haardførhed, ved i bare Skiorteærmer, fra den stærkeste Heede ved Maseovnen at gaae ud i streng Frost.

Aftenen tilbragte ieg meget behagelig ved at høre en liden Concert opføre af Hr. Aall paa Fløite, den ældste Datter paa Klaver og Spillemeisteren paa Bass. Efter denne behagelige Fornøielse gik vi tilbords. Maden blev krydret med interresante Samtaler om Norges Forfatning. Ieg fandt i Aall en Mand med den frieste Forstand, og den høieste Smag for Kunsten og Videnskaben; og dertil en Mand af en ærlig og retskaffen Tænkemaade. Hans Kone, som er dansk af Fødsel, besidder og en god Forstand, og forener dertil et blidt og venligt Væsen. Børnene, saavel Pigerne som Drengene, slegter, saavel fra Forstands som Hiertes Side, Forældrene paa. Temmelig seent gaar man her i Seng ca. Kl. 12.

Næs Iermærk 12 Nov. 1814.

Meget sildig i Seng og tidlig op harmonerer ikke meget godt med min Natur; men ei desto mindre stod ieg med Husets Folk op, og samledes med dem og nogle Gjæster fra Byen i Stuen, hvor man drak Thee, skjænket af en ret vakker Pige paa 14 Aar.²

Efterat man var færdig dermed, kunde enhver efter Behag gaae hen, hvor han vilde. Ieg saae mig atter om i Værket og i Omegnen og tilbragte atter en behagelig Dag i det interessante Selskab.

¹ Trykt i Samtiden XIII Åarg. 1902, 4 Hefte.

² Husets ældste Datter, den senere Statsraadinde Lange.

Næss Iernværk 13 Nov. 1814.

Det var i Dag paa denne Søndag et smukt Frostveir. Mit Humeur var ret stemt for Glæde, og jeg følte mig og omgiven af saa gode Mennesker og af en majestætisk Natur, saa inderlig herlig stemt, fri for slette Lidenskaber, besialet af et godt Sind.

Jeg gjorde en Tour til Fields med de vakre smaa Dreng, der ere sande Naturens Børn, især den gode Dreng Jacob,¹ af hvis rene uskyldige Ansigt Guds Billede straalere frem. Saa smukt og indtagende et Ansigt paa et Barn, saa ieg ikke før. Denne hele Dag randt og hen meget behagelig under uskyldig Spøg og Morskab. Aftenen tilbragtes ved en smuk Concert.

Næss Jernværk 14 Nov. 1814.

Ieg fandt ved et nøiere Bekjendtskab med disse gode Mennesker her alt flere og flere Fuldkommenheder hos dem, og min Lyst at forlænge mit Ophold hos dem forøgedes med hver Dag. Det var ellers mit Forsæt at vilde have reist idag, men der behøvedes kun liden, eller ingen Overtalelse til at faae mig til at forandre min Beslutning. Hr. Aall foreslog mig at blive og — ieg blev. Det meste af Formiddagen tilbragte ieg med at gjennemse Hr. Aalls smukke og kostbare Samling af Malerier og Kobbere, der decorerer de smukkeste Værelser.

Næss Iernværk 15 Nov. 1814.

Saa gjerne ieg endnu længere havde forøget mit Ophold her, saa bød dog Nødvendigheden mig i Dag at forlade dette gjæstfrie Steed, hvis Eiere saa ganske havde indtaget mig efter saa faae Dages Bekjendtskab; men disse sjeldne Mennesker har kuns een Side at fremstille, og for den, der giver Agt paa det Gode, bliver snart denne eienommelige Egenskab var. Efterat have taget Frokost tog ieg Afsked; men med den glade Vished, at ieg var velkommen saa hastig som ieg vilde fornye mit Besøg. Hr. Aall laante mig en Ridehest og en Dreng til at bringe Hesten tilbage — hvem ieg til min store Ærgrelse glemte at give Drikkepenge.

Det varede heller ikke længe, førend Løitnant Molbech atter besøgte Næss. Dagbogen melder herom følgende:

Næss Værk 18 Nov. 1814.

Om Formiddagen red ieg til Næss, hvor ieg ankom Kl. 10. Aall med Kone var i Arendal. Ieg forblev paa dette behagelige Opholdsted til den 21de og ved min Afreise blev ieg atter indbudet at komme igien, om Skibet ikke skulle kunde komme bort, og om ieg i Kragerø skulde fryse inde med Skibet, da at reise til dem og forblive der om Vinteren.

Io nøiere ieg lærer at kiende disse brave og sieldne Folk, desto mere Agtelse føler ieg for dem. Hr. Aall med Kone kom hjem om Løverdagen d. 19de og samme Aften

¹ Den senere Statssekretær Jacob Aall.

havde vi en lille Concert, af hans 14 aarige Datter Nicoline paa Klaver og han selv paa Fløite og Spillemeisteren paa Bass. Hr. Aall havde, medens han var i Arendal, anbefalet mig til 2de Kiøbmænd Simon Biørn og Peter Høg fra Kragerøe, naar ieg kom dertil med Skibet.

Næss Wærk 20 Nov. 14.

I Selskab med Jomfru N. Aall, Ifr. Tvede Ifr. Lundby og Børnenes Hofmester Westengaard kiørte ieg om Formiddagen til Holts Kirke, hvor ieg hørte en meget god Prædiken af Præsten der Gyldenpalm. Dette var første Gang ieg bivaanede Gudstieneste i en Norsk Landsbykirke, og det er i Sandhed den smukkeste Landsbykirke ieg nogensinde har seet. Den var tillige saa fuld af Tilhørere, som vidnede om Religjøsiteten maa være stor her til Lands, ja større end i Danmark. — Om Aftenen var Præsten G. med Familie hos Aalls. Denne Aften svandt meget behageligt hen under Concert og morsomme Samtaler og Spøg. Ieg lærte at kiende i Gyldenpalm og hans vittige Kone og Svigerinde nogle agtværdige Mennesker.

Næss Wærk 21 Nov. 14.

Uagtet Vinden i Dag var N.O. med hvilken ieg ikke kunde seile, saa besluttede ieg dog at reise til Gartha for at være vis paa, at Skibet blev sat i seilbar Stand, og at der ikke blev nølet alt for meget. Ieg tog Afsked med dette kiære Steds Beboere, af hvem ieg blev buden at komme igien til dem, naar ieg vilde. De kiære smaae Børn, hvis reene og uskyldige Hierter ieg ganske havde vundet, bad mig og i en barnlig Bøn at komme igien. Ieg vilde idag, uagtet ieg blev tilbuden Hest af Hr. Aall, giøre Reisen til Fods, og underveis besøge Præsten Gyldenpalm paa Holt. Det var et smukt Frostveir, dog ikke ret klart. Da ieg kom til Præsten, maatte ieg blive og spise til Middag. —

Gartha 24 Nov. 1814

— — Men idet ieg forlod det uinteressante Gartha fiernedes ieg og fra den af mig uforglemmelige Aallske Familie paa Næss; thi neppe turde ieg meer haabe at faae den Glæde at see denne agtværdige Familie meer for denne Sinde. I det ieg derfor satte min Fod i Fartøiet, for maaske aldrig meer at sætte den paa Gartha, tænkte ieg tilbage paa de glade og aldrig glemte Dage og Timer ieg nød i hiin lykkelige Familiekreds, og ikke uden Wemod tænkte ieg mig Mueligheden af ikke meer at faa disse sieldne Folk at see. Men i min taknemmelige Erindring vil ieg stedse bevare disse Ædles Minde.

Afskeden fra Næs skulde ikke vare længe, allerede Juleaften var han der igjen. Vi lader Dagbogen fortælle.

Kragerøe 24 Dec. 14.

Forat tilbringe Iulen paa saa behagelig en Maade som mueligt, og for at nyde nogen Siælsforfriskning — den ieg ganske savnede og havde savnet siden min Ankomst til

Kragerø — benyttede ieg mig af Hr. Aalls venskabelige Indbydelse — den ieg alt længe havde havt — at besøge hans Huus. Ieg lod mig igaaraftes sætte til Kiel, hvor ieg overnattede, og fortsatte imorges Reisen til det kiære Sted Næs Wærk, hvortil ieg ankom om Eftermiddagen Kl. 3 og blev, som de foregaaende Gange, modtaget med sand Venskabelighed saavel af Hr. Aall, som af hans fortræffelige Kone og Børn. Iuleaften blev tilbragt af mig paa en sand behagelig Maade. Den muntre Nicoline og Laura i Forening med nogle andre vakre Piger fra Arendal og Tvedestrand fandt paa at udklæde dem til megen Fornøjelse for Selskabet.

Næs Wærk 25 Dec. 14.

Tilligemed den øvrige Aallske Familie bivaanede ieg paa denne højtidelige Dag Gudstienesten i Holt Kirke, hvor ieg hørte Hr. Pastor Gyldenpalm med megen Fornøjelse. For første Gang i Norge hørte ieg idag Welsignelsen lyst fra Prædikestolen over det svenske Kongehuus, hvilket klang meget skurrende for mine danske Øren. Der blev bejendtgjort en Befaling fra Hs. svenske Majestæt, at der skulde takkes i Kirkerne for den tilbagevendte Fred, hvilket skulde skee i alle Kirker Nytaarsdagen. Om Aften var der Dands efter N.s Klaverspil.

Næs Wærk. 26 Dec. 1814.

Om Formiddagen gjorde ieg i Selskab med Hr. Westengaard og Børnene en ret morsom Tour i Omegnen og om Aftenen legedes der Iuul, saa at denne Dag randt hen paa en sand fornøjelig Maade.

Næs Wærk 28 Dec. 1814.

Denne Dag saae ieg imøde med Glæde, da der om Aftenen skulde være Ball. Om Eftermiddagen samledes Balgiæsterne fra Arendal og Omegn. Førend Ballet begyndte, blev en Slags Commedie spilt af masquerede Personer, som bestod meest af Huusets eget Personale.

De var alle meget besynderlige klædte og dertil meget naragtige. Efterat dette var tilende, begyndte Ballet og varede til om Morgenen Kl. 4, da enhver forføiede sig til Hvile.

Næs Wærk 29 Dec. 14.

Om Aftenen var der Concert, hvori Hr. Aall, Iomfru N. Aall og endel af Balgiæsterne musicerede.

Næs Wærk 30 Dec. 14.

Om Aftenen var der ligeledes Concert af de samme Personer. Dagen blev tilbragt ved adskilligt behageligt Spøg, saasom Iuleleg.

Hr. Aall glædede ogsaa Selskabet med at læse en og anden interresant Fortælling høit af en tysk Autor.

Næs Wærk 31 December 1814.

Om Formiddagen reiste det heele Selskab, og allene var ieg tilbage. Der blev en besynderlig Tomhed, da alle de Mennesker foer afsted, men Stedets Eiere var tilbage, og dette var nok for ikke at føle de bortreistes Savn. Denne sidste Dag i Aaret blev om Aftenen høitideligholdt ved en og anden moersom Spøg af Smaaepigerne, som klædte dem ud og bemalede sig i Ansigterne.

Næs Wærk den 1 Januari 1815.

Saa ubehageligt det end maatte blive at reise paa den første Dag i Aaret og især paa saadan en Dag at forlade Næs Wærks ædle Beboere — saa havde ieg dog besluttet at reise, og reiste virkelig Kl. 9 om Morg. med Hr. Aalls Befordring. Ikke uden med rørte Følelser forlod ieg dette behagelige Sted, hvor ieg ikke fortrød nogen Times Ophold, men snarere havde endnu ønsket mit Ophold forlænget. Da ieg sagde Farvel til Hr. Aall og hans Kone blev ieg atter indbudet at besøge dem, naar ieg ønskede det. Ieg havde Hr. Aalls Befordring til det første Schysskaffersted, hvortil Westengaard fulgte mig. Ieg forlod end mindre denne Gang end den forrige den uforglemmelige Aallske Familie med et let Hierte, kun den Tanke: at ieg engang maaske endnu skulde have den Glæde at see den igien gjorde Adskillelsen noget lettere, end om ieg nu for sidste Gang skulde see disse blide Folk.»

Digteren A. MUNCH omtaler i sine »Barndoms- og Ungdomsminder», trykt i Christiania 1874, S. 111 og følgende, et Besøg paa Næs Jernværk i 1823.

I dette Aar var nemlig hans Fader Johan Storm Munch udnævnt til Biskop i Christiansand, og foretog den lange og besværlige Reise med en stor Familie fra Christiania til sit nye Embedsdistrikt.

Efter først at have omtalt, hvorledes de i Tvedestrand var bleven paa det bedste modtaget af Forvalteren der for Næs Jernværk, og hvorfra de havde sendt en Express til Næs med Underretning om deres Ankomst, fortsætter A. Munch sin Beskrivelse saaledes:

»Efter et Par Timers Venten, der syntes mig uendelig lange, hørtes endelig en Rullen, som af en Vogn, der standsede foran Huset. Vi ilede ud; det var virkelig en Vogn fra Værket; der var Brev med fra Jacob Aall, hvori han bad min Fader strax komme derop, og tilsagde ham al mulig Hjelp til Reisens Fortsættelse. Man kan tænke med hvilken Stolthed og Glæde jeg tog Plads ved min Faders Side i den smukke Vogn, forspændt med vælige Heste og med en statelig Kudsk paa Bukken. Denne undrende Glæde blev endnu mere forøget, da vi ved Indkjørselen til den mørke Skov tæt udenfor Byen forefandt 2 Karle tilhest, hver med en tændt Tyrifakkel i Haanden. Det var Arbeidere fra Værket, som Aall havde sendt med forat lyse for os paa den trange Skovvei gennem Novemberrattens Mørke. De red nu foran Vognen, svingende deres Fakler, og underligt var det at see, naar det røde Lysskjær faldt over de mørke Skikkelser, de vælige Heste, de stive, sorte Graner, medens Gnisterne fløi omkring os som Stjerner i den

dunkle Nat. Det var mig som kjørte vi lige ind i Eventyrverdenen, og jeg ventede intet mindre, end snart at komme til et fortryllet Slot, hvor vidunderlige Syner og Oplevelser skulde møde mig. Og Virkeligheden kom, syntes det mig, Forventningens Drømmebillede meget nær. Da vi kom ud af Skoven saae jeg en stor Ildsøile stige op af en taarnliggende Bygning nede i Dybet, og med sit flammende, usikre Skjær oplyse deromkring store mørke Huse, underlige Broer og Gallerier, samt hvidskummende Vandfald. Det var Marsovnen i Næs Jernværk, der er beliggende i en stor vid Dal, paa alle Sider omsluttet af skovbegroede Aaser. Som vi rullede nærmere, lød tydeligt dernede fra de taktfaste Drøn af Stangjernshammeren og Brusen af de mange Vande. Vi foer nu forbi dampende Kulmiler og forbi de lange, sorte Værksbygninger, hvis store Porte aabnede Indblik som til Underverdenens Liv dernede, hvor sorte Skikkelser bevægede sig frem og tilbage i Ildskjæret. Saa forsvandt det Altsammen igjen i Mørke, medens vi kjørte gennem Plantagen og Haven op til Hovedbygningen, der ligger paa en Høide, tilstrækkelig fjernet fra Larmen og Kulrøgen i Pandæmoniet histnede. Venligt hilste os de mange oplyste Vinduer paa det anseelige Herresæde, snart holdt Vognen for Hoveddøren, og paa dennes Trappe stod Huusherren selv i sin ædle, ærværdige Skikkelse, med de milde, kloge Øine under den tankerige Pande og de buskede Øienbryn, for hjertelig at modtage sine Gjæster, medens bag ham i den klart oplyste Vestibule saaes Husets Frue med hendes Døttre og Sønner. Trods den ligefremme og hjertelige Modtagelse, der blev os tildeelt fra alle disse, følte jeg mig dog noget forlegen og sky paa Eventyrslottet, men jeg holdt jo min Fader ved Haanden, og det gav mig snart Mod til at betragte de for mig nye og imponerende Omgivelser med nogenlunde Rolighed. Overalt viste sig Tegn paa den Velstand og Kunstsands, som herskede i Huset. Malerier og Kobberstik bedækkede Væggene i Vestibulen og Korridorerne, som i de egentlige Beboelsesrum, bløde Tæpper laae paa Gulvene, og levende Vexter og Blomster vare med Smag opstillede i Hjørner og Vinduesfordybninger. Indførte i de hyggelige Dagligværelser hilstes vi af en sød, eiendommelig Duft, som fra Roser og Lavendler, en Duft, som siden altid, hvor jeg mødte den, har levende gjenkaldt mig denne min første Indtrædelse i Hovedbygningen paa Næs Jernværk. Aftenen gik let og behagelig hen; efter Maaltidet i den store Spisesal blev der Musik i Dagligstuen; den ældste Søns Hustru,¹ en meget smuk ung Dame, spillede og sang indtagende; jeg erindrer, at jeg fortabt i Beundring baade af hende og hendes Sang stod ved Pianofortet, hvorover der hang et legemsstort Portrait af Kong Christian den Fjerde, det samme, som nu atter findes i Rigsforsamlingens Sal paa Eidsvold, hvor det, da tilhørende Carsten Anker, og havde været ophængt under Rigsforsamlingens Møder i 1814.

Næste Formiddag kom den øvrige Familie efter fra Tvedestrand, og det blev besluttet

¹ Forfatteren maa her erindre feil, idet Husets ældste Søn, den senere Eier af Næs, Nicolai Benjamin Aall, først 5 Aar senere i 1828 blev gift med Mathilde Sophie Kallevig; det maa vel heller have været en af de 2 ældste Døttre, Anne Nicoline Aall, f. 1800, g. 1828 med den senere Statsraad Lange, eller Amborg Laura Aall, f. 1803, g. 1827 med H. E. Møller.

paa Opfordring fra de gjæstfrie Værtsfolk, at vi skulde tilbringe nogle Dage i Ro her paa Næs for at samle Kræfter til den tilbagestaaende Deel af Reisen, og forat de nødvendige Befordringsmidler kunde tilveiebringes og istandsættes. Dette Ophold blev en sand Fest for mig; her var saameget at see, saameget at udgranske i det for mig saa fremmede Liv paa et stort Jernværk.

Med Husets yngste Søn,¹ der omtrent var i Alder med mig, streifede jeg omkring i Haven og Omegnen, men mest dog nede paa Værket, hvor Kulmilerne dampede og de bjergstore Malmhobe smeltede og tilberedtes. Smelteovnen eller Marsovnen, som den kaldtes, var i evig Brand, Nat og Dag. Ovenpaa den store Bygning var der et høit Taarn, hvor den mægtige, cylinderformede Graastensovn udmundede, og hvortil Malmen kjørtes op ad en temmelig steil Bro, for deroppe uafsladelig at væltes ned i det altid graadige Ildsvælg. Med Gysen stod jeg deroppe ved Randen af det flammende Krater, og hørte Historien om, hvorledes en vanvittig Arbeider her en Gang havde grebet en lille Dreng og kastet ham ned i det frygtelige, glødende Dyb.

Nedenunder, omkring Foden af Marsovnen, var der et meget stort Rum eller rettere en luftig Hal, hvor Dagen blinkede hvid ned gennem de løse Tagstene i Spærreloftet til det røde Ildskin, hvori de forunderligste sorte, halvnøgne Skikkelser bevægede sig frem og tilbage, medens de uhyre, ved Vandkraft drevne Blæsebælge hvinede og pustede til Gløden i den vældige Skorsten. Til visse Tider aabnedes denne, og nu saa man derinde ligesom et Hav af en hvidglødende, flydende Masse, hvoraf en Del lededes som Ildfloder ud over Feldter i Gulvet af vaadt Sand, medens andre Arbeidere gik lige hen til Aabningen og øste den glødende Suppe op i store Jernskeer, hvis overflydende Indhold saa hældtes ned i Trækasser, der omsluttede de fine og smukke Former til Kakkelovne, hvoraf Næs Jernværk dengang var berømt. Smaa blaa Flammetunger rakte sig da ud af alle Kassens Sammenføjninger, indtil et Knald forkyndte, at Formen var fyldt. Ovenpaa og ved Siden af det smeltede rene Metal flød saa og ud over Sandgulvet Strømme af det saakaldte Slagg, smeltede Steenarter, der, naar de størknede, blev til en grønagtig glasliggende Masse. Denne gik før ubrugt tilspilde, og skaffede meget Brydteri med Bortskaffelse, etc., men nu formedes den her og i firkantede Stykker, der dannede et ypperligt Bygningsmaterial, hvoraf mange af Værkets Bygninger, især de nete Arbeiderboliger rundt omkring, vare opførte.

Idethele herskede her endnu et patriarchalsk Forhold mellem Driftsherren og Arbeiderne; Striker kjendte man dengang endnu ikke til; Tilfredshed med deres Stilling lyste ud af alle de sodede Ansigter baade hos Mænd, Kvinder og Børn. Dertil havde de god Grund, Jacob Aall og hans Frue sørgede som en Fader og Moder for sine Undergivne. Saaledes, da i de tunge Krigens Aar hele Norge led næsten Hungersnød af Kornmangel, havde Aall med utrolige Opoffrelser altid vidst at skaffe Værkets Arbeidsstok den nødvendige Kornforsyning fra Danmark.

¹ Den senere Justitssekretær Niels Hofmann Aall, f. 1812.

Fra Marsovnen gik nu min Opdagelsesvandring videre til Stangjernshammeren, hvis vældige Slag med drønende Larm man kunde høre langt borte; med rædselblandet Beundring saae jeg, hvorledes de fittige og modige Smede med Hænderne ofte kun en Tomme fra Ambolten stak det glødende Jern ind under det vældige Hammerhoved, vendte og dreiede Jernstangen for hvert Slag, medens Gnisterne sprudede som en Ildregn vidt omkring. Ved andre Esser gik imidlertid de rappe Spigerhammere i flyvende Fart, og deres, uafsladelige Klappren forekom mig som et udfyldende Accompanement til den store Hammers drønende Taktslag.

Var nu Formiddageu gaaet rask hen for mig under slige Vandringer i de tartariske Regioner eller med Valfarter i Haven til Eremithytten, hvor en gammel graaskjægget Eneboer reiste sig op, naar man aabnede Døren — Noget som bestandig forbausede mig, hvorofte jeg end undersøgte Maskineriet — saa hørte jeg med Glæde Gongonens skingrende Lyd oppe fra Hovedbygningen kalde alle Omstreifere til Middagsbordet. Spiseværelset var en lang Sal, fra øverst til nederst paa Væggene bedækket med Kobberstik i Glas og Rammer. Her præsiderede den venlige Værtinde og her styrkedes baade Store og Smaa godt efter Formiddagens forskellige Beskæftigelser og Leg.

Om Eftermiddagen fik jeg undertiden Lov til at følge min Fader og Jacob Aall ind i dennes store Bibliothek, der var opstillet i en til Hovedbygningen stødende Fløi. Med Ærefrygt saae jeg omkring paa de mange Bøger, der fyldte Reolerne baade langs Vægge og paa Gulv. Den Stilhed, der herskede derinde, syntes mig saa høitidelig og betydningsfuld, al Verdens Viisdom og Kundskab maatte nok være forsamlet der. Det var ogsaa et for norske Forhold usædvanligt stort Bibliothek, J. Aall her havde samlet — han var jo selv en lærd Historiker og Saga-Gransker, og en heldig Dyrker af Literaturen. Naar de to Gamle tog Sæde i deres Lænestole hver med sin Bog, eller for sammen at afhandle literære Materier, fik jeg gjerne fat i en Billedbog, satte mig hen i en Krog og lavede Historier for mig selv, saa Tiden gik uden at jeg vidste af det, til vi atter kaldtes ind i den klart oplyste Dagligstue, hvor Aftenen tilbragtes med Musik og Samtale. Saaledes gik Dagen hen for mig i lutter Fryd og Glæde, indtil den Herlighed ogsaa tog en Ende, som al anden her paa Jorden, og Afskedstimen kom.»

I 1825 rammedes Jacob AALL af en stor Sorg, som han aldrig helt overvandt, idet hans Hustru LOUISE ANDREA STEPHANSEN 30 Mai afgik ved Døden.

Dødsfaldet averteres i Rigstidenden No. 48 for 1825 paa følgende Maade:

»Mandagen den 30te Mai bortkaldte Forsynet fra det Jordiske til den lyse Evighed LOUISE ANDREA AALL, født STEPHANSEN, i hendes Alders 48de Aar. Hendes uerstattelige Tab begrædes af 7 efterlevende, af Kummer dybt nedbøiede Børn, af den Kreds, hvis Velgjørerinde hun var, og af hendes utrøstelige Mand.

Næs Jernværk, den 31te Mai 1825.

JACOB AALL.»

JACOB AALL
TIL NÆS JERNVÆRK
f. 1773 † 1844
EFTER MALERI FRA 1836

Hun blev begravet ved Holts Kirke, hvor Jacob AALL havde ladet indrette en Familiebegravelse, der ved denne Anledning blev indviet.

I Anledning af hendes Død blev der i forskellige Aviser indrykket Digte, hvoraf vi hidsætter følgende, forfattet af den lærde Sognepræst til Østre Moland GISLE JOHNSON:

Følelser

ved

*Sal. Fru AALLS Fordefærd
Mandagen den 6te Juni 1825.*

En sjelden Evigheds-Blomst
Oprunden i Danmarks Kongeborg,
Fremvoxen paa Norsk Jordbund,
Har det behaget Gud
At omplante paa himmelsk Grund;
Dette er skeet
I Blomstringstiden den 30te Mai 1825;
Thi:
Modenheden hører Himlen til.
Ak!
Lovise Andrea Aall, født Stephansen,
Paa Næs Jernværk
(Dette
Gjæstfrihedens og Goddædighedens Hovedbøle),
Er her ikke meer!
Saa stod det vel skrevet i Skjæbnens Bog;
Men en Skjæbnes,
Som Gud regjerer,
Af Godhed skjuler,
Med Viisdom uddeler
Og som
En Evighed opklarer
Paa Gjenforeningens salige Dag,
Da
De nu forladte Elskede,
Atter samlede
I Anskuelsens lysere Egne,
Med hellig Beundring og Tilbedelse
Skulle istemme:
Alt gjorde Herren vel!

Forklarede!
 Aldrig
 Du trængte til købte Lovtaler;
 Aldrig
 Til Smigreres Ros;
 Aldrig
 Til taus Overbærelse;
 Aldrig
 Til laant Sminke;
 Selve Kjendsgjæringer vidne
 At du var
 Den værdigste Ægtemages
 Værdigste Støtte, Fryd og Hæder,
 Dine Børns opofrede Moder,
 Samlivets Engel,
 En Martha i Huset,
 En Maria ved Religionens Alterfod.
 Kun med den Vises Aand
 Betragtede du Velstand og Lykke,
 Lige langt fra
 Dens sædvanlige Forvildelser:
 Overmod og Forfængelighed.
 Din Gud
 Og Religionen fra Hjertet hengiven
 Elskede du
 Hans Huus, hans Ord, hans Sacramenter;
 Og naar saa man
 Dig og Familie
 Ved de offentlige Andagts-Øvelser
 Bortfjernet fra det Sted,
 Hvor den Høiestes Ære boer?
 Som Mønster
 For
 De Opvoxende
 For
 Underhavende
 For
 Menigheden
 Og for Mange,
 Desværre, anderledestænkende

I denne Tidens Aand.
 I Armodens Sønner!
 Forældreløse!
 Forladte!
 Hvis Vanheld, Kummer, Sygdom og Smerte
 Forundtes fri Adgang
 Til den Haand,
 Som stedse var udstrakt til Lindring og Lettelse;
 Nu slaer
 Det ømme Hjerte ikke meer,
 Det Øie er brustet,
 Den Haand er stivnet,
 Som aftørrede Taarer
 Og
 Stillede Sukke;
 Hvo
 Kan oprette Eders Tab?
 Hvo
 Indgyde Balsom i Eders Vunde?
 Hvo
 Kalde den Uigjenkaldelige tilbage?
 Kun dette Ønske tillader jeg mig:
 Gid! at Eders Forliis
 Ved denne Saliges Bortgang
 Ei maatte vorde
 Eder og Eders Børn
 Uerstatteligt!
 Et saadant Liv var:
 En Velgjerning for Verden;
 En saadan Død:
 Bortgang til Gud og Faderen.
 Fred over denne Forklaredes Støv!
 Velsignelse over den Retfærdiges Mindel!

Conjux et Proles clarissimo Nomine juncti!
 Coarcemur Spiritu — Spem tamen non abjicimus.
 dubitamus — non desperamus. prosternimur — non tamen perimus.
 Paulus.

Temporum Fluxus Lacrymarum comprimit Undas;
 Angorem mentis mitiget ipse Deus!

Exoriens scandit Sol culmine Splendet et altus
 Vergit et occiduus; — Cuncta movente Deo.
 Nil perit in rerum Natura; qvo minus aura
 Cælestis nostra, qvæ genus orta Dei.
 Ergo non moritur migrat modo noster amicus
 Sejunctos tandem congeret Omnipotens.
 Contectus Tumulo celebris monimenta Trophæi
 Divitias, pompam deserit exanimis.
 Dictorum vero Factorum Fructus et inde
 Prosperitas — Semen fertile perpetuum,
 Stat firmum Numen dans ævi spem meloris
 Fallentem nunqvam qvi bene vana fugit
 Felix bis Felix Cui sunt cælestia curæ
 Vivere nempe Deo, discere posse mori.

Den 8de Juni 1825.

Amicissime posuit:
 JOHNSON.

Ved hendes Begravelse forfattede Digteren CONRAD NICOLAI SCHWACH følgende Mindedigt:

Mens Afskedstaarer tungt fra Venneøiet falde,
 Louise ved dit Leer,
 Henfarne! hvad du var, jeg vil til Minde kalde;
 Ak, at du er ei meer!

Du Viv og Moder var med rig, med sjelden Glæde,
 Og du fortjent den nød;
 Med Freds og Ømheds Aand du virksom var tilstæde
 I din Families Skjød.

Som Qvinde from og tro, som Moder vis og kjærlig,
 Men pralfri dulgt i Løn,
 Din Vandel være skal uglemmelig og herlig,
 Et Mønster for dit Kjøen.

En agtfuld Vennekreds nys hilste fro fornøiet
 Din Sølvbryllupsdag,
 Og ak, nu møder den med bitter Graad i Øiet
 Her ved din Sarkophag.

Ei Skjønhed, Glands og Konst, som Øiet mægtig fryder,
 Hver, som kun saa dig, vandt

Men Hver, som kjendte dig, ved høie stille Dyder
Du evig til dig bandt.

Saa duftig blaa Viol staar paa sin lave Stængel
Foruden Pral og Glands;
Men skjønsmomt flettes den af Livets vise Engel,
En Perle, i hans Krands.

En udbredt Virkekreds, som Jordens færre Qvinder,
Til Trøst, til Hjælp du var;
Og Taaren af dit Savn fra mangt et Øie rinder,
Hvis Graad du tørret har.

Ja skjøn din Vandel var, du ædle Danneqvindel!
Værd Borger-Egeløv.
Velsignelse og Tak som Hæder med dit Minde,
Fred med dit Støv!

I et Brev til Hofman-Bang skriver han følgende, der giver et smukt Udtryk for hans Sorg:

»Der begynder et nyt Tidsrum af mit Liv, som aldrig kan blive saa rigt paa Glæder, som det svundne; men naar jeg under Bevistheden af at opfylde mine Pligter mod enhver, kan skabe Glæder for mine Børn og mine Omgivelser, vil Livet ikke blive glædeløst.»

I Begyndelsen af 30-Aarene bestemte Jacob AALL sig til at trække sig tilbage fra sine Forretninger og helt overlade den vanskelige og vidtløftige Bestyrelse af Næs Jernværk til sin ældste Søn.

Jacob AALL havde fortjent sit »Otium», og han nød det ogsaa »cum Dignitate». Omgivet af sine Bøger og Kunstværker førte han et stille, flittigt Liv, saa at sige med Pennen i Haanden.

Han stod i livlig Correspondance med de fleste af Norges og Danmarks lærde og litterære Mænd, og hans Tid var fuldt optaget med litterære og videnskabelige Sysler.

Til Grev Herman Wedel havde Jacob AALL lige siden Aarhundredets Begyndelse staaet i et nært Venskabsforhold, der gennem Aarene var blevet styrket ved fælles Interesser og Synsmaader baade i deres offentlige og private Virksomhed, og som stadig blev vedligeholdt ved en flittig Correspondance og hyppige gjen-
sidige Besøg.

I de bevægede Tider omkring 1814 havde disse 2 Mænd staaet trofast ved hinandens Side, og naar Jacob AALL opholdt sig paa Næs, holdt Grev Wedel ham en Tid med hver Post underrettet om Begivenhedernes Udvikling.

Det var derfor et Udslag af Jacob AALLS Vennefølelser for Grev Wedel, der kom tilsyne i den Dedication, hvormed han i 1836 ledsagede 3die og sidste Bind af sit Værk »Nutid og Fortid«, hvori det i Slutningen heder:¹

»I vore borgerlige Forhold, og i vor Stilling til Fædrelandet har der været megen Lighed — ligesom smaae Circler concentrisk kunne følge de store — og, om vore Anskuelser om, hvad der tjente til Fædrelandets Tarv stundom — og jeg regner mig det til Ære, at det var sjældent — vare forskellige, saa forenedes de altid i den rene Villies og den uegennyttige Fædrelandskjærligheds Brændpunkt. Begge ere vi af Forsynet mindede om, at Livets Virksomhed har sin Grændse; men idet jeg nærer det Haab, at Deres endnu vil kunne fortsættes i mange Aar til Fædrelandets Gavn, vil jeg til min sidste Stund bevare i taknemmelig Erindring de mange og store Venskabs Beviser, som De i manglehaande Stillinger har givet mig og som have styrket og opmuntret mig under saa mange Tvivl og saa mange Omvexlinger paa Livets Bane.

Med disse Følelser nedlægger jeg et Arbeide paa Fædrelandets Alter, som jeg er vis paa at ville fortjene Landsmænds Bifald, dersom det har gjort sig værdigt til Deres.

Næs Jernværk, 20 Januar 1836.

Deres uforandret hengivne

JACOB AALL.»

Grev Wedel udtrykte sin Taknemmelighed i en Skrivelse, dateret Bogstad 20 Marts 1836, hvori det blandt andet heder:²

»Mig mangler Udtryk for at bevidne Dem min hjertelige Erkjendtlighed for det offentlige Bevis paa Venskab for mig, som De har givet mig. — Vær overbevist om, at jeg sætter den høieste Priis paa Deres Venskab, og at jeg, uagtet den liden Vægt jeg tillægger Pluraliteten af mine Landsmænds Dom, dog glæder mig ved at se mit Navn offentligen forenet med en Medborgers, som i høi Grad har gjort sig fortjent af Fædrelandet som Privatmand, som Forfatter og som Storthingsmand. — — — Min Kone og Datter hilse venligt — og jeg forbliver i fuld Gallop da jeg er bleven vel 10 Gange afbrudt, Deres oprigtigste og meest hengivne Ven³

H. WEDEL-JARLSBERG.»

»Den tidlige Morgen fandt ham ved Skrivebordet,» siger hans Søn, »og under Dagens nøiagtige Inddeling tilbragte han her de fleste Timer. Hans Pen ilede henover Papiret med en forunderlig Hurtighed og Lethed, og naar han først havde fuldendt de Studier, der vare nødvendige for at beherske Stoffet, standsede han

¹ Grev Wedel III, S. 474.

² Grev Wedel III, S. 475.

³ I Yngvar Nielsens Værk om Grev Wedel findes indtagne en Række Breve fra Grev Wedel til Jacob Aall, der alle bærer Præg af et oprigtigt Venskab; Jacob Aalls Breve til Grev Wedel er formodentlig gaet tabt i de Authodafeer, som Grev Wedel vides at have holdt over sine Papirer.

næsten aldrig under Udarbeidelsen. Saasnart Tanken selv havde fremstillet sig for ham, var ogsaa den Form paa rede Haand, i hvilken den skulde indklædes, og han var heri snarere hindret af altfor stor Overflod end af Mangel, saa at den anden Gjennemgaaelse ofte bestod i, at udslette det overflødige.»

Fra 1842 har man et Digt af Biskop Jørgen Moe:

*Paa Bagsiden af JACOB AALLS Portræt.*¹

Længe havde jeg længtet at skue den Mand,
Som løste Snorres Tavle fra Sagaskjoldets Rand,
Gav Folket den i Hænde, da dens Rust var strøgen væk,
Saa ret den kunde gløde ved de straalende Træk.

Længe havde jeg længtet at høre den Røst,
Som lød i Tidens Larm med Forsoning og Trøst,
Som ene formaaede saa klar og saa blid
At løse den uvorne, den mundkaade Strid.

Da traadte jeg en Morgen til den gjæve Gamle ind
Med halv undseligt Blik og med Blus paa min Kind,
Hvor mellem Folianter han ungdomsfreidig sad
Og snelt lod Fjæren glide hen over sit Blad.

Han sagde mig et Ord, han rakte mig sin Haand,
Udaf de milde Blikke lyste den klare Aand.
— Da faldt det mig paa Sind: om med Pen og med Blæk
Du prøvede at tegne disse sjælfulte Træk.

Men nei, en Pensel ene kan male den Ro
Og Klarhed, som paa Panden her bygge og bo
Og over Aasynet brede saa aandig-ren en Duft,
Som over et venligt Landskab en mild Septemberluft.

En Pensel ene maler det Walter-Scottske Bryn,
Som skygger djærvt det milde, men kraftige Lyn,
Og Smilet omkring Munden, der kruser Læben let,
Hvor Godslighed og Lune er blevne til Et.

¹ Biskop Jørgen Moe: Samlede Skrifter, I, Chr.a 1877, S. 363.

Over denne Isse er gaaet sytti Aar,
 Og Tiden tog mange med af de graanende Haar,
 At Lokken ei for fyldig skulde skjule den Løn
 Af Egeløv, som Norge fletter sin bedste Søn.

Naar engang Panden blegner, og Munden er lukt,
 Der talte til sin Samtid saa meget Sandt og Smukt,
 Naar Landet stille sørger fra Hytte op til Slot,
 Hvor vil da Krandsen klæde den frie Tinding godt!

1842.

Allerede paa Stortinget i 1830 fik han de første Anfald af Nyrelidelser, der paadrog ham de voldsomste Lidelser i en Række Aar og tilslut bragte ham Døden.

Sine Lidelser bar han med den største Taalmodighed og Sindsro, og aldrig kom der et bittert Ord over hans Læber.

4 Juli 1844, en Maaned før han døde, skrev han til Hofman-Bang:

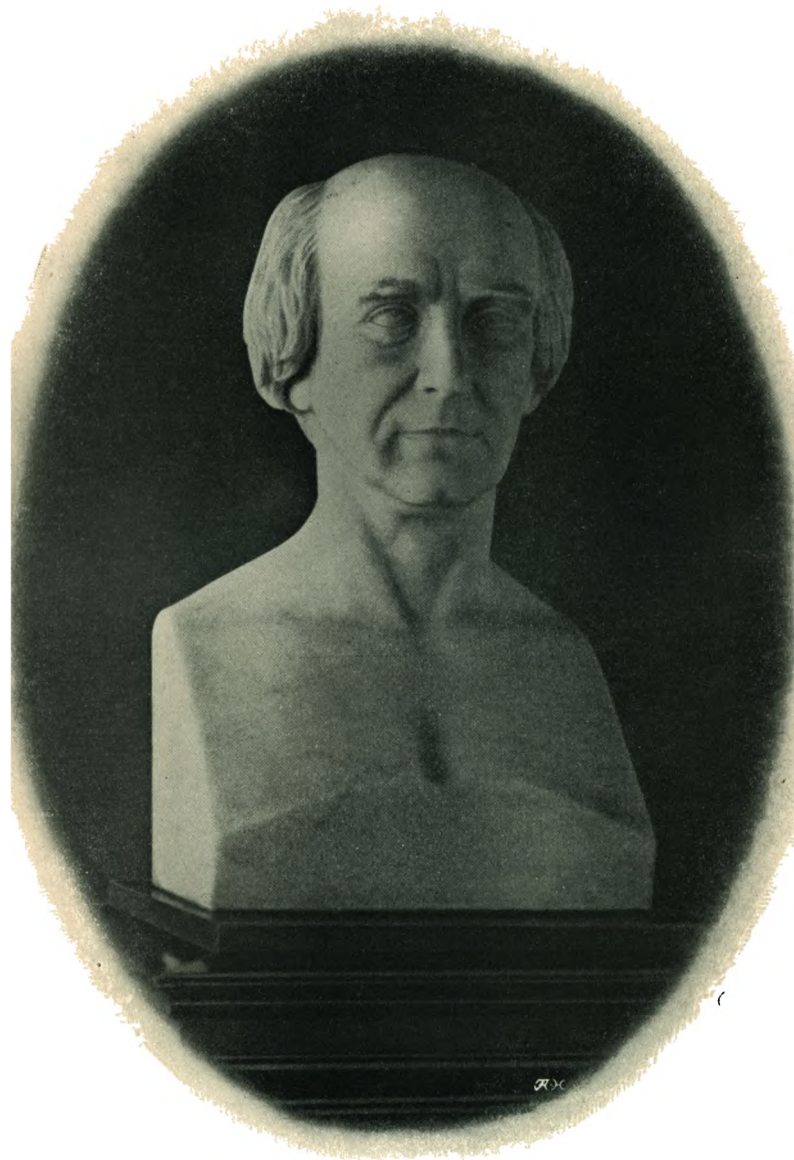
»Jeg har ofte sendt en stille Bøn til det algode Forsyn om Forkortelse af mine Lidelser, ja af Livet selv. De udvortes Omstændigheder frembringe hos mig ikke nogen Livslede — min Tilværelse er knyttet til Livets ømmeste Kjærlighedsforhold; men det er for haard en Betingelse, naar Livets Fortsættelse skal forbindes med saa store Qvaler. Det forekommer mig ogsaa, at min Henvandring til en bedre Verden ikke kunde ske under bedre Omstændigheder end i nærværende Øieblik. Mit Dagværk er endt, og det forekommer mig, som jeg i det mindste uden Anger, om end ikke altid med Selvtilfredshed, kan se tilbage paa den Gjerning, jeg har udrettet. Saavidt jeg ved har jeg Fred med Alverden, og der gives vel faa af vore Landsmænd, som i Familieforhold og med Hensyn til Landsmænds Agtelse og milde Bedømmelse af deres offentlige Færd, have trukket en bedre Lod end jeg.»

Hans sidste Timer var smertefrie, og den 4 August 1844, nogle Dage efter at han havde fyldt sit 71de Aar, endte en rolig Død hans Lidelser.

Jacob AALL fik et smukt og velfortjent Eftermæle.

Af de mangfoldige Mindeord og Mindedigte, der kom tilsyne i Pressen ved hans Død, hidsættes følgende.

Allerede Torsdag den 18 Juli 1844 meddelte den *Norske Rigtidende* (No. 200) sine Læsere i en Correspondance fra Tvedestrand, at Jacob AALLS Sygdom var haabløs:

JACOB AALL
TIL NÆS JERNVÆRK
f. 1773 † 1844
BUSTE I OVERNATURLIG STØRRELSE AF MIDDELTHUN

»Med Deltagelse vil vistnok enhver Nordmand erfare,» heder det, »at Hædersgubben Jacob Aalls Endeligt nærmer sig med raske Skridt, skjønt altfor langsomme for hans Lidelser og hans Ønsker. I Søndags blev der bedet for ham fra Prædikestolen og igaar kom hans gamle Ven, Hofmann-Bang fra Hofmanns-Gave hertil, for at sige ham det sidste Farvel.»

8 August meddeler samme Avis (No. 221) Jacob AALLS Dødsfald med følgende Linier:

»Det Sorgens Budskab er igaar udgaaet fra Næs Jernværk, at Hædersgubben Jacob Aall er afgaaet ved Døden den 4de August sidstleden. Med Smerten over hans Tab blander sig den beroligende Tanke, at hans bittere Lidelser ere endte, og selv de, som stode ham nærmest og som tabte meest ved hans dødelige Afgang, kunne ikke andet end at prise den Algode, som gjorde en Ende paa hans haarde Prøvelse. Fred da, og Velsignelse over hans kjære Mindel saa raaber Fædrelandet ved Tabet af Jacob Aall, saa raaber hans sørgende Slægt og Venner og den talrige Skare af Trængende, som det var den ædle Hedengangnes Glæde ved rigelige Gaver at bringe Husvalelse i deres Trængsler.»

Af den egentlige Nekrolog over ham i *Rigstidenden* for 11 August (No. 224) hidsættes:

Aalls politiske Bane begyndte 1814. Han var Medlem af Rigsforsamlingen paa Eidsvold; Stortingene i 1814, 1815/16, 1821 og 1822, 1827 og 1828 samt 1830 talte Aall blandt sine meest patriotiske og arbeidssomme Medlemmer, desforuden var han et virksomt Medlem af flere forskjellige Commissioner. Aall hædredes med Dannebrogsg- og Nordstjerneordenen, Medaillen for Borgerdaad, han blev ogsaa Commandeur af Vasaordenen.

Aalls litteraire Virksomhed er endda meest bekjendt. Hans mindre Arbeider ere spredte i en Mængde forskjellige Tidsskrifter. Selv udgav han et Hefteskrift under Tittelen »Nutid og Fortid» hvis høie Værd, fornemmelig i statsøkonomisk Henseende, endnu neppe er fordunklet. Hans Oversættelse af flere oldnordiske Sagaer, hans Hovedværk, Udgivelsen af Snorre Sturhlesons norske Kongers Krønike, hvorpaa han anvendte megen Bekostning; hans sidste »Erindringer», som han endnu oplevede at være Vidne til med hvormegen Erkjendtlighed Nationen modtog, sikre ham for altid en Plads i Historiens Aarbøger, og har vundet Paaskjønnelse saavel for Jacob Aall som for Norsk Litteratur ogsaa i Udlandet.

Aalls private Liv var et Mønster paa alle Dyder. Hans regelmæssige og utrættelige Flid, hans goddædige Velgjørenhed, hans sande Humanitet, og aabne gjæstfrie Norske Characterer, gjorde ham paa det inderligste elsket af de, der stode han nærmest, høiagtet

af Enhver, der nød den Lykke i Livet at komme i Berørelse med ham og lader hans Minde staa tilbage som den sandeste Prototyp for en ægte Hædersmand.

Aall opnaaede ved sin Død 4de d. M. en Alder af noget over 71 Aar.»

Morgenbladet for 9 August (No. 222) indeholder en Nekrolog, omgivet af tyk sort Sørgerand hvori det blandt andet heder:

†

Den hæderlige og fortjente Olding

JACOB AALL

er Søndagen den 4de August ved Døden afgaaen. Hans utrættelige og stedse hæderlige Virksomhed for det offentlige Vel og for sin private Kreds gjør hans Minde dyrebart. Jacob Aall er født i Porsgrund i 1773, blev altsaa 71 Aar gammel. Efterat have taget theologisk Embedsexamen og i Aarene 1797—1799 besøgt flere udenlandske Universiteter og det bekjendte Bergakademi i Freiberg, købte han i 1799 Næs Jernværk, hvor han levede og virkede indtil sin Død. Den Kyndighed, Flid og Omhu, som han anvendte paa sin Drift, bragte hans Jernværk i Anseelse, ligesom hans Trælastudskibning var betydelig. Han var sin Egns Velgjører; i Krigsaarene og under Udhungningssystemet sparede han ingen Anstrengelse eller Omtanke og ingen Resiko for at skaffe Korn til Landet. Han var stedse den fattiges Trøst og Velgjører, og elsket i sin Kreds for sin blide Charakter.

Han var Medlem af Rigsforsamlingen i 1814 og af Stortingene i 1814, 1815/16, 1821 og 1822, 1827 og 1828 samt 1830. Formedelst Alder og Svagelighed undslod han sig i 1836 for at møde paa Stortinget. Han udmerkede sig i sin offentlige Gjerning, som i den private ved Flid, samvittighedsfuld Omhu og ved sine Kundskaber, men han var ingen kraftfuld Taler. Hans Stemme var svag og hans Beskedenhed tillod ham sjelden i Tale, som i Skrift at føre et bestemt Sprog. Men vi erkjende, at Fædrelandet er ham meget skyldig; hans Kundskaber og hans Virksomhed som Forfatter har især baaret rige Frugter. I Særdeleshed er hans Oversættelse af Snurre den fagreste Blomst i hans vakre Mindekrands. Hans Oversættelse af flere oldnordiske Sagaer, hans »Nutid og Fortid» og tilsidst hans »Erindringer» og de deri samlede Actstykker vil skjænke ham en høi Plads i den norske Litteraturs Historie, ligesom hans Minde vil være dybt bevaret i taknemmelige Medborgeres Hjerter.»

Morgenbladet for 17 August 1844 (No. 230) indeholder følgende

Dødsbulletin fra Næs Værk.

Her har været saa travelt og dog saa stille i den forløbne Uge, og Himlen har grædt igjennem enkelte Smil til denne Travlhed, denne Stilhed.

Mørke sørgende Graner ere voxte op i Alleer — Porte og Portaler have reist sig, behængte og omvundne med Egeløv og Egeløvskrandse, og Alleerne have ført til Kirken,

hvis florumviklede Altar og Prædikestol og høie Altarllys og Orgel og Pulpiturer samt grønne Buer af Evighedsgrønt og Egeløv danner Endepunktet for denne, en stor Sørge- eller Mindefest betegnende Høitidsscene.

Hvem gjælder disse festlig sørgmodige Tilberedelser? Denne vemodsfulde Stilhed, denne alvorsfulde Travlhed?

Borgeren Jacob Aall er død.

Jacob Aall lider! Saa hviskede man fra Uge til Uge, og denne Hvisken fløi som et let Aandepust over Norges Fjelde og Dale og til Danmarks Strande og Sletter, og den ædle Lidendes mange Venner kom fra fjerne Egne for — at trøste? — o, nei! for endnu engang at se og tage det sidste Farvel med Gubben, som nu træt vil nedlægge Vandringsstaven!

Jacob Aall lider! og skjønt ingen begeistret Barde i dybt gribende Akkorder rørte Sørgeharpens Streng for at give den i disse Ord sammenpressede Sorg og Smerte Toner og Udtryk, saa skjælvede dog Følelserne i Tusinders Hjerter ved hin Hvisken som Egetræernes Blade for Aftenens sagte Luftning.

Jacob Aall lider — han lider saa saare! og i Guds Tempel hævdede Herrens Tjener trende Gange sin Bøn til den Algode om at forkorte hans Lidelser og tage ham hjem til Fredens salige Boliger, og under taarefyldte Blikke bar den forenede Menigheds tause Sukke Bønner frem for Herrens Throne.

Men den stærke Aand, den Kjærlighedens, Velvilliens, Godhedens blide Aand, den Virksomhedens skabende Aand, dvælede dog endnu i sit skrøbelige Hylster, og Lampen vedblev at brænde, skjønt Ollien syntes fortæret og det led til Aftenen paa den 4de Dag i August og Solen dalede, medens Børn og Børnebørn knælede ved en lidende Oldings Dødsleie.

Da gik der et saligt Smil over det blege Ansigt — det matte Øie havde skuet Forløsningens Engel at nærme sig — den afkræftede Haand vilde endnu udføre den sidste Kjærlighedshandling: han berørte signende sine Elsktes Kind; han vilde folde sine Hænder i Døden, men kunde ikke. Hans Gjerning var fuldbragt: hans befriede Aand fløi bort i et Suk. Jacob Aall var død!

Det var den stille Uge i Nedenæs. Dets Pryd, dets Stolthed, dets Jacob Aall laa paa Ligstraa! Det var en af Civilisationens ædleste Lehnsherrer, som var gaaet til sine Fædre, men hvis jordiske Hylle endnu dvælede i Borgens Haller.

Et stort Sørgetog sætter sig i Dag langsom i Bevægelse fra disse Haller. Borgere og Bønder fra de tilstødende Byer og Bygder, civile og geistlige Herrer ere komne langveisfra for at følge Jacob Aall til Graven.

Hundrede af de Arbeidere, for hvem han har været en kjær Fader og en mild Herre, bærer med tunge Hjerter det elskte Støv af ham, som gennem saa lang en Aarække har udbredt Glæde og Velsignelse trindt omkring sig.

Det er saa tung en Gang — det gaar saa langsomt — lad os skue os omkring. Nu gaar Toget gennem en grøn Æresport, omsnoet med Krands indflettede med hvide

Roser i Egeløv, og i hvis Inscriptioner en af den Afdødes ældste Tjenere tolker sit Tab og sin Sorg.

Vi ere ved Enden af Næs Territorium, hvor Baaren bæres gennem nok en Port, som to andre af Oldingens Tjenere have reist som et taknemmeligt Æresminde.

Herfra har Holt Sogns Bønder opstillet sig i Rækker ved Siden af Veien. Det er Jacob Aalls frivillige Æresgarde, der med blottede Hoveder lader Sørgetoget passere igjennem, før de slutte sig til Ligfølget.

Det er enkelte af disse Bønder, som have smykket de to følgende Porte.

Nok en simpel Port med Egeløvsguirlander og man nærmer sig en smagfuld Portal, hvilende paa 4 Søiler: det er Tvedestrand, som har reist dette Hædersmonument. Baaren er under Portalet — tys! et dæmpet Tordenskrald brager over Fjeldene — det er blot et eneste, som ruller frem over Kirken og dør i det Fjerne, medens Instrumentalmusikken fra Kirkegaarden i sørgende Klage-toner ligesom opfanger og varierer det himmelske Impromptu. Var det en Æressalve fra Oven, et Bifaldstegn fra det høieste med den for- evigedes fuldragte Daad i Livet? — Lige meget, det var et gribende Moment, som i sin Hemmelighedsfuldhed bragte Sjælen til at vibrere med dyb Ærefrygt.

Sognets Kommunalbestyrelse har plantet en Allee af unge Graner, igjennem hvilke Toget nærmer sig Kirkegaarden, hvis Mure ere besatte med Hundrede og Hundrede af Tilskuere, der af en helligere Følelse end Nysgjerrighed ere stimlede sammen fra alle Kanter, for at ofre Jacob Aall en Vemodstaare. Vi ere ved Kirken, ved hvis sørgesmykkede Portal de tilstedeværende Geistlige bære Kisten ind ad Kirkens Skib til den i Korset opreiste grønne Buehvælving, under Orgelets dybe Alvorstener. Hul det er saa mørkt i Kirken, og dit Liv var dog saa lyst, Jacob Aall!

Een firstemmig Choral fra et talrigt Sangchor lyder harmonisk til de simple, hjertelige Sørgevers, der ere digtede til Anledningen af en af Sognets egne Sønner. Præsten bestiger Prædikestolen for at tolke Norges og Nordens trende sprogforenede Rigers Sorg og Savn ved Hædersoldingens Bortgang. Det var et righoldigt Thema, et frugtbart Stof. Vi ynde ikke Lovtaler — de udtrykke ofte baade for meget og for lidet. Jacob Aalls Værd laa ikke i hans Storhed som Statsmand, hans Høide som Politiker, hans Fremragenhed som Skribent. Han besad for stor Mangel paa Selvtillid til at føre Statens Ror, for liden Dristighed til at staa i Spidsen for et Parti, for megen Beskedenhed til at lede den offentlige Mening. Han reiste ikke Pillarerne til vor Friheds Bygning — men han jævned Grundten og var med at udsøge de bekvemteste Stene. Han var ikke Ophavsmand til noget politisk System, nogen særegen statsøkonomisk Theori — han tillæmpede System og Theori efter Omstændighederne.

Han var ikke Skaber af nogen Litteratur eller litterær Skole — han udfyldte Hullet i Litteraturen og mæglede mellem Meningerne.

Han var en Aristokrat i et demokratisk Element — men en Aandens Aristokrat. Han udfyldte sin Tidsalder i alle Retninger, men gik ikke udover den. Som offentlig Karakter var Jacob Aall sig selv. Men Mennesket Jacob Aall, Borgeren Jacob Aall var

stor, var høi, var fremragende. Han var virksom, hjælpsom, opofrende, velvillig og blid. Han var den personificerede Humanitet. Han gjorde sit Næs til et Gjæstfrihedens, et Fattigdommens Asyl, Et Videnskabens Atheneum. Hans hele Liv og Idræt var en levende Moral. Han hørte til de faa Mennesker, som med Rette kunde kaldes Jordens Salt.

Derfor nærmede ingen sig ham uden Ærefrygt, da han levede — derfor herskede nu den ærefrygtsfuldeste Orden blandt den store Menneskemasse, da hans Støv stædtes til sin evige Hvile.

Vemodsfuld bevæger Toget sig udaf Kirken til den skyggerige Familiebegravelse. Herhid gik tidt din Gang, Jacob Aall, efterat dit Hjertes Brud havde gjort Stædet heligt for din Erindring. Her sad du saa ofte ene i Aftenens dunkle Skygger! — Studerede du Udødelighedslæren ved din Lovises Grav? Nu har du vundet Overbevisning. Din Baare staar nu over den aabne Hvælving, der skal modtage dit Støv.

Arendal tolker gjennem en af sine Formænd sit dybe Savn og Sorg ved din Hedenfart. Risørs gamle Provst, som indviiede denne Dødens Have taler ogsaa. Din Kiste sænkes — Præstens: »Af Jord er du kommen — til Jord skal du blive, — af Jord skal du igjen opstaa!» lyder i hule Toner og skjælver igjennem Hjerterne, mens Taarerne trille ned ad Kinderne og perle i Alles Øine. Enkelte Regndraaber falde, idet Afskedsverset lyder. Er det Himlens gode Aander, der græde over Jordens Tab, Jacob Aall? —

En stor, ædel Sjæls Hedenfart indeholder et Evangelium om Udødelighed, et blidt Budskab til den sørgende Efterslægt om Aandens Ukrænkelighed, og derfor tiltalede Sørgesangens Digter os saa trøsterigt i de Ord:

»O der er Haab i Afskedssorgen —
Forjættelsen har Himmelrøst!»

Ja, din lyse, kjærlighedsfulde Aand lever, Jacob Aall! Det Afskedsblik, dine Børn og dine Venner og den store Sørgekare kaste ned i Graven, før den lukkes over dit Støv er blot et Godnat, indtil Gjensynets straalende Morgen. Hvælvingen skal tillukkes, din Høi skal prydes af Vennehaand og din

» — — — — nedlagte Vandringsstav
Har Knop og Blomster til din Grav! »

Man er atter i den bortdragne Oldings Borg, hvor Sørgetoget drikker hans Minde, medens de Hundreder af hans Arbeidere og Leilændinge i tilstødende Bygninger tømme Bægeret til deres Faders og Velgjørers Erindring.

Her vrimler af Mennesker og dog er her en saadan sælsom Stilhed i disse Haller, thi Jacob Aall er her ikke mere! Hans Vaabensal, det rige Bibliothek er forladt af Stamherren. Han læser nu paa lysere Blade Sandhedens Guldbogstaver i Englenes Tunge-maal. Her er saa øde, saa tomt.

Naar en stor, en ædel, en virksom Aand i Støvet kan ved sin blotte Nærværelse ligesom usynlig udfylde saa stort et Rum, er det da forunderligt, at den største, den altomfattende, den almægtige Aand kan udfylde Universet?

Ogsaa jeg har øst af din Godheds og Kjærligheds dybe Væld, Jacob Aall! Vil Du venlig modtage den Taknemmelighedens Dugperle, jeg ærefrygtsfuld vil fælde i din Urne?

Farvel med hjærtedybe Savn

Farvel, Farvel i Jesu Navn!

Holt den 10de August 1844.

I. R. R.

Ved Begravelsen blev følgende Sange afsungne:

Før Talen.

Mod Døden ingen Urt du finder
 Blandt Alt, hvad frem af Jorden skjød.
 Til Hjælp al Støvets Evne svinder
 Ved Helsotleiets dybe Nød.
 En Olding nys saa bittert led,
 Nu har han Lægedom og Fred.
 Vor Aall er død — det Budskab bringer
 Til mange Hjerter Sorg og Savn
 Og videnom paa Vemods Vinger
 Det bærer nu hans elskte Navn.
 O! hvis han skue kan herved
 Han ser vor Sorg, vor Kjærlighed.
 I Smerten tidt hans Bøn har hævet
 Med Længselsukke til vor Gud
 Og tidt han Længsels Blik har hævet
 Did, hvor hun drog, hans Hjertes Brud.
 Hans Bøn er hørt — paa vaarlig Kyst
 Hun smiler salig ved hans Bryst.

Efter Talen.

Vort Fædreland Dit Eftermæle
 Skal krandsse med Velsignelse.
 Ved Mindet fjerne Slægt skal dvæle
 Ved Borgernes Høibillede.
 For Norge luede din Sjel
 Det byder Dig et ømt Farvel.

Men Vi, som her maa Savnet friste
 Har flettet Krands af Egens Løv
 Og fælde Taarer ved din Kiste
 Som gjemmer nu den Ædles Støv.
 O! Krandsen dugget er i Løn
 Med Savnets Graad af Armod's Søn!
 Et tungt Farvel Din Hjemkreds byder
 Dig, dens Velgjører og dens Pryd.
 Et ømt Farvel fra alle lyder —
 Det følger Dig til Himlens Fryd —
 Farvel med hjertedybe Savn!
 Farvel, Farvel i Jesu Navn.

Ved Graven.

Før Jordpaakastelsen.

Som Høsten Sommerlivet blegner
 Naar modnet er dets rige Skud
 Saa Oldingen i Graven segner —
 Han bar sin Gjernings Frugt til Gud,
 Og hans nedlagte Vandringsstav
 Har Knop og Blomster til hans Grav.
 O! lunt og venligt er det Kammer,
 Hvor han skal nyde Hvilen sød,
 Og slukkedes end Lysets Flamme
 Med Aftenrødens sidste Glød,
 Guds Fred dog venlig lyse skal
 I Dødens skyggemørke Dall

Efter Jordpaakastelsen.

Vi see ham snart — en evig Morgen,
 En lysfuld Vaar skal bringe Trøst.
 O! der er Haab i Afskedssorgen,
 Forjættelsen har Himmelrøst!
 Hvor Christus har beredt os Sted,
 Vi see ham hist i Evighed!

Den Constitutionelle.

Dagens Post bringer den sørgelige, men ei uventede Efterretning, at Jernværksejer
 Ridder Jacob Aall er død den 4de dennes paa Næss Jernværk, i sit 71de Aar efter i

længere Tid at have lidt de heftigste legemlige Smerter mod hvilke der ingen Lindring gaves i hans høie Alder. Den ædle Olding er altsaa nu indgaaet til Hvile efter et vel-ført, høifortjent, af de mildeste Dyders Glands omstraalet Liv. Hans Fortjeneste af Fædrelandet som Borger og Forfatter ligge saa klart for alles Øine, føles saa varmt i alles Hjerter, at der ingen vidtløftige Lovtaler derom gjøres nødigg ved hans Grav. Hans Minde vil altid blive mildt, klart og ærværdigt som hans Liv, og over vor urolige egoistiske Tid vil det staa som en forsonende velgjørende Stjerne.

Jacob Aall er fød den 27de Juli 1773 i Porsgrund, hvor hans Fader var en formuende Kjøbmand. Efter at have nydt privat Undervisning hjemme blev han i sit 15de Aar sat i den lærde Skole i Nyborg i Dannemark, hvor han efter 3 Aars Forløb blev dimitteret til Kjøbenhavns Universitet. I Aaret 1795 tog han theologisk Embedsexamen, den han dog ei benyttede til at søge Præstekald, men lagde sig siden efter Mineralogie og Bergvidenskab, i hvilken Hensigt han i Aarene 1798—1799 besøgte Universiteterne i Kiel, Leipzig og Göttingen samt Bergacademiet i Freiburg. Ved hans Tilbagekomst til Norge var hans Fader død, og for den ham tilfaldne Arvelod købte han 1799 Næss Jernværk i Nærheden af Arendal. Her har han siden levet i en storartet industriel Virksomhed i et lykkeligt Familieliv, udbredende Velsignelse rundt omkring sig, sørgende med faderlig Omsorg og i Krigsaarene med store Opoffrelser for sine mange Undergivnes Vel. Først i de senere Aar overlod han Bestyrelsen af Værket til sin ældste Søn, for ganske at kunne hengive sig til sine litteraire Arbejder; thi foruden sine naturvidenskabelige og kameralistiske Studier lagde han ogsaa Vind paa nordisk Oldkyndighed, Historie og Sprog, i hvilke Fag han har udgivet mange fortjenstfulde Afhandlinger og Skrifter, hvorfor han blev optagen til Medlem af forskjellige lærde Selskaber for Ex. det kgl. Videnskabers Selskab, det kgl. Oldskrift Selskab i Kjøbenhavn, det Stokholmske Samfund for Udgivelsen af »Handlingar, rörande Skandinaviens Historie.» Han understøttede ogsaa med stor Beredvillighed og Liberalitet almengavnligge Foretagender, saaledes skjenkede han til vort Universitet ved dets Oprettelse 20,000 Rdlr. I Statens Anliggender deeltog han med Iver og Klogskab, og blev hædred med sine Medborgeres fulde Tillid.

Han blev valgt til Medlem af det overordentlige Storthing 1814, og siden indtog han en hæderlig Plads paa Storthingene i Aarene 1815, 16, 22, 27, 28 og 30, foruden at han var Medlem af en Mængde Commissioner. Af sin Konge modtog han ogsaa hædrende Beviser paa Anerkjendelse af hans litteraire og medborgerlige Værd, han var saaledes Ridder af Dannebrog og af Nordstjerneordenen, Commandeur af Vasa og Medlem af Medaillen for Borgerdaad.

Hans mange litteraire Arbejder ere dels særskilt udkomne, dels spredte i forskjellige Tidsskrifter. Af saadanne udgav han i Aarene 1833—36 selv et, nemlig »Nutid og Fortid» et Hefteskrift indeholdende i særdeleshed statsoeconomiske Afhandlinger. Andre især oldhistoriske Arbejder af ham findes i Tidsskriftet Saga i oeconomisk-technologisk og historisk philosophiske Samlinger udgivne af Selskabet for Norges Vel, i almindeligt norsk Maanedsskrift, i Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie, etc. Hans Hovedværk

bliver dog Oversættelsen af Snorre Sturlasons norske Kongers Krønike, som han bekostede udgivet med en til Værkets indre Værd svarende Pragt, og nu tilsidst hans Testament til Nationen, hans »Erindringer» hvoraf første Deel udkom ifjor, anden Deel netop under hans Sygdom og tredie Deel skal ligge færdig i Manuscript.»

Berlingske Avis.

»Igaar Løverdagen den 10de August steddes Hædersmanden Jacob Aalls jordiske Levninger til den evige Hvile paa Holts Kirkegaard; allerede fra den tidligste Morgenstund havde det talrige Følge saavel Budne som Uindbudne forsamlet sig paa Næss Jernværk for at vise ham den sidste Ære. Da Klokken var henved 12 satte Toget sig i Bevægelse fra Hovedgaarden; Kisten blev baaret ud, af Værkets ældste Embedsmænd, der midt i Gaarden bleve afløste af flere af Arendals Byes Borgere, der havde forenet sig til dette Formaal. Foran Kisten gik to Sørgemarschaller samt en talrig Række af Værksarbeidere, der afvexlende bare Liget det temmelig lange Stykke Vei til Kirkegaarden. Under Gangen derhen blev Kisten bekrandset af flere af de ældste Fruentimmer i Holts Sogn, og overalt hvor man kastede Blikket, saa man talrige Menneskeklynger, der med blottede Hoveder og taarefyldte Øine stirrede efter den sorte Kiste, der gjemte deres Vens, deres Faders og deres Velgjørers Liig. Under Klokkernes Ringning og gennem flere smukke Æreporte ankom endelig Processionen til Kirkegaarden, hvor en Deputation af Tvedestrands Borgere kom dem imøde. Herpaa blev Kisten under en smuk Psalmemelodie — der udførtes med blæsende Instrumenter af det musikalske Selskab fra Arendal under den dygtige Musicus Herr Toschlags Anførsel — baaren ind i Kirken, der var overtrukken med Sort, og festlig oplyst, og stillet under en af Egeløv flettet Korsbue. Efterat en i Anledning af Dagens Høitidelighed forfattet Psalme var afsjungen under Orgelacompagnement af Seminaristerne fra Holts Seminarium, besteg Herr Pastor Faye Prædikestolen og tolkede i et varmt, inderligt og følelsesfuldt Foredrag den Afdødes Fortjenester af Skandinavien i Almindelighed og Norge i Særdeleshed. For enhver Dansk, der overværede denne høitidelige Act, ville de Ord, hvormed denne værdige Geistlige berørte den Afdødes Ungdomsliv i og Forhold til Norges gamle Broderrige være uforglemmelige, ligesom i Særdeleshed Slutningen af Talen i det hele taget efterlod et dybt Indtryk hos den talrige Forsamling. Da Pastor Faye forlod Prædikestolen blev atter en Psalme afsungen, hvori det sidste Farvel inden for Kirkens hellige Mure bragtes den Afdøde, og Liget blev baaren ud paa Kirkegaarden. Her fremstod Arendals Formandskabs Ordfører Her Morten Dedekam for paa sin Komunes Vegne at yttre det Tab, som samme havde lidt, ved den hædrede Medborgers dødelige Afgang. Her Pastor Faye forrettede Jordpaakastelsen, og for samme holdt Herr Provst Schanche en Tale. Saavel før som efter Jordpaakastelsen blev der afsungen Psalmer, acompagneret af blæsende Instrumenter, ligesom der ogsaa om Aftenen efterat Graven var tilkastet, som det sidste Farvel til den afdøde Olding, blæstes en smuk Choral over hans Hvilested.

I Arendal og vistnok ogsaa i de omliggende Byer blev der paa den Tid Begravel sen fandt Sted, afgivet Minutskud; ved Næss Jernværk var dette derimod ikke Tilfældet

men forunderligt nok hendte det sig, at da Toget nærmede sig Holts Kirkegaard, lød der et stærkt Tordenskrald — ikkun et eneste, der rullede hen over Fjeldene lidt efter lidt tabte sig i det Fjerne med en hendøende Klang. Denne simple saare naturlige Begivenhed, gav imidlertid den hele Handling, der begunstigedes af et smukt Veierligt, et endnu høitideligere Præg.

Jacob Aall hviler nu hos sin dyrebare for nitten Aar siden afdøde Viv, hans svære jordiske Lidelser ere endte og med Fred indgik han til den Gud, hos hvem han i sit bevægelige, paa Erindringer og Stordaad saa rige Liv altid havde Trøst og Beroligelse. Hvad han har virket for Norden og Norge vil Historien indskrive paa uudslettelige Tavler, hvad han var for sine nærmeste og Omgivelser vil bevares i taknemmelige Hjerter og ved Traditioner vandre fra Slægt til Slægt.

Fred med hans Støv!!

JACOB AALL.¹

Himlen spænder ud sit silkelette
Telt omkring den grønne, lune Dal,
Og de rige Trær sit Løvhang flette
Sammen til en sørgende Portal.
Engen i sin sommerfriske Ynde
Breder ud det bløde Fløielshynde —
Al Naturen kjærlig vil forkynde:
Nu den Gamle bæres fra sin Sal.

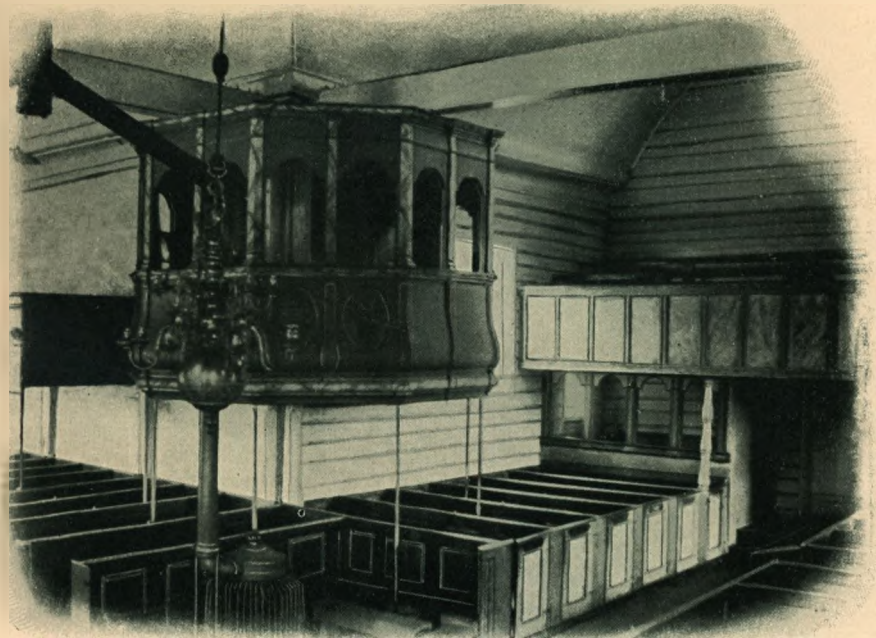
Vuggeblødt som hans er aldrig Baaren
Løftet til den sidste Hvile hen;
Tung og hed som her har neppe Taaren
Dryppet over nogen Kiste ned.
Laaget bærer Kors og Diamanter,
Mere glindsende og dyre Panter
Falde dog paa Brædens sorte Kanter —
Han var Egnens Fader og dens Ven.

— Nu skal Jorden dække disse Fjæle,
Men hans Liv er ei tilendebragt:
I den bløde Skrift hans Aand skal dvæle,
Med alt Ædelt hos sit Folk i Pagt.
Hver en Helt i Snorres Kongerækker
Skjoldet med de blanke Mærker strækker
Over Graven og hans Minde dækker
Med dets Glands mod Glemsels dunkle Magt.

¹ Biskop Jørgen Moc: Samlede Skrifter, I, Chr.a 1877, S. 44.

MONUMENT OVER JACOB AALL
PAA SLÆGTENS BEGRAVELSESPLADS
VED HOLTS KIRKE

SLÆGTEN AALLS KIRKESTOL I HOLTS KIRKE

Men for alle dem, som stode nære
 Om ham i hans foraarsfriske Høst,
 Er hans Hjerteliv en hellig Lære,
 Med Forsonings og med Æmheds Røst.
 Hvo der hørte denne lette, fine,
 Milde Skjæmt og saa hans rige Mine,
 Naar han Blikket heftede paa Sine,
 Gjemmer ham for stedse i sit Bryst.

Fjernværkseier JACOB AALL.

En Gravhøi mere paa vor Kirkegaard,
 Et Hjerte mindre for den varme Tanke,
 som lægger Frøet til den Frugt vi sanke
 for Fædelandets lange, tunge Aar.
 Nu brast en Stræng, som klang i Nordens Tone
 — en reen Accord, lig Norges Sommernat,
 hvor Himlens Luftning vugger Træets Krone,
 og Nordens Stjerne er som Vogter sat.

Men Efterklangen af den rene Lyd,
 som gik fra Gubbens Bryst ved Pen og Tale,
 skal længe tone gennem Norges Dale,
 og minde Folket om hans Borgerdyd,
 saa Nu og Fortid skal hinanden møde
 og Malmen renses fra den haarde Steen,
 og Hænder gjøres stærke, Hjærter bløde,
 som Gubbens Aand var stærk og blid og reen.

Nu sukker gamle Norges Hjerte tungt,
 ved denne Smerte og ved dette Savn,
 mens Saga taarevædt har sat hans Navn
 i Norges Fjeld, hvor det staar evig ungt,
 og stille sidder ved den friske Grav
 med Snorre i sin Haand til Sorgens Lindring,
 mens Verdande og Skuld har hans »Erindring»
 med Tak for hvad hans Aand og Hjerte gav.

Hvad Norge har af Kraft og ædelt Sind
 skal styrkes i sin Daad ved Heltens Minde;
 Din Aand skal som en Genius sammenbinde
 hver Virken, Norges Hæder viet ind,

Og meer end Graven, som skal Støvet hægne,
 skal Fædrelandet gemme i sit Skjød!
 Til sildigst Slægt, saavel i Fryd som Nød,
 Dit Navn blier nævnt blandt Normænds kjære Navne.

Bergens Stiftstidende 22/8 44.

†

JACOB AALL!

† den 4de August 1844.

Til Sandhed, Ret og Brødres Held
 Han vied Tanke, Daad og Skrift;
 Nu flyder Taaren ved hans Grav,
 Men Saga tolker hans Bedrift.

(Den berlingske Avis.)

†

JACOB AALL.¹

Og det var Søndagsaften, alt i en hellig Stund,
 Da kysset' Dødens Engel hans Pande og hans Mund,
 Da svandt hver jordisk Smerte, hver Kval var nu forbi —
 — Der brast et ædelt Hjerte, og Aanden den blev fri.

Den Fred, som Herren skjænker til den, som han har kjær,
 Den Fred, som venlig smiler i Livets Aftenskjær,
 Den Fred, som Mange søgte, men ikke Alle fik,
 O, den har vist omsværmet hans sidste Øieblik.

Saa rastløs var hans Færden — utrættelig og stor,
 Og derfor vil hans Minde velsignes her i Nord;
 Han virked uden Ophør ved Tale og ved Skrift,
 Og Lauren, som han høsted, var for Aandens Bedrift.

Dog ei ved Ord allene og heller ei ved Pen,
 Men ved Daad har han viist sig som gamle Norges Ven.
 Han hjalp og, hvor han kunde og gjorde alting godt,
 Og tørrede med Glæde det Øie, som var vaadt.

Men kommer der en Tid, da hans Navn har tabt sin Klang
 — Thi det kunde jo hænde, hvad hændt er mangen Gang —
 Da vil dog Bygdens Bønder i deres simple Maal
 Fortælle deres Børn om den gamle Ridder Aall.

Vrængen pr. Arendal 10 August 1844.

CHR. HANSSEN.

¹ Morgenbladet for Thorsdag 15 August 1844, No. 228.

†

JACOB AALL.¹

Nu gaar der Sorg rundt Norges Kyst,
 Som for en Drot igjen;
 Thi Kongens Ven og Folkets Lyst,
 En ædel Mand sov hen.
 Hans Bolig var en vakker Dal,
 Hvor tunge Hamre gaa,
 Saa gjæstfri, lys og sommersval
 Den i det Grønne laa.

Som Elven ved den Ædles Bo
 Flød blidelig hans Liv,
 Hans Lyst var landlig Fred og Ro
 Hos Børneflokk og Viv.
 Dog alt for flere Aar
 Hans Hustru fik en Grav.
 Med Christentro han bar de Kaar,
 Den vise Gud ham gav.

Da Krigsuhret rev sig løs
 Og drog Europa om,
 Da mangt et Hjerte græd og gjøs
 Af Sult i Hytten tom, —
 Det end erindres bredt og vidt
 og tales til hans Lov —
 Hr. Jacob gav og voved Sit
 Til Brødrenes Behov.

Da Norges Mænd i Nyaarsgry
 Drog første Gang til Things,
 Han glad derop med dem mon ty
 Og var den Ædelrings
 Om ikke allerbedste Led,
 Dog elsket som kun faa,
 Og mens af Aar saa mange gled,
 Han der mon hædret staa.

¹ Morgenbladet for Søndag den 18 August 1844, No. 231.

I Hjemmet som en Sagamand,
 Med Viisdom i sit Sind,
 Til Ære for sit Fædreland
 Han risted Runer ind:
 Med Snorres Navn han sit forbandt,
 To Stjerner blev til een,
 Da han den gamle Foliant
 For Støvet gjorde reen.

Og før tilsidst han træt og mat
 Til Herrens Glæde gik,
 Det kjære Norge nok en Skat
 Af Fader Jacob fik.
 Naar Smerten lod ham stakket Frist,
 Paa Krøniken han skrev,
 Som Snorres gamle Dages vist
 Den Nyaarstidens blev.

Nu gaar der Sorg rundt Norges Kyst,
 Som for en Drot igjen.
 Nu er i Hallen der saa tyst,
 Hvor Faderen sov hen.
 Hans Børn ved Sarkofagens Fod
 Nu staa med blegen Kind
 Og lette i en Taareflod
 Det sorgbesvæerte Sind.

Nu staar med Suk og bittert Savn
 Udi den Sørgering
 Saa mangan Sjæl i Dalens Favn
 Og milevidt omkring.
 En Fader for den hele Bøigd
 Har lagt sin Vandrestav;
 Hans Navn skal længe nævnes høit
 Og hædres som hans Grav.

Men stands din Taare, Sørgeflok!
 Skjønt du har Grund til Graad,
 Du tror jo fast og kjender nok
 Det var Vorherres Raad!

Hans Søvn er sød, hans Dag er endt.
 Han vaaged, bad og stred,
 Han havde Troens Lampe tændt,
 Hans Løn er Salighed.

P. ANDRESEN

JACOB AALL.¹

Den ædle Olding har sit Hoved bøiet,
 Af Dage træt, i Dødens dybe Fred,
 Udslukt er Livets Flamme nu i Øiet,
 Som straalte i forklaret Herlighed;
 Taus er den Læbe, koldt det Hjærte vorden,
 Hvorfra Forsonings Ord lød gennem Norden!

Og derfor Sorgens Rune mørkt staar skrevet
 O Norge! i dit brede Kjæmpebryst,
 En ædel Blomst er af din Krone revet,
 Du mistet har din Stolthed og din Lyst!
 Vemodigt paa dit Fjeld nu Granen suser,
 Og Fossen høit din Ædlings Drapa bruser.

I Armod's Hytte og i Høilofts Sale
 Der rinder mangan Taare varm og skjøn,
 Velsignelser gaar gennem Folkets Tale,
 Hvergang det nævner Norges gjæve Søn,
 Det mindes ømt den Haand, som hjalp i Nøden,
 Det Hjerte, som slog varmt for det til Døden.

Da Hungren bleg den tomme Haand udstrakte,
 Mens Krigen hærjed Norges nøgne Kyst,
 Med kjærlig Gavmildhed *han* Brødet rakte
 Og tændte Haabet i det sjunkne Bryst,
 Til *ham* saa freidig turde Nøden drage,
 Fra *ham* gik aldrig uhørt Armod's Klage.

Han gik igjennem Tidens Lys og Skygge,
 En Fredens, Kjærlighedens milde Aand,
 Paa Farens Dag han ærlig hjalp at bygge
 Dit Eidsvolds Kjæmpeværk med trofast Haand
 I Fredens Ly af Snorres Sagaskrifter
 Han tolked herligen dit Olds Bedrifter.

¹ Morgenbladet for Thorsdag 22 August, No. 285.

O Fædreland, med Stolthed skal Du mindes
 Hans bedste Kraft din Hæder viet var!
 Paa mangt et Sagas Blad hans Navn skal findes,
 Hans Nordmandsdaad skal straale høi og klar.
 Fra Thingets Sal og fra det stille Kammer
 Udlyned herligt Aandens rene Flammer.

Og derfor, Fædreland! skal paa hans Kiste
 Taknemmeligt du lægge Egens Krands,
 Og derfor i Farvellet, i det sidste,
 Skal funkle Kjærlighedens Taareglæds,
 Men Folket skal det elskte Navn ei glemme,
 Trofast det vil sit bedste Minde gjemme.

N. M. AALHOLM.

Den Manen des unsterblichen JACOB AALL erfurchtsvoll gewidmet.¹

†

Nie zerstört des Edlen, des Frommen Gedächtniss,
 Ewig bewahrt es die Welt — lebt es in dankbar Brust.

Traure Brudervolk! Du hast den Mann verloren
 Der des Landes Stolz — der dessen Segen war,
 Traure Wissenschaft! — Du hatt'st ihn dir erkoren
 Der dein steter, treuster, liebster Jünger war;
 Traure Menschheit! An des Edlen, Frommen Grab —
 Deine schönste Zierde sank darin hinab.

Und der Arme? — Schmerzertfüllt und bange
 Schaut er trostlos auf sein frisches Grab.
 Ach! wer trockenet nun auf bleicher Wange
 Liebevoll des Kummers Thrän ihm ab?
 Wer wird aus der Armuth bitterm Nöthen
 Mitleidsvoll — ihn unverhofft erretten? —

Für des Nächsten Weh', des armen Bruders Leiden
 Schlag so warm, so fühlend, stets sein edles Hertz,
 Rastlos übte er des stillen Wohlthuns Freuden
 Linderte so gern des Armen Noth und Schmerz,
 Liebend war er Allen: Helfer, Vater, Freund —
 Manche Thräne wird ihm dankbar nachgeweint.

Rigstidende for Søndag 8 September 1844, No. 252.

Zu des Vaterlandes schönen Freiheits Tempel
 Fügte seine Hand so manchen festen Stein,
 Seinen braven Söhnen gab er sein Exempel,
 Edlen Wirkens, frei von Prunk und Schein,
 Seiner Vorzeit Sagen rief er neu ins Leben,
 Kunst und Wissenschaft erblüthen seinen Streben.

Siehe! Gottes Donner hehr und Gross verkünden
 Der Gerechte — ging zur ew'gen Ruhe ein,
 Ach! so rein von Schwächen und von Sünden
 Konnte hier nicht leicht ein irrdisch' Wesen sein
 So geduldig trug er jahrelangen Schmerz,
 Niemals wankt im Leid sein gottergeb'ner Hertz.

So ist denn die volle, reiche Saat des Lebens
 Für ein Jenseits jetzt herangereift
 Und erlöst von jedem Weh' des Lebens
 Hat sein lichter Geist die Hülle abgestreift,
 Frei und fessellos von dunkler Erde Bande
 Trugen Engel ihn zum lichten Vaterlande.

O Verklärter! — Weit von deiner Grabes Hügel
 Der die theure Asche heilig stiel umschliet,
 Nah't sich traurend ihm auf Phantasien Flügel,
 Dankbar treu ein Hertz, das nimmer dich vergisst
 Und auf deinem Grab' — mit frommen Liebe Sinn
 Legt die Dankbarkeit dies Blümchen traurend hin.

Odense den 14ten August 1844.

SOPHIE MOE
 geborne Cock.

JACOB AALL.¹

Serus venio quidem, at grata luctui mora est.
 OVID.

Høsten istemmer alt anden Gang
 Løvomhvirvlet sin hule Sang
 Over Graven, o Aall, som dig gjemmer;
 Andre Stemmer, der hæve sig og,
 Lytte vil jeg til deres Sprog
 Og nedtegne, hvad jeg fornemmer.

¹ Den Constitutionelle for 1845, No. 335.

Ak! jeg har mistet en ædel Søn;
 For mit Navn var hans Stræben skjøn,
 Og de Billeder troe, som han malte,
 Snart af Oltid med Snorreskrift,
 Snart af den yngste Fortids Bedrift
 Det var Nor, den Gubbe, som talte.

Og saa tog han en Egegreen,
 Slyngede den om en Bautasteen,
 Som han planted, hvor jordet var Støvet,
 Og hvori Claussøns og Schønnings Navn
 Og Jacob Aalls stod i fælleds Favn
 Af en Krands af Ydrasilsløvet.

Ak! jeg har mistet en trofast Ven;
 Naar finder jeg her vel En igjen,
 Der saa herlige Skatte vil sanke,
 Som han samled', i Aarenes Rad?
 Ak! nu ere de splittede ad,
 Mellem Fremmede rundtom de vankel!>

Kunstens og Kundskabens Genius saa
 Talte, imedens han fæstede paa
 Bautastenen en Krands af Cypresser,
 Og til Orgelets dæmpede Klang
 Hist i Kirken nær Gravstedet sang
 Harmoniens Genius Messer.

>Ak! jeg har mistet en Dyrker god.
 Aabent stedse hans Hjerte stod,
 Som hans lune og prydfulde Arne;
 Denne Gjæstfriheds Helligdom
 Staaer nu forladt og prydsetom.
 De, som vogted' den, ere henfarne.>

Saa lød Venskabsgeniens Ord;
 Sorgfuld stirred' han ned paa Jord,
 Medens Taarer randt ned ad hans Kinder.
 Med et Suk af Erkjendtlighed
 Lagde han stille paa Gravstedet ned
 En fleerdobbel Krands af Kjærminder.

C. N. SCHWACH.

JACOB AALL udfoldede under sit lange og flittige Liv en ganske betydelig litterær Virksomhed.

Vi har allerede tidligere omtalt, at han i 1806 udgav en Afhandling »om Jernmalmleier og Jernvirkning i Norge», trykt i Kjøbenhavn.

I 1809 udkom »Fædrelandske Ideer», trykt i Christianssand og tilegnet hans yngre Broder Nicolai Benjamin Aall paa Bjørntvedt.

I 1813 udkom et Skrift betitlet »Om Kornmængden i Norge, med Hensyn paa Misvæxten 1812», og i 1815 lod han i Christiania trykke et »Lovforslag angaaende Saugbrugsprivilegier i Fremtiden».

Fra 1832 til 1836 redigerede og udgav han et Hefteskrift »Nutid og Fortid», hvortil han selv leverede en Række Artikler af videnskabeligt og statsøkonomisk Indhold.

Han var desuden en ivrig og flittig Medarbejder i flere videnskabelige Tidsskrifter som »Historisk-philosophiske Samlinger», »Almindelig norsk Maanedsskrift», »Saga», redigeret af J. St. Munch, »Økonomisk-technologiske Samlinger», »Bien», »Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie».

Paa egen Bekostning og Forlag oversatte og udgav han i 1838—1839 Snorre Sturlessons norske Kongers Sagaer i 3 Bind.

Denne Oversættelse dedicerede han Carl Johan, der i følgende smigrende Skrivelse udtrykte sin Taknemmelighed herfor:¹

MONSIEUR AALL: Je viens de recevoir la traduction que Vous avez faite des »Saga's de Snorre Sturleson» avec la dédicace qui l'accompagnait. Pénétré des vérités que Vous y exprimez en comparant la prospérité et l'indépendance actuelles de la Norvège avec celles que le grand Harald Haarfager lui créa il y a près de dix siècles, je comprends toute la satisfaction avec laquelle Vous Vous êtes voué à ce travail intéressant. Cet ouvrage si estimé à tant de titres contribuera à rappeler des souvenirs chers à la nation Norvégienne; mais en lui retracant des époques de gloire et de puissance, il lui indiquera, en même tems les écueils qui firent disparaître plus tard le bonheur et la liberté des Norvégiens. C'est en prenant pour modèle tout ce que l'histoire Nous peint de grand, de juste et d'utile, et en évitant les désordres de l'anarchie, que cette étude devient instructive. Votre beau travail Monsieur Aall, va y cooperer. C'est sous ce double rapport que je joins mes remerciements à la reconnaissance de Vos compatriotes. Sur ce je prie Dieu qu'Il Vous ait en sa sainte et digne garde, etant.

Stockholm
le 5 Novembre
1838.

Votre très affectionné
CHARLES JEAN.

¹ Originalen hos Frøken Benedicta Aall.

Hans Hovedværk er hans »*Erindringer som Bidrag til Norges Historie fra 1800—1815*» i 3 Bind, der udkom i Christiania 1844—1845. (Sidste Del udgivet af Sogneprest A. Faye.)

Endvidere lod han paa egen Bekostning trykke og udgive »*Vatnsdæla Saga ok Saga af Finnboga hinum rama*», udgivet af E. C. Werlauf, Kjøbenhavn 1812, og »*Bjørn Haldorsens islandske Lexicon*», udgivet af R. K. Rask, Kjøbenhavn 1814.

Jacob AALL »paatog sig tilligemed en anden Ven (o: Carsten Anker) de med Udgaven af denne Ordbog forbundne Omkostninger, men da Omstændighederne forbøde hans Ven at følge ham paa denne Vei, maatte han alene bestride denne ikke ubetydelige Udgift».¹

Det var saaledes ikke med Urette, at Rigsarchivar Lange i Fortalen til 2den Udgave af Jacob AALLS *Erindringer* betegner ham som »det frie Norges første Mæcenas».

Om Jacob AALLS litterære Virksomhed forøvrigt se J. B. Halvorsens *Norsk Forfatterlexicon*, I, S. 9 ff.

Af videnskabelige Udmerkelse, der gennem Aarene blev Jacob AALL tildel, kan anføres, at han 1822 blev optaget som Medlem af Videnskabsselskabet i Trondhjem og senere blev kaaret til Medlem af det danske Videnskabsselskab i Kjøbenhavn, af »*Samfundet til Udgivelse af Handlingar rörande Skandinaviens Historia*» i Stockholm m. fl.

Han var som tidligere omtalt allerede i Aaret 1809 blevet Ridder af Dannebrog, i 1821 fik han Medallien for Borgerdaad, 1823 Ridderkorset af Nordstjernen, og i 1839 blev han Commandør af Wasaordenens første Klasse.²

Jacob AALLS Authobiografi findes i Molbechs *Historisk biografiske Samlinger*, I, S. 123—130. Portræt med Biografi af hans Søn Amtmand H. J. C. AALL i 2den Udgave af hans *Erindringer*. Portrætter af merkelige Nordmænd, II, S. 58—64. Eidsvoldsgalleri, S. 24—32, af P. Botten-Hansen. Berømte Nordmænd No. 11. *Norsk Portrætgalleri*, 5 Levering. *Skillingmagazinet*, 1852, No. 10. *Skandinavisk Folkekalender*, 1846, S. 154—158, af Fr. Barfoed. *Skandinavisk Folkemagazin*, 1861, No. 21.

Der eksisterer en Række Portrætter af Jacob AALL, blandt hvilke vi skal nævne: 1) Brystbillede i $\frac{3}{4}$ naturlig Størrelse, malet 1828 af J. Flinthoe, 2) Brystbillede i $\frac{1}{3}$ naturlig Størrelse, malet af Knut Bergslien (tilhører Eidsvoldsgalleriet), 3) Bryst-

¹ Saml. til Norske Folks Sprog og Historie, IV, S. 282.

² Med denne Orden, hvortil dengang Commandørerne bar det grønne Axelbaand, findes han afbildet i »*Berømte Nordmænd*».

billede, malet 1836 af Gørbitz, 4) Brystbillede i naturlig Størrelse, Kopi af Bergslien efter Adam Müller, 5) Brystbillede i $\frac{1}{3}$ naturlig Størrelse, malet af Adam Müller, samt 6) Brystbillede i halv naturlig Størrelse.

Endvidere er hans Portræt stukket 4 Gange i Kobber:

- 1) Em. Bærentzen & Co., lith. Inst., Kjøbenhavn, Extrablad til Ny Hermoder.
- 2) Copi efter foregaaende.
- 3) Lith. af Simonsen efter A. Müllers Maleri.
- 4) Lith. af E. Westerberg.

XII. NÆSLINIEN.

Jacob Aall til
Eidsvolds
f. 1773

g. 1799 m. Lovise Andrea

Anne Nicoline Aall f. 1800 † 1886 g. 1828 m. Statsraad Otto Vincent Lange f. 1797 † 1870	Amborg Laura Aall f. 1803 † 1889 g. 1827 m. Hans Eleonardus Møller paa Aakre f. 1804 † 1867
--	---

Mathilde Aall f. 1829 † 1843	Jacob Aall, f. 1833 † 1902, g. 1859 m. Constance Herlofson f. 1835 † 1897	Jørgen Engelhart Aall f. 1846, g. 1871 m. Anne Marie Schneider f. 1850.	Nicolai Aall f. 1848 † 1849	Louise Andrea Aall, f. 1849.
---------------------------------	--	--	--------------------------------	---------------------------------

Laura Caroline Aall f. 1872, g. 1) 1896 m. Artillerikaptein Peder Staff, f. 1864, † 1899 g. 2) 1903 m. Professor Dr. Hjalmar Sejersted Falk, f. 1859	Nicolai Benjamin Aall f. 1874 Ingenieur
--	---

Nicolai Benjamin Aall f. 1861 † 1895	Augusta Aall f. 1862	Elise Catharina Aall f. 1864 † 1905	Laura Caroline Aall, f. 1865 g. 1888 m. Bureauchef Knud Dahl, f. 1862 † 1867	Benedicta Henrikka Aall f. 1866 † 1867	Jacob Aall f. 1868 † 1904 g. 1899 m. Ragna Herlofson, f. 1870	Ole Falck Ebbel Aall f. 1872 † 1872	Ole Falck Ebbel Aall f. 1873 † 1882	Benedicta Henrikka Aall f. 1874	Hans Jørgen Christian Aall f. 1876 Sekretæri Post departementet Premierløjtnant
--	-------------------------	---	--	--	--	---	---	------------------------------------	--

Jacob Aall f. 1900 † 1903	Johanne Sophie Aall 1902
------------------------------	-----------------------------

Næs Jernværk
mand
† 1844

Stephansen, f. 1779 † 1825

Nicolai Benjamin Aall til Næs Jernværk. Cand. mineral. f. 1805 † 1888 g. 1) 1828 m. Mathilde Sophie Kallevig, f. 1805 † 1829 g. 2) 1831 m. Augusta Ebbell, f. 1805 † 1833, g. 3) 1844 m. Laura Jebe, f. 1824 † 1897	Hans Jørgen Christan Aall Amtmand, Storthingspræsident f. 1806 † 1894 g. 1838 m. Mariane Møller f. 1812 † 1897	Jacob Aall Statssekretær, Statsraad f. 1809 † 1879 g. 1833 m. Elise Benedicte Fasting, f. 1810 † 1880	Nils Hofman Aall Justitssekretær f. 1812 † 1902 ugift	Benedicta Henrikka Aall f. 1817
---	---	---	---	------------------------------------

Bolette Helene Aall, f. 1850	Laura Caroline Aall f. 1852, g. 1877 m. Bureauchef A. H. Haslund, f. 1845 † 1899	Nicolai Benjamin Aall, f. 1853 g. 1883 m. Marie Dahl, f. 1856	Thomas Jacob Aall Assessor i Christiania Stifts- overret, f. 1838
------------------------------	---	--	--

Knud Benjamin Aall, f. 1884 stud. jur.	Antonie Aall f. 1886	Nils Hofman Aall f. 1887 † 1890	Nils Hofman Aall f. 1892	Benedicta Henrikka Aall f. 1893	Marie Aall f. 1895
---	-------------------------	------------------------------------	-----------------------------	------------------------------------	-----------------------

NÆSLINIEN.

I 1. ANNE NICOLINE AALL født paa Næs Jernværk 5 December 1800, død i Arendal 29 Januar 1886, begravet i Christiania. Gift i Holts Kirke 22 Januar 1828 med OTTO VINCENT LANGE, født paa Jevnaker Prestegaard 30 November 1797, død i Christiania 4 November 1870, Søn af Sogneprest til Jevnaker, Johan Jørgen Lange¹ og Dorothea Helene Larsen. Efter i nogle Aar at have gaaet paa Kongsbergs Middelskole, som dengang styredes af den senere som Agronom kjendte Overlærer Jacob Sverdrup, kom han ind paa Chistiania Kathedralskole, hvorfra han blev Student med Laud i 1814. Efter Andenexamen i 1816 studerede han et Par Aar Theologi og var just ifærd med Forberedelsen til den theologiske Embedsexamen, da han i April 1818 efter Opfordring overtog en Huslærerpost hos Statsraad Niels AALL paa Ulefos.

Da han om Høsten 1821 vendte tilbage derfra til Christiania, begyndte han atter at forberede sig til theologisk Embedsexamen, men blev saavel nu som senere hindret ved Sygdom fra at tage den. Hjemkommen til Arendal fra en Søreise, han havde foretaget for sin Helbreds Skyld, søgte og fik han Slutningen af 1823 den netop da ledige Førstelærerpost ved Arendals borgerlige Realskole. Da denne Aaret efter gik over til en kombineret Middel- og Realskole, blev han udnævnt til sammes Overlærer og Bestyrer.

Da han i 1833 troede sig forbigaaet ved Udnævnelsen (af F. M. Bugge) til Rectoratet ved Thronhjems Cathedralskole, søgte han sig over i Toldtaten og udnævntes 16 Januar 1834 til Toldkasserer i Arendal.

¹ Johan Jørgen Langes Forældre var Tolder i Langesund Thomas Lange og Barbara Abigael Monrad, Datter af Sogneprest til Gjerpen David Monrad og Barbara Leopoldus (Datter af Slægten Løvenskiolds Stamfader Herman Leopoldus).

Thomas Lange var Søn af Lagmand i Skiens Lagdømme, Assessor i Overhofretten og »virkelig Cancelliraad» Geert Lange død 1732 og bisat i Gjerpen Kirke.

OTTO VINCENT LANGE
STATSRAAD
f. 1797 † 1870

FRU ANNE NICOLINE LANGE
FØDT AAIL
f. 1800 † 1886

Omtrent samtidig hermed begyndte han ogsaa sin politiske Virksomhed. Han mødte som Repræsentant fra Arendal paa Stortingene i 1833, 1836 og 1836—1837 og fra Arendal og Grimstad uden Afbrydelse paa alle Thing fra 1833 til 1854, i hvilket sidste Tidsrum han den hele Tid var Formand i Toldkomiteen, ligesom han var Medlem af den kongelige Kommission af 23 November 1839 til Revision af Toldloven og Toldtarifferne.

Den 7 Oktober 1854 blev han udnævnt til Statsraad og Chef for Finants- og Tolddepartementet, som han styrede til 1863, da han efter Ansøgning erholdt Afsked med Pension den 22 Juni, idet han samtidig udnævntes til Storkors af St. Olafs Ordenen »for statsborgerlig og Embedsfortjeneste». Af denne Orden var han bleven Ridder ved dens Oprettelse i 1847 og Kommandør i 1857.

Han var desuden Ridder af Vasaordenen (1843) Storkors af Nordstjerneordenen (1865) og Storkors af den tyrkiske Medjidiorden. Han blev i Februar 1865 udnævnt til Formand i den norsk-svenske Unionskomite, men søgte sig igjen kort efter entlediget fra dette Hverv endnu inden de norske Medlemmer begav sig afsted til Komiteens første Møde i Stockholm. Hans Portræt med Biografi findes i »Portrætter af merkelige Nordmænd» H. 4 S. 27—36 og i Illustreret Nyhedsblad 1861 No. 44. Se forøvrigt Halvorsens Forfatterlexikon III S. 439, B. Moe: Efterretninger om Storthingsmænd S. 97 fl., F. Bætzmann: Det norske Statsraad S. 89, 103, 129 og 211 fl., Statsraad I. H. Vogts efterladte Optegnelser fl. St. Ola Hansen: Norges Storting i 1833 S. 92, samt flere Steder i Storthingsforhandlingerne.

- I 2. EN SØN, født i Arendal 8 Marts 1802, død 2 Timer gammel.
- I 3. AMBORG LAURA AALL, født paa Næs Jernværk 20 Februar 1803, død paa Aakre i Gjerpen 3 Oktober 1889, gift i Holts Kirke 1827 med HANS ELEONARDUS MØLLER født paa Aakre i Gjerpen 8 November 1804, død 12 Juni 1867, Søn af Hans Møller paa Aakre og Inger AALL.¹ Han blev privat dimitteret Student med Haud i 1820. Efter i 1821 at have taget Andenexamen foretog han en længere Udenlandsreise for at uddanne sig for Handelen. Hjemkommen fra denne Reise nedsatte han sig som Kjøbmand og Skibsreder i Porsgrund, hvor han i 1837 stiftede »Langesundsfjordens Assuranceforening», senere omdøbt »Den første norske Assuranceforening», som han bestyrede til Udgangen af 1860, da han stiftede »Det norske Lloyd» Hvis Bestyrer han var til sin Død. Han var tillige fra 1853 administrerende Direktør i »Porsgrunds Søforsikringsselskab» og en af Stifterne af »Det norske

¹ Se Side 166.

Veritas», hvis Repræsentantskabs Formand han var. Han var i mange Aar Medlem af Formandskabet i Gjerpen, var Stifter af Gjerpens Sparebank, og mødte som Repræsentant for Bratsbergs Amt paa Stortingene i 1845, 1851 og 1857 samt paa det overordentlige Storting i 1858.

Hans Portræt med Biografi findes i »Norsk Folkeblad» 1867 No. 29. Nekrologer i Aftenposten 1867 No. 144, Aftenbladet s. A. No. 139 og 149, Morgenbladet s. A. No. 168 b. m. fl. St.

- I 4. NICOLAI BENJAMIN AALL, født paa Næs Jernværk 8 Juni 1805, død i Christiania 16 April 1888. Han blev Student fra Drammens Skole 1822 og tog mineralogisk Embedsexamen med Laud i 1826. 22 August 1864 blev han Ridder af St. Olafs Orden »for almennyttig Virksomhed». Nicolai Benjamin AALL eiede Næs Jernværk i 40 Aar fra 1844 til 1884, da Værket, som andetsteds omtalt, gik over til et Aktieselskab med Sønnen N. B. AALL som administrerende Direktør. Af hans Biografi i Skillingmagazinet¹ hidsættes følgende:

»Efter i en længere Aarrække at have været sin Faders Medarbejder overtog han i 1844 ved dennes Død de meget betydelige Eiendomme alene. Han var i mange Henseender vel udrustet til denne betydningsfulde og vanskelige Stilling. Gjennem sine mineralogiske Studier og sin under Faderens kloge Ledelse vundne Erfaring havde han erhvervet et grundigt Kjendskab til Bedriften, navnlig med Hensyn til den tekniske Side, medens det rent merkantile ved Forretningen interesserede ham mindre; født og opdragen paa Stedet, blev han inderlig knyttet til den store Arbejderbefolkning og der udviklede sig det smukke hjertelige Forhold mellem Arbejderherren og hans Undergivne, som er en saa vigtig Faktor for at enhver stor Bedrift skal trives.

Hans ædle Fader havde jo levet som en Patriark, elsket og æret, og det geraader Sønnen til Ære, at han formaede at tilkjæmpe sig en Agtelse og Kjærlighed blandt sine Folk, som aldrig fornægtede sig selv under de senere vanskelige Tider.

I det første Descennium drev han med megen Kraft og meget Held Forretningen i det gamle Spor, men i 50-Aarene begyndte de vanskelige Forhold for vor Jernindustri, der efterhaanden har ført til Nedlæggelsen af vore fleste Jernværker. For Næs Værks Vedkommende indtraf derhos særlige Uheld; hvoriblandt maa merkes, at den største og bedste Grube gik ud, uden at det lykkedes at finde den igjen trods de derpaa anvendte betydelige Summer. Med megen Energi, og uden at lade sig skræmme af de store Offre, der krævedes, kastede Aall sig da over Staaltilvirkningen og det lykkedes ham da ogsaa at levere et fortræffeligt Produkt, der overalt i Indlandet som i Udlandet vandt almindelig Anerkjendelse, men som desværre kun langsomt og møisommeligt fandt Indgang.

Medens de fleste andre Jernværker her i Landet nedlagdes, arbejdede Aall utrættelig for sin Staalindustri, og det er at haabe, at det Interessentskab, der efter ham har optaget og fortsat Kampen, maa høste Lønningen for de Offre, han har bragt. Ham blev det

¹ 1888 No. 42, signeret S. (Theaterchef H. Schrøder.)

FRU LAURA MØLLER
FØDT AALL
f. 1803 † 1889

HANS ELEONARDUS MØLLER
PAA AAKRE
f. 1804 † 1867

ikke forundt at føre Kampen seirrig til Ende; han segnede under Byrden, men til sin sidste Stund bevarede han Troen paa den Sag, for hvilken han havde ofret saa meget, og skal Staalindustrien engang, som vi haabe, faa stor Betydning for vort Land, saa skyldes det for en stor Del hans Energi og Udholdenhed.

Nicolai Aall var en Mand med et ypperligt Hoved; en klar og skarp Forstand var hos ham forenet med et ualmindeligt fyrrigt, kanske lidt sangvinsk Temperament. Med Liv og Energi kastede han sig over enhver Ting, som interesserede ham, og hans Interesser gik i fortrinlig Grad i videnskabelig Retning.

Navnlig drev han med megen Iver naturvidenskabelige Studier, især beskæftigede han sig med Ornithologi og Entomologi; ved Indkjøb, Bytteforbindelser med andre Museer og ved at sende sin Jæger og Konservator til forskellige Egne af Landet, lykkedes det ham at skabe en Fugle- og Indsektsamling af betydelig videnskabelig Værdi, der, saavidt vides, nu er kommet vort Universitet tilgode, ligesom hans naturhistoriske Museum smykkedes med enkelte Pragtexemplarer af de mange Bjørne (ca. 40 saavidt erindres), han selv i sit lange Jægerliv havde skudt paa sine egne Eiendomme.

Det var dog ikke blot Naturvidenskaberne, der ved Siden af hans Forretningsarbejde optog hans Tid.

Han var af de Mennesker, der sige »Nihil humani a me alienum puto.»

Takket være hans velforsynede Bibliothek, der stadig holdtes à jour, holdt han sig altid paa Høiden af Tidens Dannelse; fra sit fjerne afsides Næs fulgte han med Opmerksomhed de Aandsstrømninger, der gik igjennem Tiden, og intet glædede ham mere end at træffe nogen, med hvem han kunde udvekle Meninger og Ideer om de forskjelligste Ting, og da han havde Ordet i en ikke almindelig Grad i sin Magt, lykkedes det ham altid at finde en træffende Form for sit klare Hoveds Tanker.

Hans Konversation var i høi Grad livlig og tiltrækkende, om end i nogen Grad præget af den Ensidighed, som naturlig maatte udvikle sig hos ham derved, at han saa ganske havde trukket sig tilbage fra Udenverdenen, og ved at han beherskede sine nærmeste Omgivelser gennem sine overlegne Evner og sin sociale Stilling.

Paa Næs levede han nemlig som en liden Fyrste i en elskværdig og talrig Familie-kreds, og blandt Undergivne, som saa op til ham og holdt af ham, og den storartede Gjæstfrihed, der udvikledes, bragte ham i Berøring ikke blot med Omegnen, men ogsaa med Masser af Fremmede, saavel fra Indlandet som Udlandet, for hvem Huset altid stod aabent.

Navnlig i Sommertiden og Juleferierne var de talrige Gjæsterum stadig belagte med unge og gamle, og det faldt sjelden nogen Reisende ind at forlade Egnen uden at aflægge et kortere eller længere Besøg paa det gjæstfrie Næs.

De, der har havt den Lykke at besøge det skønne gamle Herresæde, vil have medtaget uforglemmelige Minder fra Opholdet der og fra Husherren, der omgivet af alles Respekt ved sit elskværdige, jevne og joviale Væsen og ved sin aandfulde og interes-

sante Underholdning af alle Besøgende skabte sig Venner, der med inderlig Deltagelse fulgte ham til det sidste og med Vemod modtog Budskabet om hans Død.

Med sin noble Karakter, solide Dannelse og klare Forstand var han en værdig Repræsentant for en ædel Familie, hvis ældste mandlige Medlem hans Broder fhv. Amtmand Aall nu er.»

Gift 1 i Arendal 4 Marts 1828 med MATHILDE SOPHIE KALLEVIG,¹ født i Arendal 6 April 1805, død paa Næs Jernværk 7 September 1829, Datter af Konsul i Arendal Morten Michael Kallevig og Catharine Leth. (Se Kitty Ihlen, født Kallevig: Optegnelser om Familien Kallevig. Chri.a. 1897 Side 15.)

Johannes Jenssøn Kallevig

† 1689

g. m. Marthe Thoresdatter Trommestad

† 1717

Salve Johannessøn Kallevig

f. 1675 † 1699

g. m. Maren Løversdatter

† 1736

Johannes Salvesen Kallevig

f. 1699 † 1784

g. m. Johanne Nielsdatter Nørholm

f. 1697 † 1774

Salve Johannesen Kallevig

f. 1732 † 1794

Stifter af Firmaet »Salve Kallevig & Søn»

g. m. Else Sophie Mortensdatter Michelsen

f. 1739 † 1806

Morten Michael Kallevig

f. 1772 † 1827

Konsul, g. m. Catharine Helmer Leth

f. 1783 † 1869

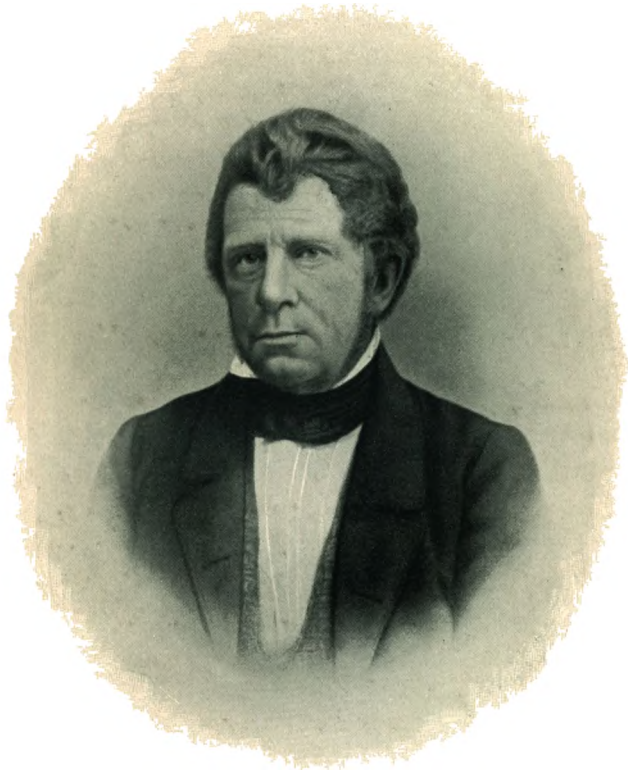

Mathilde Sophie Kallevig

f. 1804 † 1829

g. 1828 m. Nicolai Benjamin Aall.

¹ Se Familien Kallevig Side 16.

NICOLAI BENJAMIN AALL
PAA NÆS JERNVÆRK
f. 1805 † 1888

Til Fru Mathilde Sophie AALLS Begravelse skrev C. N. Schwach følgende Mindedig.

MATHILDE SOPHIE AALL, f. Kallevig.

† 31 August 1829.

Mindedigt af C. N. Schwach.

Sorgens slørede Camoene!
Kalder du mig alt igjen
Mellem Gravcypressens Grene
I de Dødes Have hen?

Ja med Kval i rystet Hjerte
Lyder jeg det tunge Krav,
Og vil synge Savnets Smerte
Paa Mathildes friske Grav.

Thi jeg saa den Hulde, Blide
— Og jeg glemmer hende ei —
Som en Himlens Engel skride
Over Jord paa Livets Vei.

Lys og rig og dannet talte
Aanden ud af smilklædt Mund;
Hjertets Uskyld sanddru malte
Sig paa Øiets Himmelbund.

Saadan blev hun Hjemmets Glæde,
Blev dets Stolthed, blev dets Pryd.
Moder! du maa bittert græde,
Du har tabt din bedste Fryd.

Ømt ved dine Hænder ledet,
Blomstred hun saa herligt frem,
Lig en viist og kærlig fredet
Plante fra et bedre Hjem.

Og hun stod i moden Fylde
Elskelig og huld som faa.
Dig og hende ærligt hylde
Maatte hver, som eder saa.

Græd! hun var ei blot din Datter
Men din Sjæls Fortroligste.
Kun hvo begge kjendte, fatter
Hele Dybden af din Ve.

Ja, du sjeldne mellem Mødre!
Græd ved din Mathildes Muld!
Græder, I den Tabtes Brødre!
O, hun var saa søsterhuld.

Du, som vandt den Huldes Hjerte
Og til navnløst Held gik ind,
Da hun nys ved Hymens Kjerte
Lagde tro sin Haand i din;

Hvem hun nu — o bitre Minde! —
Skjænkte Fadersalighed,
Ak, imens hun maatte finde
Offerdøden selv derved;

Græd, o Mand! din unge Lykke
Grusomt brat forstyrret blev;
Himlens Laan, en gjenfødt Psyche,
Døden af din Favn udrev.

Du, som saa den tabte Hygge
Af dit før saa glade Hjem
Nu ved Sønnens Arne bygge
Og igjen at blomste frem;

Ædling! græd ved Graven atter!
Nys din Viv sank i dens Favn;
Nu den tog den elskte Datter,
og fornyet er dit Savn.

O, men hæv og, hver som græder,
Tanken op fra Tid og Jord,
Op til Himlens evige Glæder,
Hvori vist Mathilde bor.

FRU MATHILDE SOPHIE AALL
FØDT KALLEVIG
f. 1805 † 1829

FRU LAURA AALL
FØDT JEBE
f. 1824 † 1897

Gjennem Taarer Haabet blinker:
 Snart henrinde Livets Fjed;
 Og bag Gravens Nat os vinker
 Gjensynsmorgnens Salighed.

Støvet kun af vor Mathilde
 Hviler her i Dødens Favn.
 O, hvil sødt, mens Taarens Kilde
 Srømmer ved dit aarle Savn.

Himmelblaa Kjærminder spire
 Skal deraf uvisnelig,
 Skal din Gravhøi venligt sire
 Og som Blomst afbilde dig.

Gift 2 i Arendal 29 Mai 1831 med AUGUSTA EBBELL, født i Arendal 20 Oktober 1805, død paa Næs Jernværk 30 November 1833, Datter af Grosserer i Arendal Eier af Tangen Gaard K. D. D. Ole Falck Ebbell¹ og Cathrine Elisabeth Dedekam.

Gift 3 i Porsgrund 2 Januar 1844 med LAURA JEBE, født paa Næs i Borge i Smaalenene 26 Januar 1824, død i Kristiania 5 April 1897. Datter af Oberstløjtnant Gabriel Engelhart Jebe og Bolette Helene Krefting.

II 1. MATHILDE SOPHIE AALL født paa Næs Jernværk 23 August 1829, død i Arendal 6 Januar 1843.

II 2. JACOB AALL, født paa Næs Jernværk 26 Februar 1833, død paa Holmenkollen ved Christiania 7 Februar 1902. Han blev Student med Laud 1850, studerede derefter en Tid Bergvidenskab og Handel; fra 1859—1860 og 1862—1873 bestyrede han for Faderen Egelands Jernværk ved Risør og var fra 1860—1862 bosat i London som Faderens Commissionær; fra 1873—1880 var han Bestyrer af Arendals Bryggeri. I 1896 flyttede han til Christiania. Gift i Østre Moland 6 Juni 1859 med CONSTANCE HERLOFSON, født i Christiania 29 August 1835, død i Christiania 7 Januar 1897, Datter af kgl. Fuldmægtig og senere Eier af Strømsbo Gaard Nicolai Benjamin Herlofson og Elisabeth Catharina Cappelen (se E. A. Thomle: Familien von Cappelen, Chria 1896 Side 97).

III 1. NICOLAI BENJAMIN AALL, født i London 27 August 1861, død i Rosario 26 Marts 1895. Ugift.

III 2. AUGUSTA AALL, født paa Egelands Jernværk 7 December 1862. Lever ugift i Christiania.

¹ *Ole Abraham Falck Ebbell* var født i Arendal 1775 og døde 1820 som Kjøbmand og Skibsreder i Arendal, hvor han eiede Tangen Gaard, Søn af Tolder i Arendal, Raadmand Augustinus Ebbell og 2den Hustru Anna Marie Falck.

Cathrine Elisabeth Dedekam var født 1777 og døde 1824, hun var Datter af Søren Pedersen Dedekam (f. 1745 † 1789) og Margarethe Hansdatter Ellefsen (f. 1740 † 1826), se Kommandørkaptein Christian Ihlen: Familierne Ellefsen og Dedekam, Christiania 1898, Side 54.

- III 3. ELISE CATHARINA AALL, født paa Egelands Jernværk 15 April 1864. Død i Christiania 13 Mai 1905.
- III 4. LAURA CAROLINE AALL, født paa Egelands Jernværk 27 Oktober 1865, gift i Barbu Kirke ved Arendal 12 November 1888 med KNUD MARIUS DAHL født i Christiania 9 Januar 1862, Søn af Værkseier R. St. O. O. Knud Dahl og Marie Jensen. Han blev Student med Laudabilis i 1881, philosophisk Candidat med Laudabilis præ ceteris i 1882 og juridisk Candidat med Laud i 1885. Efter et halvt Aars Ophold i England var han fra Mai 1886 til Juni 1887 edsvoren Fuldmægtig ved Holts Sørenskriveri og ansattes derpaa 15 Oktober 1887 som Extraskriver i Poststyrelsens 3die Administrationskontor; 8 Marts 1890 blev han konstitueret og 19 September 1893 udnævnt til Bureauchef i Poststyrelsen.¹ 1906 R. D. D. O.
- III 5. BENEDICTA HENRIKKA AALL, født paa Egelands Jernværk 28 December 1866, død sammesteds 26 Januar 1867.
- III 6. JACOB AALL, født paa Egelands Jernværk 11 Mai 1868, død i Christiania 23 Oktober 1904. Han var først en Tid ansat paa et Kontor i Arendal, men gik i 1886 af Helbredshensyn tilsøs og for som Styrmand til 1896, da han etablerede en Dampskibsexpeditions- og Speditørforretning i Christiania. Gift i Arendal 27 Marts 1899 med RAGNA HERLOFSON, født i Arendal 1 Juni 1870, Datter af Grosserer Axel Nicolai Herlofson og Johanne Sofie Lund.
- IV 1. JACOB AALL, født i Christiania 30 Oktober 1900, død sammesteds 9 September 1903.
- IV 2. JOHANNE SOFIE AALL, født i Christiania 13 November 1902.
- III 7. OLE FALCK EBBELL AALL, født paa Egelands Jernværk 18 Mai 1872, død paa Strømsbo ved Arendal 20 August 1872.
- III 8. OLE FALCK EBBELL AALL, født paa Strømsbo ved Arendal 9 Oktober 1873, død sammesteds 28 Juni 1882.
- III 9. BENEDICTA HENRIKKA AALL, født paa Strømsbo ved Arendal 29 September 1874. Lever ugift i Christiania.
- III 10. HANS JØRGEN CHRISTIAN AALL, født paa Furuli i Barbu ved Arendal 20 April 1876. Han blev Student fra Arendals Skole i 1894, og efter at have gennemgaaet Krigsskolens nederste Afdeling blev han 11 Oktober 1895 udnævnt til Secondløjtnant i 2den Akershusiske Infanteribrigade, hvor han 9 Februar 1903 blev Premierløjtnant i Landværnet. Vaaren

¹ Se Norske Posttjenestemænd 1814—1896, Chri.a 1897 S. 22

1900 tog han juridisk Embedsexamen og var derefter til 1904 edsvoren Fuldmægtig ved Ringerikes Sorenskriverembede, som han under Sorenskriver Schirmers Fravær paa Stortinget bestyrede som konstitueret. I 1903 fik han Bevilling som Overretssagfører og nedsatte sig derefter fra 1 Januar 1904 som praktiserende Sagfører paa Hønefos, men flyttede allerede Høsten samme Aar til Christiania, idet han 1 September var bleven ansat som Sekretær i Postdepartementet.

- II 3. JØRGEN ENGELHART AALL, født paa Næs Jernværk 15 Oktober 1846. Han modtog sin Uddannelse i Udlandet 1865—1869. Han boede først i mange Aar ved Næs Værk og nedsatte sig derefter som Forretningsmand i Porsgrund, hvor han fremdeles er bosat. Gift paa Egelands Jernværk 25 Oktober 1871 med ANNE MARIE SCHNEIDER, født 24 Juli 1850, Datter af Distriktslæge i Omlid Andreas Schneider og Marie Louise Sparre.
- III 1. LAURA CAROLINE AALL, født 2 August 1872, gift 1) i Porsgrund 4 Marts 1896 med Artillerikaptein PEDER STAFF, født 18 Januar 1864, død 13 Januar 1899. Gift 2) i Christiania 12 Mai 1903 med Professor ved det norske Universitet Dr. philos. HJALMAR SEJERSTED FALK, født 2 April 1859. Søn af Kjøbmand paa Hamar Gustav Falk (Søn af Sorenskriver Abraham Falch Muus og Dorothea Kanfeldt) og Margarethe Sejersted.
- III 2. NICOLAI BENJAMIN AALL, født paa Næs Jernværk 19 Marts 1874. Han gennemgik Tvedestrands Middelskole og Gjertsens Gymnasium i Christiania og tog i 1899 Diplomingenieurexamen ved Cøthens tekniske Institut i Anhalt, hvorefter han i 1900 reiste til Amerika, hvor han er bosat som Ingenieur.
- II 4. NICOLAI AALL, født paa Næs Jernværk 11 Juni 1848, død sammesteds 14 April 1849.
- II 5. LOUISE ANDREA AALL, født paa Næs Jernværk 12 August 1849. Lever ugift i Kjøbenhavn.
- II 6. BOLETTE HELENE AALL, født paa Næs Jernværk 15 November 1850. Lever ugift i Kjøbenhavn.
- II 7. LAURA CAROLINE AALL, født paa Næs Jernværk 25 Januar 1852, gift paa Næs Jernværk 2 Juni 1877 med ANDREAS HORNBECH HASLUND, født i Arendal 16 December 1845, død i Christiania 26 Juni 1899, Søn af Skibsfører i Arendal Christopher Otto Haslund og Marie Larsen. Han blev Student, privat dimitteret, med Laudabilis i 1864, tog Andenexamen i 1865 og juridisk Embedsexamen med Laud i 1869. Efter en Tid at have været edsvoren Fuldmægtig

hos Sorenskriver Schrøder i Tvedestrand nedsatte han sig som praktiserende Overretssagfører i samme By, indtil han i 1875 fik Ansættelse som Sekretær i Christiania Magistrat. 8 Januar 1881 blev han udnævnt til kongelig Fuldmægtig i Marine- og Postdepartementet, 19 August 1885 til Bureauchef i Forsvarsdepartementets Marineafdeling og 28 September 1897 til Byskriver i Christiania, i hvilken Stilling han døde.

- II 8. NICOLAI BENJAMIN AALL, født paa Næs Jernværk 11 April 1853. Blev dimitteret fra Nissens Skole, Student i 1871. Efter at have taget Andenexamen gik han over til at studere Forstvæsenet og tog Afgangsexamen fra Stockholms Forstinstitut. Han var bosat i Stockholm fra 1877 til 1879, da han flyttede til Næs Jernværk som Skovforvalter hos sin Fader. Da Værket i 1884 gik over til et Aktieselskab, blev han dettes administrerende Direktør, med Bopæl paa Næs Hovedgaard og er nu en af Selskabets Hovedaktionærer. Medlem af Holts Herredsstyrelse siden 1893 (se Studenterne fra 1871, Side 22). Gift i Christiania 1883 med JULIANE RANDINE MARIE DAHL, født i Christiania 23 Januar 1856, Datter af Værkseier R. St. O. O. Knud Dahl og Marie Jensen.
- III 1. KNUD BENJAMIN AALL, født paa Næs Jernværk 17 December 1884. Student 1902; studerer Jus.
- III 2. ANTONIE AALL, født paa Næs Jernværk 20 August 1886.
- III 3. NILS HOFMAN AALL, født paa Næs Jernværk 20 November 1887, død sammesteds 30 December 1890.
- III 4. NILS HOFMAN AALL, født paa Næs Jernværk 14 April 1892.
- III 5. BENEDICTA HENRIKKA AALL, født paa Næs Jernværk 6 Juni 1893.
- III 6. MARIE AALL, født paa Næs Jernværk 9 September 1895.
- I 5. HANS JØRGEN CHRISTIAN AALL, født paa Næs Jernværk 4 November 1806, død i Christiania 24 Februar 1894.

Til sit 13de Aar blev han opdraget og undervist i sit Hjem af Huslærere; i 1819 blev han sat ind i Drammens Latinskole, hvorfra han blev dimitteret til Universitetet blandt Skolens første Kuld af Dimittender i 1822. Efter at have taget Examen Artium med Laud og Andenexamen med Udmerkelse begyndte han saa at studere Filologi, men slog senere om, og tog i December 1827 juridisk Embedsexamen med Laud.

I nogen Tid var han derefter Fuldmægtig hos daværende Advokat, senere Statsraad Sørensen, udnævntes derpaa 17 November 1829 til Auditør i Bergenske Brigade, hvilken Stilling han 10 Aar senere ombyttede med et Assessor-embede i Bergens Stiftsverret, hvortil han udnævntes 21 Januar 1840.

HANS JØRGEN CHRISTIAN AALL

f. 1806 † 1894

AMTMAND, STORTHINGSPRÆSIDENT

EFTER LITHOGRAFI AF JOH. NORDHAGEN

Medens han var Auditør, kastede han sig tillige over Dispatchørvæsenet og udnævntes 30 Mai 1838, efter i Kjøbenhavn at have gjort de fornødne Studier, til Dispatchør.

Efter i 17 Aar at have virket i Bergen udnævntes han 9 Juni 1846 til Amtmand i Bratsberg.

Da han om Høsten 1846 skulde forlade Bergen, gav Byens Borgere en Æresmiddag¹ for ham, ved hvilken Leilighed der blev overrakt ham en blandt disse subscriberet Kapital, hvorfor der skulde oprettes et Legat »til Erindring om Amtmand Aalls Fortjenester af Bergens By.»²

Som Amtmand i Bratsberg blev han staaende, lige til han i 1877 søgte Afsked, der blev ham bevilget 13 Juni: »Idet H. M. Kongen beklager, at Alderen sætter en Grændse for Amtmand Aalls i lige Grad indsigtfulde og nidkjære Embedstjeneste, og idet Hans Majestæt bevidner ham sin Paaskjønnelse af, hvad han baade som Statsborger og som Embedsmand har udrettet for sit Fædreland, bifaldes den Norske Regjerings Indstilling.»

»S. D. har det som yderligere Anerkjendelse af Amtmand Hans Jørgen AALLS lange og fortjenstfulde Virksomhed som Statsborger og Embedsmand naadigst behaget Hs. Maj. at tildele ham Medaljen for Borgerdaad i Guld», en Dekoration, som han i mange Aar var den eneste Indehaver af.

Amtmand Aall søgte ved sin Fratrædelse fra Bratsbergs Amtmandsembede ikke Pension, men Stortinget bevilgede ham i 1878 efter Initiativ og omtrent enstemmig Forslag fra Gage- og Pensionskomiteen »i Anerkjendelse af hans Fortjenester af Fædrelandet» enstemmig og uden Debat Kr. 6000 aarlig fra 1 Januar s. A.³

Amtmand Aall begyndte allerede tidligt at deltage i vort Lands offentlige Liv.

Under sit Ophold i Bergen, hvor han var Medlem af og Ordfører i Formandskabet, deltog han ivrigt i Arbeidet for Oprettelsen af de første norske gjensidige Søforsikringsselskaber saavel i Bergen som i Drammen, ligesom han var den egentlige Grundlægger af en lignende Forening i Porsgrund. I 1843 blev han Medlem af en i Bergen ved kongl. Resol. af 23 September s. A. nedsat Kommission til at udarbejde Lovforslag om Kjøb- og Ladestædernes Skattevæsen, og i 1850 blev han Medlem af den kongl. Søfartslovkommission.⁴

I 1865 blev han Formand i en kongl. Kommission til Undersøgelse og Befaring af Kongsberg Sølvværk, i 1877 atter Medlem af en kongl. Kommission angaaende

¹ Se Bergens Stiftstidende 1846 No. 49, hvor to Taler af ham ved Afskedsfesten er trykt.

² Nicolaisen: Norske Stiftelser III S. 610—611.

³ Hans Takkeskrivelse til Præsidenten findes trykt i Stortingstidende 1878 Side 38—39.

⁴ Se Departementstidende 1850 No. 4.

Forandringer i Søfartslovgivningen og efter Amtmand Meinichs Død ved kongl. Resol. af 12 Oktober 1878 Formand i Hovedskylddelings-Kommissionen.

I 1841 valgtes han for første Gang til Storthingsmand og mødte paa Thinget som 2den Repræsentant for Bergen, og var Sekretær i Kriminallovkomiteen og Medlem af Næringskomite No. 1.

I Egenskab af Sekretær i Kriminallovkomiteen forfattede han Indstillingen angaaende den fra foregaaende Thing gjentagne kongl. Proposition til en ny Kriminallov, hvis Gjennemførelse paa dette Thing væsentlig skyldtes ham.

I 1845 valgtes han til 1ste Repræsentant for Bergen. I denne Session var han Præsident i Odelstinget, Medlem af Valgkomiteen, Fuldmagtskomiteen, Formand i Justitskomiteen No. 2 og Medlem af Lovkomiteen.

Efterat han som Amtmand var flyttet til Bratsberg Amt, mødte han som 1ste Repræsentant for Amtet paa Storthingene 1851, 1854, 1859—1860, 1862—1863, 1864 og 1868—1869.

Til de mellemliggende Thing frabad han sig Gjenvalg, og efter Indførelsen af aarlige Storthing trak han sig ganske tilbage fra det offentlige Liv.¹

I 1857 valgtes han for første Gang til Storthingets Præsident, og gjenvalgtes hertil, alternerende med G. P. Harbitz, paa alle de Thing han mødte til 1869.

Om hans Virksomhed som Storthingsmand forøvrigt kan merkes, at han i 1851 var Formand i Militærkomiteen No. 2, 1859—1860 Formand i Veikomiteen, 1862—1863 Formand i Militærkomiteen og 1868—1869 Medlem af Budgetkomiteen.

Forøvrigt var han Medlem af Fuldmagtskomiteen og Valgkomiteen fra 1845 til 1869; som oftest var han tillige disse Komiteers Formand.

Af specielle Komiteer var han Medlem, tildels Formand, af Fængselsreformkomiteen 1845, og af Komiteen ang. Lovarbeidernes Fremme samme Aar, af Adressekomiteen i 1851, af Komiteen angaaende extraordinære Bevillinger i Anledning af de europæiske Forviklinger i 1854, af Adressekomiteen i Anledning af Statholdersagen i 1860, af Stemmerets- og Jernbanekomiteerne i 1869.

Under Ministerkrisen i December 1861 blev han indtrængende anmodet om at indtræde i Statsraadet, men afslog Kaldelsen.

Af Hædersbevisninger, som blev ham tildelt, kan anføres, at han ved Københavns Universitets Jubelfest i 1879 blev kreeret til Æresdoktor i det rets- og statsvidenskabelige Facultet.

Ved St. Olafsordenens Stiftelse 21 August 1847 blev han Ridder, 12 Juli 1858 Kommandør og 22 August 1864 Storkors af samme Orden, foruden at han, som ovenfor nævnt, indehavde Medaljen for Borgerdaad i Guld.

¹ Hans Erklæring herom af 9 Juni 1870 er trykt i Correspondenten for 14 Juni 1870.

FRU AMTMANDINDE AALL
FØDT MØLLER
f. 1812 † 1897

FRU STATSSEKRETÆR AALL
FØDT FASTING
f. 1810 † 1880

Da han i 1871 feirede sit 25-Aars Jubilæum som Amtmand i Bratsberg udstedte Amtsformandskabets Medlemmer, samt Formandskaberne i Skien, Porsgrund, Brevik og Kragerø Indbydelse til Subskription af en Kapital, som overræktes ham af Amtsformandskabets samtlige Medlemmer og Ordførerne i Amtets Byer i Juni 1872, og hvorfor der blev stiftet et Legat til Minde om hans Fortjenester som Amtmand. ¹

Gift i Gjerpen 17 Juli 1838 med *Mariane Møller*, født paa Aakre i Gjerpen 27 Marts 1812, død i Christiania 24 Mai 1897, Datter af Hans Eleonardus Møller paa Aakre og Inger Aall. ²

Af de i Hovedstadsaviserne indtagne Nekrologer og Referater i Anledning af hans Død og Begravelse hidsættes følgende:

Aftenposten Mandag den 26 Februar 1894.

Amtmand AALL.

Ikke mangt Navn i Norges Land er det vel — om noget — til hvilket der, ved Budskabet om, at den, som bar det, er gaaet bort, knytter sig saa almene og saa sterke Følelser af Høiagtelse og fædrelandsk Erkjendtlighed som Amtmand *Hans Jørgen Christian Aalls*.

Snart Fjerdedelen af et Aarhundrede er gaaet hen, siden han trak sig tilbage fra det offentlige Liv, i hvilket han havde spillet en saa fremtrædende Rolle, og kort efter afsluttede han ogsaa den lange Embedsvirksomhed, der for ham selv kanske stod som ikke mindre betydningsfuld, end hvad der var faldt i hans Lod at udrette som Medlem af den folkevalgte Forsamling.

Men Glemslen havde ikke sænket sig over hans trofaste Gjerning, og Efterretningen om hans Død vil nu i alles Minde gjenkalde Billedet af en Livsførelse, der havde været ædel og frugtbar som faa.

I Thinget som i sin Embedsgjerning var Amtmand Aall en typisk Repræsentant for en Slegt, der har sat dybe Merker i dette Lands Udviklingshistorie.

Det var den Slegt, der traadte ind i Samfundsarbeidet, da Trediveaarenes hidsige Partikampe var afsluttede, og da Kræfterne — takket være en øgende Trivsel og en mindre splittet Opmerksomhed for det, der umiddelbart kunde tjene til Folkets Fremgang i enhver god og nyttig Retning — anspændtes paa, hvad det er tilladt at kalde i Ordets bedste Forstand, de realpolititiske Opgaver.

Ingen, der ikke er helt ubekjendt med vor Historie, vil kunne vurdere, hvad der saa gennem et Slegtsled blev udrettet paa Lovgivningsreformernes Omraade, med at føre vor Kommunalforfatning ud i Livet og i den skabe det tilsigtede Grundlag ogsaa for det politiske Selvstyre, for at konsolidere vore Finanser, for at løse Samfundets økonomiske Organisation fra trykkende Baand, for at udbrede sund Almenoplysning, for at tilveiebringe de indre Samfærdelsmidler, der indtil da alene forelaa som Brudstykker, for at holde Uroens og Utaalmodighedens Elementer nede — med et Ord for at sprede Sæden

¹ Nicolaisens Norske Stiftelser V S. 954.

² Se Side 169.

over en Grund, der mangt Sted kunde synes utaknemmelig, men i hvilken den nye Slægts Mænd, alligevel ikke mistvilede om, at den jo kunde komme til at fæste sig, og hvor de med varsom og kyndig Haand værnede om enhver Spire.

Det var en Slægt i hvis Lod en sjelden Lykke faldt. De fik straks Fornemmelsen af, at de havde Tiden med sig. Og det vil de vel sige, at de maatte forstaa, at de havde fundet og grebet de rette Opgaver.

De fleste af dem kaldtes til vigtige Gjøremaal, allerede med det samme de havde overskredet Ungdomsaarenes Grændse.

Mænd som Fredrik Stang i Kongens Raad, Schweigaard ved Universitetet, Aall — en blandt de mange — i Storthinget fik Lov til at tage fat paa sin Mandomsgjerning med friske Kræfter. Og alle fandt de hurtig en Tilslutning, der strakte sig langt udover de nærmeste Meningsfællers Kreds.

Det vilde været uretfærdigt i denne Forbindelse ikke ogsaa at mindes hele denne Embedsstand, der netop da over det hele Land tog sine stærke Tag med i det fælles Arbeide.

Aalls Navn minder paa en særlig Maade herom, fordi han — som allerede berørt maaske selv havde sin Embedsgjerning vel saa kjær, som sin Storthingsrepræsentantstilling. Det var en Embedsstand, hvis Kaar endnu var saadanne, at dens Selvstændighed var værnet mod Fristelser.

Den havde bevaret de gode administrative Traditioner. Den var ved Siden heraf i en ganske anden Grad i Sandhed »folkelig», end Tilfældet er blevet, efter at der skulde knotes til Popularitetens Erhvervelse.

Man kan indvende, at det over det hele endnu var noget patriarkalsk, som umulig kunde bevares i Længden.

Det beroede ikke længer paa den blotte Embedsmyndigheds ydre Attributioner og Værdighed. Der blev »taget Kontakt» med Folkets Sands og Folkets Behov.

Med alt det, der kan siges til Ros og Hæder for hin Tids Embedsstand, var det alligevel vistnok faa, der saaledes som Bratsbergamtmanden forenede alle Betingelser — Evne som Vilje — til forsaavidt at fylde sin Plads. I hvad vi nedenfor nævner om Enkelthederne i dette daadrige Liv, skal vi faa Anledning til nærmere at omtale dette.

Trods indtrængende Henvendelser i et vanskeligt Øieblik havde Aall vægret sig ved at indtage den Plads i Kongens Raad, han syntes at eie Betingelserne til at udfylde.

Kan hænde det vilde have smerttet ham formeget, allerede da at skulle forlade den Hjemstavn, til hvilken stærke og kjære Baand knyttede ham.

Kan hænde, at han imødesaa Vanskeligheder, om hvilke han mente, at det ikke nærmest laa for ham at optage Kampen med dem. Fra Storthingslivet trak han sig ogsaa forholdsvis tidlig tilbage.

Sin Livsgjerning har han alligevel udfyldt som faa.

Om ham kan der med fuldeste Ret siges, at han har været »sin Konges og sit Folks Mand, og ved den alderstegne Hædersmands Baare vil Bønnen lyde, om at dette

Land maatte faa mange som ham — det fædrelandske Arbeides trofaste, folkekjære, af den almene Høiagtelse til Livsgrændsens sidste Maal fulgte Mand.» — — — — —

Verdens Gang for 26de Februar 1894:

†

Amtmand AALL.

Efter et Par Ugers Sygeleie er forhenværende Amtmand Aall Lørdag Aften død her i Byen, hvor han har boet siden 1879, efter at han Aaret i Forveien havde taget Afsked som Amtmand i Bratsberg og derpaa af Storthinget efter dettes eget Initiativ enstemmig og uden Debat var bleven bevilget en aarlig »Nationalbelønning» af 6 000 Kroner »i Anerkjendelse af hans Fortjenester af Fædrelandet.»

Det er første Gang Storthinget paa denne Maade gav Udtryk for Nationens Taknemmelighed for statsborgerligt Virke, men det skete ogsaa overfor en Mand, om hvis evnerige og uegennyttige Arbeide som Embedsmand og Borger der aldrig havde været delte Meninger.

Han havde i næsten halvhundrede Aar været Embedsmand og i mere end 30 af disse Aar været den ledende i et stort Amts Udvikling paa alle Felter; han havde siddet i Kommunestyrelser og i kongelige Kommissioner til Forberedelse af vigtige og vanskelige Lovarbeider og havde skilt sig fra alle Hverv paa en Maade, som blot vakte Beundring og Høiagtelse; han havde endelig deltaget i Storthingets Arbeide i næsten en Menneskealder og fra 1851 til 1869 som Præsident, gjenvalgt uden Afbrydelse Valg efter Valg, ledet Nationalforsamlingens Forhandlinger i Storm og Stille med en overlegen Indsigt, en kold Upartiskhed, som gjorde selv de mest flokede Voteringsvanskeligheder klare. Og aldrig, hverken i den ene eller anden Stilling havde han sparet sig selv eller unddraget sig for Arbeidsanstrengelser, aldrig heller pukket fornemt paa sin Værdighed eller ladet sine Arbeidsfæller paa en ubehagelig Maade føle sin Overlegenhed.

Han kunde med Sandhed sige om sig selv, hvad hans bekjendte Far, da hans Storthingsvirksomhed forlængst var endt, skrev i et Brev til en af sine Sønner: »Saa ofte jeg satte mig paa Storthingsbænken, skete det altid med et roligt og beskedent Sind, fri for enhver Tanke om at spille en Rolle, og Miskjendelse og Misgunst faldt sjelden paa min simple Vei.»

Vi husker blot et Tilfælde, da Amtmand Aall paadrog sig Udtryk af Uvilje og Harme for sin offentlige Optræden, men da han gjennem Samtidens Kritik kom til Erkjendelse af sit Feilgreb, gjorde han det godt igjen paa en Maade, som var betegnende for hans noble Karakter.

Han var som Politiker ængstelig forsigtig ikke mindst i Bevilgningsspørgsmaal.

Som Formand i Budgetkomiteen paa Storthinget 1868—1869 havde han en væsentlig Del i, at Storthinget forlangte Refusion til Statskassen af Omkostningerne ved Hjemsendelsen af nogle i Hvidehavet forliste Skippere og deres Mandskaber, skjønt det lille Beløb ikke dreiede sig om mer end en 360 Spd.

Denne listerlandske Sparsommelighed fra Stortingets Side vakte Indignation hos Almenheden, og i Byerne langs Kysten sattes igang en Subskription til Fordel for de forliste.

Nu fik Aall Betæneligheder, og følte sig selv som den mest skyldige; saa indbetalte han af sin egen Lomme og i al Stilhed hele Beløbet i Finantsdepartementet.

Da dette nogen Tid efter blev kjendt i Publikum, vandt han straks paany sit Navn som den uegennyttige Ætling af en høisindet Far og en patriotisk Slægt.

Amtmand Aall fyldte sit 8de Aar samme Dag, Foreningen mellem Norge og Sverige kom istand, og det blir til Sommeren 25 Aar, siden han sidste Gang førte Præsidentklubben i Norges Storting.

Men skjønt der saaledes allerede ligger bag os et godt Stykke historisk Udvikling, siden han traadte fra det offentlige Livs Skueplads, er Erindringen om hans Virke endnu levende hos den yngre Slægt, saa fremragende var hans Arbeide og saa indflydelsesrig hans politiske og administrative Stilling.

I Bergen, hvor han som ung juridisk Kandidat begyndte sin Embedsbane for mere end 60 Aar siden, blomstrer endnu praktiske Institutioner, der skylder hans Forslag og grundlæggende Arbeide sin Tilværelse, og langs hele Kysten Landet rundt har ingen Skipper eller Reder glemt, at de første gjensidige Sjøforsikringsselskaber i Bergen, Drammen, Porsgrund o. fl. Steder kom istand efter hans Forslag, ligesaa lidt som nogen Skipper eller Lods har glemt, at Sjøfartsloven, som har været i Kraft helt til ifjor, var i alt væsentligt Aalls Værk.

I hele Bratsbergs Amt er Mindet om Amtmand Aall levende hos enhver voksen Mand, som selv har oplevet eller har hørt, om hvorledes han tog sig af Amtets Opkomst i alle Retninger: Jordbrug og Skoler og Veie og Kanalisering af Vasdragene, og ingen Telebonde kan mindes en Amtmand før eller siden, til hvem han saa trygt og ligetil kunde vende sig selv med sine private Sager og faa Raad og Hjælp, som til Aall.

Han eiede nemlig et ligesaa varmt Hjerte som koldt og klart Hoved; og selv havde han i de mange Amtmandsaar stillet sig slig til Befolkningen i sit Distrikt, at han ved Afskeden med Amtsformandskabets Ordførere i 1877 med Rette kunde udtale det Haab, at han »vilde efterlade sig mange Venner og neppe nogen Uvenner.»

Og endelig vil ingen af hans Arbeidsfæller i den høiere Administration eller i Stortinget nogensinde kunne glemme Amtmand Aalls Samarbeide.

Hans mangesidige Interesse, hans Arbeidskraft og Iver, hans rige Erfaring og hans greie Klarhed vil altid være et Mønster til Efterligning.

Han var hverken veltalende eller dybsindig, der var ingen genial eller ideal Flugt over hans personlige Optræden, men hans praktiske sunde Sans og hans Tankes skarpe Logik saa den reelle Kjærne i ethvert Spørgsmaal, han kunde hæspe op alle Floker og faa baade Bønder og Akademikere til at se alle en Sags Sider lige saa klart og nøgternt som han selv.

Der var ikke lidet af beundrende Anerkjendelse i det Ord, som tillægges Professor Schweigaard: »Amtmand Aall pløier ikke dybt, men han pløier godt.» Og der var — for

at hente Anerkjendelsen fra den os nærmere staaende af hans Medarbejdere i Stortinget — ingen tidligere Arbeidsfælle, hvem Johan Sverdrup hyppigere anførte som Autoritet, naar Stortinget behandlede praktiske politiske Anliggender som Skattespørgsmaal og deslige, end Amtmand Aall.

Det er omtrent en Selvfølge, at der var et Svælg befæstet mellem den afdøde Storthingspræsidents og vort Grundsyn paa det politiske Livs Udvikling; allerede hans Stemmeretsforslag fra 1869, en Udvidelse af Grundlovens gamle Klassesystem, er tilstrækkelig betegnende for denne dybe Forskjel.

Men for sin Tid og ud fra dens Forudsætninger udførte Amtmand Aall i sit lange offentlige Liv en Gjerning, som vel fortjener at mindes med Høiagtelse og Taknemmelighed af Efterslægten, ogsaa af hans politiske Modstandere.»

Aftenposten for 2den Marts 1894:

Amtmand AALLS Begravelse.

Amtmand Aalls Begravelse foregik Kl. 2 idag fra Trefoldighedskirken under stor Deltagelse. Allerede ved 1½ Tiden var Kirkens Gallerier fulde af Tilskuere, og de som ikke slap ind, samlede sig udenfor, hvor Politiet dannede Haie ved den barstrøede Opkjørsel. Kirkens Port var prydet med to vældige Grantrær. Den af Blomster fuldstændig skjulte Kiste var stillet nedenfor Kirkens Kor, omgivet af 6 Laurbærtrær, og Alterets Lys var omgivet med lange Sørgeflor, men forøvrigt var Kirken ikke smykket for den høitidelige Anledning. Og var der ved Amtmand Aalls Baare den smukkeste Dekoration en varmhjertet Fædrelandsven kunde ønske sig — et norsk Flag. Det stod foran Alteret mellem Laubærtrærne ved Baaren, florumvundet og sænket paa sin Stang, som en stille Vagt over den store hedengangne Landets søn. Det var Sømandsforeningens store Silkeflag, der var stillet ved Baaren, omgivet af Bestyrelsen. Efterhaanden fyldtes Kirken af den talrige Sørgeskare. Lige ved Døbefonten indtog D. D. M. M. Kongen og Dronningens Repræsentanter, D'hr. *Kabinettskammerherre Lovenskiold* og *Kammerherre Klíngenberg*, sine reserverede Pladse, medens Regjeringens Medlemmer og Statssekretæren tog Plads paa første Bænk, Høiesteret paa den næste og Stortingets Præsidenter og øvrige Medlemmer paa de følgende Bænke nedover hele den dertil reserverede høire Side af Kirken, medens Familien, en Flerhed af tidligere Regjeringers Medlemmer, Universitetsprofessorer, Amtmænd, Prester, Medlemmer af Kommunebestyrelser, Kunstnere, samt hele det øvrige Følge tog Plads paa venstre Side.

Efterat de tre første Vers af Salmen »Jeg ved mig en Søvn i Jesu Navn» var af-sungen, betraadte Hr. res. Kapellan *Andreas Hansen* Prædikestolen, hvor han, med Udgangen fra Davids Salme: »Salig er den Mand, som ikke vandrer i de ugudeliges Spor o. s. v.», holdt en kort og kraftig Ligtale over den ædle afdøde. Naar en Mand som Amtmand Aall døde, da faar ogsaa andre Lyst til at dø, ytrede Taleren. Thi ved den ædle Bortgang kan det synes at ligge nær for mangan, som ser Livet tungt og mener, de igrunden har saa lidet at leve for, at de jo lettere kunde undværes end de, der har en stor Gjerning her i Verden at udføre. Men enhver saadan mistrostig skulde lære sig af

Hjertet at sige: »Guds Vilje skal!» Det havde han sagt, som vi nu skulde følge til den sidste Hvile. Han havde jo saa meget kjært her paa Jorden, baade Hustru og Slegt, for hvem han gjerne kunde villet leve en Stund endnu, men han bøiede sig dog ydmygt for Herrens Vilje nu som altid før i sit Liv. Ret og Retfærdighed havde præget hele hans Livsgjerning.

Hans Liv var et Afsnit i vort Fædrelands Historie, for hvad hans ædle Fader havde lagt Grunden til, det havde han bygget videre paa. Ved et langt politisk Liv er det let at tage Skade paa sin Sjæl for enhver, der ikke har en rigtig grundfast Karakter, men en saadan havde den ædle Mand, der nu var vandret hjem, og som havde som Valgsprog, at Guds Vilje maatte ske helt og fuldt, og derfor vil ogsaa Savnet efter ham længe tynde paa vort Sind.

Efter nærmere at have skildret den afdødes helt igjennem lykkelige Liv, sluttede Tal. med at bemærke, at Aalls Navn nu var slettet ud af Listen over vort Lands Borgere, men det skal aldrig udslettes af vort Lands Historie. Med en varm og inderlig Bøn om Fred og Styrke for den afdødes Efterladte, Guds Fred for hans kjære Fædreland, endte Tal. derpaa sin Tale.

Efterat de tre sidste Vers af ovennævnte Salme derpaa var afsunget, traadte Hr. *Storthingspræsident Ullmann* frem til Kisten og lagde en stor Sølv-Egekrans med Kors og omgivet af en rig Efeuslyngning rundt Pudens og Baaren, idet han ytrede omtrent følgende:

Norges Storting ser op til den afdøde som en af de ædleste Karakterer, som en af de varmeste Fædrelandsvenner, der har taget Plads i dets Midte. Ved flere Leiligheder har Stortinget ytret sine Følelser for ham, og skjøndt det er længe siden, han tog Del i dets Arbejder, og nye Mænd er rykkede ind, har dog hans Minde holdt sig og vil endnu længe leve i Stortingets Erkjendtlighed. Norges Storting har villet give et Bevis herpaa, og paa dets Vegne har jeg herved den Ære at lægge denne Krans paa hans Baare med Tak for, hvad han har været for det.

Hr. *Storthingsmand John Lund* lagde derpaa en Sølv-Laubarkkrands med Kors paa Kisten fra Bergens Kommune med Tak for alt den afdødes Arbejde for Fædrelandet og Bergens By.

Hr. *Amtmand Aubert* lagde en vældig Laubarkkrands med lange, sorte Silkebaand paa Kisten fra Bratsbergs Amt, med en Tak for den trofaste Opofrelse, hvormed den ædle Personlighed havde virket for Amtet, hvor hans Minde længe vil leve i Kjærlighed og Taknemlighed.

Hr. *Ingeniør Borchgrevink* lagde som Formand i Skienskanalens Bestyrelse en Krands paa Kisten i taknemlig Erkjendtlighed for den afdødes Virke, Hr. *Storthingsmand P. Nielsen* ligeledes en fra Kragerø Kommune som et Tegn paa, at den ædle afdødes Minde ogsaa lever der.

Hr. *Kapt. Foss* lagde derpaa »med Erkjendtlighed og Tak» en Krands fra Kristiania Sømandsforening paa Kisten, hvorefter Hr. *Sogneprest Arnesen* lagde en stor Krands

HANS JØRGEN CHRISTIAN AALL

f. 1806 † 1894

AMTMAND, STORTHINGSPRÆSIDENT

BUSTE I OVERNATURLIG STØRRELSE VED LØVEID

paa Baaren fra Beboerne af Næs Jernværk, afdødes kjære Barndomshjem. De havde villet bringe den hedengangne sit sidste Farvel og Tak for alt Arbeide, for al Kjærlighed.

Under Tonerne af et smukt Præludium bares derpaa Kisten af den afdødes unge mandlige Slægtninge ud af Kirken. Som Marschaller fungerede D'Herrer *Veidirektor Krag* og *Kanalinspektør Borchgrevink*, medens afdødes Ordener bares af Hr. *Toldskriver Heliessen*.

I Spidsen for Toget gik Bestyrelsen for Kristiania Sømandsforening med sit Flag, hvorefter fulgte Marschallerne og Hr. Toldskriver Heliessen, der som nævnt bar afdødes Ordener.

Lige efter Kisten gik D. D. M. M. Kongens og Dronningens Repræsentanter.

Efter den afdødes Familie fulgte Regjeringen, Statssekretæren og Stortinget, hvoraf ca. 70 var tilstede.

Ved Graven, der er beliggende paa den øvre Del af vor Frelzers Gravlund, blev Salmen »Hvo ved, hvor nær mig er min Ende« afsunget, Flaget sænkedes over Graven, og Pastor Andreas Hansen forrettede Jordpaakastelsen.

Med Afsyngelsen af Salmen »Opstandelsen og Livet« afsluttedes Sørgehøitideligheden.

Tre Aar efter Amtmand Aalls Død blev der ved Løveid Kanal, efter Initiativ af Kanalens Bestyrer, Overingeniør A. BORCHGREVINK, reist en Buste af ham. Busten er modelleret af Billedhugger Skeibrok, der imidlertid afgik ved Døden under Arbeidet, hvorefter dette blev fuldendt af Billedhugger Visdal. Busten, der udmærker sig ved stor Portraitleghed, er støbt i Bronze og udført i overnaturlig Størrelse.

Afsløringen foregik 8 Juni 1897. Om Festlighederne i Forbindelse hermed hid sættes fra Skiensbladet »Fremskridt« følgende:

Amtmand AALLS Buste

afsløredes igaar under stor Festlighed. Saasart de til at overvære Afsløringen og Festen indbudne havde grupperet sig paa begge Sider af Busten, holdt Amtmand Aubert en Tale, hvori han dvælede ved Amtmand Aalls Fortjenester specielt af Bratsberg, som han elskede fremfor noget andet Sted i Landet, og som han viede sine bedste Kræfter.

Amtmand Auberts Tale findes refereret i *Fremskridt* for 10 Juni saaledes:

»For mange Aar siden, den Gang da Løveid Kanal endnu blot var en Tanke, fremholdt Amtmand Aall til Støtte for Sagen, at et Gjennembrud ved Løveid vilde omskabe Naturforholdene saaledes, at Nordsjø ikke længere kunde betragtes som en Indsjø, men som en Bugt af Havet. Ved et Kanal anlæg vilde Telemarken opnaa en Forbindelse med Udenverdenen, som i fortrinlig Grad var egnet til at udvikle dets Næringskilder og at fremme dets aandelige Liv og Kultur.

Opgaven var efter hine Tidens Forhold større og vanskeligere, end den kunde synes nu. At den blev løst og løst saa heldig, det skyldes først og fremst Amtmand Aall. Med

sin varme Interesse for Distriktets Vel, med sit klare Blik, sin fremragende Dygtighed, sunde praktiske Sands og en aldrig svigtende Arbeidskraft førte han Sagen Skridt for Skridt frem til Seier. Ikke alene inden Amtet eiede han den samlede Tillid, som giver Styrke. Men ogsaa inden Folkets store Raad, hvor Sagen skulde kjæmpes frem, og hvor han indtog en ærefuld Plads, havde Amtmand Aalls Ord Vægt, som kun de Færrestes.

Gjennem sin virksomme Deltagelse i vort offentlige Liv, hvor han viede sine store Evner til Fædrelandets Tjeneste for at fremme dets Hæder og Held, har han vundet det Omdømme, at han var en af Landets første og bedste Sønner. Hvad der i særlig Grad vandt ham Folkets Hengivenhed, var hans Personlighed. Amtmand Aall var en Karakter. I faa Ord kan det siges, at han var stræng i sine Krav mod sig selv. For sin egen Person var ingen saa fordringsløs som han. Men mod Andre var han mild i sin Dom og kjærlig i sin Færd. Han havde den aabne Haand og det varme Hjerter. Derfor vil hans Navn mindes i Taknemlighed. I Erkjendelse af hvad Amtmand Aall har været for sit Land og sit Folk, er der idag reist ham et Mindesmærke, som et synligt Tegn paa den Høiagtelse og Kjærlighed, hvormed hans Navn omfattes. Det er reist her i Bratsberg, den Landsdel, der mere end nogen anden laa hans Hjerter nær, og hvortil hans Livsgjerning nærmest var knyttet. Her ved Løveid Kanal, der vil staa som et Vidnesbyrd om hans Livsværk, skal hans Billede for kommende Slægter bevare Mindet om en ædel og høit fortjent Borger!»

Efterat Tæppet var faldt, og den prægtige Kolossalbuste fremtraadte frit mod den yndige Baggrund, frembragte Godseier AALL paa Familiens Vegne en Tak til alle dem, som havde medvirket til, at denne Buste var reist.

Derefter afholdtes en Festmiddag, hvori foruden Amtets Embedsmænd og 4 Storthingsrepræsentanter deltog en Række andre Indbudne. Blandt den lange Række Taler skal nævnes Amtmand Auberts for Amtmand AALLS Slægt, i hvilken Forbindelse han oplæste følgende Skrivelse fra Justitssekretær NILS HOFMAN AALL:

Til

Bestyrelsen for Nordsjøkanalen!

Herved tillader jeg mig at aflægge min forbindtligste Tak, fordi den ærede Bestyrelse saa venligen erindrede mig med Indbydelse til at overvære Afsløringen af min Broder Amtmand Aalls Buste.

Det vil imidlertid findes naturligt, at jeg med min høie Aalder — 85 Aar — ikke har Kræfter til efter en Jernbanereise til Skien at deltage i en saadan Festlighed. Jeg vil dog i Tankerne være tilstede og glæde mig over den Anerkjendelse, der vises min kjære og dybt savnede Broders Minde. Det er et Bevis paa, at min Broder endnu erindres med Paaskjønnelse og Venlighed i den Virkekreds, som han ofrede sine bedste Kræfter, og for hvilken han til sin sidste Stund bevarede den varmeste Interesse; navnlig var det ham altid en stor Glæde, naar han hørte, at Nordsjø—Skiens Kanalen saa fuldkommen

JACOB AALL
f. 1809 † 1879
STATSSEKRETÆR
KST. STATSRAAD 1873—1879

havde svaret til de Forventninger, han i sin Tid havde til den. Med min afdøde Svigerinde har jeg nogle Gange taget i Øiesyn den i Ler udarbejdede Model til Busten, og vi var begge enige om, at efter de Midler, hvorover Kunstnerne kunde raade, kunde en bedre Fremstilling af min Broders Personlighed ikke ventes, navnlig var min Svigerinde vel fornøiet med Busten.

Portrætligheden kunde maaske bleven noget bedre, dersom der havde existeret nogen Dødsmaske, og jeg har ofte angret, at en saadan ikke blev taget. Den vilde utvivlsomt blevet meget god, da min Broder kort efter sin Død var ganske uforandret, han saa ud, som om han hvilede i en rolig og fredelig Søvn.

Amtmand AALL og Hustrus Ægteskab havde været børnløst og havde de derfor ved Testamente truffet Bestemmelse om, hvorledes der efter deres Død skulde forholdes med deres ikke ubetydelige Fomue.

Et Beløb af ca. Kr. 50,000 tilfaldt de nærmeste Slægtninge, Kr. 8,000 anvendes til »et Legat for Trængende af Gjerpens Præstegjæld og Porsgrund.»

Af den gjenværende Del af Formuen skulde en Række Slægtninge nyde Renterne for deres Livstid, hvorefter $\frac{1}{3}$ af Kapitalen overgaar til »*Amtmand* AALLS *Legat i Bratsberg*» (oprettet 1877) og af $\frac{2}{3}$ bliver at oprette »et Legat hvis Indtægter i Christiania bliver at anvende til fattige Børns Opdragelse, Understøttelse af værdige Trængende eller andre Foranstaltninger, ved hvilke kristelig Kundskab og Tro, Sædelighed og Arbeidsomhed fremmes.»

I 6. JACOB AALL, født paa Næs Jernværk 26 August 1809, død i Christiania 13 Juni 1879. Han blev Student i 1825 og juridisk Candidat 21 December 1829. Derefter blev han 1 Februar 1830 Kopist i Justitsdepartementet, hvor han 1831 blev konstitueret Fuldmægtig og 17 August 1832 virkelig Fuldmægtig, 29 Oktober 1834 Brigadeauditeur ved Kavalleribrigaden, 13 April 1841 konstitueret 3 Assessor i Christiania Skifteoverret, 2 Juni 1846 udnævnt Assessor i samme Rets 1 Afdeling, samt tillige Medlem af Christiania Politiret. 12 Juli 1848 Assessor i Høiesteret, 8 December 1859 R. St. O. O., 24 Oktober 1863 Statssekretær, 21 August 1866 Kommandør af St. Olafsordenen, 6 August 1873 konstitueret Statsraad og 31 Januar 1874 Sekretær og Ceremonimester ved St. Olafsordenen (se Swalin: Konungens Norska og Svenska Statsråd. Stockholm 1881 Side 60). Gift i Christiania 10 Juli 1833 med ELISE BENEDICTE FASTING, født i Christiansand 31 Oktober 1810, død 29 Marts 1880. Datter af Statsraad, tidligere Commandør i Marinen Thomas Fasting og Johanne Margrethe Hysing.

II 1. THOMAS JACOB AALL, født i Christiania 6 November 1838. Han blev Student 1855, cand. jur. med Laud 7 December 1860, Kopist i Indre-

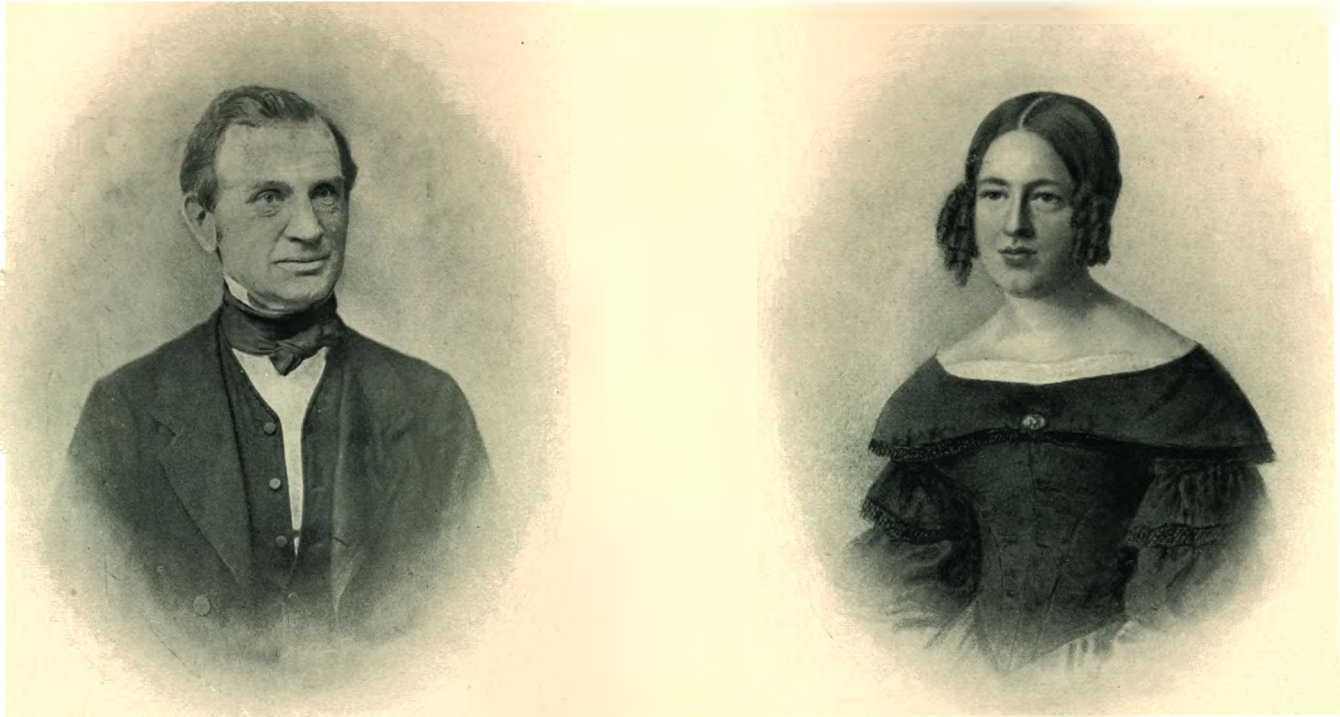

departementet 1861, Bureauchef i Indredepartementets Konsulatkontor 21 August 1869 og som saadan Chef for det daværende norske Udenrigskontor, konstitueret Assessor i Christiania Stiftsoverret 28 August 1886. Afsked 27 Juni 1892. Ridder af St. Olafs Orden 21 Januar 1885 »for fortjenestfuld Embedsvirksomhed», fhv. Kancellist ved St. Olafs Orden, Ridder af Nordstjerneordenen, Kommandør af den spanske Carl III.s Orden, Kommandør af den østerrigske Jernkroneorden, Kommandør af den franske Æreslegion.

- I 7. NILS HOFMAN AALL, født paa Næs Jernværk 15 Juni 1812, død i Christiania 19 Januar 1902. Han blev Student fra Christiansands Skole 1830 og juridisk Kandidat med Laud 27 Juni 1836. I 1837 blev han Kopist i Indredepartementet, hvor han 31 Januar 1846 blev Fuldmægtig og 10 Januar 1849 Bureauchef i Tabelkontoret. 11 Oktober 1866 blev han konstitueret som Justitssekretær i Byretten, til hvilken Stilling han udnævntes 30 August 1873. Afsked 19 Juli 1888. Han blev 21 Januar 1887 udnævnt til Ridder af St. Olafs Orden »for Embedsfortjeneste». Han blev begravet i Christiania paa Vor Frelsers Gravlund 24 Januar s. A. Fra Morgenbladet hidsættes: »Sogneprest Arnesen, der forrettede, mindedes bl. a. smukt det Baand, der havde forenet den ædle Broderkreds, hvoraf Afdøde blev den Længstlevende. Det Indtryk, de alle havde faaet fra Barndomshjemmet, havde sat dybe Merker i deres Liv og givet deres Personlighed et rentskaaret, nobelt, harmonisk Præg, som ikke kunde andet end øve stor Tiltrækning. Selv var han en Type paa en gammel, trofast, samvittighedsfuld og uegenyttig Embedsmand af den gamle Skole. Samfundet havde ogsaa bragt ham sin Tak, da han traadte tilbage fra 50 Aars Virksomhed i det offentlige Liv. Sognepresten sluttede med varm Tak til afdøde, ikke mindst for den store Godgjørenhed, hvortil han havde viet den sidste Del af sit Liv.

I det talrige Følge saaes Repræsentanter for Regjering, Hof og de fleste Embedskredse. Øverste Kammerjunker Treschow og fhv. Theaterchef Schrøder var Marschaller.»

- I 8. BENEDICTA HENRIKKA AALL, født paa Næs Jernværk 24 Juni 1817. Lever ugift i Christiania.

NILS HOFMAN AALL
f. 1812 † 1902
JUSTITISSEKRETÆR

BENEDICTA HENRIKKA AALL
f. 1817
EFTER PORTRÆT FRA 1842

BJØRNTVEDTLINIEN

NICOLAI BENJAMIN AALL PAA BJØRNTVEDT

(f. 1776 † 1811)

NICOLAI BENJAMIN AALL, 4de Søn af Nicolai Benjamin AALL til Ulefos, er født i Porsgrund 20 Juni 1776 og døbt sammesteds 28 s. M. med følgende Faddere: »Madame Tolder Constance Rasch, Frøken Margrethe von Løvenskiold, Kammerjunker Søren von Løvenskiold, Doktor Møller, Sorenskriver Lucas Nors, Mons. Jochum Jørgensen og Jacob AALL.»

Han blev i Hjemmet undervist af Huslærere, sammen med sine ældre Brødre, indtil han i 1788, sammen med sin Broder Jacob AALL, blev sat i Nyborg Skole.

Her blev han i 5 Aar. Hans Skolekammerat NIELS HOFMAN-BANG fortæller i sine Erindringer om Jacob AALL¹, at han stadig laante »tydske Reisebeskrivelser af den yngre (Nicolai), der fra en Boghandler i Kjøbenhavn jevnlig fik de nyeste Værker i denne Gren af Literaturen tilsendte, saa at, førend han forlod Skolen eiede han en ikke ubetydelig Bogsamling.»

Hofman-Bang fortæller ligeledes, at »Brødrene AALL, der begge var meget yndede af deres Meddisciple, stode i et Slags Ry for deres Rigdom, idet de ei alene uden Vanskelighed kunde anskaffe sig de Bøger, de ønskede, men vare altid forsynede med Lommepege til at købe Hvedebrød, og hvad Jacob angik var han stedse den mest ordentlige og pynteligste i Klæder, hvorimod Nicolai meget forsømte sit Toilette og gik ofte med slukøret Hat og en luvslidt Frakke. Begge Brødre havde det tilfælles, at de var godgjørende og lode ingen trængende Meddiscipel uden Hjelp, saavidt deres Evner tillode det.»

¹ Se Afsnittet Jacob Aall.

I 1795 blev han, efterat han i 1794 havde forladt Nyborg Skole og taget Privatundervisning i Kjøbenhavn, dimitteret til Universitetet af den senere saa bekjendte Professor GEORG SVERDRUP, der dengang som Manufacteur levede i Kjøbenhavn, med følgende overordentlig smigrende Testimonium:¹

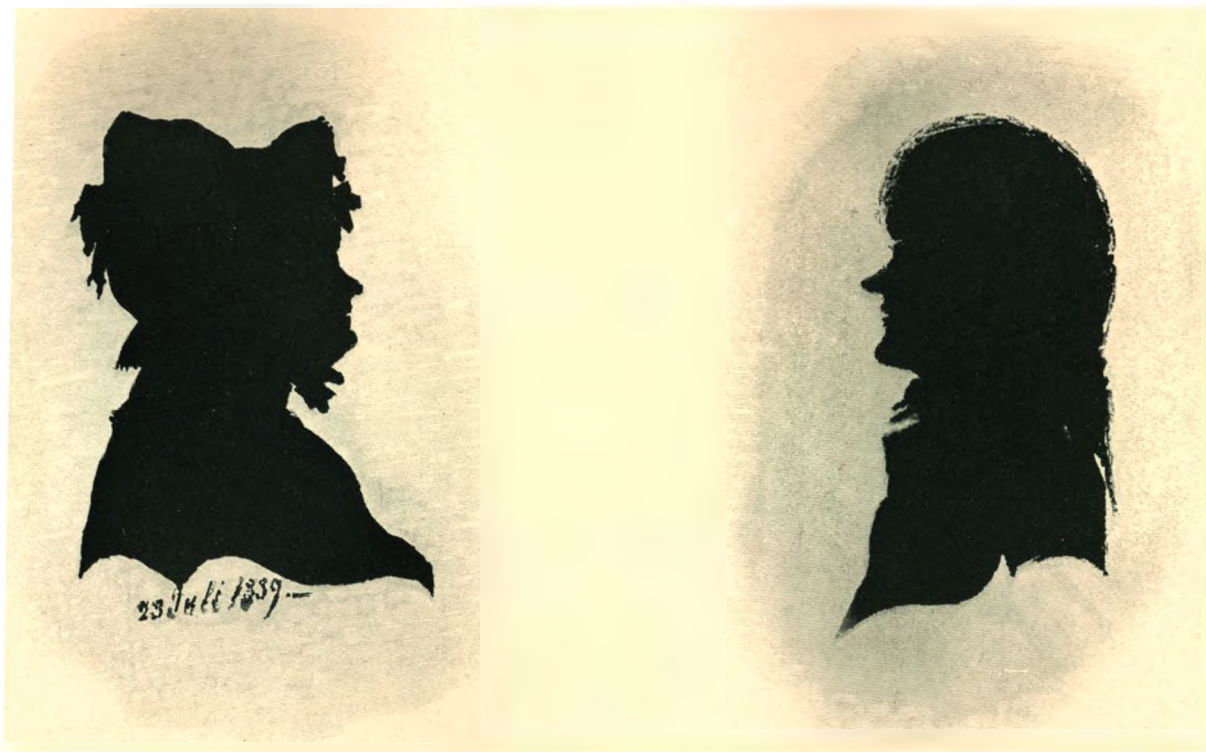
*Academiets hæderværdige Rector
Agtværdige Professorer*

Hvor herligt, hvor ophøiet, hvor skikket til at indgyde den endnu udannede Aand de bedste Kundskaber det Studium er, som befatter sig med at lære Alderdommen at kjende, men tillige hvor vanskeligt det er at bortfjerne de Hindringer, som modstaar den videre Stræbende, og at lægge den Grundvold, paa hvis Grundlag man sikkert kan opføre den videre Bygning, dette indsaa fuldkommen den herlige Yngling, som jeg anbefaler Eder, Nicolaus Benjamin Aall, som ikke tilfreds med, at hilse de Gamle ligesom ved første Indgang, ønskede fra Grunden af at kjende deres Mindesmærker, saa at han, idet han undertiden ved sine Studier skred ud fra den Bane som fører til Themis's Tempel, hvor hen han stræber, ofrer paa hendes Altar de af hines Skrifter ligesom af Engene plukkede Blomster og han gik med saadan Fyrrighed til sit Verk, at nu, efterat de Gjerder, som hegne om disse yndige Hauger, lykkeligen ere overstegne, den hele Udsigt ligger aaben for ham.

Men I, Videnskabernes Venner, hvem det er magtpaaliggende at kjende denne til Academiets ankomnes Liv, paa hvilket Sted, af hvilke Forældre han er født, hvorledes hans Aandsevner ere, hvilke Fremskridt han medbringer, hvorledes hans Sæder ere, og hvilke endelig hans huuslige Omstændigheder, I, siger jeg, modtage denne Underretning: Denne brave Yngling er født i dette Aarhundredes 76de Aar i Byen Porsgrund, som ligger ved Oceanet som beskyller Norges Kyster; hans Fader er N. B. AALL en hæderlig Mand og Kjøbmand af en, som jeg veed, ikke ringe Formue, som sendte denne elskede Søn neppe 12 Aar gammel til Skolen i Nyborg paa det at han ligesom opfødt i Musernes Selskab skulde tidlig modnes til Klogskab, men hurtigen kjed af Skolens Baand, af hvilke den lærebegjærlige Yngling ofte følte sig holdt bunden, begav han sig allerede for eet Aar siden, til Eders Academi, for at han ved Hjælp af Eders Forelæsninger sikrere og friere kunde vanke om paa Videnskabernes Marker.

Imidlertid seende sig om efter en Ven, som han kunde raadspørge i sine Studier, erholdt han mig bedende, at jeg, af mit ringe Forraad, da et mere langvarigt venskabeligt Forhold til Muserne var erhvervet, skulde meddele ham, hvad han endnu maaske manglede, og jeg, da han allerede gjennem hans unge haabefulde Broder var mig bekjendt, paatog mig gjerne denne en Raadgivers Forretning, og dette angrer mig ikke, thi jeg fandt ham saadan at jeg, og jeg skammer mig ikke ved at sige det, af vore venskabelige Samtaler maaske høstede mere Nytte, end jeg har kunnet tilføre ham.

¹ Originalen tilhører Nicolai Benjamin Aalls Sønesøn Byfoged N. C. J. S. Aall paa Fredrikshald.

FRU ANNE CATHRINE AALL
FØDT IVERSEN
f. 1786 † 1849

NICOLAI BENJAMIN AALL
PAA BJØRNTVEDT
f. 1776 † 1811

Dersom I tage Hensyn til Aands Fortrin, da har han de lykkeligste Naturanlæg, og er begavet med en næsten guddommelig Skarpsindighed.

Det hører ikke til mig og heller ikke ønsker jeg at anprise hans Sæder, forat jeg ikke, henreven af nogen Iver, skal synes, at tildele Venskabet mere end Sandheden.

Lærer ham at kjende. At I altsaa vil give denne herlige Yngling Borgerret, derom beder jeg paa det Indstændigste.

Lever vel, Videnskabernes Venner, og haver min Ven og mig i Eders Gunst.

G. Sverdrup

Candidat i Philologien

Kjøbenhavn d. 18 Marts 1795.

25 April 1795 blev han derefter indskrevet som akademisk Borger ved Kjøbenhavns Universitet med Karaktererne Laudabilis.

Han studerede nu flere Aar ved Universitetet, men kom aldrig til at underkaste sig nogen Embedsexamen; hans Faders gode økonomiske Forhold tillod ham at leve som en privatiserende Lærd, der udelukkende opofrede sig for sine Studier og sine Bøger.

Ved Faderens Død i 1798 kom han i Besiddelse af en betydelig Formue og tilbragte nu en Tid i Udlandet med Studier ved tyske og franske Universiteter.

Som vi før har seet, fortsattes Faderens store Bedrift i et Par Aar for Boets Regning. I den Anledning afgav Nicolai Benjamin AALL følgende Erklæring:

Da mine tvende ældste Brødre Niels og Jørgen Aall, der ved vores afgangne Faders Disposition er opdraget Bestyrelsen af hans hidtil førte og nu for Boets Regning fortløbende Handel have indseet, at der i et eller andet mødende vigtigt Tilfælde kunde være nødvendigt at samtlige Medarvinger havde Stemme i Beslutningerne og af den Aarsag ønsket, at jeg som fraværende vilde bemyndige een til paa mine Vegne at deltage i Forhandlingerne, naar saadant maatte ansees fornødent, saa uagtet den uindskrænkede Tillid jeg har til benævnte mine Brødres Conduite og Redelighed, er mig Borgen for, at intet af Dem vil foretages, som jeg jo med Fornøjelse vilde samtykke, vil jeg dog ikke desmindre rette mig efter Deres Ønske og i Hensyn dertil herved befuldmægtige min Oncle Forvalter Gartner ved Uhlefoss til paa mine Vegne at overlægge og beslutte med mine øvrige Medarvinger i de Sager Boet og Handelen vedkommende, hvor Bestyreren maatte ansee fornødent at æske samme, da ieg herved erklærer mig fornøyet med, hvad bemeldte min Oncle Gartner i saa Maade maatte afhandle og samtykke, hvilket i Kraft af denne Fuldmagt skal gielde som vedtaget og handlet af mig selv.

Kjøbenhavn d. 10 Marz 1798.

NIC. BENJ. AALL.

L. S.

Ved Kjøbecontrakt af 5 December 1799 købte han sammen med sin Broder Jacob AALL Næs Jernværk i Holt Sogn ved Tvedestrand for en Kjøbesum af 170000 Rdlr.

Allerede 1½ Aar efter udløste Broderen ham imidlertid og overtog Værket alene.

Ved Kontrakt af 18 Mai 1802 overdrog Nicolai Benjamin AALL Broderen Jacob AALL Værket paa følgende Betingelser.

Som Vederlag for Udtrædelsen skulde Nicolai Benjamin AALL erholde 10000 Rdlr., hvoraf 3000 Rdlr. blev ham udbetalt kontant; for de 8000 Rdlr. som han tidligere havde indskudt, tilligemed de resterende 7000 Rdlr. fik han en Pantobligation i Værket paa 12000 Rdlr., desuden skulde han aarlig i »Appanage af Værket» nyde 1080 Rdlr., »indtil min Mødrene-Arv falder, imod at jeg til den Tid renoncerer paa Renters Svarelse af mit Tilgodehavende i Værket, men naar jeg efter denne Contracts Tilhold har indskudt saavel min Fædrene- som Mødrene--Arv nyder 4 p. c. aarlig.»

Kapitalen skulde være uopsigelig i 16 Aar, regnet fra 22 December 1799, og derefter efter Opsigelse afdrages med 5000 Rdlr. aarlig.

Nicolai Benjamin AALL forbeholdt sig desuden Forkjøbsret til Værket i Tilfældet af, at Jacob AALL eller hans Arvinger vilde sælge det.

Efter at have solgt sin Anpart af Næs Jernværk paa denne Maade bosatte Nicolai Benjamin AALL sig i Porsgrund, hvor han af Broderen Jørgen AALL købte den store Eiendom Bjørntvedt, som denne havde overtaget efter Faderen.

BJØRNTVEDT, det oldnorske Bjarnarþveit, der omtales allerede ca. 1400 i Den røde Bog og hyppig nævnes i Diplomer i det 16 og 17 Aarhundrede, ligger i Eidanger Sogn og var af en Fuldgaards Størrelse.

Den første kjendte Eier i de senere Tider er den tidligere omtalte Foged i Nedre Thelemarken Henrich Josten, der døde 1685, og efter ham hans Enke Kirsten Syversdatter, der døde paa Bjørntvedt 1702.

Paa Skiftet efter hende blev Gaarden, der da blev taxeret for 1200 Rdlr., udlagt den ældste Søn Niels Henrichsen Josten, der tidligere indgaaende er omtalt.

Ved hans ulykkelige Fængsling og derpaa følgende Ruin i 1719 blev Bjørntvedt samme Aar overtaget af hans Svoger Herman Leopoldus, og hos ham stod i 1729 Niels AALL's Bryllup med Margaretha Josten, en Datter af ovennævnte Niels Josten.

Herman Leopoldus (Løvenskiold) eiede, som vi tidligere har seet, Holden Jernværk, og ved hans Død i 1750 gik dette tilligemed Bjørntvedt Gaard over til Sønnen Baron Severin Løvenskiold, der i 1762 overdrog baade Ulefosgødet, der en Tid

BJØRNTVEDT GAARD

VED PORSGRUND, BYGGET CA. 1797 AF NICOLAI BENJAMIN AALL TIL
ULEFOS. EFTER TRADITIONEN KUN DEN ENE FLØI TIL EN STØRRE
BYGNING

havde fulgt Holden Jernværk, tilligemed Bjørntvedt Gaard til Justitsraad Christian Ancher.

Som tidligere meddelt blev Nicolai Benjamin AALL i 1775 Medeier i Ulefos og saaledes ogsaa i Bjørntvedt, og ved Skjøde af 22 November 1782 blev han Eneier baade af Ulefos og Bjørntvedt.

Da hans Bo i 1800 blev delt mellem hans Børn, tilfaldt Bjørntvedt tilligemed en Række andre faste Eiendomme hans Søn Jørgen AALL, der efter nogle Aar overdrog Bjørntvedt til Nicolai Benjamin AALL.

Bjørntvedt Gaard var paa de Tider en ganske betydelig Jordeiendom med en Skyld af 12 Huder med Bygsel; paa dens Grund ligger hele østre Porsgrund.

Allerede saa tidlig som i 1780 var, efter hvad Nicolai Benjamin AALL d. æ.s Jordebog udviser, ikke mindre end 81 Grundstykker af Gaarden bortfæstede, og hvoraf Fæsterne svarede aarlig Grundleie til Bjørntvedts Eiere.

Bygningerne paa Bjørntvedt er i sin nuværende Skikkelse opført af Nicolai Benjamin AALL den ældre, idet man dog mener, at han ikke før sin Død rak at faa opført mere end en Fløi af den paatænkte herskabelige Bygning.

Paa Bjørntvedt levede Nicolai Benjamin et stille indesluttet Liv blandt sine Bøger, som han gennem Aarene ved stadige Indkjøb grundlagde til et betydeligt Bibliothek, der efter hans Død blev indkjøbt af Broderen Jacob AALL og endnu for en stor Del findes paa Næs.

Nicolai Benjamin AALL døde paa Bjørntvedt, efter Traditionen siddende ved sit Studerbord, Pintseften 1811 og blev 8 Juni s. A. begravet i Porsgrund 35 Aar gammel.

Hans Broder Jacob AALL, til hvem han stod i et meget nært Forhold, dedicerede sine i Christiansand i 1809 udkomne »Fædrelandske Ideer» til ham med følgende Linier: »Min Broder og trofaste Ven Nicolai Benjamin AALL tilegnes disse Blade.»

Han havde i Gjerpen 21 Juni 1804 ægtet ANNE CATHRINE IVERSEN, født i Skien 20 December 1786 og døbt sammesteds 29 s. M. med følgende Faddere:

»Madame Jørgen Wright, Jomfru Inger Jørgensdatter, Simon Jørgensen, Jeppe Andersson, Jørgen Wright og Niels AALL.»

Hun var Datter af LARS IVERSEN, der i mange Aar havde været en af Huset AALLS mest betroede Skibsførere, og INGER WRIGHT¹ af den gamle Skiensslægt.

Anne Cathrine AALL, født Iversen, overlevede sin Mand i mange Aar; hun døde i Christiania 23 Oktober 1849.

¹ Datter af Kjøbmand i Porsgrund Lars Wright og Inger Wesseltoft, Søster af Amborg Wesseltoft, Nicolai Benjamin Aall d. æ.s Hustru.

BJØRNTVEDTLINIEN.

- I. 1. **NICOLAI BENJAMIN AALL**, født paa Bjørntvedt ved Porsgrund 12 Marts 1805. Student med Haud fra Drammens Skole 1823, cand. theol. med Laud December 1826. Han blev i 1827 ansat som Adjunkt ved Skiens lærde Skole, i Mai 1830 Kateket og Førstelærer ved Tønsbergs Borger-skole, udnævntes 27 December 1833 til Sogneprest til Nesodden og forflyttedes 28 Juni 1842 til Sogneprest til Sogndal i Dalernes Provsti, fra hvilket Embede han erholdt Afsked i Naade 1 August 1861. Han flyttede derefter til Christiania, hvor han bosatte sig paa Gaarden Thorshaug i Aker, og hvor han døde 26 December 1873. Gift 27 Mai 1837 med **ANNE SOPHIE KRÜGER**, født i Roskilde 26 Januar 1806, død i Christiania 23 Juni 1889, Datter af dansk Major Johan Hartvig Ernst von Krüger og Margarethe Sophie Birch.
- II. 1. **ANNE CATHRINE EMILIE LAURA AALL**, født paa Nesodden 7 August 1839, gift i Sogndal 27 September 1858 med **MAGNUS CHRISTIAN JÜRGENS**, født i Egersund 12 Juli 1823, død i Søndre Fron 29 November 1889, Søn af Skibskaptein Hans Bowitz Jürgens og Bertine Sogndal. Han blev Student med Haud i 1840 og theologisk Kandidat med samme Karakter 10 Juni 1845, blev 19 Mai 1856 personel Kapellan i Sogndal hos Svigerfaderen, 24 Januar 1863 Sogneprest til Lunde og Hæskestad og 9 Oktober 1875 Sogneprest til Søndre Fron, i hvilken Stilling han døde.
- II. 2. **LOUISE JACOBINE CHRISTIANE SOPHIE NICOLINE AALL**, født paa Næsodden 27 December 1841. Lever ugift i Christiania.
- II. 3. **NICOLAI BENJAMIN HANS NILS FREDRIK AALL**, født i Sogndal 12 Juni 1846, død ugift i Christiania 19 Mai 1881. Han blev Student

HANS CATO AALL
PROVST, STORTHINGSMAND
f. 1807 † 1862

privat dimitteret med Haud i 1864, tog Andenexamen i 1865 og theologisk Embedsexamen med Haud i 1873. 28 August 1875 blev han udnævnt til personel Kapellan hos Sognepresten til Manger, fra hvilken Stilling han paa Grund af Sygelighed fik Afsked med Vartpenge 5 April 1879.

- I. 2. LARS JACOB AALL, født paa Bjørntvedt ved Porsgrund 1806, begravet i Porsgrund 9 April s. A.
- I. 3. HANS CATO AALL, født paa Bjørntvedt ved Porsgrund 13 April 1807. Opdraget hos sin Farbroder Statsraad Niels AALL paa Ulefos blev han privat dimitteret Student med Haud 1824 og theologisk Candidat med samme Karakter September 1829. Fra 1 Januar 1830 blev han konstitueret som Bestyrer af Laurvigs Skole under A. Hysings Fravær paa Stortinget, efter dette Vicariats Udløb udnævntes han 24 Oktober 1830 til personel Kapellan hos Sogneprest Schrøeter i Sandeherred, befordredes 12 September 1833 til Sogneprest til Hammerfest, fik i August 1840 Bestalling som Provst i Vestfinmarkens Provsti og forflyttedes under 30 November 1844 som Sogneprest til Brunlanes, hvor han døde 7 April 1862. I Hammerfest var han i mange Aar Medlem af Kommunebestyrelsen og var i en Række af Aar Ordfører i Brunlanes. I 1842 mødte han paa Stortinget som Repræsentant for Finmarkens Amt, hvor han var Medlem af Næringskomiteen. (Se Halvorsens Forfatterlexicon I, S. 6, Bernt Moe: Efterretninger S. 8 og Lindstøl: Storthingsrepræsentanter S. 1). Gift ¹⁾ i Laurvig 31 Oktober 1831 med KAREN NICOLINE HARRIS, født i Laurvig 8 April 1809, død paa Brunlanæs 28 Mai 1856, Datter af Skibskaptein Niels Harris¹ og Anna Henrikka Schwingel, ²⁾ i Christiania 4 November 1859 med sin første Kones Søster OLAVA HARRIS født i Laurvik 26 November 1814, død i Christiania 14 Mai 1898.

II. 1. NICOLAI BENJAMIN AALL, født paa Gaarden Unneberg i Sandeherred 15 August 1832, død i Aalesund 31te Mai 1898. Privat

¹ Slægten Harris er en til Norge indvandret engelsk Slægt. Ovennævnte Niels Harris, f. 1770 † 1823, var Søn af Kjøbmand i Laurvig Boe Harris og Karen Blom.

Anna Henrikka Schwingel var Datter af Foged og Cancelliraad Oluf Glad Schwingel og Anna Dorothea Petronelle Knoph, Datter af Etatsraad, Bergamtsassessor Hans Schjerven Knoph, Kongelig Møntmester og Direktør for Mønten i Kjøbenhavn.

Foruden de 2 Døtre, der var gift med Provst H. C. Aall, havde Niels Harris og Anna Henrikka Schwingel følgende Børn:

1) Stiftamtmand Anton Theodor Harris, 2) Toldkasserer Søren Gottfried Angell Harris, 3) Nielsine Bolette Harris, g. m. Kaptein i Marinen, senere Postmester, Jes Fæster Bille, 4) Marie Louise Harris, g. m. Distriktslæge O. N. S. Walter og 5) Bertine Henrikka Harris, g. m. Grosserer i Christiania, Bankchef Iver Kokkinn.

dimitteret blev han Student med Laud i 1850 og tog i Juni 1855 juridisk Embedsexamen med Laud. Han var derpaa en Tid Amtsfuldmægtig i Stavanger og blev 1858 Kopist i Justitsdepartementet. Fra denne Stilling var han gjentagne Gange permitteret for at bestyre vacante Embeder, saaledes 1864—1865 Byfogedembedet i Sandefjord og 1865—1866 Byfogedembedet i Tønsberg. I 1867 udnævntes han til kgl. Fuldmægtig i Justitsdepartementet, 14 September 1872 til Byfoged i Hammerfest og 8 November 1884 til Sorenskriver i Nordre Søndmør. Under sin Departementstid redigerede han med megen Dygtighed »Repertorium for Lovkyndighed«. (Se Halvorsens Forfatterlexikon I, S. 12). Gift i Christiania 15 November 1867 med DOROTHEA SCHØYEN, født i Christiania 7 Mai 1841, Datter af Kammerherre, Stempletpapirforvalter Peter Martin Schøyen, Søn af Regimentskvartermester Th. Schøyen og Marie Randine Lund, og Elise Nathalie Monrad, Datter af Konferentsraad, Generalpostdirektør, Storkors af Dbg. David Monrad og Clara Jørgensen. Monrad tilhørte den norske Slægt af samme Navn, idet han var Søn af Provst i Eidanger Jørgen Herman Monrad, f. 1713 † 1766.

III. 1. CATO AALL, født i Christiania 4 December 1868. Han blev Student i 1887, tog Andenexamen i 1888 og juridisk Embedsexamen 1892, samtlige Examina med Laud. Efter i 2 Aar at have været edsvoren Fuldmægtig ved nordre Søndmørs Sorenskriveri, nedsatte han sig i 1894 som praktiserende Overretssagfører i Aalesund. Gift i Aalesund 15 November 1895 med JOHANNE SOFIE AARESTRUP, født i Aalesund 16 November 1870, Datter af Kasserer hos Firmaet Carl E. Rønneberg & Sønner Carl Fredrik Aarestrup og Eleonore Pauline Holmboe.

IV. 1. NICOLAI AALL, født i Aalesund 2 Oktober 1896.

IV. 2. ELLINOR AALL, født i Aalesund 29 November 1897.

III. 2. EMIL AALL, født i Vestre Aker 13 November 1872. Han blev Student i 1891, tog Andenexamen 1892 og juridisk Embedsexamen med Laud Vaaren 1897. Han blev derpaa edsvoren Fuldmægtig ved Valdres Sorenskriveri, som han i 1898 som konstitueret bestyrede, var derefter et Aar Sagførerfuldmægtig i Christiania og nedsatte sig derpaa i 1900 som praktiserende Overretssagfører i Christiania. Gift i Christiania 3 September 1897 med GUDRUN

FRU OLAVA AALL
FØDT HARRIS
f. 1814 † 1898

FRU KAREN NICOLINE AALL
FØDT HARRIS
f. 1809 † 1856

MARIE VANGEN, født 6 Oktober 1873, Datter af Sektionsingenieur Ole Vangen og Andrea Rebekka Jensen.

IV. 1. DORIT AALL, født i Nordre Aurdal i Valdres 18 Juni 1898.

III. 3. THORKILD AALL, født i Hammerfest 13 September 1874, død i Aalesund 19 Oktober 1895.

III. 4. HENRIK AALL, født i Hammerfest 21 September 1876. Cand. pharm.

III. 5. OLAF AALL, født i Hammerfest 21 September 1878, død i Aalesund 15 Januar 1890.

III. 6. DORIT AALL, født i Hammerfest 25 August 1882.

III. 7. ELISE AALL, født i Hammerfest 6 Januar 1885.

II. 5. NILS ANTON AALL, født i Sandherred 6 November 1833, død i Christiania 13 September 1896. Han blev Student med Laud fra Nissens Skole i 1851, og tog, efter i flere Aar at have været Huslærer, theologisk Embedsexamen med Haud i 1858. Efter at have taget Examen i Lappisk og i praktisk Theologi blev han 1 Marts 1862 udnævnt til Stiftskapellan i Tromsø Stift, 2 Juli 1864 Sogneprest til Nesseby under Østfinmarkens Provsti, 22 Marts 1875 til residerende Kapellan til Førde Prestegjæld under Søndfjords Provsti, 15 Februar 1877 til Sogneprest til Øxnæs Prestegjæld under Vesteraalens Provsti og 21 August 1882 til Sogneprest til Sveen Prestegjæld under Søndre Søndhordlands Provsti, fra hvilket Embede han 9 December 1893 erholdt Afsked i Naade. Han drev gennem Aarrækker indgaaende Studier i det lappiske Sprog, i hvilket han af Fagmænd ansaaes for at være en fremragende Autoritet. Gift paa Vadsø 20 Juni 1864 med MATHILDE SUSANNE DAHL, født paa Tromsø 12 Mai 1842, Datter af Kjøbmand og Postmester paa Vadsø, Baard Nicolai Benjamin Dahl og Maren Anna Klæboe, Datter af Henrik Klæboe paa Strømfjord og Susanne Margrethe Hebsch.

III. 1. CATO NICOLAI BENJAMIN AALL, født i Vadsø 19 August 1865. Han tog Afgangsexamen fra Christiania Handelsgymnasium 1888 og reiste derefter til Boulogne, hvor han opholdt sig vel 3 Aar og siden 1 Aar i London. Efter en Tid at have drevet Forretning i Paris, blev han i 1896 udnævnt til norsk-svensk Konsul i Johannesburg i Syd-Afrika, hvor han imidlertid havde stiftet Handelshuset AALL & Co., og ved kongelig Resolution af 30 Januar 1897 blev han tildelt et kommercielt Stipendium, stort Kr. 5000, »til Fremme af Norges Handel og Skibsfart paa Sydafrika». Paa Grund af Helbredshensyn fik han 2 Juni 1889 Afsked som Konsul i Johannesburg og efter ved et læn-

gere Ophold i Europa at have gjenvundet sin Helbred, fik han i 1902 paany et kommercielt Stipendium til Østasien, hvor han fremdeles opholder sig. Ugift.

- III. 2. ANATHON AUGUST FREDRIK AALL, født paa Nyborg i Næsseby Sogn ved Varangerfjorden 15 August 1867. Han tog i 1886 Examen Artium med Præceteris og Aaret efter Andenexamen med samme Karakter og 1892 theologisk Embedsexamen med rent Laud, efterat han allerede som Student havde vundet Kronprinsens Guldmedaille for Besvarelsen af den af det theologiske Fakultet opstillede Prisopgave »Det fjerde Evangeliums Authenti». Efter i et Aars Tid at have været Lærer ved Gjertsens Skole i Christiania, opholdt han sig i flere Aar delvis med Universitetsstipendium, delvis med Understøttelse af Houens Legat i Udlandet, hvor han drev kirkehistoriske og filosofiske Studier ved Universiteterne i Berlin, Leipzig, Lausanne, Paris, London, Oxford, Halle, Rom og Kjøbenhavn. 8 December 1896 kreeredes han til Doctor philosophiae ved Christiania Universitet efter at have forsvaret sin indleverede Afhandling »Der Logos» I.

I Henhold til en ved kongelig Resolution af 24 Oktober 1897 bifaldt Indstilling fra Kirkedepartementet anordnedes Høsten samme Aar en offentlig Konkurrence mellem Anathon AALL og to andre Ansøgere til et Professorat i Kirkehistorie ved Universitetet i Christiania. I Censurkomiteens Foredrag heder det bl. a.:

»Dr. philos. A. AALL har ved de trykte Arbejder, han har fremlagt, og ved sin Deltagelse i Prøveforelæsningserne godtgjort, at han sidder inde med en i Forhold til hans Alder omfattende videnskabelig Dannelse, ligesom han raader over fortrinlige Evner baade for mundtligt Foredrag og skriftlig Fremstilling» . . . . . Imidlertid fandt Censurkomiteen, at han »var i fundamental Uoverensstemmelse med vor lutherske Bekjendelse» . . . . . og indstillede Konkurrenten, den nuværende Professor A. BRANDRUD, som derefter blev udnævnt til Embedet.

Vaaren 1899 holdt han paa Opfordring af det akademiske Kollegium en Række Forelæsninger ved Christiania Universitet. Vaaren 1903 indleverede han som Habilitationsskrift til Universitetet i Halle en Afhandling »Zur Frage der Hemmung gleichzeitiger Reize», hvorefter han 8 December s. A. blev kreeret til Doctor ved samme Universitet, hvor han derpaa i Sommersemesteret 1904 blev ansat som Docent i Philosophi. Han er Medlem af Videnskabs-selskabet i Christiania og har udgivet en Mængde filosofiske og experimentalpsychologiske Afhandlinger. Høsten 1905 holdt han ved Kjøbenhavns Universitet en Serie Forelæsninger over Henrik Ibsen. Disse og en

lignende Forelæsningsrække ved Universitetet i Christiania Høsten 1906 vakte megen Opmærksomhed og omtaltes paa den mest anerkjendende Maade baade i den danske og norske Presse. Gift i Christiania 10 Mai 1899 med CATHRINE ANTONIE LANGAARD, født i Christiania 23 December 1863, Datter af Fabrikeier, R. St. O. O. Conrad Christian Parneman Langaard og Henriette Bull.

IV. 1. CATO CONRAD LANGAARD AALL, født i Christiania 28 Juni 1900, død sammesteds 30 s. M.

IV. 2. CATHRINE DOROTHEA AALL, født i Berlin 15 December 1901.

III. 3. ALF IMMANUEL GUSTAV AALL, født paa Nyborg i Næsseby Sogn ved Varangerfjorden 2 December 1868, død ugift paa Vegaardsheien 1 April 1903. Han tog Examen Artium med Haud i 1888 og Aaret efter Andenexamen med samme Karakter, studerede derefter Theologi og tog Hebraicum med Laud, men maatte paa Grund af Sygelighed opgive Studierne, hvorefter han blev Telegrafist.

III. 4. ESTHER NATHALIE MATHILDE AALL, født i Næsseby Sogn i Finmarken 24 Mai 1870. Gift i Christiania 2 August 1899 med Overretssagfører JUST-LUND, født paa Vegstrup Høiskole ved Svendborg 18 Juni 1871, Søn af Høiskoleforstander Jens Lund og Hustru født Laurent. Han blev Student 1890, tog juridisk Embedsexamen Vinteren 1895—1896 og virkede derefter som juridisk Manuductør og Sagførerfuldmægtig i Kjøbenhavn til 1900, da han i Marts fik Bestalling som Overretssagfører.

III. 5. HERMAN JOHAN REGNOR HARRIS AALL, født paa Nyborg i Næsseby Sogn i Finmarken 22 September 1871. Han tog Examen Artium med Laud i 1891, Andenexamen med Præceteris i 1893, og efter længere Tid for sin Helbreds Skyld at have opholdt sig i Udlandet, juridisk Embedsexamen med Laud Vaaren 1900. Efter en kort Tid at have været ansat som Sekretær i Indredepartementets udenrigske Afdeling løste han 1902 Overretssagførerbevilling og nedsatte sig derpaa som praktiserende Overretssagfører i Christiania. Gift i Kjøbenhavn 7 Februar 1907 med GERHARDINE JOCHOMINE GERSDORFF DE SERÈNE D'ACQUERIA¹, født 20 December 1868, overordentlig Stiftsdame i Vallø, Datter af Godseier Oscar Ferdinand de Serène d'Acqueria til Merringgaard og Catharina Elisabeth Wasserfall Rosenørn.

¹ Slægten *de Serène d'Acqueria* er en urgammel fransk Adelsæt, der i 1793 kom til Danmark med Generalkrigskommissær Joseph Louis Bruno David de Serène d'Acqueria, f. 1764 † 1853, Ridder af den hellige Ludvigs Orden, der 30 April 1817 blev optaget i den danske Adelsstand (se Danmarks Adels Aarbog for 1888).

- III. 6. MAREN ANNA NIELSINE AALL, født i Næsseby Sogn i Finmarken 8 Marts 1873. Gift i Christiania 1894 med KRISTIAN BIRCH-REICENWALD AARS, født i Christiania 25 September 1868, Søn af Skolebestyrer, R. St. O. O. Cand. philol. Jakob Jonathan Aars, Søn af Kvæstor Harald Aars og Anna Cathrine Pauline Hofgaard og Anna Ernesta Birch-Reichenwald, Datter af Statsraad, fhv. Amtmand, Stk. St. O. O., Christian Birch-Reichenwald og Jacobine Ida Sophie Motzfeldt. Han tog Examen Artium med Laud i 1887, Andenexamen med Præceteris i 1888 og theologisk Embedsexamen med Laud i 1892. I 1893 vandt han den Monradske Guldmedaille, 1893—1896 studerede han Philosophi osv. ved forskellige tyske Universiteter og tog i 1897 den filosofiske Doktorgrad ved Christiania Universitet, hvor han i 1900 blev Universitetsstipendiat. Fra 1899 til 1901 opholdt han sig i Paris og udnævntes i 1903 til titulær Professor ved Université nouvelle i Bruxelles, hvor han Vintrene 1902, 1903 og 1904 afholdt en Række Forelæsninger. I 1900 deltog han som den norske Regjerings Delegerede ved Kongresserne i Paris for Gymnasialvæsen, Philosophi og Psychologi. Han er Medlem af Videnskabselskabet i Christiania (1898) og af Societé de sociologie i Paris (1901). Efter i September 1904 at have deltaget som Foredragsholder i den internationale filosofiske Kongres i Genf, blev han valgt til korresponderende Medlem af den moral- og statsvidenskabelige Sektion af Institut national de Genève (1905). Han har forfattet en Række Skrifter, væsentlig af filosofisk Indhold.
- III. 7. CHARLOTTE HENRIKKE RAGNA AALL, født i Næsseby i Finmarken 26 September 1874.
- III. 8. NILS EMIL UDE AALL, født i Nøstdal i Søndfjord 24 November 1876. Han blev 1 November 1906 ansat som Toldassistent i Farsund.
- III. 9. SIGNE OLAVA NICOLINE AALL, født i Nøstdal i Søndfjord 24 November 1876. Lærerinde i Christiania.
- III. 10. DAGNY THERESE SUSANNE AALL, født i Øxnæs 2 August 1878, død 18 Marts 1879.
- II. 3. CHRISTINE CECILIE CHARLOTTE AALL, født i Hammerfest 15 Juni 1835, gift paa Brunlanæs 27 September 1860 med Godseier NILS AALL paa Ulefos (se Side 315).
- II. 4. HENRIK AALL, født i Hammerfest 1836, død der s. A.

- II. 5. ANNA CATHRINE AALL, født i Hammerfest 3 Februar 1837. Lever ugift i Christiania.
- II. 6. CATHINKA NICOLINE OLAVA AALL, født i Hammerfest 1 April 1840. Død ugift 10 December 1898.
- II. 7. NILS CHRISTIAN JOACHIM STOCKFLETH AALL, født i Laurvik 10 Januar 1842, blev dimitteret af Faderen Student med Laud i 1860 og tog 1865 juridisk Embedsexamen med Laud. I henved 3 Aar arbejdede han derefter paa forskellige Embedskontorer, den meste Tid som edsvoren Fuldmægtig paa Valders Sorenskriverkontor. I 1868 blev han ansat som Kopist i Finantsdepartementet, hvor han i 1876 konstitueredes som Fuldmægtig. I 1878 udnævntes han til Sekretær ved Kongsberg Sølvværk, hvor han tillige var første Medlem af Directionen for Stedets offentlige Fattigvæsen. 23 Oktober 1887 blev han Byfoged i Kragerø, 8 Marts 1894 Sorenskriver i Tune, og 21 Juli 1891 blev han Ridder af St. Olafs Ordenen »for fortjenstlig kommunal Virksomhed». 1 Juli 1903 blev han Byfoged paa Fredrikshald. 1901 blev han tillige konstitueret som Krigsdommer i 1ste Akershuske Distrikt. (Se Halvorsens Forfatterlexikon I, S. 14). Gift i Laurvig 7 Juni 1881 med GRETHE AGNA KALMER, født paa Moss 23 September 1859, Datter af Hans L. Kalmer og Ovidia Olsen.
- III. 1. CHARLOTTE AALL, født paa Kongsberg 4 April 1882.
- III. 2. NICOLAI AALL, født paa Kongsberg 6 Juni 1883. Han blev Student med Laud i 1902 og blev, efter at have gennemgaaet Krigsskolens nederste Afdeling, 29 September 1903 udnævnt til værnepligtig Premierløjtnant i 1ste Akershuske Infanteribrigade. Studerer Jus.
- II. 8. JACOBINE AALL, født paa Hammerfest 24 Oktober 1843, gift i i Holden 2 Mai 1864 med JOHAN LUDVIG FRITHJOF BUCH, født i Oslo 17 Mai 1831, død i Birid 26 Januar 1892, Søn af Sogneprest til Holden, Vilhelm Henrik Buch og Lovise Riis. Han blev Student i 1851, theologisk Kandidat med Haud 7 Juni 1858 og Sogneprest til Værø og Røst 24 Oktober 1863. 15 Oktober 1870 blev han forflyttet som Sogneprest til Saltdalen, 16 Februar 1881 i lignende Egenskab til Fjælberg i Nordre Søndhordlands Provsti og blev i 1888 udnævnt til Sogneprest til Birid og Snertingdalen.
- II. 9. HENRIK AALL, født paa Tanum Prestegaard 1 Oktober 1845. Blev Søkadet og døde ugift som Løjtnant i Marinen 28 April 1873. Han tildeltes 28 April 1866 Medaillen for Borgerdaad i Sølv for ved Juletider 1865 at have reddet en Gut fra at drukne i en Raak i Tønsbergfjorden.

- II. 10. LUDVIG CHRISTIAN LAURITZ AALL, født paa Tanum Prestegaard 27 Juli 1847 og tog dimitteret fra Gjertsens Skole 1864 Artium med Laud, Juni 1865 Andenexamen og 14 Juni 1873 medicinsk Embedsexamen med samme Karakter. Fra 1 August 1872 til 1 Marts 1873 var han ansat som Kandidat ved Rigshospitalets Hovedafdeling og fra 6 Marts til 26 Juni 1873 ved Fødselsstiftelsen i Christiania. Efter Examen praktiserede han i 3½ Aar, indtil Udgangen af 1876, som Privatlæge paa Moss, hvor han var kommunevalgt Medlem af Sundhedskommissionen. Opholdt sig derpaa i ca. 1½ Aar i Udlandet for Studiets Skyld. I Mai 1878 nedsatte han sig som praktiserende Læge i Christiania, hvor han efter i nogle Maaneder at have vikarieret som Bylæge i April 1880 blev ansat som saadan. I 1881 blev han Læge ved Hovedjernbanen, 9 Marts 1882 efter flere Maaneders Constitution autoriseret som Bestyrer af Oslo Sindssygeasyl og 1893 Læge ved Bodsfængslet. I 1885 oprettede han efter Dr. Zanders Methode sammen med Direktør Greve og Løitnant Schultz et medico-mekanisk Institut for Motion og Sygegymnastik i Christiania. Han har i 9 Aar været Medlem af Christiania Skolestyre og 2 Aar Medlem af Byens Formandskab, ligesom han i 6 Aar var Medredaktør af »Sundhedsbladet»¹. Da han 28 April 1905 feirede sit 25 Aars Jubilæum som Bylæge i Christiania, var han Gjenstand for megen Opmærksomhed, saavel fra Autoriteterne som fra sine Kolleger og Venner. Gift i Christiania 27 Juni 1873 med ELISE CAROLINE OLIVIA ONSUM, født i Christiania 24 Juli 1850, Datter af Grosserer og Stads-hauptmand i Christiania Oluf Adelsteen Onsum og Johanne Karoline Rumi.
- III. 1. OLUF ADELSTEEN ONSUM AALL, født paa Moss 2 Mai 1874. Student 1892, Andenexamen 1893 og tog juridisk Embedsexamen 1896. Nedsatte sig i 1897 som Overretssagfører i Christiania og blev i 1903 autoriseret som Høiesteretsadvokat. Gift i Christiania 20 November 1897 med JOHANNE CAROLINE BROCH, født i Skien 16 Oktober 1874, Datter af Overlærer Thorvald Ingolf Broch og Jeannette Solberg.
- IV. 1. THORVALD LUDVIG AALL, født i Christiania 23 Juli 1898.
- IV. 2. INGEBORG AALL, født i Christiania 18 Juli 1900, død 3 August 1901.
- IV. 3. INGEBORG ELISE AALL, født i Christiania 11 Juni 1902.
- III. 2. HANS CATO AALL, født paa Moss 4 Januar 1876. Han blev Student dimitteret fra Kristiania Kathedralskole med Laud i 1893; efter at have

¹ Se Kiærs Norske Læger 2 Udg. Chr.a 1888 I, S. 2 fig.

gjennemgaaet Krigsskolens nederste Afdeling blev han 19 September 1894 udnævnt til Secondløjtnant i 1 Akershuske Infanteribrigade, og 1 Mai 1901 til værnepligtig Premierløjtnant i Landeværnet af Armeens Sanitet. 1900 tog han medicinsk Embedsexamen med Laud (18.53), hvorefter han i flere Aar fungerede som Kandidat og Reservelæge ved Rigshospitalet og andre Sygehuse og som Reservelæge ved Grefsen Sanatorium. Udnævntes 10 Februar 1907 til fastlønnet Premierløjtnant i Saniteten. Praktiserende Læge i Christiania. Gift i Christiania 4 Marts 1903 med IDA JØRGINE LOUISE HIORTH, født paa Furulund i Østre Aker 24 Juni 1881, Datter af Grosserer Christian Sommerfelt Hiorth og Jørgine Bothilde Sommerfelt.

IV. 1. ELISE JØRGINE HIORTH AALL, født paa Grefsen Sanatorium 2 December 1903.

III. 3. LUDVIG CHRISTIAN LAURITZ AALL, født i Christiania 7 Oktober 1877. Han blev 1 Oktober 1896 optaget paa Sjøkrigsskolen og udnævntes, efter at have gennemgaaet denne, 1 Mai 1899 til Secondløjtnant i Marinen. 1900 blev han ansat som Hydrograf ved Norges geografiske Opmaaling. 1 November 1900 til værnepligtig Secondløjtnant i Marinen, 1901 ansattes han som Assistent i Kontrolrevisionen til Skibsmaalingen og udnævntes 17 Oktober 1903 til værnepligtig Premierløjtnant i Marinen. Gift i Christiania 19 April 1902 med HILDA ANETTE LINTHOE, født i Christiania 5 Juli 1876 Datter af Foged Carl Ludvig Linthoe og Hilda Nielsen.

IV. 1. CARL LUDVIG AALL, født i Christiania 7 Januar 1904.

IV. 2. HANS CATO AALL, født i Christiania 2 Juni 1906.

III. 4. SIGURD BRATT AALL, født i Christiania 12 Juni 1879. Gjennemgik 1895—1897 Christiania Handelsgymnasium.

III. 5. JOHANNE NICOLINE OLAVA AALL, født i Christiania 1 August 1880.

III. 6. NICOLAI BENJAMIN AALL, født i Christiania 17 September 1881, død sammesteds 20 November 1881.

III. 7. EINAR AALL, født i Christiania 5 November 1882, død sammesteds 17 November s. A.

III. 8. ELISE LOUISE AALL, født i Christiania 23 December 1883.

III. 9. SIGRID AALL, født i Christiania 29 Mai 1885.

III. 10. OLAVA AALL, født i Christiania 21 Juli 1887.

III. 11. KAREN NICOLINE AALL, født i Christiania 21 Juli 1887, død sammesteds 18 August 1888.

III. 12. KAREN NICOLINE AALL, født i Christiania 28 November 1890.

- II. 11. MARIE VALENTINE AALL, født paa Tanum Præstegaard 26 Juni 1848, død s. A.
- I. 4. JACOB AALL, født paa Bjørntvedt ved Porsgrund 23 Juli 1809, død i Lange-sund 24 November 1865. Student 1828. Studerede Medicin.
- I. 5. JØRGEN WRIGHT AALL, født paa Bjørntvedt ved Porsgrund 9 December 1810, død paa Husøen i Eivindvik 15 April 1853. Han tog Præliminær-examen 1828 og norsk medicinsk Embedsexamen med Laudabilis 1 Juni 1836, blev 10 Juni 1837 Korpslæge ved Søndfjordske Musketercorps af Bergenske Infanteribrigade og Distriktslæge i Ytre Sogn 6 Mai 1840. Gift i Lærdals Hovedkirke 23 August 1841 med KAREN DAAE FASTING CHRISTENSEN, født paa Sjøthun i Vik 4 December 1820, død i Førde 13 April 1890, Datter af Kaptein i Bergenske Brigade Mads Christensen og Maria Daae Fasting.
- II. 1. NICOLAI BENJAMIN AALL, født i Vik 29 Mai 1842, død ugift i Førde 26 April 1869. Var fra 1 November 1861 til 1 November 1863 Elev af Aas Landbrugsskole, hvorfra han dimitteredes, og senere ansattes han som Assistent i Chemi ved samme Skole.
- II. 2. MARIE DAAE CHRISTENSEN AALL, født i Vik 18 Januar 1844, død 12 Juli 1905, gift i Førde 28 April 1865 med Kjøbmand i Bergen GEORG WIESE, født i Bergen 15 Mai 1830, død sammesteds 27 Februar 1900. Søn af Havnefoged Johan Christopher Wiese og Dorothea Margrethe Knagenhjelm.
- II. 3. ANNE CATHINKA AALL, født i Vik 14 Juni 1845, gift i Kirkebø Kirke i Sogn 19 April 1877 med ANDREAS LIND, født i Førde i Søndfjord 5 Februar 1841, Søn af Prokurator Andreas Gunnerius Lind og Marie Caspara Berg. Efter en Tid at have været Handelsmand i Christiania, kom han i 1863 paa Søndfjord Soren-skriverkontor, hvor han var, indtil han i 1870 blev beskikket til Lensmand i Jølster, hvilken Stilling han fremdeles indehaver.
- II. 4. MAD S CHRISTENSEN AALL, født i Vik 27 December 1846, død som Sømand ved et Ulykkestilfælde 1 December 1869. Ugift.
- II. 5. BIRGITTE CHRISTINE SOPHIE ROSAMUNDE AALL, født i Vik 17 December 1848, død paa Florø 23 Juni 1905, gift i Christiania 17 Juni 1881 med OSCAR KOSS, født i Drammen 10 August 1837, Søn af Byfoged i Tønsberg Peter Henrik Koss og Fredrikke Chri-stiane Tidemand. Han blev Student 1855, tog Andenexamen i 1856 og juridisk Embedsexamen 1859. Efter en Tid at have været ed-

svoren Fuldmægtig blev han 8 Februar 1868 Extraskriver i Kirkedepartementet, hvor han 10 Juli 1874 udnævntes til kgl. Fuldmægtig. I 1882 tog han paa Grund af Sygelighed Afsked fra sit Embede og nedsatte sig som praktiserende Sagfører paa Florø, hvor han fremdeles bor.

- II. 6. CHRISTIAN FREDRIK FASTING AALL, født i Vik 3 Januar 1851, død i Søndfjord 11 Juli 1903. Han blev Student 1867 og cand. iuris i 1876 med Laud. Fra August 1876 til Mai 1877 var han Extraskriver i Indredepartementet, hvorefter han indtil Mai 1880 var konstitueret Foged i Sønd- og Nordfjord. Fra Juni til August 1880 var han autoriseret Fuldmægtig hos Regjeringsadvokat Lasson og derefter fra 1880 til 1893 autoriseret Fuldmægtig ved Søndfjords Sorenskriveri, hvor han i 1881 og 1882 og senere i 1891 og 1893 var konstitueret som Sorenskriver. Fra 1882 var han tillige administrerende Direktør ved Førde Sparebank. 14 Oktober 1893 blev han udnævnt til Foged og Sorenskriver i Hammerfest og 11 November 1899 til Sorenskriver i Søndfjords Sorenskriveri.¹ Gift i Christiania 16 August 1880 med ANNA VAUMUND, født i Christiania 26 Januar 1855, Datter af Overdyrlæge ved Kavalleriet Moritz Vaumund og Vilhelmine Berg.
- III. 1. JOHANNE AALL, født i Førde 12 Juli 1881.
- III. 2. NICOLAI AALL, født i Førde 5 Januar 1883.
- III. 3. VILHELM AALL, født i Førde 10 April 1888.
- II. 7. JØRGEN WRIGHT AALL, født i Førde 25 November 1853, død i Rio Janeiro 1871.

¹ Se Studenterne fra 1869 S. 170.

XIV. BJØRNTVEDTLINIEN II.

Nicolai Benjamin Aall f. 1832 † 1898 Sørenskriver, g. m. Dorothea Schøyen f. 1841		Nils Anton Aall f. 1833 † 1896 Sogneprest, g. m. Mathilde Dahl f. 1842		Charlotte Aall f. 1835 g. 1860 m. Nils Aall paa Ulefos f. 1831 † 1901		Henrik Aall f. 1836 † s. A.		Anne Cathrine Aall f. 1837		Cathinka Nicoline Olava Aall f. 1840 † 1898 ugift	
Cato N. B. Aall, Sti- pendiat f. 1865		Anathon A. F. Aall, Dr. Docent, f. 1867 g. m. Cathrine Langaard f. 1863		Alf Immanuel Aall f. 1868 † 1903		Ester N. M. Aall f. 1870, g. m. Overretssagfører Just Lund f. 1871		Herman Aall Overretssag- fører f. 1871 g. m. Gerdy de Serène d'Acqueria f. 1868		Maren A. N. Aall f. 1873, g. m. Professor Dr. K. B. R. Aars f. 1868	
Cato C. L. Aall f. 1900 † s. A.		Cathrine Doro- thea Aall f. 1901									
Cato Aall f. 1868, Over- retssagfører g. m. Johanne Sophie Aarestrup f. 1870		Emil Aall f. 1872 Overretssagfører g. m. Gudrun Marie Vangen f. 1873		Thorikild Aall f. 1874 † 1895		Henrik Aall cand. pharm. f. 1876		Olaf Aall f. 1878 † 1890		Dorit Aall f. 1882	
Nicolai Aall f. 1896		Ellinor Aall f. 1897		Dorit Aall f. 1898		Oluf Aall, Advokat f. 1874, g. m. Johanne Broch f. 1874		Hans Cato Aall Læge, Sanitets- pr. løjtnant f. 1876 g. m. Ida Hjørth f. 1881		Ludvig Aall Løjtnant f. 1877, g. m. Hilda Linthoe f. 1876	
				Thorvald L. Aall f. 1898		Ingeborg Aall f. 1900		Ingeborg Elise Aall f. 1902		Elise Aall † 1901	
						Elise Aall f. 1903		Carl Ludvig Aall f. 1904		Hans Cato Aall f. 1906	

Nicolai Ben
(Bjørn
tvedt)
f. 1776

Hans Cato
Provst,
f. 1807

g. 1) 1831 m. Karen Nico
g. 2) 1859 m. Olava

jamin Aall
(Bjørn
tvedt)
† 1811

Aall
Storthingsmand
† 1862

line Harris f. 1809 † 1856
Harris f. 1814 † 1898

Nils Christian Joachim Stockfleth Aall Byfoged, f. 1842 g. m. Grethe Agna Kalmer, f. 1859		Jacobine Aall f. 1843 g. 1864 m. Sogne- prest Frithjof Buch f. 1831 † 1892		Henrik Aall Løjtnant i Marinen f. 1845 † 1873		Ludvig Christian Lauritz Aall, f. 1847 Bylæge i Christiania g. 1873 m. Elise Caroline Olivia Onsum, f. 1850		Marie Valentine Aall f. 1848 † 1848	
Charlotte Aall f. 1882		Nicolai Aall f. 1883, Stud. jur. Løjtnant							

Emil Aall
f. 1876

Signe Aall
f. 1876

Dagny Aall
f. 1878 † 1879

Sigurd Bratt Aall, f. 1879		Johanne Aall f. 1880		Nicolai Benjamin Aall, f. 1881 † 1881		Einar Aall f. 1882 † 1882		Elise Aall f. 1883		Sigrid Aall f. 1885		Olava Aall f. 1887		Karen Nicoline Aall f. 1887 † 1888		Karen Nicoline Aall, f. 1890	
----------------------------	--	-------------------------	--	--	--	---------------------------------	--	-----------------------	--	------------------------	--	-----------------------	--	---------------------------------------	--	------------------------------	--

ULEFOS.

Ulefos, den hylende Fos, i Holden Sogn har vistnok sit Navn af den Larm, Fossefaldet frembringer, og har oprindelig været Betegnelsen for dette.

Navnet findes i Middelalderen første Gang nævnt i 1439.

I et Brev fra Provsten Hjavrand Thoraldssøn til Telebønderne, dateret Gjerpen 23 Marts 1439, nævnes »Wolufos skippræidhe»¹, og i 1498 omtales udtrykkelig Ulefos Gaard.

Efter et Diplom af 21 December 1498 overlader Jon Anderssøn² 1 Markebol i »Wlffosz» til Thorbjørn Peterssøn ved et imellem dem foretaget Mageskifte.³

Den første kjendte Eier af Ulefos er *Claus Huitfeldt*, der var Befalingsmand i Bratsberg Len 1549—1555.

Han var Søn af Otte Claussen til Krumstrup i Fyn og Barbara Eriksdatter Blaa til Berritsgaard.

Efter som ung Mand at have tilbragt nogle Aar i Fangenskab i Nederlandene, blev han i 1547 forlenet med Gavnø Kloster, som han i 1549 ombyttede med Skiens Syssel.⁴

I Henrik Brochenhuus Regnskab for Bratsberg Len fra 10 Marts 1585 til 10 Marts 1586 anføres om »Wlffosz», der havde en Skyld af 1 Pund Smør og 2 Pund Mel: »Denne Leding haver Claus Huitfeldt fri under denne sin Gaard Ullfoss.»

Claus Huitfeldt døde 1590, og hans Søn *Anders Huitfeldt* i hans Ægteskab med Dorthe Jochumsdatter Beck, overtog blandt Faderens andre Eiendomme ogsaa Ulefos, hvortil han skrev sig i 1608, da han skiftede med sine Børn efter sin afdøde Frue *Margrethe Pedersdatter Basse* eller *Lille*.

¹ Dipl. Norv. III, S. 542.

² Denne Jon Anderssøn er ikke Fader til Niels Jonssøn Schak, der i 1553 (Dipl. Norv. IV, No. 1132) skrev sig til Ulefos, som uden Tvil er Ulvefos paa Eker.

³ Dipl. Norv. XII, S. 238.

⁴ Dansk biogr. Lex. VIII, S. 154.

Det er dog tvivlsomt, om det er Ulefos i Holden, han har været bosat paa til sin Død 1620, idet Sandsynligheden taler for, at dette er Ulfefos paa Eker.

Mesteparten af Anders Huitfeldts Jordegods gik ved Salg og Mageskifte over til *Claus Brochenhuus* til Broholm¹ og det er derfor rimeligt, at ogsaa Ulefos ved denne Leilighed fulgte med specielt da Claus Brochenhuus i 1623 omtales som Eier af Ulefos.

I et Kongebrev, dateret Stenborg 25 Februar 1623, sender Christian IV Eiler Urne Besked om, at han skal undersøge, hvordan det hænger sammen med en Sag, »*kaldes Ulfodts Sag*», som tilhørte Claus Brochenhuus, og som han mente var »vores og Borgernes udi Skien Sager til stor Fortrængsel.»²

Under 11 Marts 1625 tilskrives de »menige kgl. Majs. og Norges Krones Bønder, saa mange, som bygge og bo ovenfor *Ulefos Brug*, som bruger høistbe^{te} Kgl. Majs. Prestebols og Kirkens Skove», at de »ei skulle mere selge og afhænde noget Sagtømmer uden aleneste til høistbe^{te} Kgl. Majs. egen Sagbrug for Skien samt Borgeriet der samme steds.»³

Samme Befaling blev under samme Datum⁴ ogsaa udstedt til »Odelsbønder ovenfor Ulefos Brug udi Bratsberg Len.»

De to ovenfor nævnte Kongebreve viser med Tydelighed, at der allerede ved dette Tidspunkt herskede Liv og Rørelse ved Ulefos og at Stedet var saa kjendt, at man benyttede Stedsnavnet Ulefos istedetfor Præstegjældets Navn Holden.

Den Trælslast, der blev skaaret paa Ulefos, blev væsentlig udskibet til England, hvor den almindeligvis gik under Navn af »*Ulefosdeals*», i Modsætning til den Last, der blev skaaret paa Sagene ved Gimsø Kloster, der gik under Navn af »*Cloysterdeals*».

I 1626 opbød Claus Brochenhuus sit Gods i Norge, og under 14 August s. A. paalægger Kongen Statholderen i Norge Jens Juel at taxere det, for saa derefter at lade det sælge.⁵

Ved denne Leilighed kom Ulefos under Kronen, i 1640-Aarene blev det pantsat og i 1649 endelig udlagt til Rigsadmiral *Ove Gedde* og den bekjendte Amtmand *Preben von Ahnen* for Forstrækninger, som de havde gjort Kronen under Krigen i 1644—1645.⁶

¹ Norske Rigsregistrarer V, S. 136.

² Norske Rigsregistrarer V, Side 297.

³ Norske Rigsregistrarer V, Side 459.

⁴ Norske Rigsregistrarer V, Side 460 og 507.

⁵ Norske Rigsregistrarer V, Side 552.

⁶ Først ved dette Tidspunkt opstaar Holden Jernværk, idet Brostrup Gedde i 1656 paa Vegne af de ovenfor omtalte Eiere af Ulefosgodset, Faderen Ove Gedde og Preben v. Ahnen, ansøger om Privilegier, da der er fundet Jern paa Gaarden Fæhns Grund. I 1657 ansøger Ove Gedde paa de Foesenske (d. e. Fossumske) og Holdenske Participanters Vegne om Privilegier for Holdens Værk. Participanterne fik 10 Gaarde, deriblandt Fæhn, Søve, Namløs og Holden, samt paa Kronens Eiendomme de bekvemteste Pladse til Hytter, Hammere o. s. v., og skulde heraf betaales aarlig Afgift til Holden Prestegaard.

I Preben von Ahnens Jordebog af 1649 opføres blandt hans Jordegods i Bratsberg Len »*Ulefos Frigaard med dets tilliggende Brug og halve Gaard Houtvedt.*»

Preben von Ahnen har tydeligvis skilt sig af med Ulefos ganske snart igjen, thi omkring Aaret 1640 eiedes Ulefos af *Jon Thommesen Sommer*, der mellem 1641 og 1655 var Borgermester i Skien og tillige Forvalter over Gjerpens Provsties Gods. Hans Enke var i 1660 atter bleven gift, nemlig med den rige *Hans Tidemann*, Borger i Skien, der i Aarene 1662—1667 i Fogedregnskaberne stedse opføres som Eier af Ulefos tilligemed sine Stedbørn.¹

Hans Tidemann eiede i 1663 Jordegods i Bratsberg Len til en samlet Skyld af 66 Tønder og 7 Huder, hvoriblandt i Holden foruden Ulefos ogsaa Susaas og Bakkesusaas. Desuden eiede han den store Gaard Fjære i Solum, som siden i lange Tider eiedes af Slægten *Borse*.

I 1666 anføres det:

»Paa Wlfaas Saug haffuer lige som forleden Aar staaed øde ock indtet schaared paa.»

Hans Tidemann maa være død omkring 1667, idet Jacob Jacobsen nu anføres som Værge for hans Stedbørn.

I dette eller følgende Aar er ogsaa Ulefos solgt, thi i Regnskaberne for 1668 anføres »*Anders Madtzen*» som Eier af Ulefos og andet Jordegods i Holden Sogn.

Anders Madsen, i hvis Slægts Eie Ulefos nu blev i længere Tid, var født i Haderslev 2 Februar 1609 og var Søn af Borger i Haderslev Mads Pedersøn og Kirstine Andersdatter.

Efter at have gaaet i latinsk Skole og nydt anden god Undervisning blev han Ridefoged hos Gert Rantzau til Breitenburg og kom 1626 til Befalingsmanden over Tønsberg Len, Gunde Lange, hos hvem han var til 1633, da han blev overdraget Forvaltningen af Tønsbergs Provstigods, som han havde til 1647.

Efterat Værket havde ligget øde i lang Tid, fik den daværende Eier af Ulefosgodset, Kommissarius Anders Madsens Enke, nye Privilegier paa Værket i 1672.

Fra 1676 eiede Assessor Halvor Borse Værket til sin Død 1702 og derefter Sønnen Cancelliraad Joachim Borse til 1724, men ingen af disse eiede Ulefosgodset.

I 1724 kjøbes Værket af Geheimeraad F. C. Adeler, som i 1716 havde kjøbt Ulefosgodset af Generalinde Arnold. Af Geheimeraad Adeler kjøbte Sekretær Herman Leopoldus Ulefosgodset i 1722 og tog Værket paa Odel fra den samme Adeler i 1726. Holden Jernværk bliver nu i Slægten Løvenskiolds Eie til 1820, og fra 1838 har det tilhørt Familien Cappelen.

Ulefosgodset med alle tilliggende Skov- og Jordeiendomme solgtes af Herman Leopoldus's Søn Severin Løvenskiold i 1762 til Christian Anker, som i 1775 solgte $\frac{1}{8}$ part og i 1782 det hele Gods til Nicolai Benjamin Aall, i hvis Efterkommeres Eie, som oftere paavist, det senere har været.

¹ En af disse, *Thomas Sommer*, der var Raadmand i Skien, døde 1697. Skifte efter ham holdtes 17 Juni d. A. Han var gift 1) *Catharina Dyssel* og 2) *Petronelle Iversdatter*. Han efterlod sig Børnene Jon Tommesen Sommer, Ellen, g. m. Anders Matzen, Marie, Anne, Lisbeth og Boll af 1ste Ægteskab og Iver og Catarina af 2det Ægteskab. Hans anden Hustru, Petronelle Iversdatter, var Datter af Lagmand *Iver Hansen* og *Maren Clausdatter*.

1636 tog han desuden Borgerkskb i Tønsberg, hvor han 23 December 1658 blev Borgermester.

18 December 1663 blev han »Commissarius» i Norge og 1667 Assessor i Overhofretten.

Han eiede en Mængde Skove og Jordeiendomme rundt om i Landet, foruden at han drev stort Skibsrederi.

Han var af Regjeringen hyppig benyttet som Medlem af nedsatte Commissioner og fik i Aarenes Løb udvirket en Række Privilegier og Begunstigelser, saaledes fik han 1660 Frihed af sit Odelsgods.

Hans overordentlige Held i alle Forretninger bevirkede, at der hos Almuen opstod det Sagn, »at Fanden om Natten kjørte Bord for Anders Madsen.»

Tønsberg By, hvor hans Hustru *Karen Olufsdatter Stranger*, Datter af Raadmand i Tønsberg Oluf Truelsen ligger begravne, betænkte han med rige Gaver.

Anders Madsen døde i Tønsberg 29 November 1670.

Hans driftige Enke fortsatte Mandens Handel, bistaæet af sine Sønner og sin Mands Brodersøn Mads Gregersen.

Hun optog det i Nærheden af Ulefos liggende Holdenske Jernværk sammen med nogle andre og fik Privilegier af 20 Februar 1672. 1676 solgte hun det atter til Assessor Halvor Borse.

Efter Karen Olufsdatter Strangers Død dreves de talrige Eiendomme en Tid af Arvingerne i Fællesskab.

Disse var *Oluf Tonsberg*, født 1636 og død ugift som Lagmand i Skien 1669, *Etatsraad Mathias de Tonsberg* til Ulveland, gift med Anne Cathrine Mechlenburg, *Kirsten Tonsberg*, gift med den rige Assessor *Niels Toller* og *Stig Andersen Tonsberg*, født 1646, død 1690.

Stig Tonsberg var Handelsmand i Skien og eiede en Mængde Sagbrug og Jordegods.

Han overtog Mesteparten af Familiens Eiendomme i Bratsbergs Len og opføres 1677 som Eier af Ulefos.

Han blev gift i Skien 24 August 1675 med *Anne Clausdatter*, født i Skien 5 Juni 1659.

Hun var Datter af Lagmand i Skien *Claus Andersen* og *Anne Christensdatter*, Datter af Borgermester i Skien Christen Andersen.

Claus Andersen havde begyndt sin Løbebane som Skriver hos Lensherren i Bratsberg, Sivert Urne, og havde efterhaanden indehavt Embederne som Foged i Telemarken, Stiftsskriver i Bratsberg, Lagmand i Skien og Assessor i Overhofretten.

Foruden at styre sine Embeder drev han en betydelig Virksomhed som Udskiber af Trælast fra sine mange Skove.

Af hans Børn blev Sønnen *Anders Clausen* Assessor i Overhofretten og gift med Karen Tonsberg (Datter af Etatsraad Mathias de Tonsberg til Ulveland), af Døttrene blev *Inger Clausdatter* først gift med Tolder *Jørgen Erboe*, siden med *Kai Børthing* til

Fossum Jernværk og tilslut med Major *Reinhold von Belitz*. *Anniken Clausdatter* blev gift med Kjøbmand i Skien *Hercules Weyer*, og *Johanne Clausdatter*, først gift med Assessor og Vicelagmand i Oslo *Laurids Jacobsen* og siden med Overinspektør i Jarlsberg Grevskab *Jørgen Olufsen Mandal*.

Af Fogedregnskaberne erfarer vi, at der i 1687 holdtes 3 Sagmestre og 7 Sagsvende paa Ulefos.

Stig Andersen Tonsberg døde 1690, men hans Enke, der var en klog og driftig Dame, fortsatte hans Bedrift.

I »Designation paa Saugskatten» 1690 finder vi følgende Regnskabsbilag fra hendes Haand:

»Af den naadigst paabudne Quantum mig aarlig er tilladt at skiære ved mine 4re Wilefoss Sauger er formedelst denne Tiids slette Tilstand ey schaaren merre end sidst udj denne Høst 12,000 Dehler. Hvoraf ieg den naadigst paabudne Saugschat suarer.

Scheen d. 25 9br. Ao. 1690.

Anne Sl. Sti Tonsberrigs.

Paa 11 Sage i Nedre Telemarkens Fogderi blev der i 1690 ikke skaaret mere end 17500 Dehler, hvoraf altsaa fra Ulefos 12,000, i 1691 blev der ialt skaaret 48,900 Dehler, hvoraf 40,000 paa de 4 Ulefossage.

Anne Sl. Sti Tonsbergs giftede sig anden Gang med Generalmajor *Hans Arnoldt*, der døde 1709.

1702 købte hun af Halvor Borses Arvinger Borgestad Gaard, hvor hun siden boede.

Herfra drev hun sin store Handel og skal her, efter Sagnet, endog have ladet bygge Skibe.

Traditionen ved meget at berette om »*Fru Anna*», til hvis Ære Bønderne i Øvre Telemarken »gjorde en Vise paa Fieldsk.»¹

Generalinde Arnoldt døde paa Borgestad 1713.

Hendes Arvinger solgte Mesteparten af hendes store Jord- og Skoveiendomme.

29 Marts, 1 April og 26 Juni 1715 blev der af Peder Jenssøn paa den kongelig constituerede Auctions Directeur Henrich Thaulows Vegne holdt offentlig Auction i Stervboet »for til høystbydende at sælge og afhænde den forbemeldte Sal. Frues efterladte anseelige Tømmer og Saugbrug udj Øfre og Nedre Tellemarchen bestaaende udj 4re Ullefossauger med ald dessens tilliggende Eiendomme, saavelsom 14,000 tylfter Saugtømmer og 65 tylfter Bradtzspilltømmer med videre Brugets vedhængende Herligheder.»

Disse »Herligheder» angives i Auktionsskjødet at bestaa af »4re Ullefossauger med fuldstændig Redskab, Ullefos Gaard og paastaaende Bygninger skylder 5 Huder med Bøgsel samt det Bruget tilliggende Vaahnhus, et Qværnhaus med 2 par Qværne, saavelsom Søebod, Strandgrunder og Pladser, Huse eller Grundleie, Texter, Damme, Dæmninger og hvis anden Herlighed Sterfboen derudinden værît tilhørende.»

¹ Se nærmere om hende under Afsnittet Borgestad.

Auktionen blev afholdt »efter tilbørlig Omgang udi mange fornehme Folches Overværelse», og den høistbydende blev »Monsr. Jacob Thurmand paa Hans Excellence Højvelbaarne Herre Hr. *Geheime Raad Friderich Christian Adellers Vegne.*»

2 September 1716 blev Skjøde paa Ulefos derefter udstedt i Skien. Kjøbesummen var 21991 Rdl.

I Slutningen af Aaret 1716 og Begyndelsen af 1717 blev der i Anledning af Geheimeraad Adellers Tiltrædelse af Ulefos Brug paa Skovene i Telemarken thinglæst en Mængde Tømmerkjøbsrettigheder, som fra gammel Tid af havde tilkommet Ulefos Brugs Eiere.

I et af disse¹ forekommer følgende:

»At som afgangne Præsident Bärnholdt og hans efterkommende Eiere af Uhlefos Sauger og Brug stedse haver været prioriteret til hvad Last og Tømmerbrug af bemeldte Gaard Winnies Skoug udbruges kunde, da som hands Excellence Højvelbaarne Geheime-Raad Friderich Christian Adeler nu efter velbem^{te} Hr. General-Major Arnolds Frue haver tilforhandlet sig Ulefos Sauger med detz Herligheder, hvortil dette Brug og ald Tømmerlast stedse haver været følgagtig, saa forpligter vi os til ved dette vores gifne Bref at hands Excellence og Arfvinger, eller hvem Ullefos Sauger maatte vorde eyendes her efterdags, allene schall nyde og tillkomme alt det Tømmer og Laste Brug som af ovenm^{te} vores Gaards tilhørende Brug (saavit og samme udi alle Kanter, strecker og findes begreben) vorder udvircket ved os self eller ved andre, saa at vi da herved findes forbunden aldrig at bortlade noget Laste Brug af hvad Slags det være kunde, uden til hands Excellence og Arfvinger, hvor det fremvirckes enten til Dammer eller uden Dammer her til Winnie Vandet, hvorimod saalænge denne Contract paa begge Sider schall vedholdis, vi da at nye Reede Penge for voris Laste Brug, neml. for det her fremkommende til Winnie Vandet det lange 2 rdl. Tyl. og det korte 1 rdl. 2 $\frac{1}{2}$ Tyl. og for 9 al. 6 Rl. Tyl. Derimod det lange schall holde = 12 Fod og = 12 Tommer det Ringeste i Toppen det Korte = 12 Fod og = 12 Tommer det Ringeste i Toppen det Korte = 17 fod og = 12 tommer 9 alninger = 18 fod og = 18 Tommer i toppen baade Længden og tyckelsen efter Engelsk maal og det alt indensunds (?). At dette af os uryggeligen schall holdis haver vi til Stadfæstelse med egne Hænder og Zigneter det underskrefvet og forseiglet samt ombedet de 2de Dannemænd Torgier og Jørgen Særen til Vitterlighed at underskrifve og forseigle.

Actum Winnie d. 18 Decem^{bre} Anno 1716.

Olefine
Husmor.

Ole Tronsøn
Eegen Haand.

Efter dette skulde altsaa Præsident Bärnholdt i sin Tid have eiet Ulefos, men dette maa vistnok bero paa en Misforstaaelse.

Præsident Marcus Bärnholdt har aldrig eiet Ulefos, men derimod en hel Del Skove i Lardal, Vinie og Hvideseid, der senere ved Kjøb blev indlemmet i Ulefosgodset, og hvorom der i lange Tider blev ført langvarige og indviklede Processer.

¹ Retspr. No. 4485 fol. 374 i Rigsarchivet.

Paa Skiftet efter General Arnold og Frue, der sluttede 2 Marts 1716, var nemlig endel Skovstrækninger i Øvre Telemarkens vestfjeldske Distrikt blevet udlagt »endeel fremmede Creditorer og Johanna Sal. von Wochums.»

Johanna Sal. Yaye von Wochums og Commerceraad Thomas Arthur¹ transporterede derpaa under 27 Mai 1716 for en Kjøbesum af 650 Rdlr. disse til Adeler.

Med Hensyn til Familien Bärnholdts Forhold til Skove, der laa under Ulefosgodset, oplyses det samtidig, at Præsident Marcus Bärnholdt og Hustru Augusta Juliane von Cranenburg i sin Tid havde eiet nogle Skove i Lardal, Vinie og Hvideseid, men efter en Proces med General Arnold havde denne 19 September 1702 for 828 Rdlr. faaet Udlæg i dem.

Stiftamtmand og Geheimmerraad *Fredrik Christian Adeler*, den berømte Søhelt Cort Sivertsen Adellers Søn, var født 1688 og døde 1726.

Efter sin Fader havde han arvet Gimsø Kloster og Bratsberg Gaard med store underliggende Eiendomme, foruden Gjerpen Provstis Gods, der udgjorde over 100 Huders Skyld; selv købte han i 1717 Fossum Jernværk med underliggende betydelige Gods af Eierne Kai Børthing, Oberst Fien, Major Mechlenburg, Anders Jørgensen Erboe, Niels Herculeessøn Weyer, Biskop Deichmann, Assessor Rasch og flere.

Ved disse Kjøb udvidede han sine Eiendomme saaledes, at han blev Bratsbergs Amts, for ikke at sige Landets største Jordegodseier.

Paa Auktion efter Cancelliraad Joachim Borse i 1724 paa Fjære Gaard købte han desuden det ham tilhørende Holden Jernværk.

Imidlertid havde han allerede ved Skjøde, dateret Kjøbenhavn 16 Juni 1722, for en Kjøbesum af 28100 Rdlr. solgt Ulefos med »aldt det Tømmer, som befandtes ved Bruget til 1719 Aars Udgang og Rettigheder af første Tømmerkjøb efter 52 Kontrakter» til Sekretær Herman Leopoldus.

Ulefos nye Eier *Herman Leopoldus* var født i Christiania 18 Oktober 1677 og var Søn af den fra Tyskland til Christiania i Midten af Aarhundredet indvandrede *Herman Leopoldus*, der døde i Christiania som en rig Kjøbmand og Overformynder i 1696, og *Barbara Wiggers*.

Han gik Embedsbanen og blev ca. 1700 Sekretær i det danske Cancelli, men gik snart efter over i praktisk Virksomhed, da han samme Aar blev gift med *Inger Borse*, Datter af den tidligere oftere omtalte rige Assessor Halvor Søfrensen Borse, der eiede Bolvig og Holden Jernværker, Borgestad, Fjære Gaard samt en Mængde andet Jordegods rundt om i Telemarken.

Ved Svigerfaderens Død i 1701 tilfaldt Bolvig Jernværk Herman Leopoldus, medens Holden Jernværk og Fjære Gaard gik over til Sønnen Commerceraad *Joachim Borse*.

Allerede før Skjødets Udstedelse i 1722 havde Herman Leopoldus drevet Ulefos, som der i Skjødets heder han »allerede Anno 1720 antrædet haver.»

¹ Se Stamtavle over Familien Breder.

Ikke længe efter sin Tiltrædelse kom han i Proces med en af Præsident Bärnholdts Sønner, Captein *Christian von Bärnholdt*, om nogle Skovstrækninger og Hugstretigheder, og efterat Processen havde været i mange Aar, blev Captein Bärnholdt ved en Dom af 7 December 1728 tilkjendt Rettigheden til de omprocederede Eiendomme.

Parterne blev dog skyndsomt enige om at forlige Sagen »for at evidere Processer og Vidtløftigheder samt Pengespilde paa begge Sider», og for en Erstatning af 250 Rdlr. frafaldt Captein Bärnholdt »i kraftigste Maader fra sig og sine Arvinger» Rettigheden til de omtvistede Eiendomme.

For at arrondere Eiendommen og undgaa videre Trætter og Processer købte Herman Leopoldus ved Skjøde af 29 November 1724 endel Skovstrækninger, der tidligere havde tilhørt Ulefosgodset, af Fredrik Christian Adeler, og ved Skjøde dateret Arendal 12 Juli 1727 af Karen Brinck Sal. Christen Thommesens for 400 Rdlr. nogle Skove i Hvideseid, som denne efter Skjøde af 2 Januar 1723 havde købt af General H. J. Arnold og Christian, Dorothea og Helvig Krag.

Som vi tidligere har seet, købte Geheimeraad Fredrik Christian Adeler i 1724 Holden Jernværk paa Auktion efter Commerceraad Joachim Borse.

Men allerede i 1726 tog Herman Leopoldus Værket igjen paa sin ældste Søns Odel, idet denne var nærmeste Odelsmand til Eiendommen, og blev saaledes Eier af et meget stort og værdifuldt Jordegods i Bratsberg.

Hans første Hustru Inger Borse var død 1714, og 1716 ægtede han i Arendal *Kirsten Sofrensdaughter Brinck*, Datter af »den vidtberømte store Kjøbmand i Arendal» Søfren Andersen, der bragte ham en betydelig Formue.

I 1739 blev han, der efterhaanden var bleven Cancelliraad, Etatsraad og Conferentsraad, tilligemed sine Sønner ophøiet i Adelsstanden under Navnet *Løvenskiold*.

Foruden sine store Eiendomme i Norge eiede han ogsaa Godser i Danmark, idet han i 1739 af Hofmester Møstings Arvinger havde købt det store Birkholm Gods paa Sjælland.

Conferentsraad Herman Løvenskiold døde 1750, og hans Godser blev derefter delt saaledes, at den ældste Søn, Cancelliraad *Herman Løvenskiold*, overtog Bolvig Jernværk og hertil senere ved Kjøb føiede Borgestad og Fossum Jernværk, medens den yngste Søn, *Severin Løvenskiold*, der var af andet Ægteskab og født 1717, fik de danske Godser, Holden Jernværk og Ulefos Gods.

Geheimeraad Severin Løvenskiold, der var gift med Feltmarskalk *Numsens* Datter *Magdalene Hedevig*, købte det ved Siden af Birkholm liggende Gods Vognsørup og oprettede heraf 1766 et Stamhus under Navn af Løvenborg, hvilket 15 November 1773 blev ophøiet til et Baroni.

Baron Severin Løvenskiold, der var en pragtelskende Grand Seigneur, opførte i 1750 det store Palais paa Amalienborg, der senere er bleven kaldt Fredrik VI's, og da han til dettes Fuldendelse behøvede Penge, solgte han ved Skjøde, dateret Bjørntvedt Gaard ved Porsgrund 11 Juni 1762, til Justitsraad *Christian Ancher* for en Kjøbesum af 70000

Rdlr. Courant Ulefos med underliggende Eiendomme, samt for 20 000 Rdlr. »Tømmerbeholdninger paa Pladserne og i Elvene, Ladningen i »Den norske Løve», Restancer hos Bønderne og 2 Søboder i Porsgrund med deri under 1 Januar 1762 værende Beholdninger.»

De solgte Eiendomme angives i Skjødet af 11 Juni 1762 saaledes: Mit Ulefos Saugbrug med tilliggende i Bratsberg Amt, som følger: Bjørntvedt Gaard i Eidanger Sogn skyldende 12 Huuder med Bøxel og Herlighed, hvorunder og Grundene i Porsgrund henhører for den Summa 9000 Rdlr. — Ulefos Gaard i Holden Sogn, skyldende 5 Huuder med Bøxel med dertil liggende 4 Sauger og bevilgede Quantum 100 000 Bord, Qværnehuus med 2 par Steene samt Bruget tilliggende Vaanhuse, Husmandsplaeder, Texter og Damme for den Summa 32000 Rdlr. — Suusaas Gaard i Holden — Fundemark Gaard i Lunde — Graver Gaard i Siljord — Aasen Gaard sammesteds — Tvedt Gaard i Flaabøigden — Næs Gaard sammesteds — Kiilen Gaard i Hvidesøe — Houkum Gaard sammesteds — Skarperud sammesteds — Tvedt Gaard i Ruim Grænd — Udsund Gaard sammesteds — Brouten Gaard i Hvidesøe — Fiskerbæk Plads under Kiilen i Hvidesøe — Ruim sammesteds — Aakere Gaard i Brunkeberg — Dahlen Gaard sammesteds — Pladsen Torget under Groven Gaard sammesteds — Klevstul Plads under Udsund sammesteds — Homme Gaard i Laurdal — Rui Gaard i Høidalsmo — Qvale sammesteds — Ofte Gaard sammesteds — Vestgaarden Dahlen i Eidsborg Annex — Løvig Gaard i Skafse — Bratterud Gaard i Eidsborg — Berge i Ødefjeld — Barsgaard i Skafse — Lie i Veum — Fælland i Moe — Fælland sammesteds — Houglund sammesteds — Lærbrekke sammesteds — Aase sammesteds — Rokelie Plads under Vadder sammesteds — Hougen i Ytre Børte — Nestestuen i Winie — Løg sammesteds — Norbøe i Tveraas i Winie — Jamsgaard sammesteds — Ødegaarden Tjøn sammesteds — Morsli Plads i Næsland — Muule sammesteds — Hylland Søndre sammesteds — Vashuus i Winie — Ødegaarden i Rauland — Loftsgaarden i Moe — Lillestuen sammesteds — Rofshus sammesteds — Pladsen Nordre Klevstul i Hvidesøe — Pladsen Kaarsteen under Næs i Flaabøigden — Førestøl i Høidalsmo — Soppenstad sammesteds — Wallop i Ødefjeld — Tviteken i Winie — Norenberg i Høidalsmoe — Midsund i Hvidesøe — Et Damstøe i Byestiekjøn og et i Lindalselven sammesteds — samt første Kiøbs Frihed til alt Tømmer af Lindals Skov — Lindals Sæter Støel Skov — Moen — Udsund — og Opgaardens Skove i Hvidesøe — Juvelands — Tvitekken og Nedre Moens Skove — Myggedals Skov — Huvestad Skov — Midtbø Skov — Oppegaarden — Etland — Uppgaarden Skove — Mitvedt Skov — Skouve Skov — Juveland — Skeie — Omdals og Bratterud Skove alle i Lardal, Winie og Hvidesøe — Brakendals Skov i Hvidesøe — Aannebu Skov i Wraadal — Kallok — Svaalestue — Nyestue — Gunvaaldsjord — Giøtil — Groven og Ormekvalens Skove — Tvedt Skov i Ruim Grænd — Ulvilstuel Skov i Flaabøigden — Løvig Skov Søndre og Nordre i Førisdal — Herjusdal Skov og Ellefdal Skov i Winie — Dahls — Kvals — Jelstad med Tios — Foshøl og Kulletvedt Skove samt Dahls — Fisketjøn — Langesøe og Heivads Damme i Sillejord og endelig Rotjøn Gaards Skov.

Baron Løvenskiold solgte saaledes ved denne Anledning foruden Bjørntvedt Gaard hvor hans Slægt havde boet, og Ulefos med det privilegerede Sagbrug ogsaa alle de Skov- og Jordeiendomme, som fra gammel Tid havde tilligget Ulefos.

Det eneste, han holdt tilbage, var Holden Jernværk.

Kort efter købte ogsaa Christian Ancher af Løvenskiold en anden Eiendom, der laa op i Ulefosgodset, for at forebygge Uenighed.

Det var Svendsø Sag No. 49.

Den laa oprindeligt ved Tvarabækken paa Gaarden Tvaras Grund og da denne var Mensalgods under Holden Præstegaard, havde Sognepræsten til Holden bortbygset den 4 Januar 1746 til Bertel Bomhof, og dennes Enke Maren Sal. Bertel Bomhof havde med Samtykke af sin Værges Forvalter ved Ulefos Jernværk Engelbret Bomhof (hendes Svigerfader) ved Skjøde af 7 Oktober 1762 for 300 Rdlr. solgt Sagen, der havde 2400 Bords aarlig Kvantum, og som ved kongelig Resolution af 16 Marts 1746 var bleven flyttet til Tvara, til Baron Severin Løvenskiold.

Ved Skjøde af 11 Januar 1763 overdrog nu denne den atter til Justitsraad Christian Ancher »med Damme, Vælter, Bordlægger, Texter og Kjørebros, hvorefter til Presten paa Holden efter Accord aarlig betales i Land og Grundleie 5 Rdlr.»

Holden Jernværk forblev i den Løvenskioldske Slægts Eie endnu i 75 Aar, indtil det i 1820 overtoges af Staten, som atter 1835 solgte det til Familien Cappellen.

Ulefos nye Eier *Christian Ancher* var født i Land 27 Juli 1711 og var Søn af Sognepræsten til Land Hr. Bernt Ancher (f. 1680 † 1724) og Karen Tancke (f. 1685 † 1758).

Han nedsatte sig som Trælasthanter i Christiania, hvor han erhvervede sig store Rigdomme og vidtstrakte Eiendomme.

Christian Ancher, der i 1744 blev Commerceraad og i 1754 Justitsraad og har efterladt sig et varigt Minde i den store Privatbolig »Palæet», som han i 1755 lod opføre i Christiania, døde 9 Januar 1765.

Hans store Forretning fortsattes uforandret af hans Enke, den driftige *Karen Eliason* (f. 1723 † 1806); med Bistand af de tre Sønner Bernt, Peder og Jess Anker.

Jess Anker (f. 1753 † 1798) og *Peder Anker* (f. 1749 † 1824) senere Kammerherre og Statsminister, tog mindre Del i Forretningens direkte Ledelse, der helt overlodes i Broderen Kammerherre Bernt Ankers Hænder.

Bernt Anker (f. 1746 † 1805) var en ualmindelig dygtig Handelsmand, der drev Firmaet »Karen Sal. Christian Ancher & Sønner» op til Norges største og solideste.

Et enkelt Aar, 1777, udførte det for ikke mindre end 60,000 £ i Trælast.

Familien eiede ogsaa overordentlig store og værdifulde Godser, som Bogstad, Bærums Jernværk, Moss Jernværk, Hakedals Jernværk, Eidsvolds Guldværk, Frogner, Vestby, Sande, Soli, Varild og Stensby Brug, foruden altsaa Ulefos og en Mængde andre Eiendomme.

Ulefosgodset laa langt væk fra de øvrige store Godskomplexer, som Firmaet eiede og drev, hvorfor den direkte Befatning med Driften maatte overlades til andre.¹

For imidlertid at raade Bod herpaa associerede Firmaet Anker sig i 1775 med *Nicolai Benjamin Aall*, der eiede store Strækninger i Telemarken, som han tildels havde arvet efter sin Fader, og hvor han var sjelden godt kjendt, hvorved Firmaet kunde drage sig hans Lokalkundskab og Dygtighed til Nytte.

Ved Skjøde af 25 Februar 1775 overdrog »Karen Sal. Christian Anchers & Sønner» for en Kjøbesum af 8000 Rdlr. Nicolai Benjamin Aall $\frac{1}{8}$ Part i »Ulefos Saug- og Landbrug» og $\frac{1}{8}$ Part i Skibene »Kronprins Christian» og »Providentia.»

Bestyrelsen af Ulefos overlodes derefter ganske til Nicolai Benjamin Aall.

Ved kongelig Resolution af 14 April 1777 blev der bevilget Eierne af Ulefos Privilegium »at besørge allene og med alle andres Udelukkelse Transporten med Pramme og Heste eller Vogne imellem Eiestrand og Skiens Kjøbstad imod derfor at oppebære for hver Tønde Korn eller andet Gods udi Pramleie imellem Fjærestrand og Ulefos 2 Sk. for Førsler tillands forbi Ulefossen 2 Sk.; udi Pramleie imellem Ulefos og Eiestrand 2 Sk. for Kjørslen over Broen fra Fjærestrand til Skien 8 Sk.; dog imod Vilkaar, at bemeldte Sauge-Eiere derimod bliver forbunden:

a. At holde de fornødne Pramme, Heste og alt andet som til Transportens behørige Befordring udfordres stedse udi forsvarlig Stand.

b. Befordre enhver uden Ophold og uden at give nogen Aarsag til sig derover med Føie at kunne beklage.

c. At dette Privilegium bliver uden Fornærmelse for den ved Ulefos nuværende Færgemand Klement Nielsen, der besørger Transporten tvært over Strømmen og ligeledes uden Hinder for dette Færgesteds Vedligeholdelse udi Fremtiden, dersom vi allernaadigst maatte forgodtbefinde samme fremdeles at tillade.

d. at de efterkommende Eiere af Ulefos Saugbrug saasart de tiltræde samme Eiendom, søge denne Bevilling hver for sig fornyet.»

Desuden tillod det samme Privilegium dem »at lade sammesteds holde et Kro eller: Gjestgiverie for Reisende med de for saadanne Værtshuse sædvanlige Vilkaar imod deraf at svare 3 Rdlr. aarlig Afgift samt under lige Forbindelse i Henseende til Fornylsesbevilling for efterkommende Eiere, som allerede er anførte.»

Dette Privilegium blev, som det senere vil sees, fornyet ved kongelige Resolutioner af 31 December 1808 og 7 September 1841.

Kompagniskabet mellem Huset Anker og Nicolai Benjamin Aall varede i 7 Aar til 1782, da den sidste ved Skjøde af 22 November for en Kjøbesum af 96 000 Rdlr. overtog de øvrige $\frac{7}{8}$ Parter i Ulefos Godset og øvrige tilhørende Eiendomme, som Bjørntvedt Gaard, Tvara Sag, Bagsaas, Susaas, Aasen, Kilen, Bukaasen, Dalen, Labelle Lasteplads

¹ Nicolai Benjamin Aall har antagelig havt med Administrationen at gjøre, medens Ankers eiede Ulefos alene, paa samme Maade som Faderen Niels Aall havde havt tidligere under Løvenskioldernes Eiendomstid.

m. v. samt Beholdninger, Oplag, Damme, Sage, Tømmerkontrakter og Forkjøbsrettigheder af alle Slags og Skibene Providentia og Neptunus.

Til Erindring om dette Kjøb og om det gode Forhold, der stedse havde hersket mellem Parterne, forærede Firmaet »Karen Sal. Christian Anchers Sønner»s to Indhavere, Kammerherre Bernt Anker og Statsminister Peder Anker, Nicolai Benjamin Aall hver sit store oljemalede Portræt, der endnu hænger paa Ulefos.

Ifølge Nicolai Benjamin Aalls »Jordebog», der var autoriseret af Stiftamtmand F. G. Adeler 10 December, 1777 og som er opbevaret paa Ulefos (se Side 138), bestod hans Eiendomme af følgende:

I Eidanger Sogn.

Bjørntvedt Gaard af Skyld 12 Huder. Paa denne Eiendoms Grund er en stor Del af Byen Porsgrund anlagt; efter Jordebogen svarede 80 Grundleiere paa den Tid aarlig Afgift til Nicolai Benjamin Aall.

I Holden Sogn.

Uhlefos Gaard af Skyld 5 Tønder med underliggende 4 Sauger med 100 000 Bords aarlig Quantum og 4 Qværner, Enge Løkken ved Saug Forvalter Gaarden under Uhlefos Gaard, Hans Pedersons Huus ved Uhlefos, Mad. Altenborgs Huus ved Uhlefos, Tvara Saug ved Uhlefos med 2400 Bords Quantum, Susaas Gaard og Baxaas Gaard.

I Skiien.

Øens Sauger No. 10 og 11 med 14 700 Bords Quantum med tilliggende $\frac{1}{2}$ Qværne Brug, Laxefiske og Tomte.

I Hvidesøe Præstegield.

Kiilen Gaard, Øverland Gaard, Flom Gaard, Næs Gaard, Kaaresten Pladsen under samme, Udsund Gaard med $\frac{1}{2}$ Skoug, Haukom Gaard, Haave Plads under samme, Dahlen Gaard i Brunkeberg, Midsund Gaard i Sundbygden, Tvedt Gaard i Brunkeberg, Øen Gaard i Vraadal, Nordre Lien Plads under Fjaagesund, en Fjerdepart i Tvedt Skov, Moen og Opgaarden Skov, Viertjøn Dam, Langesø og Heyevads Damme, Uvildstul Dam i Flaabygd, Lindals Dam og Forkjøbsret i Lindals Skoug.

I Laurdals Præstegield.

Rui Gaard i Høydalsmo, Ofte Gaard, 3 Førrisstøl Gaarde, Nordre Tveeten Gaard, Søndre Tveeten Gaard, Norenberg Gaard, Fjeldet Gaard, Braattelie Gaard, Wasende Gaard, Oftelie Gaard, samtlige i Høydalsmo, Huvestad Gaard i Eidsborg, Omdahl Skov, Reflebræche Gaard, Roudal Gaard, Bratterud Gaard, Myggedal Gaard, Berge Gaard samtlige i Eidsborg. Kaabejord Gaard i Laurdals Hovedsogn. Bergestie Gaard og Ødefjelds Kirke i Ødefjeld Annex, Ellefstrøm Gaard, Traavatten Gaard, Wiig Gaard, Bergge Gaard samtlige i Ødefjelds Annex, samt Myggedals Huvestad, Omdahl og Gjøitill Skove i Eidsborg.

I Vinie Præstegjæld

Werpestøl eller Werstaae Gaard med Pladsen Homme, Løg Gaard, Nordre Etland Gaard, Øvoxlie Gaard, Øen Gaard Ødegaarden, Sandstøl Pladsen, Hustved Gaard i Særens Grænd, Muule Gaard sammesteds, Nestestue Gaard, Gunvaldsjord og Groven i Haukeli, Flaaten Gaard i Manaas Grænd, Landsværklien i Rauland, Kiile Gaard i Grungedal samt følgende Skove: Juveland, Skeye, Opgaarden, Etland, Nordre Etland, Midbøe, Midtved, Skouvig, Groven, Kaldok, Svalestuen og Nyestuen i Ousbø, Guvaldjord, Groven og Ormeqvaaen i Haukeli, Øen, Ellefdahl, Rødtjøn og Nedre Moen i Rauland.

I Moe Præstegjæld.

Barsgaard og Barsgaardtvedten Gaarde, Løvig Gaard og Brokkegaard i Skafse, Nordre Wiestad Gaard, Midtbøe Gaard, Loftsgaarden og Flaaten i Børte, Haugeland og Søndre Fælends Gaard i Haugelands Grænd, Ringestuen Gaard i Aase Grænd.

I Fyrrisdals Præstegjæld.

Lie Gaard i Weum Annex og søndre og nordre Løvig Skove.

I Siljord Præstegjæld.

Aasem Gaard, Haslevig Pladsen under Gaarden Dale, Dale Skov, Dahls og Fiske-tjøn Damme.

I Bø Præstegjæld.

Opdal Gaard.

Nicolai Benjamin Aall døde 1798, og hans store Forretning fortsattes uforandret i et Par Aar for Boets Regning under Navn af N. B. Aall og Sønner og bestyret af de to Sønner Niels og Jørgen Aall indtil Aaret 1800, da Skifte blev foretaget. Som den ældste Søn overtog Niels Aall (f. 1769 † 1854) ved Skjøde af 17 April 1800 Ulefos med tilliggende Eiendomme.

Bjørntvedt og alle Faderens øvrige Eiendomme i Telemarken tilfaldt den næst-ældste Søn, Jørgen Aall. Den tredie Søn, Jakob Aall, købte for sin Arvelod Næs Jernværk. Nogle Aar efter købte den fjerde Søn, Nicolai Benjamin Aall, Bjørntvedt af Broderen.

Den nye Eier af Ulefos fik de tidligere nævnte Privilegier for samme fornyede. Ved kgl. Bevilgning af 30 April 1806 fik han desuden Tilladelse til at flytte den privilegerede Bergens Sag, som han havde købt i 1804, og den ifølge Bevilgning af 1746 til Tvaraelven forflyttede privilegerede Svendsø Sag til Ulefos.

Med Vished vides ikke nogen af Ulefos tidligere Eiere at have boet der. Det har været sagt, at der har været Bebyggelse, hvor Ulefos Hovedgaard nu staar; det sikre er

ULEFOS HOVEDGAARD OG LILLE ULEFOS

BYGGET AF STATSRAAD NIELS AALL OMKRING 1805 OG 1815,
EFTER MALERI PAA ULEFOS ANTAGELIG MALET 1820/30

imidlertid, at der har været en saakaldt Saugforvaltergaard, hvor Lille Ulefos nu ligger, og Jordbruget har antagelig været drevet i Forbindelse hermed.

Mellem 1800 og 1805 byggede Ulefos daværende Eier, Niels Aall, den nuværende imponerende Hovedbygning.

Paa den høie Fjeldknaus, der rager op over Fossen, med den herligste Udsigt over Nordsjø og den brede, frugtbare Holdenbygd, bestemte han at Hovedbygningen skulde ligge.

Efter Traditionen skal han selv, alene med Bistand af en tysk Bygmester have arbejdet alle Tegninger og Detailler.

Det er ikke urimeligt, at Niels Aall, der var overmaade interesseret for alt, hvad der hed Byggearbejder, selv personlig har haft megen Del i Arbejdet.

Det ligger ogsaa nær at antage, at den Model, han ved Tegningen har havt for Øie, er en eller anden Villa, han paa en af sine Reiser i Udlandet har seet.

Stilen, der er noget vanskelig at bestemme, er nærmest en italiensk Villastil, men med sin runde Kuppel med skinnende sorte Teglsten har den paa Afstand en vis Lighed med Fredensborg Slot.

Ulefos er opført af Slagsten fra det nærliggende Jernværk, i Lighed med Hovedbygningerne paa Fossum og Holden, og med sin af Søiler baarne Façade gjør den baade et elegant og paa samme Tid imponerende Indtryk.

Væggene i den store Havesal, der indtager Bygningens Midtparti i første Etage, er dekorerede med Malerier, malede lige paa Muren.

Motiverne til de smukke og med adskillig Dygtighed udførte Malerier er hentet fra forskellige Kanter af Landet, man ser her Vrangfos i hele sin oprindelige Vælde, Sarpsfossen og fl.

Flere af Billederne er malet af den bekjendte svenske Grev Axel Otto Mørner (død 1852 som Generalløitnant), der som Krigsfange efter Krigen i 1808 paa Æresord et Aarstid opholdt sig paa Ulefos, hvor han vandt mange Venner ved sit elskværdige Væsen.

Ulefos Udseende er i det væsentlige endnu bevaret; den eneste Forandring er, at de firkantede Ruder er erstattede af moderne Speilglasruder og de Urner, der i sin Tid prydede Taget, og som endnu kan sees paa Maleriet af 1820, nu er fjernet.

De nye solide, murede Udhusbygninger, der dækker den fjerde Side af den store indebyggede Gaardsplads, skriver sig dog fra den senere Tid, idet de er opførte af Statsraad Aalls Sønesøn, Godseier Nils Aall, i 1870. De gamle Udhusbygninger, der stod paa den samme Plads og havde et noget nær samme Udseende, var blevet for smaa og utidsmæssige.

Fra en tysk Reisende har vi en Skildring af Ulefos fra Aarhundredets Begyndelse.

Det er Professor Johan Fr. Ludw. Hausmann, der i 1806 og 1807 bereiste Norge. I det Værk, hvori han senere beskrev sine Reiser¹ siger han: »Am westlichen Ufer des Flusses, welcher sich bei Ulefoss mit dem Nordsøe vereinigt hat auf einer Anhöhe, welche

¹ Reise durch Skandinavien in den Jahren 1806 und 1807. Göttingen 1812, II, S. 220.

die ganze Gegend beherrscht, Herr Niels Aall, ein Bruder meines gutigen Freundes zu Næes, eine prachtvolle Villa im italienischen Geschmacke erbaut. Noch war sie nicht ganz vollendet; man war, als ich sie besuchte mit dem Dekoriren des Inneren beschäftigt. Ein grosser Saal in der Mitte des Gebäudes wurde mit grossen Wandgemälden verziert, welche die grössten Wasserfälle Norwegens darstellten. Es erinnerte mich an einen auf ähnliche Weise dekorirten Saal im Schlosse des Grafen von Brabeck zum Söder unweit Hildesheim.

Der Villa von Ulefos wurde mir besonderes auch in der Hinsicht merkwürdig dass sie ganz aus Schlackensteinen erbaut ist. Wäre ich nicht schon früher für dies herrliche Material eingenommen worden, so hätte ich es hier werden müssen.

Nicht allein die Mauern, sondern sogar die Säulen, Kapitäl, Friesen, Gesimse waren aus besondere dazu geförmten Schlackensteinen zusammengesetzt. Ich kann dies Material, welchem man so leicht jede beliebige Form geben kann, welches besser wie irgend ein anderer Stein der Witterung Trotz bietet, welches das Zäment und die Berappung so trefflich annimmt und die Feuchtigkeit verbannt, welche so leicht massiven Gebäuden eigen ist, meinen Landsleuten nicht genug zur Benutzung empfehlen.

Für die Aallsche Villa hatte übrigens keine passendere Stelle gewählt werden können. Man übersieht von ihr die ganze bezaubernd schöne lebendige Gegend, in welcher die Anmuth und die Fülle des Südens mit dem Erhabenen des Nordens vereinigt ist. Jedes Fenster beinahe bietet neue Aussichten dar, welche noch mehr an Reiz gewinnen werden, wenn die Anhöhe auf welcher das Gebäude steht mit seinem Park geziert wird, zu dessen Anlage der gebielerde Geschmack des Herrn Aall bereits den Plan unterworfen hatte.»

Ogsaa den smukke, med Fløie og Portindkjørsel forsynede Hovedbygning paa Lille-Ulefos er bygget af Niels Aall omkring 1815 og er yderligere Vidnesbyrd om hans Byggelyst.

Den er opført til Brug for den daværende Forvalter paa Ulefos, Bredsdorff,¹ og har senere ned gennem Tiderne tjent som Enkesæde under Ulefos eller til Beboelse for Medlemmer af Familien og enkelte af Firmaets Funktionærer.

Fra Aaret 1838 har man følgende Beskrivelse af Ulefos:

»Ulefos², 5 Tønder, tilhørende Statsraad Niels Aall, en Gaard med en fortrinlig

¹ Traditionen ved at berette, at Forvalter Bredsdorff skal have tilskrevet sin Principal under dennes Fravær som Statsraad i 1814 og anmodet om hans Tilladelse til at bygge en anstændig Forvalterbolig istedetfor den tidligere. Da Statsraad Aall kom tilbage, stod Lille Ulefos der fuldt færdigt, som det synes bygget med Ulefos Hovedgaard som Mønster, om end ikke fuldt saa stort. Formodentlig for at lægge sin Erkjendtlighed for Dagen lod Forvalter Bredsdorff støbe en Del monumentlignende Kakkelovne, hvoraf en endnu staar paa Lille Ulefos og bærer følgende Inskription til Ære for Statsraad Aall:

»Patrioten — Og Menneskevennen — Sine Undergivnes Ømme Forsørger — Min og Mines Elskte Velgiører — Hædres ved denne Støtte.»

Forøvrigt er denne Ovn en nøjagtig Copie af en, som støbtes i Anledning af Nicolai Benjamin Aalls Død i 1798, og som bærer saadan Indskrift:

»Dyd — Lærdom — Og Gavnelyst — Hyldes Ved Dette Minde — Af Erkjendtlige Børn.«

² Krafts Topografiske Beskrivelse, 2 Udg. Chr.a 1838. III B. S. 68.

ULEFOS HOVEDGAARD
SEET FRA ØST EFTER FOTOGRAFI FRA 1906

SPISESTUEN PÅ ULEFOS
MED FAMILIEPORTRÆTTER EFTER FOTOGRAFI FRA 1906

skjøn Beliggenhed ved en indgaaende Bugt af Nordsjø paa Nordsiden af den i samme igjennem et malerisk Vandfald (Ulefossen) udfaldende Eids- eller Lundeelv, som her har en Bredde af 130 til 140 Fod, ligefor Holdens Præstegaard og Jernværk. Gaardens Herlighed er det vigtige ulefossiske Saugbrug, bestaaende af 6 Sauge, der opskjære aarlig 2 til 3000 Tylfter Tømmer, hvilket for en stor Del tilveiebringes fra Saugbrugets betydelige Eiendomsskove i Hvidesøe, Mo, Laurdals, Vinje og Hjordals Præstegjelde. Til Bruget hører videre et Aargangs Quærnebrug og en Tjæreovn. Paa Gaarden har nuværende Eier opført en skjøn i italiensk Smag construeret og smukt decoreret Bygning af Slagsteen, saaledes at ikke alene Murene, men ogsaa Søilerne, Capitælerne og Gesimset er sammensatte af dertil dannede Stene af dette Material. Fra denne Bygning haves en sjelden skjøn Udsigt over det omliggende Landskab, »hvori Sydens Ynder forene sig med Nordens majestætiske Egenskaber.»

»Paa Ulefos Gaard og Brug levede i 1828 243, i 1835 280 Mennesker.»

Statsraad Niels Aall trak sig, som vi tidligere har seet, i Slutten af 30-Aarene ud af sine Forretninger og ved Skjøde af 31 December 1840 overtog hans Søn, Kammerherre Hans Aall, (f. 1805 † 1863) Ulefos Gaard og Sagbrug, Lahelle Lastepads, Søndre Næs Gaard, Søndre Nordre Kilen Gaard, Øverland Gaard m. v.

Under 7 September 1841 fik den nye Eier Stadfæstelse og Fornylse paa de Privilegier, som tidligere havde tilligget Ulefos. Imidlertid blev ved Lov af 26 August 1854 alle Saugbrugsprivilegier ophævet fra 1 Januar 1860 at regne. Som før vist havde der været Sagbrugsdrift paa Ulefos ialfald fra før Aar 1600, og Privilegiet havde antagelig bestaaet uden Afbrydelse fra Privilegiernes Indførelse.

Det fremgaar ialfald af Generalinde Arnolds før indtagne Opgave til det Offentlige af 25 Februar 1690, at hun dengang havde Privilegium paa Ulefos Saug.

Det var et føleligt Slag, som rammede Ulefos ved Saugbrugsprivilegiernes Ophævelse; ned gennem Tiderne havde Ulefos Eier havt Ret til at skjære 100 000 Bord aarlig, et langt større Kvantum end noget andet Brug i Bratsberg Amt bevilget.

Kammerherre Hans Aall beboede og drev sit Fædrenegods fra 1840 til sin Død i 1863, da Godset med alle underliggende Herligheder blev overtaget af hans ældste Søn, Nils Aall, f. 1831 † 1901.

Godseier Nils Aall kunde i sin Eiendomstid feire 100-Aarsdagen for sin Slægts Tiltrædelse af Ulefosgodset.

Efter Aftenposten for 30 November 1882 hidsættes en Beretning om Dagens Festligholdelse:

»Hundredeaarsjubileum feiret paa Ulefos. Onsdagen den 22de ds. var det Hundredeaarsdagen siden Ulefos Gaard med Tilliggelser kom i Familien Aalls Besiddelse. I den Anledning havde Brugets nuværende Eier, Nils Aall, ifølge »Correspondenten» foranstaltet en Fest afholdt for samtlige Brugets Arbeidere og Functionærer. Kl. 4 holdtes Middag for ca. 170 Personer, hvortil var indbudt, foruden nærmeste Familie, Brugets faste Arbeidere og Hustruer.

Middagen, der blev serveret i et for Anledningen smykket Lokale, hvor Portrætter af Brugets tidligere Eiere var ophængte, var overmaade belivet.

Skaalernes Række aabnedes med følgende Skaal for Hans Majestæt Kongen, udbragt af Hr. Aall, hvilken Skaal alle paahørte staaende.

»Efter Fædres Skik og i fuld Bevidsthed af vort og vort Samfunds Vel, opfordrer jeg hver Mand til med mig at reise sig og udtale sit oprigtige »Gud bevare Kongen.»

Samtidig afsendtes følgende Telegram:

»Statsminister Kierulf, Stockholm.

Med Deres Excellences Bifald bedes Hans Majestæt i Underdanighed forebragt 150 ærlige Arbeidere samlede i festlig Lag paa Ulefos i Anledning af 100 Aarsdagen siden Eiendommen kom i Familiens Besiddelse, udtale nu sit oprigtige »Gud bevare Kongen.»

Herpaa modtoges følgende Svar:

»Hans Majestæt har med Glæde modtaget den fra Arbeiderne ved Ulefos fremsendte Udtalelse og har naadigst paalagt mig at sende Dem høistsammes Lykønskning i Anledning af den stedfundne betydningsfulde 100 Aarsfest, samt at anmode Dem at bringe Ulefos dygtige og hæderlige Arbeidere Kongens Tak og Hilsen.

Kierulf.»

Dernæst holdt Eieren Festtalen i følgende Ord:

»Vi sige vel, mine Venner og Arbeidere, at om 100 Aar er alting glemmt, og vi sige det forsaavidt med Sandhed som Mennesket og Menneskets Handlinger i Reglen er sænket i Glemslens Dyb længe inden den Tid, og dog er det kun en haltende Sandhed, da Forsynet undertiden leder Menneskets Tanke og Villie til Handlinger, hvis Rækkevidde naar ned igjennem Slægterne baade et og flere hundrede Aar. Den Dag saa sker, bliver da en Merkedag, og en saadan har samlet os her.

Niels Jacobsen Aall, hvis Billede hænger her, var født i London 1702 og kom som 12 Aars Gut til Brevig for at opdrages. Her og senere i Porsgrund tilbragte han sine øvrige Levedage, og det var vel gjort af ham; thi derved blev han Familiens Stamfader her i Landet.

Hans Søn, Nicolai Benjamin Aall, Statsraadens Fader og altsaa min Oldefader, købte af Enkefru Anker og hendes Sønner, Bernt og Peder, som var Landets største Eiendomsmænd paa sin Tid, Ulefos med tilligende, og fuldbyrdede denne Handel ved Skjøde af 22 November 1782, altsaa idag for 100 Aar siden.

Altsaa idag, for 100 Aar siden knyttedes det Baand, som binder os sammen, Arbeidere! Det ligger Alvor, men ogsaa rige Løfter i at mindes dette. Enhver og især vi Ældre ved, at disse 100 Aar bragte mangan Kamp og mange tunge Timer saavel for Husbond, som for Arbeidere.

Det kunde ofte se mørkt ud, men han, som raader for Mørke og for Lys, har gjort det lyst for os — ja lyst baade i Hjerter og Hjem. Med Tak og Tillid til ham, der

ULEFOS BRUG
MED ULEFOS HOVEDGAARD OG LILLE ULEFOS I BAGGRUNDEN EFTER
FOTOGRAFI 1900

fordrer Troskab af os, enhver i sit Kald, ville vi freidig se Fremtiden imøde — ville vi trolig staa hverandre bi, og enhver gjøre vort til, at saalænge Gud vil, der paa Ulefos kan findes et lykkeligt Samfund.

Dette være et Løfte, mine Venner! Og et Løfte er en Ed. Til Pant herpaa ville vi alle hæve høit vort Glas og tømme en ærlig Skaal i Dagens Anledning.»

Denne Skaal blev tømt under stærk Bevægelse blandt samtlige Gjæster.

Derefter tog Provst Ellefsen Ordet og fremhævede i et udtryksfuldt Foredrag, i hvorvel det hed sig, at om 100 Aar var alting glemt, saa viste det sig dog ved denne Leilighed, at Mindet om Forfædrenes Virksomhed holder sig gennem Slægterne, og han vilde derfor udbringe en Skaal for, at dette Brug endnu Hundreder af Aar maatte blive i Familien Aalls Besiddelse til Gavn for kommende Slægter.

Efterat endnu en hel Del Skaaler var drukne, deriblandt en af en Arbeider udbragt Tak til Hr. Aall for den venlige Deltagelse, der af Arbeidsherren og hans hele Hus altid var vist mod Arbeiderne, begav Selskabet sig i Procession til Hovedgaarden, hvor man drak Kaffe. Efterat denne var drukket, blev der spillet op til Dands, der aabnedes af Hr. Aall og Frue, og hvori Arbeiderne livlig deltog ligetil Kl. 11, da Festen afsluttedes.»

Efter den i 1886 udgivne officielle Matrikul havde Godseier Nils Aalls Eiendomme en samlet Skyld af Mark 395,20. Det samlede Areal udgjorde antagelig omkring 250 000 □ Maal. Ved Ulefos Brug disponeres en Vandkraft af ca. 2000 H. K., hvoraf for Tiden er anvendt 1300 H. K.

Samtlige nuværende Fabrik anlæg, foruden et Antal større og mindre Arbeiderboliger, er opførte af Nils Aall.

Sagbruget, der blev nyopført efter en Brand i 1879, drives af en Turbin paa ca. 100 H. K., Høvleriet, ligeledes opført i 1879, har 2 Turbiner paa ca. 80 H. K. hver.

Af de 3 Træsliberier blev det nyeste og største anlagt 1889—1890. Der er ialt 4 Stene, hvortil anvendes 5 Turbiner paa tilsammen 1000 H. K., og hvorpaa slibes 6 à 7000 Tons Vaadmasse, hvoraf Halvparten tørkes paa de i 1893 anlagte Tørkehus. Møllen, der har 2 Kværne, drives kun som Formalingsmølle.

Brugets Lasteplads er, som fra gammel Tid, Lahelle ved Porsgrund, hvortil Transporten besørges af en Buxerbaad og 6 Lægtre af en samlet Bæreevne af 900 Tons.

Ved Kjøbekontrakt af 1 Oktober 1898 (Skjødet udstedt 1 Oktober 1900) solgte Godseier Nils Aall for Kr. 1 400 000 Ulefos med underliggende Eiendomme, Brug og Beholdninger til sin Søn, den nuværende Eier, Kammerherre, cand. jur. Cato Aall, f. 1871.

Efter den officielle Matrikul af 1905 har Eiendommen for Tiden en samlet Skyld af Mark 230,00. Arealet af de i et samlet Komplex i Hvideseid, Siljord, Flaabygd og Bø beliggende Skove udgjør ca. 150 000 Maal.

Af disse Eiendomme vides blandt andre Lindalsmarken, Dale og en Del af Kilen at have tilligget Ulefos ialfald i et Par Hundrede Aar.

Saaledes sees Herman Leopoldus, i Tiden mellem 1720—1730, ved 4 forskellige Skjøder at have erhvervet Parceller af Kilen. Dette, som nu bestaar af 2 Eiendomme, Søndre og Nordre Kilen, har en Skyld af Mark 87,23 og et Areal af 57 000 Maal.

Øverland, som har et Areal af 26 000 Maal, købtes af Niels Aall den ældre og har tilhørt Slægten Aall i 150 Aar,¹ siden 1782 i Forbindelse med Ulefos, dog med Undtagelse af Tiden mellem 1800 og 1821, da det eiedes af Jørgen Aall i Porsgrund. Paa Godset levede i 1907 550 Mennesker, hvoraf 320 i Arbejderboliger og lignende under Ulefos og 230 paa Gaarde og Husmandspladse i Skoveiendommene.

¹ Øverland og den næsten ligestore Naboeiendom Opdal købtes først af Niels Aall i 1748, men blev ham frataget paa Odel i 1753. Han købte dem imidlertid tilbage i 1765, og senere har Øverland tilhørt hans Efterkommere. Opdal solgtes derimod fra Jørgen Aall i Porsgrund i 1821.

NÆS JERNVÆRK.

Næs Jernværk ligger i Holts Sogn i Nedenæs Amt.

Dets Historie er gammel og falder, kan man gjerne sige, i 3 Perioder.

Den første, da det gik under Navn af *Barbu Jernværk*, mellem 1574—1665, den anden, da Værket kaldtes *Baaslands Jernværk*, fra 1665—1738, og den tredje fra 1738 af, da Værket flyttedes til Gaarden *Næs*, hvorefter det siden har taget sit Navn.

Malmforekomsterne i Nedenæs var allerede tidlig kjendte og Gjenstand for Drift.

Den første, der synes at have beskjæftiget sig med Grubedrift paa disse Kanter, var den bekjendte Lensherre over Nedenæs Len *Hr. Erik Munk*.

Han blev 27 December 1570 Lensherre over Nedenæs, som han beholdt i 14 Aar, og hvor han udviste megen Iver for at ophjælpe Lenets forsømte Næringsveie.

Paa Gaarden *Barbu* i Tromø Sogn, som han eiede, lagde han Grunden til det Jernværk, som senere flyttedes til Baaseland og derfra til Næs, og som endnu bestaar.

Ved et Kongebrev, dateret Fredriksborg 25 Mai 1574, fik Erik Munk og Consorter, Bevilling til »udi Nedenæs Len paa deres egen Omkostning at lade ansette og opbygge en Jernhytte, hvor det beleiligst ske kan og samme Jernhytte have, nyde, bruge og beholde.»¹

Paa flere Steder anlagde Erik Munk desuden Vandsage for at forædle Lenets Skovprodukter.

Samtidig erhvervede han sig stort Jordegods i Lenet, hvoriblandt vi skal nævne Barbo Gaard, Langsev, 7 Huder i Longum, Strømsbo, 4 Huder i Thorbjørnsbo, 3 Huder i Nedre Ottersland m. v.

Erik Munk var som bekjendt en meget »*gods kjær*» Mand, der slet ikke var saa nøieregnende, naar det gjaldt at erhverve sig Skov og Gods; paa Grund heraf og paa Grund af andre Misligheder ved hans Embedsstyre blev der paa Herredagene i Oslo 1578, 1581 og 1585 af Almuen i Nedenæs og Robygdelaget indleveret voldsomme Klager

¹ Norske Rigsregistrarer II Side 116.

over ham, der resulterede i, at han blev fængslet og ført til Dragsholm Slot, hvor han udmødt døde 1594.¹

Hans talrige og udstrakte Godser blev inddragne under Kronen og nævnes endnu i Fredrik III's Tid som et eget Godskomplex.

Ved Erik Munks Fald standsedes Driften paa Barbu for en Tid.

I Begyndelsen af 1600-Aarstallet blev Barbu Jernværk atter sat i Drift, denne Gang af en Tysker *Israel Doest von Freiburg*.

Ved Kongebrev, dateret Kjøbenhavn 6 September 1605, gav Christian IV Ordre til Lensherren over Agdesidens Len, Hr. Styring Bolt til Vodsvitz,² at den omtalte Israel Doest skulde have Tilladelse til »at bryde og smelte Jernmalm» paa Kronens Gaard, *Barbu* i Nedenæs.³

Den samme Barbu Gaard var ogsaa kjendt paa Grund af sine prægtige Egeskove.⁴

Christopher Gøye til Assendrup ønskede i 1635 at komme i Besiddelse af Barbu Gaard og foreslog i den Anledning Kronen et Mageskifte; han tilbyder Kronen en Række Eiendomme i Agdesidens Len mod selv at erholde Barbu, Strømsbo og nogle andre Gaarde.

Kongen sendte under 5 Juli 1635 Forslaget til Lensherren, Hr. Palle Børresen Rosenkrantz, og udbad sig hans Erklæring om Byttet.⁵

Lensherren var imidlertid af den Formening, at Gaarden burde bevares for Kronen paa Grund af de prægtige Egeskove, men da Christopher Gøye tilbød sig at overlade Kronen Egeskove, der var fuldt saa gode som de, der laa under Barbu, blev Forslaget anden Gang under 3 November 1636 sendt Lensherren til Udtalelse,⁶ hvorefter Mageskiftet endelig kom istand i 1637.

Christopher Gøye erhvervede ved denne Leilighed Barbu af »1½ eller 2 Huders Skyld» tilligemed Strømsbo og nogle andre Gaarde, mod til Kronen at overlade dobbelt saa meget og lige godt Gods.⁷

Foruden Jern fandtes der ogsaa Kobber paa Barbu Gaard.

Under 21 Mai 1625 fik »Elias Schlichting med Consortes være sig Fremmede eller indenlændiske ihvad Nation, det og være kunde (af Vores Religionsforvandre)» af Prinds Christian af Danmark og Norge⁸ Bevilling til »at optage og begynde et Kobber-Bjærgværk udi Norge under Agdesiden i Nedenæs Len ved Barbo.»⁹

¹ Dansk biogr. Lex. XI S. 517 fl. Faye meddeler feilagtig i »Holts Præstegjælds Historie» S. 5, at han døde 1586.

² En Tysker, der var Lensherre over Agdesidens Len fra 1605 til 1619.

³ Norske Rigsregistrarer IV S. 127.

⁴ N. R. R. VI Side 456.

⁵ N. R. R. VII Side 79.

⁶ N. R. R. VII Side 285.

⁷ N. R. R. VII Side 341 og 402.

⁸ Christian IV's Søn, der styrede Rigerne, medens hans Fader deltog i 30-Aarskrigen.

⁹ N. R. R. V Side 481.

Disse Kobbergruber har formentlig ikke været synderlig righoldige, idet de ikke mere nævnes i Kilderne og formentlig snart atter nedlagdes.

I Gabriel Marselius' Privilegier paa Bærums Jernværk af 2 Juni 1641 nævnes ogsaa »Barbo Gruber paa Gaarden Solberg Kronen tilhørende.»¹

Christopher Gøye solgte imidlertid i Mai 1646 Barbu Værk med Malmanvisninger, Marsovne, Kulhuse, Hammerovne samt 1½ Hud i Barbo, 3 Huder i Tveden, 4 Huder i Longum, 1 Hud i Gundelsbo, 2 Huder i Torbensbo, 1 Hud i Strømsbo og endel andet Gods i Nedenæs til Kong Christian IV,² og i et Kongebrev, dateret Arendal 3 August 1646, befaler denne Hannibal Sehested at sørge for, at Jernmalm fra Eidsvolds Gruber bliver sendt til Kjøbenhavn, »eftersom Vi endnu ikke tilsinds ere Barbo Jernværk at lade drive og fortsætte.»³

Da Kongebrevet er dateret Arendal, kan der vel være en Mulighed tilstede for, at Kongen personlig har besøgt Gruberne for at undersøge deres Tilstand.

Kongen opgav dog ikke helt at drive Barbu Gruber.

I 1649 anholdt saaledes *Peter Vernier* og *Jean Daniel Rosa* om »Confirmation paa en dennem forundt Generaloctroy paa Barboes Jernværk at optage.»

Men Kongen anmoder i et Brev til Hannibal Sehested af 19 Januar 1649 denne om at meddele Ansøgerne, at de ikke kunde faa den forønskede Confirmation, »efterdi Vi naadigst selv til Sinds ere for^{ne} Barbos Jernværk enten paa nogle visse Aar at bortforpagte eller selv at lade fortsætte.»

Derimod kunde de mod en vis aarlig Afgift muligens faa Tilladelse til at drive Gruberne, naar de derom vilde indsende Andragende.⁴

Dette har de formentlig ikke villet gaa ind paa, thi under 5 Mai 1650 fik Lagmanden i Viken, *Hans Frandsen*, og Indvaaner i Christianshavn⁵ *Anders Svendsen* Privilegium paa at drive Barbu Jernværk.

I Henhold til dette Privilegium⁶ skulde Participanterne have Ret til at drive Barbu Jernværk »med dess Malmgruber og Skove, saa mange, som af os elskelige Christopher Gøye ere transporteret til vores elskelige kjære Hr. Fader»; i Afgift til Kronen skulde der hvert Aar betaales 600 Rdlr. i Forpagtning og desuden 34 Skilling Dansk af hvert Skip-pund støbt eller smedet Jern, »dog efterdi Bygningen, som nu findes hos Verket, berettes endeligen at skulle transporteres og bortflyttes paa en bekvemmelige Sted (om Verket skal have sin Fremgang) hvortil behøves stor Bekostning, førend det kan komme i sin rette Skik, Brug og Esse, da have Vi naadigst bevilget dem udi fire Aar, at regne fra Paaske

¹ N. R. R. VIII Side 56 ff.

² Skjødets findes i sin Helhed trykt i Danske Magazins IV Bind Kjøbenhavn 1750 Side 366—368.

³ N. R. R. VIII Side 448.

⁴ N. R. R. IX Side 300 ff.

⁵ I Krafts »Beskrivelse over Kongeriget Norge», 2 Udgave, 3 Del Side 169 kaldes han feilagtig »Anders Svendsen i Christiania».

⁶ N. R. R. X Side 56 ff

1651, paa hvilken Tiid de maa beholde samme Jernverk og dess Brug fri uden forbe^{te} Tolds Afgift, dog Forpagtningen, nemlig 600 Rigsdaler, at angaa til Paaske førstkomendes 1651, medens dersom Verket kan desimidlertid saa fuldkommeligen opbygges, at Participanterne før kunde begynde at smelte, da skal de 600 Rigsdalers Afgift, saa og de for^{te} fire Friheds Aar begynde fra den første Smeltning eller Blæsning.»

Værket fik desuden en betydelig Circumference i Nedenæs og derhos 17 Gaarde med betydelig Skov, hvoriblandt Gaardene Barbu af 1½ Hud og Strømsbo af 1 Huds Skyld.

5 Oktober 1650 fik Eieren Bevilling til at forsøge Drift med den gamle paa Værket staaende Marsovn.¹ Det gik alligevel ikke rart med Driften af Værket.

I Begyndelsen af 1652 døde Anders Svendsen, og Hans Frandsen, og Karen Sl. Anders Svendsens indsendte under 12 August 1652 et Andragende til Kongen, hvori de anmoder om, at der maa beskikkes Commissærer til at ordne de økonomiske Forhold ved Værket, der nu var blevet rent fortvivlede, ligesom der nu var indtraadt 3 nye Participanter, nemlig *Jacob van Hamb*, *Meinert van Hamb* og *Anders Svendsen* den yngre.

I Andragendet heder det bl. a.: »Och som der haffuer verrid en engelske Mand wed werchid forleden Aaringer wed naffn *Leyell Stotisburij*, aff S. Anders Svendsen till forordnid, som aff woris samtlig forskude haffuer opbaarit till werchis Fortsettelse henved Firretusind Fem Hundrede och firresinds Tiuffne Rixdlr., Huoraff hand det mindste till werchids principalt fornødenhede, som war Hammeren och Massoffnens nye Opbyggelse wdgifuet haffuer, mens dett till Anden w-nøttig bekostning spenderit oss till suær schade, och werchis driffuelig forhindrelse, icke heller giortt noget richtig Rede och Regenschab paa Stedett till Participanterne eller noget leffueritt aff Inventario eller andett efter Berigbrugsmaner med meere hans Wrichtigheder, huorfor wi wdj hans sted haffuer forordned den Dannemand Anders Suensen den yngre, som nu forleden Høst haffuer ladett bygge en nye Hammer med tvende Esser udi, saa och nu haffuer en nye Massoffne udi Bygning till it Real Werchis Fornødenhed, huor till wi en suær Summa Penge for wden huis Leyell tilforne oppebaarit haffuer maatt forstrecke.

Och som S: Anders Suensen forleden for Aar haffde Achted sig til Stedett, att wi der woris Reggenschaber fra Begyndelsen kunde haff forclarett, Bleff hand ved Timelig Død hedenkaldet, saa Ingen Regenschab oss imellem siden wi werchid antog till Endelighed er bleffuen holden, huerchen huad Leyel haffuer opbaaritt eller om huis siden er forstracktt.»

Allerede den 26 August s. A. indsender *Karen Sal. Anders Svendsens* et nyt Andragende til Kongen, der begynder med følgende meget loyale Ønske:

»Gud dend Allerhøvestis Naadige Beschemelse were offuer woris allernaadigste Herre och Konge med sambt dend høybaarne dronning och di kongelige Børn, och dennem alle naadeligen spare och beuare till ald Langværendis Kongelig Velstand.»

¹ N. R. R. X Side 112.

Efter denne Indledning fortæller den »fattige och meget bedrøffuede Enche», hvorledes hendes Sal. Mand og Lagmand Hans Frantzen for 3 Aar siden overtog Barbu Jernværk; det var da saa forfaldent, at de for at faa det nogenlunde i Drift havde anvendt over 6000 Rdlr. paa det og desuden »optaget Penge paa Rendte och anden nødvendig Vahre hos fornemme Gotfolch, som bedrager sig til en stoer Summa Penge.»

Deres sikre Haab, om at Værket skulde lønne sig, var ikke gaet i Opfyldelse, thi ved en »w-løckelig Tilfald» brændte Marsoven op; saa den »till ingen Frembgang kunde bruges.»

Nu var hendes Mand afgaaet ved Døden, og hans Kreditorer rykkede hende haardt ind paa Livet og truede hende med baade Processer og andet. »Och eftersom min afdøde Mand udj D. Ko. Ma. Sl. Hr. Faders Høilofflig Ihukommelse hans Tiid haffde giort Leverantz icke alene till Hans Majestætts Flode, Landbygningers Fornødenhed mens och ald Eegge tømmerit leffuerit till Hellsingborgis brois bygning, hvilchet bedrager sig til en stoer Summapenge ongefehr siuf tusinde daller», saa mener hun, at Mandens Creditorer kan holde sig til Kronen for at faa deres Betaling, »saa at det ringe Boeschab som findes i Boen och wedkommer mine fattige Børn, som jeg haaffuer med min første afdøde Mand vdj det kunde beholde for deris fædrene Arff». Hvorledes det gik med denne bekymrede Henvendelse, vides ikke; men det ser ud til, at Karen Sl. Anders Svensens kort efter er traadt ud af Cornsortiet, efter at have ligget i Proces med Kronen.

Lagmand Hans Frandsen androg i 1655 Kongen om at maatte forskaanes for den forordnede Afgift af 600 Rdlr., da Participanterne paa Grund af Værkets slette Tilstand ei kund »afstedkomme» at betale den.

I et Kongebrev, dat. Kjøbenhavn, 1. September 1655 blev ogsaa det indsendte Andragende indvilget, og Bergmesteren Brostrup Gedde fik Befaling til blot at inddrive den paabudne Afgift, 1 Rigsort af hvert Skippund Jern.¹

Ved en Herredagsdom af 1656 blev Kronen tildømt Eiendomsretten til Halvdelen af Barbu Jernværk.

I en Skrivelse til Bergamtet, dateret Kjøbenhavn 16 Oktober 1656, paabyder Kongen derpaa, at der til Kancelliet skal indsendes en udførlig Betænkning »om samme Værks egentlige Beskaffenhed, om I eragter samme Værk af os med Profit at kan drives og paa hvad Maner det bedst udi Værk stilles kan eller og for hvad Pris I formener samme halve Part at kan afhændes, om nogen findes, som os det afkjøbe ville».²

Det lader dog ikke til, at Bergamtet har fundet nogen Liebhaber til Værket, thi under 16 Februar 1657 erklærer Kongen sig tilfreds med Bergamtets Forslag om at Lagmand Hans Frandsen for en Pris af 200 Rdlr. skulde overlades Kronens Anpart af Værket.³

¹ N. R. R. XI Side 378.

² N. R. R. XI Side 660 ff.

³ N. R. R. XII Side 22 ff.

Lagmand Hans Frandsen¹ maa ogsaa snart have gaaet fra Værket, thi i 1659 oplyses det at tilhøre Kronen.²

Senere blev Barbu Jernværk ikke optaget, men under et andet Navn opstod det paany nogle Aar efter.

9 December 1665 fik nemlig Præsident i Christianssand *Nils Pedersen*, Lagmand over Agdesiden *Lauritz Andersen Undal* og Borger i Kjøbenhavn *Strange Trøner Privilegier*³ paa Baaselands Jernværk, der reiste sig paa det gamle Barbu Værks Ruiner, idet de af Kronen blev overladt dette Værks Materialer, Redskaber o. l.

Det nye Værk fik 4 Miles Circumference, Toldfrihed for Ud- og Indførsel af Varer og mange andre Rettigheder.

Af Baaselands Værks Eiere var *Laurids Andersen Undal* den mest kjendte.

Han var Assessor i Overhofretten, Commerceraad og fra 1665 til sin Død 1709 Lagmand over Agdesiden. Han deltog i Udarbeidelsen af den norske Lov og gjorde sig i Kong Fredrik III's Krige saa fortjent af sit Fædreland, at Malling har givet ham Plads i »Store og gode Handlinger».

Han var Søn af Tolder *Anders Jonsen*, der i 1679 døde i Undal og *Ingeborg Lauridsdatter Westhof*, og var gift med *Marthe Augustinusdatter Wroe eller Uroe*, Datter af Lagmand i Agdesiden Augustinus Olufsen Wroe og Anna Lauridsdatter.⁴

Heller ikke disse Indehavere var længe i Besiddelse af det Baaselandske Jernværk. Driften viste sig ikke lønnende, og det blev hurtigt atter nedlagt.

Snart efter blev det dog gjenoptaget, og denne Gang af et mandstærkt Consortium bestaaende af Lensherren over Nedenæs Len, *Hans Juul* til Starup Gaard,⁵ Lagmanden over Agdesiden, den føromtalte *Laurids Andersen Undal*, Borgermesteren i Christianssand *Carsten Mechlenborg*,⁶ Sognepræsten til Holt, *Hr. Mogens Lauridsen* (om ham se nærmere Faye, Holts Prestegjæld Side 19 ff.) Foged over Nedenæs *Peter Henriksen*,⁷ Byfoged i Christianssand *Peter Jensen*, Toldbetjent i Christianssand *Daniel Jacobsen*, Borger i Christianssand *Christen Ellefsen* og *Morten Arentzen*.

Det mandstærke Consortium fandt dog heller ikke i Længden, at det svarede Regning at drive Værket.

¹ *Hans Frandsen* blev vistnok i 1633 Lagmand i Baahus og Viken, i hvilket Embede han efterfulgte Jens Christensen. Under Krigen 1644—1645 var han tillige Krigscommissarius. Han døde i sit Embede 1666 og var gift med *Margarethe Thorgeirsdatter*.

² N. R. R. XII Side 250.

³ Disse blev 1 December 1670 stadfæstet af Christian V.

⁴ Saml. til norske Folks Sprog og Historie III S. 564.

⁵ Lensherre over Agdesiden 30 September 1657, boede paa Oddernæs Kongsgaard.

⁶ Formentlig Søn af Toldskriver Oluf M. i Flekerrø. Han var Proviantskriver i Chr.sand, da han 31 Juli 1680 blev Borgermester. G. m. Maren Arentsd. Datter af Commissarius Arnt Tønnesen i Chr. sand. (Se Pers. Tidsskr. 2 R., V S. 79.)

⁷ Peter Henriksen kaldes ogsaa »Mansfeldt.» Han bestyrede allerede 1671 Fogedembedet, som han afkjøbt Formanden Peter Steffensen, der døde 1675, og hvis Datter Sophie han ægtede. Han var død før 31 December 1683, da Enken betalte hans Gjæld 559 Rdlr.

Barbubruget blev pantsat; Amtmand Daniel Knoph og Lagmand Claus Andersen laante Indehaverne Penge og gjorde siden Indførsel og lagde Beslag paa Værkets Effecter.

I et senere Skjøde heder det, »at det paa nogen rumb Tiid iche hafver været brugt formedelst indfaldne Krigstiider, Participanternis Suechelse og dødelige Afgang.»

Oberbergamtet lod ved forskellige Tider forespørge, hvorledes det gik med Værket, og anbefalede Interessenterne at gjenoptage Driften.

»Paa det samme Verch til Hans Kongl. Mayst. Interesse og Landetz Nøtte och Gafnydermere kunde fortsættis» havde Participanterne, der selv ganske havde opgivet at drive det, »een og anden Stedtz bøedt samme Verch tilfaldtz», men uden at der dog havde meldt sig nogen Liebhaber.

Ved Skjøde, dateret Christiansand 2 September 1682, blev det da endelig solgt til Peter Børthing.

Peter Børthing er en Person, hvis Historie det ingen Glæde er at fordybe sig i.

Han var ilde anset af sin Samtid, og Eftertiden har ikke kunnet rokke ved den strænge, men vistnok fuldt retfærdige Dom, der blev fældet over ham.

Han fødtes i Trondhjem 8 Marts 1626; han kom tidlig til Danmark, hvor han i 1655 blev Ridefoged paa Rantzausholm i Fyen hos den bekjendte Cai Lykke.

Ridefogederne paa de danske Herregaarde havde intet godt Ord paa sig; deres Hensynsløshed og Brutalitet, Kryberi, Hevngjerrighed og Egennytte var blevet et rent Ordsprog.

Var Peter Børthing ikke værre end de fleste af sine Standsbrødre, var han ihvertfald ikke bedre.

Man har mange stygge Vidnesbyrd om hans Haardhed som Foged, og selv svære Forbrydelser som Mord var han mistænkt for at være delagtig i.

I 1656 blev Peter Børthing gift med *Sophie Abelsdatter Speet*, der i nogen Tid havde været i Cai Lykkes Tjeneste paa Rantzausholm og vistnok aldeles med Rette gik for hans Elskerinde.

Dette Ægteskab gav Stødet til, at Peter Børthing, der imidlertid var røget uklar med Cai Lykke, fik Anledning til at tage en voldsom Hevn over sin gamle Herre og Velgjører.

Cai Lykke havde nemlig været saa uforsigtig i et Brev til Sophie Abelsdatter at lade falde nogle nedsættende Ytringer om Dronningen; dette var halsløs Gjerning, og for at faa Hevn over Cai Lykke besørgede Peter Børthing Brevet i Kongens Hænder.

Cai Lykkes Skjæbne er bekjendt; hans uhyre Godser inddroges under Kronen, og han selv reddede saavidt Livet ved en ilsom Flugt.

Peter Børthing blev imidlertid, til Løn for sit Angiveri, udnævnt til Generalinspektør over Cai Lykkes inddragne Godser og Amtsforvalter over Nyborg Slot og Len samt til Ritmester i Fyen.

Denne Herlighed varede imidlertid ikke længe; for at faa Hevn over en anden af sine Uvenner, Delefogden Hans Lauridsen, havde Peter Børthing indladt sig paa Ting, der kom ham dyrt at staa.

Han havde ladet denne Mand uskyldig dømme som Tyv og derpaa henrette uden at give ham Adgang til Appel.

Høiesteret kjendte den henrettede uskyldig og Peter Børthing og hans Hustru maatte vandre i Fængsel.

Herfra kom han vistnok straks efter ud igjen, men hans borgerlige Stilling og hans Velstand var sterkt rystet.

I 1665 blev han Raadmand i Odense, men i 1667 solgte han sin Eiendom i Gjel-skov og flyttede til Christianshavn, hvor han drev forskjellige Forretninger.

I 1669 vendte han tilbage til sit Fødeland Norge, hvor han 1 Januar for en Kjøbe-sum 5000 Rdlr. havde kjøbt Fossum Jernværk af Preben von Ahnen.

Peter Børthing var utvivlsomt en særdeles dygtig Mand, der fik god Skik og Orden paa sine to Bergværker, hvor han udviklede en betydelig Virksomhed; blandt andet støbtes her Kanoner, der nød stort Ry.

Ved Skjøde, dateret Kjøbenhavn 2 Mai 1696, købte han Gaarden *Vestre Krogen* af 4 Huders Skyld, der før havde tilligget Baaselands Jernværk, af *Jens Leegaard*, Captein ved Prins Fredriks Regiment, »saasom det min kiere Hustrues Moder Fru *Margaretha Wilders Sal. Friderich Werdelmanns*¹ och samptlige Medarvinger af Hans Kongl. Maystt. allernaadigst schiødt och bebreffued er».

Som Leverandør til Kronen af Ammunition og andet Krigsmateriel sad han ligeledes i store Forretninger.

Peter Børthing, der i 1698 blev virkelig Kommerceraad, havde ikke stort bedre Ord paa sig i Norge, end han havde havt i Danmark.

Han laa stadig i Processer mod alle, der stod ham i Veien, og hans Chikanerier antog hyppig Form af Forfølgelse.

Peter Børthing døde paa Fossum 13 Juni 1702 og blev begravet i det Børthingske Gravkapel ved Gjerpen Kirke.²

Hans Hustru Sophie Abelsdatter Speet døde 22 August 1699.

I sit Ægeskab havde de 4 Børn, to Sønner og følgende to Døtre:

Juliane Børthing, gift i Gjerpen 6 December 1702 med Oberstløjtnant *Ulrich Friderich Fien*,³ Søn af Oberstløjtnant Otto Ludvig Fien og Anna Scharnhorst, og *Anna Christina Børthing*, gift i Gjerpen 1 December 1692 med Major *Christian Mechlenburg*, født paa

¹ Fredrik Werdelmann var en rig Kjøbmand i Kjøbenhavn, der havde ydet Kronen store Pengeforstrækninger og herfor havde erholdt meget Jordegods i det søndenfjeldske Norge i Vederlag.

² Om Peter Børthing findes talrige Oplysninger i N. Rasmussen Søkilde: *Kaj Lykkes Fald*, Chr. Bruun: *Kaj Lykke og Dansk biogr. Lex. III S. 330*. Se ogsaa *Personal. hist. Tidsskr. 1 R. I S. 242*, hvor hans Gravskrift findes.

³ Captein C. O. Munthe: *Optegnelser af Generalmajor Peder Todderud S. 92*.

Bragernæs 1657, død i Skien 9 Januar 1715 og begravet i den Børthingske Begravelse ved Gjerpen Kirke.

Han var 3 Gange gift: 1) ca. 1680 med *Vibetche Beate Bagge*, død i Christiania 1692, Datter af Peder Madsøn Bagge til Holmegaard og Borregaard og Margrethe Netelhorst, 2) med ovennævnte *Anna Christina Børthing* og 3) med *Annichen Møller*, der døde i Skien 1717.

Sønnerne var *Frants* og *Cai Børthing*.

Cai Børthing var født 1658 og døde 1717; han blev begravet ved Gjerpen 28 April s. A. og var gift med *Inger Clausdatter*, der først havde været gift med Tolderen *Jørgen Erboe* og var en Datter af den rige Lagmand i Skien *Claus Andersen* og *Anne Christensdatter*, og saaledes Søster blandt andre af Assessor Anders Clausen, gift med Karen Tonsberg og Generalinde Anna Arnold paa Borrestad.

Trods han baade efter sin Fader og Svigerfader arvede mange Penge, var hans Bo ved hans Død fallit.

I sit Ægteskab havde han saavidt vides blot 3 Børn, — 2 Døtre og 1 Søn, der alle døde smaa.

Den anden Søn, *Frantz Børthing*, skal senere omtales.

Peter Børthings vidtløftige Bo blev skiftet ved Commissærer, idet der 14 April 1703 udgik kongeligt Commissorium til Amtmand Henrich Adeler og Auktionsforvalter i Christiania Henrich Blichfeldt om at forrette Skiftet.

Den vidtløftige Skifteakt paa over 100 Sider viser, at Børnene havde arvet deres Faders stridbare og trættekjære Natur.

Efter megen Strid og Uenighed blev de da tilslut enige om, at Arvingerne intet Krav skulde have paa Major Mechlenburg og Frue, der havde faaet store Forskudde i Forældrenes levende Live, Oberstløjtnant Fien og Frue skulde ogsaa ligeledes uafkortet nyde deres Arvepart uden Hensyn til de Smykker og Juveler, de før havde modtaget.

Arvingerne blev enige om at sætte 24 000 Rdlr. Taxt paa Fossum Jernværk og 14.000 Rdlr. paa Baaselands Jernværk.

Boets beholdne Formue var 96 254 Rdlr. 2½ Sk. Gjælden beløb sig til 12 769 Rdlr. 1 Mark, 11 Sk. saa der til Deling mellem Arvingerne blev tilbage 83484 Rdlr. 2 Mark og 15½ Sk.

Paa en Broderlod faldt der saaledes 27 828 Rdlr. 21 Sk. og paa en Søsterlod 13 914 Rdlr. 10½ Sk.

Cai Børthing overtog Halvparten af Fossum Jernværk for 12 000 Rdlr., og hver af hans to Søstre en Fjerdepart for 6 000 Rdlr.

Frants Børthing overtog alene det Baaselandske Jernværk for Taxtsummen, 14 000 Rigsdaler.

Blandt Skiftets Papirer findes følgende Dokument angaaende Overdragelsen:

›Da som ieg er Resoluerit det Baaslandske Jernwerk allene at vil vedblifue, formedelst ieg der ved bedst er bekiendt, saa hafuer ieg med mine kiere Søskende og medarfuinger

samtalt, at ieg antager og beholder samme Booslandske Werk med alle tilliggende og nu forefindende bøgning af Vaan-huuse, Masofn, Hammer, Kuul og Qverne Huuse med Qverner, samt Saugen, Marsofn, Hammer og Saug Redskab med mere forefindendis Werchet tilhørig og til Datum tilliget hafuer tillige og de 3de gaarde Øfre Næs, Boslands og Wester Krog med tilliggende Skoug og Marker og dessen tilhørende Herlighed, sambt Søboden i Tvedestrand og mere os tilhørig der kunde findis, saavel som alle de paa Booslands Verch nu registrerede og vurderede Løsøre af Sølv, Tin, Kaaber, Messing, Blich, Jerntøy, Trættøy, Træboeskab af Kister, Bord, Bencher, Stoeler, Sengesteder og andet meere deslige, med Sengebord og Bencheklæder, Sleder, Hæste og Gaardtzredskab, Hæster og Fæ, stort og smaat med andre smaae Creatur, sambt ald høe og halm der findes, ald Rujern, undtagen huis er udlagt efter Commissions Registrerings formelding, bestigende til toe Hundrede Siuf og firesindstiuge Rixdaller 2 ort 2 sk., Kul, Malm og Liimsten, ved Masofnen og Hammren i Stranden og Gruberne findes, og endeligt Bareboe Gaard med tilhørende Huuse bøgninger, Høe, Gruber, Skoug og Marker sambt Gaardenes underliggende Saug og Qverne, dets tilliggende Biugning og tilhørende Herligheder, med Strand-siddernis Arbeide og Grundleye og dend af Saug og Qvernen faldene Forpagtningsafgift med dend nu ved Boslands Verk, i Arendahl og Tvedestrand befindende alle Slags proviants behold og mer nu befindes, som nu ikke saa lige denne Gang erindres, mig og at følge, hvilket alt som indbemeldt ieg da for 14 000 Rdlr. skriffuer fiorten Tusinde Rixd. antager, som ieg og i min fædrene og mødrene arfuedeel som Contant og reede Midler da saaledes vil og skal lade mig Decourtere, hvilket fordi i Commissions forretningen, saaledis at maatte lade annoteris og indføris :/ som ubrødelig holdis skal :/ af mig Frantz Børthing og mine kiære Søkende og medarffuinger, Tienistpligtigst begieris, forblifuende de Velædle og høiyagtbahre Committerede

deres stedtze Tienstærbedige
Tienere

Fossum Werches
Sterfboe d. 14 Martii
1704.

F. Børthing. Cajz Børthing. V. F. Fijen. »

Det ser ud til, at Peter Børthing af og til har boet paa Baaseland; Hovedbygningen var fuldstændig møbleret og Frants Børthing overtog Eiendommen med ›ald Sølv efter Registreringen, Tinit, Kobberit, Messing, Blichtøy, Jerntøy, Sengeomhæng, Bord og Benche-Klæder, Senge-Klæder, Ofver- och Under-Dyner, Hoffuit-Laug og Puder, Alle slags Lin-Klæder, Pudevahr, Lagen og Duge, alle de der registrerede Bøger, Træboschab paa Sahlen, Østre-Kammerit, Vestre-Kammerit, Dagligstuen, det østre Kammer, Kiøchenit, Hofmandtz Cammerit, og Brøgerhuset.›

Frants Børthing, Commerceraad Peter Børthings ældste Søn, var født i Danmark 1656. Han var gift med *Maria Elisabeth Bræmer*, der døde 1700 og var en Datter af Borgermester Fredrik Bræmer og Susanna Møth.

Efter at have overtaget Baaselands Jernværk bosatte Frants Børthing sig der, hvor han døde 1707.

I hans Ægteskab fødtes der, saavidt vides, blot en Søn ¹ *Peter Frantsen Børthing*, der var født paa Baaselands Jernværk 24 Mai 1700.

Han var saaledes ved Faderens Død ikke mere end 7 Aar gammel, hvorfor hans Onkel Cai Børthing paa hans Vegne bestemte, at man skulde se at faa solgt Værket og afhændet Løsøret.

3 og 17 Februar 1707 blev der afholdt Registreringsforretning og 21 Januar 1707 Auktion paa Baaseland over Frants Børthings efterladte Indbo, efterat der havde været opslaaet Plakater i Christiania, Drammen, Tønsberg, Laurvig, Skien, Kragerø, Risør, Arendal og Christiansand »og Forkyndelse paa Kirkebakkerne ofver alt udi Nedenes Lehn.»

Listen over alt, der blev solgt, er endnu bevaret ² og giver os en fuldstændig Forestilling om, hvordan det har seet ud paa Baaselands Værk omkring Aar 1700.

Det rige, pragtfulde Indbo tyder paa Velstand og Trang til Comfort.

Af Smykker nævnes Guldarmbaand, Guldkjæder, Ringe med Diamanter og Rosenstene o.s.v. den afdødes Signetring blev udtaget af Boet og overgivet Sønnen. ³

Af Sølvtoi var der en overvældende Masse.

»En stor Sølvkande staaende paa 3de Løver och 1 Ditto paa Laaget, och var stukken paa Laaget F. B. og S. A. D. Ao. 1653» vægtig 108 Lod, »Eet stort Bæger paastukken Fabian v. Eppinger og hans Vaaben», »6 Bægere paastukken P. B. og S. S. med deres Vaaben», »5 Bægere uden og Inden forgyldte med H. S. og M. S. 1646», Sølvsaltkar, Knive, Gaffer, Skeer, »Een lang pucklet Sølv-Flaske med 8te Puckler, ofven ved Skruen stukken Henning Stockfleth og Magdalene Schnellen 85½ Lod», Crystal-pokaler med Sølvlaag, Sølvskaale og Tobaksdaaser, alt synlige Tegn paa den Velstand, der raadede i Huset.

Til Husherrens Garderobe hørte Sølvkapper, Uhre, Spænder, Gehængbeslag, Spisebestik, »En Sølvbeslagen Hirschfænger med Gehæng och Sølvskafet Gafel», »En liden Lanterlij Kaarde med Sølvfæste, Dopskoe og sølvbeslagen Gehæng» »Een spansk Rør med Sølvknap og Skoe», »Eet Jopens Rør med gammeldags Sølvknap», heller ikke »Een liden Rygstryger med Sølvfæste og Dopskoe» manglede.

Fortegnelsen over Messing, Blik, Kobber og Jerntøi indtager mange Sider i Auktionsakten, ligeledes Listen over »Sengeklæder, Bord-Dekener och Benke-Klæder, Liin-Klæder, Lintøy og Gang-Klæder.»

Den sal. Mands Garderobe var særlig pragtfuld, her fandtes et Utal af Kioler, Kjortler, Slafrocher, Reysekioler og andre Plag af »Bay», »Retuis», »Plydsch», »Fløyel», »Callemanques», »Tubins», »Columbia» og mange andre rare Stoffe, desuden Handsker med

¹ Se Personal. hist. Tidsskr., 1 R., I S. 242, og 2 R., V S. 75.

² I Rigsarchivet »Rentekammeret Bergværksvæsen.»

³ Commerceraad Peter Børthing førte efter et i Rigsarchivet beroende Seglaftryk fra 1689 følgende Vaaben: I Skjoldet et Løvtræ, paa Hjelman en Skansekurv eller en Krone, hvoraf opstaar et Løvtræ.

brune og hvide dreyede Silke-Fryndser, sølvbroderede Lifgehæng, Strømper af Uld, Silke og Faareskind, Randers Sørges Handsker, Cabusser og Cachetter, og gallunerede Hatte, Allongue og spanske Peruquer og Bæfverskinds Muffer, engelske Dreylæders Støvler og finske Sko og en Mængde andre Gjenstande, der den Tid ansaaes for nødvendige for en Gentlemans Garderobe.

Huset var ogsaa rigt paa Schilderier og Malninger og paa Bøger.

Blandt Schielderierne var der »Feltslag», »Søeskilderier», Jagtstykker og Portrætter af Gyldenløve med Gemalinde og af Dronning Sophie Amalie.

Bibliotheket var væsentlig religiøst, men der fandtes dog endel anden Litteratur, som »Hermand von Sand Secretarius Itziger Zeit», »Arnoldus Bondesen Arithmetica Aurea Mercatoria», »Compendium Cosmographicum» og »Alexander Magni Krønike.»

Baaslands Jernværk blev ogsaa frembudt paa Auktionen, »men,» heder det i Auktionsakten, »ved denne Auction hafver mand ellers maatt fornehme, at ingen Lysthafver til Baaslands Jernværk och dessen Pertinentiers Forpagtning sig hafver indfunden.»

10 August blev der afholdt en ny Auktion over en Del Løsøre, som ikke var bleven solgt ved den forrige Auktion; ogsaa her blev Værket frembudt, men uden Resultat. »Aldeles ingen anmeldte sig, som til dessen Forpagtning Lyst hafde eller derfor erbød Liidet eller meget udi Forpagtningspenge.»

Den unge *Peter Frantsen Børthing*, der, som vi tidligere har omtalt, blev født paa Baaslands Jernværk 24 Mai 1700, gik den militære Bane, i 1718 var han ansat ved det nordenfjeldske Dragonregiment, hvis Chef Peter Motzfeldt i en Rapport til Kongen af 14 December omtaler ham som »en heel skikkelig ung Person til Deres Maystts Tieniste.»

17 April 1719 blev han Fændrik ved Captein P. T. Collins (Guldalske) Compagni af Motzfeldts nationale nordenfjeldske Dragonregiment, men døde vistnok nogle Dage efter, og er formentlig den »Volonteer Børthing», der 22 April 1719 i en Furukiste blev nedsat i Trondhjems Domkirke.¹

Imidlertid var Baaslands Jernværk allerede 9 August 1708 for et Tidsrum af 12 Aar blevet bortforpagtet til *Niels Josten*.²

Værket var da Niels Josten tiltraadte det, meget forfaldent; han maatte straks gaa ivei med at opføre nye Bygninger, reparere Masovnen og overhovedet sætte det i brugelig Stand.

Efter Forpagtningskontrakten skulde der i Afgiften afkortes alle de Omkostninger han havde gjort »til Verketz Huuse og Barbo Brugs Opbyggelse og Reparationer med videre.»

I Anledning af en Strid herom oplyses det, at han havde ladet opføre »it Waaenhuus med Lade, Stald og Fæhus, it Waaenhuus til Mars-Mesteren sambt tuende ditto til Werchsarbeiderne paa Malmplatzen, som haver kostet in Anno 1710 dend Summa

¹ Personal. Tidsskr., 2 R., V S. 75 og 145.

² Se mere om denne Mand S. 55 fig.

2 023 Rdlr. 56 Sk. Dernæst for de in Anno 1711 opbygte Søboder, Jernboedernes og Marsofnens Reparation och it Kolhuus ved Storhammeren 896 Rdlr. endvidere Dammes Opførelse, Barbo Saug och Querns Opbygning 570 Rdlr.» o.s.v.

Ved Sorenskriverens Dom af 14 August 1714 blev Peter Børthing dømt til at betale Niels Josten de Omkostninger, han havde anvendt til Værkets Udbedring.

Han overtog dog snart efter Baaselands Jernværk som sin Eiendom.

Ved Skjøde, dateret Fossum Jernværk 27 Februar 1717, solgte *Peter Børthing* med sine Slægtninge Cai Børthing, Oberstløjtnant Fien og Raadmand C. Brandts Samtykke Værket til Niels Josten »udi den Stand, som det nu forefindes med Huse og Bygninger, løst og fast og med dets tilhørende allernaadigste Privilegier, Circum-Ferentze, Malmgruber og Inventarium, alt efter Skiftebrevet af 17 Febr. 1707 detz Forklaring; og udi samme Kjøb ere inddragne de 3de mine mig arfueligen tilfaldne Gaarde, nemlig Baaselands Bondegaard, ofre Næs og vestre Krognæs Bondegaarde.»¹

Ved Skjøde af 27 Febr. s. A. købte Niels Josten desuden for 7 100 Rdlr. »ald dend mig tilfaldne Arf efter min Sal. Fader Frantz Børthing efter Skiftebrevet af 17 Febr. 1707, bestaaende udi Løsøre, Husgeraad og Meubler, Juveler, Sølv, Guld, Senge og Sengeklæder, Linned og Uldent, samt anden Husgeraad, saa og visse og uvisse Restancer.»

Nils Josten havde allerede forlængst taget fast Ophold med sin Familie paa Baaselands Jernværk, som han med megen Dygtighed fik drevet op.

I hans Tid fabrikeredes der baade Kanoner og andet Krigsmateriel, der nød stort Ry.

Efter Nils Josten var sat i Fængsel paa Akershus,² laa Værket en Tid nede.

12 August 1724 udgik der endelig kongelig Ordre til Commissærerne i Poul Weyby og Nils Jostens Boer om at stille Jernværket til offentlig Auktion.

Der var imidlertid blevet afholdt en Taxationsforretning over det 30 November 1723, og herunder blev Værket værdsat til 15505 Rdlr. 18 Sk.

Auktionsplacat blev udfærdiget i Christiania 4 September og Auktion afholdt i Arendal 30 Oktober 1724.

For en Kjøbesum af 13 400 Rdlr. blev Tilslaget givet By- og Raadstueskriver i Christiania *Ulrich Schnell*, Byfoged sammesteds *Michael Ermandinger* og Kjøbmand *Ole Smith*.

*Michael Ermandinger*³ var født i Kjøbenhavn 1689 og døde i Christiania 1735 (begravet 30 September); han var Søn af kngl. Perlestikker og Drabant Henning Ermandinger og Sidse Juell.

Han var Byfoged i Christiania fra 6 November 1726 til sin Død, og var første Gang gift med *Elske Margrethe Bartholin*, død 1727 (begr. 26 Mai), og anden Gang 7 April 1729 med *Kirstine Grøn*, født i Christiania 1711 (døbt 14 Oktober) død før 1759

¹ Skjødet blev thinglæst paa Strengereids Sommerthing 17 Juli 1719.

² Herom saavel om Niels Jostens hele Liv og Forhold forøvrigt henvises til Afsnittet »Niels Josten».

³ Se Haagen Krog Steffens: Linderud S. 68 fl. og W. Lassen: Slægterne Wibe og Lund S. 180.

(neppe i Christiania), Datter af den rige Kjøbmand Tøger Eriksen Grøn og Margarethe Mogensdatter fra Linderud.

Boet efter hans første Kone viste en Indtægt af 7 111 Rdlr. 2 Mark og 15 Sk., men en Udgift af 6 023 Rdlr. 16 Sk.; med sin anden Kone fik han mange Penge, som han imidlertid næsten alle fik brugt op, inden han døde.

Den anden af Baaselands nye Eiere, *Ole Pedersen Smith*,¹ var født i Aarhus 6 December 1680 og døde i Christiania 9 September 1748. Han var Vinhandler og Kjøbmand i Christiania og blev 18 April 1709 i Christiania gift med *Cathrine Marcusdatter Holst*, Enke efter Brandmester Hans Piper.

Hverken han eller Ermandinger syntes at have spundet Silke paa deres Kjøb af Baaselands Jernværk. Ihverfald blev ikke deres Kredit styrket derved.

Ole Smith havde i sin Tid stillet sig som Kautionist for Zahlkasserer Jens Kølle, og i 1730 udtaler Stiftamtmand de Tonsberg om Ole Smith, »at han vel har voren en Mand af Een 10 a 12 000 Rdlrs. Midler forhen, mens siden hand har embarqueret og indmenget sig med de fleere udi det kiøbte Baaselands Jernværk, som afg. Niels Josten tilforn var eiende, er hans Midler derved en stor Deel tilsatte.»

Byfoged Ermandinger, der formodentlig gennem sin Svoger General Peter Deichmann, som ogsaa var en Svoger af Schnell, var kommet op i disse Bergværksforetagender, høstede heller ingen Glæde og Gevinst af Kjøbet. Hans Trediepart i Værket omtales som værd sine 6 000 Rdlr., men var behæftet med ligesaa meget; desuden fik han i 1726 en »Reprimande» af Statholder Wibe for, at han stadig var fraværende i Værkets Anliggender, istedetfor at passe Skiftevæsenet i Christiania og sine øvrige Forretninger.

De søgte da ogsaa saa hurtigt som muligt at komme ud af det igjen.

Først solgte i 1733 Ole Smith sin Trediepart til Schnell og Ermandinger, og en Stund efter udløste Schnell ogsaa Ermandinger og blev Eneieier af Baaselands Jernværk, der senere i over et halvt Aarhundrede kom til at forblive i hans Familis Besiddelse.

Hermed begynder en ny Periode i Værkets Historie.

Slægten *Schnell*, (Schnel, Snell) forekommer i Norge allerede før Midten af det 17de Aarhundrede.

En *Johan Schnell* var i 1642 Foged paa Follo og i 1645 i Buskerud. Han var død før 1665 og var gift med *Mette Jørgensdatter*, der i 1676 ægtede Lauritz Jørgensen paa Hønen i Norderhoug.² Hans Søstre har formodentlig været *Margrethe Schnell*, født i Haderslev 15 Juni 1574 og død i Christiania 1647. Hun var Datter af Borgermester i Haderslev *Johan Schnell* og *Anna Reimers*.³ Hun var gift to Gange, først med *Nils Toller*, død i 1596, og derpaa med *Carsten Mechlenburg*, død 1618. Flere af hendes Børn i begge Ægteskaber kom til Norge.

¹ W. Lassen: Slægterne Wibe og Lund S. 181 og 195.

² Personalh. Tidsskr. V S. 92.

³ Personalh. Tidsskr., 2 R. V., S. 72.

En anden Søster var vistnok *Magdalene Johansdatter Schnell*, død 1674 og gift med Biskop *Henning Eggertsen Stockfleth*.

En Søn af Foged Johan Schnell var temmelig sikkert *Jørgen Schnell*, der 1676 blev Foged i Øvre og Nedre Thelemarken og var gift først med Cathrine Henriksdatter og siden med *Magdalene Mathiesdatter*.

I dette sidste Ægteskab havde han 3 Sønner, Generallojtnant *Claus (Jørgen) Schnell*, f. 1702, † 1783,¹ Regimentskvartermester *Johan Schnell*, f. 1696, † 1753, g. m. *Anna Sophie Bärnholdt* og *Ulrich Fredrik Schnell*.

Ulrich Schnell var født 11 August 1699. Han blev 5 August 1718 Regimentskvartermester og Auditeur ved 2den Bergenhusiske Infanteribrigade og 1722 By- og Raadstueskriver i Christiania, hvilket Embede han i 1725 fik Tilladelse til at bestyre ved Fuldmægtig og i 1740 helt afstod til Jacob Leuch.

Han blev 15 August 1733 Cancellisekretær og 11 Marts 1740 Cancelliraad.

Gjennem sit Ægteskab kom han op i en Familie, der var stærkt interesseret i Bergværksdrift.

Han blev nemlig i 1751 gift med *Anne Dorothea Rasch*,² født i Christiania 1725, døbt 7 August, død i Porsgrund 1759, begravet i Eidanger 23 Januar s. A., Datter af Cancelliraad og Rektor ved Christiania Skole Jacob Rasch og Biskop Deichmanns Datter Anne.

Da han var bleven Eneeier af Baaselands Jernværk, ofrede han sig ganske for dettes Drift.

Ved en kongl. Resolution af 6 Januar 1725 veg Statskassen, efterat Kjøberne havde betalt kontant 4 050 Rdlr., Prioritet for 6 000 Rdlr., der skulde anvendes til Værkets Istandsættelse og Forbedring.

Skjøde paa Værket blev derefter udstedt af Bergamtet paa Kongsberg under 29 Januar 1725.

24de Januar 1725 fik Eierne af Generalkrigskommissær, Oberst og Kommandant paa Akershus Bertouch et 1ste Prioritets Pantobligationslaan paa 6 000 Rdlr. og 1727 yderligere et Laan paa 6 000 Rdlr. af Seignr. Anton Andersen med Pant efter Oberst Bertouchs Obligation.

Gaarden Baaseland, som Niels Josten ved Skjøde af 24 Juli 1724 havde solgt til Anders Johnsen, blev af de nye Eiere ved Skjøde af 25 Juli 1748 for en Sum af 350 Rdlr. atter tilbagekjøbt.

I 1738 besluttede Ulrich Schnell at flytte Værket fra Baaseland til Næs, delvis fordi Værket blot blev drevet ved en Flombæk, saa at Marsovnen blot kunde gaa nogle Maaneder af Aaret, og delvis fordi det Baaselandske Jern paa Grund af dets mindre gode Kvalitet havde et daarligt Ord paa sig i Danmark.

¹ Se Biografisk Lexicon XV S. 247.

² Søster til Niels Aall d. æ.s 3die Hustru Fredrikke Sophie Rasch.

Marsovnen blev flyttet, og ved Oberbergamtets Bestemmelse af 26 November 1738 blev det nye Værk givet Navn af *Næs Jernværk*, et Navn, som det den Dag idag har.

Ulrich Schnell opførte den nuværende Hovedbygning paa Næs og gjorde i det hele taget meget for dets Opkomst. Han omtales¹ som »dygtig og christelig Mand, der tilslut erhvervede sig en meget betydelig Formue.

11 Oktober 1765 fik han Tilladelse til at udskibe Bord til Udlandet fra de Værket tilhørende 3 Sage.

Han interesserede sig blandt andet meget for Skolevæsenet i Holt.

Ved et Gavebrev af 10 Oktober 1738, konfirmeret 2 Januar 1739, bestemte han, at der i Nærheden af Næs for hans Regning skulde opføres en Bygning til Skolehus for Værksfolkene og deres Børn, samt til Bolig for en Skolelærer, som skulde antages af Værkets Eier og nyde en Løn af 100 Rdlr. (senere omsat til 150 Spd.), hvorhos han henlagde 1 Huds Landskyld af Gaarden Sletten til Skolens Forsyning med Hustømmer og Brændsel.²

Efter at have overdraget Værket til sin Søn *Jacob Schnell*, bosatte Ulrich Schnell sig i Porsgrund, hvor han døde i December 1770.

Hans Lig blev begravet i Østre Porsgrund, men senere nedsat i Kirkekjælderens i Holts Kirke.

Ved Gavebrev, dateret Næs Jernværk 24 Februar 1762, skjænkede han 2 Obligationer paa tilsammen 1000 Rdlr. til Porsgrunds By, Renten heraf skulde anvendes til Skoleholderens Løn.³

I sit Ægteskab havde Cancelliraad Schnell to Børn, Datteren *Magdalene*, gift med Conferentsraad og Amtmand *Henrich Lachmann* og Sønnen *Jacob Schnell*, født 29 April 1753.

Jacob Schnell var vistnok en retsindig Mand, men han var streng i sine Fordringer til Driftsbønder og Arbeidsfolk og derfor ikke videre afholdt. Han boede Mesteparten af Aaret i Kjøbenhavn og lod Værket drive ved en Fuldmægtig, hvorved der opstod Strid og Misforstaaelser, der senere blev ubehagelige nok for Jacob Aall.

Jacob Schnell, der 22 Juli 1771 var bjeven gift med *Gunda Marie Fursmann*, født 24 Oktober 1751, død 4 December 1814, blev 23 Januar 1782 ophøiet i den danske Adel med følgende Vaaben:⁴ »Et firdelt Skjold med et Guld Hjerteskjold, hvori en til høire springende halv sort Hund med Sølvhalsbaand. Det større Skjolds første og fjerde Feldt er blaat, hvori en i Vand staaende Klippe, det andet Feldt Sølv med en staaende Vildmand, der i høire Haand holder et grønt Furutræ, tredie Feldt er rødt, hvori to fra hver sin Side kommende harniskklædte Arme, som tage hinanden i Hænderne under en Guldkrone. Over hele Skjoldet en kronet Hejlm, hvoraf opstaaer et sammenbundet Kornneg.

¹ A. Faye: Holt Præstegjælds Historie S. 41.

² Norske Stiftelser III S. 505.

³ Norske Stiftelser III S. 446.

⁴ Familien Schnells originale Adelspatent blev i 1903 skjænket det norske Rigsarchiv af en af hans Descendenter, Oberst m. m. H. W. Harboe i Kjøbenhavn.

Skjoldholderne er paa høire Side en Bjørn og paa venstre et Rensdyr, som begge ser tilbage.» (Dansk Adels Lexicon II S. 153.)

I sit Ægteskab havde han 6 Børn, hvoraf 2 Sønner, den ene Løitnant og den anden Kadet, døde ugift, og 2 Døttre, der ligeledes døde ugift; en Datter *Marie Magdalene Schnell*, født 4 April 1795, død 1840, var gift med Justitsraad og Toldinspektør i Tønning *Erik Jørgen Boeck*, født 1792, død 1865, og en Søn *Jacob Schnell*, født 21 Oktober 1781, død 6 December 1815.

Jacob Schnell d. y. eiede de to Herregaarde paa Sjælland, Gyldenholm og Kallundborg Ladegaard, og var gift med *Charlotte Amalie Stub*, født 27 Februar 1786, død 20 Januar 1865.

Han efterlod sig ingen Sønner, men 6 Døttre og med en af disse, *Charlotte Amalie Fredrikke Schnell*, født 5 September 1813, død 12 Februar 1895, gift med Kjøbmand og Konsul *Hans Christian Hellesen* i Kjøbenhavn, uddøde Slægten Schnell.

Jacob Schnell havde længe ønsket at afhænde Næs Jernværk, men havde vanskeligt ved at finde nogen solid Kjøber; da derfor Jacob Aall meldte sig som Liebhaber i 1797, slog han rask til.

Jacob Aall tilligemed hans Broder Nicolai Benjamin Aall, der forøvrigt ganske kort efter blev udløst, overtog for en Kjøbesum af 165 000 Rigsdaler Courant eller 132 000 Rigsdaler Species Næs Jernværk »med alle tilhørende Gruber og Malmgange, samt tilliggende Jordegods, Saug og Møllebrug, saavel som min Eiendom i Tvedestrand og Næskilen, alt i den Tilstand de nu ere og forefindes og med alle de Rettigheder, dermed ere forbundne og som Skjøder, Adkomstbreve og Privilegier hiemle.

Med Værket følge alle dets Machiner og Bygninger samt dets løse og faste Inventarium, og alle Beholdninger saavel af Ruejern, Stangjern, Støbegods, Kull, Kulleved og og Malme, som af Korn og Suul-Vare, Tømmer og Bord paa Værket og inden Værkets Districter, ved Gruberne og i Tvedestranden og Næskilen, intet i nogen Maade undtagen. Endelig følger og med Værket alle udestaaende Restancer, samt den rede Cassabeholding ved Værket og i Tvedestranden, alt saaledes som Regnskabet til 30 September dette Aar opgjordt udviser, og som jeg det hele eier og haver.»

Det til Næs Jernværk hørende Jordegods bestod af »2 Huder i *Baaseland Gaard*, 1 Hud i *Sletten Gaard*, 1 Hud i *Overnæs*, 6 Huder 9 Skind i *Krogen*, 6 Skind i *Skaalan*, 1 Hud i *Silliestøl*, 2 Huder i *Ytternæs* med underliggende 6 Husmandspladse, endvidere 1 Hud $\frac{1}{4}$ Skind i *Immeland* og 1 Hud i *Skimo*.»

Jacob Aall skulde overtage Værket for sin Regning og Resiko fra 30 September 1799. Kjøbesummen afgjordes saaledes:

Jacob Aall overtog den paa Værket hvilende Pantobligation stor 50000 Rdlr. Ct. til Den almindelige Enkekasse og udstedte en 4 % rentebærende Pantobligation stor 115000 Rdlr. Ct. med 2den Prioritet til Sælgeren Jacob Schnell.

Pantobligationen skulde afdrages med 4 000 Rdlr. hver 11 April og 11 December indtil 11 December 1802, fra hvilket Tidspunkt at regne den resterende Gjæld skulde afdrages i 15 Aar med 4 800 Spc. hvert Aar.

For det Tilfælde, at Kjøberer skulde misligholde Kjøbekontrakten, forbeholdt Schnell sig ganske kraftige Forholdsregler.

Hvorledes han senere forsøgte at gjøre Brug af disse, er meddelt andetsteds.

Fra 30 September 1799 overtog Jacob Aall altsaa Ledelsen af Næs Jernværk, som han med megen Dygtighed personlig drev i over 40 Aar.

Under hans kloge Ledelse blev Værket snart et Mønsterbrug, og trods megen Modgang og mange vanskelige og kritiske Tider, lykkedes det dog Jacob Aall at føre det uskadt gennem truende Farer.¹

Ved Siden af den egentlige Jernværksdrift, hvis naturlige og væsentligste Marked var Danmark, drev Jacob Aall ogsaa Skibsrederi og Trælasthandel i en ikke liden Maalestok, og særlig i Licencefartens gyldne Tid lagde han ved denne Del af sin Forretning Grundvolden til sin senere solide Formue.

Forholdene paa Næs Jernværk ved Begyndelsen af Aarhundredet er nøiagtig skildret af *Pram*, der ved den Tid efter Opdrag af det Kongelige General-Land-Økonomi- og Commercecollegium bereiste det søndenfjeldske Norge.

Han siger i sin Indberetning:² »Jeg var af Næs Jernværks Eier *Hr. Jacob Aall* indbudet at besøge ham, en Indbydelse, som jeg saameget desheller modtog, som han var mig, om end ikke personligen, bekjendt som en Mand, der med hæderlige almindelige Indsigt og fortrinlige Evner forbandt det alvorligste Studium af det Lands Økonomi, hvor han for en 5, 6 Aar siden ved at tilkøbe sig en af de vigtigste Grundeiendomme i Provindsen havde nedsat sig, med den redeligste Lyst til at forene det Almene med hans private Fordel og en Character, der gjorde ham i ethver tvilsomt Fald tilbøielig til, ja glad ved at opofre denne for hin, og hvad saa sjelden er Tilfældet, med en saa lykkelig Formuesforfatning, at han er istand til baade at gjøre til de Foretagender han finder nyttige de Forskudde disse udfordrer og ei at ængstes over en mulig Opofrelse.

Under denne Character er *Hr. Jacob Aall* bekjendt, og nogle Dages Ophold hos ham bekræftede mig, hvad det hæderlige Rygte havde forud forsikret, Jeg kunde efter Opholdet paa Frolands Værk ikke ønske mig nogen bekvemmere Punct at stande paa, da Næs Jernværk kun er lidt over $\frac{1}{4}$ Mil fra Landeveien, da det endnu næsten er midt i Provindsen, og da det var mig bekjendt, at *Hr. Aall* foruden, det jeg iøvrigt lod mig underrette om ham, havde havt den særegne Leilighed til at lære sin Egn at kiende, som tilbødes derved at han med Præsten Diurendal i Omlie og Secretair Thaulow nu i Rentekammeret havde været en af de Commissarier som 1803 undersøgte Landet i Detail for at bestemme den paabudne Arealskat — — — — —

I *Hr. Aall* paa Næs har Egnen endydermere en Landhusholder til Mønster for sin Almue af hvis Iid og Daad vist den fremskridende Tidsalder vil spore den ønskeligste

¹ Jacob Aall forøgede Værkets Udstrækning ved Indkjøb af forskjellige Eiendomme til en Kjøbesum af 150000 Rdlr. og foretog omfattende Forbedringer, saa at han selv i et Brev til Broderen Statsraad Aall (indtaget ovenfor) i 1811 anslaaer dets Værdi til 800 000 Rdlr.

² Manuscript i Universitetsbibliotheket i Christiania.

Virkning paa Omegnen, uagtet han som virkede saameget i det store ei saaledes med sin heele Landhusholdning kan arbeide Almuen for, som Præsterne paa deres mindre Gaarde.

Han har begyndt at optage til Dyrkning en Deel af den forhen udyrkede Bjærgside, en Række af Myrer som i svag Heldning ligger ved en Bjærgaas, hvoraf der er en Mængde at opdyrke. Det han havde bragt under Dyrkning var enda kun en ca. 20—30 Tønder Land.

Store Vandgrøfter af en meget stor Strækning vare dragne at bortlede Vandet, uhyre Mængde Steene og Trærødder opryddede. Hans Qvægstamme og dens Rygt, hans Faarejord, hans Foeringsmaade, især hans økonomiske Bygningers Indretning, alt vil vise Virkningen af, at alting er anlagt og dannet med Klogskab og Indsigt, men endnu er alt nyt, og der vil Tiid inden deslige Arbeider ret kunne vise sig lønnende. Han avler en stor Mængde Kartofler, Roer, Foer ogsaa Kløver og andre Foer-urter, alt i disse Egne fuldeligen nyt. Al Foering skjæres til Hakkelse, hvilket ogsaa er her useet. Han har til den Ende skaffet sig Hakkelse-Maskiner, som naturligvis heller aldrig har før været kjendte. Han gjør deslige selv i sine Verkstæder brugbare og gode. En Maskine har han anskaffet sig til at skjære Kartofler paa til sin Foering, simpel, lidet kostbar og uden Tvil hensigtsmæssig. Hans Staldbygning for Kiør, Faar, Heste, Svin, Fjærkræ er af en saadan velbetænkt fortrinlig Indretning, at det ville uden Tvil være høiligen at ønske, at han formaedes til at offentliggjøre Tegningen deraf med en nøiagtig Indberetning om hver dens Deele, som da og om hvorvidt Erfaringen bekræftede, at det svarede til Hensigten.

Næs Jernværk er siden det er kommet i Hr. Aalls Hænder et af Norges første og vigtigste.

Værket sysselsætter 116 Arbeidere fra 16 til 60 Aar gamle. De fleste af disse haver et Huus med et Jordstykke, hvorpaa kan fødes 1—3 Kjør.

Husene vedligeholdes paa Værkseierens Bekostning.

Alle Arbeidere uden Undtagelse faa den Rug de behøve for 5 Rdlr., Byg og Malt for 3 Rdlr. Tønden, hvordan Prisen end ellers er.

Naar de formedelst Alder eller Svaghed ei længer kunde arbeide faa de en Pension, de som ingen Børn have, af hvilke de kunde faa Hjælp, 3—4 Rdlr., de som have Børn, af hvilke de kunde understøttes, 2 Rdlr. maanedlig. Efter Mandens Død faar Konen det halve.

Der er en Skole, hvor Børnene nyder fri Undervisning i Læsning, Skrivning, Regning, lidt Geografi, Historie og Veiledning til hvad der kan gavne dem i deres Vei. Denne koster nu Værket 300 Rdlr. aarlig. Alle Værkets Mennesker nyde frie Medicamenter, naar de ere syge, og for at sørge for Medicinalvæsenet har Provinciallægen Dr. Møller i Arendal 50 Rdlr. aarlig.

Man hører med Glæde Værkseieren og alle hans Folk fyldest fornøiede med hinanden og med Begierlighed at forkynde gjensidigen hinandens Ros.»

I *Jens Krafts* »Topographisk-statistisk Beskrivelse over Kongeriget Norge» III S. 285 ff., Christiania 1826, skildres Næs Jernværk paa følgende Maade:

»De vigtigste af Værkets Gruber, der sædvanligen drives og levere den Malm, som forbruges paa Marsovnene ere: Solbergs Grube, Holt Sogn, Næs og Alve Gruber i Tromøe Sogn og Lyngrot Grube, Frolands Sogn. Ved Værkets Gruber findes ikke store Dagaabninger eller Forbygninger med Stempler, men de ere alle, med Undtagelse af den øvre Deel af nogle faa af de ældste, forsynede med Bergfæster og Hvelvinger af Steen og Malm, hvilke omhyggeligen anbringes der, hvor Malmleierne indknibes mest. Derhos drives altid Forsøgs Arbejder ved Siden af den Drift, som til Vedligeholdelsen af Værkets Marsovn behøves. Malmforbruget er for nærværende (1825) 3200 Tønder brændt Malm.

For at lette dette Værk Adgangen til de fornødne Kul blev det ved ovenanførte Privilegiers § 6 forbudt at have Sauge og hugge Bjelker i Circumferencen, hvorhos det paalagdes Bønderne at forrette Kjørsel til Værket; men ved disse Privilegiers Confirmation af 1ste December 1670, gjordes deri den Indskrænkning, at de ophævedes forsaavidt Arendal og Øster Risøer i deres Tømmerhandel præjudiceredes, og ved Kongl. Resolution af 19de November 1725 og 31te December 1726 gaves Bønderne igjen Frihed til at sælge deres Skoveffecter til hvem de vilde. Under almindelige Omstændigheder kan Værket ikke fattes de fornødne Kul til en jævn Aargangdrift, da Egnen nordenfor Værket er skovrig og Transporten om Vinteren ikke vanskelig. Af Kul behøves omtrent 11000 Læster, hvoraf 5000 Læster til Marsovnene, 800 til 1000 Læster til Rostningen og 4000 til 5000 Læster til Hammerne. Af dette Quantum kan $\frac{1}{3}$ Deel eller i Nødsfald det halve udbringes af Værkets Eiendomsskove og af de ved Saugene faldne Baghun. Resten faaes fra Holts og Vegaardsheiens Sogns Skove.

Værkets Maskinerier bestaar af en Marsovn, to Kuppel- eller Smelte-Ovne, en enkelt og en dobbelt Stangjernhammer, en Boltehammer og to Spigerhamre, samt en Klein-smedie og et Pukværk til Slagpukning, hvilke Maskinerier ligge paa Gaardene Slettens og Næs's Grund, og drives af den fra Vegaardsheien kommende Skogs- eller Næs-Elv.

Marsovnens Product, som sædvanlig er 90 Skpd. drives undertiden til 100 Skpd. Rujern ugentlig. En Tønde brændt Malm giver $1\frac{1}{3}$ Skpd. Rujern, og til et Skpd. Rujern forbruges omtrent 1 Læst Kul. Støberiet er betydeligt, og den nærværende Eier har derpaa anvendt store Bekostninger. Foruden den i Aaret 1806 indrettede Friistøbning af Kakkellovne, er i den senere Tid et Leerstøberi indrettet, hvorved støbes Kjelder til Brændeviinsbrænderier af 7 til 8 Skpd.s Vægt. Støberiet beskæftiger jævnlig 8 Mand som, de korteste Vintermaaneder fraregnede, kunne levere 25 til 30 Skpd. ugentlig. Kuppelovnene bruges sjelden, og kun naar Bestillinger af Gryder og Ballastjern indløbe medens Marsovnene staa, da Jernet er for haardt i disse Ovne til andet Støbegods.

Det er fornemmelig Alvelands Grubes i Forening med Lyngrots Grubes Malme, der anvendes til Støbegods. Ved Stangjernhammerne tilvirkes omtrent 55 Skpd. Stangjern ugentlig.

Til et Skpd. Jern medgaar en Læst og 10 Tdr. Kul. Stangjernet er af en fortrinlig Beskaffenhed, baade smidigt og bøieligt, og tillige haardt at slide paa. Værkets Spigerhammere holdes kun i en svag Gang, saa at blot Værket selv, og dets Omegn derfra

forsynes med Spiger. Derimod er her en velindrettet Smedie, hvorved tilvirkes Skibsankere, Jernkjæder, Saugblade. Productionen ved Værket er angivet at være:

	<i>Rujern.</i>		<i>Støbegods.</i>		<i>Stangjern.</i>	
	Skpd.	Lpd.	Skpd.	Lpd.	Skpd.	Lpd.
1781	2659		478	10	2295	
1791	3305		625	5	2898	15
1792	3662		616	15	2392	15
1820	3451		972		1900	
1821	2656	6 ¹ / ₄	1292	3 ¹ / ₄	2246	11
1822	2600	9	1330	3 ¹ / ₂	2197	19 ¹ / ₂
1823	2204	11	1055	10 ¹ / ₂	2010	16 ¹ / ₂

Hvortil kommer det Jern, som har været forbrugt til Værkets Maskinerier, der ikke ere indbefattet under Productionen.

Foruden disse jernproducerende Indretninger, har Værket endvidere trende privilegerede Sauge, hvoraf de to ere finbladede paa hollandsk Maade og have flere Blade i en Ramme, samt en Kornmølle med 5 Par Qværne og Sigteværk, hvis meste Maskineri er af støbt Rujern.

Udskibningsstedet for Værkets Producter er Ladestedet Tvedestrand, beliggende ³/₄ Mil fra Værket, og hvorhen Transporten skeer landværts.»

Nogle Aar før sin Død overdrog Jacob Aall Ledelsen af Næs Jernværk til sin ældste Søn, cand. min. Nicolai Benjamin Aall, der senere ved Faderens Død i 1844 overtog det.

I hans Eiendomstid fik Værket en større Udvidelse, idet han i 1853 af den i 1852 afdøde Jernværkseier Carsten Henrich Carstensen Arvinger købte det nærliggende *Egelands Jernværk*.

Egelands Jernværk i Nærheden af Risør blev først i 1705 optaget af en vis »Legationssecretair» Christian Albrecht Gienheimer, der var gift med den formuende Borgerdatter Elisabeth Moss fra Bragernæs, og som eiede adskilligt Jordegods paa Drammenskanten.

Gienheimer maatte i 1721 gaa fra Værket, efter at have sat adskillige Penge til paa det, og døde forarmet paa Bragernæs i 1751.

Efterat det i nogle Aar havde været bortforpagtet, blev det paa Auktion i 1724 for 6900 Rdlr. solgt til den rige og mægtige Handelsherre i Arendal, *Ellef Thommesen*, efter hvis Død hans Enke og senere hans Sønner blev Værkets Eiere.

En af disse Sønners Enke, *Margrethe Ellefsen*, ægtede Major *Christopher Henrik Holfeldt*, hvem hun bragte Egelands Jernværk.

Major Holfeldt skilte sig imidlertid atter snart ved det, idet han ved Skjøde af 7 November 1799 for en Kjøbesum af 101.500 Rdlr. overdrog det til den bekendte Rigmand *Henrik Carstensen* i Risør.

Henrik Carstensen (Thor Straten) var født paa Risøen 1753 og døde paa Tjendalen ved Risør 15 September 1835.

I sin Ungdom for han tilsøs, men nedsatte sig senere som Trælasthandler og Skibs reder i Omegnen af Risør, hvor han havde betydelige Jord- og Skogeieendomme.

Han viste paa mange Maader Liberalitet, idet han bl. a. gav 6 000 Rdlr. til Universitetets Oprettelse.

Han mødte som Risørs Repræsentant paa Rigsforsamlingen paa Eidsvold, hvor han imidlertid spillede en mindre heldig Rolle; hans Optræden i Forsamlingen gav jævnlig Anledning til den mest utvungne Munterhed hos hans Medrepræsentanter.

Da Henrich Carstensen var ugift, adopterede han i 1842 sin Søstersøn *Carsten Henrich Persen*, og indsatte ham til Universalarving til hele sin betydelige Formue, efter at han havde skjænket ca. 60 000 Kr. til et Familielegat.

Carsten Henrich Persen, der efter Onkelens Adoption antog Navnet *Carstensen*, var født i Rægevig 1796 og døde paa en Udenlandsreise i 1852.

Carsten Henrich Carstensen drev Onkelens store Forretning i det samme solide Spor, som tidligere.

Egelands Jernværk undergik i hans Eiendomstid flere Forandringer og Forbedringer, det fik saaledes i Vinteren 1834—1835 ny Marsovn, opført af en Englænder m. v.

Efter Carstensens Død i 1852 solgte hans Enke, som tidligere nævnt Egelands Jernværk med Malmoplæg, Langsæv Gruber samt bl. andre Gaardene Heiland og Jaadal til *Nicolai Benjamin Aall* paa Næs for 40 000 Kr., og hermed ophører Egelands Jernværks selvstændige Historie.¹

Egelands Jernværk blev nu drevet som et Underbrug af Næs; men skjønt de stadig fik nye Forbedringer, i 1875 saaledes en ny tidsmæssig Marsovn, Heisemaskiner o.s.v., gik det stadig med Tab.

Næsværket har i den Tid, det har været i Slægten Aalls Eie, modtaget en Række Forskjønelser, der har gjort det til en Seværdighed baade for indenlandske og udenlandske Besøgende.

Næs Jernværk ligger i en Gryde, i en fra Naturens Haand oprindelig karrig udstyret Egn, men Flid og Udholdenhed har her drevet det til Resultater, der aftvinger de Besøgende den mest levende Beundring.

Jacob Aall byggede de to Fløie paa Næs Hovedgaard og lod desuden opføre den smukke saakaldte »Lillegaard«, der i længere Tid har afgivet Bolig for Værkets øverste Funktionærer.

Hans Frue, Lovise Aall, der fra sit Fødeland Danmark havde medbragt en livlig Interesse for Havebrug, anlagde den store Park og forskønnede den smukke Have samt opførte den stilfulde Pavillon, der altid har været Familiens kjæreste Opholdssted om Sommeren.

Havens og Parkens Glandsperiode begynder dog egentlig først fra den Tid, da Løitnant Jens Dølner af Nicolai Benjamin Aall i 1852 blev ansat som Gartner paa Næs.

¹ Om Egelands Jernværk og Familien Carstensen (Thor Straten) se Adjunkt Jonas Hansen: Egelands Jernværk, Porsgrund 1903. og S. H. Finne-Grøn: Risørslægter, Chra. 1895—1901, S. 22 og fl. St.

KAMELIAHUSET PAA NÆS

PARTIER FRA PARKEN PAA NÆS
EFTER TO DAGUERREOTYPIER

Jens Dølner, der som Herregaardsskytte havde deltaget i Danmarks Frihedskrige i 1848—1850, tilhører en gammel anseet Gartnerslægt, der i Generationer har været knyttet til Rosenborg Slotshave.

Af den interesserede Eier fik Dølner frie Hænder til at indrette og arrangere Parken og Haven paa Næs, som han vilde, og under hans kyndige Opsyn opførtes nu Driverier, Vinhuse, Kameliahus, Ericahus samt et Hus, hvor de sjældneste Orchideer, der fra fremmede Lande med store Bekostninger anskaffedes, blev indplantede og trivedes vel.

Naar hertil føies, at N. B. Aall, der var en ivrig Dyreven, holdt sorte Svaner, Strudse og mange andre rare Dyr paa sin Eiendom, og tillige var en Hesteskjønner, hvis stolte Firspand vakte fortjent Opmerksomhed, hvor det kom hen, kan man nok forstaa, at Næs-værket i sin Glandsperiode var et Sted, der fra alle Kanter af Landet modtog Besøg af Folk, der var interesserede i Havestel, eller ønskede at gjøre Bekjendtskab med den til det yderste gjæstfrie Værts store Samlinger af udstoppede Fugle og andre Dyr, Mineralier, Æg o.s.v.

Hans ornithologiske Samlinger var især bekjendte videnom; han holdt en egen Jæger og Præparant til Samlingens Forøgelse, som baade i Ind- og Udland gjorde Indkjøb til hans Museum, der endogsaa kunde byde paa en saadan Mærkværdighed som et af de faa overhovedet eksisterende Exemplarer af »Alca impennis.»

Af de mere celebre Besøg paa Næs var Prins Napoleons i 1856.

Efter »Tvedestrands og Omegns Avis» No. 23 for 1902 hidsettes følgende Beretning om Prinsens Besøg:

»De ældre Folk her i Bygden erindrer naturligvis endnu godt Prins Napoleons Besøg paa Næs Jernværk, men den yngre Generation kan det muligens interessere at høre lidt herom meddelt af et Øienvidne.

Med et større Følge af Videnskabsmænd og Venner foretog Prins Napoleon en videnskabelig Reise til Island med det franske Dampskib »La Reine Hortense» og besøgte paa Tilbageveien flere Byer her i Landet. Arendal blev ogsaa besøgt, og da den franske Konsul kom ombord, udtalte Prinsen Ønsket om, at faa se Næs Jernværks Gruber og Værksteder og bestemte Afreisen dertil til næste Morgen. Da det var sent paa Dagen maatte Konsulen i al Hast faa afsendt ridende Bud til Værkseier Nicolai Aall med Brev, hvori han underrettedes om, at Prins Napoleon med et større Følge vilde ankomme til Næs næste Morgen Kl. 9. Først Kl. 10 om Aftenen ankom Brevet, og da Hr. Aall havde gjort sig bekjendt med Indholdet udbrød han: »Naa, dette er en herlig Historie, hvorledes skal vi dog kunne modtage Prinsen paa en pyntelig Maade med dette korte Varsel?»

Der blev naturligvis en forfærdelig Travelhed for alle i Huset. Expres blev afsendt til Egeland for at hente Jacob Aall junior; Værkets Kanoner var i Tvedestrand og maatte afhentes derfra. Alle Arbejderne blev budsendte, og fik Ordre til at møde frem for at faa Værkstederne pyntede. Veiene udenom Værket blev jævnedes og pyntede paa, ligesaa

Haven. Laurbærtræer og Bladplanter blev opstillet paa Siderne ved Indgangen til Hovedbygningen, saa dette fik et noksaa pynteligt Udseende.

Hele Natten og Morgenstunden arbejdedes der uafbrudt, men henimod Kl. 9 var alt i bedste Orden til Modtagelse af de høje Gjæster. Om Natten ankom Hr. Aalls Broder Statssekretær Jacob Aall for at være Broderen behjælpelig ved Modtagelsen.

Kl. 9^{1/2} lød det første Kanonskud og meldte Prinsens Ankomst og under drønnende Kanonsalut kjørte Prinsen ind paa Gaarden sammen med Konsul Iaac Kallevig og Amtmand Thomle; de øvrige Vogne fulgte umiddelbart efter. Hr. Aall og alle de fremmødte Herrer stod ved Døren for at modtage Prinsen. Da Vognen standsede, syntes Prinsen at blive meget forbauset over at se alle de festlig klædte Herrer, samt over hele Tilstelningen; han troede nemlig at komme ganske uventet og havde klædt sig til at besøge Gruber og Værksteder; hans Paaklædning var ogsaa saa tarvelig som muligt, en gammel graa Hat, ligesaa Frakke og Benklæder og i Haanden en solid tyk Stok.

De tilstedeværende blev nu præsenterede for Prinsen, der hilste venlig paa alle.

Han førtes derefter ind i Huset frem til Salen, hvor Fru Aall med Børn og endel Damer, naturligvis i fuld Galla, stod færdig og hilste paa Prinsen, men idet han kom i Døren og saa alle de pyntede Damer, blev han pludselig staaende, vendte Hovedet om til Konsulen og sagde: »De har forraadt mig, dette er ubehageligt.» Efter at have hilst paa Fru Aall og Damerne forlangte han strax at faa se Værket og førtes nu af Hr. Aall gjennem den Folkemasse, der havde samlet sig, ned til Masovnen.

Idet han traadte ind her, blev Jernet slaet ud. Med Knitren og Bragen løb det ud i det i Sandet formede kjæmpestore »Napoleon»; det lykkedes fuldkomment og tog sig prægtigt ud. Et 3 Gange 3 Hurra rungede gjennem Arbejdsrummet, og med Hatten i Haanden og hilsende til alle Sider takkede Prinsen for denne sjeldne Opmærksomhed. Prinsen saa ud til at føle sig meget smigret ved dette vakre Arrangement. Nu gik Turen til de øvrige Værksteder, og da dette var beseet, gav Prinsen sin Sekretær¹ Ordre til at udbetale en klækkelig Sum i Guld til Arbejderne.

Prinsen og hans Følge inviteredes nu til Frokost, en Indbydelse som Prinsen modtog til hans Følges store Tilfredshed. Da de var komne op paa Gaarden, anvistes Prinsen et Værelse, forat han kunde faa hvile sig lidt, og da han havde en Matros med sig, der i en Tornyster havde nogle Toiletsager, fik han pyntet lidt paa sig. Efter en Stunds Forløb kom han ind igjen i Salen og konverserede livlig med Hr. Aall og Statssekretæren samt noterede flittigt i sin Notisbog.

Da Tjeneren meldte, at Frokosten var serveret, gik Prinsen hen til Fru Aall, bukkede dybt for hende, bød hende sin Arm og førte hende ind i Spisesalen, hvor et nydeligt Bord og en udmerket Anretning var arrangeret.

Det lod ogsaa til at Maden smagte Herrerne fortrinligt, og den fine Vin vandt saadant Bifald, at Stemningen snart blev meget livlig. Desserten indtoges i et andet Værelse og bestod af Kager, Konfekt, Vindruer, Ferskener og anden Frugt samt Madeira

¹ Hertugen af Bassano.

og Champagne; for Bordenden hang et godt Portrait af Keiser Napolen den 1ste omgivet af Cypresser og Planter, et Arrangement, der vakte Herrernes Bifald. Statssekretær Aall holdt en ypperlig Tale paa fransk for Keiseren og den franske Nation, medens Værks-eieren selv udbragte Prinsens Skaal og takkede ham for Besøget.

Prinsen takkede paa sine egne og sit Følges Vegne for den udmærkede Modtagelse, de havde faaet, de vilde længe mindes denne hyggelige og interessante Dag.

Kaffeen serveredes i Havestuen, Prinsen satte sig ude paa Trappen og samtalede livligt med alle og enhver, man kunde se, at han hyggede sig rigtig godt.

Hr. Aall førte nu Prinsen med Følge gennem Haven og Drivhusene. Gjæsternes Forbauselse var stor over at se, at de sjeldnere Blomster og Frugter kunde frembringes og trives her i Landet. Saa besaaes den udmærkede Samling af udstoppede skandinaviske Fugle og Dyr, og denne beundredes meget ligesaa Insektsamlingen og Mineralie-samlingen.

En af de unge Naturforskere interessere sig i høi Grad for de sjeldne Mineralier, og han fik da ogsaa Anledning til at faa en Sten med sig.

Kl. 4 stod Vognene for Døren, og Afsked toges med de høie Gjæster. Prinsen sad alt i Vognen, da Hr. Aall bragte ham en udstoppet prægtig Bæver, der blev modtaget med synlig Glæde. Under Hurra fra den forsamlede Menneskemasse og Kanonsalut forlod Prinsen Næs.

Det interessante Besøg var endt, en meget anstrengende Dag havde det været, men ogsaa høist minderig. Prinsen inviterede Hr. Aall med Familie til Middag paa »La Reine Hortense«, men Indbydelsen blev kun fulgt af Hr. Jacob Aall, der blev modtaget og behandlet med den største Forekommenhed. Prinsen medgav ham sit Brystbillede i Bronze og bad ham bringe sin Fader det.

I et Værk, der senere udkom om Prins Napoleons Reise, omtales Besøget paa Næs paa en for Hr. Aall høist smigrende Maade. Der var imidlertid indløben en liden Feil i Beretningen, idet der staar, »at Prinsen havde skudt en stor Bæver i Omegnen af Arendal.«

Det var utvivlsomt et af Landets største og mest værdifulde Godskomplex Nicolai Benjamin Aall eiede. Til de betydelige industrielle Bedrifter baade ved Næs og Egelands Jernværker laa der store Skovstrækninger paa Vegaardsheien, i Gjerstad, Ytre Søndeled, Holdt, Aamlid, Østre Moland, Øiestad, Froland og Treungen.

Alene de til Næsværket liggende Skove opgives i den Tid at have haft et Areal af over 300 000 Maal hvortil kommer de betydelige Skove der tilhørte Egeland.

Næs Jernværk formaaede dog i Længden ikke at staa sig i Konkurrencen med de svenske og udenlandske Værker, og i 1859 bestemte Nicolai Benjamin Aall sig til at søge en videre Forædling af Productionen og anlagde det endnu eksisterende Digelstaalværk, der hurtigt med sit udmærkede Materiale formaaede at skaffe sig en Plads paa Verdensmarkedet og blandt andet i 70-Aarene ogsaa havde en Leverance til den norske Stat paa ikke mindre end 130 Kanoner.

De Ofre, som Næs Jernværks Overgang til Staalværk nødvendigvis krævede lammede imidlertid Nicolai Benjamin Aalls Kapital, saa at han i 1884, til Trods for Forretningens Levedygtighed, saa sig nødsaget til at standse sin store Bedrift.

I 1885 lykkedes det, gennem Formidling af Huset Aalls mangeaarige Forbindelse, det anseede Bankierhus Tho. Joh. Heftye & Søn, hvis Chef Ritmester Jørgen Heftye personlig interesserede sig stærkt for Næsværket, at faa dannet et Aktieselskab under Navn Jacob Aall & Søn med en Aktiecapital af Kr. 650000 til Overtagelse af Næs Værk med tilliggende Eiendomme med A. D. Geelmuyden, M. Kallevig og Nicolai Aall som Direktører, hvilken sidste fremdeles er Selskabets administrerende Direktør med Bopæl paa Næs og en af dets Hovedaktionærer.

Næs Jernværk, der for Øieblikket er Landets eneste eksisterende Jernværk med Marsovn, Hammerværk, Valseværk o.s.v., henter sin Malm fra de tidligere bekendte Fritzø Værks Gruber ved Arendal og beskæftiger nu ca. 140 Arbeidere.

Til Værket hører for Tiden efter Skovforvalter Thv. Kiær: »Norsk Skogbrugskalender 1907» ca. 130000 Maal Skov.

Værket udgjør fremdeles sin egen Fattig- og Skolekommune.

Egelands Jernværk blev samtidig solgt til Gjerrestad Kommune, der senere lidt efter lidt frasolgte Jordegodset.

Hovedgaarden blev i 1888 solgt til et Konsortium bestaaende af Statsraad Gunnar Knudsen, Konsul Prebensen i Risør, Brugseier H. C. Hansen i Skien m. fl., der bl. a. anlagde en stor Træmassefabrik paa Marsovnens Tomt.

BORGESTAD.

Borgestad Gaard i Gjerpen nævnes allerede i et Diplom fra 15de December 1333,¹ idet der dengang laa en Kirke eller et Kapel ved Gaarden.

I »Den røde Bog» (ca. 1400) omtales »*Borghastada Kirkia*» med underliggende Jordegods, og dette gik ved Seculariseringen i Midten af det 16de Aarhundrede sammen med en Mængde andet Jordegods i Bratsberg Lehn over til Gjerpens Provstigods.

Ved et Kongebrev af 7de Juni 1647² fik den bekendte Lagmand *Vittekind Huus* Brev paa Gjerpen Provstigods, og i hans Tid kom Borgestad Gaard over i privat Eie.

En formuende Borger i Skien ved Navn *Gjert Clausen* ønskede at komme i Besiddelse af Gaarden og foreslog i den Anledning Provstigodsets Forvalter, Borgermesteren i Skien Jon Thommessen Sommer, et Mageskifte.

»Anno 1648 den 27de April», heder det i Bartholomeus Herman Løvenskiolds Bratsberg Amts Beskrivelse, »gav Borgemesteren i Scheen *John Thomsen*, som tillige var Forvalter over Gierpen Provsti-Gods sin Betænkning over Borgeren i Scheen *Giørt Clausens* Ansøgning at til mageskifte sig Borrestad 8 Huder med Bygsel imod 16 Huder af Hans Eiendomme paa andre Stæder; da Borrestad var Provstie-Gods, som og ved Ove Gieddes medholdige Erklæring blev bevilget, og tillige fra Aggershuus den 12te Februarii 1651 af Hovmester Vittikin.»

Ca. 1650 blev altsaa Gjert Clausen Eier af Borgestad, og fra denne Tid af kan man sige, at Gaarden i 250 Aar har gaaet gennem indbyrdes beslægtede Familiers Hænder alene med Undtagelse af Tiden mellem 1715 og 1731, da den tilhørte Major Hans Holmboe.

Gjert Clausen var siden 1644 gift med *Anne Gundersdatter*, der tidligere havde været i Ægteskab med den rige Borgermester i Skien *Christen Andersen* († ca. 1641).

Efter Gjert Clausens Død eiede hans Enke Anne Gundersdatter Gaarden, indtil hun 18de December 1691 pantsatte den til sin Dattersøn *Severin Borse* for skyldig Mødrenearv

¹ Dipl. Norv. I Side 182.

² Norske Rigsregistranter.

efter hans Moder *Inger Gjertsdatter*, der var gift med den rige oftere omtalte Assessor Halvor Søfrensen Borse.

Sekretær *Severin Borse* døde ugift før Faderen, som arvede ham, og ved dennes Død i 1701 solgte hans Arvinger Cancelliraad *Joachim Borse*, *Herman Leopoldus* og *Niels Fosten* ved Skjøde af 20de Januar 1702 Borgestad til Generalmajor *Johan Arnold* for en Kjøbesum af 530 Rdlr.

General Johan Arnold, der var født i Sachsen 1638, blev 1692 for 4de Gang gift med en Skiensdame *Anna Clausdatter* født 1659, Datter af Assessor og Lagmand Claus Andersen og Anne Christensdatter, Datter af den ovennævnte Borgermester i Skien Christen Andersen og Anne Gundersdatter, der anden Gang ægtede Gjert Clausen, Eier af Borgestad.

Som man ser, gik Borgestad ikke ved dette Salg »ud af Familien».

General Arnold har vistnok, før han fik sig sit Skjøde lovformeligen udstedt, boet paa Borgestad, hvis Bebyggelse ogsaa skyldes ham, thi i nogle svære Bjelker i Kjælderen er indhugget Aarstallene 1696, 1697 og 1698, der da formentlig betegner Tiden for Bygningens Opførelse.

I General Arnolds Eiendomstid havde Borgestad kongeligt Besøg, idet *Fredrik IV* paa sin norske Reise i 1704 besøgte Gaarden, hvor det Værelse, hvor han boede, i 6 Menneskealdre, forblev urørt, hvad Møbler og Udstyr angaar.

General Arnold døde paa Borgestad i 1709, og hans Enke blev siddende paa Gaarden, hvorfra hun drev sine store Forretninger.

Fru Anna var nemlig en meget driftig Dame; efter sin første Mand *Stig Andersen Tonsberg* havde hun, som vi tidligere har seet, arvet Ulefosgodset med det store Sagbrug; desuden, fortæller *Løvenskiold*, »drev hun her i Egnen en betydelig Handel og paa en Øe her under Gaarden skal hun have bygget endeel Skibe.»

Med Bønderne og Skoveierne i Øvre Telemarken stod hun paa en god Fod; til hendes Berømmelse lod de Sognepresten i Hvideseid *Hr. Hans Paus* forfatte en Vise om hende »paa Fieldsk», og da Storbønderne ikke var knebne af sig, fik Presten »Bukøen i Sundkilen som Brageløn».

Visen, der har 12 Vers, begynder saaledes:

Stolt Anna hon bur upá Borgestað gárd,
hon er seg blandt fruger dei blide,
hon sveiper seg báde i Silki og Márd,
um hennar geng segninn sá viðe.
Guð lat henner liva evindelig vell!

Fru Anna døde paa Borgestad 1713 og blev begravet i sit murede Gravsted ved Gjerpen Kirke.

Hendes Arvinger solgte hendes Jordegods og Eiendomme; Ulefos blev i 1715 solgt til Geheimeraad Fredrik Christian Adeler, og Borgestad solgtes kort efter til Major *Hans Holmboe*.

Hans Holmboe var en Prestesøn fra Torrild i Jylland, hvor han var født 1684; han stod i mange Aar som Kaptein ved 2det smaalenske Nationalregiment og blev 1733 Major ved General Rømelings gevorbne Regiment, hvor han 1746 blev Oberstløjtnant.

Hans Søster *Else* var gift med den bekjendte Foged i Telemarken *Melchior Høyer*; selv var han gift med *Maria Gustava Mandal*, Datter af Overbirkedommeren i Jarlsberg Jørgen Olufsen Mandal, og havde flere Børn, der blev døbt i Gjerpen.

Major Holmboe eiede ikke længe Borgestad.

Allerede 1731 solgte han ved Skjøde af 3die April for en Kjøbesum af 3700 Rdlr. Borgestad til Cancelliraad *Herman Leopoldus*.

Herman Leopoldus, der var ældste Søn af den store Jordegodseier Herman Leopoldus til Bolvig, Ulefos, Holden, Bjørntvedt, Birkhom, Aggersvold og Vognserup (f. 1677 † 1750), var født i 1701 og havde tilbragt sin Ungdom paa Reiser i Udlandet.

I 1728 købte han af Faderen Bolvig Jernværk og i 1739 Fossum Jernværk.

Han boede imidlertid paa Borgestad, hvor han førte et stort Hus, hvad hans udmærkede økonomiske Forhold vel tillod ham.

Herman Leopoldus, der sammen med sin Fader i 1739 blev adlet under Navnet Løvenskiold, var gift med *Margarethe Deichman*, den bekjendte Biskops Datter, og i hans gjæstfri Hus fandt hans Enke Else Rosenmeier et lunt Tilflugtssted paa sine gamle Dage.

Hun døde paa Borgestad 17de April 1745 og blev begravet ved Gjerpen Kirke.

Paa Borgestad minder endnu »*Bispindens Kammer*» om den gamle Dame.

Kancelliraad Herman Løvenskiold døde paa Borgestad 19de September 1759; 3 Uger efter, 6te Oktober, døde ogsaa hans Frue Margarethe Deichman; begge blev bisatte i det Løvenskioldske Gravkapel i Gjerpen Kirke.

De efterlod sig 3 Sønner og 3 Døttre.

Den ældste af Sønnerne, *Bartholomeus Herman Leopoldus Løvenskiold*, overtog Bolvig Jernværk og Borgestad, hvor han tog Bolig.

Han gav 4000 Rdlr. for Borgestad med Osebakken, men som han selv fortæller, »gjorde han store Forbedringer paa Bygninger og Jordveien, der haver kostet over 4000 Rdlr. Gaarden ligger smukt, har en smuk Have, gode Vade og Fiskegrunde. Der er og avlet den første Tobak i Bradsbjerg Amt i 1778 og 1779. Under Gaarden ligger nu endel af Vestre Borge, hvor er smukke Udsigter og Promenader.»

Bartholomeus Herman Løvenskiold, der var født 1729, blev i 1751 gift med *Edel Margarethe Rasch*, Datter af den bekjendte Rektor Rasch i Christiania.

Han var en velstuderet Mand med literære Interesser og en stor Bogelsker. Han har forfattet en Beskrivelse over Bratsberg Amt, der er et ganske fortjenstfuldt Arbeide; efter hvad han selv beretter, har han ogsaa forfattet 2 historiske »Beskrivelser» over Borgestad og en om Bolvig Jernværk paa »nogle og tyve Ark Papir»; men disse er desværre gaaet tabt.

I 1787 solgte Kancelliraad Løvenskiold Borgestad til sin Svigersøn *Jacob Aall*,¹ men han blev dog boende der til sin Død i 1788.

Ogsaa hans Frue døde paa Borgestad (1795).

Som vi tidligere har seet, førte *Jacob Aall* et stort og gjæstfrit Hus paa Borgestad til 1822, da de uheldige Tider tvang ham til at sælge Gaarden.

Ved Auktionsskjøde af 1ste November 1822 solgtes Borgestad til Jacob Aalls Stedsøn *Didrik von Cappelen*, der Aaret efter for ca. 9000 Spd. overdrog den til sin Broder *Realf von Cappelen*, født 1791.

Jacob Aall og Frue vedblev til sin Død at bo paa Borgestad i den skønneste Fred og Samdrægtighed med den nye Eier, der beboede den nordre Fløi, medens de gamle beholdt den søndre.

Realf von Cappelen, der var gift med *Anna Sophie Steenbuch*, en Prestedatter fra Eidanger, døde paa Borgestad i 1853, og Borgestad gik nu over til hans ældste Søn cand. juris. og Bankadministrator *Erik Johan Cappelen*, f. 1828 † 1881, gift med *Maren Dorothea Blehr* fra Stathelle f. 1830 † 1886.

Hans eneste Barn *Anna Sophie Cappelen* ægtede i 1880 den senere Storthingspræsident og Statsminister *Gunnar Knudsen*, der nu er Eier af Borgestad.

I de sidste 175 Aar har saaledes den vakre og statelige Eiendom gaaet fra Forældre til Børn uden Afbrydelse, men rigtignok flere Gange paa Spindesiden.

Borgestad, der i 1604 omtales som en »Fuldgaard», har nu en Skyld af 43 Mark og 98 Øre, med et Areal af 843 Maal, hvoraf 98 er Skov, samt 2 Km. Strandlinie.

Af Eiendommen, hvoraf ca. 1500 Ar ligger indenfor Porsgrunds Bys Grændser, er der bortsolgt og bortfæstet 166 Hustomter, hvoraf 86 inden Byens Grændser.

De to Stoppesteder paa Jernbanen Osebakken og Borgestad ligger paa Borgestad Gaards Grund.

I 1907 indviedes Borgestad Kapel, der fuldt færdigt med alt Udstyr er skjænket Bygden af Statsraad Knudsen og Frue, der ogsaa der har særskilt Begravelsesplads for sin Slægt.

¹ Se Side 178 fig.

UDDRAG AF BESKRIVENDE KATALOG OVER DEN
KULTURHISTORISKE Udstilling paa Bygdø 1901.

FAMILIEN AALL.

103—105. *Aall, Niels* f. i London ca. 1702, d. i Porsgrund 1784. Gift 1. 1729 med Margrethe von Josten (f. 1706, d. 1737), 2. 1738 med *Benedicta Henrikka Bergh* (No. 106). 3. 1753 med *Fredrikke Sophie Rasch* (f. 1726, d. 1760). Kom 12 Aar gml. til Brevik for at opdrages og forblev i Norge. Fra ham nedstammer den norske Familie Aall. Han drev Skibsrederi og Trælasthan­del i Porsgrund, hvor han opførte tre anseelige Gaarde og befordrede mange og nyttige »Indretninger«. Blandt hans Eien­domme var en Kvern ved »Øen« i Skien og de store Gaarde Opdal i Bø og Øverland i Hviteseid (den sidste fremdeles i Slægtens Eie).

103. OM., Brystbill. i Oval i fuld Størr. en face. Blaa Kjole og Vest. Hvid Hals­klud. Paryk. Rødt Draperi over høire Skulder. Paa Bagsiden den afmaledes Navn. H. 74, Br. 60 cm. *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

104. OM., Brystbill. i fuld Størr. en face mod høire i siddende Stilling. Blaa Kjole med bred, nedfaldende Krave. Hvidt Halsbind med Knipling. Paryk med 6 Bukler paa Siderne. I Baggr. grønt Draperi. H. 73, Br. 59 cm. *Konservator Hans Aall, Bygdø. [Et andet Expl. af Portr. paa Ulefoss har øverst tilv. Indskriften: Geboren 1702. Gestorben 17 . . (ikke udfyldt). Et tredie Expl. tilh. Frkn. Jørgensen, Larvik].

105. Pastel, Brystbill. i fuld Størr. en face mod venstre. Violet Dragt. Hvid Hals­klud. Paryk med 6 Bukler paa Siderne. Paa Bagsiden biografiske Oplysninger. H. 44, Br. 35 cm. *Frk. Thrine Ottesen, Kr.a.

106. Foreg.s 2den Hustru *Benedicta Henrikka Aall, f. Bergh*, f. paa Moss $\frac{1}{3}$ 1714, d. i Porsgrund 1748.

OM., Brystbill. i Oval i fuld Størr. en face mod venstre. Blaa udringet og kortær­met Dragt. Rødt Draperi over høire Arm. Hvidt pudret Haar med et Smykke. Øren­dobber med sorte Stene. Kopi af *G. Strømdal*, 1899, efter Orig. p. Nes Jernværk. H. 74, Br. 60 cm. *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

107. *Signet af Agat* med Guldindfatning. *Konservator Hans Aall, Bygdø.

Oval Agat, hvori indgraveret Familien Aalls af *Niels Aall* (No. 103—105) først benyttede Vaaben og Valgsproget: *Opes industria parit* (i Versalier). Indfatningen gennembrudt, pyramideformet, oventil med en oval takket Ring.

108. Denne Bog | Tilhører Mig | *Nicolas Bergh* | Hvorudi Findis | Mine Forfædris | og | Paarørendis | *Waabener*, | Til en Ihukommelse og Afmindel- | se efter Dennem, og Efterretning | for mine Børn og Efterkommere. | Moss d. 16 Septembris. | Annø MDCCXII. |

Manusk. i 8vo. 96 S. (dog ikke alle beskrevne) foruden nogle rene Blade.

Nicolas Bergh, f. i Skien ^{16/9} 1664, d. 172*, Fader af Niels Aalls 2den Hustru (No. 106) var fra 1710 Assessor i Overhofretten og Lagmand i Fr.stad og Tønsberg Lagdømme. G. m. Constance Hench (f. i Bobelitz i Pommern ^{18/2} 1672, d. i Moss ^{24/1} 1718). Manuskriptet indeholder korte Oplysninger om hans fædrene og mødrene Slægt med farvelagte Tegninger af de Vaaben, enhver har benyttet. Hans Moder hed Elsebeth Theiste, og paa fædrene Side nedstammer han fra Træskjæreren Claus Berg, Mester for Altertavlen i Graabrødrekirken (nu i St. Knuds Kirke) i Odense, der blev indkaldt fra Lübeck og var Fader af Oslobiskopen Frants Berg (d. 1591). Billeder af Nic. Bergh og Hustru paa Nes Jernværk.

109. *Aall, Nicolai Benjamin*, Søn af No. 103—105 i hans 2det Ægteskab, f. i Porsgrund ^{8/4} 1739, d. smsteds 1798 (begr. ^{26/1}). Gift i Skien ^{17/2} 1769 med Amborg Jørgensen (Wesseltoft) (No. 110). Cand. theol. og en kort Tid Amanuensis hos Biskop Gunnerus i Trondhjem. Kjøbmand i Porsgrund. Fra 1777 Medeier og fra 1782 Ene-eier af Ulefoss Gods og Bjørntvet Gaard og Lasteplads ved Porsgrund, som han købte af Firmaet Karen, salig Christian Anchers Sønner i Kr.a (jfr. under No. 79 ovfr.). Hans Jordebog udviser, at han foruden de nævnte Eiendomme eiede ikke mindre end 74 Gaarde og Brug i det vestenfjeldske Telemarken. Var en anseet og indflydelsesrig Mand, som gav sine Sønner en saadan Opdragelse »til deres gode Talenters Udvikling, som om de derved skulde vinde Lykke, ja Ophold« (Chr. Pram i hans Reiseberetning).

OM., Knæstykke i fuld Størr. en face mod venstre. Siddende i en rød Stol med Hænderne støttede paa kanten af et Bord, hvorpaa Skrivetøi og Brev; paa dette læses: Monsieur | . . . sieur Aa . . . | til | . . . Lyseblaa Dragt (Kjole, sid Vest med Lommer og Knæbenklæder). Hvid Halsklud med Knipling. Bukkelparyk med Pung og Sløife i Nacken samt Fløielsbaand rundt Halsen. I venstre Haand holder han en opslaaet Bog med Titel: *Journal des Voyages des pays Etrangeres*, og inde i Bogen læses: *peint par | Pasch*, à pa | ris 1763. Paa Bags. den afmaledes Navn. H. 80, Br. 64 cm. *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

110. Foreg.s Hustru *Amborg Aall*, f. *Jørgensen* (Wesseltoft), f. i Skien 1741 (døbt ^{13/9}), d. i Porsgrund ^{25/11} 1815, Datter af Kjøbmand i Skien Jørgen Simonsen (Wesseltoft) og Inger Jochumsdatter Coldevin (jfr. No. 224).

OM., Knæstk. i fuld Størr. en face mod venstre, siddende med en opslaaet Bog i de korslagte Hænder ved Vinduet i et Værelse med grønne Vægge og graa Gardiner.

Sort Dragt af Snit som en Herredragt (2 Rader Knapper og høi opstaaende Krave med løstsiddende, hvidt Halstørklæde). Paa det krøllede Haar en sort Pelshue. Antages malet af *Fredr. Petersen*. H. 80, Br. 64 cm. *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

111. *Brystmaal af Guld og Emalje*. *Konservator Hans Aall, Bygdø.

Oval, noget bøiet Form. Midtpartiet udfyldt med Haar, lagt i afstukne Rader, hvorpaa en liden hvid Plade med Monogrammet: A A (d. e. Amborg Aall). Indfattet under et tykt slebet Glas. Kanten forsiret af et Guldornament i blaa Emaljebund. Paa Bagsiden læses: Arv Velsignelsen [!]. Har tilhørt foreg.

112. *Lugtevandshus af Guld og Agat*. *Konservator Hans Aall, Bygdø.

Kurvformet Beholder med bevægeligt Laag, indfattet af pressede Border af Guld og en Hank af vreden Guldtraad. Har som foregaaende No. tilhørt Amborg Aall (No. 110).

113. *Tobaksdaase af Skildpadde*. *Konservator Hans Aall, Bygdø.

Oval profileret Form med løst Laag, omfattet af en profileret Sølvkant. Forsiret paa Laaget med indfældt, gennembrudt Bladværk af Sølv med røgende og drikkende Amoriner. Under Bunden ligeledes en mindre Indfældning, fremstillende en ved et Bord siddende mandlig Figur, som røger og drikker. H. 4, L. 13, Br. 7½ cm. Har tilhørt cand. theol. N. B. Aall (No. 109).

114—117. *Aall, Niels*, Søn af No. 109 og 110, f. Porsgrund 1/12 1769, d. paa Ulefoss 23/10 1854. G. 1. 7/1 1794 med Mariane Møller (f. 1774, d. 1796), Datter af No. 172; 2. 11/6 1804 med Christine Johanne Blom (No. 118—122). Uddannede sig under et fleraarigt Ophold i Udlandet for Handelen og nedsatte sig i Skien, hvor han ved siden af sine private Forretninger 4/7 1810 overtog og uden Løn bestyrede Embedet som Raadmand i Skien og Porsgrund. Udnævntes 2/3 1814 til Regjeringsraad og Chef for 4de Departement (Handels- og Toldvæsenet) samt til 2det Medlem af Overprovideringskommissionen. 19/5 s. A. blev han Statsraad. Udførte fra Midten af Juni til Begynnelsen af August en diplomatisk Mission til England sammen med W. F. K. Christie og P. V. Rosenkilde (Stavanger); men de maatte med uforrettet Sag vende tilbage, idet der endog blev nægtet dem Tilladelse til at opholde sig i England. 14. August afsluttede han i Forening med Statsraad Collett Konventionen til Moss. Tog Afsked 28/11 1814. Fremmødte som 1ste Repræsentant fra Bratsberg paa Stortinget 1815—16, hvor han valgtes til Præsident i Lagthinget. Han opførte i 1805 i italiensk Stil Hovedbygningen paa Ulefoss (udelukkende af Slagsten; se No. 79). Det store Jordegods, som han havde overtaget efter sin Fader, overdroges i 1840 under vanskelige Konjunkturer til hans Søn (No. 129—131), der bragte Sagerne i Orden og reddede Eiendommen for Familien. I en Række af Aar boede han paa Søndre Brekke ved Skien (se No. 39—43 ovfr.)

114. Miniatur, indfattet i en Guldmedallion. Ovalt Brystbill. en face mod høire. Grøn Kjole. Halsbind og Kalvekryds. Paryk. Udført i Paris under hans Ophold der lidt efter 1790. *Konservator Hans Aall, Bøgdø.

115. OM., ovalt Brystbill. i 1/4 Størr. en face mod venstre. Sort, gjenknappet Kjole. Rød Vest med opstaaende Krave. Flipper, hvidt Halsbind og Kalvekryds, hvori

en Naal med Bogstaverne: C. B. (d. e. Christine Blom; hans 2den Hustru). Ridder af Dannebrog- og Nordstjerneordenen. Blondt glat foroverkjæmmet Haar. Blondt Kindskjæg. Malet af *J. Munch* (uden Sign.) i eller kort efter 1815. H. 28, Br. 23 cm. (Pendant til No. 129). *Konservator Hans Aall, Bygdø.

116. OM., Brystbill. i fuld Størr. en face mod høire. Sort Dragt med høi Krave. H. 50, Br. 41 cm. *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

117. OM., Knæstykke i $\frac{1}{4}$ Størr. en face mod høire. Sort, daglig Dragt med Ordener, siddende med en Avis i Haanden i en grøn Ørestol ved et Skrivebord, hvorpaa Bøger og Aviser; paa en af disse læses: . . . adet 1849 17. Decb. I Baggr. et Draperi. Malet af *H. P. Dahl* (en dansk Maler) 1849 (uden Sign.). Paa Bagsiden den afmaledes Navn. H. 36, Br. 28 cm. *Godseier Cato Aall, Ulefoss. (Efter dette Maleri er et Billede af N. Aall lithograferet i Em. Bærentzen & Co. lith. Inst., Kjøbenhavn).

118—122. Foreg.s 2den Hustru *Christine Johanne Aall*, f. *Blom*, f. i Skien 6. August 1782, d. paa Ulefoss 13. April 1868, Datter af Kjøbmand i Skien Hans Christophersen Blom og Elisabeth Catharine Rougtvedt (No. 155 og 159).

118. Miniatur paa Elfenben. Brystbill. en face mod høire. Hvid, udringet og kortærmet Dragt med Livbaand. Paa Hovedet en hvid Turban med Perler. I Ørene store Ringe med Perler og sort Sten. Om Halsen et dobbelt Perlebaand. Sign.: *Ltautt* 1814. *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

119. Miniatur, indfattet i Guld. Brystbill. en face. Rød, udringet Kjole med rødt Bælte. Hvidt Fichu over Skuldrene. Brunt Haar med Pandekrøller. Paa Medallionens Bagside en Lok brunt Haar. *Konservator Hans Aall, Bygdø.

120. OM., Brystbill. i fuld Størr. en face mod høire. Sort, udringet Silkekjole med Tyls Pliceer. Rødt Draperi over begge Skuldre. Hvid Turban med Fjær paa Hovedet. Brune Hængekrøller ved Ørene og paa Skuldrene. I Ørene store Ringe med Perler. Om Halsen 2 Lænkesmykker, hvoraf det ene femdobbelte med firkantede Mellemstykker i Emalje. I Brystet en oval Stenbrosche. Malet af *J. Munch* (uden Sign.). Paa Bags. den afmaledes Navn. H. 65, Br. 53 cm. *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

121. OM., Brystbill. i fuld Størr. en face mod venstre. Sort Dragt med hvid Tyls-krave. Stor Kappe med Blonder og sribede lyserøde og hvide Baand. H. 51, Br. 41 cm. (Pendant til No. 116). *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

122. OM., Knæstykke i $\frac{1}{4}$ Størr. en face mod venstre. Siddende i en blaa Lænestol. Brun Kjole med hvid broderet nedfaldende Krave og Haandlinninger. Hvid Ørekappe med kulørte Blomster paa Siderne. I Baggr. et Draperi. Malet af *H. P. Dahl* 1849 (uden Sign.). Paa Bags. den afmaledes Navn etc. H. 36, Br. 28 cm. (Pendant til No. 117). *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

123. *Fingerring af Guld*. *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

Indlagt med blaa og hvid Emalje og udvidet til en oval Plade, besat med smaa Brillianter. Paa Ringens Underside læses: Je l'ai trouvée. Har tilhørt Christine Johanne Aall, f. Blom (No. 118—122). Stempl.: 18.

124. *Medaljon af Guldfligran.* *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

Rund, besat med Perler. I Midten et rundt Felt under Glas, hvori paa den ene Side en Fletning af to Sorter Haar, hvorover paa et Baand i Emalje læses: Tænk paa os. Paa den anden Side paa brun Silke en oval Medaillon i Emalje, omgivet af Perler, med Initialerne: H. A. — N. B. A., d. e. *Hanna Hedevig Aall* (f. 1796) og *Nicolai Benjamin Aall* (f. 1794, d. 1846), begge døvstumme og Børn af Statsraad N. Aalls 1ste Ægteskab. De sendte dette Smykke fra Kjøbenhavn, hvor de opholdt sig, til sin Stedmoder Christine Johanne, f. Blom (No. 118—122) ved Hendes Bryllup i 1804.

125. *Medaljon eller Brosche af Guld.* *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

Af oval Form, omfattet af Perler. Midtpartiet er en Lyre paa blaa emaljeret Grund omgivet af smaa Perler, og hængende i et Træ, malet paa Elfenben. Derunder læses: Aldrig ustemt, og: N. A., d. e. Niels Aall (No. 114—117). Gave til hans 2den Hustru Christine Johanne, f. Blom (No. 118—122).

126. *Smudsaaase af Sølv.* *Jacob Aall senr., Holmenkollen.

Rektangulær, buet Form med afrundede Hjørner. Bevægeligt Laag, hvis Overflade er forsiret med en graveret Bord og i Midten en oval Bladkrans, hvori læses i Skrive skrift: C. A. (d. e. Christine Aall, f. Blom; No. 118—122).

127. *Ørenringe af Guld.* *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

Omviklede af smaa Perler, og med en oval Plade, hvorpaa en sort Sten og en Perle. Har tilhørt Fru Christine Johanne Aall, f. Blom (No. 118—122).

128. *Briller af Staal med Futeral af Sølv.* Konservator Hans Aall, Bygdø.

Brillerne med leddede Stænger. Futeralet fladt, ovalt, med rette Sider. Paa den ene Side læses i Skriveskrift: N. Aall d. 1ste December 1826. Br. 4 cm. Har tilhørt Statsraad Niels Aall (No. 114—117).

129—131. *Aall, Hans*, f. i Porsgrund $\frac{9}{5}$ 1805, d. paa Ulefoss $\frac{30}{7}$ 1863, Søn af Statsraad Niels Aall (No. 114—117) og hans 2den Hustru Christine Johanne, f. Blom (No. 118—122). Cand jur. 1826, Kammerjunker 1828, Fuldmægtig ved Statsraadsafdelingen i Stockholm 1830, Foged i Øvre Telemarken 1836—1838, Kammerherre, 1839. Fra 1840 Eier af Ulefoss Gods. Gift $\frac{4}{11}$ 1830 med Mariane Didrikke, f. von Cappelen (No. 132—133).

129. OM., ovalt Brystbill. i $\frac{1}{4}$ Størr. en face mod høire. Malet som Gut. Blaa Jakke med forgyldte Knapper, gul Vest og hvid nedfaldende Skjortekrave, sammenholdt i Halsen af en Naal. Blondt, krøllet Haar. Malet af *J. Munch* (uden Sign.) ca. 1815 H. 28, Br. 23 cm. (Pendant til No. 115). *Konservator Hans Aall, Bygdø.

130. OM., Brystbill. i fuld Størr. en face mod venstre. Sort, daglig Dragt med hvid Vest og sort Halstørklæde. Brunt, lokket Haar. Malet af *J. Munch* (uden Sign.) ca. 1830. H. 50, Br. 42 cm. *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

131. OM., Brystbill. i $\frac{1}{4}$ Størr. en face mod høire. Sort, daglig Dragt, hvid Vest og sort Halstørklæde. Malet af *H. P. Dahl* 1849 (uden Sign.). H. 36, Br. 29 cm. *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

132—133. Foreg.s Hustru *Mariane Didrikke Aall f. von Cappelen*, f. i Skien $\frac{5}{3}$ 1804, d. paa Ulefoss $\frac{13}{12}$ 1867, Datter af Grosserer Diderik von Cappelen (d. 1828) og 2den Hustru Marie Severine, f. Blom (No. 202—204 og 208).

132. OM., Brystbill. i fuld Størr. en face mod høire. Udtringet og kortærmet sort Kjole med Tylærmer og hvidspættet, klar Halskrave. Mørkt Haar, opsat i Fletter med et ombundet, sort Baand. Malet af *J. Munch* (uden Sign.) ca. 1830. H. 50, Br. 41 cm. (Pendant til No. 130). *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

133. OM., Brystbill. i $\frac{1}{4}$ Størr. en face. Brun, høihalset Kjole med Blondekrave. Glat Haar og hvid Kappe. Malet af *H. P. Dahl* (uden Sign.) 1849. H. 36, Br. 29 cm. (Pendant til No. 131). *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

134. *Ur af Guld*, fra Baillon à Paris, i dreven Kasse, besat med Diamanter. Rokoko. Har tilhørt Kammerherre Hans Aall (No. 129—131). *Godseier Cato Aall, Ulefoss.

135—137. *Aall, Jacob*, Søn af No. 109 og 110, f. i Porsgrund $\frac{27}{7}$ 1773, d. paa Nes Jernværk $\frac{4}{8}$ 1844. Gift i Kbhavn. 1799 med Lovise Andrea Stephansen (No. 138). Student 1791 og blev cand. theol. 1795; men bestemte sig til at vælge et andet Livskald og studerede derpaa i 2 Aar Mineralogi og Bergvidenskab i Tyskland. Kjøbte for sin Fadersarv i 1799 Nes Jernværk, hvor han blev boende sit hele Liv som Privatmand og udfoldede megen Virksomhed. Han tog sig ivrig af Norges Providering i Krigsaarene, var Medlem af Rigsforsamlingen paa Eidsvold og af Stortingene fra 1815—1830 (dog ikke 1818 og 1824), og vandt baade i sin private og offentlige Virksomhed et høit anseet Navn. Statsøkonomi og Historie, navnlig Fædrelandets, fandt han ogsaa Tid til grundig at studere. Oversatte Snorres Kongesagaer og udgav baade dem og andre. Oldskrifter paa egen Bekostning. Hans »Erindringer«, indeholdende Bidrag til Norges Historie før og omkring 1814, er et vigtigt Kildeskrift. Til Universitetets Grundlæggelse skænkede han 20 000 Rdl.

135. Kobberstik i Min. (Aquatinta) i Profil mod venstre. Sign.: A: *Flint ad Vivum* del: & sc. (efter 1809, da R. D. O.). *Konservator Hans Aall, Bygdø.

136. OM., Brystbill. i fuld Størr. en face mod høire. Sort Dragt med Ordener. Hvide Flipper og Halsbind. Graat Haar. Kopi af *K. Bergslien* efter Orig. i $\frac{1}{3}$ Størr. af *Adam Müller*, 1836, paa Nes Jernværk. H. 53, Br. 43 cm. *Justitssekretær N. H. Aall, Kr.a.

137. Lithografi efter foreg. No.s Original. Underskrift: Jacob Aall. Sign.: A. Müller pinx. 1836. Lith. & gedr. b. Hanfstängel in Dresden. *Frkn. Wedel-Jarlsberg, Bærum.

138. Foreg.s Hustru *Lovise Andrea Aall, f. Stephansen*, f. i Kjøbenhavn $\frac{30}{10}$ 1779, d. paa Nes $\frac{30}{5}$ 1825, Datter af Justitsraad Lauritz Nyeland Stephansen og Anna Sejersløv.

Pastel, ovalt Brystbill. i $\frac{1}{2}$ Størr. en face mod venstre. Hvid udtringet Kjole med Blonder om Halsen. Brunt Haar. H. 37, Br. 31 cm. *Enkefru Overlæge Stephansen, Larvik. (Et andet Expl. af Maleriet tilh. Fru Laura Haslund, Kr.a).

139. *Nes Jernværk* ved Tvedestrand. OM., Sign.: *E. Wolff* 1828. *Kaptein Meldahl, Kbhavn.

Emil Wolff (1807—1830), en dansk Maler, gjorde i 1828 en Tur til Norge (Telemarken).

140. *Skrivetoj af Porcellen*. *Jacob Aall sen., Holmenkollen.

Oval Underskaal med høie, krummede Kanter og indbøiede Hjørner. Bundfladen forsiret med to i violet malede Medallioner; i den ene Familien Aalls Vaaben og Valg-sprog: *Opes industria parit*, i den anden: J. A. (Jacob Aall). Blækhushus og Sandhus kubiske og med forgyldte Kanter. Kjøbenhavner-Arbejde fra den kgl. Fabrik. L. 21, Br. 15 cm. Benyttet i mange Aar af Jernværkseier Jacob Aall til Nes (No. 135—137).

141. *Kjæde og Signet af Guld*. *Jacob Aall sen., Holmenkollen.

Kjædet bestaar af 9 flade, ovale, riflede Baandringe, 8 runde Ringe og en større rund Ring. L. 19 cm. Signetet bestaar af en oval Agat, hvori: J. A. (Jacob Aall) og derunder to Hamre i Kors (Schlägel og Eisen), omfattet af en riflet Guldkant og med gjenembrudt, pyramidalt Topstykke, hvori to Medaljoner med Haar og Indskrifterne: Uforanderlig, og Lovise (hans Hustru; No. 138). H. 5, Diam. 3 cm. Har tilhørt Jernværkseier Jacob Aall til Nes.

142. *Skrin af Sølv*. *Jacob Aall sen., Holmenkollen.

Rektangulær Form med overfalset, profileret Laag. Forsiret paa Laaget og de fire Sider med Jagtsener i graveret Arbejde (Niello). H. 10, L. 19, Br. 12½ cm.

143. *Drikkebæger af Sølv* med Filigran. *Jacob Aall sen., Holmenkollen.

Konisk Bæger med smal, profileret Kant, indvendig og udvendig forgyldt, omgivet af et Hylster af hvidt, gjenembrudt Filigran og hvilende fastskruet paa en lav Skaal med tre Kugleben i Filigran. Oventil paa Kanten læses i Versalier: Nicolai B. Aall, Augusta Ebbell. 29de May 1831. [Eierens Forældre.] Fladt, opbulet Laag med buftet Kant og med et Filigrans Hylster med Kugleknapp og Krave. Stempl.: I. F. S. (724; ukjendt Betydning). H. 14, Diam. 9½ cm.

Nicolai Benjamin Aall, Søn af Jacob Aall (No. 135—137), f. 8/6 1805, d. 16/4 1888, cand. min. 1826, overtog i Faderens senere Aar Nes Jernværk. Augusta Ebbell (f. 1805, d. 1833) var hans anden Hustru.

144. *Medaljon af Guld og Emalje*. *Frk. Elise Aall, Holmenkollen.

Den ene Side fremstiller et Alter, hvorpaa en Urne, udført af Perler, Perlemor og Guldtraade, overskygget af en malet Grædepil paa gjennemsigtig Bund af hvid Emalje. Den anden Side fremstiller paa samme Bund en af lysegult Haar forarbejdet Urtekost med Kornax og Sløifer af Guldtraad samt en af Perler omgiven liden Medaljon i blaa Emalje med et: E. af Perler. Indfatningen af rødlig farvet, facetteret Guld. L. 9, Br. 6½ cm.

Har tilhørt Fru *Augusta Aall*, f. Ebbell (se foreg. No.) og er forarbejdet til Minde om hendes afdøde Søster Elisabeth Ebbell.

145—146. *Aall, Hans Fjergen Christian* (Søn af No. 135—137), f. paa Nes 4/11 1806, d. i Kr.a 24/2 1894. G. 17/6 1838 m. Mariane Møller, f. 26/3 1812, d. 24/5 1897, Datter af No. 174. Cand. jur. 1827, Brigadeauditør i Bergen 1829, Assessor samme-

steds 1840; Amtmand i Bratsberg 1846—1877. Storthingsmand fra Bergen 1842 og 1845, fra Bratsberg 1851, 1854, 1860, 1863 og 1869; Odelsthingspræsident og Storthingspræsident. Medlem af mange vigtige Kommissioner og flere Gange tilbudt Plads i Regjeringen. Kanalanlægget ved Skien og Skotfos (Løveid) skyldes i fremtrædende Grad hans Arbejde for Kommunikationerne i Bratsberg; til Minde herom er en Kolossalbyste af ham reist ved Skotfos. Han boede en Række af Aar paa Ekeli, en Parcel af Aakre, ved Porsgrund (se No. 70). Æresdoktor ved Kbhavns Universitet 1879. Saavel i Bergen som i Bratsberg er der Stiftet Legater til hans Minde.

145. OM., Brystbill. i $\frac{1}{4}$ Størr. en face mod høire. Sort Dragt med Halsbind. Mærkt Haar. Sign.: A. M. [d. e. *Adam Müller*] 1837. (Malet i Kbhavn). H. 28, Br. 23 cm. *Justitssekretær N. H. Aall, Kr.a.

146. Byste af M. Skeibrok og Visdal ved Skotfos. Fotografi af Müller-Lunde, Skien. *Skiens Museum.

147. *Aall, Jacob*, foreg.s yngre Broder, f. p. Nes $\frac{26}{8}$ 1809, d. $\frac{13}{6}$ 1879, Cand. jur. 1829, Auditor i Kr.a 1834, Assessor i Stiftoverretten smsteds 1841, Høiesterets-assessor 1848, Statssekretær 1863. G. 1833 med Elise Benedicte Fasting (f. 1810, d. 1880).

OM., Brystbill. i $\frac{1}{4}$ Størr. en face mod høire (paa Blik). Sort Frak med høi Halskrave. Sort Vest. Opstaaende Flipper. Sort Halsbind. Tre Guldknapper i Brystet. Brunt Haar og Kindskjæg. Sign.: [Co]llberg. Paa Bagsiden indridset: Candidatus juris Jacob Aall malet i Christiania 1830 af *Collberg*. H. 25, Br. 18 cm. *Konsul Th. Schiøtt, Skien.

148. *Fingerring af Guld* med blaa og hvid Emalje. *Godseier Cato Aall, Ulefoss. Paa Midten en rund Plade, hvorpaa i Skriveskrift Bogstavet A; paa venstre Side af denne: H: C: N: B:, paa høire Side: A: C: N: B: L: I: Indvendig i Ringen læses: Mig gav du Dyd dem Livet.

Ringen er en Gave fra Grosserer *Nicolai Benjamin Aall*, Eier af Bjørntvedt ved Porsgrund (f. 1776, d. 1811), Søn af cand. theol. N. B. Aall (No. 109) og Broder af No. 114—117 og No. 135—137, til hans Hustru *Anne Cathrine, f. Iversen* (f. 1786, d. 1849). Bogstaverne er hans egne, hans Hustrus og deres tre ældste Børns Initialer, saaledes: A. i Midten betyder Aall, H: C: Sønnen Hans Cato (f. 1807), N: B: Nicolai Benjamin (ham selv), A: C: Anne Cathrine (hans Hustru), N: B: Sønnen Nicolai Benjamin (f. 1805) og L: I: Sønnen Lars Jacob (f. og d. 1806).

149. *Aall, Jacob*, Søn af Niels Aall (No. 103—105), f. i Porsgrund $\frac{25}{6}$ 1754, d. $\frac{23}{9}$ 1826. G. 1. $\frac{24}{10}$ 1779 med Edel Margrethe Løvenskiold, 2. $\frac{19}{8}$ 1796 med Christiane Elisabeth Boyesen, Enke efter Didr. v. Cappelen d. æ. (d. 1794; se No. 192—193). Byggede den senere saakaldte Kammerherregaard i Porsgrund (se No. 65) og købte Borgestad (se No. 67) af sin Svigerfader 1788; arvede efter sin Fader meget Jordegods i Telemarken.

Pastel, Brystbillede i $\frac{3}{4}$ Størr. en face mod høire. Sort høihalsset Kjole. Figureret Vest. Hvidt Halstørklæde med Brystnaal. Mærkt Haar og Kindskjæg. H. 43, Br. 36 cm. *Frk. Thrine Ottesen, Lovisenberg, Kr.a.

150. Foreg.s 1ste Hustru *Edel Margrethe Aall*, f. *Løvenskiold*, f. $19/2$ 1753 paa Fossum, d. paa Borgestad $26/12$ 1795, Datter af Kancelliraad Barth. Herm. *Løvenskiold* (No. 177).

Pastel, Brystbill. i $3/4$ Størr. en face mod høire. Stribet, udringet og kortærmet blaa Kjole med violette Baandsløifer og Blomsterbuket paa venstre Side. Opsat Haar med hvid, klar Kappe med røde og violette Baandsløifer og Blomster. Blaat og sort Baand om Halsen. H. 43, Br. 36 cm. *Frk. Thrine Ottesen, Lovisenberg, Kr.a.

151. Næstforeg.s 2den Hustru *Christiane Elisabeth Aall*, f. *Boyesen*, f. i Skien $17/7$ 1768, d. $16/5$ 1833, Datter af Kjøbmand i Skien Realf Boyesen og Gjertrud Marie Bødtker, og Enke efter Kjøbmand i Skien Diderik von Cappelen d. æ. (d. 1794; No. 192—193). Se ogsaa No. 194.

Pastel, Brystbill. i $3/4$ Størr. en face mod venstre. Blaa udringet Kjole med hvid broderet Halskrave. Paa Hovedet klar Kappe med Blonder, Hagebaand og Blomster. Om Halsen en dobbet Guldlænke, hvori hænger et Guldhjerte. H. 43, Br. 36 cm. *Frk. Thrine Ottesen, Lovisenberg, Kr.a.

152. *Aall, Fredrikke Sophie*, Datter af No. 149 (i hans 2det Ægteskab med foreg.), f. $25/7$ 1800, d. $16/1$ 1881. Gift $9/12$ 1832 med Skibsreder i Porsgrund *Jacob Ottesen* (f. 1785), hvis 2 Brødre (begge Præster) var gift med hendes Søstre. Han døde allerede 1836. $21/12$ 1849 blev hun 2den Gang gift med Toldkasserer i Grimstad *Henrik Jørgen Rasch* (f. 1779, d. 1854), Søn af Etatsraad, Toldkasserer i Langesund Christian Rasch og 2den Hustru Adelheid Marie Poulson. Halvbroder af No. 291.

Miniatur. Brystbill. en face mod høire. Blaa udringet Kjole. Hvid Tylskappe med Baandsløifer, Blomster og Hagebaand. Brune Pandekrøller. *Frk. Thrine Ottesen, Lovisenberg, Kr.a.

153. *Ottesen, Jacob*, f. 1785, d. i Porsgrund $6/10$ 1836, Søn af Provst og Sognepræst til Fet Otto Ottesen og Christine Boyesen (fra Skien), gift med foreg. Skibsreder i Porsgrund.

Miniatur. Brystbill. en face mod venstre. Sort høihalset Kjole. Hvide Flipper. Halsbind og Kalvekryds. Lyst lokket Haar. *Frk. Thrine Ottesen, Lovisenberg, Kr.a.

REGISTER.

- Aal Sogn i Vestre Horne Herred 1 fig.**
- Aall, Alf Imanuel Gustav 463.**
- Amborg Laura, g. m. Hans Eleonardus Møller 429.
  - Amborg Nicoline 335.
  - Anathon August Fredrik, Dr. Professor 462.
  - Anna Catharine, g. m. Byfoged Andreas Brychmann 15.
  - Anne Cathrine Emilie Laura, g. m. Sogneprest Magnus Christian Jürgens 458.
  - Anna Cathrine, f. 1837 465.
  - Anne Cathinka, g. m. Andreas Lind 468.
  - Anne Nicoline, g. m. Statsraad Otto Vincent Lange 428.
  - Anne Sophia, † 1760 125.
  - Antonie 438.
  - Anthony, Kjøbmand i London 20
  - Augusta 435.
  - Benedicta Henrikka, g. m. Kammerherre Severin Løvenskiold 124.
  - Benedicta Henrikka, g. m. Ulrich Fredrik von Cappelen 160.
  - Benedicta Henrikka f. 1874 436.
  - Benedicta Henrikka f. 1893 438.
  - Benedicta Henrikka 436.
  - Benedicta Henrikka f. 1817 450.
  - Benedicte Elise, g. m. Overretssagfører Iver Lyche 317.
- Aall, Benedicte Henrikka Charlotte Dorothea 195.**
- Benedicte Henriette Severine, f. 1802 † 1812 337.
  - Benjamin, Kjøbmand i London 20.
  - Birgitte Gurine, g. m. Sogneprest P. O. Bugge 336.
  - Birgitte Christine Sophie Rosamunde, g. m. Overretssagfører Oscar Koss 468.
  - Bolette Helene 437.
  - Carl Ludvig 467.
  - Cathinka Nicoline Olava 465.
  - Cathrine Dorothea 463.
  - Cato, Kammerherre 316, 489.
  - Cato, Overretssagfører 460.
  - Cato, † 1867 316.
  - Cato Conrad Langaard 463.
  - Cato Nicolai Benjamin, Konsul 461.
  - Charlotte 465.
  - Charlotte Henrikke Ragna 464.
  - Christian Fredrik Fasting, Sørenskriver 469.
  - Christine Cecilie Charlotte, g. m. Godseier Nils Aall, Ulefos 315, 464.
  - Christine Henrikke 316.
  - Constance, g. m. Etatsraad Christian Rasch 123.
  - Constance, g. m. Stadshauptmand P. D. S. Herlofson 170.
- Aall, Constance, g. m. Kjøbmand Paulus Flood 337.**
- Constance 196.
  - Dagny Therese Susanne 464.
  - Diderik Maria, cand iuris 317.
  - Didrikke, g. m. Sogneprest Otto Christian Ottesen 194.
  - Dorit 461.
  - Dorothea, g. m. Overretssagfører P. L. Worsøe 336.
  - Edel Margrethe, g. m. Sogneprest Realf Ottesen 194.
  - Einar 467.
  - Elisabeth Jørgine Birgitte, g. m. Kaptein Jacob Schiwe Fabricius 337.
  - Elise 461.
  - Elise Catharina 436.
  - Elise Jørgine Hiorth 467.
  - Elise Louise 467.
  - Ellinor 460.
  - Emil, Overretssagfører 460.
  - Esther Nathalie Mathilde, g. m. Overretssagfører Just Lund 463.
  - Frances 17.
  - Frances-Anne 22.
  - Francisca Margrethe, g. m. Hr. Jeremias Hagerup 122.
  - Francisca Margrethe 196.
  - Francisca 118.
  - Fredrikke Sophie, g. m. Toldkasserer Heinrich Jørgen Rasch 124, 195.

- Aall, Fredrikke Sophie g. m. Kjøbmand Jacob Ottesen 195.
- Hanna Hedeveg 311.
- Hanna Thomine Magdalene, g. m. Konsul Jørgen Flood 335.
- Hans, Kammerherre 311, 487.
- Hans 316.
- Hans Cato, Provst 305, 459.
- Hans Cato, Læge 466.
- Hans Cato 467.
- Hans Dedekam, Styrmand 336.
- Hans Jacob, Museumsdirektør 318.
- Hans Jørgen Christian, Amtmand 438.
- Hans Jørgen Christian, Sekretær 436.
- Henrik, cand. pharm. 461.
- Henrik, Løitnant 465.
- Henrik 464.
- Herman Johan Regnor Harris, Overretssagfører 463.
- Ingeborg 466.
- Ingeborg Elise 466.
- Inger, g. m. Hans Eleonardus Møller 162.
- Jacob Nielsen, Rektor 8 fig.
- Jacob, Borger i London 16.
- Jacob 22.
- Jacob 118.
- Jacob † 1739 121.
- Jacob, til Borgestad 171 fig.
- Jacob, til Næs Jernværk 124, 338—419, 520.
- Jacob, Statssekretær 449.
- Jacob 436.
- Jacob, f. 1833 † 1902 435.
- Jacob, f. 1900 † 1903 436.
- Jacob, Stud. med. 468.
- Jacob Christian, † 1752 122.
- Jacobine, g. m. Sogneprest Johan Ludvig Frithjof Buch 465.
- Johanne 469.
- Johanne Nicoline Olava 467.
- Johanne Sofie 436.
- Jørgen, Eidsvoldsmand 320.
- Jørgen, Kontrollør 336.
- Jørgen Engelhart, Grosserer 437.
- Aall, Jørgen Whright, Distriktslæge 468.
- Jørgen Wright 469.
- Karen Nicoline, g. m. Byfoged Torstenson 315.
- Karen Nicoline 467.
- Kirsten, g. m. Forvalter Lauritz Gartner 119.
- Kirsten 118.
- Knud Benjamin; Stud. iur. 438.
- Lars Jacob 459.
- Laura Caroline, g. m. Bureauchef Knud Dahl 436.
- Laura Caroline, g. m. Professor Hj. Falk 437.
- Laura Caroline, g. m. Byskriver A. H. Haslund 437.
- Louise Andrea 437.
- Louise Jacobine Christiane Sophie Nicoline 458.
- Louise Andrea 343, 348, 396.
- Ludvig Christian Lauritz, Bylæge 466.
- Ludvig Christian Lauritz, Premierløitnant 467.
- Mads Christensen, Sjømand 468.
- Margaretha 20.
- Mariane Didrikke, g. m. Dr. med. Johan Storm Bull 315.
- Mariane, g. m. Poul Linae 336.
- Mariane, f. 1799 † 1800 336.
- Marie 12.
- Marie 438.
- Marie Daae Christensen, g. m. Kjøbmand Georg Wiese 468.
- Marie Regine 195.
- Marie Valentine 468.
- Maren Anna Nielsine, g. m. Professor Kristian Birch-Reichenvald Aars 464.
- Mathias, Borger i Kolding 12.
- Mathilde Sophie 435.
- Nicolai Benjamin, til Ulefos, cand. theol. 122 fig. 128, 482.
- Nicolai Benjamin (Bjørntvedt) 451.
- Nicolai Benjamin, til Næs 430.
- Nicolai Benjamin, Verkseier 438.
- Aall, Nicolai Benjamin, Ingenieur 437.
- Nicolai Benjamin, Sogneprest 458.
- Nicolai Benjamin, Sorenskriver 459.
- Nicolai Benjamin Hans Nils Fredrik, Sogneprest 458.
- Nicolai Benjamin, cand. theol. 120 fig.
- Nicolai Benjamin, Chemiker 468.
- Nicolai Benjamin, f. 1861 † 1895 435.
- Nicolai Benjamin 467.
- Nicolai Benjamin, † 1846 311.
- Nicolai 12.
- Nicolai 437.
- Nicolai 460.
- Nicolai, Cand. iur. 465.
- Nicolai 469.
- Nicoline Marie 195.
- Niels, den ældre 23 fig. 120.
- Niels, Statsraad 184, 196 fig. 484.
- Niels, † 1734 119.
- Niels, † 1806 189.
- Niels 195.
- Niels Nielsen, Borger i København 13.
- Niels Phillipsen, Borger i København 13.
- Niels Weyer, Stadskaptein 335.
- Nils, Godseier, Ulefos 313.
- Nils Anton, Sogneprest 461.
- Nils Hofman, Justitssekretær 339, 450.
- Nils Hofman 438.
- Nils Christian Joachim Stockfleth, Byfoged 465.
- Nils Emil Ude, Toldassistent 464.
- Olaf 461.
- Olava 467.
- Ole Falch Ebbell 436.
- Oluf Adelsten Onsum, Høieste-
retsadvokat 466.
- Peder Søffrensen, Prest 5.

- Aall, Phillip Nielsen, Borger i Kolding 12 fig.
 — Severin, Borger i Ribe 3.
 — Severin, Borger i Kjøbenhavn 15.
 — Signe Olava Nicoline 464.
 — Sigrid 467.
 — Sigurd Bratt 467.
 — Susanne Margrethe, g. m. Hr. Christian Christopher Clausen 15.
 — Susanne 20.
 — Søren Hans Dedekam 336.
 — Thomas Jacob, Assessor 449.
 — Thorkild 461.
 — Thorvald Ludvig 466.
 — Vilhelm 469.
 — Vilhelmine Fredrikke 337.
 — & Møller, Firma 166.
 Aalborg, Christiørn 117.
 Aalholm, N. M. 420.
 Aarestrup, Johanne Sofie, g. m. Overretssagfører Cato Aall 460.
 Aars, Kristian Birch-Reichenvald, Professor Dr. philos. 464.
 d'Acqueria de Serene familien 463.
 d'Acqueria de Serene Gerhardine Jochomine Gersdorff, g. m. Overretssagfører Herman Aall 463.
 Adeler, Fredrik Christian, Geheimeraad 177, 477, 519.
 — Sophie Hedvig, Baronesse, g. m. Kammerherre Herman Løvenskiold 125.
 Adelsten, Dorethe, af Egge Gaard 99.
 Adzlew Slægt 28.
 — Peder 212.
 Ahnen, von Preben, Lensherre 473, 498.
 Altenburg, Johan, Skipper 138.
 And, Anna Jensdatter, g. m. Niels Phillipsen Aall 13.
 Andersen, Claus, Lagmand 322, 475, 497.
 — Christen, Borgermester 475, 517.
 — Søfren, Kjøbmand 24.
 Ancher, Christian, Justitsraad 36, 479, 481.
 — Erich, Justitsraad 46.
 — Christian 479, 481.
 Ankerske Fideikommis 303.
 Anker, Slægten 209 fig.
 — Bernt, Kammerherre 136, 481.
 — Carsten, Statsraad 209 fig. 272.
 — Jess 481.
 — Peder 374, 382, 481.
 — Niels, Fredrikshald 231, 372.
 Anna, Dronning af Sachsen 112.
 Arboe, Christian 36.
 Arbo & Søn, Firma i Drammen 216.
 Arenfeldt, General 279.
 Arentzdatter, Ellen, g. m. Lagmand Nicolas Bergh 44.
 Arnold, Charlotte Amalie, g. m. Cancelliraad Joachim Borse 61.
 — Generalinde 57.
 — Hans, Generalmajor 33, 476.
 Arnott, Johan 56.
Baardsen, Hr. Tjøstel, Prest 117.
 Baaslands Jernværk 491 fig.
 Bagge, Catharine Pedersdatter 182.
 — Jens, til Holmegaard 83.
 — Ingeri, g. m. Kanniken Claus Bergh 108.
 — Mads 83.
 Baggesen, Digter 162.
 Bagsaas Gaard i Holden 137, 482.
 Bang, Niels Hofman, Godseier 339 fig.
 Banner, Erik 4.
 Barbu Gaard 491.
 Barbu Jernværk 491 fig.
 Barojer, Carl, Prokurator 71.
 Bassano, Hertug af 514.
 Basse, Margrethe Pedersdatter, g. m. Anders Huitfeldt 472.
 Bartholin, Else Margrethe, g. m. Byfoged Ermandinger 503.
 Bech, Bishop 294.
 Belitz, von Reinhold, Major 476.
 Benkestok, Slægten 101 fig.
 — Adelus, til Hananger 100.
 — Brynhilde til Hananger 94.
 Benkestok, Trond, til Melø 100.
 Bentzen, Borgermester 240.
 Berggren, Henrik 41.
 Bergh, Beata Eleonora 91.
 — Benedicta Henrikka, g. m. Niels Aall d. æ. 43 fig.
 — Christian, Amtmand 92, 118.
 — Claus, Billedsnider 78 fig.
 — Claus, Kannik i Oslo 76, 83, 106, 108.
 — Claus, Kaptein, Kommandant 43. 87.
 — Constance, g. m. Ditlev Rasch 46.
 — Constance 90.
 — Elisabeth Ulrica 90.
 — Frantz, Bishop 81 fig., 107 fig.
 — Frantz Johannes 92.
 — Fredrik 92.
 — Hans, til Fosser 86.
 — Nicolas, Lagmand 43 fig., 76, 89.
 Bergslien, Knut, Maler 424.
 Bernhoft, Christopher Eriksen 100.
 Bertouch, General 65, 505.
 Bjørnstjerna, Greve, svensk General 275 fig.
 Bjørntvedtlinien 451.
 — Oversigtstavle XIII, XIV 457, 470.
 — II, Oversigtstavle 470.
 Bjørntvedt Gaard i Eidanger 75, 137, 454. 483.
 Blixencrone, Etatsraad 66.
 Blom, Slægten 236 fig.
 — Christence 303.
 — Christine Johanne, g. m. Statsraad Niels Aall 236.
 — Daniel Abrahamsen 56.
 — Hanna 303.
 — Inger 303.
 — Sophie 303.
 Blaa, Barbara Eriksdatter, g. m. Otte Claussøn Huitfeldt 472.
 Boedsen, Søfren, i Skjødstrup 6.
 Bolt, Styring, til Vodsvitz, Lensherre 492.
 Bomhof, Forvalter 39.

- Bonnix, Hans, Foged 62.
 Bolvig Jernværk 74.
 Borchgrevink, Overingenieur 314.
 Borgestad Gaard 74, 517 fig.
 — Kapel 520.
 Borse, Halvor Søfrensen, Assessor 24, 57, 474, 478, 518.
 — Inger, g. m. Herman Leopoldus 24.
 — Halvardus 118.
 — Joachim, Cancelliraad 26, 57 fig., 478, 518.
 — Joachim, Skipper 138.
 — Kirsten, g. m. Niels Josten 26, 57.
 — Severin, Sekretær 517.
 Bothwell, Jarlen af 113 fig.
 Bowmann Slægt 28.
 — James, Trælasthandler 23.
 Boyesen, Christine Realfsatter, g. m. Provst Otto Ottesen 194.
 — (Ording) Realf 182.
 Bredsdorff, Forvalter 486.
 Brems, Hans Rasmussen 13.
 — Karen Hansdatter, g. m. Niels Phillipsen Aall 13.
 Brinch, Else, g. m. James Bowmann 24.
 — Karen, g. m. Søfren Andersen 24.
 — Kirsten Søfrensdatter, g. m. Herman Leopoldus 479.
 Brine, engelsk Orlogskaptein 273.
 Broch, Major 245.
 — Johanne Caroline, g. m. Høiesteretsadvokat Oluf Aall 466.
 — Thorvald, Overlærer 466.
 Brochenhuus, Claus 473.
 — Henrik. 472.
 Browne, Jane 21.
 Bruun, Inga Charlotte, g. m. Kjøbmand Paulus Flood 337.
 — Johan Christian, Fabrikant 337.
 Brychmann, Andreas, Byfoged 15.
 Brynie, Løitnant 267.
 Brække Gaard 211.
 Bræmer, Maria Elisabeth, g. m. Frantz Børthing 500.
- Buch, Johan Ludvig Frithjof, Sogneprest 465.
 — von Leopold 388.
 — Vilhelm Henrik, Sogneprest 465.
 Bucha Slægt 28.
 Bugge, Slægten 89.
 — Biskop 249.
 — Eline 89.
 — Peter Olivarius, Sogneprest 336.
 — Severin, Overtoldbetjent 336.
 Bull, Slægten 315.
 — Ditlev 36.
 — Georg Andreas, Stadskonduktør 315.
 — Johan Storm, Dr. med. 315.
 Bukøen i Sundkilen 518.
 Butenschøn, Generaladjutant 237.
 Byrgesen, Peder, Slotsskriver 11.
 Bärnholdt, von Christian, Kaptein 479.
 — Marcus 36.
 Bødtker, Gjertrud Marie, g. m. Realf Ording 182.
 Bølling, Bager 213.
 Børthing, Anne Christina, g. m. Major Chr. Mechlenburg 498.
 — Frantz 499 fig.
 — Juliane, g. m. Oberstløjtnant U. F. Fien 498.
 — Cai 322, 475, 499.
 — Peter, Jernværkseier 58, 497 fig.
 — Peter Frantsen, Løitnant 58, 501.
- C**appelen von, Slægten 312.
 — von, Anna Cathrine, g. m. Provst Otto Ottesen 194.
 — Anna Sophie, g. m. Statsraad Gunnar Knudsen 520.
 — von, Christiane Elisabeth, g. m. Jacob Aall paa Borgestad 181.
 — von, Didrich, Kjøbmand 328, 520.
 — Diderik, til Holden 125.
 — Erik Johan 520.
 — von, Mariane Didrikke, g. m. Kammerherre Hans Aall 312.
- Cappelen von, Peder, til Eidsfos 194.
 — von, Realf 186, 520.
 — von, Sophie Dorothea, g. m. Simon Jørgensen Wesseltoft 130.
 — von, Ulrich Fredrik, Trælasthandler 160.
 Carl XIII 363.
 — Johan, Konge, 289, 295, 423
 Carstensen, Henrik, Verkseier 511
 Cathrine, g. m. Hr. Niels Phillipsen 7.
 Christensen, Karen Daae Fasting, g. m. Distriktslæge J. W. Aall 468.
 — Mads, Kaptein 468.
 — Stille 36.
 Christian I, Konge 2.
 — II, Konge 4.
 — III, Konge, 110.
 — IV 493.
 — Prins 243, 364, 357.
 — Fredrik, Prins, 245, 280, 373, 377, 380.
 — August, Prins 368.
 Christie, Storthingspræsident 251.
 Clausdatter, Anne, g. m. 1) Stig Tonsberg 2) General Arnold 475, 518.
 — Anniken, g. m. Hercules Weyer 476.
 — Inger, g. m. 1) Tolder Jørgen Erboe 2) Kai Børthing 476.
 — Johanne, g. m. 1) Assessor Lauritz Jacobsen 2) Jørgen Olufsen Mandal 476.
- Claussen, Anders, Assessor 475.
 Clausen, Christian Christopher, Prest 15.
 Claussen, Gjert 517.
 Claussøn, Peder, Prest 7.
 Clement, Skipper, Oprørshøvding 4.
 Colbjørnsen, Løitnant 300.
 Cold, Karen, til Næve Gaard 96.
 Coldevin, Inger, g. m. Jørgen Simonsen Wesseltoft 130.
 — Jochum Jansen, Kjøbmand 130.

- Collett, Slægten 209.
 — James, Commerceraad 61.
 — John, Kjøbmand i London 17, 121, 175.
 — John 243, 364.
 — Jonas, Statsraad 249.
 — Maria, g. m. Zahlkasserer Povel Weybye 61.
 — Peter 175.
 — & Søn, Firma 215.
 Conninck de, Fredrik 215.
 Cudrio, Catrine, g. m. Simon Jørgensen Wesseltoft 130.
 — Jacob 372.
- Daa, Jørgen 116.**
 Dahl, Slægten 316.
 Dahl, Christopher, til Sem 117.
 — Fredrik Christian, Kirkesanger 316.
 — Juliane Randine Marie, g. m. Verkseier Nic. Benj. Aall 438.
 — Knud, Bureauchef 436.
 — Knud, Verkseier 436.
 — Lovise Fredrikke, g. m. Hans Aall 316.
 — Mathilde Susanne, g. m. Sogneprest Nils Anton Aall 461.
 Dahlen Gaard 483.
 Darjes, Johan Henrik 36.
 Dedekam, Slægten 435.
 — Cathrine Elisabeth, g. m. Ole Falch Ebbell 435.
 — Hans Ellefsen, Konsul 336.
 — Maren Otte, g. m. Niels Weyer Aall 336.
 Deichman, Anna, g. m. Rektor Jacob Rasch 46.
 — Bartholomeus, Biskop 46, 505.
 — Carl, Cancelliraad 41, 46, 76, 338.
 — Else, Bispinde 519.
 — Peter, General 504.
 — Wilhelm, Kammerraad 41, 46.
 — Vilhelm 46.
 Denovan, Handelsmand i Leith 269.
 Dick, Kr., Direktør 329.
 Doran, Løitnant 267.
- Dorothea, Dronning 3.
 Duus, Cornelius, Prest 129.
 Dyre, Karen Hansdatter 99.
 Dyssel, Catharina, g. m. Raadmand Sommer
 Dølner, Jens, Løitnant, Gartner 512.
- Ebbell, Slægten 435.**
 — Augusta, g. m. Nic. Benj. Aall 435.
 — Ole Falck, Grosserer 435.
 Egeberg, Westye, Firma 215.
 Egelands Jeruwerk 511 fig.
 Ellefsen, Margrethe, g. m. Major Christopher Holfeldt 511.
 Eilertsen, Kommandør 71.
 Engelbrechtsdatter, Dorthe 8.
 Engelbrechtsen, Olaf, Erkebiskop 109.
 Erboe, Jørgen, Tolder 322, 475.
 Erik XIV, Konge 113.
 Ermandinger, Henning, Perlestikker 503.
 — Michael, Byfoged 503.
 Essen von, Greve, Statholder 291.
- Fabricius, Jacob Schiwe, Kaptein 337.**
 — Jens Schou, Admiral 337.
 Falch, Firma i Kjøbenhavn 215.
 — Abraham, Justitsraad 128, 171.
 Falk, Hjalmar Sejersted, Professor, Dr. philos. 437.
 Fasting, Elise Benedicte, g. m. Statssekretær Jacob Aall 449.
 — Maria Daae, g. m. Kaptein Christensen 468.
 — Thomas, Statsraad 449.
 Faye, A., Sogneprest 424.
 Fien, Ulrich Fridrich, Oberstløitnant 498.
 Fleischer, Michael, Lagmand 134.
 Flinthoe, J., Maler 424.
 Flood, Anne Simonine 298.
 — I. & E. M., Firma 335.
 — Jørgen, Konsul 335.
 — Jørgen, Kjøbmand 212.
 — Paulus Mathias Frederik 337.
- Flood, Peder, Kjøbmand 335.
 — Peder 337.
 Fox & Co., Handelshus i London 221.
 Franch, Georg, Pastor 14.
 Francis, Sir Philip 274.
 Frandsen, Hans 493.
 Frants II, Konge 113.
 Fredrik IV, Konge 518.
 — VI, Konge 183, 372.
 Freiburg, Israel Doest von 492.
 Freidach, Axel Fredriksen 101.
 — Hans 101.
 Fries, Inger, Frk. 52.
 Friis, Palle, til Lundegaard 100.
 Frisenberg, Peter 36.
 Fursmann, Gunda Maria, g. m. Jacob Schnell 506.
- Gad, Christen 36.**
 Gartner, Herman Treschow, Dr. med. 251.
 — Kirsten, født Aall 53.
 Gasmann, Niels Egidius 170.
 Gedde, Ove, Rigsadmiral 473.
 — Brostrup 495.
 Geelmuyden, A. D., 516.
 Gerner, Slægten 210.
 Gienheimer, Christian Albrecht, Legationssekretær 511.
 Gjertsdatter, Inger, g. m. Halvor Borse 518.
 Glad, Oluf, Borgermester i Oslo 83.
 Glostrup, Niels Simonsen, Biskop 102.
 Gregersen, Hans 60.
 — Mads 475.
 Griffin, Frances 16.
 Griis, Niels, Gesandt 68.
 Grott, Margaretha, g. m. Claus Bergh 80.
 Grøgaard, Sogneprest 380.
 Grøn, Hans, Prest 123.
 — Kristine, g. m. Byfoged Ermandinger 503.
 — Tøger Eriksen, Kjøbmand 504.
 Grønberg, Engel Hansdatter, g. m. Severin Aall 15.

- Gundersdatter, Anne, g. m. Gjert Claussen 517.
 Gunnerus, Biskop 129.
 Gyldenløwe, Dorothea Elisabeth 102.
 — Hans Ulrich 102.
 Gyldenpalm, Prest 391.
 — Catharina Elisabeth, g. m. Toldkasserer Jacob Wilhelm Rasch 124.
 — Eiler Hagerup, Lagmand 148.
 Gyldenstjerne, Mogens 111.
 Gødtsche, Generalauditor 66.
 Gøye, Christopher 492.
- H**
 Haar, Jon, til Gjerresvig 100.
 Haffner, Oberstløjtnant 245.
 Hagerup, Justitsraad, Lagmand 148.
 — Francisca Margaretha, født Aall 53.
 — Jeremias, Hr., Prest 122.
 — Richard, Prest 122.
 Hall, Anders 139.
 — Hans Michael, Skipper 139.
 Hamb, Jacob van 494.
 Hammer, Jens, Prest
 Hamnet, Hannah, g. m. Benjamin Aall 20.
 — John, Kjøbmand i London 20.
 Handingmand, Slægten 87.
 — Hans Mogensen 87.
 Hans, Konge 106.
 Hansen, Giert, Raadmand 60.
 — Inger, g. m. Pastor Georg Franch 14.
 — Iver, Lagmand 474.
 — Israel 14.
 Harboe, H. W., Oberst 506.
 Harris, Slægten 459.
 — Anton Theodor, Stiftamtmand 459.
 — Karen Noline, g. m. Provst Hans Cato Aall 459.
 — Niels, Skibskaptein 459.
 — Olava, g. m. Provst Hans Cato Aall 459.
 Hasleff, Paul, Kjøbmand 42.
- Haslund, Andreas Hornbech, By-skriver 437.
 — Christopher Otto, Skibsfører 437.
 Hass, Maren Magdalene, g. m. Hr. Richard Hagerup 122.
 Hassing Jacob, Mathias 56.
 Hausmann, J. L. Professor 485.
 — Joh. Friedr., Professor 388.
 Haxthausen, General, Statsraad 290.
 Hebo, Anders, Prest 7.
 — Jens, Raadmand 7.
 — Maren, g. m. Hr. Hans Vintner 8.
 — Niels, paa Store Hebo 7.
 Hegermann, D., General, Statsraad 285.
 Hefbye, Jørgen, Ritmester 515.
 — Ths. Johs. & Søn, Bankierer 515.
 Hellesen, Anne Cathrine, g. m. Peder Leuch 45.
 — Hans Christian, Konsul 507.
 Henck, Constance, g. m. Lagmand Nicolas Bergh 43, 90.
 Herlofson, Slægten 170, 318.
 — Constance, g. m. Jacob Aall 435.
 — Marie Elisabeth, g. m. Cand. jur. Diderik Maria Aall 318.
 — Peter Didrik Stiling Steen, Stadshauptmand 170.
 — Ragna, g. m. Jacob Aall 436.
 Herrebruget i Bamle 34.
 Hesselmed, Gaard i Aal Sogn 9.
 Heuch, P. A. Kjøbmand 372.
 Hiorth, Christian Sommerfeldt, Grosserer 467.
 — Ida Jørgine Louise, g. m. Dr. Cato Aall 467.
 Hjort, Rasmus, Provst 83.
 — Ulrica Dorothea, g. m. Frantz Bergh 92.
 Hjelm, Emilie Constance, g. m. Stadskonduktør Bull 315.
 Hofman, Niels, Conferentsraad 339.
 Holbye, Løjtnant 258 fig.
 Holch, Hans Knudsen, Foged 44.
- Holden Jernverk 75.
 Holfeldt, Christopher, Major 511.
 Holmboe, Else, g. m. Foged Melchior Høyer 519.
 — Hans, Major 519.
 Holst, Jørgen 56.
 Holta, Brugseier 314.
 Holten, Etatsraad 245.
 Hornemann, dansk Generalkonsul 270.
 Huitfeldt, Anders 472.
 — Claus 472.
 — Otte 472.
 Huus, Vittekind, Lagmand 517.
 Høegh, Pastor i Gjentofte 343.
 Høyer, Melchior, Foged 62, 519.
- I**
 Iversen, Anne Cathrine, g. m. Nic. Benj. Aall paa Bjærtvedt 455.
 — Lars, Skibskaptein 139, 222, 455.
- J**
 Jacob V, Konge 113.
 Jacobsen, Daniel 496.
 Jebe, Gabriel Engelhart, Oberstløjtnant 435.
 — Laura, g. m. Nic. Benj. Aall 435.
 Jensdatter, Kirsten 14.
 — Vibeche, g. m. Mathias Aall 12.
 Jensen, Lars, Skipper 29.
 Jepsen, Torbern, Borgermester i Ribe 2.
 Jespersen, Hans, Sørenskriver 56.
 — Dr., Confessionarius 57.
 Johan, Greve af Ostfriesland 112.
 Johnson, Gisle, Sogneprest 397.
 Josten, Anna Maria, g. m. Sørenskriver Tobias Hichmann 71.
 — Bodil Christine, g. m. Peder Lund 71.
 — Christine, g. m. 1) Jørgen Holst 2) Johan Arnott 56.
 — Claus 55.
 — Helvig, g. m. Rasmus Sørensen Malling 56.
 — Henrich, Foged 55.

- Josten, Karen, g. m. Hr. Jacob Mathias Hassing 56.
- Kirstine, g. m. Cancelliraad Jacob Lindberg 71.
- Magdalene, g. m. Daniel Abrahamson Blom 56.
- Margaretha, g. m. Niels Aall d. Æ. 25 fig.
- Marie, g. m. Sorenskriver Hans Jespersen 56.
- Niels Henrichsen, Jernverks-eier 25 fig., 55, 502.
- Sidsel Marie, g. m. Prokurator Carl Baroer 71.
- Syver Henrichsen 56.
- Juel, Hans, Lensherre 496.
- Hans, Justitsraad og Assessor 46.
- Jens, Statholder 473.
- Peder Jacobsen 182.
- Petronelle Pedersdatter, g. m. Didrik von Cappelen 182.
- Povel, Amtmand 64.
- Juell, Sidse, g. m. Perlestikker Henning Ermandinger 503.
- Jørgensen, Anders, Skipper 174.
- Jürgens, Hans Bowitz, Skibskaptein 458.
- Magnus Christian, Sogneprest 458.
- K**aaas, Magistratspræsident 241.
- Kallevig Slægten, 210, 432.
- Mathilde Sophie, g. m. Nic. Benj. Aall 432.
- Morten, Kjøbmand 372.
- — Konsul 516.
- & Søn, Firma i Arendal 216.
- Kalmer, Grete Agna, g. m. Byfoged N. C. J. S. Aall 465.
- Hans L. 465.
- Kammerherregaarden i Porsgrund 40, 178.
- Kamp, Karen, af Tierne 98.
- Kilen Gaard 482.
- Kinck, J., Overlærer 2.
- Kirstine, Dronning 79.
- Kjellerup, Etatsraad 253.
- Kjerulf, Hans, Kammerraad 24.
- Klein, Christine Marie, g. m. Peder von Cappelen 194.
- Knagenhjelm, Dorothea Margrethe, g. m. Havnefoged J. C. Wiese 468.
- Knoph, Daniel, Amtmand 497.
- Knudsen, Hans Christian, Skuespiller 246.
- Gunnar, Statsraad 516, 520.
- Knuth, Hedvig Sophie, Comtesse, g. m. Statholder Severin Løvenskiold 125.
- von Koss, Christian, Oberstløjtnant 35.
- Koss, Oscar, Overretssagfører 468.
- Peter Henrik, Byfoged 468.
- Krefting, Bolette Helene, g. m. Oberstløjtnant G. E. Jebe 435.
- Krogen, vestre, Gaard 498.
- Kruckow, Slægten 97.
- Anne, Frue 97.
- Hans, til Krogen, Rigsraad 97.
- Kruse, Christian, Skipper 138.
- Skibskaptein, 251.
- Kruise, Michael, Skipper 31.
- Kröger, Anne Sophie, g. m. Sogneprest N. B. Aall 458.
- von, Johan Hartvig Ernst, Major 458.
- Kølle, Jens, Zahlkasserer 504.
- L**ahelle, Lastplads 212, 487.
- Langaard, Cathrine Antonie, g. m. Dr. Anathon Aall 463.
- Conrad, Fabrikeier 463.
- Lange, Slægten 428.
- Alexander, Provst 296.
- Christen, til Hesselmed 9.
- Chr., Rigsarkivar 424.
- Henrik, Assessor 68.
- Johan Jørgen, Sogneprest 428.
- Otto Vincent, Statsraad 428.
- Langsev, Gaard 491.
- Lassen, W., fhv. Bureauchef 1.
- Lauesen, Hans 25.
- Lauridtzdatter, Karen, g. m. Biskop Frantz Bergh 82.
- Lauridsdatter, Karine 107.
- Le Cres, Nicolas, 120.
- Leggaard, Jens, Kaptein 498.
- Leopoldus, Herman, Kjøbmand og Overformynder 24.
- (Løvenskiold), Herman 24, 478, 518.
- Leuch, Karen, g. m. Commerceraad James Collett 61.
- Niels 42, 122.
- Peder 45.
- Linaae, Hans, Lodsoldermand, 337.
- Poul 336.
- Lindberg, Jacob, Amtmand 71.
- Johan Christopher, Cancelliraad 71.
- Linthoe Carl Ludvig, Foged 467.
- Hilda Anette, g. m. Løjtnant Ludvig Aall 467.
- Lobes, Margaretha, g. m. Assessor Halvor Borse 57.
- Lowzow, Amtmand 245.
- Luccas, engelsk Marinekaptein 264.
- Lund, Slægten 319.
- Axel, Bylæge 318.
- Emma, g. m. Direktør Hans Jacob Aall 318.
- Just, Overretssagfører 463.
- Peder 71.
- Lundh, Gregers Fougner, Løjtnant 228.
- Lunge, Vincents, norsk Rigsraad 97, 109.
- Lyche, Slægten 317.
- Einar, Skolebestyrer 317.
- Iver, Overretssagfører 317.
- Lykke, Cai 497.
- Niels, norsk Rigsraad 109.
- Lützwow von, Adam Fredrik, Kommandør 71.
- Løvenskiold, Bartholomeus Herman, Cancelliraad 46, 146, 178, 519.
- Benedicta Henrikka, f. Aall 124.
- Edel, Margrethe, g. m. Jacob Aall paa Borgestad 177.
- Eggert, Baron 125.
- Else, Kristine, g. m. Bartholomeus Rasch 46.

- Løvenskiold, Fritz, Kammerherre 125.
- Henriette, g. m. Diderik von Cappelen 125.
- Herman, Kammerherre, Amtmand 125.
- Jacob, Kammerjunker 178.
- Leopold, Kammerherre 235.
- Margrethe Fredrikke Sofie, g. m. Baron Eggert Løvenskiold 125, 187.
- Niels Aall, Forstjunker 125.
- Severin, Statholder 125, 266.
- Severin, Baron 24.
- Løwen, svensk Baron 64.
- Mackenzie**, engelsk Marinekaptein 261.
- Madsdatter, Dorothea, g. m. Phillip Nielsen Aall 12.
- Madsen, Anders, Borgermester 474.
- Malling, Hans 372.
- Mikkel 38.
- Malling, Ove, Geheimekonferensraad 339.
- Mandal, Jørgen, Birkedommer 322, 476, 519.
- Mansfeldt, Peter Heinrichsen 496.
- Margerum, Jane 21.
- Marselius, Gabriel 493.
- Mathiesen, Slægten 209.
- Haagen, Firma 215.
- Mechlenborg, Carsten, Borgermester 496, 504.
- Mechlenburg, Christian, Major 498.
- Menstad, Gaard 211.
- Middelthon, Ester Christine, g. m. Sorenskriver Torstenson 315.
- Moe, Jørgen, Biskop 403.
- Moltke, Otto Joachim, Greve, Amtmand 148.
- Molbeck, Hans Anton, Løitnant 389 fig.
- Monrad, Elise Nathalie, g. m. Kammerherre Schøien 460.
- M. J. Professor 304.
- Monsen, Slægten 209.
- Morier, engelsk Gesandt 256.
- Munch, A. Digter 393.
- Edvard, Stiftsprovst 300.
- Iver, Biskop 81.
- Johan Storm, Biskop 423.
- Munk, Erik, Lensherre 491.
- Muusgrave, Sekretær i det britiske Udenrigsministerium 273.
- Müller, P. E. Biskop 344.
- Paludan-, Professor 3.
- Münster, Ole Hieronymus, Læge 162.
- Münster, Jacob Peter, Biskop 162.
- Møller, Slægten 229 fig.
- Carl 199.
- Fredrik, Skibskaptein 222.
- Hans, Landphysicus, 46, 166, 229.
- Hans Aakre 212.
- Hans Eleonardus, Direktør 170, 429, 441.
- Jacob Nicolai, Professor 167.
- Mariane, g. m., Statsraad Niels Aall 229.
- Mariane, g. m. Amtmand H. J. C. Aall 170, 441.
- Møller, Nicolai Benjamin, Bergkandidat 75.
- Poul M., Digter 167.
- Rasmus, Biskop 167.
- Simonine, g. m. Niels Egidius Gasmann 170.
- Møllmann Slægten 210.
- Mørck, Claus, & Søn, Christiansand 252.
- Peder, & Sønner, Christiansand 254
- Mørner, Axel Otto, Greve 228, 485.
- Napoleon**, Prins 513.
- Nielsdatter, Elisabeth, g. m. Hr. Peder Claussøn 7.
- Marie, g. m. Niels Willadtzen 6.
- Susanne, g. m. Niels Nielsen Aall 14.
- Nielsen, Hans, i Skjødstrup 5.
- Jens, Biskop 107.
- O., Raadstuearchivar 1.
- Nielsen, Søren, Kjøbmand 41.
- Stefen, Borgermester i Varde 7.
- Norman, G., & Søn, Firma i London 215.
- Nors, Sorenskriver 148, 201, 451.
- Numsen, Magdalene Hedeveg, g. m. Geheimeraad, Baron Severin Løvenskiold 479.
- Næslinien, Oversigtstavle XII 426.
- Næs Jernverk 491 fl.
- Onsum**, Elise Caroline Olivia, g. m. Bylæge Aall 466.
- Oluf Adelsteen, Stadshauptmand 466.
- Omdals Kobberverk 35.
- Opdal, Gaard og Skov i Bø 34, 50, 484.
- Osebakken 520.
- Ottesdatter, Inger, til Østeraat 111.
- Ottesen, Jacob Grube 178.
- Otto Christian, Sogneprest 194.
- Otto, Provst 192, 194.
- Realf, Sogneprest 194.
- Oxholm, Storthingsmand 294.
- Palladius**, Nicolaus, Mester 81, 107.
- Paschen, I. B., Firma i Hamburg 215.
- Paus, Skibskaptein 200.
- Anne Zacharine, g. m. Forstjunker Niels Løvenskiold 125.
- Hans, Sogneprest 518.
- Maren Fransisca, g. m. Kammerherre Fritz Løvenskiold 125.
- Pavels, Claus, Biskop 146, 322, 343.
- Pedersdatter, Elisabeth, g. m. Niels Hebo 7.
- Pedersen, Absalon 116.
- Claus, Prest 7.
- Clemens, Kannik 108.
- Jørgen, Rentemester 6.
- Niels, Lagmand 496.
- Pederson, Mads, Borger i Haderslev 474.
- Persen, Carsten Henrich, Verkeier 512.

- Phillipsen, Niels, Prest 6.
— Thøste, Prest.
Phillipsøn, Daniel 8.
Piper, Hans, Brandmester 504.
Porsgrundslinien, Oversigtstavle 332—333.
Poulsøn, Adelheid Maria, g. m. Christian Rasch 124.
Pram, Christen, Justitsraad 145.
Presbensen, J., Konsul 516.
Prescott & Søn, Handelshus 30.
Prætorius, Jeppe, Firma i Kjøbenhavn 215.
- Q**vist, Hans, Skipper 138.
- R**ahbek, Knud Lyhne, Professor 162.
Ramshardt, Christian Henrich, Foged 135.
Rantzau, Johan, Hærfører 4.
Rasch, Anna Dorothea, g. m. Cancelliraad Ulrich Schnell 46, 505.
— Bartholomeus, Generalkrigskommissær 41, 46.
— Carl Niels 123.
— Constantinus, Kaptein og Lodsoldermand 124.
— Christian, Etatsraad 46, 123, 188, 320.
— Ditlev 46.
— Edel Margrethe, g. m. Cancelliraad Bartholomeus Herman Løvenskiold 46, 178, 519.
— Eleonore Hedeveg, g. m. Landphysicus Hans Møller 46, 166, 229.
— Else Sophie, g. m. Justitsraad Hans Juel 46.
— Frederikke Sophie, g. m. Niels Aall d. Æ. 46.
— Henrich Jørgen, Toldkasserer 124, 195.
— Jacob, Rektor, Cancelliraad 46, 123, 505.
— Jacob Wilhelm, Toldkasserer 123, 188.
- Rasmussen, Mads, Prest 5.
Reeves, John, Sekretær i det britiske Udenrigsdepartement 270.
Reiersen, Catharina Dorothea, g. m. Lodsoldermand Constantius Rasch 124.
— N. L., Kjøbenhavn 215.
Resen, Peter, Justitsraad 71.
Richard, Kommandør 57.
Richardsen, Richard 21.
Roligheden ved Porsgrund 145, 323.
Romnæs Kirke 310.
Romnæs, Gunder Pedersen 307.
Rosa, Jean Daniel 493.
Rosenkilde, P. V., Konsul 251.
Rosenkrantz, Erik Ottesen 116.
Rosenkrantz, Holger 4.
— M. G., Statsraad 227, 288.
— Palle, Lensherre 492.
Rostvig, Hans Jensen 97.
Rougvedt, Foged 310.
Rui, Gaard 483.
Rustung, Christopher, til Sem 96.
— Christopher Throndsen, Admiral 109 fig.
— Else 100.
— Enno 113.
— Maren, til Olfærnæs 94.
Ryberg & Co. Bankierhus i Kjøbenhavn 215, 354.
Rytter, Slægten 85.
— Anders, til Kabel 85.
— Ingri, g. m. General Reichwein 85.
— Oluf til Østby 85.
— Peder Christophersøn, til Brandstorp 85, 108.
— Pernille 84.
Rømer, Anne Ottesdatter 109.
- S**andager, Gods paa Fyen 359.
Sanders, Samuel, Handelsmand i London 215.
— & Davies, Firma i London 224.
Saugbrug ved Skien 26 fig.
Sewel & Neck, Firma i London 215.
- Schack, Kristina, til Koupanger 95.
Schak, Niels Jonssøn 472.
Schiwe, Elisabeth Maria, g. m. Admiral J. S. Fabricius 337.
Schlichting, Elias 492.
Schneider, Anne Marie, g. m. Grosserer Jørgen Aall 437.
Schnell, Slægten 504.
— Claus, General 505.
— Johan, Regimentskvartermester 505.
— Johan, Foged 504.
— Johan, Borgermester 504.
— Jacob, Verkseier 506.
— Jacob, Verkseier, f. 1781 † 1815 507.
— Margrethe, g. m. 1) Nils Tolder 2) Carsten Mehlenburg 504.
— Marie Magdalene, g. m. Justitsraad Boeck 507.
— Magdalene, g. m. Biskop Henning Stockfleth 505.
— Magdalene, g. m. Conferentsraad Lachmann 506.
— Ulrich, Byskriver, Verkseier 46, 141, 348, 503 fig.
de Schouboe, Stiftamtmand 380.
Schrøder, Commerceraad 33.
Schwach, Conrad Nicolai, Digter 400.
Schwartz, Løitnant 245.
Schwingel, Oluf Glad, Foged, Cancelliraad 459.
Schoien, Dorothea, g. m. Sørenskriver N. B. Aall 460.
Schanche, Knut, til Andvi Gaard 98.
Sidmouth, engelsk Lord 270.
Silberstein, Nicolaus Helvaderus, General 85.
Skanke, Knud 111.
Skeel, Albert, Lehnsmand 11.
Skrive, A., Geheimelegationsraad 1.
Skriver, Anders Nielsen 97.
Skjældebrand, Greve, svensk General 275.
Skjødstrup, By i Aal Sogn 3 fig.
Smidieøen Saugbrug ved Skien 34, 134.

- Smith, Ole, Kjøbmand 503.
 Solberg, Kammerraad 45.
 Sommer, Jon Thommesen, Borgermester 474, 517.
 — Thomas, Raadmand 474.
 Sommerhjelm, Statsminister 277.
 Speet, Sophie Abelsdatter, g. m. Peter Børthing 497.
 Staff, Peder, Kaptein 437.
 Stang, Slægten 209.
 Steffens, Henrich, Professor, Philosoph 162.
 Stephansen, Lauritz Nyland, Justitsraad 342.
 — Louise Andrea, g. m. Jacob Aall til Næs Jernverk 343 fig. 348, 396.
 Steenbuch, Anna Sophie, g. m. Realf von Cappelen 520.
 Storm, Mikael, Amtmand 92.
 Stotisburry, Leiel 494.
 Stranger, Karen Olufsdatter, g. m. Anders Madsen 475.
 Stretch, Mr., London 200.
 Strømabo, Gaard 491.
 Stub, Charlotte Amalie, g. m. Jacob Schnell 507.
 Stygge, Hans, til Holbækgaard 99.
 Suhr, Firma i København 215.
 Sundt, C. U., Sogneprest 307.
 Susaas, Gaard i Holden 137, 482.
 Svend, Provst i Westervig 81.
 Svendsen, Anders 493.
 Sverdrup, Georg, Professor 345, 452.
 Søffrensen, Boed, i Skjødstrup 5.
 Søffrensdatter, Magdalene, g. m. Mathias Aall 12.
 Søffrensen, Willadtz i Skjødstrup 5 fig.
 Stchow von, Krigsraad 71.
 — von, Amalia, g. m. Kommandør Adam Fredrik von Lützow 71.
 Syversdatter, Kirsten, g. m. Foged Henrich Josten 55.
- T**ank, Slægten 209.
 — Carsten, Statsraad, Fredrikshald 216, 372.
 Taranger, Absalon, Dr., Professor 59.
 Theiste, Elsebeth, g. m. Kanniken Claus Bergh 84, 108.
 — Jon, til Bjelland 95.
 — Oluf, til Bjelland 84.
 — Trond, til Hananger 84.
 Thommesen, Ellef 511.
 Thomsen, Thomas, Borger i Kolding 13.
 Thoraldsøn, Hjavrand, Hr. Prest 472.
 Thornber, Frances 16.
 — Mr., London 196 fig.
 — James 16.
 Thygeson, Nic. Emanuel, Stiftamtmand 354, 375.
 Thøstesen, Philip, Prest 6.
 Tidemann, Hans 474.
 Toller, Niels, Assessor 475, 504.
 Tonsberg, Kirsten, g. m. Assessor Niels Toller 475.
 — Mathias, Etatsraad 475.
 — Oluf, Lagmand 475.
 — Stig Andersen 475, 518.
 Tordsdatter, Guren, af Tjerne 97.
 Tornøe, Magister, Rektor 339.
 Torstenson, Slægten 315.
 — Bernt Christian Sverdrup, Sorenskriver 315.
 — Carl Marius, Byfoged 315.
 — Caspar Christian, Kaptein 315.
 Traag, Christen, Skipper 139.
 — Erik, Skipper 139.
 Trane, Slægten 88.
 — Birgitte, g. m. Kaptein Claus Bergh 43, 88.
 Trøner, Strange 496.
 Tvara Sag 481.
- U**lefoslinien 311 fig.
 — Stamtavle 308.
 Ulefogodset 136, 472.
 Undal, Laurids Andersen, Lagmand 496.
 Universitetets Stiftelse 372.
- V**ahl, Martin, Professor 344.
 Vangen, Gudrun Marie, g. m. Overretssagfører Emil Aall 461.
 — Ole, Sektionsingeniør 461.
 Vaumund, Anna, g. m. Sorenskriver C. F. F. Aall 469.
 — Moritz, Overdyrlæge 469.
 Vauvert, Louis, Skipper 138.
 Vernier, Peter 493.
 Vind, Barbara 9.
 Vinther, Hans, Prest 8.
 Vælner, Christence Svendsdatter 99.
- W**aach, Margareta Maria, g. m. Zahlkasserer Povel Weybye 61.
 Weddik & Wendel, Bankierfirma i Amsterdam 207, 215.
 Wedel-Jarlsberg, Herman, Greve 162, 241 fig. 362, 373, 402.
 — Harald, Baron 237-
 Werlauf, E. C. 424.
 Wessel, Auditeur og Sorenskriver 157.
 Wesseltoft, Slægten 130, 178.
 — Amborg Jørgensdatter, g. m. Nicolai Benjamin Aall 130.
 — Inger, g. m. Lars Wright 131.
 — Inger Jørgine, g. m. Peder Flood 335.
 — Jørgen Simonsen, Kjøbmand 130.
 — Ragne Johanne, g. m. Jørgen Chrystie 131.
 Westhof, Ingeborg Lauritzdatter 496.
 Weybye, Povel, Zahlkasserer 61 fig.
 Weyer, Slægten 321 fig.
 — Hans Thomas, Krigsraad 322.
 — Hercules, Borgermester 321.
 — Hercules 476.
 Wibe, Slægten 319.
 — Ditlev, Statholder 63, 504.
 Wiel, Slægten 209.
 Wiese, Georg, Kjøbmand 468.
 — Johan Christopher, Havnefoged 468.

- Wiggers, Barbara, g. m. Herman Leopoldus 24.
- Wille, Hans Jacob, Sogneprest 58.
- Wincke, Anders Hansen 86.
- Barbara Andersdatter, g. m. Hans Bergh 86.
- Wolf, Mr., London 196 flg.
- Wolf, E. T., Prest 16.
- & Dorville, Firma i London 215.
- Worsøe, Peter Lotharius, Overretssagfører 336.
- Vilhelm Adolf, Løitnant 336.
- Wright, Else 338.
- Inger, g. m. Skipper Lars Iversen 455.
- Just, Skipper 138.
- Jørgen 240.
- Jørgen, Kjøbmand 157.
- Wright, Lars, Skipper 120.
- Lars Henriksen 131.
- Wroe, Augustinus Olufsen, Lagmand 496.
- Øen Sag 483.
- Ørn, Løitnant 228.
- Øverland, Gaard 34, 50, 135, 483, 490.
- O. A., Forfatter 52.

TILLÆG OG RETTELSER.

Side 3. Den her omtalte Severin Aall, der nævnes som Borger i Ribe ved forskellige Leiligheder fra 1551 til 1574 var gift med Anne Lauritzdatter, Datter af Borgermester i Ribe Lauritz Tøgersen f. 1517 † 1594 og Karen † 1570, som var en Datter af Mag. Jens Christensen Varder.

Severin Aall sees gjennem sit Giftermaal at have været besvoret med de mest anseede Slægter i Ribe. cfr. A. Halling: Meine Vorfahren und ihre Verwandtschaften, Glückstadt 1905.

Side 4 og fig. I Slægten Aall har der lige til vore Dage holdt sig en Tradition om, at dens Forfædre paa Grund af Deltagelse i politiske Begivenheder skulde være kommet paa Vandring. Man har været tilbøielig til at sætte denne Tradition i Forbindelse med, at Niels Aall den ældre i 1712 forlod sit Hjem i London og indvandrede til Norge, hvor han blev Stamfader for den norske Slægt.

Da Niels Aall imidlertid kom hid til Landet som 10 Aars gammel Gut og hans Slægt vides at have levet i England længe efter den Tid kan Traditionen ikke henføres hertil.

Formodentlig har man kun i de senere Tider været tilbøielig til at sætte Traditionen i Forbindelse med Niels Aalls Komme her til Landet, fordi man ikke kjendte de nærmere Omstændigheder ved hans Indvandring. Mere sandsynlig kunne det synes, at Oprindelsen til Traditionen kan staa i Forbindelse med Slægtens Flytning fra Danmark til England, og muligens kan den henføres helt tilbage til 1534, da dens Forfædre efter al Rimelighed deltog i Oprøret i Jylland under Skipper Clement.

Som vi har seet maatte Slægten efter den Tid og formodentlig paa Grund af sin Deltagelse i Oprøret finde sig i at tage Fæste af Kronen paa sin tidligere Odelsjord.

De Vilkaar som herved blev den budt i Forbindelse med de Ulykker der senere rammede dens første Hjemstavn i Jylland har sikkert været medvirkende Aarsag til at flere Medlemmer af Slægten forlod sine Hjem der, og at den til Norge indvandrede Niels Aalls Bedstefader Niels (Nielsen) Aall i første Halvdel af det 17de Aarhundrede slog sig ned i Kjøbenhavn, hvorfra Sønnen Jakob Aall i sidste Halvdel af samme Aarhundrede udvandrede til London, og derfra 1712 sendte sin unge Søn over hid til Norge. Denne Gren af Slægten har saaledes ikke slaaet faste Rødder fra den Tid, den forlod sin første Hjemstavn i Jylland, hvad der indirekte ialfald synes at have staaet i Forbindelse med Oprøret under Skipper Clement i 1534 og til den kom hid til Norge i 1712.

Side 40. Ved senere Undersøgelser er det bragt paa det rene, at den saakaldte «Aallgaard» i Porsgrund ikke, som i Texten anført, er bygget af Niels Aall d. Æ. I denne Forbindelse kan man bemærke, at Arkitekt H. Børve i Porsgrund har under Udarbeidelse et Værk om gamle Gaarde i Porsgrund, hvori ogsaa de af de ældre Medlemmer af Slægten Aall eiede Gaarde vil blive detailleret beskrevne.

Side 53. 17 Linie fra oven staar Fru Kristen Gartner, skal være Fru Kirsten Gartner.

Side 92. Paa Skiftet efter Amtmand Christian Bergh i 1731 (Retsprotokol No. 4584 i Rigsarchivet fol. 363) opregnes «2de Skilderier af sal. Amtmandens Forældre» og «1 do. af sal. Amtmandens Bedstefader». Disse Billeder er uden Tvil de samme, der fremdeles hænger paa Næs Jernværk. Ved Niels Aalls Ægteskab i 1738 med Benedicta Henrikka Bergh er Malerierne kommet over i Slægten Aalls Eie.

Side 104. Oversigtstavlen. Hans Bergh, Kaptein og Kommandant paa Overberget skal være Claus Bergh.

Side 210 staar Meiniche læs Meinche.

Side 310. Romnæs Kirke skriver sig fra Tiden før 1200 ikke som angives i Texten fra Aar 1500.

Den nuværende Eier af Romnæs Kirke, Kammerherre Cato Aall, søger f. T. Kongl. Konfirmation paa et Legat til Vedligehold af Kirken med Familien Aalls Begravelsesplads.

S. 315 og 464. Fru Christine Cecilie Charlotte Aall født Aall afgik ved Døden i Christiania 21 Marts og blev begravet i Familiebegravelsen ved Romnæs Kirke ved Ulefos 27 Marts 1908.

Af de i Anledning af Fru Aalls Død i Aviserne indtagne Nekrologer hidsættes følgende fra Skiensbladet Fremskridt for 23 Marts 1908:

Fru Charlotte Aall, Ulefos,

er Nat til igaar afgaaet ved Døden paa Vor Frue Hospital i Kristiania, 73 Aar gammel.

Dødsfaldet kommer ikke uventet; Fru Aall har længe været syg, og man har vidst, at hendes Sygdom i hendes Alder kun vilde faa den Udgang, den nu har faaet. Men Vemod vil dette Budskab vække overalt, hvor man nærmere har kjendt den afdøde Frue med det fine, fornemme Væsen og det rige Hjertelag, der altid var rede til Hjælp med Raad og Daad. Især vil de Mange, der i sin Tid færdedes som Gjæster paa det delige Ulefos, bevare Fru Charlotte Aall i kjærlig Erindring. Den rent ideale Gjæstfrihed, som udfoldedes af Godseier Nils Aall og Frue, den Hygge og det Velvære, som man følte i dette gode Hjem med den gode Aand og de gode Traditioner — dette har sikkert i mange Stykker havt Betydning, specielt for den Ungdom, som færdedes der.

Af disse og ikke mindst af dem, som søgte Fru Aalls Bistand og altid fik Hjælp i sin Nød, vil hendes Billede længe blive bevaret i Høiagtelse og Kjærlighed.

Om Fru Aalls Begravelse indeholdt Skiensbladet Varden for 30 Marts følgende:

En Mængde Mennesker fra Ulefos Brug drog idag i det prægtige Vinterveir afsted til gamle Romnæs Kirke for at overvære Fru Charlotte Aalls Begravelse dersteds.

Brugsdriften var for Anledningen indstillet, og Unge og Gamle strømmede de til Kirken for at tilkjendegive sin Taknemmelighed og vise den kjære Afdøde den sidste Ære. Fra Skien bragte et Extrakib Venner og Bekjendte af Huset hid op til Begravelsen.

Det gamle ærværdige Gudshus var festlig smykket med Blomster og Grønt og gjorde et særdeles tiltalende Indtryk. Kisten, der omgaves af Kandelabre og stod i Koret, var helt dækket af Blomster.

Ulefos Hornmusik havde plaseret sig i Skrudhuset og intonerede Salmen: «Bedre kan jeg ikke fare», som strax dæmpet og høitidsfuldt klang inden de ærværdige Mure.

Sogneprest Valle holdt derpaa en særdeles smuk og vellykket Mindetale, hvori han sandt og træffende skildrede Afdødes elskværdige, fredselskende og fredsstiftende Karakter, hendes taknemmelige og taalmodige Sind under de, navnlig i de sidste Leveaar, mangen gang haarde Prøvelser.

Efter Talen traadte forhenværende Arbejderformand, gamle Simon Torstensen, frem og lagde en vakker Sølvkrans fra samtlige Brugsarbejdere paa Baaren.

Ja, det er sandt, som Sognepræsten udtalte, at Fru Aall i en sjelden Grad var afholdt af alle her ved Bruget. Og hun fortjente det. Hun var i Sandhed den gode Engel, man kunde være vis paa indfandt sig i Hjemmene, naar noget stod paa, Ulykken slog ned eller Sygdom og Nød gjæstet Huset. Og hun kom med aabent Hjerter og Haand og forstod som faa den Kunst at lindre Nøden, hvor hun kom over den, og styrke det synkende Livsmod. Hun eiede virkelig en særegen og lykkelig Begavelse i at kunne tale trøstende og opmuntrende og følte sig glad, tror jeg, over at eie denne Evne.

Alle vi Brugsfolk, som havde den Lykke at kjende og være kjendt af den elskværdige Frue, vil med inderlig Tak og Vemod mindes denne høit dannede og sympatiske Dame. Gud signe hendes Mind!

Ulefos Brug 27 Marts 1908.

H.

Side 316. Hans Aall døde paa Lille Ulefos 17 December 1907 og blev begravet ved Romnæs Kirke 21 December s. A.

Side 318. Fru Emma Aall f. Lund døde 18 Januar 1908 og blev begravet i Christiania 22 Januar s. A.

Side 415. 13. Linie fra oven staar Fædelandets istedetfor Fædrelandets.

Side 437 staar Kanfeldt læs Kaufeldt.

Side 462. Dr. philos. Anathon August Fredrik Aall blev under 29 Februar 1908 udnævnt til Professor i Filosofie ved Universitetet i Christiania.

Side 465. Nicolai Aall tog juridisk Embedsexamen Høsten 1907 og blev umiddelbart efter autoriseret som edsvoren Fuldmægtig hos sin Fader Byfoged i Fredrikshald N. C. J. S. Aall.

Side 468. Oscar Koss var gift 1ste Gang i Næs 12te August 1870 med Karen (Kaja) Magdalene Poppe født 1837 død i Christiania 27de Januar 1879 Datter af Soren-skriver i Hallingdal Johan Herman Poppe og Karen Christine Poppe.

